

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Procurer-Embedet vedkommende,

af

H. S t a m p e

Ridder af Dannebrog-Ordenen, Geheimeraad og Stats-Minister.

IV. Deel

fra 1763 til 1765 inclusive.

Kjøbenhavn, 1796.

Trykt paa Gyldebalds Forlag,

Indholdet af fjerde Deel.

No.		Side
I.	Erklæring over den Qvæstion, om der kan paastaaes i Deel i Biergeløn af en Chaluppe, som Skipperen og hans Følk havde forladt, efterat de havde indbragt den i Havnen.	3
II.	Erklær. over den Qvæstion, hvor et Qvindemenneske skal tiltales, hvis Mand er under Lyvgarden, men som har for Tyverie været sat i Fugthuuset, og efterat hun derfra er undviget, uden at indfinde sig hos Manden, har staaet paa nye.	4
III.	Erklær. over den Qvæstion, hvor den skal tiltales, som paa et Sted er anholdt for Tyverie, men forhen paa et andet Sted har begaaet adskillige Tyverier, hvorover de have ladet lyse efter hende.	5
IV.	Erklær. over en ArvKings Begiering, at han maatte nyde noget til Underholdning af visse anseelige Godser, som vare ham testamenterede paa de Vilkaar, at Stelden først af Indtægterne skulde betales, og han derefter tiltræde dem.	7
V.	Erklær. over en Klage fra en Mand i Norge, at han ved Commissarietets Foranstaltninger, og et Reskript giennem Krigs-Cancelliet, var betaget Lands Lov og Ret i en Sag mod hans Med-Interessent i et Jernverk.	19
VI.	Erklær. over et Udkast til en nye Lods-Forordning.	35
VII.	Erklær. over den Qvæstion, om de paa Vornholm bør betale den nye paabudne Extraskat.	36
VIII.	Erklær. over en Stiftamtmands Klage over en Bysfoged.	42
IX.	Erklær. over den Franske Ambassadeurs Klage, over en Generalmajor, at han havde fornærmet den Franske Consul i Bergen.	43
X.	Erklær. over den Qvæstion, om En videre skal forfølges, som ilde havde sloaet en anden &c., men det ikke kunde overbevises.	47
XI.	Erklæring angaaende nogle Oltappere, som havde skænket for Haandværks-Drenge og tilladt dem at spille Kort i deres Huse.	48
XII.	Erklær. over en Amtmands Forslag og Begiering, om Commissarier at kiende paa en Lieutenant i en civil Sag.	50
XIII.	Erklær. over, hvem det tilfalder at forrette Auction over nogle, en Officeers Esterboe tilhørende og paa en Kjøbstads Mark beliggende Jorder.	58

I n d h o l d.

No.	Side
XIV. Erklær. over hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Student, der er død i det saa kaldede Herrenhaus i Erroeskiöbing.	59
XV. Erklær. over hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en umyndig Dreng, Jurisdictionen paa det Sted, hvor han var død, eller hvor hans Arvemidler vare, og han hørte hjemme.	61
XVI. Erklær. over hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Degne-Enke, som havde leiet Huus paa et Baronie, og der var død.	63
XVII. Erklær. over den Døxtion, om et Testamente bør confirmeres, som var meget til Fordeel for Manden, men ikke underskrevet af Konen, for hun døde.	66
XVIII. Erklær. angaaende Reconvention mod en Enrollerings-Officer, som havde ladet en Matros paa Embedets Vegne, og efter Ordre tiltale.	68
XIX. Erklær. angaaende Straffens Formildelse for Christiania Guldsmedde, som havde forarbejdet Salt af ringe Gehalt.	70
XX. Erklær. over den forhen ommeldte Angivelse af Sekretair Jens Laurvig paa Almuens Vegne i det Smaalehnste Amt over Etatsraad og Amtmand Fleischer, efter at Svar var indkommet fra Vice-Statholderen og Kammer-Collegio.	73
XXI. Erklær. angaaende General-Forstamtets Jurisdiction i Norge, og Svar paa Kammer-Collegii derom indkomne Skrivelse.	88
XXII. Erklær. hvor den skal tiltales, der har gjort en falsk Bancoeddell, enten der, hvor han har skrevet, eller der, hvor han har villet udgive den.	109
XXIII. Erklær. over Kammer-Collegii Svar paa det Brev, der gik til dem den 29 Martii 1762 angaaende Placaten om Krybeshytte- og Wildt-Eyverie.	111
XXIV. Erklær. over Kiöbenhavns Magistrats Forestilling angaaende dem, der have faaet Privilegium paa at bage Rugbrød.	115
XXV. Erklær. angaaende En, der havde angrebet Politimesteren i Kiöbenhavn med grove Skildsord.	120
XXVI. Erklær. over visse Clausuler i Contracten med Handels-Compagniet, angaaende den Islandske og Finmarkske Handel.	123
XXVII. Erklær. over nogle flere af samue Slags.	124
XXVIII. Erklær. over Sorenskriver Niemand's Indberetning, om Sagens Udfald mod hans Svaboe med videre.	125

Indhold.

No.	Side
XXIX. Erklær. om en Bæfaged kan giøre Execution hos en Regiments-Quarteermeester, efter en Raadsfudom.	128
XXX. Erklær. over en Convention mellem Magistraten i Bergen, angaaende en Slags Pension og Underholdning for deres Enker.	130
XXXI. Erklær. over en ombvendt Jødes Testamente, hvorved han indfættier sin hristelige Kone til Arving, og tillægger sine jødiske Børn en vis Sum.	133
XXXII. Erklær. angaaende Skifternes Forvaltning efter de Fattige i Thorninge Lehn.	135
XXXIII. Erklær. over en Angivelse, over en Proprietair i Norge, der ikke havde tilstalt En, der havde begaaet Hoer paa hans Gods.	139
XXXIV. Erklær. hvem der skal forrette Auction efter En, der boede og døde paa et Øreskøb.	140
XXXV. Erklær. hvem der skal forrette Skifte efter en Amtsforvalter, der boede og døde i en Kjøbstad.	142
XXXVI. Erklær. om der skal betales 6te og 10de Penge af en Arv, der er tilfalden En i Holland, men som han bruger til at betale Gield med her i Riget.	142
XXXVII. Erklær. om En maae have sin Moders Halvbroders Enke, som han uvidende om Slægtskabet, er troelovet til, og er frugt-sommelig ved ham.	146
XXXVIII. Erklær. om hvem der skal forrette Auction over en Borgers Gaard og Meubler paa Landet.	151
XXXIX. Erklær. om en Sag, som tildeels hører umiddelbar for Kammerretten, tildeels skal først paaafiendes ved Byetinget paa St. Croix, maae indstævnes lige for Kammerretten.	153
XL. Erkl. angaaende Gaarden Køre og det derpaa udstødte Skøde.	161
XLI. Erklær. om Tiære, som Bedkommende bruge til Fiskegarn icke bør bruges?	162
XLII. Erklær. angaaende adskillige Tvistigheder imellem Stiftamtmanden og Posttrentesteren i Trundhiem.	165
XLIII. Erklær. angaaende en Gaard, som en Leier mod Eierens Wiltie havde leiet og overladt til en fremmed Minister.	167
XLIV. Erklær. angaaende publicke Action imod dem, som sælge uskempede Kort.	169
XLV. Erklær. om en Landsoldat bør staae aabenbare Skrifte, som ved Esbjørens Kiendelse derfra er fritaget.	170

Indhold.

No.	Side
XLVI. Erklar. over hvem det tilfalder at forrette Auktion efter en Doctor Enke.	172
XLVII. Erklar. om Høtshyrsterne i Norge kunne forrette Auktioner ic.	173
XLVIII. Erklar. over hvad Straf en Jøde bør have, der har besvangret en døbt Jødinde.	178
XLIX. Erklar. om grevelige og friehertlige Bønder ere forbundne ved Ulve- og Ræbejagt at forrette Kiersef.	180
L. Erklar. over, under hvilken Jurisdiction Betientene ved de Compagnier og Fabriquen, som tilhøre Hans Majestæt, bør høre.	182
LI. Erklar. om en frie Neger paa St. Croix, som er bleven Borgere, ikke bør, lige med de andre Borgere, giere Bagt ic.	184
LII. Erklar. angaaende, at den, der er Fader til et uægte Barn, bør bidrage til dets Opdragelse og Underholdning.	188
LIII. Erklar. angaaende endeel Tæmmer, som General-Forstammet i Norge, uden lovlig Omgang og Dom, havde ladet confisquere og bortselge.	162
LIV. Videre Erklaring over den forhen ommeldte Relation fra Commissariene i Kammerraad Alfings Sag med Bønderne.	206
LV. Erklaring angaaende en Kirkeier, som havde ladet Bøndernes Lade kasse i Norge.	208
LVI. Erklar. over en Klage over en Curator for et ugift Fruentimmer og hans Omgang.	211
LVII. Erklar. angaaende Skiftet efter Justisraad Ambders, som var død i Weisenhuset.	212
LVIII. Erklar. angaaende en Sags Anlæg mod en Fougage-Forvalter som henfsød sig under den militaire Jurisdiction.	214
LIX. Erklar. angaaende den Quæstion mod Hofretten, om en Officcer, som er nærnest Krande, ikke bør beskikkes til Væрге.	216
LX. Erklar. over et Foislag fra en Amtmand, om at tillegge Formynderen og Oверformynderen i Art. pr. 100 af Umyndiges Capitaler under 100 Rdr., med videre.	216
LXI. Erklar. angaaende et Laug, som forkæfede et Messerstykke, hvilket Magistraten havde flændt dygtigt.	222
LXII. Erklar. angaaende en gl. Enke, som vilde gifte sig, og forandre det med hendes forrige Mand oprettede Testamente, hvorefter hun havde indsat hans Pørn til Arvinger.	223

I n d h o l d.

No.	Side
LXIII. Erklær. om Kirkebetjentene i Kiøbsbøderne bør være frte for at svare Indquartering af deres iboende Gaarde.	229
LXIV. Erklær. angaaende en Jøde, der skal være i en fremmed Mini- sters Tjeneste som Commissionair.	233
LXV. Erklær. angaaende Ekiste efter en Præste-Enke, der er død paa en Herregaard.	234
LXVI. Erklær. angaaende Kiøbenhavn's Magistrats Klage over Stadens 32 Mænd.	235
LXVII. Erklær. angaaende et Moratorium, som General-Gouverneuren Baron Præst havde foretaget sig at udgive.	245
LXVIII. Videre Erklær. over den forhen No. 18 anførte Qvæstion om Re- convention mod en Enrollerings-Chef.	250
LXIX. Erklær. angaaende hvem det tilkommer at lade Tienderne i Thor- ninge Lehn bortfaste med videre.	253.
LXX. Erklær. angaaende Dispute mellem en afgaaende og succederende Stiftamtmand, om Stiftet og Amtets Overlevering.	255
LXXI. Erklær. over et Forslag til et Reskript angaaende Skisternes Be- handling.	256
LXXII. Erklær. over et dito Forslag angaaende et Reskript til Bisko- perne om at indsende et Slags Conduit-Lister.	257
LXXIII. Erklær. angaaende Skistet efter en assat Cøe-Officers Enke, og en Bildhugger paa Holmen, der tillige var Professor ved Bildhugger-Academiet.	258
LXXIV. Erklær. angaaende En, der var beskylt for Drab.	263
LXXV. Erklær. angaaende hvad Ting Hindsholmen i Kjøen forterer under.	264
LXXVI. Erklær. om Bancosedler maae sendes med den ridende Post, uden at være endosserede.	268
LXXVII. Erklær. over en Ansøgning om Commissarier i en Sag, der angif- ter Alager og ubillig Rente.	270
LXXVIII. Erklær. om de Bøder, En i Vestindien er ved en Høieste-Rets Dom domt til at betale til Justiz-Cassen ic., bør betales i Danst eller Vestindisk Courant.	271
LXXIX. Erklær. over en Ansøgning om at blive Høieste-Rets Procurator.	272
LXXX. Erklær. over en Stiftamtmands Førestilling om at faae tvende Procuratorer der til Stiftet.	272
LXXXI. Erklær. over en Qvæstion, om der bør anlægges offentlig Action imod den, der har gjort falske Bancosedler.	274

Indhold.

No.		Side
LXXXII.	Erklæring angaaende, at undersøge et formodentlig begaaet Ord paa tvende Personer.	276
LXXXIII.	Erklær. angaaende en Sag, som var indskævnet for Høieste. Ret, efter at Kammer-Collegium derudi havde resolveret.	278
LXXXIV.	Erklær. angaaende Forstrands-Rettighed, som Proprietairen paastaar til en Edebgaard.	280
LXXXV.	Erklær. om en Skifteforvalter kan paastaae fuldt Skiftefata- rium, som allene har leveret Mobilia til En, og den heele øvrige Boe til en anden myndig Arving.	291
LXXXVI.	Erklær. over General-Krigs-Directorii nye Foranstaltning, i Henseende til Slaverne.	293
LXXXVII.	Erklær. angaaende en gammel affældig Officer, som ikke selv kunde beskjære sine Midler.	295
LXXXVIII.	Erklær. angaaende Skifte-Behandlingens ic. efter en Son og Fader, af hvilken Sønnen var først død paa et Sted, og hadde efterladt sig Siend; og Faderen, som tillige var Søn- nens Formynder for hans Moderne-Arv, fort derefter, paa et andet Sted.	296
LXXXIX.	Erklær. angaaende visse Bestemmelser, i Anledning af Tobaks- Forpagtingen.	301
	C. Erklær. angaaende en Justis-Cassés Indretning paa Island.	302
XCI.	Erklær. angaaende en sivilisk Action eller Inquisition's-Com- mission mod General-Gouverneuren og det Secrete-Raad og andre paa St. Croix i Amerika.	305
XCII.	Erklær. angaaende Eieren af en Kirke, som, naanseet adskillige Erindringer, lod samme reent forfalde.	308
XCIII.	Erklær. om den, som dømmes og straffes for ringe Tyverie, derved misser sin Ære, efter Danske og Norske Lov.	309
XCIV.	Erklær. om Forordningen af 14 October 1763 angaaende uægte Børns Alimantation, og her gielde om de Børn, der ere fødte, førend Forordningen udkom.	313
XCv.	Erklær. angaaende den nye Islandske Lovs Forfættelse og Revisjon.	314
XCVI.	Erklær. hvorvidt aftakkede Soldater maae ernære sig af og holde Svende paa en Profession med videre.	315
		XCvII.

Indhold.

No.	Side
XCVII. Erklær. over den Quæstion, hvem Skifte-Recognitionen tilkommer efter En, der havde en Betiening i Kiøbenhavn, men eiede en Herregaard i Jylland, og der var død.	317
XCVIII. Erklær. angaaende en Soldat, der var dømt af Sorenstriveren til at betale Leiermaals-Bøder, uanset der tilforn, i samme Sag var dømt ved Krigs-Retten.	318
XCIX. Erklær. angaaende Sagens Udsørsel mod den tilforn ommeldte Ober-Auditeur Wolf.	322
C. Erklær. hvem det tilfalder, at forrette Auction hos en Officcer, der staaer paa Wartpenge.	323
CI. Erklær. om en Kongl. Betient i en Kiøbstæd, som eier og bruger nogle Jorde paa Byens Mark, er forbunden til, i sin Tour, at besøfde Reifende, efter een af Vorigheden soiet Foranstaltning.	327
CII. Erklær. angaaende en Auction over en Herregaard, som var lagt under et greveligt Birk paa de Vilkaar, at de da værende Herreds-Betiente intet skulde afgaae.	331
CIII. Erklær. angaaende trende Poster, Rettens og Skifternes Behandling paa de Amerikanske Eilande vedkommende.	332
CIV. Erklær. over en Commissions-Dom i en Delinquentfag, hvorudi Amtmanden havde foreslaet adskillige Forandringer.	338
CV. Erklær. angaaende nogle Soldaters og Underofficerers voldsomme Opsørsel paa deres Marsch.	340
CVI. Erklær. angaaende en Klage over Havnefogden i Bergen.	342
CVII. Erklær. over tvende Landsoldaters Begiering, om at faae en øde Mensalgaard i Kjøbe.	345
CVIII. Erklær. over Hofrettens Begiering, at deres udmeldte Affessorers Skiftedecisioner maae indstøves lige for Høieste-Ret, og ikke for Hofretten.	346
CIX. Erklær. over et Forslag, om at hindre Desertion til Vands med Baade ic.	348
CX. Erklæring angaaende en Auction, som en Officcers Enke, kort efter hendes Mand's Død har ladet holde.	351
CXI. Erklær. over, hvorvidt det maae være Friefolkene ved Regimenterne tilladt at øve Professioner.	354
CXII. Erklær. angaaende nogle, som havde været et Par Arrestanter behjælpelige i at undvige.	356

Indhold.

No.	Side
CXIII. Erklær. angaaende en undvigst Bondetarl, som Huusbonden ikke forlangede tilbage.	358
CXIV. Erklær. over et Forslag om visse Forandringer i Kettergangsmaa- den paa Den Fohr.	359
CXV. Erklær. angaaende en Dispute mellem Stiftamtmanden og Berg- amtet i Tiundhjem.	363
CXVI. Erklær. om hvem det tilkommer at forrette Skifte efter Skip- pere ic., som boe paa Landet, men have aflagt Borgerstabs- eed i en Kjøbsted i Norge.	366
CXVII. Erklær. om Sigt- og Sagesalbs- Tiere bør bruge stemplet Pa- pир i Delinqventsager.	368
CXVIII. Erklær. angaaende en Herredsfoged, som for hastig ophæver Rættcn.	369
CXIX. Erklær. angaaende en Amtmand, som i en af Fogden anlagt Politiesag havde paalagt en arbitrair Rætt.	375
CXX. Erklær. angaaende et Forslag om Forandring i Tienestefolkets Rhyttetid paa Landet, med videre.	376
CXXI. Erklær. om en Matros og Pensionist af Cse- Staten, som har leiet Huus paa en Proprietairs Gods, hans Børn tilhøre Godset.	381
CXXII. Erklær. angaaende Maaden at yde Fiskefiende paa i Tromsøens Fogderie i Nordlandene.	383
CXXIII. Erklær. om en Sag, som hørte for det Ostindiske Compagnies Ret, men hvorudi Directionen var impliceret, maatte komme for Høieste Ret.	387
CXXIV. Erklær. om hvem der skal besikke Retor i en Delinqventsag for Landstinget.	389
CXXV. Erklær. angaaende Tyskriveren i Christianstad maae nyde Be- talning efter Kiøbenhavn's Reglement.	390
CXXVI. Erklær. om Politimesteren i Kiøbenhavn bør domme i Sager angaaende smaat Tyverie.	392
CXXVII. Erklær. om hvilke Sager fra Jælland maae indstævnes for Høie- ste Ret.	393
CXXVIII. Erklær. angaaende Egtstabs- Bevillinger paa Jælland at exp- deres af Amtmanden.	397
CXXIX. Erklær. om hvem der skal forrette Skifte efter en Skoleholder, som Høistebet lønner.	400

I n d h o l d.

No.	Side
CXXX. Erklar. angaaende et formøent Indgreb i Haderslebhuus Amts Jurisdiction.	402
CXXXI. Erklar. over, hvorvidt den conditio, si non nupserit bør gielde.	404
CXXXII. Erklar. over, hvorvidt Grebernes og Frieherrenes Bønder bør bidrage til Ulve- og Røvejagt.	404
CXXXIII. Erklar. angaaende en uroelig og opsetsig Forgercaptain.	406
CXXXIV. Erklar. over den Qvæstion, hvor en Rytter skal tiltales for et Delictum, som var permitteret fra Regimentet og tjente paa Landet.	408
CXXXV. Erklar. hvem der skal forrette Skifte efter Episkopmesteren paa Opsøstrings- Huset.	410
CXXXVI. Erklar. atter angaaende Skiftet, efter en Studiosus Theologiae i Herreskolebing.	411
CXXXVII. Erklar. om det Kattigeskæven maae lade Auctioner over deres Pant forrette ved deres egne Betiente.	414
CXXXVIII. Erklar. angaaende en Slags Extension af Friderichs Hospitals Jurisdiction &c.	422
CXXXIX. Erklar. at Folk i Norge ikke maae sælge visse Stykker fra deres Gaarde, uden foregaaende Skyldsatning og Besigtelse.	424
CXL. Erklar. angaaende en Auction hos en Officer, der havde faaet Afstæed, og en Civil, som i samme Tid var bleven Militair.	426
CXLI. Erklar. over nogle Bønders Klage, at Sorenskriveren havde forurettet dem, ved et Tingbvidnes Førelse	428
CXLII. Erklar. angaaende Soldater i Norge, som ikke have været til Confirmation.	431
CXLIII. Erklar. om en Soldat, som har besvangret et uconfirmeret Qvindemenneske, bør være frie for Straf.	432
CXLIV. Erklar. angaaende Skiftet efter en Licentiatus Medicinæ, som tillige har været Stads-Chirurgus og haft et Apothecque	433
CXLV. Erklar. over et Forflag, angaaende en Liquidations-Commission, Skifternes Administration &c. paa de Amerikanske Eilande.	435
CXLVI. Erklar. over tvende Landsdommere i Jylland Schinckel og Roche, deres Gensidige Klage over hinanden.	448
CXLVII. Erklar. over den forhen ommødte Qvæstion om Skifterne efter Betientene ved de Compagnier &c. som tilhøre Kongen.	456
CXLVIII. Erklar. om Sæ-Assurance-Compagniet kan formene Particulaire at assureere.	459

Indhold.

No.	Side
CLXIX. Erklær. angaaende Actio ex Lege diffamari, som en Jøde i Friderichsstad har anlagt mod en Jøde i Fridericia.	475
CL. Erklær. om det er Amtmand Fleischer tilkaldt, i den forhen anmeldte Sag at indslæbne Commissariernes Eragting for Over- Hofretten.	486
CLL. Erklær. angaaende En, som paa en tilkiøbt Plads havde oprettet et kostbart Marmor Steenbrud, derpaa en anden, som Odelsmand, vilde vinde den fra ham.	490
CLII. Erklær. angaaende 6te og 10de Penge af en Arb, som tilfaldt en Kongl. Betient i Thorninge Lehn.	495
CLIII. Erklær. angaaende Ekstet efter en Betient, som boede i et Amt, men havde en Betienting i et andet.	501
CLIV. Erklær. angaaende et Slags Oplob i Stavanger ic. og hvorvidt Amtmanden, i Stavanger Bye er berettiget til at foranstalte noget.	502
CLV. Erklær. angaaende adskillige Disputer mellem Stavanger Bye og Almuen der omkring.	505
CLVI. Erklær. om En, som af Kongen har kiest noget Gods i Norge med Eigt- og Sagesald, kan forbeholde sig samme til det, han deraf bortselger.	511
CLVII. Erklær. om en Karl, som forbliver paa samme Huusbondes Gods, men kommer til at tiene i et andet Sogn, behøver Pas.	520
CLVIII. Erklær. om en Soldat, som ikke hører til Garnisonen i en Bye, kan der øve sit Haandverk.	523
CLIX. Erklær. angaaende Moratoria paa de Amerikanske Eilande.	524
CLX. Erklær. over Kiøbenhavns Magistrats Klage, at de i deres Accise vare fornærmede, ved den nye Told-Kulle.	533
CLXI. En Præstes Klage, i Henseende til Mandtasterne over Extra- Statten.	546
CLXII. Erklær. om En, der har faaet Privilegium paa at forsøne Essefarende med Vlc., kan formene andre at gjøre det.	548
CLXIII. Erklær. over et Testamente, hvorved en Mantage-Eier paa St. Croix har deelt sine Midler mellem sine Børn.	549
CLXIV. Erklær. om en Statophycus allene, og ingen anden Medicus maae udgive Sundheds Attester.	553
CLXV. Erklær. angaaende Stifamtmandens Klage over en Byefoged, der ingen Rigtighed vil eller kan gjøre.	554

Indhold.

No.	Side
CLXVI. Erklær. angaaende den nye Forordning om Landmilitien.	555
CLXVII. Erklær. angaaende een den Tid forehavende Forandring med de militaire Jurisdictioner, som der blev intet af.	555
CLXVIII. Erklær. over en Forestilling fra Justitiarius i Høieste-Ret, angaaende En, der havde ladet trykke og uddeele et Species facti med videre i en Sag, som var paadømt ved Høieste-Ret.	556
CLXIX. Svar til Kammer Collegium, hvorfra Omkostningerne bør tages i en Sag mod En, der har gjort falsk Mønt.	562
CLXX. Svar til dito angaaende en Eiendoms-Dispute mellem en Proprietair og een af de i Jylland anlagte Colonier.	563
CLXXI. Erklæring over et fra St. Croix indsendt Testamente, hvorved en Plantage-Eier og hans Hustrue havde disponeret over deres Midler og Eiendomme mellem deres Børn.	565
CLXXII. Erklær. over den Quæstion, om et af den Svenske Consul i Helsingør og hans Hustrue, i Everrig, og efter den Svenske Lov oprettet Testamente bør gælde her, skont det ikke af Kongen er confirmeret.	570
CLXXIII. Erklær. over en Borgers Klage, at ham paa Tinget var af Bysfogden og Byskrivereren tilføiet Overlast.	573
CLXXIV. Erklær. over en Dommers Klage, at han i Embeds-Forretning var bleven overfalden.	573
CLXXV. Erklær. over en Præstes Klage, at Herligheds-Eieren reent betager ham Dispositionen over hans Mensalgods, og dog vil at Præsten skal betale Extra-Skatten deraf.	576
CLXXVI. Erklær. angaaende det, Faderen skal erlegge til et uægte Barn og hvorledes det skal inddrives.	581
CLXXVII. Erklær. over en Klage over en Student, som var forlovet med eet Fruentimmer, og havde indladt sig i Egtteskab med et andet.	583
CLXXVIII. Erklær. over den Quæstion: om Landstings-Bettientene i Viborg bør svare Indquartering af deres Gaarde.	585
CLXXIX. Videre Erklæring over den forhen ommeldte Ansøgning fra Landfogden paa Den Føer, angaaende Forsøg til injurie Sagers mindelige Afgiørelse.	590
CLXXX. Erklær. over den Quæstion, om det kan tillades Priorinden i et Kloster, med tvende tiltagne Jomfruer, at forrette Skifte efter de i Klosteret døende Jomfruer.	591

Indhold.

No.	Side
CLXXXI. Erklær. over den Qvæstion, hvorfra Omkostningerne bør tages i en Sag mod En, der har gjort alle Bancojæbler.	592
CLXXXII. Erklær. angaaende Tilladelse for nogle Bønder, at sælge deres Træelast til Ahrendal.	593
CLXXXIII. Erklær. over den Qvæstion: om de fra Jylland undvigte Bønderkarle, som gribes i Holstein, ikke kunne henføres til et geworden Regiment.	594
CLXXXIV. Erklær. angaaende Reparationen af en Broe, som laae paa et Grevskabs Grund, men hvorover Præstens og adskillige Bønder's Kirkevei faldd.	597
CLXXXV. Erklær. over den Qvæstion: om Auctionen over en Gaard, som er solgt fra det Birk, hvorunder den hørte, tilfalder Herred's eller Birkebetientene.	599
CLXXXVI. Erklær. angaaende Stifter efter Præsters 10. Tjenestefolk, og Præste-Esker, som hør i Proprietairernes Hæstehuse.	602
CLXXXVII. Erklær. angaaende Skiftet efter en Præstedatter fra Soer, som var død i Kiøbenhavn, hvor hun opholdt sig.	606
CLXXXVIII. Erklær. angaaende en Amtmand's Klage over tvende flette Procuratorer.	608
CLXXXIX. Erklær. angaaende Omkostningerne paa de Delinqvensfagers Udførsel, som ikke ere nævnte i Forordningen af 13 Jun. 1747.	610
CXC. Erklær. om Kammer-Collegium er forbunden at hienle En en Jagt, og udføre Processen derom for ham.	622
CXCI. Erklær. om Soldater og Underofficerer skulde bidrage til deres vægte Hørens Underholdning.	627
CXCII. Erklær. angaaende en Bøndekarls Angivende over hans Huus-bonde, at han havde talt formaafelige Ord mod Kongen.	629
CXCIII. Erklær. over Deconomie-Collegii Klage over en Fyefoged i en Kiøbstad, der havde indberettet, at 5 Huuse i Byen vare afbrændte, da det siden befandt's kun at være fire.	630
CXCIV. Erklær. angaaende Omkostningerne paa at forfølge En, som havde begaaet trende Keiermaal.	633
CXCV. Erklær. over den Qvæstion: om under $\frac{1}{3}$ Deel af de uviffe Indkomster, som er tillaat Magistraten i en Kiøbstad, og bør forstaaes Hoved- og Boes-Lodder, som forbrødes.	634
CXCVI. Erklær. angaaende, at Slaver ikke maae udværes fra de Amerikanske Eilænde, uden Paa.	636

Indhold.

No.	Side
CXCVII. Erklær. hvem det tilfalder at forrette Skifte og Auktion efter en Præste-Erke, som er død paa Nytergodset i et Eiendoms-Huus, hvoraf hun betalte Jordskyld.	637
CXCVIII. Erklær. over den Qvæstion, om den, der er dømt til at miste sin Væ, kan uden Opriktning, indlade sig i Ægteskab.	638
CXCIX. Erklær. angaaende visse Indkomsters Deelning mellem Raadstueskrivere og Magistraten i Christiania.	640
CC. Erklær. angaaende et Forbud, at ingen maae kisse af Slaver, eller sælge til dem.	641
CCL. Erklær. om et besvangret Qvindemenneske bør straffes, fordi hun har nævnet en Barnefader for Bysfogden, og udlagt en anden for Præsten.	642
CCII. Erklær. angaaende en Egv, som ikke vil bekiende, hvor det Etiaalne er afblevet.	644
CCIII. Erklær. angaaende, at Procuratorer ikke maae admitteres for Politie-Retten i Helsingør i Sager, som angaae de Militaire ic.	646
CCIV. Erklær. angaaende, at Hævd ikke skalde gielde mod Kirkerne i Nordlandene, i Henseende til de Eiendomme, der bevistes forhen at have tilhørt dem.	650
CCV. Erklær. angaaende toende af Inquisition-Commissionen paa Rongsberg affagte Domme over Sols-Tyve.	651
CCVI. Erklær. angaaende de Vestindiske Sagers Indskræntning og Foretagelse i Høieste-Ret, med videre.	659
CCVII. Erklær. angaaende adskillige Fornærmelser, som Bagerlanget i Riisenhavn formeener, at dem tilskrives.	662
CCVIII. Erklær. angaaende en Smed, som var bleven troeløbet til den, han, under hans förrige Ægteskab, havde besvangret.	666
CCIX. Erklær. over en Bønderkarls Klage, at Landmilitie-Sessionen havde frataget ham det ham af hans Huusbonde givne Væs.	668
CCX. Erklær. angaaende en Kone, som paa et Sted, havde fød et nægte Barn, men var besvangret paa et andet Sted.	671
CCXI. Erklær. angaaende Bysfogdens Klage i Riisenhavn over Stads-Physici Vægring at forrette en Odduction	672

Indhold

No.	Sid
CCXII. Erklær. om at indskrænke Stregods: Tieres Ret til at give Fribeds: Paa.	673
CCXIII. Erklær. om Joderne maae opføre en Bygning til Synagoge.	675
CCXIV. Erklær. angaaende, at En for hans Død, havde declareret, at hans trolovede Kiæreste: skulde være hans eeneste Arving.	677
CCXV. Erklær. angaaende Auktionen hos Obrist von der Lühe.	679
CCXVI. Erklær. over den Obvæktion, om en Dragon skal give Opfo- strings: Pengen til sit uagte: Barn, endog for den Tid, for- end Forordningen udkom.	681
CCXVII. Erklær. angaaende tvende Riidsmand i Odense, der formeent- tes at have aflagt falsk Vidnesbyrd i en Sag, der var paa- domt ved Kammer: Retten.	683
CCXVIII. Erklær. angaaende en Bondes Descendenter, som af Kong Frederich den 3die havde faaet Venaadings: Brev, at han og hans Børn og Efterkommere til evig Tid, skulde være frie og qvit fra deres, Fodsted.	684
CCXIX. Erklær. angaaende Disputer mellem Ober: Bergamtet og ad- skillige Sorensskribere om deres Ret til at forrette Skifter.	688
CCXX. Erklær. over en Ansøgning fra Præsterne i Thorninge Lehn, om at deres Skifter maatte blive behandlede af den Geistlige Jurisdiction, som overalt i Danmark.	695
CCXXI. Erklær. angaaende en Præste: Enke i Thorninge Lehn, som havde faaet Bevilling paa at sidde i uskift Boe: giennem det Danske Cancellie.	697
CCXXII. Erklær. angaaende adskillige Disputer mellem Magistraten og Brand: Assurance: Societetet i Kiøbenhavn.	699
CCXXIII. Erklær. hvem det tilkommer at forrette Auktioner over Berg- Partier.	705
CCXXIV. Erklær. om Præsterne i Thorninge Lehn ere forbundne til at læse af Prædikestolen alt hvad dem, i den Henseende, af Fogden communiceres.	709
CCXXV. Erklær. angaaende dem, der staae opstillet Brænde re. i Kon- gens Skove.	712

Indhold.

No.	Side
CCXXVI. Erklær. over Ingentings-Dømmen i Sagen mellem Sdrøestøder og Niemand og Hans Svoboy.	720
CCXXVII. Svar til Kammer-Collegium paa den Qvæstion: om Grunden og bør anses at være: folgt, hvor Kongen har til En folgt en Alminding i Norge.	721
CCXXVIII. Erklær. angaaende et ungt Menneske, der som hans Faders Fuldmyndig Hovede, i Embeds-Foreretninger begaaet adskillige Falsa og Misligheder.	726
CCXXIX. Svar til Kammer-Collegium paa den Qvæstion, om Arvin- gerne efter en Proprietair bør betale Forlovspenge til Hans Majestæts Cassé?	728
CCXXX. Erklær. angaaende en Børgere, som besyldes for at have for- narmet Renovations-Commissionen.	731
CCXXXI. Svar til Oekonomi-Collegium; hvorledes det almindelige Vare-Magazin kan faae nogen Sikkerhed for deres Fordrin- ger, og den Credit de give Kræmmerne.	735
CCXXXII. Tredie Erklæring angaaende det af Kammerraad Alsing paa Romsdalen anlagte Bierg- eller Jernverk med videre.	740
CCXXXIII. Erklær. over et Forslag om nogen Forandring i Henseende til Omgangsmaaden og Skisternes Behandling paa de Ame- ricanske Eilande.	751
CCXXXIV. Svar til Kammer-Collegium angaaende en Oppebarsels-Be- tient, som havde oppebaaret for meget af Bønderne, uden at giøre Regnskab derfor til Hans Majestæts Cassé.	758
CCXXXV. Erklær. over General-Krigs-Directorii Begiering, at en Po- litie- og Commerce-Collegii Dom i en Hvervings Sag maatte være uden Appel.	766
CCXXXVI. Svar til Kammer-Collegium paa den Qvæstion, om der bør gjøres Arrest hos den forhen (758) ommeldte Betient.	767
CCXXXVII. Erklær. angaaende et Fruentimmer, som lavede til Varsel ved en Urtekrammer, som hun var forlovet med, og som døde, da Nielsen var berammet og Copulationsbrev bestilt.	769
CCXXXVIII. Erklær. angaaende Straf for dem, som beskædigte Grøfter- ne om Friderichsberg Marker.	779
	CCXXXIX.

I n d h o l d

No.	Side
CCXXXIX. Erklær. angaaende en Auktion, som en Justizråds Enté hadde ladet holde, efter at hun var bleven gift med en Officer.	784
CCXL. Svar til Kammer-Collegium, om den skulde indstævne en afsagt Commissionsdom for Høieste-Ret.	785
CCXLI. Erklær. angaaende adskillige Gravamina, som Kammerjunker Grev Schack fører over Administratorerne af sal. Grevinde Schacks Godser.	787
CCXLII. Erklær. angaaende En, der var bleven troeløbet og strax derpaa viet til et Qvindemenneske, der lavede til Varsel ved en anden, som tilstod det.	791
CCXLIII. En Relation i en Sag, som jeg med flere vare befalede at undersøge, angaaende adskillige Malversationer, som vare forebøde, især af Taxaduererne ved Kiøbenhavn's Soldbod.	792
CCXLIV. En Ansøgning om at blive dispenseret fra forberemte Commission, og fra at dømme derudi.	809

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Prokureur-Embedet vedkommende,

af

H. S t a m p e.

I.

Erklæring over et Brev af 16 Decbr. 1762 fra det Bestindiff Guitneiske Føld- og Rentekammer til Brev Holstein; derudi de indberette, at udi Mæret 1750 var til Et Thomas i Bestindien indkommen en Barque ført af en Engelsmand Oven Loyd; nogle Dage efter blev det Commandanten meldet, at heele Mandskabet fra denne Barque var løbet bort, og at Barquen laae der uden Mandskab, hvorpaa Commandanten først lod Effecterne ved Kettens Middell registrere, og siden, da ingen Eiermand indsendt sig, ved offentlig Auction bortselge for 37351 Piastræs.

Siden er det befunden, at disse Effecter tilhøre Spaniske Undersaatter, som havde ladet dem i denne Engellske Barque, hvis Capitain Loyd var der med hemmelig bortrømt. Disse Spanier reclamere nu den for Effecterne udkomne Summa, men da det forrige Compagnie den 14 Sept. 1751 har besluttet, at ifald af Udbetaling skulde i det mindste den tredie Deel af Summen fradrages for Biergeløn, naar Auctions-Salarium og øvrige Omkostninger først vare fradragne, og Kammer-Collegium ikke seer, at dette Tilfælde kan henregnes til nogen virkelig Strandning, saa udbede de sig Cancelliets Betænkning, om den anførte tredie Part, som Biergeløn eller anden Afgift af den reclamerede Summa, med Føie kan paastaaes.

* * *

Da Kammer-Collegium ret nok har begrebet Quæstionen, saa kunde dem efter mine Tavler, paa deres Skrivelse af 16 Decbr. kortelig svares: At man herfra er aldeles eenig med dem derudi, at det her værende Tilfælde ikke kan henregnes under de Tilfælde, i hvilke Lovens 4de Bogs 4de Capitels 5 Artikel tillader at oppebære en Trediedeel af Tingens Værdie i Biergeløn, men formeener, at af de Spaniske Eiere, naar de i det øvrige, have legitimeret sig, ikke kan eller bør fordræ videre, end at de godtgjøre de paa Effecternes Forvaring og Bortselgelse, med videre gangne Omkostninger, da denne Barque og Effecter ikke kan ansees an-

derledes end som en Fallitboe, hvis Eier er undvigte, og som Øvrigheden ex Officio, har antaget sig, for at behandle den til Vedkommendes Nytte og Fordeel. Kiøbenhavn den 5 Jan. 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 Jan. 1763:

Rammeret sværes efter Erklæringen.

Herefter blev de Deputerede og Committerede udi det Vestindiske og Guineiske Rente- og General-Loldkammer den 8 Jan. 1763 fra Ge-
heime-Conferensraad Brev Solstein tilskreven.

II.

Erklæring over en Forestilling fra Kiøbenhavns Magistrat af 8 Sept. 1762, hvorudi de indberette, at et Qvindemenneske i Stadens Arresthuus var bleven arresteret for smaat Tyverie, og som det befandtes, at hendes Mand var Livgarde til Hest, blev det Regimentet tilmeldt, men af Obristen blev sværet, at Regimentet ei kunde afgive sig med hende, siden hun for Tyverie var indsat i Møens Tugthuus, og derfra undvigte; i den Henseende de indsille, hvorledes med hende skal forholdes. Tilføjede med Krigs-Cancelliets Erklæring af 20 November, som sender Generalmajor Plesses Erklæring, og derhos melder, at Jurisdictionen ved Gården umiddelbar er hos Hans Majestæt, saa at Cancelliet intet har dermed at bestille; i den Henseende de overlade til det Danske Cancellie at lade hende, som en civil Delinquentinde actionere og afstraffe, da de ikke kan foretage videre derved. Plessens Erklæring af 4 Octbr gaar ud paa det samme som Freeses, og beder, at Regimentet endelig maane blive skilt ved hende.

* * *

Da denne Sag var for udi Cancellie-Collegium, var jeg af de Tanker, at omendskjønt Krigs-Cancelliet og Regimentet just ikke havde den strenge Ret for sig, saa gjorde man dog best udi, at feie dem udi deres Forlangende, siden Magistraten og Byen var bedre tient med, strax at lade dette Qvindemenneske tiltale og afstraffe, skjønt det ikke med Rette kunde tilkomme dem, end at hun i lang Tid skulde hensidde paa Statens Beføstning, indtil det ei allene kunde blive udgiort, hvor hun henhørte,

men

men Regimentet og kunde blive forbundet til at antage sig hende, og lade hende afstraffe.

Uf samme Tanker er jeg endnu, og det saa meget mere, som jeg seer, at man ei engang kan faae Sagen afgjort med Krigs-Cancelliet, men at Hans Majestæt maae uleiliges med en umiddelbar Kongl. Resolution i en Sag af saa liden Betydighed.

Jeg skulde i den Henseende formeene, at Magistraten strax kunde tilskrives, at lade dette Qvindemenneske tilkale, og indhente Dom over hende. Kiøbenhavn den 26 Jan. 1763.

Paa dette resolverede Cancelliet under 7 Febr. 1763:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgit under 18 Febr. 1763 Kongelig Befaling til Kiøbenhavns Magistrat.

III.

Erklæring ober en Førefilling af 10 Novbr. 1762 fra Amtmanden over Vordingborg Amt Geheimeraad Reizenstein, derudi han indberetter, at et Qvindemenneske der paa Amtet var bleven arresteret for ringe Tyverie, men tvende Dage derefter havde han seet af Aviserne, at Bysfogden i Sorø lod lyse efter hende, som den, der havde begaaet adskillige Tyverier og var undviget af sin Tjeneste; men da Amtmanden i den Anledning havde tilskrevet Bysfogden om at lade hende afhente, havde Over Hofmesteren Grev Danneskiold svaret ham, at hun ikke kunde modtages, siden hun havde begaaet det sidste Tyverie paa Vordingborg Amt, og der, i Følge Forordningen af 21 Maji 1751 burde forfølges; den Henseende han begierer Resolution, hvad enten hun skal tiltales til Doms paa Vordingborg Amt eller i Soer. Lillige med Grev Danneskiolds Erklæring af 28 Novbr. 1762, derudi han beraaer sig paa den anførte Forordning, og at dette Qvindemenneske ikke efter Lydningen i Aviserne, men formedelst det af hende derpaa Stedet begangne Tyverie, er bleven anholdt paa Vordingborg Amt.

Vel har Amtmanden over Vordingborg og Triggævelde Amter Hr. Geheimeraad Reizenstein været befoiet til, at tilkiøndegive Bysfogden i

Soer dette Qvindemenneskes Anholdelse, og at anmode ham om at modtage hende, da han af Adviserne erfarede, at bemeldte Bysfoged led lyst efter hende, som den, der i Soer havde begaaet adskilligt Tyverie, og derfra var undvigt, med Anmodning til alle Vedkommende, om at lade hende anholde, og til ham udlevere.

Men da Over-Hofmesteren paa Soer, Hr. General-Admiral-Lieutenant Grev Danneberg har vægret sig ved at modtage hende, og paa-
staaet, at hun burde forfølges og tiltales paa Tryggevelde Amt, hvor hun havde begaaet det sidste Tyverie; saa kan det ikke nægtes, at han jo derudi haver Medhold af Forordningen af 21 Maji 1751, hvis 6te Artikel udtrykkelig fastsætter, at naar nogen har begaaet Tyverier paa adskillige Steder, bør han for dem alle, under Eet tiltales paa det Sted, hvor han har begaaet det sidste Tyverie, som han bliver greben for.

Naar dette Qvindemenneske under Eet, skal tiltales for alle af hende begangne Tyverier, saa maae hun og blive tiltalt for det Tyverie, hun har begaaet paa Tryggevelde Amt; altsaa bliver samme det sidste Tyverie, ligesom det og er det, hun er bleven greben for; thi da Hr. Geheimeraad Reizenstein selv melder, at de først tvende Dage efter hendes Paagribelse, fik at vide, at hun havde begaaet Tyverie i Soer, og at derfra var lyst efter hende, saa kan samme Lysning ikke have foranlediget hendes Anholdelse.

Den Lysning, som her er skeet i Adviserne, er og noget ganske andet, end den Affordring af vedkommende Øvrighed, som den anførte Forordnings 6te Artikel taler om i Følge Danske Lovs 1ste Boges 2det Cap. 24de Art., da saadan Affordring forudsætter en Militair eller anden Privilegeret, som enten reclamationeres af sin retmæssige Øvrighed og Dommer, eller selv henvender sig under sin privilegerede Ret, og der modtages. Hensigten med saadan Affordring er, at holde over Privilegier og Jurisdictionens Rettigheder; men Hensigten med denne Efterlysning i Adviserne har allene været, at den Skyldige maatte blive anholdt og vedbørlig afstraffet. Naar hun i Følge af denne Lysning, og uden at begaae noget andet Delictum, var bleven anholdt, maatte de i Soer, for at naae deres Hensigt, modtaget og forfulgt hende; men da de have erfaret, at hun

hun siden den Tid, hun derfra undvige, har paa et andet Sted begaaet Tyverie, og er derfor bleven anholdt, saa skionne de lettelig, at deres Hensigt desuden bliver erholdt, og altsaa er det ikke at undre over, at de gierne ville være frie for den Møie og de Omkostninger, som saadan Forsøgning, hvortil de nu ikke ere forbundne, medfører.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om Amtmanden over Bordingborg og Tryggevelde Amt Hr. Geheimeraad Keizenstein kunde tilskrives: At da dette Kvindemenneske har paa Tryggevelde Amt begaaet det sidste Tyverie, som hun og er greben for; saa bør hun der, i Sølge Forordningen af 21 Maji 1751, under Et tiltales for alle af hende forøvede Tyverier.

Da der af saadan Skrivelse maatte gaae Communication til Overhofmesteren paa Soer Hr. General-Admiral-Lieutenant Grev Danne-
stiold. Kiøbenhavn den 4 Martii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 Martii 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev den 25 Martii 1763 udfærdiget Kongelig Befaling til Geheimeraad og Amtmand Keizenstein, samt Notis til General-Admiral-Lieutenant og Overhofmester Grev Danne-
stiold Samsøe.

IV.

Erklæring over 1) en Memorial af 27 August 1762 fra Kammerjunker Grev Schack, derved han indsender Copie af hans sal. Farmoders Frue Grevinde Schacks Testamente af 21 Sept. 1760, hvorved hun har anordnet, at samtlige hendes Godser skulde blive samlede og bestyres af Etatsraad Barchmand og Byskriver Birch, indtil al hendes Gield var betalt, da de skulde tilhøre Supplicanten, og efter ham hans Livsarvinger, og efter dem de Siællandske Godser tilfalde Frederichs Hospital i Kiøbenhavn, men Gram og Nybøl Riber Hospital, derhos han foreskriver, at han for Tiden er udelukt fra al Nytte af dette Testamente, og beder, at han som rette Arving straf maae tiltræde Godserne, imod at de bortforpagtes med Administratorernes Samtykke, og at hele Forpagtnings-Afgiften leveres Administratorerne til Gieldens Afbetaling, og allene beholde Revenuerne af Nybøl, som beløbe pr. pr. 600 Rdr, og ved Godsernes
Et.

Tiltræbelse, betaler 2000 Rdr. til hver af de tvende Hospitaler. Tillige med Administratorernes Erklæring af 5 Junii 1763, som gaar ud paa, at Grev Schack ikke engang i Testamentet er nævnet som Arving, og ikke har at betalte sig det ringeste med Godserne og deres Herligheder, førend den af Grevinden foreskrevne Tidspunkt, nemlig: naar al Gielden er betalt; hvorhos de og forstikke, at hendes Willie ikke har været, at han for skulde nyde noget af Revenuerne, og bede, at det derved maae have sit Forblivende. Dernæst indsende de en Beregning over Godsernes, Gieldens og Indkomsternes Beskaffenhed, deraf de og have tilstillet Grev Schack en Copie, og erklære sig villige til fremdeles at give ham al behøvende Oplysning. Af denne Beregning (hvor samtlige Godser anføres at være af 250000 Rdr. Wardie) sees, at Grevindens Gield var 171686 Rdr. at derpaa er betalt 46147 Rdr., og Resten 125539 Rdr., hvorpaa til 11 Decbr. betales 15459 Rdr., hvoraf svares aarlig Renter 4736 Rdr., at Grams forbeholdne Revenuer beløbe 3760 Rdr., de Siestandske Godser 7859 Rdr., tilsammen 11719 Rdr., deraf de slutte, at Gielden omtrent paa 18 Aar kan blive betalt, da Renter, Lønne og Pensioner aarlig beløbe 8479 Rdr.; og 2) endnu en senere Memorial fra bemeldte Grev Schack af 16 Decbr. 1762, derudi han beklager sine slette Omstændigheder, og foreskifter, at han intet har at leve af, saa at hans Wilkaar ere flettere, end en af hans sal. Færmoders Domestiquers, beder i den Henseende, at han maae tillades som virkelig Eier paa sal. Grevindens efterladte Godser at øve alle de adelige Friheder og Rettigheder af Jus vocandi, Jagt, Fiskerie med videre, som følge samme Godser, samt at have frie Boepæl paa hvilken af Gaardene han finder for godt, og der at nyde alle saadanne Fordele af Græsgang, Jdebrand og andet, som ikke gøres i Penge, og altsaa ikke anvendes til Gieldens Afbetaling, og endelig, at Hans Maleskæt vil fastfætte, hvad ham desuden aarlig af Godsernes Indkomster til hans fornødne Ophold kunde tillegges.

* * *

At Administratorerne af salig Grevinde Schacks Godser, Etatsraad Barchmand og Byskriver Birch tage feil, naar de formene, at Kammerjunker Grev Friderich Christian Schack ikke for Tiden er Arving efter afgangne Fru Grevinden, eller Eier af de, af hende efterladte Godser, men først bliver det, efter en 16 à 20 Aars Forløb, nemlig, naar al hendes bortskyldige Gield først er betalt, det haver jeg viist udi min allerunderdanigste Erklæring af 27 December 1762 over det Spørgsmaal, hvem

hvem det tilkommer at sive Jus vocandi eller kalde Præst og Degn til de Kirker, som høre til disse Godser? og derimod beviiist, at Grev Friderich Christian Schack virkelig er afgangne Grevindens eneste og universelle Arving ex Testamento, og lige fra hendes Dødsdag af at regne er at ansee som Eier af samtlige af hende efterladte Godser, skjønt den ham saaledes tilstaaede Eiendomsret er, i adskillige Henseende indskrænket, men fornemmelig derved, at saavel Administrationen, som Usus fructus af disse Godser er ham betagen til en vis Tid, nemlig, indtil Grevindens Gi ld er betalt.

Heraf følger, at endel af det, som Supplicanten bemeldte Grev Schack, i hans senere Memorial af 16 December 1762, gier allerunderdaniagt Ansøgning om, er af den Natur, at det med Rette tilkommer ham, ligesom det og tildeels, ved Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution af 21 Jan. 1763, er ham tilstaaet.

Derhen hører det, han forlanger, at det maatte tillades ham, som virkelig Eier, paa hans sal. Frue Farmoders Gaarde og Godser, at sive alle de adelige Friheder og Rettigheder af Jus vocandi, Jagt, Siskerie med videre, som følge samme Godser.

Alt dette holder jeg (i Følge min forrige Erklæring, og de derudi anførte Grunde,) ham berettiget til at paastaae, fornemmelig, naar det indskrænkes saaledes: For saavidt disse Rettigheder ikke indbringe nogen vis aarlig Indtægt, som anvendes til Giældens Afbetaling.

Hvilken Indskrænkning jeg anseer at være nødvendig, fornemmelig i den Henseende, at dersom Siskeriet ved een eller anden af disse Gaarde, maatte være forpagtet bort, mod en vis aarlig Afgift, da kunde Greven efter mine Tanker ikke paastaae, at det skulde ham overlades for intet.

Endnu kunde herved maaskee tillegges, at hvad den Udviisning angaaer, som maae skee af Skovene til Bøndernes Fornødenhed, da skal Greven overlegge samme med Administratorerne.

Det andet, Greven i samme Memorial gier Ansøgning om, nemlig: at han maae have frie Boepæl paa hvilken af Gaardene han finder for godt, og der at nyde alle saadanne Sordale af Græsgang,

Jldebrand og andet, som dog ei gøres i Penge, og altsaa ikke heller anvendes til Gieldens Afbetaling, er, saavidt jeg skønner, af den Besskaffenhed, at det ikke kan eller bør negtes ham, da Usus fructus af Godserne allene er ham betagen ved Testamentet, fordi Indtægterne ere bestemte til Testatrixis Gields Afbetaling; og just denne hendes Hensigt viser, hvorvidt den bør anses at være ham betagen eller ei, og at den Usus fructus innocuus, som ikke bliver anvendt og kan anvendes til Gieldens Afbetaling, i alle Maader bør tilstaaes ham som den, der dog virkelig haver Eiendomsret over Godserne.

Da det nu er bekiendt nok, at ligesom Bærelser paa en Herregaardielden leies bort her i Landet, saa ere og Bærelserne paa disse Herregaarde ikke bortleiede, saa kan ingen Tvivl være om, at det, han her begierer, jo er af den ommeldte Besskaffenhed.

Det tredie som Grevnen gier Ansøgning om, bestaaer derudi: at Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst vil fastsætte, hvad ham desuden aarlig af Godsernes Indkomster til hans fornødne Ophold kunde tillegges.

Da dette gaar ud paa at tage Nyttens og Brugen af Godserne, og at nyde noget af de Indkomster, som Testatrix allene har bestemt til Gieldens Afbetaling, saa maae man tilstaae, at dette er noget, som ikke efter den strenge Ret kan tilkomme ham efter Testamentets Bogstav, og noget som han ikke kunde vente at erholde ved Dommerens Kiendelse, isald Sagen, efter Testamentets Indhold, ved Lands Lov og Ret skulde afgjøres, og Testamentet af Dommeren fortolkes.

Dette haver han og indseet, og i den Henseende begierer han det ikke, som noget han paastaar sig berettiget til, men, som en Virkning af Deres Majestæts Naade.

Da Deres Majestæt ikke vil vise En Naade paa en Andens Besskaffenhed, eller tage noget fra En, for at give en Anden det; Deres Majestæt ei heller vil afgive sig med private Folkes Eiendomme, som bør være faste og sikke, og ikke kunde rykkes uden ved Lands Lov og Ret, og Dommerens Kiendelse, saa spørges der, hvad for særdeles Omstændigheder, der

der i dette Tilfælde mede, som kunde bestemme Deres Kongl. Majestæt til at gjøre en Undtagelse fra en ellers almindelig Regel, som ikke lettelig taaler Undtagelse?

Denne Qvæstion opleser sig igjen i treende ~~andte~~, nemlig: 1) om Ansøgningen har sin Grund i Billighed og Rimelighed? 2) Hvervidt den kan ansees enten at komme overeens med, eller i det mindste ikke at stride imod afsaagne Frue Testatrixs Hovedhensigt og Siemeed? 3) Om nogen Anden derved i nogen Maade bliver fornærmet?

At Ansøgningen har sin gode Grund i Billighed og Rimelighed, det er let at bevise.

Her er et ungt Menneſke af god Familie, hvis Fæderneer er medgaaet eller vil medgaae til at betale den Gield, som han er geraaden udi, ikke af Eiderlighed eller utaalelig Ødselhed, men allene ved Uforsigtighed og Lettroenhed; han er testamenteret en anseelig Arvepart, bestaaende af Godser, der af Administratorerne anslaaes til 250000 Rdr. Værdie og derover, og som aarlig indbringe 11 à 12000 Rdr. beholdne Indtægter, disse ere af Testatrix bestemte til Giældens Afbetaling, og visse Personer ere af hende indsatte til at hæve dem, og deraf at betale Giælden. Efter disse Administrators Beregning vil dertil medgaae omtrent 18 Aar. I denne Tid haver Arvingen, som virkelig eier disse anseelige Godser, slet intet at leve af, men har allene det faste Haab, at han om 18 Aar kan faae 11 à 12000 Rdr. aarlige Revenuer; han begierer i den Henseende, at han imidlertid maae af Godsernes Indkomster tillegges noget til fornødent Ophold, eller at han deraf maae nyde Underholdning.

Naar man betragter, at samtlige Indtægter af Godserne skulde tilhøre Grev Schack, efter at Giælden først deraf er betalt, og man derhos vil antage, at her er en bestandig vedvarende Cassé, hvis Indtægt bestaaer i de aarlig beholdne Indkomster af Godserne, og hvis Udgift bestaaer i det, der aarlig betales paa Giælden, indtil al Giælden er betalt, da hele Cassen skal tilhøre Grev Schack, saa finder man, at det han her begierer ikke bestaaer i andet, end en Tilladelse aarlig at laane noget til nødvendigt Underholdning af en Cassé, hvis endelige Beholdning skal tilhøre ham;

selv, og et Tilbud, igien at refundere det til saarne Caffe, forønd han faaer den ham efter Testamentet tilkommende frie Disposition derover.

Naar jeg, efter Administratorernes Beregning, sætter, at Grev Schack ~~gaaer~~ ~~og~~ ~~der~~ ~~for~~ ~~at~~ ~~komme~~ i Besiddelse af disse Godsets fulde Indkomster, og jeg derhos antager, at Deres Majestæt allernaadigst befaler, at ham af disse Revenuer til nødtørftig Ophold aarlig maae tillegges 10 à 1200 Rdr., saa vil deraf stude, at han først om 21 à 22 Aar kan komme i Besiddelse af de fulde Indkomster, altsaa betaler han til Cassen (der kan ansees, som en synkende Fond) i de 3 à 4 sidste Aar, det han tilforn deraf havde laant og oppebaaret. Hele Forskiellen kommer til at bestaae derudi, at isteden for, at han ellers om 18 Aar, havde faaet 11 à 12000 Rdr. aarlige Revenuer, og imidlertid intet havde haft at leve af, saa faaer han nu først om 21 à 22 Aar disse 11 à 12000 Rdr. aarlige Revenuer, og imidlertid har han 10 à 1200 Rdr. aarlig at leve af.

At dette har sin gode Grund i Rimelighed og Billighed, det troer jeg, enhver lettelig vil tilstaae.

Men dette er ikke nok, afgangne Frue Grevinde af Schack har i alle Maader, været berettiget til at disponere over hendes Godser efter hendes egen frie Villie, at testamentere eller legere dem til hvem hun vilde, og det paa saadanne Vilkaar, som hun selv fandt for godt; altsaa tør det Testamente, hun i den Anledning har skrevet, og været berettiget til at skrive, som en uimodsigelig Lov, ubrødelig at holdes af alle Vedkommende.

I den Henseende maae jeg og tilstaae, at i hvor megen M. dhold Grev Schacks Begiering end kunde have af Billighed og Rimelighed, saa understod jeg mig dog ikke, allernunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til at bevilge den, dersom det var klart, at det stred imod Testamentets Indhold og Testatrixs Hovedhensigt og Diemeed.

Da afgangne Frue Grevinde af Schack har indsat hendes Sønsøn Kammerjunker Grev Friderich Christian Schack til hendes eeneste og universelle Arving, og testamenteret ham alle hendes efterladte Godser, saa maae hendes Hovedhensigt og Diemeed derved have været, at legge hendes

hendes kierlige Hiertelaug mod ham for Dagen, og, saavidt hende var mueligt, at befordre hans timelige Lyfsalighed.

Hun haver derved viist ham den sidste Tieneste, hun i denne Verden var istand til at vise nogen, og derudi foretrukket ham for alle andre Mennecker, saa der ikke kan være Tvivl om, at hun har elsket ham og undt ham vel, og fundet Fornøielse udi at giere ham lykkelig.

Foruden denne Grevindens Hovedhensigt, gives der endnu Anledning at tillegge hende en anden Bihensigt, som bestaaer derudi, at den Arvepart, hun efterlod denne hendes Arving og Sønnesøn skulde være af Betændthed og have et stort Anseende. I den Henseende har hun ikke villet, at nogle af hendes Gaarde og Godser skulde bortsalges til at betale hendes bortskuldige Giæld, og det Overstykkende, eller det, som blev tilovers, derpaa tilfalde Arvingen; men hendes Villie har været, at samtlige hendes Gaarde og Godser skulde blive samlede, og Giælden estershaanden betales af Indkomsterne, indtil den hele Giæld var afdragen, da de samtlige med alle deres Fordele skulde tilfalde Arvingen.

Naar dette sættes frub, saa spørges, om det kan bestaae med denne afgangne Frue Grevindens Hovedhensigt og Diemeed, at den Person, som hun frem for alle andre elskede og undte vel, og hvis timelige Lyfsalighed hun, saavidt hende var mueligt, af alle Kræfter søgte at befordre, at den Person, siger jeg, skulde i 18 samfulde Aar leve kummerlig og lide Ned, og slet intet have at leve af? Enhver vil uden Tvivl finde, at dette kun slet rimer sig sammen.

Administratorene erklære, at da Grevinden kort for hendes Død blev spurgt, om hun ikke vilde tillegge Greven noget aarlig at leve af, svarede hun roent ud Nei. Jeg vil troe, at det forholder sig saaledes. Jeg maae og tilstaae, at naar det er bleven anbragt for hende paa den Maade, som de fortælle, saa er det just ikke forstillet paa den fordelagtigste Side for Greven, da den eneste Berøgsgrund, som de melde sig at have brugt, har bestaaet derudi, at saadant syntes at kunne medføre desto større Uedelmodighed. Derjom det Ord Uedelmodighed ellers her sandt Sted, saa kunde det ikke nægtes, at jo Freje Grevinden desuden havde viist den nok

med Greven ved det at hun testamenterede ham alt hvad hun eiede og havde. Men det, som især burde været forestillet hende, og det, som hun egentlig burde været spurgt om, var, om hun vilde, at den unge Greve, i en Tid af 18 à 20 Aar, som efter al Anseende vilde udgiøre det smukkeste og beste Stykke af hans Levetid, aldeles intet skulde have at leve af.

Naar jeg slutter fra den Tilbeielighed til at befordre den unge Greves Lyksalighed, som Frue Grevinden i hendes Testamente saa tydelig har lagt for Dagen, og jeg derhos forudsætter, at hun havde vidst det, man nu veed, og med samme Visshed, som man nu veed det, og at de nu bekiendte Omstændigheder ligeledes havde været hende forestillede, saa holder jeg mig tilfulde forvissnet om, at hun ikke havde svaret Nei, naar man havde spurgt hende, om hun vilde tillægge den unge Greve noget aarlig at leve af.

Man veed nu af Administratorernes Beregning, at der vil medgaae 18 Aar eller mere, inden Gielden kan blive betalt.

Dette haver hun neppe formodet. Det er uden Tvivl gaaet hende, som de fleste, at de holde deres bortskyldige Gield at være mindre, og derimod har hun anstaaet hendes Effecter til langt heiere Værdie, end de siden ere udbragte udi. I Følge deraf kan hun vel have troet, at 3, 4 eller 5 Aars Indkomster vilde være nok til at betale Gielden, og da var det ikke at undre over, om hun ikke havde tænkt paa, i denne saa korte Tid at tillægge Greven noget aarlig at leve af.

At Grevens Arvecapital vilde gaae med til at betale hans bortskyldige Gield, og at han slet intet deraf beholdt tilovers, det vidste hun tilfulde (thi hun haver selv sagt mig det, og hun var endda bestemt til, i al Fald at spæde noget til af sit eget) naar hun ellers derom var bleven erindret.

Det er let at slutte, hvad hun vilde svaret, naar man derhos havde forestillet hende, hvad der rimeligviis maatte flyde af, om Greven i en Tid af 18 à 20 Aar intet blev anvist til Underholdning, nemlig, at han enten af Kummer og Uergelse vilde omkomme, eller og paa nye vilde begynde at giere Gield, og som han da nødvendig maatte henvende sig til dem, der paa den ene Side vove noget, imod at de paa den anden, giere sig

sig en ligesaa utroelig som ulovlig Fordeel, saa maatte han nedvendig blive saa fordybet i Gield, saa det intet vilde nytte ham, eller tiene til at forbedre hans Omstændigheder, naar han engang kom i Besiddelse af al den Rigdom og de anseelige Indkomster, som hun bestemte og testamenterede ham.

Ligesom man altid in dubio bør formode, at Folk handle fornuftig og overensstemmende med deres egne Hensigter, saa kan man aldrig antage, at den, der haver foresat sig at erholde en vis Hovedhensigt, skulde i selv samme Tid og under selv samme Omstændighed, udvalge de Midler, som stred tvert derimod, og sigtede til at kuldkafe denne Hensigt.

Da Frue Grevinde Schacks Hovedhensigt ved hendes Testamente har været, at giere hendes Arving og Sønnesøn lykkelig, saa bør man ikke formode, at hun dertil frivillig har udvalgt en Maade eller et Middel, hvorved han lettelig og rimeligvis kunde blive heist ulykkelig. Det er jo aldrig mueligt, at hun kunde vilke og ønske, at den, hun frem for alle andre antog i Søns Sted, og testamenterede sine anseelige Midler, skulde i lang Tid og mange Aar, mangle det Nødvendige.

Jeg drifter mig altsaa til at slutte, at naar afgangne Frue Grevinde Schack endnu havde levet, og havde vidst, erindret og lagt Mærke til alle nu bekiendte Omstændigheder, saa havde hun paa denne Grevens Begiering soaret det selv samme, som jeg allerunderdanigst formener at Deres Kongl. Majestæt vil derpaa allernaadigst resolvere; og naar det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at fastsætte, at Grevens af Godsernes Revenuer skal til nedterstig Opbøhd aarlig nyde e. gr. 10 à 1200 Rdr., saa troer jeg, og holder mig forvissat om, at Deres Majestæt ikke gjør andet, end fortolker afgangne Frue Grevindens Testamente saaledes, som hun selv vilde, om hun endnu levede, og vidste det samme, som Deres Majestæt veed.

Derfor Grev Schacks Begiering gif ud paa, at nogle af Grevindens Godser maatte bortselges til at betale Gielden, paa det at han strax eller om kort Tid kunde komme i Besiddelse af de øvrige Godser, da kunde saadant just ikke ansees saa aldeles at stride imod afgangne Frue Testaments

tricus

tricis Hovedhensigt, som var at gjøre ham lykkelig, siden han uueligt kunde være ligesaa godt tienst med at faae nu strax 6 à 7000 Rdr., som om 18 Aar at faae 11 à 12000 Rdr. Revenner, men det vilde dog ligesrem stride imod den forhen ommeldte Bihensigt, siden Gaardene derved bleve adskilte, og Arveparten altsaa, om ikke af mindre Betændhed, saa dog af langt ringere Anseende.

Derimod søger denne Grev Schacks Begiering ingenslunde til at faae G. dserne adskilte eller til at formindste Arvens Anseende, men Virkningen deraf bliver allene, at han 3 à 4 Aar tidligere kommer i Besiddelse af samtlige Godser, og derimod, imidlertid saar noget at leve af; altsaa, ligesom denne Begiering, i alle Maader kommer overeens med afgangne Frue Testatricis Hovedhensigt, saa kan den ikke i nogen Maade siges, at stride imod hendes anden og Bihensigt.

Som det da er viist, at Supplicantens Grev Friderich Christian Schacks Begiering, i denne Deel, haver sin gode Grund i Rimelighed og Billighed, og saa langt fra ikke strider imod, saa den i alle Maader kommer overeens med afgangne Frue Testatricis Hoved- og Bihensigt; saa spørges endnu, om nogen derved bliver fornærmet?

Da afgangne Frue Grevindens Hæredes ab intestato ved hendes Testamente aldeles ere udelukte, og de af hende efterladte Godser aldrig kunde tilfalde dem, saa kan det være dem heel ligegyldigt, om Grev Schack nogle Aar tidligere eller senere kommer i Besiddelse deraf, og altsaa kunne de ikke ved denne hans Begiering i nogen Maade ansees at blive fornærmede.

Hvad angaaer Administratorerne og de øvrige i Testamentet indsatte Legatarier, da er det i Testamentet tydelig nok fastsat, at de skulde blive ved at nyde det dem aarlig tillagte, og det uden nogen Henseende til, enten Administrationen varer længe eller kort, enten Grev Schack eller nogen anden er i Besiddelse af Godserne, altsaa kan det ligeledes være dem ligegyldigt, om Grev Schack tidligere eller senere kommer i Besiddelse deraf, og de kunde ikke i den Henseende klage over nogen Fornærmelse.

De eneste derfor, som denne Sag egentlig kan synes at angaae, ere de Pia corpora, som ere satte i Grev Schack's Sted, og som Godserne eventualiter skulde tilfalde i det Tilfælde, at Grev Schack ved Døden maatte afgaae, uden at efterlade sig Livsarvinger, nemlig det Kongl. Fri-berichs-Hospital i Kiøbenhavn og Hospitalet i Ribe.

Det kan ikke nægtes, at jo Tingen kunde udfalde saaledes, at disse Hospitalet virkelig tabte noget ved det, at denne Grev Schack's Begiering var bleven tilstaaet, men det maae derhos tilstaaes, at blant mangfoldige muelige Tilfælde er der kun eet eneste i hvilket dette Tab kunde blive af nogen Betydning.

Dersom Grev Schack, som endnu er et ungt Menneske, indlader sig i Ægteskab, og avler Børn, og siden, naar han ved Døden afgaaer, efterlader sig Livsarvinger, da tilfalde disse Godser samme hans Livsarvinger, og ikke Hospitalet, og altsaa kan det være Hospitalet i dette Tilfælde lige meget, naar Greven er kommen i Besiddelse deraf.

Dersom Grev Schack først oplever den Tid, at han kommer i Besiddelse af Godserne, og siden efter ved Døden afgaaer, da, hvad enten han efterlader sig Livsarvinger eller ei, kan det være Hospitalet ganske ligegyldigt, om han i lang eller kort Tid haver været i Besiddelse af Godserne.

Skulde Grev Schack derimod om faare kort Tid ved Døden afgaae, da, skjønt han ingen Livsarvinger efterlader sig, kan Hospitalernes Tab ikke være af nogen Betydning eller værd at agte paa.

Det eneste Tilfælde, der saaledes bliver tilovers, er, at Grev Schack lever en 12, 16 à 18 Aar, og derpaa, førend han endnu er kommen i Besiddelse af Godserne, ved Døden afgaaer, uden at efterlade sig Livsarvinger.

I dette Tilfælde maae det tilstaaes, at de tvende Hospitalet mueligt en 2 à 3 Aar tidligere komme i Besiddelse af Godserne, formødelst denne Grevens Begiering og derpaa forventende Bevilling, og saaledes i disse Aar, komme til at betale det, Grev Schack tilforn havde nydt til Underholdning.

Det er vist, at naar de tvende Hospitaler, ved en saa uventelig, som for dem fordeelagtig Hændelse, kom i Besiddelse af saa anseelige Godser, som bragte saa betydelige Fordele, saa havde de just ikke Marsag, til at klage over, at deres Fordeel ikke blev endnu større, og altsaa burde denne, kun i eet eneste Tilfælde, muelige Fornærmelse ikke hindre en Ting, som ellers i alle Henseende fortjener at beforders, fornemmelig Tabet for de tvende Hospitaler ikke finder Sted, uden i det Tilfælde, hvor de desuden vinde anseeligt.

Men da Kammerjunker Grev Schack, udi hans første Memorial af 27 August 1762, selv haver tilbudt sig, ved Godsernes Tiltrædelse, at ville betale til hver af de tvende ham substituerede offentlige Stiftelser, engang for alle 2000 Rdr., saa har dette bragt mig paa et Forslag, hvorved al den Fornærmelse, hvilken man her kunde forestille sig som muelig, ganske vilde bortfalde.

Jeg er vis paa, at naar man efter Calculum probabilium og Regulas Artis Conjectandi, vilde beregne, og til noget vist anslaae denne muelige, Skont i sig lidet ventelige eller rimelige Fornærmelse, den da aldrig, for hver af de tvende Hospitaler, vilde blive anslaaet til 2000 Rdr., altsaa kan denne Summa ansees, som mere end fuld Baluta for denne Fornærmelse.

Isald det derfor allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt, ved at bevilge Grev Schacks Ansøgning i denne Post, tillige allernaadigst at fastsætte: At, naar afgangne Frue Grevinde Schacks Gield aldeles var betalt, og Grev Friderich Christian Schack da tiltræder Godserne og deraf oppebærer de fulde Indkomster; skal han i de 5 første Aar efter Tiltrædelsen, aarlig udbetale 600 Rdr. til det Kongl. Friderichs Hospital i Kiøbenhavn, og 400 Rdr. til Hospitalet i Ribe; (thi derved iaagttages og nogenledes forholder imellem Indtægterne af de Sicilianske Godser, som skulde tilfalde Friderichs Hospital, og af de Jødske, som skulde tilfalde Hospitalet i Ribe,) saa er al den Fornærmelse og al det Tab, hvilket man her kunde fores

forestille sig, samt anseeligt, aldeles ophævet, og mere end tilstrækkelig godt i ret.

Endelig, da Administratorerne selv have tilbudet at give Greven Underretning om Gieldens og Indkomsternes Beskaffenhed; hvilket og i sig er baade billigt og rimeligt, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det derhos allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale: At Administratorerne aarlig havde at give Greven Underretning om Godsernes og Indkomsternes Beskaffenhed, og hvorvidt der paa Gielden var betalt, ligesom de og med ham i Forveien havde at overlegge, førend de foretage sig noget af Betydning, som sigtede til nye og usædvanlig Udgift ved Godserne, saasom nye Bygninger, anseelige Reparationer og andet deslige. Kjøbenhavn den 28 Martii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 Maji 1763:

Indstilles til Hans Majestæt efter den sidste Ansøgning og General-Prokureurens Erklæring.

I Conseillet paa Fredensborg blev den 27 Maji næstefter resolveret saaledes af Hans Majestæt:

Accorderes saaledes, at Kammerjunker Grev Schack under, at regne fra 1ste Maji næstefvigte af, det, som fra Gieldens Betaling overskyder aarlig 1200 Rdr.

Herefter blev den 3 Junii 1763 udsærdiget Kongelig Befaling til Kammerjunker Grev Schack og Notis derom til Etatsraad Borchmand.

V.

Erklæring over 1) en Memorial af 5 Junii 1762 fra Agent Erich Ancher, som tillige med Matthias Wærn er Interessent i Rosse Jernverk og Kanonstøberie, hvortil hans Majestæt har forskraft 50000 Rdr., som skal blive staaende i Verket, saalange Kanonstøberiet vedvarer, derudi han forestillter: at udi de første 8 Aar fra 1749 til 1756, forestod Wærn Verket, da alle Ting gik fredegang, og Verket var nær ved sin Undergang, og bebyrdet med over 150000 Rdr. Gield; dets bestemte Ancher til at flytte fra Friederichshald der-

hen, og paatage sig Betsprelsen, da alle Ting begyndte at gaae ulige bedre, hvilket forbittede Wærn, saa han begyndte med Magt, og mod Protest at tage den halve Deel af Jernet bort, med videre, hvorpaa Ancher søgte og erholdt Commissorium af 5 Junii 1761 til en Separations-Commission; men den 15 Junii derpaa blev truffet en præliminair Forening mellem dem, som gik ud paa, at i 5 Aar skulde Wærket bestyres af Ancher, og han aarlig betale til Wærn 1750 Rdr., men efter de 5 Aars Forløb skulde den ene af dem udløse den anden for 25000 Rdr., men strax efter gik Wærn derfra, og begyndte atter med Magt at borttage Halvdelen af Wærkets Effecter. Dette forbandt Ancher til, under Mad. Tanks Caution at requirere en lovlig Forbuds Forretning af Bergamisk Jurisdictionen, som der hviler under Paatiendelse. Siden Ancher saaledes fik Raadighed over Wærket. har han i forrige Aar støbt 86 skønne Kanoner, uden at een eneste deraf er sprungen, og i dette Aar leveret over 50000 Kugler til Land-Statens, og er i fuld Støbning med Kanoner til Land- og Søe Statens.

Uagtet han saaledes har præsteret ulige bedre Leverage, end nogenfinde tilforn, og i alle Maader opfyldt den med Kongen sluttede Contract, er han dog med umilde Breve fra Land-Statens bleven erindret om, at skulde tage Mathias Wærn med sig, men fornemmelig er det mødt ham, at den 18 Maji have Obristlieutenant Brøcher og Justitsraad Bukier (som er Svoger til Wærn) indfundet sig paa Wærket, og forevist ham en Kongl Befaling, parafereet af Ober-Krigssecretair:n Grev Ahlefeldt, hvorefter han fremlegger Extract, som han i Hast tog deraf. Han formener ikke at have fertient de haarde Jrettesættelser samme indeholder. Han veed ikke at tilskrive dem andet, end Wærns urigtige Andragender, og tilsaarer, at det fremdeles er ham umueligt at leve i Compagnie med ham. Han har ikke ved nogen Contract med Land-Statens renunceret paa Beneficia Juris, han har ikke søgt uden paa lovlig Maade at separeres, og det er ham tilstaaet ved Commissorium af 5 Junii 1761. Efter Forliget skeer der ingen Separation førend om 5 Aar, da der skal blive stilt den udfordrende Sikkerhed for Hans Majestæts Fordring. Er det Hans Majestæts Wille, er han gierne fornsiet med at udtræde, (hvilket han og ved Forliget har tilbudt Wærn) imod at Wærn udløser ham efter Forliget, og frigjør ham for al Gield og alle Fordringer; men ifald dette ikke er Hans Majestæts Wille, beder han, at Landets retfærdige Lov og Ret maae blive ham til en allernaadigst Hsieste: Reti Doms Erholdelse ubefkaaret, derved han foranierer sig og enhver sikker. Tilslige med Vice-Stattholderens Erklæring af 21 August 1762, som gaaer ud paa, at Ancher ikke bør negtes den Ret ved Lands Lov

og Ket, at saae paa kendt de Tvifelheder, der kan foresalde om en Contract, der er sluttet mellem Mand og Mand om deres Eiendomme. Han tilsaager, at Ordren til Brøcher og Bukier medfører, at de skulde mindelig bilægge Tvifighederne, og at ingen Kettingang dem imellem maatte tillades; men Vice-Stattholderen veed ikke, om denne Extract eller Copie er rigtig, paa hvad Grund den er udstedt, og om der i Commissariatet findes nogen Forpligt fra Ancher og Wærn, i dette Fald ei heller, hvorvidt de Committerede have gaaet, og hvad Beretning de have indsendt, saa han ikke kan sige noget derom. Endelig melder Vice-Stattholderen, at Sagen er af megen Betydning, og at Supplicanten Ancher har viist, at siden Verket kom under hans Beskyrelse, er det accorderede Quantum Kanoner af forsvarlig Godhed bleven leveret, da Wærn derimod formeblst hans slette Huusholdning aldrig har kunnet bringe det dertil, hvorfor det saa meget mere synes, at den ordinaire Kettingangsmaade, saavidt Contracten dem imellem angaaer, burde ham tilstaaes.

2) En Memorial af 31 Julii 1762 fra Justisraad Ancher, Mad. Tank, Mad. Eliassons og Jess Lalsen, derudi de melde, at de have forskudt anseelige Capitaler i dette Verk, at de skode Fare for at faae dem under Wærns Beskyrelse; at de holdte sig sikke, da Ancher sig Opfynt; at det; og derpaa gif meget godt; at Wærns Optøier med at gaae fra Forliget, ikke meget foruroligede dem, siden de vidste, han ingen Wei kunde komme dermed, men nu ere de blevne ganske forskrækkede, da det er rygtedes, at Hans Majestæt ved en sær Befalning har forbudt Ancher Lands Lov og Ket, hvorved Contracten er gjort ugyldig, og Tingen sat i den Stand, den var forhen, derved de vove de Capitaler, som de i Tillid til Contracten, og til Anchers Redelighed og Bindstibelighed have laant, og hvorfor de holdte sig sikke, naar Ancher alle ne maatte raade over Verket. De bede i den Henseende, enten at Sagen imellem Ancher og Wærn maae afgjøres ved Lands Lov og Ket, eller og, at Wærn maae paalegges, inden et Aar at betale dem deres Penge, og imidlertid stille Caution derfor, og udløse Ancher af Verket for den fastsatte Summa efter Forliget. Og 3) en Memorial fra Agent Ancher af 15 August 1762, derudi han indberetter, at udi Sagen angaaende Forbudet, har Wærn den 13 August for Ketten-erklæret, at Hans Majestæt ved Reskript til Brøcher og Bukier har ophævet Sagen, derefter han har faaet Sagen udsat. Han melder derhos, at Wærn i 8 Aar har leveret 32 Kanoner, da han derimod i den Tid, han havde roelig Administration, lidet over et Aar, har leveret 250 usforbederlige Kanoner og 53000 Kugler. Han klager over Wærns Beskytter General-Krige-

Commissair Classen, der har søgt at ophidsse Verkets Creditorer til at nægte ham Credit, og fremlegger Copie af hans Breve, samt heraa ber sig paa Creditorenes Memorial af 31 Julii, og beder som forhen om Lands Lov og Ret, eller at udløses af Verket. Og 4) et Pro Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvorved de communicere Befalningen til Bøcher og Bukier, som findes dateret den 28 April, og melde derhos, at da man var kommen i Erfaring om den imellem Interessenterne værende Uenighed, og frygtede, at de af Hans Majestæt i Verket forskudte 50000 Rdr. dereover vilde staae i Bøce, er dette Reskript udsendt efter Land-Statens Generel-Commissariats Førelse, for at see Verket vedligeholdt, og Hans Majestæts Casse sat i Sikkerhed, hvilket de communicere, paa det at det Danske Cancellie deraf kan erholde f. d. s. endeligere Oplysning om Sagen. Reskriptet i sig synes meget af gravere Ancher, og indeholder: at han under Paaskud af en foreslaaet Convention søger at bevende sig ene Raadighed over Verket; burde have Kongl. Tillæbelse dertil, i Folge af Pengelaanet. og Contracten af 1757, hvorefter de begge bl. de ansvarlige, at det er dristigt af dem at antage eller giere noget Forslag, som kunde sigte til eensidig Raadighed; at Hans Majestæt har unaadigt optaget, at Ancher ikke noksom har underrettet Commissariatet om den tiltagne Raadighed ic.; har ikke communiceret Værn, hvad dem begge fra Commissariatet v. r. tilskrevet; har søgt at bedrage dette Collegium ved at skrive begges Navne under Brevene ic.; Etatsraad Fleischers skal være den, der har ephidsset ham dertil; de skal søge at forlige dem, dog ikke at det sigter til eensidig Bøstelse; det er ikke til Verkets Opkomst, at alle Ting hviler paa een Mand ic. Og 5) en dito Memorial fra Agent Ancher af 16 Octbr. 1762, hvorved han indsender Copie af et Brev fra Over-Krigssecretairen Grev Ahlefeldt til Værn, angaaende dette Reskript, hvilket Værn har produceret i Bergamts-Retten, og derefter faaet Sagen udfat til den 18 Decbr. Og 6) en Memorial af 27 Novbr. 1762 fra Justisraad og Raadmand Falch paa Agent Anchers Begne, hvorved han indsender Copie af Justisraad Eliassons Caution af 6 Novbr. 1762, hvorved han indstaaer for, at Contracten med Land-Statens skal i alle Maader blive opfyldt, i Tilfælde, at Værn af Ancher bliver udløst, og lober da at indstaae i Værns Sted. Og endelig 7) en Memorial af 19 Martii 1763 fra bemælte Justisraad Falch, hvormed følger endel Bilæger; dermed han beder, at han formædelsst Værns Indsigelser har til Land-Statens maattet udsæbe Caution for 24297 Rdr., som ere udbetalt for præstevrede Levraneer; at Værn hverken vil udløse Ancher eller lade sig udløse; ad det ved Anchers Navn
 vaagen.

vaagenhed er sat udi ulige bedre Stand, end det var forhen icke; i den Henseende han beder, at Ancher maae nyde Lands Lov og Ret, og det fra Krigs-Cancelliet udstedte Reskript ikke derudi være ham hinderligt.

* * *

Det er saa langt fra, at det Supplicanterne, Agent Erich Ancher, og hans eller Wosse Jernverks Creditorer giøre allerunderdanigst Ansøgning om, kan eller bør dem nægtes, saa det endog er ilde, at de i den Henseende, skulde være nødde til at indgive Ansøgning.

Allt hvad deres Begiering medfører, gaaer saavidt jeg skønner, allene ud derpaa, at Agenten maae nyde Lands Lov og Ret i en Sag, han har med hans Med-Interessent i Verket Mathias Wærn, i Anledning af Verkets Bestyrelse, og en Contract eller et Forlig, som de imellem sig have sluttet og indgaaet, og som Wærn ikke vil holde sig efterretteligt, og snor sig fra at opfylde.

Dette er noget, som Deres Kongl. Majestæt, udi Landets almindelige Lov har tilstaaet og allernaadigst tilstaaer alle sine Undersaatter, saa at ingen behøver derom at indgive Ansøgning i Cancelliet.

Den, som allene forlanger Lands Lov og Ret, fornemmelig i en privat Sag, og angaaende private Handlinger og Eiendomme, kan per viam Juris henvende sig til Dommeren, og behøver ikke per viam supplicationis, at henvende sig til Kongen.

Det er af stor Betydighed, at der, i denne almindelige Regel ikke gøres nogen Undtagelse, da Eiendommenes Sikkerhed, som noget der er af den alleryderste Betydighed, fornemmelig derpaa beroer.

Saa længe enhver troer, at det, han er i Besiddelse af, og formener sig at eie, ikke kan ham betages, uden ved Dommerens Kiendelse, og at det, han formener sig, at have nogen Rettighed til, ikke kan ham nægtes, uden i Følge af Loven og Dommerens Kiendelse, saa formener han sig tillige at have vedberlig Sikkerhed, saavel, i Henseende til hans Gods og Eiendom, som i Henseende til hans Ære og Liv.

Men, saasnart Lands Lov og Ret sættes til Eide, og Magtsprog træde isteden for Dommerens Kiendelse; saa begynder enhver at skielve
og

og bære, Eiendommene begynde at vaille, og al Visshed og Sikkerhed begynder at bortfalde.

Da Deres Kongl. Majestæt, udi sin ganske heistpriselige Regieringstid, bestandig har været en ivrig Beskytter af Lovene, og alletid ladet Lands Lov og Ret have sit frie og ubehindrede Løb; saa maae det komme enhver blant Deres Majestæts Undersaatter saa meget mere uventet og underligt for, om han, frem for alle andre, skal see sig Lands Lov og Ret at være betagen.

Spørges der, hvorved Supplicanten Agent Erich Ancher, som dog synes at have nogen Fortieneste af Fædernelandet, er kommen i de Omstændigheder, at han nu i Cancelliet maae gjøre Ansøgning om at nyde Lands Lov og Ret; da indeholdes Grunden dertil i den Fortolkning man gjør af et Reskript, som den 28 April 1762 er expederet gienne Krigs-Cancelliet, til Oberst-Lieutenant Brøcher og Justisraad Bukier.

Man falder strax i Forundring ved at erfare, at en Sag som stod, tildeels for Bergamts-Retten, tildeels for en ordentlig Commission er standset, og Citanten hindret fra, at videre forfølge den, ved et Reskript gienne Krigs-Cancelliet, og hvorom man i Justis-Departementet aldeles intet har været vidende; men man maae endnu mere undre sig over, at da Agent Ancher i saa lang Tid har ved dette Reskript været hindret fra, at faae sin for Bergamts-Retten søvende Sag til Ende bragt og paadømt, saa er han dog endnu neppe istand til at bevise dets Tilværelse. Det er ham ikke ordentlig communiceret, ei heller er nogen vidimeret Copie deraf ham leveret; men det er ham allene af Commissarierne foreviist, da han paa egen Haand har taget en Extract deraf.

Det er derfor ikke uden Ærie, at Hr. Geheimeraad og Vice-Statthalder Benzon har baaret Tvivl saavel om dette Reskripts Virkelighed, som om Extractens eller Gienpartens Rigtighed, og i den Henseende, ikke villet afgive sig med at give nogen Betænkning, samme angaaende.

Udi Cancelliet derimod er man tilfulde forvissat om, at det med dette Reskript har sin Rigtighed, da Over-Krigssecretairen Hr. General-Lieutenant Grev Ahlefeldt ved et Pro-Memoria til det Danske Cancellie af

8 Sept. 1762 har meddeelt en Wienpart deraf, og derhos meldet, at det er expederet efter Land-Statens General-Commissariats Forestilling.

Da jeg ikke har seet denne Forestilling, men allene maae slutte mig til dens Indhold af det, jeg finder anført i Reskriptet, saa kan jeg ikke sionne rettere, end at Tingen ganske urigtig maae være forebragt for Commissariatet, og at de ikke have havt det rette Begreb om Anchers og Wærns Melemværende.

Jeg maae herved sætte forud, som noget der er bekendt og beviist af de fremlagte Documenter: at Ancher og Wærn siden 1749 have eiet Møse Jernverk; at Deres Majestæt dertil har forskudt 50000 Rdr., som skulle blive staaende i Verket, saalænge Kanonstøberiet vedvarer; at Wærn i de første 8 Aar fra 1749 til 1756 har allene bestyret Verket, da Ancher i den Tid boede i Friderichshald; at Ancher mod Slutningen af Aaret 1756 flyttede hen til Verket, og siden begyndte at tage sig af Bestyrelsen; at Wærn efter nogen Tids Forløb blev misfornøiet dermed, og begyndte paa egen Haand at forlade Fælledskabet, ved at lade Halvdelen af visse Verkets Producter mod Protest bortføre; at dette bevægede Ancher til at søge Commissarier til at kiende, skifte og dele dem imellem, ligesom han og i den Henseende erholdt Commissarier den 5 Junii 1761; at den 15 Junii derpaa blev truffet et Forlig imellem dem, som gaaer ud paa, at Ancher i de paafølgende 5 Aar skal allene bestyre Verket, og imidlertid aarlig betale til Wærn 1750 Rdr., og at efter de 5 Aars Forløb, skal den eene af dem udløse den anden for 25000 Rdr., dog Ancher have Valget, om han vil udløse Wærn, eller lade sig udløse; at Wærn strax begyndte at gjøre Indvendinger mod dette Forlig, og noget derefter atter paa egen Haand og mod Protest, foretog sig at begynde Separation med at lade nogle af Verkets Producter bortføre; at dette bevægede Ancher til at lade gjøre lovligt Forbud paa Grund af Contracten eller Forliget, og at forfølge samme for Bergamts-Retten, hvor Sagen er standset ved det forommeldte Reskript.

Endelig maae jeg ogsaa sætte forud, som noget, der er bekendt og beviist, at Verket i den Tid, Wærn bestyrede det, kom i Forsæld og blev

alt mere og mere fordybet i Gield, da derfra kun bleve leverede saa og flette Producter, og 'at det derimod langt bedre blev drevet under Ancher's Administration, da Producterne bleve ulige flere og bedre.

Vel kan jeg ikke i den Henseende ligefrem antage det, Creditorerne og endnu mindre det Agent Ancher selv anfører, skjønt jeg ei heller kan indbilde mig, at de skulde understaae sig, for Deres Majestæt at anføre Facta, som lettelig kunde vises at være usandsfærdige eller falske, saasom det Agent Ancher saavel som hans Commissionair her udi Dyen Justitsraad og Raadmand Salch erklære, at Mathias Wærn i en Tid af 8 Aar, han forestod Verkets, kun leverede 32 gode Kanoner, da derimod Ancher i en Tid af 1½ Aar, medens han havde Verkets under roelig Administration, skal til Land- og Sø-Etaten have leveret 250 Stykker ganske gode Kanoner, foruden 53000 Kugler.

Men hvor det gaaer, kan jeg som en Sandhed antage det, Hr. Geheimmeraad og Vice-Statsholder Benzou anfører udi hans Erklæring af 21 August 1762, nemlig: At Agent Ancher har viist, at siden Verket kom under hans Raadighed, er det beringede Quantum Kanoner af forsvarlig Godhed bleven leveret, da Wærn derimod, formedelst hans flette Zuusholdning, aldrig har kunnet bringe det dertil.

Dertil kommer, at Justitsraad Ancher og de øvrige Creditorer, som til Verkets Fortsættelse have forstrakt anseelige Capitaler, dem de endnu have staaende i Verkets, udi deres Memorial af 31 Julii 1762 have erklæret, at de vare fornøiede, og holdt sig sikke i Henseende til disse deres Capitaler, naar Ancher maae blive ved at forestaae Verkets alene, siden det er i Tillid til hans Nedelighed og Bindskibeligbed, de have laant Pengene, da de derimod frygte, at deres Capitaler staae fare, og ønske jo før jo hellere at faae dem udbetalte, naar Wærn skal have med Administrationen at bestille.

Naar alt dette sættes forud, saa kan jeg umuelig forestille mig, hvorledes Land-Etatens Commissariat har kunnet holde sig enten berettiget eller beqvæmt til en Forestilling, der skulde sigte til at faae den imellem Ancher

og Værn sluttede Contract eller indgangne Forlig tilintetgiort, og at besæge Ancher Lands Lov og Ret.

De Grunde, som i den Henseende anføres, ere de 50000 Rdr., som Deres Majestæt har forskudt til Verket, og den Contract, som Commissariatet med Verket har sluttet angaaende visse aarlige Leverancer.

Jeg har hverken seet Obligationen eller Contracten, men hvad Contracten angaaer, da erklærer Vice-Statholderen, at Ancher, medens han har havt Bestyrelsen, rigtig har præsteret det belovede Quantum af forsvarelig Godhed, og alisaa tænker jeg, at Commissariatet i Følge af Contracten ikke kan have videre af ham at paastaae.

I Henseende til Obligationen, da finder jeg, at Deres Majestæt har været forskudt en Capital af 50000 Rdr., som skal blive staaende i Verket, saalænge Kanonstøberiet vedvarer. I Følge deraf maae jeg ansee Deres Majestæt som første Prioriteret i Verket for denne Summa. Jo bedre derfor Verket bestyres, jo bedre bliver deres Majestæts Pant, og jo større Sikkerhed haves der for Deres Majestæts Capital.

De øvrige Creditorer, der i det høieste kunde ansees som anden Prioriterede, holde sig sikke ved Agent Anchers Administration; men saalænge de have Sikkerhed nok i Verket, kan Deres Majestæt som første Prioriteret umuelig komme til at tabe. Jeg kan ikke troe, at der i Obligationen er noget fastsat i Henseende til Verkets Bestyrelse, men tænker, at det er overladt til Interessenterne.

Jeg kan saaledes ikke begribe, hvorledes Commissariatet har kunnet falde paa at troe, at det ikke var Interessenterne tilladt, uden sær Kongl. Tilladelse, at indgaae et saadant Forlig, som skeet er, da dette Forlig, for saavidt det enten er fuldbyrdet, eller endnu i nogle Aar kan fuldbyrdes, allene betræffer Bestyrelsen af Verket, og kun i al Fald, og efter 5 Aars Forløb, fastsætter en Slags Skilsmisse. Men just derudi er det, at Commissariatet formener, at de have forset sig; thi da Deres Majestæt ei allene har faaet en Pantrettighed i Verket, men begge Interessentere og, ved Obligationen, have forbundet sig og Arvinger, at være Deres Majestæt ansvarlige for den indskudte Capital, saa formener Commissariatet,

riatet, at det ikke staaer til Interessenterne paa egen Haand at separere sig, og derved at betage Deres Majestæt den Rettighed, som De har faaet til den Ene af dem og hans Arvinger.

Men herpaa svares, at ligesom Deres Majestæt alletid beholder sin Pantrettighed i Berket, hvad enten en Interessent overlader sin Andeel i Berket til en anden Interessent, eller til en tredie Mand, saa forstaaer det sig og selv, at Interessenterne ved deres private Foreening, ikke kunne betage Deres Majestæt noget af den Ret, som De, ved Obligationen eller Contracten har erhvervet, men at Deres Majestæt, samme uanseet, beholder saa vel det Jus in re, som det Jus ad rem, hvilket Deres Majestæt forhen havde.

Endnu for Tiden er ingen Separation skeet, men Ancher og Wærn ere endnu begge Interessenter i Berket, og de og deres Arvinger ere ansvarlige for den indskudte Capital; men, naar efter 5 Aars Forløb Separation, i Følge Forliget, skal skee, dersom Wærn da udtræder uden videre, og uden dertil at erholde Deres Majestæts Samtykke, da er det klart, at han derved ikke bliver befriet for den Forbindlighed, som i Følge Obligationen ligger paa ham og Arvinger imod Deres Kongl. Majestæt. Sæger han derimod Deres Majestæts Samtykke til at udtræde, og begierer at blive frie for denne Forbindlighed, da bliver det vel af Vedkommende iagttaget, at Deres Majestæt ikke derved taber noget af sin hidindtil havte Sikkerhed, men at enten en anden i Wærns Sted, som Cautionist indtræder, eller at denne Sikkerhed paa anden Maade erholdes.

Agent Ancher synes allerede derpaa at have forberedet sig, da han haver fremlagt Justisraad Peter Eliesøns Declaration af 6 November 1762, hvorved han tilstaaer, at han i saa Fald er villig til i Mathias Wærns Sted at indtræde som Cautionist for Contractens Fuldbjædelse.

Efter det, jeg har hørt af dem, der kiende dem begge, troer jeg ikke, at der i Henseende til Sikkerheden for Deres Majestæts Fordring og Contractens Fuldbjædelse blev tabt noget, men snarere vundet anseeligt ved, at Justisraad Eliesøn blev Cautionist derfor i Mathias Wærns Sted.

Ends

Endnu mindre kan jeg udfinde, hvad Commissariatet ved denne Forestilling kan have sigtet til, og hvad Nytte de deraf kunne have lovet sig, naar de ellers havde været tilfulde underrettede om Omstændighederne og Sagens rette Sammenhæng og Beskaffenhed.

Det hedder, at Forestillingen sigter til at tilveiebringe Forlig, og stifte Eenighed mellem Interessenterne.

Af det, som tilforn er anført, sees, at der i Aaret 1761 var Tvistighed imellem Interessenterne, og at Ancher af den Marsag søgte og erholdte Commissarier til at kiende, samt skifte og dele mellem dem.

En Proces var altsaa begyndt, eller skulde begyndes imellem dem, men den blev forebygget ved Conventionen af 15 Junii 1761. Denne Convention er altsaa et virkeligt Forlig, hvorved en Proces er afgjort eller forebygget, og saalænge begge Interessenterne holde sig samme efterrettelig, er der ingen Tvistighed eller Uenighed imellem dem, men de leve sammen i Stilhed og Eenighed. Ancher, som den ene Interessent, forestaaer allene Verket, men for begges Regning, og begge tage Deel i Fordelen, dog med den Forskiel, at ligesom Ancher allene bestyrer det, saa bliver det og allene hans Tab, om det bestyres slet; thi Wærn skal nyde sin aarlige ved Forliget fastsatte Afgift eller rene Gevinst af 1750 Rdr. Dersom Verket ikke indbringer saa meget, at ligesaa stor eller større Summe kan falde paa Anchers Part, er Skaden hans allene.

Jeg kan herudi ikke finde noget, som enten er ubilligt, urimeligt eller utilladeligt, men holder det for en meget god og nyttig Ting, at disse tvende Interessenter saaledes ere satte ud af hinanden, og al Proces og Tvistighed imellem dem derved forebygget.

Ikke destomindre vil Commissariatet ikke tillade, at det maae have sit Forblivende ved dette Forlig, som er indgaaet mellem tvende myndige Mænd, og naar den ene Interessent Ancher vil ved Dommerens Kiendelse tvinge den anden, nemlig Wærn til at holde Forliget, bliver han ved Commissariatet hindret fra at nyde Lands Lov og Ret, skjønt den af ham i saa Maade begyndte Proces allene sigter til at faae et Forlig stadfæstet.

Hvad Commissariatet egentlig haver imod dette Forlig, eller denne Convention, kan jeg ikke udstaa, undtagen dette allene: at det sigter til eensidig Bestyrelse. Dette kan jeg ligesaalet begribe, som hele Resten. Jeg tænker, at naar tvende eller flere ere Interessenter i en Fabrique, Manufactur eller andet saadant, da gjøre de best udi at forenes om, at overdrage Bestyrelsen derover til en eeneste iblant dem, eller til en tredje Mand; thi at flere med lige Myndighed, og uden at den ene af dem er den anden subordineret, forestaae eller bestyre een og den samme Ting, det pleier selden at gaae godt, og er ikke det, som man in dubio skal ønske. Men allermeest maae jeg undre over, at man ikke vil taale eensidig Administration eller Disposition ved dette Verk, hvor man allerede forhen har været vant dertil; thi i 8 Aar, fra 1749 til 1756, medens Ancher boede paa Friderichshald, har Matthias Wærn allene forestaaet Verket, og omendskjønt det den Tid gif saare slet med Verket, saa at det accorderede Quantum af Kanoner med videre aldeles ikke blev leveret, saa har man dog ikke merket til, at Commissariatet klagede over den eensidige Administration; men efter at Ancher har saaet Bestyrelsen over Verket, saa omendskjønt det dermed er gaaet langt bedre, og omendskjønt Contracten rigtig er efterlevet, saa vil Commissariatet ikke taale eensidig Bestyrelse, men paastaar, at en sluttet Convention, just fordi den fastsætter samme, skal ansees som ophævet.

Spørges der, hvad Agent Ancher paastaar, og hvad han egentlig vil have? da har han tydelig nok lagt det for Dagen, og jeg kan ikke sigge andet, end at han frivillig har tilbudt alt, hvad man med mindste Skin af Billighed og Rimelighed kunde paastaae af ham, saa at han i den Henseende ikke fortjener Character enten af en egenstændig, egenmyndig eller tretteklær Mand.

Han haver til hans Medinteressent Wærn, som begyndte at separere sig paa en Maade, som sigtede til Verkets Undergang, gjort ganske antagelige Forslag. Derpaa er og imellem dem sluttet en Convention eller et Forlig.

Dette

Dette Forlig er Ancher fornoiet med, og vil i alle Maader holde sig samme efierretteligt. Da Wærn har overtraadt denne Convention og egenmægtig, har handlet derimod, har Ancher anlagt Sag imod ham, for at twinze ham ved Dommerens Kiendelse, til at holde den. Dette er den eeneste Proces eller Tvistighed, som for Tiden er imellem dem. Da Ancher ved Commissariatets Mellemkommende er bleven hindret fra at forfølge denne Sag, haver han paa nye, giort andre Forslag til Forlig, derudi han tilbyder sig strax, paa visse bestemte Vilkaar, og for en vis fastsat Summa at udlese; og er ligeledes fornoiet med, om Wærn paa samme Vilkaar, og for samme Summa vil udlese ham.

Det eeneste, han frabeder sig, er, at forblive i Fælledskab med Wærn, saaledes, at de samlede skulle bestyre Werket. Han haver derudi den bekendte Regel for sig: Communio est mater rixæ; i Følge hvilken den i Almindelighed haver Favorem for sig in Jure, som søger at undgaae Fælledskab, eller forlanger at komme ud af samme.

Spørges derimod, hvad Commissariatet egentlig sigter til, da er det ikke saa let at sige; jeg kan derimod nok udfinde, hvad de ikke ville. Da Ancher med hans Medinteressent Wærn har sluttet en Convention eller et Forlig, saa, omendskiønt al Proces og Dispute derved imellem dem er ophævet eller forebygget, og omendskiønt det ikke for Tiden medfører nogen Separation, saa vil dog Commissariatet ikke, at det maae blive derved, fordi det sigter til eensidig Bestyrelse. Naar Ancher vil ved Dommerens Kiendelse tvinge Wærn til at holde dette Forlig, saa hindrer Commissariatet ham derudi, fordi det sigter til Proces og Uenighed. Naar Ancher derpaa tilbyder, enten strax at udlese Wærn, eller at lade sig udlese af ham, saa er Commissariatet ei heller dermed fornoiet, fordi det sigter til Separation.

Det eeneste der saaledes bliver tilovers, og som Commissariatet kan synes at ønske, er just det Agent Ancher frabeder sig, nemlig, at han skal forblive i Fælledskab med Wærn, og enten i Forening med ham bestyre Werket, eller overlade Bestyrelsen til Wærn allene, som tilforn saa stet, og med saa liden Held har forestaaet det.

Spørges der, hvad Wærn vil have, da er det ligesaa vanskeligt at sige; i det mindste kan man ikke udfinde det af de Svar, han haver givet paa Ancher's Tilbud, som Justitiraad Salch paa Ancher's Vegne haver ladet ham insinuere her i Byen, ved notariale Beskikkelser af 12 Febr. 25 Febr. og 5 Martii s. A.; deraf man dog seer saa meget, at Agent Ancher just ikke med Frie kan beskylde for at helde til Proces og Ueenighed, da han derimod synes alvorlig at ønske Fred og Rolighed, naar det ellers maatte være ham tilladt at nyde samme.

Alt dette slutter jeg, at Commissariatet hverken rigtig eller tilfulde har været underrettet om Omstændighederne eller Sagens Beskaffenhed, da de gjorde denne Forestilling. Jeg bliver derudi saa meget mere bestyrket ved det, jeg finder strax udi Begyndelsen af det derefter expederede Reskript, at den ofte tilforn ommeldte Convention eller Forlig kaldes en projecteret Convention, hvilket synes at tilkiendegive, at den ikke kan anses som noget, der er kommen til Virkelighed, eller som et Document, der virker nogen Forbindtighed.

Al den notariale Copie eller Gienpart, som Ancher har fremlagt af denne Convention, seer man, at dermed er tilgaaet paa følgende Maade:

Ancher har under hans Haand gjort visse Forslag til Wærn, hvorpaa Wærn ligeledes med Haands Underskrift har tegnet, at han antog disse Forslag med visse Indskrænkninger og Forandringer, som han og ved Daategningen tilkiendegiver, at han allerede forhen med Ancher er bleven enig om. Dernæst har Ancher endnu tegnet derpaa, at han vedtog de af Wærn tilføjede Forandringer.

Her er saaledes en tydelig og fuldstændig Acceptation paa begge Sider. Dersom dette kun fortjener Navn af en projecteret Convention, saa veed jeg ikke, hvad der kan kaldes en virkelig og forbindelig Convention eller Forening.

Jeg holder mig saaledes befolet til at tænke, at Commissariatet ikke har vidst videre, end at der var Tvist og Uenighed mellem de tvende Interesserter, og at der vel havde været foreslaaet et Forlig eller Convention, men at samme ikke var kommen til Fuldstændighed; i den Henseende de ved

deres Forestilling have søgt at udvirke en Ordre til de tvende i Reskriptet benævnte Mænd, at de skulde see at jævne Sagen og forlige Interessenterne.

Hvorvidt de nu have været heldige udi denne deres Commission, og hvordan den Beretning lyder, som de samme angaaende maae have indsendt til Krigs-Cancelliet og Commissariatet, derom veed man ikke det allermindeste i det Danske Cancellie; allene af de mange Memorialer, Klager og Besværinges, som siden den Tid ere indkomne fra Agent Ancher, maae man slutte, at de ikke have været istand til at tilveiebringe noget saadant Forlig, som Commissariatet vilde have, hvoraf skyder, at Sagen nu er i den samme Stand, som den var, sereud Reskriptet blev expederet, og at den ene Interessent ligesaakidet som den anden kan eller bør negtes Lands Lov og Ret.

Overalt maae jeg tilstaae, at jeg just ikke af Reskriptet af 28 April 1762 kan udfinde, at Agent Ancher derved ligesrem er betaget Lands Lov og Ret.

Ved dette Reskript vare de tvende udnævnte Commissarier befalede, at udvirke Forlig, og stifte Eenighed mellem Interessenterne. Naar dette havde lykkedes dem, var der ingen Proces bleven af, og altsaa havde Lands Lov og Ret ikke fundet Sted; men da man erfarer, at de ikke have tilveiebragt noget saadant Forlig, saa er der intet andet for, end at det maae være Interessenterne tilladt, at udgiøre deres Mellemværende ved Lands Lov og Ret; især maae det være Agent Ancher tilladt, ved Dommernes Kiendelse at faae afgjort, om hans Medinteressent Wærn er forbunden til at holde den mellem dem sluttede Convention eller ei? thi uden saadan Proces, som egentlig kun sigter til at faae et Forlig stadfæstet, see man nok, at de aldrig komme i Noelighed, efter den Stilling som Tingene nu er sat udi.

Imidlertid have Dommerne eengang forstaaet det saaledes, og i Følge deraf mod Anchers Protest udsat Sagen.

Man maae og tilstaae, at de dertil havde nogen Anledning, af Reskriptet, saalænge man endnu ikke vidste, hvad de udnævnte Commissarier havde udrettet eller kunde udrette.

Det er og underligt, at Commissariatet, som ikke kan være uvidende om, at de ved dette Reskript have hindret Ancher fra at nyde Lands Lov og Ret, siden i saa lang Tid ikke har gjort det mindste Skridt til igien at aabne den Vej for ham, som de eengang havde stoppet.

Da det nu er rimeligt, at Dommerne ikke paa nye foretage sig Sagen, eller understaae sig derudi at kende og dømme, serend de see en nye Kongl. Befaling; det og er billigt, at denne Mand, som jeg ikke sioner at fortiene Navn af ond, ubillig eller trettefier, saavidt mueligt, restitueres in integrum, og forbielpes til det almindelige Beneficium af Lands Lov og Ret, som han frem for alle andre Deres Majestæts Undersaatter, ved saadan ferdveles Omgang, og i saa lang Tid har været betaget; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvere: At Reskriptet af 28 April 1762 ikke skal være Agent Erich Ancher hinderligt i at lade hans og Medinteressent i Nosse Jernverk Mathias Wærns Mellemværende afgjøre ved Lands Lov og Ret. Da det i Overeenstemmelse med saadan allernaadigst Resolution, vil reskribes til Hr. Scheimeraad og Vice-Statholder Benzou. Kiøbenh. d. 20 April 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 Maji 1763 saaledes:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring.

Men i Conseillet faldt den 19 Maji næstefter følgende Resolution:

De Fornemste og Sagen egentlig vedkommende Momenta af Anchers Ansøgninger communiceres Wærn i Anledning af hans Skrivelse for sig derover at erklære; og end videre den 26 Maji s. A., at Krigs-Cancelliet skulde anmodes at lade det beroe med Commissariernes Forestilling om denne Sag, indtil samme, efter den Kongl. Befaling er refereret.

Efterat Wærns Erklæring var indkommen, hvori Sagen paastaaes henviist til Land-Statens General-Commissariat, og Over-Krigs-Secretairens Svar var indløben, hvori han tilkiendegiver ikke videre at ville ind-

indlade sig i denne Sag, blev Sagen forestillet Kongen efter General-Procurateurs Erklæring, og derpaa behagede det da Hans Majestæt under 4. Novbr. 1763 at resolvere saaledes:

Visfaldes; saa at de ergangne Befalinger ei bør ansees at hindre Agent Ancher i at nyde Lands Lov og Ret.

Herefter afgik under 11. November 1763 Kongelig Befaling til Geheimeraad og Vice-Siatholder Benson.

VI.

Erklæring over et Brev af 6 Decbr. 1762 fra det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium til det Danske Cancellie, hvorved de sende en Gienpart af et Udkast til en nye Lods-Forordning, og derhos melde, at uagtet ingen Forandring derudi er giort, i Henseende til Jurisdictionen og de Sagers forum, men allene paa et og andet Sted, sat andre Straffe, saa have de dog, da det angaaer den almindelige Lands Lov, derom villet udbede sig Cancelliets Betænkning for at undgaae al Collision.

* * *

Det forholder sig, som det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium udi deres Skrivelse melder, at der udi dette Udkast til en nye Lods-Forordning, ikke er giort nogen Forandring, der viger fra den forrige Lods-Forordning, i Henseende til Jurisdictionen og slige Sagers forum.

Hvad Straffene og det øvrige angaaer, da er bemeldte Collegium best-istand til derom at sfiinne. Den liden Forhøielse af Lods-pengene i denne frem for den forrige Forordning, synes Tidernes Forandring og Omstandigheder nok at udfordre, og overalt veed jeg, at General-Landets Deconomie- og Commerce-Collegii Betænkning just derover er forlangt.

Jeg skulde saaledes formene, at det combinerede Collegium paa bemeldte deres Skrivelse kunde svares: At man herfra ikke har noget ved dette Udkast at erindre, og intet har imod, at det som en trykt Forordning til alle Vedkommendes Efterretning bekiendes gøres. Kiøbenhavn den 20 April 1763.

Herpaa resploveede Cancelliet under 25 April 1763:
 Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev det combinerede Admiralitets- og Commissariats-Collegium under 7 Maji 1763 fra Geheimeraad Grev Thott tilskreven.

VII.

Erklæring over et Brev af 9 April 1763 fra Kammer-Collegium til det Danske Cancellie, hvorved de communicere nogle fra Indbyggerne paa Bornholm indkomne Memorialer, i Anledning af den paabudne Extraskat, og nbdede sig Efterretning, om noget desangaaende til Cancelliet er indkommen, og om ellers noget derved kunde være at erindre og hvorved de tillige sende de Bornholm forundte Privilegier, som findes i Kammeret, og ere: a) et Brev fra Friderik den 3die af 29 Decbr. 1658, hvorved Kongen lover og tilsiger dem, som havde ladet sig bruge til den skeete Revolution, at ville erindre sig deres Troeskab med et Kongl. Raade, og nu med saadanne Privilegier og Benaadinger forløyne baade paa Udskrivning, Skat, og i andre Maader, hvorved Landets Beste og Opkomst kan søges. b) Nævnte Konges Declaration af 3 Martii 1659, hvorved han antager Bornholm og dets Indbyggere, lover dem Beskiernelse og ingenfinde at overlade Landet til de Svenske. Disse tvende Breve vare af alle efterfølgende Konger confirmerede. De tilsendte Memorialer vare: a) En af 14 Decbr. 1762, hvorudi de begiere Frihed for Extraskatten, siden deres Privilegier friegive dem for al Udskrivning og Skat. De beraabe sig paa, at de Sommeren igiennem have havt megen Besværighed og Befosning med at anlegge Skanser og Batterier mod fiendelig Anfald, med at skaffe deres Soldater og Dragoner Mondur og Heste ic., hvorfra de andre Provindser ere befriede, ligesom de og i adskillige Aar efter hinanden have havt Misveer. b) En Memorial af 21 Martii 1763, hvor de beraabe sig paa Reskriptet af 15 Febr. (NB dette Reskript blev opfat i Cancelliet, men expederet fra Kammeret, da det var berettiget, at der skulde være nogen Uroelighed paa Landet, og medførte, at de kunde indkomme med Ansøgning og foresille deres Privilegier) derudi de indstige til Hans Majestæts Raade, og beraabe sig paa forrige Memorial af 14 December, som de havde committeret deres Landemand Justisraad Sonne at indløvere, men han var just i det samme død, og Memorialen blev den liggende i hans Esterbor. Dernæst indsende de en Deduction over alt, hvad som derpaa Landet ved Statens Indkrævelse er passeret, for at vise, at der ikke har yttret sig nogen Modtvillighed, Misforstaaelse eller Uroelighed. c) Be-

c) Bemeldte Deduction af 21 Martii 1763, som viser, at de af Commissionen derpaa Landet allene have begiært, at de maatte sende nogle over til Kjøbenhavn; for at forestille deres Anliggende og Privilegier, og at imidlertid maatte beroe med Stattens Indfrævelse, da de derfor vilde stille Caution, hvilket Commissionen ikke vilde tilstaae, men forlangede, at de skulde tævere een for alle 2c. Tilligemed en Memorial til Kammer-Collegium af 7 April fra Bornholmernes trende Deputerede, hvori de bede, at deres Grunde maae overveies 2c.; og tvende andre til Cancellie-Collegium af 27 April. Tillige med Stiftamtmandens Hr. Gehlmeraad Scheels Erklæring af 30 April 1763, som gaar ud paa, at han ikke veed, om de hidindtil have været frie for slige Extraskatter at betale; ligesom Benaadnings-Brevet af 29 Decbr. 1658, som de fornemmelig beraabe sig paa, ikke synes udtrykkelig at give saadan Frihed, men allene et Løfte om en saadan Frihed, hvorved Landets Bæste og Opkomst kan søges. Derhos tilstaaer Stiftamtmanden, at naar de hidindtil, endog i de besværlige Krige, have været frie for at betale Krigsstyr og Kopkat, saa synes saadant at have givet dem billig Anledning til at søge om samme Frihed for den følgende Tid, hvilket vil ankomme paa Hans Majestæts Naade. Derhos Stiftamtmanden endnu fremsender Copie af et Friderik den 3die's Brev til Bornholmerne af 8 Novbr. 1658, hvorudi de opmuntres til at affaste det Svenske Lag, og loves, at saadan deres Troeskab i al Naade skal blive erkjendt, og de med saadanne Privilegier og Benaadninger forsyuede, som de kunde have Gavn og Gode af.

Derfor Bornholms Indbhøgere ligesom paaftaae, at de, ved de dem allernaadigst forundte Privilegier, ere frieragte for at svare den, for samtlige Deres Majestæts Undersaatter allernaadigst paabudne Extraskat; da finder jeg just ikke, at saadan deres Paastand haver tilstrækkelig Grund i deres Privilegier, men det synes, at de strække samme noget videre, end en fornustig og rimelig Fortolkning deraf vel kan taale.

Udi Privilegierne af 3 Martii 1659 meldes intet udtrykkelig om nogen Stattefrihed, og udi Brevet af 29 December 1658 indeholdes allene et Løfte og Tilsagn, at de skulde blive forsynede med saadanne Privilegier og Benaadninger, baade paa Udskrivning, Skat og i andre Maader, hvorved Landets Bæste og Opkomst kunde søges. Dette Løfte er desuden forfattet udi saadanne Udtryk, saa det næsten synes uvisst, om det skulde

strække sig til alle Landets Indbyggere, eller allene til dem, som havde befordret og taget Deel udi den samme Tid ioversatte Revolution; sfiint det derhos maae tilstaaes, at de sidste Ord derudi give et stærkt Argument for, at det bør være almindeligt.

Men dersom Bornholms Indbyggere indsfye til Deres Majestæts Naade, og ved at foreskille saavel deres Privilegier, som øvrige Omstændigheder, Landets Forfatning, og den der værende Indretning og den Omgang, hidindtil med dem har været brugt, som tillige synes at vise Naaden, paa hvilken deres Privilegier hidindtil have været forstaaede, i Anledning af alt dette, allerunderdanigst begiere allernaadigst at blive forstaaede for at svare den paabudne Extraskat, da kan det ikke nægtes, at der jo er meget for dem at sige, og at der i deres Ansøgning findes saadanne Motiver, som mueligt kunde bestemme Deres Kongelig Majestæt til allernaadigst at bevilge dem den ansøgte Fritagelse.

Det kan efter mine Tanker omtrent være ligemeget, om høilovlig Izkommelse Kong Friderik den 3dies Brev af 29 Decbr. 1658 er at ansee som et virkelig Privilegium, eller allene som et Løfte om et Privilegium; thi det, som allerhøiestbemeldte Konge kan ansees at have lovet Bornholmerne, det vil Deres Kongl. Majestæt visselig holde dem.

De anførte Ord i dette Brev, hvorved dem tilfiges: saadanne Privilegier og Benaadninger, baade paa Udskrivning, Skat og i andre Naader, hvorved Landets Beste og Opkomst kan søges, her fortolkes saaledes, at de sige noget, fornemmelig naar de sammenholdes med det foregaaende Brev af 8 Novbr. 1658 (som tillige med et andet af 26 Decbr. fra Secretair Oldeland, findes i Thuras Beskrivelse over Bornholm) som lover Bornholmerne saadanne Privilegier og Benaadninger, som de kunde have Gavn og Gode af.

Derimod er det vist, at disse Ord kun synes at vilde sige saare lidet, og saa godt som slet intet, naar enhver Extraskat, som blev paabuden overalt i Danmark, ligeledes og paa samme Naade skulde erlægges paa Bornholm.

Men da det overalt maae tilstaaes, at disse Privilegier just ikke i dette Stykke ere af de allertindeligste, og at det er heel uvist, hvorvidt de, i nærværende Tilfælde, kunde finde Anvendelse eller ei; saa bliver Interpretatio Usualis her af stor Betyndenhed, og det kommer meget an paa, hvorledes der hidindtil i slige Tilfælde har været forholdet med dem paa Bornholm.

Det er for dem paa Kammeret let at faae at vide, om det forholder sig saaledes, som Bornholmerne andrage, at de hidindtil bestandig, og især, i den sidste langvarige og besværlige 10 Aars Krig, have været fritagne fra at betale de adskillige samme Tid paalagte Extraskatter.

Alt, hvad jeg derom har kunnet erfare, er, at i Forordningerne om Krigslyr i Danmark af 1710, 11, 12, 13 ic. findes Bornholms Land undtaget paa det Sted, hvor der tales om Jordegods og samme paalegges en Extraskat af 2 à 3 Mark per Lønde Hartkorn, men paa de Steder, hvor der tales om Formueskat, Koppskat eller andre personelle Skatter, finder jeg ingen saadan Undtagelse, skjønt jeg ei heller af Omstændighederne og det Øvrige, som findes anført i Forordningerne, angaaende Oppebørselsstedet med videre, har nogen Marsag til at slutte, at disse Skatter og skulde være erlagte paa Bornholm.

Skulde det nu virkelig befindes at forholde sig saaledes, som Bornholms Indbyggere foredrage, at de hidindtil bestandig have været frie for at betale de i slige Tilfælde paabudne Extraskatter, saa kan det ikke nægtes, at samme jo virker en stærk Formodning for dem, i nærværende Tilfælde; da det indelig nok viser, hvorledes man hidindtil har forstaaet deres Privilegier, og jeg er vis paa, at det ikke er Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Willie, at de nu skulde fortolkes paa en mindre gunstig Maade for dem, end tilføen.

Vil man herimod indvende, at Bornholmerne i de da værende Krigsår, have været forskaandede for at betale Extraskat, i Henseende til de Omkostninger, de maatte giøre paa selv at forsvare deres Land mod fiendelig Bold og Overlast; da anføre de nu det samme, og beraabe sig paa de Besværligheder med Arbeide og Beskostninger, de, forrige Sommer have

have havt, med Batteriers og Skandfers Forsærdigelse over heele Landet, til Sikkerhed mod fiendeligt Anfald, saavelsom de Omkostninger, de have maattet giøre paa at Skaffe Heste og Mondur for deres Dragoner og Soldater der paa Landet.

Det er vist, at Bornholms Omstændigheder derudi ere meget forskjelligte fra de øvrige Danske Provindsers, og at de selv maae bestride en deel af de Omkostninger, som i de andre Provindser bestrides af den Skat, der udskrives.

Det er og vist, at den Krig, Danmark for et Aar siden blev truet med, var ligesaa farlig for Bornholm, og ligesaa vel forbandt dem til at giøre Anstalter til deres Forsvar, som den Danmark forhen i 10 Aar maatte udholde, fra 1710 til 1720.

Det kommer saaledes fornemmelig og næsten alene an paa, hvad der hidindtil har været Praxis, og hvorledes der hidindtil i slige Tilfælde har været forholdet med Bornholm.

Skulde det befindes, at Bornholmerne hidindtil ligesaaavel som deres Majestæts øvrige Undersaatter, have betalt de paabudne Extraskatter, saavel Kopskat som Formueskat, da seer jeg ingen tilstrækkelig Grund til, at de nu derfra reent skulde fritages.

Dog kunde der maaffee endog i dette Tilfælde være nogen Anledning til at nedsætte Skatten for dem, enten paa den af Hr. Geheimeraad Scheel foreslaagne eller paa anden Maade, da jeg nok troer, at denne Skat stærk vil trykke Bornholm.

Jeg kan just ikke sige, at jeg meget li nder Bornholm; men efter det Begreb jeg har derom, er det et Land, hvor der ere nogle velhavende, men saare faa formuende Folk, hvor der kun ere faa reede Penge, men hvor det, som behøves til det menneskelige Livs Opfold og Nødtærst er at faae for meget gode Kiøb, hvoraf skyder, at Tjenestefolk der kun faae en liden Løn, og at der kun betales lidt for Haandarbeide.

Paa et saadant Sted kan det meget trykke en Bonde, om han foruden at betale for sig selv og Familie, skal give hver af sine Tjenestefolk 1 Rdr. mere i Løn. Det er iligemaade tungt for en Tjenestedreng eller Dige,

Vige, om de udi Extraskat skulde betale $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ Deel af deres Løn, som er deres hele Indkomst.

Da Bornholm skal være fattig, men derhos temmelig stærk befolket, saa vil den nu paabudne Kopskat der af Landet udgjøre langt mere, end enten en Formueskat af 1 à 2 pro Cento, (hvilken sidste dog er en meget haard Skat, fornemmelig naar den noget længe vedvarer) eller en Skat paa Indkomster af 10 à 20 pro Cento.

Skulde det derimod befindes, (som nok i sig er det troligste) at Bornholmerne hidindtil bestandig have været frie for at erlægge alle slige Extraskatter, da er jeg vis paa, at Deres Kongl. Majestæt nu allernaadigst vil lade dem samme Frihed vederfares.

Jeg tænker og, at dette ikke vel kan være den første Gang, at denne Qvæstion er bleven opkastet. Af sal. Thuras Beskrivelse over Bornholm seer jeg, at i Aaret 1675 havde Landets Indbyggere sendt 4re Deputerede til Kiøbenhavn, for allerunderdanigst at anbringe Kongen deres Anliggende.

Naar jeg betænker, at kort forhen var en Krig begyndt, og at visse Extraskatter i den Henseende vare paalagte, saa holder jeg det for rimeligt, at disse Deputeredes Erinde den Tid haver været det samme, som det, de trende have, der nu for Tiden fra Bornholm ere herudi Byen. Maaskee kunde man, om disse Deputeredes Andragende, og hvad Resolution derpaa er falden, finde nogen Underretning i Kammeret.

Eigesom det nu er billigt, at der ikke skeer mindste Indgrib i Bornholmernes Privilegier, men at dem tilstaaes de samme Friheder og Fritagelser, som dem hidindtil have været forundte, saa behøves det ei heller paa den anden Side, at udstrække disse Privilegier videre, eller tillegge dem en mere udstrakt Forstaaelse, end de hidindtil have havt.

I den Henseende, og da denne Skat engang i Almindelighed er paalagt, det og engang har været fastsat, at den tilfælde skulde svares paa Bornholm, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, -ifald det allernaadigst maatte behøve Deres Kongl. Majestæt aldeles at fritage Bornholmerne fra at betale denne Extraskat, saadan allernaadigst Resolution da ikke ligestrøm burde

være grundet paa deres Privilegier, men tillige paa de andre af dem anførte Grunde, saaledes, at de enten indtil videre, eller for det første i de næstkommende 4 à 5 Aar skulde være fritagne fra at betale denne Extraskat, saavel i Henseende til den Misværet, der i nogle Aar efter hiaanden havde været derpaa Landet, som fornemmelig i Henseende til de Omkostninger, de i forrige Sommer have været forbundne til at gjøre, paa at opløste og forfærdige Batterier og Skanser over heele Landet, med videre, til Sikkerhed imod alt fiendtligt Anfald. Thi paa den Maade blive Privilegierne dog ikke saa ganske fortolkede til Følge for Fremtiden, og faae ikke større Vægt, end de forhen have havt. Kjøbenhavn den 15. Maji 1763.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 18 Maji 1763 saaledes:

Erklæringerne, hvortil man sig refererer communiceris Kammeret.

Herefter blev Rentekammeret tilskrevet fra Geheimeraad Thott den 24 Maji 1763.

VIII.

Erklæring over en Forestilling af 29 Januarii 1763 fra Stiftamtmanden i Sieland Hr. Geheimeraad Scheel, derudi han besværet sig over Byfoged Jessen i Store-Hedinge, der har tilføjet sig Stiftamtmandens Approbation paa een af ham opgjort Regning paa Omkostningerne ved Artillerie-Hestes og Rudskes Leverance af Byen, under Foregivende, at Borgerstabet dermed var eenig, men da siden indkom Klage fra Borgerstabet, befalede Stiftamtmanden Byens Kæmmer, at indeholde Pengene, og ikke udbetale dem til Byfogden, førend nærmere Ordre, men maatte erfare, at Byfogden selv havde bemægtiget sig Pengene, og saa godt som affat Kæmneren; og omendstiont Stiftamtmanden foreholdt Byfogden saadant, og befalede ham at deponere Pengene, har det dog intet nyttet. I den Henseende og da denne Byfoged ei heller kan bringes til at gjøre nogen Rigtighed for Overformyndervæsenet derudi Byen, beder Stiftamtmanden, at Byfogden under Suspensionen maae befales, inden 4 Uger at levere de egenmægtig oppebaarne Penge ic. fra sig, og derpaa oppebie Stiftamtmandens Decision paa hans Regning; og tillige aflegge Reede og Rigtighed for alt, hvad Overformynderiet vedkommer. Men hvis han inden 3 Maaneder ikke efterkommer saadan Befalning, da at tiltales og dømmes paa hans Embede.

Stift,

Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel har saa god Feie til at besvære sig over denne Bysfoged, der maae være ei allene en egenlytlig, men derhos tillige en driftig og Kiodesles Detient, og det af Stiftamtmanden foreslagne Middel synes ligesaa nødvendigt som moderat, da det er billigt, at en Detient suspenderes, som efter Advarsel ikke vil giere sit Embede, og at han bliver truet med at affættes, isæld han skulde vedblive i saadan Mdvillighed og Uhdighed imod Deres Kongl. Majestæts Befalninger, saa jeg ikke kan have noget ved Forslaget at erindre, men skulde allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt i Dyveestemmelse dermed at reskribere til Stiftamtmanden. Kiøbenhavn den 20 Maji 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 6 Junii 1763:

Bortfalder af sig selv, da Bysfogden ved Døden er afgaaet.

IX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra det Tydske Cancellie af 10 Febr. 1763, hvorved de tilsende en Memoire fra den Francke Ambassadeur af 7 Februarii 1763 og begiere, at denne Sag maae undersøges og en Kongl. Resolution derover udvirkes, og samme communiceres det Tydske Cancellie, for at give Ambassadeuren Sienspart deraf. Udi denne Memoire besværer Ambassadeuren sig over Generalmajor Lindegaard, som personligen skal have fornærmet den Francke Generalconsul i Bergen Mr. de Chezault ved en Arrest, som Lindegaard forlangte over de Chezaults Svigerfaders Commerceraad von der Lippes Person og Effecter; thi da Arresten paa Effecterne blev negtet paa den Grund, at de tilhørte de Chezault, har Lindegaards Guldmægtig ladet tilføre Protocollen, at han og andre undrede sig over, at de Chezault, som ikke betalte sine egne Creditorer, kunde hjælpe sin Svigerfader, at han ikke kunde have det af sine Forældre, som efter Rygtet vare fattige og Almuesfolk; at de begge neppe kunde bekræfte med Sed, at disse Meubler og Kramboahre vare kjøbt for de Penge, de Chezault havde leveret; at de Chezault i saa Fald ikke handlede oprigtig imod sine egne Creditorer, men misbrugte den ham af Kongen vilske Naade ic., hvilket alt Lindegaard siden paa Beskikkelse havde vedgaaet at ville svare til; Ambassadeuren formener at dette strider aldeles imod Reskriptet af

21 Julii 1758, og beder, at der maate gaae Ordre til Vedkommende, at alt dette bliver udslettet af Protocollen, og den Kongl. Ordre derimod indført in margine i Protocollen; overlader dernæst til Ministerium, hvad Reparation Consulen bør have, hvis Forrettigheder Ambassadeuren tydelig har vist og sat ud af hinanden i sin Memoire af 21 Julii 1758. Lillige med Stiftsamtmand Cicignons Erklæring af 22 Martii 1763, som fortæller Sagens Omstændigheder: at Lindegaard havde 1200 Rdr. tilgode hos von der Lippe; at han derfor kun fik 268 Rdr. 3 Mk. i von der Lippes Opbudsboe; at han, da Opbudsboen var sluttet, satte sig for at giøre Arrest hos Lippe, som havde en offentlig Krambod; at de Chezault imidlertid lod tinglyse en Declaration af von der Lippe af 3 Decbr. 1762, at alle de i Lippes Huus værende Meubler og Effecter tilhørte ham; og en anden af de Chezault selv af 6 Decbr., hvor han i Anledning af Reskripterne af 30 April 1756 og 4 Novbr. 1757 melder, at de Penge, hvorfor disse Meubler og Effecter ere kjøbt, ere erhvervede ved hans Konges Gævmildhed, Embeds-Indkomster og Venners Hielp. Da nu Lindegaard den 14 December lod giøre Arrest, og denne Exception mødte ham i Henseende til Meublerne, var det, at han lod ovenmeldte protocollere, for at vise, hvor mistænkelige disse Erklæringer vare, da de Chezault selv havde gjort Fallit, og endnu ikke betalt sine Creditorer, hans Forældre usformuende og Almuesfolk (som ikke kunde hielpes ham), og meener, at den ham viste Kongl. Naade kun angaaer det, der findes i hans Huus, som han ellers kan betage enhver Creditor sin Ret, ved at foregive, at Debitors Effecter høre ham til, i hvor de end forfindes. For øvrigt melder Stiftsamtmanden, at de Chezault Forældre ere noksom bekiendte i Bergen, da de holde Bertshuus for Skibsfolk og andre paa Den St. Martin.

* * *

Det er fornemmelig den usædvanlige Kongl. Naade, som Deres Majestæt ved allernaadigst Reskript af 30 April 1756, har ladet vedersfare den Kongl. Franske Consul i Bergen de Chezault, der har givet Anledning til den her ommeldte Protocollation og den deraf reiste Klage; thi omendskjønt dette Reskript egentlig kun angaaer de Chezault og hans Creditorer, og han her ikke har havt at bestille med een af hans egne, men allene med een af hans Svigerfaders Commerceraad von der Lippes Creditorer; saa finder jeg dog, at han baade har paaberaabt dette Res

Reskript, og at Dommeren tildeels og fornemmelig har grundet sin Eragning derpaa.

Jeg seer og heraf, at uanseet Reskriptet tydelig nok viser, at det allene er at forstaae om de Effecter og Meubler, som findes i de Chezaulx eget Huus, saa vil han dog have det uddvidet til de Effecter og Meubler, som findes paa andre Steder i Byen, og som de Chezaulx erklærer, at han eier, og har erhvervet ved hans Konges Naade eller hans Benneres Hielp og Gavnildhed.

Det er og i den Henseende Generalmajor Lindegaards Fuldmægtig, ved Arrestforretningen har tilført Protocollen, at de Chezaulx Forældre og Benner vare af Almuestand og lidet formuende Folk, ikke for at forelaste de Chezaulx saadant, men for at vise, at der ikke var megen Rimelighed udi, at han ved deres Hielp og Gavnildhed skulde have erhvervet de her omtvistede Meubler eller Penge.

Dersom det først var udgiort, at disse Meubler og Effecter ikke tilhorte von der Lippe, men de Chezaulx, og een af de Chezaulx Creditorer da søgte at gjøre Arrest derudi, tvivler jeg heilig om, at han, mod saadan Arrest vilde finde Beskiemmelse i det allegerede Reskript.

Overtalt er Generalmajor Lindegaard, i nærværende Tilfælde en skadelidende Mand, som ved von der Lippes og de Chezaulx i sig temmelig mistænkelige Declarationer, seer sig afviiist, da han paa en lovselig Naade søger at komme til sin Betalning.

Uf en saadan Mand, som maaskee desuden ei taaler at miste meget, maae man ikke forlange, at han skal bruge store Complimenter for dem, der bedrage ham, eller ere behjælpelige dertil; men man maae tilgive ham, om han kalder Tingene ved dens rette Navn.

Man maae og mage det saaledes, at det Ord, Fransk Consul ikke skal blive til et Tordenflag for Indbyggene i Bergen, og at de ikke skulle misvilde om at komme til deres Ret, saafremt de middelbar eller umiddelbar have med ham bestille.

Da Stiftamtmanden i hans Erklæring temmelig fuldstændig har anført Sagens Omstændigheder, og viist Anledningen til denne Protocollation;

tion; saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at samme kunde communis-
ceres det Tydske Cancellie, og dem derhos tilskrives: At, da den af
Generalmajor Lindegaards Suldmechtig Prokurator Reüz, ved
Arrestforretningen den 14 Decbr. 1762 skeete Protocollation ikke
sigtede til enten at forhaane eller fornærme Consul de Chezault,
men allene til at svække de af Consul de Chezault saavel som Com-
merceraad von der Lippe den 3die og 6te forhen for Bergens
Byeting skeete Declarationer, om at de Effecter og Meubler,
som fandres i von der Lippes Huus og Krambod, vare de Che-
zault tilhørende; og til at vise, hvor liden Rimelighed der var
udi, at de Chezault, som ikke havde betalt sine egne Creditorer,
skulde have været istand til at hielpe von der Lippe, samt at de
Chezault neppe kunde have erhvervet saadant ved hans Venners
Zielp og Gavnildhed, da hans Forældre og Venner vare simple
og uformuende Folk; det og maae tilstaaes, at Lindegaard i
Anledning af Norffe Lovs 5 Bogs 13 Cap. 44 Art., kunde synes
beseiet til at paastaae, at disse Declarationer, isald ellers derpaa
skulde agtes, først maatte med Led bekræftes af von der Lippe saa-
vel som de Chezault; ligesom det og er klart, at Reskriptet af 30
April 1756 ikke kan eller bør, til Fordeel for de Chezault, forstaaes
om andre Meubler og Effecter, end de han haver i sit Huus;
saa kan man, efter slige Omstændigheder, og da Prokurator
Reüz ikke har diceret andet til Protocollen, end det, der ved-
kom Sagen, og han formeente at behøves til hans Principals
Sags Fremtard, herfra ikke gisre nogen all-runderdanigst Fores-
stilling om Kongl. Ordre til at saae det saaledes Tilføerte af Pro-
tocolen udslættet, men man formener, at enhver af Partterne bør
forbeholdes dervs Ret paa lovlig Maade at udføre, og enhver af
dem lade sig nøie med det, som Loven tildeler og Dommeren til-
finder dem. Kiøbenhavn den 22 Maji 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 6 Junii 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Heræfter afgik Geheimeraad Thotæs Skrivelse til det Indfste Cancellie under 18 Junii 1763.

X.

Erklæring over et Brev fra Amtmanden over Kiøbenhavn's Amt Baron Juell Wind, i følgende Anledning: Da han under 14 Febr. indberettede, at han havde ladet en Bønde begrave, som havde taget Livet af sig selv, og man af den tilsendte Syns-Forretning erfarede, at den Afdøde ikke havde været rigtig i Hovedet, siden den Tid han blev overfalden og slagen af en anden Mand i Dronninggaards Skov, blev Amtmanden tilskreven, om det ikke kunde godtgjøres, hvem denne Mandsperson havde været; hvorpaa han svarede den 6 April, og indsendte et Tingsvidne, som var taget af Amtsforvalteren paa Bondens Begne i Martii 1762 strax efter at Gierningen var skeet, da Bonden havde sigtet Forpagteren paa Dronninggaard Hr. Tellemand derfor; men blant Vidnerne havde ingen seet det, tvende allene havde seet den Afdøde blodig, og hørt af ham, at Tellemand havde slaget ham saaledes med en Kiep; i den Henseende og da intet andet Beviis kunde faaes, havde Bonden og Amtsforvalteren og samme Tid ladet Sagen falde. Amtmanden formener og, at det ikke vil være til nogen Nytte, nu efter saa lang Tids Forløb, at anlegge Sag paa nye, og udbeder sig Resolution.

* * *

Vel er det ilde, at den, der paa saa voldsom og glubff en Maade, som her synes at være skeet, overfalder og ilde medhandler en anden, skal gaae ustraffet bort, og derved saa at sige, opmuntres til at øve det samme mod andre. Men da den afdøde Ole Larsen, eller hans Forsvar, paa hans Begne, strax efter at Gierningen var skeet, har anlagt Sag og sigtet den Graverede, og uden Tvivl Sandfshdige, Forpagter Tellemand, og ført endeel Vidner, for at overbevise ham derom, men siden ladet Sagen falde og ikke videre forfulgt den, da de erfarede, at de ikke kunde faae noget tilstrækkeligt Beviis imod ham; ligesom det og af det herhos følgende Tingsvidne erfares, at det ikke har været et eeneste Vidne, som har seet Tellemand forøve denne Gierning, og at de tvende beste Vidner ikke kunde sige andet, end at de havde seet Tellemand og Ole Larsen

Larsen sammen i Skoven; at de siden efter havde seet Ole Larsen blodig og af ham hørt, at Nellemand havde slaget ham, og omendfkiønt de ofte have begiørt og erhøldet Udsættelse, for at føre flere Vidner, saa merker man dog lettelig, at de ikke have kunnet finde nogen, som var istand til at giøre nogen paalidelig Forklaring derom, hvilket og tilsidst har giørt Nellemands Prokurator saa modig og dristig, at han haver begyndt at tale om Reparation; saa kan jeg efter slige Omstændigheder, ei andet, end være af Meening med Amtmanden Hr. Kammerherre Baron Juel Wind derudi, at det ikke vilde nytte noget, nu efter saa lang Tids og over et Mars Forløb, at anlegge Sag paa nye; thi omendfkiønt Forpagter Nellemand vel den Tid var saa vidt graveret, saa han mueligt kunde blevet dømt til at befrie sig med sin Eed; saa vilde det derimod nu være et stærk Beviis for ham, at den Ufdøde selv havde ladet Sagen imod ham falde. Jeg skulde saaledes formeene: at Amtmanden kunde tilskrives, at det, efter slige Omstændigheder saaer derved have sit Forblisvende. Kiøbenhavn den 23 Maji 1763.

Cancelliet resolverede under 6 Junii 1763:

Erpederes efter Erklæringen.

Herefter blev Amtmanden Kammerherre Baron Juel Wind den 18 Junii 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XI.

Erklæring over et Forslag fra Kiøbenhavns Magistrat af 7 Martii og fra Politimesteren Justigraad Horn af 1 Martii 1763 i Anledning af nogle Memorialer, der vare indkomne fra tvende Oltappere, som i Folge Reskriptet af 28 Novbr. 1755 og Lovens 6—22—3, vare dømte til at have deres Boeslod forbrudt, fordi de havde tilladt Haandværksdrengene at drikke og spille Kort i deres Huuse.

Politimesterens Forslag, som Magistraten var enig med, gif ud paa, at isteden for de, der saaledes skænke for Haandværksdrengene, nu strax første Gang bør dømmes efter 6—22—3, saa skulde de første og anden Gang ved Politimesters Riendelse dømmes til Pengemulcter fra 1 til 8 Rdr. efter Forfeelsens Beskaffenhed, men de, som oftere befandtes skyldige, dømmes efter Lovens 6—22—3 Art.; da adskillige Vertshuusholdere nu ere uvidende om Placat

Placatens Indhold, og desuden ikke alletider kunde vide, om En der kommer ind, er en Haandværksdreng eller Svend.

Da ingen bedre end Politimester, maae være istand til at skiemre om, hvilke Straffe der ere meest passende og formodentlig kunde giøre den beste Virkning til at hæmme de Forseelser, som ere imod Politien og af Politimesteren skulde paakiendes; det og synes noget haardt, at fordi En, mueligt af Uvidenhed, har skænket en Pot-Øll for en Haandværksdreng, han da strax skal anses, som den, der forfører Ungdommen til Drik og Dobbel, og i Følge deraf, dømmes til at have sin Boeslod forbrudt og forvises Vyen; ligesom det og er vist, at taalelige Straffe, der, fordi de ere taalelige, næiagtigen erqveres, som oftest have langt bedre Virkning end haarde Straffe, der, just fordi de ere haarde, sielden eller aldrig erqveres; saa kan jeg i Almindelighed ei andet, end være eenig med det af Politimesteren giorte og af Magistraten approberede Forslag. Allene, da den Uvidenhed om Straffen, som forneemelig skal undskynde slige Vertshuusholdere, ikke kan finde Sted hos den, som eengang har været tiltalt og straffede for saadan Forseelse; saa skulde jeg holde for, at der burde være nogen større Forskiel imellem Straffen eller Mulcten for første og for anden Gang, saaledes, at ligesom den, der første Gang sandtes skyldig, blev efter Forseelsens Beskaffenhed, mulcteret fra 1 til 8 Rigsdaler, saa skulde den, der anden Gang sandtes skyldig, paa samme Maade mulcteres fra 4 til 16 Rigsdaler; og saaledes alkrunderdanigst indstille, om det paa denne liben Forandring nær, allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kjøbenhavns Magistrat efter Forestillingen. Kjøbenhavn den 24 Maji 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 6 Junii 1763:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringerne.

Øg i Conseillet paa Fredensborg blev af Hans Majestæt den 24 Junii næstefter resolveret:

Bevilges.

Herefter blev Kjøbenhavn's Magistrat under 1 Julii 1763 tillagt Kongelig Befaling.

XII.

Erklæring ober en Foreskilling af 2 Octbr. 1762 fra Amtmanden ober Oplands Amt Obristlieutenant Petersen, derudi han indberetter, at da nogle Svenske udi Aaret 1757 bleve grebne med 5 Edr. Korn, som de havde kjøbt og imod Forbudet vilde føre ud af Landet, havde Lehnsmanden i Elverum's Sogn arresteret samme; og indlagt det hos en Huusmand, men Dagen efter havde en Lieutenant af det første Oplandske Regiment navnlig Niuss, deels ved Trusel, deels ved Føregivende, at Forbudet var ophævet, formaaet Huusmanden til at udlevere Kornet til de Svenske, som og havde ført det ud af Landet. Da værende Amtmand Baron Geradorf havde strax derover ladet føre et Tingsvidne, og derpaa sendt samme til Regimentet, for at faae det Forøvede ved en Krigsret paadømt, men General Gruner henbiste Sagen til den civile Ret; i Anledning af Forordningen af 7 Martii 1749. Derefter blev Sag anlagt ved Voigdetinget i Aaret 1760, men paa Grund af Lieutenants Protestationer og Exceptioner, blev den derfra afviist den 10 Septbr. 1761. Amtmanden havde derpaa sendt denne Dom med Tingsvidnet til General Gruner, og atter forlangt Krigsret; men Generalen havde under adskillige Paaskud, s. Ex. at det ikke var tilfulde beviist &c., sendt ham den tilbage, og overladt til ham, enten at appellere den ergangne Afviisningsdom, eller at udvirke Kongl. Resolution. Amtmanden indstiller i den Henseende til Kongl. Resolution, hvorledes dermed skal forholdes, og hvorledes denne Sag bliver at afgjøre. Tilligemed Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 13 Noubr. 1762, som indstiller, om tvende Commissarier kunde befales at paadømme Sagen, og foreslaaer dertil Commandanten paa Kongsvinger Obriste Baron Gold og Sorensskriveren Cancellieraad Winsløv. Og Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 12 Febr. 1763, der beraaber sig paa General Gruners Skrivelse af 29 Januarii, derudi han anfører de Aarsager, hvorfor han formener, at denne Sag hører til det ordinaire civile forum, og kan ikke indlade sig udi den foreslaagne blandede Commission; men indstiller til Kongl. Resolution, om flige civile Sager angaaende Officererne ved Landmilitien for Eferertiden, skal høre under den militaire Jurisdiction, og Forordningen af 7 Martii 1749, i saa Fald indskrænkes, hvilket han ønsker. Krigs-Cancelliet er enig med ham derudi, at Commissionen ikke kan antages, og udbeder sig det Danske Cancellies

nes Betænkning over den Post, at Officererne ved Landmilitien, i alle deslige civile Sager skulde fortere under den militaire Jurisdiction.

* * *

Denne Sag kan tiene til Beviis paa, hvad Nyttten er af de mange Jurisdictioner, og hvad Virkning det har, at man Tid efter anden, alt meere og meere, søger at undrage alle militaire Personer fra de civile Dommeres Paaskiendelse, endog i de Sager, som ikke have den allersmindste Forbindelse med deres Post og militaire Betiening.

For omtrent 6 Aar siden i Aaret 1757 ere 5 Edr. Korn, som af vedkommende Lehnsmænd lovlig vare arresterede til Confiscation, fordi de vare solgte til Sveske, der imod Forbudet vilde føre Korn ud af Landet, egenmægtig, og uden dens Villie eller Vidende, som havde gjort Arresten, samt uden Retteens Medkommende, udleverede til de Sveske Ciere, som og derpaa, tværtimod Forbudet have ført dem ud af Landet.

Det er ilde, at der saa aabenbar er handlet imod det af Deres Majestæt befalede og nofsom bekiendtgjorte Forbud, men det er endnu værre, at den af vedkommende Lehnsmænd lovlig gjorte Arrest er saa aldeles foragtet og overtraadt; thi derved er viist en kiendelig Foragt imod Loven og Retteens Behandlinger, og Vedkommende have ikke allene taget sig selv til Rette, hvilket dog saa strengeligen i Loven er forbudet, men de have og med Vold og Magt forøvet dobbelt Uret. For Følgens Skyld gaar det umueligt an, at lade en saadan Gierning hengaae upaataalt.

Derfom det var en civil Person, eller een af Deres Majestæts øvrige Undersaatter, der havde forøvet noget saadant, da havde Sagen imod ham allerede for lang Tid og nogle Aar siden været til Ende, og han havde erfaret, hvad Straf der fulgte paa saadan Gierning.

Men, da det er en Lieutenant eller militair Person, som har forøvet det, saa er det saa langt fra, at Sagen mod ham er tilendebragt, saa man nu efter 6 Aars Forløb ei engang kan sige, at han er under Action, og det uanset, at man ikke kan bebreide vedkommende civile Øvrighed nogen Forsømmelse eller Skiodestløshed i at besørge Sagen forfulgt, men man

maa tilstaae, at de have gjort alt hvad de have vidst og kundet til at faae den i Drot, og om mueligt tilendebragt.

Saa snart det Foregaaende var bleven indberettet til da værende Amtmand, har han strax foranstaltet, at den hele Dngang ved et ordentlige Ringsvidne er bleven opløst og lagt for Dagen.

Som Amtmanden stod i den Tanke, at Lieutenanten ndi denne Sag baade burde og helst vilde dømmes for Krigsretten, saa har han sendt dette Ringsvidne, saasnart det var sluttet og givet beskreven, til Regimentet, og forlangt, at Lieutenanten maatte dømmes ved en Krigsret. Men, efter den commanderende Generals Ordre, er Ringsvidnet fra Regimentet sendt Amtmanden tilbage, og ham derhos tilmeldet, at Sagen i Følge Forordningen af 7 Martii 1749 hørte for den civile Ret, og ikke kunde antages ved Krigsretten.

Amtmanden har derpaa tillagt Fogden Ordre at forfølge Sagen mod Lieutenanten for Besigdetinget; men efter at Sagen der havde staaet over et Aar, se den paa Grund af Lieutenantens Protestationer og Exceptioner mod Forum saavel som mod Stævneaalet, ved Sorenskriverens Eragning af 10 Sept. 1761, derfra henviist til lovlig og retmessig Naatale.

Det er derved kommen Lieutenant Niuss heel vel tilpas, at han omtrent paa samme Tid, som Sagen begyndte, blev commanderet fra Bandet, hvor han tilforn laae i Elverums Sogn, til at ligge i Garnison i Bingers Skands; thi dette har givet ham en temmelig gyldig Exception mod Stævningen og dens Forkyndelse, og givet Sorenskriveren nogen rimelig Udgang til at afvise Sagen.

Dog har Lieutenantens Procurator ei heller undseet sig ved at excipere mod Forum, og at paastaae Sagen afviist til Krigsretten, uanset den commanderende General forhen havde declareret, at Sagen hørte for den civile Ret, og i den Henseende negtet at anordne en Krigsret.

Da Sagen saaledes, efter de af Lieutenanten giorte Exceptioner, hvilkke han dog ikke strax, men først efter mere end et halvt Aars Forløb, fremtraatte, var afviist fra Bingers Præstegjelds Besigdeting, sendte Amtmanden Afviisnings-Kiendelsen tillige med Ringsvidnet til den commanderende

rende General, og anholdte atter hos ham, om at faae denne Sag paa dømt ved en Krigsret. Men ved afgangne General Grønner's Skrivelse til Amtmanden af 11 Sept. 1762 er saadant ham atter negtet.

Det er forunderligt at see, hvordan et vis Esprit de Chicane, ved disse Jurisdiction-Disputer og Tvistigheder kan saaledes tage overhaand, at ærlige, fornuftige, brave og rettskafne Mænd, der visselig ere velsindede for Deres Majestæts Tjeneste og Landets Beste, de eller deres Raadgivere, ikke undsee sig ved, naar det kommer an paa at være en anden Jurisdiction imod, og at redde nogen af deres egne, at betiene sig af saadanne Paafund og saa usle Grunde, som man ellers neppe skulde vente af en almindelig Boizdeprocurator.

Da Amtmanden, efter at Afviisnings-Kiendelsen var affaqt, henvendte sig til afgangne General Grønner og anden Gang anholdte om en Krigsret, faae Generalen eller General-Auditeuren, hvis Erklæring Generalen beraaber sig paa, lettelig, at Sagen var i saadan Stilling, saa Amtmanden neppe kunde giøre sig Haab om at faae Ende derpaa, med mindre den blev paadømt af en Krigsret.

Han saae og, at uanset hans forrige Erklæring om, at Sagen hørtes for den civile Ret, havde Lieutenanten paastaet den afviist fra den civile Ret til Krigsretten.

Derfor han i hans Svar, allene havde beraabt sig paa, at Sagen, i Følge Forordningen af 7 Martii 1749, hørte for den civile Ret, kunde jeg endda begrebet det, da dette Argument, naar det var riigtigt, og for sig kunde være Grund nok til at negte Krigsret. Men Generalen har, saavel i hans Svar til Amtmanden af 11 September 1762, som i hans Skrivelse til Krigs-Cancelliet af 29 Jan. 1763 fornemmelig hængt paa adskillige andre Grunde, hvilke jeg ingenlunde kan begribe; saasom, at de med Lieutenanten fremsatte Beskyndinger ikke saa aldeles vare beviiste; ret ligesom det var fornødent for at tilstaae en Part Stævnning og at tillade ham at begynde Sag, at han endelig i Forveien skulde tilfælde have beviist det, han beskyldte en anden for, og ligesom den, der blev beskyldt, ikke siden kunde blive frikendt, naar Contraparten ikke

bevillste det, han beskylbte ham for. Ligeledes har han anfært, at efter den civile Øvrigheds Foranstaltning, og uden ringeste foregaaende Klage, eller Communication til den militaire Jurisdiction, var Sagen allerede i Mæret 1757 gjort anhangig ved den civile Ret, hvor Lieutenant Nuus fra Begyndelsen af havde ladet møde for sig ved en Procurator, og tilsvaret Sagen, da det dog er klart, at der i Mæret 1757 og ferend Amtmanden første Gang meldte sig ved Regimentet, og begierte Krigsret, ikke var andet eller videre foregaaet ved den civile Ret, end at allene et Ringsvidne der var ført, hvorved Lieutenant Nuus og var stævnet, men allene til at høre Vidner, og ikke til at lide Dom.

Jeg er gjerne eenig med Generalen udi det han antager, at Sagen, i Følge Forordningen af 1749, hører for den civile Ret; men jeg kan aldeles ikke være eenig med det, han end videre synes at ville udlede, at Sagen allerede var saaledes forqvallet af den civile Øvrighed og de civile Dommere, saa at, naar den og, efter dens Natur, hørte for Krigsrettens; saa kunde de dog ikke tage derimod eller anordne nogen Krigsret til at dømme paa den.

Efterat Amtmanden saaledes var afviist saavel ved de civile Retter, som ved Krigsretten, henvendte han sig til Cancelliet; hvorfra Sagen blev sendt til Vice-Statholderen, som i sin Erklæring af 13 Novbr. 1762 foreslog, at tvende Commissarier maatte befales at afhandle og paadømme denne Sag.

Dette er efter mine Tanker ikke allene det beste, men maaffee og det eneste Middel, hvorved man kan tænke at faae denne Sag tilendebragt.

Men dermed har afgangne General Gruner og efter ham Krigs-Cancelliet ikke været fornøiet.

Man kunde endelig seie dem udi, at lade Sagen forblive ved almindelig Lands Lov og Ret; men jeg seer lettelig forud, hvorledes det vil gaae, og maaffee har den seet det samme, som har givet afgangne General Gruner det Raad at erklære saaledes.

Jeg veed ikke, om Lieutenant Nuus endnu ligger i Garnison i Wingers Fæstning. Er det saa, ville de samme Exceptioner denne Gang møde for Døigdetinget, som forrige Gang.

Men

Men jeg sætter, som vel og i sig er rimeligt, at han ikke længere ligger i Garnison, og at saaledes de Exceptioner, der allene angaae Stævningen og dens Forlyndelse af sig selv bortfalde.

Da Lieutenanten beskyldes for at have brækket Arresten, saa vil Autor uden Tvivl denne Gang ligesom forrige Gang gjøre Paastand over ham, at han skal betale sine Voldsbøder. Saasnart saadan Paastand gjøres, exciperer Lieutenanten eller hans Procurator Forum paa den Grund, at Sagen synes at angaae Lieutenantens Ære, og paastaar, at den skal henvises til Krigsretten.

Den samme Dommer, som forrige Gang haver afviist Sagen fra Wingers Boigdeting, tilfalder det denne Gang at dømme derudi, naar den skal forblive ved de ordinaire Retter.

Omendffient han just ikke forrige Gang ligefrem haver grundet sin Afviisnings-Kiendelse paa den nu anførte Exception, saa haver han dog nævnet den i Kiendelsen, og har syntes at give den Bisid.

Ligesom det ikke er at tvivle paa, at jo den samme Exception anden Gang vil møde ligesaavel som første Gang, saa er det og rimeligt, at Dommeren bliver sig selv liig, og at han mueligt i Følge deraf afviser Sagen, fornemmelig, saalænge den forrige Afviisnings-Kiendelse ligger usvækket.

I saa Fald er man om et Par Mars Tid kommen ligesaavidt med denne Sag, som nu, thi intet er lettere for den, som ønsker det, end at udhale en Sag i 1 à 2 Aar, ved disse Retter, som kun holdes 4 Gange om Aaret.

Det er i den Henseende jeg just ikke meget helder til, at Sagen skal forblive ved de sædvanlige Retter, men formener ligesom Vice-Statholderen, at den best kan afgjøres ved en Commission, hvor saadanne Exceptioner ikke saa lettelig møde, og hvor man, isald de og møds, ikke saa meget behøver at agte derpaa.

Jeg tænker og, at Krigs-Cancelliets og den commanderende Generals Modsigelse ikke kan eller bør derudi være hinderlig.

Derfom der var Tvistighed om Sagen hørte for den civile eller for den militaire Ret, burde der i det Danske Cancellie intet resolveres uden Krigs-Cancelliets Forevidende; men da Krigs-Cancelliet selv tilstaaer, at Sagen hører for den civile Ret, ligesom den og tvende Gange er bortviist fra den militaire Jurisdiction, saa formener jeg, at det er Krigs-Cancelliet aldeles uvedkommende, hvad enten den forbliver ved de almindelige Retter, eller den bliver paadømt af Commissariatet. Var det en privat Sag, isteden for at det er en publicque, og een af Parterne under slige Omstændigheder, begierde Commissariatet, blev det ham ikke negtet.

Afgangne Hr. General Günter har været af den Tanke, at det var en combineret Commission, Vice-Statholderen havde foreslaaet. Det, som haver bragt ham paa de Tanker, er, at den ene blant de tvende af Vice-Statholderen foreslaagne Commissariatet er en militair Person. Men jeg tænker, at Vice-Statholderen d. rudi allene har seet paa decorum, og holdt det for anstændigt, siden den, der blev tiltalt, var en Militair, at den ene Commissarius eller Dommer da og blev en militair Person, da det for øvrigt ikke er at tvivle om, at der jo efter hans Hensigt skulde med denne Commission forholdes som med andre Commissioner i Almindelighed, saa at den, der formeente sig fornærmet ved Commissions-Dømmen, kunde indstævne samme for Over-Hofretten, og derfra til Høieste-Ret.

Jeg skulde saaledes formene, at det gierne uden videre kunde expederes Commissorium efter Vice-Statholderens Erklæring.

Men, da den ene af ham foreslaagne Commissarius staaer i virkelig Militair-Tjeneste og Embede, og der i den Henseende mueligt ikke vel bør expederes saadan Dedre til ham giennem det Danske Cancellie, uden Krigs-Cancelliets Forevidende, saa skulde jeg i saa Fald indstille: hvad enten man først vil tilskrive Krigs-Cancelliet: At da man efter Omstændighedernes, og da de almindelige Begjæring kun holdes 4 Gange om Aaret, anseer det for ganske nødvendigt, at denne Sag behandles og ~~paadømmes~~ i en ordentlig Commission af tvende dertil befalede Commissariatet, hvilket den militaire Jurisdiction eller den commanderende General og saa meget mindre kan have noget imod,

imod, som de selv have viist Sagen fra sig til den civile Ret, saa ønsket man allene at vide, om Krigs-Cancelliet haver noget imod, at Commandanten paa Kongsvinger Obrieste Baron Zolt befales, som den ene Commissarius at indtræde i Commissionen, saasom man i modsat Fald maae isteden for ham vælge en civil Betient. Eller og man strax vil tilskrive Vice-Statholderen isteden for bemeldte Obrieste Zolt, at foreslaae en civil Betient, eller en saadan, som ikke staaer i virkelig Militair-Tjeneste og Embede.

Hvad det angaaer, som afgangne General Grüner i Slutningen af hans Skrivelse til Krigs-Cancelliet, og Krigs-Cancelliet i deres Pro-Memoria til det Danske Cancellie, saa søselig melder om, at det var godt, om Forordningen af 7 Martii 1749 blev derhen forandret, at Officererne ved Landmilitien efterdags i alle slige civile Sager skulde staae under den militaire Jurisdiction, saa kunde Krigs-Cancelliet derpaa kortelig svares: At ligesom afgangne General Grüner ikke har angivet den allermindste Grund til saadant hans Forslag; saa holder man det ikke for raadeligt, enten i denne eller andre slige Tilfælde videre at udstrække den militaire Jurisdiction, da den desuden i adskillige Tilfælde strækker sig langt videre, end Loven og vores Forsfatning tillader, og videre, end dens Natur og Bestaaenhed og Militair-Statens sande Nytte og Beste udfordrer, naar man og vil forbigaae de særdeles Uleiligheder, som enhver saadan Forandring pleier at medføre. Kjøbenhavn den 27 Maji 1763.

Efterat Generalitetet først var bleven tilskreven i Overensstemmelse med det som af General-Procurøren var ytret, og samme Collegium havde svaret: at det overlod denne Sags videre Behandling til Cancelliets Godsbefindende, blev der over denne Sag under 28 Sept. 1763 i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Erpederes efter General-Procurørens Erklæring.

Herefter blev Cancellieraad Wislet og Assessor Ziorth under 11 November 1763 tillagt Kongl. Befaling, som Commissarier at paakende

Sagen, og samme Dag Notis derom til Oberstlieutenant og Amtmand Petersen, som blev paalagt for Commissionen at beskikke en Actor.

XIII.

Erklæring over en Forestilling af 4 Februarii 1763 fra Stiftamtmanden i Ribe Grev Schack, hvorved han indsender og recommenderer en Memorial fra Bysfogden og Byskriveren i Fridericia af 1 Febr., derudi de besvare sig over, at da Obristlieutenant Czernichow var død, havde General Auditeuren forrettet Auction over nogle hans Sterboe tilhørende, og paa Fridericia Stads Marker beliggende Jorder, som den Aføde bestandig havde leiet bort til Borgere i Fridericia. Ellige med Krigs Cancelliets Pro-Memoria af 9 April, der refererer sig til General Auditeur Carocs Erklæring af 16 Martii 1763, der gaaer ud paa, at det tilfaldt ham at forrette denne Auction, i Følge Forordningen af 16 Junii 1752, saa længe det ikke bevises, at den Aføde har benyttet sig af disse Jorder til Manufactur, borgerlig Røring eller deslige.

* * *

Vel er det heel forunderligt, at Immobilia, være sig fast Eiendom, Huus, Gaard, Jord eller Grund, skulde enten, i een eller anden Henseende, høre under den militaire Jurisdiction, som egentlig i sig kun er en Jurisdictio Ambulatoria, der vandrer om og følges med en Armee eller et Regimente, i hvilket den har sit Sæde. Men da Forordningen af 16 Junii 1752 udtrykkelig fastsætter, at det skal være de militaire Auctionsforvaltere tilladt, at forrette Auctioner over de Kiebstad: Jorder og Gaarde, som de Militaire selv eie icke. Det og er bekiendt nok, at man den Tid ikke paa anden Maade kunde faae en almindelig Regel fastsat, saa faaer det derved have sit Forblivende.

Nu kunde der vel, endog i Følge af denne Forordning, være noget for Bysfogden og Byskriveren i Fridericia at sige; siden Forordningen udfordrer, at de Militaire selv skulde eie, beboe eller benytte sig af disse Jorder og Gaarde, men det er bekiendt og beviist, at den afdøde Obristlieutenant Czernichow bestandig har bortleiet de her omvistede Jorder.

Men da det ikke kan negtes, at jo Obristlieutenant Czernichow selv haver eiet disse Jorder, og Forordningen udtrykkelig undtager de
 Jorde

Jorder og Gaarde, som de Militaire bruge eller benytte sig af til Manufactur, borgerlig Næring eller deslige, men ikke saa udtrykkelig dem, de leie bort; man ei heller gierne før en ringe Tings Skyld, vil have Etrid med Krigs-Cancelliet, eller synes at betage de militaire Beriente noget af deres Indkomster; saa tænker jeg, at man gjør best udi, ikke videre at røre ved denne Sag, og skulde indstille, om Stiftammanden kunde svares: At da Krigs-Cancelliet paastaæer, at det tilfaldt General-Auditeuren at forrette denne omtvistede Auction, saa længe det ikke er beviist, at den afdøde Obristlieutenant har brugt dem til Manufactur, borgerlig Næring eller deslige; saa faaer det derved have sit Forblivende. Kiøbenhavn den 28 Maji 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 13 Junii 1763:

Expederes efter General-Profureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftammand Grev Schack under 21 Junii 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XIV.

Erklæring over en Memorial (uden Dato, NB. Copien, thi Originalen var forkommet hos Kammerherre Juel) fra Provst Dressing paa Værre og hans Afstoffer, derudi de foredrage, at da en Student var død den 5 Januarii 1763 i den saa kaldede, og i Vredskjøbing beliggende Herregaard, (Herrens-Haus und Hoff) havde de forseglet efter ham, men den 29 Januarii derpaa havde Eieren af samme Gaard Kammerherre Juel til Taasinge og forseglet, og paastod, at han havde Jurisdiction over Gaarden, og at Skiftet tilkom ham, da dog Skifterne efter andre, som ere døde i denne Gaard, ere forrettede nu af Magistraten i Vredskjøbing, nu af den militaire, og nu af den geistlige Etat. Tilslige med Biskop Kamusses Erklæring af 9 April 1763, som formener, at Kammerherre Juel ingen Jurisdiction har over denne Gaard, men allene Frihed fra Dyens Byrder og Skatter, han indsender derhos en Copie af Privilegierne af 16 August 1757, og Kammerherre Juels Erklæring af 24 Martii, derudi han beraaber sig paa, at han har Gaarden med alle Friheder og Herligheder; at den slet intet har med Vredskjøbing Bye at bestille; at det, der tilforn kan være skeet, førend han fik Gaarden, ikke

vedkommer ham; og at den Afdøde, der var 60 Aar gammel, ikke kunde ansees som Student.

* * *

Jeg maae tilstaae, at jeg ligesaa lidet, som Biskop Kamus, kan af de herhos følgende Privilegier af 16 August 1757 udfinde, at Kammerherre Juel har faaet nogen Jurisdiction over denne Gaard, og dem, som derudi leie Værelser, boe eller opholde sig.

Det samme bestyrkes og, saavel ved det, at disse Privilegier ere expederede igiennem Kammer-Collegium, som ikke har at befatte sig med Jurisdictioner og hvad derhen hører, som ved Kammerherre Juels egen herhos følgende Erklæring af 24 Martii, derudi han kun melder løselig om Privilegierne, men derimod videløstlig seger at godtgjøre og bevise, at den Afdøde ikke kunde ansees, som Student; hvilket Spørgsmaal dog er ham aldeles uvedkommende, thi i Henseende til ham, spørges kun, om han er berettiget til at holde Skifte efter dem, der ved Døden afgaae i denne Gaard.

Naar det først er udgiort, at han ingen saadan Rettighed har, da kommer det først an paa, om de civile Skifteforvaltere ville giere Provosten dette Skifte stridigt, paa den Grund, at den Afdøde ikke kunde ansees, som Student. Endelig merker man og, at Kammerherre Juel fornemmelig stoler paa, at Provosten ikke derom vil udholde en Proces med ham, i hvilken Henseende han og er saa meget for, at Sagen skulde henvises til Lands Lov og Ret.

Men da disse Privilegier, som Kammerherre Juel beraaber sig paa, dog ere expederede giennem Kammer-Collegium, saa skulde jeg holde det for rettest, at man først forlangte deres Betænkning over, om Kammerherre Juel, ved disse eller andre giennem Kammer-Collegium expederede Privilegier, kunde ansees at have faaet nogen saadan Jurisdiction over denne Gaard, saa han i Sølge deraf kunde paa-staae sig berettiget til at forrette Skiftet efter dem, som derudi opholdte sig og der ved Døden afgik.

Da Erøe i det Verdslige hører under Amtmanden over Als og det Slesvigke, og altsaa under det Tydske Cancellie, saa kan det nok hælde sig, naar man har faaet Svar fra Kammer-Collegio, at det endda vil være fornødent først at høre det Tydske Cancellie. Thi, omendskjønt Sagen synes temmelig reu, og ikke er af stor Betydning, saa kan man dog, ved den conflictus Jurisdictionum, som jaa ofte forekommer paa disse Steder, ikke være for vaersom i at undgaae al Slags Collision. Kjøbenhavn den 29 Maji 1763.

Efterat herom efter General-Prokureurens Forslag var ført Brev-veksling med Kammeret, som svarede, at denne Gaard blot er befriet for Onera, men dens Eier ei tilstaaet Jurisdiction, blev Tydsk Cancellie hørt; dette svarede, at Magistraten i Erøeskiøbing er bekiendtgjort, at Kammerherre Juel i Henseende til dette Huus ingen Jurisdiction kan tilegne sig, hvilket ombedes at maatte blive ham bekiendtgjort igiennem Dansk Cancellie.

Derpaa blev da i Cancellie-Collegio under 14 November 1763 resolveret saaledes:

Expederes efter Pro-Memoria og Notice deraf til Biskopen.

Herefter blev Rentekammeret under 2 Julii 1763 og det Tydske under 6 Aug. næstefter fra Geheimeraad Thott tilskreven, samt ligeledes det Tydske Cancellie og Biskop Ramus under 24 Novbr. 1763 tilskreven.

XV.

Erklæring ober et Pro-Memoria af 26 Martil 1763 fra det Tydske Cancellie, derudi de berette, at Herredsfoged Oye i Tyrstrup Herred Hadersleb Amt ved Leilighed havde meldet, at da en ung umyndig Dreng Moritz Andersen der fra Herredet var død paa Eslingsted Gaard i Lolland, havde Forvalteren holdt Skifte efter ham og tildelt hans tvende Brødre, en Guld- og en Halvbroder, deres Andeel efter ham i den Arv; han der udi Herredet havde bestaaende, alt efter Danske Lov, hvoraf Guldbroderen vil benytte sig mod Halvbroderen. Tillige med Stiftamtmanden i Lolland hans Erklæring af 3 Maji, som sender en Copie af Skifte-Forretningen, hvoraf sees, at den Afdøde var

som Skriverdreng i Tienste paa Solingssted Gaard, at det altsaa tilfaldt Hershabet at forrette Skiftet efter ham, hvorved de have deelt hans Formue mellem hans Hæle og Halbroder efter Lovens 5—2—36.

* * *

Her spørges ikke, hvad enten det tilfaldt Amtmanden eller Gaardens Eier at forrette Skifte efter den afdøde Moriz Andersen, der, som Skriverdreng havde tient paa Sollested Gaard i Volland; thi denne Dødsfald er Herredsfogden i Tyrstrup Herred i Haderslebhuus Amt aldeles uvedkommende.

Men der spørges allene: naar nogen, og især en Umyndig eller Mindreaarig ved Døden, afgaar, hvad enten det da tilfalder Øvrigheden paa det Sted, hvor den Afdøde har opholdt sig og er død, eller Øvrigheden paa det Sted, hvor hans Arve-Capital er bestaaende, at forrette Skiftet efter ham?

Og da viser Danske Lovs 5 Bogs 2 Capitel 1ste og følgende Artikler, at det første er det retteste, og at det Begreb er, i Følge Danske Lov, urigtigt, som Herredsfogden i Tyrstrup Herred gjør sig, at fordi den Afdødes Arv efter hans Forældre (som beløb 121 Rdr. 5 Mk. 2 Sk.) stod der i Herredet under hans Jurisdiction, saa skulde det og tilfalde ham at dele den mellem den Afdødes Arvinger.

Jeg skulde saaledes formene, at Stiftamtmandens Hr. Geheime-Conferencgraad Rabens Erklæring og dermed følgende Copie af Skiftebrevet, kunde det Indske Cancellie tilsendes, og dem derhos tilskrives: At, da det efter den Danske Lov i Almindelighed tilfalder Øvrigheden paa det Sted, hvor En har opholdt sig, og ved Døden er afgang, men ikke just Øvrigheden paa det Sted, hvor En har haft sin Arv eller andre Midler bestaaende, at forrette Skifte efter ham, og man af den tilsendte Copie af Skiftebrevet ser, at Skifteforvalteren i nærværende Tilfælde har nøiagtigen fulgt Lovens Bydende, ved at dele Arven mellem den Afdødes Hæle og Halbroder, som hans eeneste Arvinger; saa kan herfra derudi ikke ske nogen

nogen Forandring eller Rettelſe, da det i det øvrige ſtaaer Vedkommende, ſom ved denne Skifteforretning maatte formene ſig fornærmede, frit for, ſamme paa lovlig Maade at paaanke. Kiøbenhavn den 1 Junii 1763.

Herpaa reſolverede Cancelliet under 6 Julii 1763:

Expederes efter General-Prokureu:ens Erklæring.

Herefter blev det Lydske Cancellie under 23 Julii 1763 fra Geheimeraad Thott tilſkreven.

XVI.

Erklæring over en Memorial af 11 Martii 1763 fra en Provst i Kjøbenhavn Hr. Søren Broge, hvorudi han foreſpørger ſig, om det tilfalder ham at forrette Skifte efter en Degne: Enke, ſom beſtändig har havt Penſion af Kaldet, og er død i et Leiehuus paa Baronierne Einſiedelsborg og Kiørup, da Forvalteren paa Baronierne formener, at det tilkommer ham i Følge Reſkriptet af 25 Junii 1725, der dog kun angaaer Nyttergodſet og Regiments: Skrivers. Tillegemed Stiftamtmændens og Biſkopens Erklæring af 20 April, ſom og begierer Kongl. Decision for dette og andre ſlige Tilfælde; men formene, at da det ved Reſkriptet af 1725 er faſſat, at Regiments: Skriversen ſkal forrette Skiftet efter geiſtliche Enker, ſom have faſtet eller leiet Gaard eller Huus paa Nyttergodſet; ſaa kan den geiſtliche Jurisdiction ei heller tilegne ſig Ret at forrette ſlige Skifter paa Proprietairernes Gods, da det ene er af ſamme Beſkaffenhed ſom det andet.

* * *

At det Princip er rigtigt, ſom Stiftamtmænd og Biſkopen synes at antage, nemlig, at det paa Proprietairernes Gods tilfalder Proprietairerne ſelv eller ved deres Fuldmægtige at forrette de ſamme Skifter, ſom det paa Nyttergodſet tilfalder Regiments: Skriversen at forrette, det haver jeg tilførn viiſt ved mere end een Leilighed.

Men jeg har og nogle Gange tilførn erindret, at det lettelig i Fremtiden kunde foraaſage een eller anden Collision eller Uorden, at man tilførn ſaavel i Reſkriptet af 25 Junii 1725, ſom ved viſſe andre Leiligheder,

der,

der, har anseet de tvende Ord at fæste og at leie, som eenstyndige, og i Følge deraf anvendt paa Leiere det, som allene passer sig paa Fæstere.

At fæste og at leie ere tvende ganske forskellige Contracter, der have aldeles ulige og adskillige Virkninger.

En Fæste-Contract virker et vist Forhold mellem de contraherende Personer, som igjen medfører en Slags Undergivenesshed, saa at den ene Contraherende bliver ved denne Contract den andens Huusbonde, og den anden derimod hans Fæstebonde eller Tjener.

Af denne Undergivenesshed og de dermed følgende Pligter flyder igjen, i Følge Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art. den Rettighed, hvilken Huusbonden som Etedets Øvrighed har til at forrette Skifte efter sine Fæstebønder og Tjenere.

Denne Contract rører saaledes den ene Contraherendes Stand, saa at En, der fæster en Gaard eller et Huus, han bliver derved, i hvem han og ellers er, den Andens Fæstebonde.

En blot Leie-Contract derimod virker ingen saadan Forbindelse eller Forbindelighed, og rører i ingen Maade de Contraherendes Stand, da den allene frembringer visse præstationes Personales, saasom paa Leierens Side, en Forbindelighed til aarlig i rette Tid at erlegge den bestemte Leie, og at bruge Tingene forsvarlig, og paa Eierens Side en Forbindelighed til at holde Tingene vedlige, saaledes, at Leieren deraf kan have den betingede Brug og Nytte.

Ligesom denne Contract ikke medfører nogen Slags Undergivenesshed, og den Ene ikke derved bliver den Andens Huusbonde eller Tjener, saa er det og klart, at Eieren af et Huus eller Gaard ikke paa Grund af denne Contract kan paastaae Ret til at forrette Skifte efter den, der havde leiet Huuset eller Gaarden af ham, og derudi var ved Døden afgangen.

Dette uanset har man saavel i det anførte Reskript af 1725, som i adskillige andre Tilfælde, sat Fæstere og Leiere paa Landet i Parallell, og tillagt Huusbonden Ret til at forrette Skifte ligesaavel efter den Ene, som efter den Anden.

Anledningen til, at man ikke har iagttaget Forskiellen mellem disse tvende Contracter, men omtrent anseet dem som et og det samme, har uden Tvivl fornemmelig været denne, at en blot Leie-Contract paa Landet, og især paa Proprietairernes Godser, er saare lidet, og saa godt som slet intet brugelig.

Hvad enten det hedder, at En haver fæstet, eller at En haver leiet et Huus, saa vil det de fleste Lider sige et og det samme. En blot Leie-Contract, hvorved En faaer en Gaard eller Huus til Beboelse og Brug, paa en vis Tid og mod en vis fastsat Leie, imod at Eieren selv skal holde den vedlige, veed man paa Landet, for saavidt Huuse og Gaarde angaaer, (thi en anden Sag er det med enkelte Børelser) kun lidet af at sige.

Hvor det gaaer, maae en Leier gierne forbinde sig til at holde Huuset vedlige, og at svare til dets Brystfældighed, naar han engang forlader det, eller ved Døden afgaaer, hvilket strax forandrer Leie-Contracten, og gjør, at den haver et Slags Anseende af en Fæste-Contract.

Omenskiønt det hedder, at den afdøde Degne-Enke, om hvis Skifte her tvistes, haver boet i et Leiehuus, saa troer jeg dog, at ifald man vidste de Bilskaar, paa hvilke hun haver havt dette Huus, saa vilde man befinde at hun virkelig har havt det i Fæste.

Just af den Marsag, at blot og reen Leie er saa selden paa Landet, hvad Huuse og Gaarde angaaer, har det hidindtil, saavidt mig er bevidst, ikke foraarsaget nogen betydelig Ueilighed, at man i de Tilfælde, hvor der haver været Spørgsmaal om Proprietairens eller Jordegods-Eieres Ret til at holde Skifte, har sat Fæstere og Leiere i Parallel sammen.

I den Henseende, og da det i disse Tilfælde er vanskeligt at fastsætte de rette Grændser og nøie at bestemme, hvad der bør ansees for en Fæste- og hvad for en Leie-Contract, fornemmelig disse Contracter paa utallige Maader kunde være forskiellige, skalde jeg holde for, at man vel derved kunde lade det have sit Forblivende, men dog derhos holder for, at man i Fremtiden, saa ofte der er Spørgsmaal om denne Rettighed, bør holde sig fra det Ord Leie og allene betiene sig af det Ord Fæste.

Dg da det forhen ommeldte Princip, som Stiftamtmanden og Biskopen antager, for øvrigt i sig er rigtig, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Fyen: At det ligesaavel tilfalder Proprietairerne paa deres Gods, som Regiments-Skrivaren paa Ryttergodset, at forrette Skiftet efter de Døgne eller andre geistlige Enten, som have fæstet Zuus eller Gaard derpaa Godset, og derudi ved Døden afgaae. Kiøbenh. den 3 Junii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 6 Julij 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Kongelig Befaling under 22 Julii 1763 til Geheime-Conferensraad Juel og Biskop Ramus.

XVII.

Erklæring ober en Forestilling af 3 Octbr. 1762 fra General-Gouverneur Conferensraad Baron Prøck, hvorved han indsender, og til Confirmations Erholdelse anbefaler et Testamente af 25 April 1762 mellem Mand og Kone paa St. Croix, hvorefter Manden skulde beholde alle Ting, om Konen først døde, men Konen beholde halve Boe tilligemed nogle Fordele, om Manden først døde. Dette Testamente var underskrevet af Manden, men ikke af Konen, som imidlertid var død. Derimod var det underskrevet af tvende Personer, af hvilke den ene, som var Mandens Bogholder, vidner, at han havde havt dette Testamente i Hænder og læst det, medens Konen endnu levede, den anden troer, at Indholden af Testamentet var aftalt mellem Manden og Konen, og vidner, at han har hørt dem tale derom, uden at hun har havt nogen Indvending imod et saadant Testamente.

* * *

Dersom jeg, af de tvende Vidners Gottfried Dunchers og John Ardebølles Paategning kunde udfinde det samme, som General-Gouverneuren Hr. Conferensraad Baron von Prøck og Bysfogden Kammerraad Juhl deraf have udfundet, nemlig, at man derved var bleven forvissnet og overbevist om, at Testamentet kom overeens med den afdøde Kones

Kones sidste Willie; saa havde jeg fundet nogen Billighed udi, at det, af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst blev confirmeret, siden det, som et Testamentum nuncupativum, ikke kunde gielde efter Loven, og det ikke var noget urimeligt eller ubilligt udi, at Konen, som ingen Livsarvinger efterlod sig, indsatte hendes Mand til hendes fornemteste og saa godt som eneste Arving; ligesom dette Testamente og er et Slags reciproque Testament imellem Wytefolk.

Men jeg kan intet saadant udfinde af disse tvende Vidners Forklaring. Den eenne Gottfried Duncker siger saa godt som slet intet, der vedkommer Sagen; han vidner allene, at han har havt Testamentet (uden Tvivl til Reenskrivelse) og ofte giergenlæst det, medens Konen endnu levede; men han melder ikke det allermindste om, at han enten har talt med Konen derom, eller hørt hende erklære, at det var hendes Willie; saa at alt hvad man af hans Udsegende erfarer, er, at Testamentet ikke først er skrevet efter Konens Død, men at det var til, medens hun endnu levede, hvilket vel giver en Slags Formodning for Testamentet, men af det, at det var til, medens hun endnu levede, følger dog ikke, at hun har været eenig dermed og samtykt derudi.

Det andet Vidne John Arbebsølle troer, at det var aftalt mellem Manden og Konen, og har hørt dem tale om den Materie, uden at Konen har havt ringeste Indvending mod et saadant Testamente; men han har ikke hørt Konen tydelig erklære eller tilstaae, at hun var eenig med dette Testamente, og at det skulde være hendes sidste Willie.

Dette er, efter mine Tanker alt for skæbeligt; thi alt hvad man med Visshed kan slutte af det sidste Vidne, som er det beste, men derhos et enkelt Vidne, det bestaaer derudi, at Manden har talt derom, og at Konen har tiet stille dertil. Det var og ikke saa underligt, om hun ikke havde været eenig dermed, siden det var ulige mere til Fordel for Manden end for hende, og hun derved ikke synderlig fik andet, end det hende desuden tilkom efter Loven.

Jeg frygter og, at det vilde være af nogen Følge, om et saadant Testamente, hvor man ikke har mere Visshed og Sikkerhed om den Afde-

des Willie, her blev confirmeret, siden de lettelig, paa disse Eilande (hvor man hidindtil, saavidt mueligt, har søgt at lette de derfra kommande Testamenters Confirmation,) kunde blive bragte paa de Tanker, at man lettelig kunde faae et Testamente confirmeret i Kiøbenhavn, i hvordan det og var, og hvad enten man havde nogen Slags rimelig Visshed om Testators sidste Willie, eller ei. Jeg tør saaledes ikke understaae mig at raade til dette Testamentes Confirmation.

Men paa det de dog kunde faae at vide, hvorpaa det beroede, og hvorfor Confirmationen blev negtet; skulde jeg indstille, om General-Gouverneuren Conferensraad Prødt kunde tilskrives: At da Testamentet ikke af den afdøde Kone er underskrevet, man ei heller har nogen paalidelig Visshed om, at hun dermed har været eenig, og at det har været hendes sidste Willie, men at hun, ved hastig paakommende Sygdom, er bleven hindret fra at underskrive det, saa kan det ikke forestilles Hans Kongl. Majestæt til allernaadigtst Confirmations Erholdelse. Kiøbenhavn den 5 Junii 1763.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio den 6 Julii 1763 resolveret saaledes:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Conferensraad og General-Gouverneur Prødt fra Gehejmeraad Thott den 23 Julii 1763 tilskreven.

XVIII.

Erklæring over et Brev af 22 Martii fra det combinede Collegium, derudi de melde, at da Enrollerings-Chefen i Bragnæs District, havde efter deres Ordre ladet en Matros tiltale, som af Landet var undvejet, og Sagen siden var ophævet ved det imidlertid udfomne General-Pardons Patent, var Capitainen ei alene contrastævnet af Matrosen, men og, efter at Sagen var ophævet, var han af Bøfogden forelagt at møde til den 10 Maji, saa man ser, at de af Had søge at indvikle ham i en Proces, hvilket vil være af en slem Følge, da enhver Enrollerings-Chef paa den Maade maae blive bange for at forrette hans Embede og at tiltale dem, der forsee sig, hvorfor de begiere,
at

at der i denne Sag maae seies den fornødne Anstalt. Tillige med Vice-Statholder Benzons Erklæring af 7 Maji, som melder, at Matrosen skal af Capitainen være arresteret og actioneret, ei allene som Deserteur, men og fordi han, efter Skipperens Andragende for Capitainen, skal have forøvet adskillige Misgjærninger inden Skibsborde; i Henseende til dette sidste, der skal være en privat Sag imellem Skipperen og Matrosen, har han taget Contra Stævning for at nyde Reparation enten af Capitainen eller af Skipperen; hvorfor Vice-Statholderen formener, at det deribød maae have sit Forblivende.

* * *

Efter mine Tanker kunde Vice-Statholderens Erklæring tilsendes det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium, og de derhos tilskrives: At da man deraf maae slutte, at Capitainen maae være gaaet uden for den ham tillagte Ordre, og have blandet en privat Sag med den publique; saa kan man dets Angaaende, ikke foretage sig noget, med mindre Capitainen maatte være istand til at vise, at det forholdt sig anderledes, og at han ikke havde foretaget sig andet, end det, han efter hans Embeds Medføer og den ham tillagte Ordre, var forbunden til.

Dette sidste mener jeg man kunde tillegge, for at vise Capitainen Veien, isald han, ved at indsende Copie af den af ham udtagne Stævning, eller paa anden Maade er istand til at bevise, at det ikke saa aldeles forholdt sig saaledes, som det er andraget for Vice-Statholderen, saavel som for at vise det combinerede Collegium, at man, saavidt mueligt, er villig til at seie dem i en Begjering, som i sig synes heel rimelig og billig, og som man ikke kan negte, at de jo have meget god Udgang til at gjøre. Kiøbenhavn den 7 Junii 1763.

I denne Sag blev den 6 Julii 1763 i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Epederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev det combinerede Admiralitets- og Commissariats-Collegium, under 23 Julii 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XIX.

Erklæring over en Memorial af 29 Januarii 1763 fra 11 Guldsmedde i Christiania, som i Følge Reskriptet af 11 Novbr. 1762 (see III Deel No. CXVIII.) vare actionerede og allerede domte til at betale 480 Rdr., hvorved de foregibe sig næsten at være ødelagte, men forestille derhos, at de endnu staae større Fare for, da Politimesteren har overalt ladet inquirere om det af dem forarbejdede Sølv, og som deriblant findes meget, som ikke er af den rette Gehalt, saa paastaar han, at de for hvert Stykke skal efter Laugs-Artiklerne betale 50 Rdr., hvorved de med Husfruer og Børn, reent maae blive bragte til Betælsåven. De tilstaae, at de have forarbejdet meget Sølv, som ikke er $13\frac{1}{2}$ loddig; de bevise, at det saaledes alletider haver været Brug der paa Stedet, og at de som Evende og Drengte have lært det af deres Mestere. Narfagen er, at de maae kobe gammelt og Hamborger Sølv, naar de skulle omsmelte og forbedre samme til $13\frac{1}{2}$ loddig, kommer Loddet dem paa 66 s. eller 4 Mk. 2s., hvilket saa vilde betale. De bede derfor, at den mod dem anlagte Action maae ophøre; imod at de 6, som allerede ere domte, betale de idømte 480 Rdr., og de øvrige 5 betale hver 10 Rdr. til Politie-Cassen. De byde sig derhos til at godtgjøre dem Skaden, som have købt Sølv af dem, og derved lidt Skade, og love aldrig at forarbejde andet Sølv, end Laugs-Artiklerne tilholde, og ikke udlevere det, førend det er prøvet og merket. Tillige med Vice-Stattholderens Erklæring af 7 Maji, som gaaer ud paa, at det i alt forholder sig, som Supplicanterne have andraget; at Probecmesteren har betalt de ham idømte 40-Rdr., som ere iberegneede i de 480 Rdr.; og da han formener, at denne saa alvorlige Kevfelse vel vil tiene dem til Advarsel, saa indstiller han, om Actionen mod dem maae ophøre, imod at 8 spjældig befundne Amtsmestere erlægge hver for sig 20 Rdr. til Politie-Cassen foruden de idømte 480 Rdr., samt erstatte vedkommende Tiere den Skade, dengnem ved slet Sølvarbejde kan være tilføiet; og at dem betydes for Eftertiden at tage sig vare.

Hensigten med Reskriptet til Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzou af 12 Novbr 1762 har ikke været, at ødelegge Christiania Guldsmedde, men at forbedre dem saaledes, at de deraf kunde lære, at de ikke ustraffet kunde overtræde deres Laugs-Artikler, ved at forarbejde og til vedkommende Kjøbere udlevere Sølv af ringere Gehalt, end deres Laugs-Artikler saa nøie, og under saa haard Straf tillade og befale.

Denne

Denne Hensigt synes at være opnaaet. Have de havt nogen Fordeel ved at forarbeide Sølv af slettere Gehalt, da er samme paa ecngang medgaaet ved de anseelige Mulcter, de allerede ere dømte til at betale, og de anseelige Omkostninger, som de adskillige Processer med videre maae have forvooldt dem.

Det er og meget rimeligt, som de foregive, og Vice-Statholderen med dem stadfæster, at de ville blive reent edelagte, om de skulde betale den ved Artiklerne paalagte Mulct af 50 Rdr. for hvert Sinkke Sølv, der kunde findes af dem at være forarbeidet, og at være af ringere Gehalt, end Artiklerne fastsætte.

Det, de anføre til deres Undskyldning, er vel ikke saadant, at det kan gjøre det til Ret, som i sig er Uret, men synes dog at fortiene nogen Opmerksomhed.

Man seer deraf, at det bestandig, saavel før, som siden Christiania Guldsmedde fik Laugs-Artikler i Aaret 1718, har været Brug der paa Stedet, at de, som have forlangt Sølv af den rette eller Kiøbenhavn's Prøve, og været villige til derfor at betale det, som Guldsmedden kunde levere det for, de have faaet saadant Sølv, som da og er bleven prøberet af Probeermesteren, og hans Stempel sat derpaa, førend det er udleveret. Da derimod de, som ikke have villet betale saa meget for Sølv, men derimod været fornøiede med at faae det af ringere Gehalt, og have faaet det saadant, hvilket da er bleven udleveret uden i Forveien at være prøvet.

Dette sidste, som just ikke kunde siges forhen at være utiladeligt, er bleven strængeligen forbuden ved Laugs-Artiklerne, men man merker nok, at det derfor ikke er bleven affkaffet, men bleven i Brug saavel efter at de havde faaet Laugs-Artiklerne, som forhen.

Det er af stor Betydning, at enhver Lov strax i Begyndelsen bliver nøie efterlevet, og at de, som overtræde den, blive tilbørlig og lige efter Lovens Medfør afstraffede. Thi dersom de første, som overtræde en Lov, ikke just hemmelig, men saa ofte og paa saadan Maade, at det nødvendig maae blive bekiendt, ikke blive tiltalte og afstraffede, saa formene de andre, at de ligeledes ustraffet kunde overtræde den, og saaledes lærer den ene af

den anden, saa at Overtrædelsen tilsidst ansees som noget, der er stiftende tilladt, og Loven derimod kun ansees som noget, der er pro forma, eller i det høieste sat til en Straf, men ikke for at execveres. Derfor man i saadant Fald, endelig efter lang Tids Forsleb angriber En eller Flere, og tiltaler dem til at lide Straf, da, saakfremt de virkelig blive straffede efter Lovens Strengthed, kan man vel ikke sige at dem skeer Uret, men det er dog vist, at der gaaes haardt om med dem, siden det er den almindelige Forglemmelse, som den Lov, de blive straffede efter, var kommen udi, der haver forført dem.

Dette er det Tilfælde, som Christiania Guldsmedde, efter deres Andragende ere satte udi, eller blive satte udi, ifald den imod dem begyndte og fortsatte Action uden videre blev forfulgt. Jeg troer og, at dette deres Andragende nedjerer Sandhed, saavel af den Aarsag, at de tildeels have bevist det, som og fornemmelig, i Henseende til, at alt det øvrige, som de, udi denne deres Memorial have andraget, rigtig befindes at forholde sig saaledes, som de have andraget det, saa at man kan sige, at de reent ud have skriftet den reene og klare Sandhed.

Da der saaledes er endeel til disse Guldsmeddes Undskyldning at sige, Hensigten med Straffen og synes at være opnaaet ved de dem allerede paa-lagte temmelig anseelige Mulcter, det og er klart, at de vilde blive ganske ødelagte, om Actionen mod dem skulde blive forfulgt, og de straffede efter Artiklernes Strengthed, saa kan jeg ei andet end være enig med Vice-Statsholderens Erklæring og Forslag, som kun saare lidet afviger fra Ansøgningen og det, Supplicanterne der have deels begiert og deels tilbudet; og skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzou efter hans Erklæring. Kiøbenh. den 9 Junii 1763.

Herpaa blev under 20 Julii 1763 resolveret i Cancellie-Collegio: At det skulde expederes efter General-Prokureurens Erklæring. Herefter afgik Kongelig Befaling under 22 Julii 1763 til Kammerherre og Stiftammand Storm.

XX.

Erklæring over den forhen ommeldte Angivelse af Secretair Jens Haurvig paa Almuens Vegne i det Smaaalehnste Amt over Statsraad og Amtmand Fleischers, hvorom Vice-Stattholderen saavel som Kammer-Collegium var tilfreds, efter min forrige Erklæring af 23 Sept. 1762. Tilligemed a) Vice-Stattholderens seener Erklæring af 4 Decbr. 1762, hvorved han indsender saavel Fleischers som Haurvigs Erklæringer og Svar til ham, og da der saaledes findes edskillige boefatte Mænd, som have committeret Haurvig til at klage, og derfor tillige med ham staae til Ansvar, saa troer han ikke, at Undersøgningen kan forbigaaes eller negtes. b) Statsraad Fleischers Erklæring af 1 Octbr. 1762, som han havde indsendt til Cancelliet førend der blev skrevet til Vice-Stattholderen, derudi han først beretter, hvorledes han har faaet denne Angivelse at see, da En, som havde en Proces med ham for Kiøbenhavn's Hæsting har fremlagt den i Retten, for at giøre ham Skam, meder dernæst, at det er Anchers og Wærns Sag og en vis Kabale, der har paadraget ham denne Angivelse, og søger dernæst vidtløftig og med mange Bilager at bevise, at Angivelsen i alle dens Poster er falsk, og beder allene, at Inquisitionen maa udfattes til det næste eller andet Aar, paa det han imidlertid kan suidføre den begyndte og vel fortsatte Rydning, da han selv derefter vil begiere en Inquisition's Commission til hans egen Rejsfærdiggjørelse. c) Haurvigs Brev til Vice-Stattholderen af 18 Novbr. 1762, hvorved han, efter Vice-Stattholderens Ordre, fremlegger den ham af Almuen givne Fuldmagt, som er dateret den 1 Febr. 1762, underskrevet af 15 Bønder, og medfører, at Fleischers haarde Omgang i Henseende til Pladsers Oprydning, Jorddyrkning og videre, er, med indbegreben Vielkehugsten, saa tung og stor, saa de maae bede Haurvig forestille Kongen samme, hvortil ham gives Fuldmagt. d) Kammer-Collegii Skrivelse til Cancelliet af 18 Decbr. 1762 til Svar paa det Brev, som gik til dem den 23 October i Anledning af Slutningen af min forrige Erklæring, hvorved de indsende, hvad der videre er indkommen, som de begiere dem siden remitteret mod Underretning om, hvorvidt det er kommen med Sagen, og hvad Cancelliets endelige Beslutning i sin Tid maatte blive. De tilsendte Papierer er Haurvigs forhen ommeldte Fuldmagt, som han den 4 Decbr. 1762 og havde indsendt til Kammeret, og dernæst; e) en Memorial fra Haurvig af 2 Octbr. 1762, derudi han indberetter, at Fleischers, for at fundnaae den velforcierte Straf, og faae Undersøgnings-Commissionen nedlagt, har paa en undersundig Maade tilsneget sig nogle Attester af 4 à 6, han beder derfor, at Under-

sagnings-Commissionen uden Ophold maae ioverkættes. f) En Memorial til Kammeret af 12 Novbr. 1762 fra 10 Bønder der i Amtet, som paa egne og deres Raboers Vegne klage over Amtmandens haarde Paalæg, ved Forbud af Biele og anden Smaaafste-Drift, med Huusmands Pladsers Opbyggelse ic. det øvrige er Grovheder, og deriblant, at han gierne lod dem nedhugge deres Skove, for at skaffe Kul til Nosse Jernverk, siden Agent Ancher er hans Ven g) En dito Memorial af 10 Decbr. fra 5 Bønder (de tvende af dem have samme Navne, som 2 af de foregaaende), som beraabe sig paa, at de tilforn deels egenhændig, deels ved Guldmagt sidste Gang den 12 November have beklaget sig over deres store Rød og Trang, dem tilføies af deres Amtmand, frygte, at deres Suppliquer ikke ere fremkomne, og klage, at de maae gaae til Grunde, om det ikke snart kommer til Undersøgelse, da meget mere skal opdaages. h) Kammer-Collegii Skrivelse til det Danske Cancellie af 2 April 1763, derudi de anføre, hvad tilforn udi denne Sag er foregaaet, og refererer sig til Deres Skrivelser af 1 Maji, (som var Svar paa Cancelliets til dem af 29 April) af 31 Julii, af 20 Sept. og 18 Decbr. 1762, og som de siden intet have hørt derom, saa bede de om Underretning, hvad deri maatte være bleven besluttet i Henseende til de Poster af berørte Klage, som vedkommer det Danske Cancellie, da de eragte fornødent, angaaende det, der betræffer Rentekammeret, derfra at giøre Hans Majestæt Forestilling, derhos de begiere communiceret, om noget seener den Sag angaaende fra Vice-Stattholderen maatte være indkommen. (NB. Endnu, og førend denne Erklæring indkom, kom et nyt Brev fra Kammer-Collegium af 28 Maji, derudi de henholde sig til deres Førrige og begiere Svar).

* * *

Udi min forrige, og herhos følgende allerunderdanigste Erklæring over denne Angivelse af 23 Sept. 1762 haver jeg anført de Aarsager, hvorfor jeg paa den eene Side ansaae Angivelsen som heel mistænkkelig, saa jeg ikke turde raade til, strax og allene paa Grund deraf, at anordne en Inquisitions-Commission, og hvorfor jeg ei heller paa den anden Side, turde raade til reent at forkaste den, og aldeles intet at agte paa den.

Ved at giennemlæse Erklæringen, vil man uden Tvivl finde, at de Grunde, jeg havde til det første, vare de vigtigste, og at den Mistanke, jeg fattede om denne Angivelses Rigtighed, ikke var grundet paa blotte Gissninger eller løse Sætninger.

Intet

Intet er mere almindeligt, end at see Angtvelser fra Norge i en heel Almues Mavn, og som heele Almuen, eller i det mindste, de allerfleeste blant Almuen ikke vide det allermindste af.

Intet er lettere, end at anordne en Inquisition: Commission; men de fleeste Lider, fornemmelig naar den anordnes paa en saadan Grund, bliver Virkningen deraf allene denne, at der foraarsages megen Uorden og Vidtløftighed, at adskillige Folk bringes i store Omkostninger og Fortrædeligheder, og at der tilsidst intet kommer andet ud, end at visse Folk klage over Fornærmelse, Skrige, at de ere bragte i Omkostninger og derved ødelagte, og paastaae Erstaring, hvilken de maaskee vel burde have, men man ikke kan skaffe dem, enten fordi der er ingen, som er forbunden til at give dem samme, eller fordi de, som dertil vare pligtige, ikke ere istand dertil.

Man bør derudi hos os være saa meget mere vaersom, som vores Lov ikke veed af Inquisition at sige, men allene antager Processum Accusatorium, og at den, der beskylder en anden, skal give ham Sag og overbevise ham det.

Deraf kommer det og, at de sædvanlige Dommere og Procuratorer her i Landetielden vide at skikke sig i en Inquisition: Proces og end mindre at styre den.

I nærværende Tilfælde kunde endelig anordnes en Commission; men der er stor Forskiel paa Maaden, paa hvilken den bør anordnes i det Tilfælde, hvor man allene anseer Secretair Zaurvig som Angiver, og i det Tilfælde, hvor man anseer heele Almuen, eller den største Deel af Almuen, som Angiver.

Udi første Tilfælde bør et Par brave og fornemme Embedsmænd befales, som Commissarier; Zaurvig bør befales for Commissionen at godtgjøre og bevise de Poster, han har beskyldt Etatsraad Fleischer for, og Fleischer bør befales eller tillades, for Commissionen at fremsjøre sine Exceptioner og bevise sin Ufkyldighed. Commissionen bør befales at kiende og domme paa begge Parter, saavel paa Fleischer, hvorledes han kan være at ansee, i Henseende til de Poster, som blive ham overbeviiste,

som paa Zaurvig, hvorledes han bør anses, isald han ikke beviser det, han har beskylt den anden for.

I det andet Tilfælde bør anordnes en ordentlig Inquisitions-Commission, som skal undersøge Angivelsens Rigtighed, og derhos vel beskikkes en Actor, som dog ikke maae være Zaurvig, men en bekiendt ærlig og fornuftig Procurator eller Kongl. Betient.

Zaurvig, som er suspenderet, og under Tiffalkst Auction, og det efter Fleischers Declaration, for et Crimen falsi, kan vel tillades at udføre sin egen Sag mod Fleischer, men han bør ikke beskikkes som Actor, paa en heel Almuens Begne, i en Inquisitions-Commission mod deres Amtmand, fornemmelig han er den, som har conciperet Almuens Klage eller Angivelse.

Den værste Dvæstion i begge og især i det første Tilfælde, fornemmelig, om Fleischer skulde blive reent friekendt, vil blive, hvorfra de anseelige Omkostninger skulde komme, som en saadan Commission udfører, da saavel en Commissarius som en Actor, der begge maae reise en lang Wei og opholde sig paa et fremmed Sted, gierne ville have noget for deres Umage, eller i det mindste, have deres udlagte Penge og Omkostninger godtgjorte.

Naar dette Spørgsmaal var opløst, som Kammer-Collegium best er istand til at giøre, havde jeg intet imod, at en saadan Commission, som jeg i første Tilfælde har foreslaaet, nu strax blev anordnet; dertil Secretair Zaurvigs Memorial af 2 October 1762 og kunde give nogen Anledning, da han derudi omtrent erklærer sig selv som Angiver, og derhos ligesom forhen tilbyder at bevise, hvad han haver beskylt Amtmanden for.

Men andet kan jeg ei heller raade til, saa længe jeg ikke haver anden Kundskab og Visshed om Angivelsens Oprindelse og Forfatter.

Den Uvisshed, jeg tilforn var udi derom, var Uarsag til det, jeg forrige Gang foreslog, at tilskrive Vice-Statholderen, for at faae Zaurvigs bestemte og omstændelige Erklæring eller Forklaring over, hvem der blant Almuen havde givet ham Fuldmagt til at skrive denne Angivelse, og tillige med ham, ville staae til Ansvar for dens Rigtighed.

Men,

Men, efter at jeg haver læst Zaurvigs Svar til Vice-Statholderen, som han igien har indsendt til Cancelliet; er jeg i den Henseende, ligesaa klog som jeg var tilforn.

Zaurvig haver til Vice-Statholderen indsendt en Fuldmagt underskrevet af 15 Bønder, og dateret den 1 Febr. 1762. Om denne Fuldmagt er ældre eller yngre end Angivelsen, kan jeg ikke sige, siden Angivelsen ingen Datum har, men isald den har været den første Anledning til Angivelsen, saa er det gaaet temmelig hurtigt til dermed, da Angivelsen allerede den 6 Martii 1762 er fra Kammeret sendt til Vice-Statholderen; men det, som derved meest sætter mig i Forundring, er det, jeg erfarer af Vice-Statholderens første Erklæring til Kammeret, at han den 13 Martii 1762 havde tilskrevet Zaurvig at indsende Efterretning om den Fuldmagt, han beraabte sig paa, hvorpaa Zaurvig den 31 Martii svarede, at han havde været samlet med 4 navngivne Bøigder, som havde anmodet ham om deres Lærvs Deobagelse. Naar nu denne Fuldmagt var skrevet den 1 Febr., og Zaurvig altsaa havde den den 13 Martii, da Vice-Statholderen forlangede Underretning om hans Fuldmagt, saa kan jeg ikke begribe, hvorfor han ikke i sit Svar til Vice-Statholderen, beraabte sig derpaa, og i det mindste sendte en Copie deraf. Dertil kommer, at Zaurvig i hans Svar til Vice-Statholderen af 31 Martii 1762 beraaber sig paa Almuen af Haabel, Tomter, Svindal og Waaler, men af den Forklaring han selv i hans Skrivelse til Vice-Statholderen af 18 Novbr. 1762 har gjort over de Navne, der findes under denne Fuldmagt, erfarer man, at deriblant er slet ingen fra Tomter, men derimod nogle fra Schibved og Spynberg Eogn, som han ikke tilforn havde nævnet.

Disse Omstændigheder gjør mig denne Angivelse noget mistænkelig i Henseende til dens Datum; men, naar jeg og antager, at det dermed har sin Rigtighed, og allene betragter Fuldmagtens Indhold, saa finder jeg, at disse Bønder have givet Zaurvig Fuldmagt til at forestille for Deres Majestæt Amtmandens haarde Omgang i Henseende til Pladsers Oprydning, Jorddykning og videre, med indbegreben Bielskehuugsten. Denne Fuldmagt strækker sig saaledes kun til Amtmandens haarde Om-

gang med Bønderne i trende Poster, nemlig, Pladsernes Oprydning, Jorddyrkning og Vieſtehygsten; thi de Ord: og videre, ville enten ſige alt for meget, nemlig, at Zaurvig kunde ſkrive alt hvad han vilde, paa Bøndernes Anſvar, eller og de ſige ſlet intet. Sammenholder man nu med denne Fuldmagt, den af Zaurvig forfattede og til Collegierne indſendte Angivelse, da klages der over Amtmandens Egennyttighed, at han haver puttet i ſin egen Lønne ſaa vel de Omkoſtinger, ham ere godtgjorte til Rådningen, ſom de Medailler, han haver ſaaet at uddæle blant Almuen; at de, han haver uddeelt, have Bedkommende maattet betale ham med at giere Høverie derfor; at han har afvungen Almuen og Lehnsmændene Dvittering derfor; at han har tvunget Almuen i tvende Sogner til at giere et Sammenſkud til en Foræring for ham, imod at de ſik Lov at hugge i Deres Majestæts og de beneficierede Skove; at han opbyrder Folk til Proces, for at blive brugt ſom Commiſſarius; at han derpaa lader ſig bruge ſom Prokurator til at ſkrive Indlæg, og tager Penge af begge Parter; at han lader ſig betale for de Erklæringer, han giver til Collegierne; at han paa denne Maade, har taget nogle hundrede Rigsdaler af en Mand, der havde beſvangret ſin afdøde Kones Søſterdatter; at han har paabyrdet Almuen en Slags Skat under Navn af frie Skyh; at han ikke er paapassende i ſit Embede; at han har ladet Amtets Arkiv reent forkomme og adſpredes; at han ſeer igiennem Fingere med de ſubordinerede Detiente; at han har løsladt En, der havde begaaet et Drab, og det uden Deres Majestæts Forevidende, med videre.

Næſten alt dette har ikke den allermindſte Sammenhæng med det, der meldes om i Fuldmagten, og derimod tales her ſaa godt ſom ſlet intet om det, ſom Fuldmagten egentlig ſigter til.

Dette er en herlig Fuldmagt; vil man i Følge deraf anſee denne Angivelse, ſom noget der kommer fra den heele Almue, ſaa kan man paa en Bøndes Vegne, ſom man førſt har bragt til at underſkrive en Fuldmagt, og paa hans Anſvar, ſkrive alt hvad man vil.

Viſſe Bønder have givet Zaurvig Fuldmagt til at andrage viſſe Poster, hvorved de formænte ſig fornærmede, for Deres Kongl. Majestæt; han

han andrager ikke disse Poster, men noget ganske andet, som for største Deelen er Bønderne aldeles uvedkommende, erklærer derhos, at det skeer paa heele Almuens Vegne.

Naar han endelig befales at bevise, at Almuen har committeret ham dertil, fremlegger han denne skionne Fuldmagt, til hvilken han har den Fortrolighed, at han i sin Skrivelse til Kammer Collegium af 4 Decbr. 1762 tør sige, at denne Fuldmagt meddeles, paa det de deraf kan erfare, hvad Grund og Himmel han haver havt til sin paa Almuens Vegne indgivne Forestilling og Besværing over Amtmandens Forhold og Opførsel.

Er dette hans eneste Grund og-Himmel, som han her selv synes at tilstaae, saa bliver Secretair Zaurvig allene og ikke Almuen at ansee som Angiver.

Det er og klart, at om Angivelsen befandtes nok saa falsk og saa urigtig, saa kunde de 15 Bønder, som have underskrevet Fuldmagten, dog aldrig komme til at staae til Ansvar derfor, eller ved den Anledning, blive anseete enten til Straf eller til Reparation.

Af Etatsraad Fleischers Forsvarsskrift af 1 October 1762, (som jeg ellers ikke meget har agtet paa) seer jeg, at der i dette Amt er begyndt med Rydning, hvorover Amtmanden haver Bestyrelsen, at en anseelig Mængde af Pladser skal være opryddede, og en anseelig Strafning af Steengierder sat.

Med saadan Leilighed blive mange af Bønderne lettelig misfornøiede og formene sig at være fornærmede, hvortil de undertiden have god Grund og Ære, undertiden slet ingen.

Af samme seer jeg og, at Almuen allerede forhen skal have besværet sig over Amtmanden, at han formeente dem Trøstets Udførsel, ligesom Amtmanden og tilstaaer, at han i Følge Forordningen af 1726 har ladet sønderhugge en Tyldt Bieler, som de hemmelig, og imod skete Advarsel, vilde lade udføre. Saadant kan ei heller staae Bønden synderlig godt an.

Man kan heraf lettelig begribe den af de 15 Bønder underskrevne Fuldmagt, og hvad de egentlig ville sige dermed, naar de give Zaurvig

Commission at forestille deres Amtmands haarde Dngang med dem, i Henseende til Madfers Oprydning, Jorddyrkning og Dielehuagsten.

Intet er rimeligere, end at nogle Bønder, som saaledes formeene sig fornærmede, lettelig lade sig overtale til at give den en Fuldmagt, som lover, at han vil opsætte en Klage for dem, og forestille Deres Kongl. Majestæt den Uret, dem ved slige Begivenheder tilføies.

Men derimod kan man ikke saa vel faae mig til at troe, at Bønderne skulde bemyndige En til at klage, paa deres Begne, over deres Amtmands Ukyndighed og Uduelighed, over hans Esterladenhed i at forvare Amtets Arkiv, over, at han ophidsede Folk til Proces, lagde Prokuratorerne Ordene i Munden og tog Penge af begge Parterne, og andet saadant, som er Almuen aldeles uebkommande, og saa lange fra ikke falder dem til Last, saa de ei engang kunde merke det.

Jeg maae saaledes tilstaae, at jeg nu ligesaa lidet, som tilforn, finder mig beføiet til at ansee denne Angivelse, som noget der kommer fra heele Almuen, men maae nu som forhen, betragte Jens Zaurvig allene som Angiver.

Vel synes Kammer-Collegium herom at tænke anderledes; men jeg maae derhos tilstaae, at jeg overalt ikke kan begribe enten den Maade, paa hvilken Kammer-Collegium anseer og har anseet denne Sag, eller den Hensigt de have dermed.

Efterat Cancelliet den 29 April 1762 havde om denne Sag tilfres vet Kammeret, og derpaa erholdet Kammerets Evar af 1 Maji, hvorudi de formeente, at en Inquisition-Commission burde anordnes, og Sagen derefter var sendt til min Erklæring, kom atter Ekrielse fra Kammeret den 31 Julii, hvorudi de berettede, at fra det smaaelehncke Amts Almue atter var indkommen Ansøgning om Resolution paa den Klage, som Zaurvig paa deres Begne, havde indgivet, (hvilken Ansøgning Kammeret dog ikke lod følge med Brevet,) hvorfor de begiere at underrettes, om Sagen er Hans Majestæt forestillet eller ei. En 6 à 7 Uger derefter og omtrent paa samme Tid, som min forrige Erklæring indkom, kom endnu

et ligesaadant Brev fra Kammeret af 20 Sept. hvorudi de melde, at det atter under 3 Sept. er fra det smaaelehnste Amts Almue indkommen Erindring om Resolution, hvorfor de atter begiere, saasnart mueligt at underrettes, om Sagen er Hans Majestæt forestillet eller ei.

Af disse Breve maatte man slutte, at Kammer-Collegium anfaae denne Sag at vare af den yderste Vigtighed, og at derved var stor periculum in mora. Jeg maae tilstaae, at jeg aldrig haver havt det Begreb derom.

Som man paa den Tid endnu ikke i Cancelliet, hvorfra Sagen skulde refereres, havde seet det allermindste fra Almuen, men allene fra Secretaire Zauvig, og Kammer-Collegium udi deres tvende nu ommeldte Breve havde beraabt sig paa tvende Ansøgninger fra Almuen, uden at lade samme følge med Brevene, saa blev Kammer-Collegium efter min forrige Erklæring, den 23 Octbr. tilskreven fra Cancelliet, og derudi anmodet at meddele disse Memorialer fra Almuen, saafremt de af Almuen selv eller nogle iblant dem vare underskrevne. Derpaa indleb Kammer-Collegii Svar af 18 Decbr. 1762, hvorved de communicere: a) Zauvigs forhen ommeldte Supplique af 2 October 1762; b) Zauvigs Brev til Kammeret af 4 Decbr. 1762, hvorved han indsender den forhen ommeldte Fuldmagt fra de 15 Bønder af 1 Febr. c) En Memorial til Kammer-Collegium af 12 Novbr. 1762 fra 10 Bønder under deres Boemerke, hvorudi de besvære sig over deres Amtmands strenge Ordre og haarde Naalæg, ved Forbud af Bielle- og anden Smaaelastedrift af deres Skove, og ved de skadelige og uforfarlige nye Huusmandspladsers Opbyggelse, derved de reent ødes legges. Hvorved jeg maae anmærke, at denne Ansøgning meget godt kommer overeens med den tilforn omtalte Fuldmagt af 1 Febr. og egentlig kun angaaer de Ting, som der meldes om i Fuldmagten, nemlig Pladsers Oprydning og Biellehugstens Formening. d) En dito Memorial af 10 Decbr. 1762 under 5 Bønders Navn, (men ikke Boemerke) som andrage, at de tilforn deels egenhændig deels ved Fuldmagt have beklaget sig over deres Nød og Trang, og bede om Venhøring, beraabende sig i Erredeleshed paa den forrige Memorial af 12 Novbr., uden at melde hvad det egentlig er, de klage eller have klaget over.

Da disse Memorialer fra Bønderne til Kammer-Collegium ere daterede den ene den 12 Noobr. og den anden den 10 Decbr. 1762 og altsaa yngre end Kammerets Skrivelser til Cancelliet af 31 Julii og 20 Sept. saa kan det ikke være disse Ansøgninger og Erindringer fra Almuen, som Kammer-Collegium i bemeldte deres Skrivelser have anseet og beraabt sig paa, og altsaa maae jeg endnu undre over, at Kammer-Collegium ikke efter Regiering har villet communicere Cancelliet disse Ansøgninger, da dog Sagen baade i sig hørte derhen, og efter Kammerets egen Tilstaaelse derfra skulde forestilles.

Men jeg slutter deraf, at disse Ansøgninger ikke have været undersefvne af Almuen selv eller nogle iblant dem, men allene af Secretair Zaurvig, og jeg slutter deraf end videre, at Kammer-Collegium bestandig har taget det for afgjort, at hvad der indkom fra Zaurvig, det indkom fra Almuen; hvilket og har gjort, at Kammer-Collegium fra Begyndelsen af har anseet denne Angivelse med ganske andre Øine, end den her er anseet.

Derudi bestrækes jeg endnu ved Kammer-Collegii sidste Skrivelse til Cancelliet, i den Materie af 2 April d. A. efter at Angivelsen med alle derhen hørende Documenter anden Gang var sendt til min Erklæring, derudi de ligesvem give Zaurvigs Angivelse Navn af Almuens Klage over deres Amtmand, og efter at de have gjort en kort Fortælling af Sagen og paa- staaet en Undersøgnings-Commission, begiere at blive underrettede om, hvad deri maatte være bleven besluttet i Henseende til de Poster af berørte Klage, som vedkomme det Danske Cancellie, da de eragte det fornødent, angaaende det, der betreffer Rentekammeret, derfra at giøre Hans Majestæt Forestilling.

Tilforn har Kammeret været enig med, at der denne Sag angaaende skulde skee Forestilling fra Cancelliet. Det de udi deres første Skrivelse af 1 Maji 1762 erindrede at være fornødent, at det udstedende Commissorium maatte indrettes med Hensyn til begge Collegia, maae jeg tilstaae, jeg ikke forstod.

Nu ville de have Angivelses-Posterne deelte, saaledes, at Cancelliet gier Forestilling i Henseende til nogle af dem, og Kammeret i Henseende til de øvrige.

Jeg ønskede at vide, hvorledes denne Deelning skulde skee, og hvorledes Kammer-Collegii Hensigt hermed skulde opnaaes; om nogle Poster skulde undersøges, andre ikke; om der skulde være tvende forskjellige Commissioner; om der i Henseende til nogle Poster skulde anordnes en Inquisition-Commission, i Henseende til andre, en sædvanlig Commission, med videre.

Den eneste Forskiel, som her egentlig burde finde Sted, tænker Kammer-Collegium intet paa. Samme er imellem de Poster, i Henseende til hvilke Haurvig allene kan ansees som Angiver, hvilke ere omtrent alle de, der findes i den første og egentlige Angivelse, og de Poster, som nogle af Bønderne kunne ansees at klage over, eller at have givet Fuldmagt til at klage over, og som egentlig kun ere trende, nemlig Amtmandens haarde Omgang mod dem ved Pladsers Oprydning, Jorddyrkning, og ved Forsbud paa Biekehugst og Smaaelastdrift.

Disse ere de eneste Poster, som der utrykkelig meldes om eller klages over i den af 15 Bønder udgivne Fuldmagt, eller de fra nogle Bønder siden indkomne Klager.

Om Kammer-Collegium endelig strax vil have disse Poster undersøgte ved en Commission, haver jeg ikke meget derimod, skient jeg skulde tænke, at Amtmandens Forhold herudi vel kunde oplyses og lægges for Dagen, uden at i den Henseende just behøvedes en særdeles Commission.

Men Kammer-Collegium synes at ansee Haurvigs Angivelse, den af de 15 Bønder udgivne Fuldmagt, den fra de 10 og siden fra de 5 Bønder indkomne Klage, som noget, der alt angaaer et og det samme, og altsammen kommer fra heele Almuen.

At Secretair Haurvig maae være et slet Menneffe, hvis Andragende der ei kan være meget at agte paa, det slutter jeg (uden at see paa det, som ellers med ham er hændet og imod ham er indkommen,) af det, som jeg under denne Sag har erfaret, nemlig, at han har skrevet en grov Angivelse i heele Almuens Navn, uden dertil at have Fuldmagt fra

dem eller deres Samtykke, at han haver modtaget en Fuldmagt af 15 Bønder til at skrive noget, og derefter har skrevet noget ganske andet, beraabende sig paa samme Fuldmagt, med videre.

Det var meget ilde, og vilde være af en slem Følge, fornemmelig i Norge, hvor man alt for meget er kommen i Bane med slige Paafund og Rneb, om et saadant Menneffes Foretagende saa aldeles skulde lykkes, og han siden kundet rose sig af, at Collegierne havde været hans Nar.

Det er egentlig Zaurvigs Angivelse, og ikke Bøndernes siden indkomne Klager, som angaaer noget andet, jeg har at erklære mig over.

Jeg haver forrige Gang anseet det ikke allene som mueligt, men og som rimeligt, at Almuen ingen Deel havde i denne Angivelse, og at den paaberaabte Fuldmagt kun var et Kunstgreb af Angiveren.

Da man bør vide hvem Angiveren er, førend man paa Grund af en Angivelse, anordner en Inquisitionskommission, saa foreslog jeg forrige Gang, for at komme til nogen Visshed derom, at Vice-Statholderen maatte tilskrives. Men efterat jeg haver seet hans Svar og hvad fra ham er indkommet, er forommeldte min Formodning snarere bestyrket, end formindsket.

Da jeg saaledes ikke veed mere, end forrige Gang, men haver de samme Tvivl, som jeg den Tid havde, kan jeg ei heller slutte anderledes, end den Tid.

Vil man endelig strax have en Commission anordnet, som Kammer-Collegium synes saa hæftig at drive paa, (thi medens jeg skriver dette, er endnu et nyt Brev fra dem indløben af 28 Maji, hvorudi de henholde sig til deres forrige og drive paa Svar,) saa maae det være en saadan Commission, som jeg forhen har meldt om, nemlig, en sædvanlig befalet Commission, hvor Zaurvig befales at godtgjøre og bevise sine Beskyldninger og Angivelses Poster, hvor Sleischer befales at forsvare sig, og tillades at fremsætte sine Exceptioner og Contrapretensioner, og hvor Commissarierne befales at paakiende, saavel begge Parters Paastand og Contrapretensioner, som hvad Straf enhver af dem maatte forfalde udi, Sleischer, for saavidt han fandtes skyldig udi det Andragne, og Zaurvig,
for

for saavidt han ikke beviiste det, han havde beskylt og sigtet den anden for; ligesom det og maatte staae enhver af Parterne frit for at indstævne Commissionens Dom for Over-Hofretten og Høieste-Ret. Endelig, for at lette Beviset, kunde det tillades, ei allene, at Vidner for Commissionen maatte føres, men og, at de der, sine Exceptione fori, skulde møde.

Vil man derimod have en Inquisition-Commission, da holder jeg for, at man først bør vide, paa hvad Grund den anordnes, og hvem der bør anses som Angiver.

I saa Fald skulde jeg formene, at førend man gaaer videre, burde Jens Zaurvigs Angivelse, som er uden Dato, de 15 Benders til ham udgivne Fuldmagt af 1 Februarii 1762, saavelsom de 10 Benders Memorial til Kammeret af 12 Novbr. 1762 og de 5 Benders af 10 Decbr. 1762, tilsendes Vice-Stattholderen, og han derhos tilskrives: "At befale Sørenskriveren for Retten at indkalde saavel de 15ten som de 10 og de 5 Bender, og der i Laugrettes-Mændenes Overværelse, først for dem samtlige oplæse Angivelsen fra Begyndelsen til Enden, og derpaa afse enhveres Svar for sig: Om de tilforn havde seet denne Angivelse? Om den havde været oplæst for dem? om der havde været talt til dem om den? om de havde været anmodede om at underskrive den? om de havde givet Secretair Zaurvig eller nogen anden Fuldmagt til at skrive en saadan Angivelse eller Klage paa deres Vegne? om det havde været forlangt af dem at udgive en saadan Fuldmagt? hvem der havde forlangt det af dem? om de, tillige med Secretair Zaurvig ville staae til Ansvar for Angivelsens Rigtighed, og at det i alle Maader forholder sig saaledes, som der er andraget? med hvad videre Spørgsmaal Sagens Ophlysning kunde udfordre, og Deponenternes Svar maatte give Anledning til. Dernæst haver han for de 15 Bender, som haver underskrevet Fuldmagten af 1 Febr. 1762, at oplæse samme Fuldmagt, og dernæst paa samme Maade modtage deres Svar: om de have underskrevet denne eller en saadan Fuldmagt, eller bedet en anden skrive deres Navn derunder? om de selv have sat deres Boemerke derunder? om Fuldmagten først for dem blev oplæst? om de kunde erindre, naar det skeete? om de den Tid alle 15 vare forsamlede,

eller hvor mange af dem, og paa hvilket Sted? af hvem de bleve anmodede at underskrive den og at sætte deres Boemerke derunder? hvor det skeede? hvem der har opsat denne Fuldmagt for dem, og ved hvilken Anledning det er skeet? ic. Ligeledes haver han for de 10 Bønder at oplæse Ansøgningen af 12 Novbr. 1762 og forevise dem samme, og paa samme Maade ætse deres Svar; om de selv have sat deres Boemerke under denne Ansøgning? om de have bedet nogen anden at skrive deres Navn derunder? efter hvis Anmodning det skeede? om Ansøgningen først blev oplæst for dem? hvem der har opsat og skrevet denne Ansøgning for dem? efter hvis Begiering eller Tilskyndelse det er skeet? om de vide, at det forholder sig saaledes, som i denne Ansøgning er andraget? om de ville staae til Ansvar for dens Rigtighed? Endelig haver han for de 5 Bønder at oplæse den af dem indgivne Ansøgning af 10 Decbr. 1762, og paa samme Maade ætse deres Svar: om de selv have underskrevet denne Ansøgning, eller bedet nogen Anden at skrive Navnet derunder paa deres Vegne? af hvem de ere blevene anmodede om at underskrive den? hvor det er skeet? om Ansøgningen først blev oplæst for dem? hvem der har opsat denne Ansøgning for dem, og efter hvis Begiering det er skeet? om de have seet den Ansøgning af 12 Novbr., som de beraabe sig paa? om samme er oplæst for dem, og af hvem det er skeet? om de have indgivet flere Ansøgnings deres Amtmand angaaende, end denne og den af 12 Novbr.? hvad det er for en Ansøgning eller en Klage, de beraabe sig paa, at de have indgivet ved Fuldmagt? om de have seet samme Klage? om den er oplæst for dem? hvad den handlede om? hvorvidt de kunde erindre sig af dens Indhold? til hvem de have givet denne Fuldmagt at skrive Klage paa deres Vegne? ved hvad Anledning det er skeet, og hvad det var, der skulde klages over? hvem der har bedet dem derom, eller søgt at overtale dem dertil?

Tilslidst haver han at forelægge saavel de 10 som de 5 Bønder, følgende Spørgsmaal: da de udi deres Ansøgninger af 12 Novbr. og 10 Dec. have klaget paa egne og deres Naboers Vegne, saa spørges, hvem disse deres Naboer ere, der have bedet dem klage paa deres Vegne, og hvorover de skulle klage? Da Sorensskriveren derpaa haver at tilsende Vice-Statsholde-

holderen en Biepart af den heele Forretning, som han tilligemed sin Betænkning derover, ifald han finder noget derved at erindre, indsender samme til Cancelliet.*

Paa den Maade tænker jeg man dog endelig faaer at vide, hvem den rette Angiver er. I den Henseende kunde og i Brevet til Vice-Statholderen tillegges: At, da man hermed allene sigtede til at faa Vished om, hvem den rette Angiver er, saa ifald Vice-Statholderen til denne Ovcæstions Oplysning fandt andre eller flere Spørgsmaale nyttige, kunde han i Ordren til Sorensskriveren tillegge samme. Kiebenhavn den 16 Junii 1763.

I Cancellie-Collegio blev den 20 Julii 1763, herpaa resolveret saaledes:

Kammeret tilskrives efter General-Prokureurens første Forslag, og at man agter dertil at beordre Kammerherre Storm og Krigsraad Gram.

Efter at Cancelliet herpaa havde modtaget Kammerets Svar blev der i Cancellie-Collegio den 7 Sept. 1763 resolveret saaledes:

Ordre til Storm og Gram efter General-Prokureurens Erklæring, dog at de ei befatte sig med de Poster om Kydningen, førend derom igiennem Kammeret skeer nærmere Foranstaltning og Notice deraf til Kammeret.

Herefter blev udfærdiget Kongl. Befaling til Kammerherre Storm og Krigsraad Gram, samt Notis derom samme Dag til de Deputerede for Financerne og Tilforordnede i Kammer-Collegium.

XXI.

Erklæring over Kammer-Collegii Skrivelse til Cancelliet af 24 Januarii 1763 som var Svar paa det Brev der gik til dem fra Cancelliet af 7 Decbr. 1762 og hvorved dem blev tiffendt saavel General-Prokureurens Forestilling af 29 Julii 1762 angaaende den General-Forsamlet i Norge ved Forordningen af 15 Nov. 1760 og Reskriptet af 3 Maji 1762 anfortroede Jurisdiction, som Vice-Statholderens Betænkning over samme Materie af 30 Octbr. 1762, der er Svar paa

paa det Brev, som derom gik til ham den 9 Octbr. 1762 og overalt er enig med General-Prokureurens Foreskilling, og bruger endei af de samme Grunde) og dem derhos tilkiendegivet, at Sagen allerede i Conseilet haadt været foretaget, hvor det i Henseende til de i Foreskillingen og Betænkningen anførte betydelige Omstændigheder var befunden, at det imod denne Jurisdiction ikke anderledes kunde eller burde forholde, end efter Forordningen af 26 Februarii 1744 og i øvrigt forblive ved Nørste Lov.

Udi denne deres Skrivelse beraabe de sig paa, at det ikke har været deres Tanker, at udvide General-Forsamlets Jurisdiction uden for de Skovsager, hvori Hans Majestæt umiddelbar har Deel; at dette allene tilsigtes ved Forordningen; at det samme og i Reskriptets Meening i Henseende til de beneficerede Skove, thi naar det nævner Sæugbrugene, Rydnings-Væsenet og Land-Økonomien, forstaaes derved ei andet end ulovlig Navirke paa de første, og Misbruge, som forhindrer de sidste i deres Opkomst, og Forbedring, hvilke Ting ligesom andre Deconomiske Indretninger ikke heller ere af den Natur, at deraf kan opstaae Processer, men vel saadanne Omstændigheder, som behøve et Collegii Resolution. Et andet er Tvistigheder om Eiendommen af Sæugbruge, med hvilke, saavel som private Skov-Eiendoms-Tretter, General-Forsamlet intet har at bestille.

End videre melder Kammer-Collegium, at de besiddede Skov-Inspecturer maae vide, hvem Skovene i deres District tilhøre, og derfor er det fornødent, at de vide, naar en Sameie eller Fælledskov detes. Dernæst desinere de Kongealminding og Bpisgealminding, og beraabe sig paa, at dette sidste Ord findes i Forordningen af 29 April 1752 Art. 6. De melde, at Kongen har paalagt General-Forsamlet den oeconomiske Bestyrelse og Tilsyn over Almindingerne og de beneficerede Skove; de Sager, som reise sig af, at private Folk vil tilvende sig noget af disse Skove eller ulovlig benytte sig deraf, er det Hans Majestæt har lagt under General-Forsamlets Paadomme i anden Instans, og dette er den hele Forandring der er giort i det forrige General-Forsamlets Jurisdiction. Rentekammeret har havt grundige Marsager til at foreslaae denne Forandring. Cancelliet skulde være enig med dem, om de vidste, hvor ilde Hans Majestæt har været betient, da Almindingerne og beneficerede Skove ere udhugne og ødelagte, ja nogle med Grund og Træer forsvundne, og de have Exempler paa, at Raugtingsdomme bekræfte det samme. De formode, at derudi ikke skeer Forandring, førend Hans Majestæt har hørt Rentekammeret. Vilde de Nørste Bønder endelig have tvende Domme, kunde de faae den anden ved General-Forsamlet. Det kan lade sig giøre, at denne Dom ei skal blive for køstbar, og at Ketten kan indfinde sig paa Aastedet, naar

naar Parterne forlange det, og derom er længe siden corresponderet med General-Forsamlet. De kunde saaledes ikke begribe den store Ualighed eller den betydelige Fornærmelse, som denne Jurisdiction skulde tilføje de Norske Undersaatter. Dog ere de ei heller imod, at General-Forsamlet isteden for anden Instans blev tredie Instans i de Sager, hvor Almindings og beneficerede Skove paastaaes at være privat Eiendom. De ville derom giøre Forestilling, om forlanges, og mage det derhen, at disse Sager fra Laugtingene skulde indskrives for General-Forsamlet, hvilket Collegium de, formeest mange Aarsager, holde betænkeligt at udesukke fra disse Sagers Undersøgning. Ved denne nærmere Anordning ville de og til Overskudighed forklare saavel den omtalte Forordnings, som det senere Reskripts Mening, saaledes, at de befrygtede Formalitets Disputer derved kan forekommes. De melde derhos, at disse Sagers Antal kun vil være meget ringe, og i Fremtiden blive endnu mindre, da General-Forsamlets Instrux tilholder, at Almindinger og beneficerede Skove skal ved Grændsefiel adskilles fra de angrendende private Skove. De forsikre derhos, at de behandle Undersaatternes Velsærd saaledes, som de ville forsvare for Hans Majestæt, for hvilken de og finde sig istand til at giøre Reede for det, som derfra foranstaltes.

* * *

Udi min allerunderdanigste Forestilling, denne Materie angaaende, af 29 Julii 1762, haver jeg erindret, at det i Norge oprettede General-Forsamt, var ved Forordningen af 15 November 1760 (som var expederet fra Kammeret, uden at derom, i Forveien var corresponderet med det Danske Cancellie,) tillagt en Jurisdiction i Eiendomsager, som saa langt fra ikke havde været det forrige General-Forsamt tilstaaet ved Forordningen af 26 Febr. 1744, saa de endog i Forordningen udtrykkelig vare advarede, ikke at afgive sig dermed; saavel som, at denne usædvanlige Jurisdiction, som var dette nye General-Forsamt tilstaaet ved Forordningen af 15 November 1760, endnu syntes at være udstrakt langt videre, og til langt flere Sager, ved Reskriptet af 3 Maji 1762, som var expederet paa selv samme Maade.

Jeg haver derhos viist, at dette Kammer-Collegii Foretagende og denne nye Juridictions Indretning i Eiendomsager, gjorde en hidindtil ubekjendt og uført, og derhos almindelig Undtagelse og Forandring i

een af de vigtigste Artikler i Norske Lov, nemlig den, som fastsætter og bestemmer Forum rei sitæ, og fra hvilken der hidindtil, og lige siden Norske Lov udkom, ikke havde været gjort nogen saadan Undtagelse; at det betog Deres Majestæts Undersaatter i Norge et dem i Norske Lov høitideligen givet Privilegium, at de ikke maae drages fra deres Børnesteing eller den Overret, som Børnesteinget hører under; at dette Privilegium allermindest taaler Undtagelse i Eiendomsager, som egentlig ere Grundvolden til den ordinaire Jurisdiction; at denne Forordning vilde være til stor Besværing og Byrde for bemeldte Deres Majestæts Undersaatter, som hidindtil vare vantet til at kunne faae en Sag i anden Instans paadømt ved Laugtinget i det District, hvor de boe og opholde sig, men nu derimod skulde være forbundne til at forfølge Sagen i Kongsbjerg, et temmelig ubequemt og afsides liggende Sted, hvor det, for de fleste vilde være heel vanskeligt, saavel at faae Dokumenterne sikkert henbragte, som at faae en paalidelig Fuldmægtig eller Procurator bestilt; at den fuldkaster ei allene et i vores saavel som andre Nationers Love, noksom bekjendt og overalt antaget Princip, nemlig, at Immobilia i Lov og Rettergang, skulde bedømmes af det Sted, hvor de ligge, og ikke af den Person, de tilhøre, men og en ældgammel, almindelig og med Nationens Tænkemaade, saavel som Landets Bessaffenhed i alle Maader overeensstemmende Indretning; at alt dette er skeet ganske hensigtsløst, og uden at man deraf kan indsee den allermindeste Nytte, eller i nogen Maade begribe, hvad som kan have bestemt Kammer-Collegium til at giere en saadan Forestilling; at Kammer-Collegium derved haver afgivet sig med en Sag, som var dem aldeles uvedkommende, nemlig, at indføre Jurisdiction i Eiendomsager, og det, uden derom i Forveien at correspondere med det Danske Cancellie, som dog var det Departement, hvor Sagen egentlig og allene henhørte. Endelig haver jeg viist, at ligesom Forordningen af 15 November 1760 og Reskriptet af 3 Maji 1762, desuden medførte adskillige Uleiligheder, saa bleve de endnu saa meget meere skadelige og farlige ved det, at de vare forfattede i saa almindelige, saa ubestemte og saa tvetydige Udtryk, saa at de nødvendig maatte give Anledning

ledning til mangfoldige Formalitets-Proceffer, da enhver, som havde Lust til at chicanere, der forefandt den beste Leilighed til at udhale en Sag i nogle Aar, ved at fremsætte Exceptio fori, og derved forbinde den anden Part til først at gaae til Høieste-Ret med ham, allene for at faae udgiort, for hvilken Overret Sagen henhørte.

Blant alle disse i min Forestilling anførte og beviiste Sætninger, finder jeg ikke, at Kammer-Collegium, udi deres Skrivelse af 24 Jan. h. a. har fuldfaaet een eneste, ei heller at de have frembragt noget, som i nogen Maade kunde synes at vise Urigtigheden af et eller andet blant de Argumenter, hvormed jeg haver beviist eller bestyrket bemeldte Sætninger.

Jeg tænker saaledes, at jeg heel vel kunde fritage mig fra, at soare videre paa denne Skrivelse, og at jeg kun behøvede ligesvem at henholde mig til ovenmeldte min allerunderdaniigste Forestilling.

Jeg maae tilstaae, at da jeg hørte, at der i denne Materie var kommen Svaastra Kammer-Collegium, smigrede jeg mig med, at dette Collegium skulde være ganske eenig med Conseillet og Cancelliet derudi, at det, i Henseende til General-Forstamters Jurisdiction, i alle Maader skulde forholdes efter Forordningen af 26 Febr. 1744. Jeg indbildte mig dertil at have tilstrækkelig Grund.

Der ere tvende Forordninger, som handle om denne Jurisdiction, begge ere expederede igiennem Kammer-Collegium. Den første af 26 Febr. 1744 er udkommen, efter at derom vidtsøftig var corresponderet med det Danske Cancellie, efter at Vedkommendes Betænkning derover var indhentet, og efter at begge Collegierne vare blevne eenige om, at den skulde være saadan som den blev, ligesom den og allene handler om de Sager, der skulde høre for General-Forstamtet, og intet andet Formaal haver.

Den anden af 15 Novbr. 1760, som handler om General-Forstamtet i Almindelighed, og om dets Jurisdiction i Særdeleshed er udkommen, uden man i Cancelliet har vidst det allermindste deraf, og uden at Vedkommendes Betænkning derover har været indhentet; General-Prokureuren har aldrig derover været raadspurgt, og at Vice-Statholderen ei heller er bleven spurgt derom, viser hans herhos følgende Betænkning af

30 October 1762 tydelig nok. At det overalt er gaaet temmelig hastig til med denne Forordnings Expedition, det slutter jeg af denne saavel som adskillige andre Aarsager.

Imidlertid har denne seener Forordning, i Henseende til General-Forstamtets Jurisdiction, giort en meget betydelig Forandring i den forrige, som endnu er bleven af større Folge ved Reskriptet af 3 Maji 1762.

Da Kammer-Collegium ikke kunde være uvidende om, at det om Forordningen af 1744 var corresponderet med det Danske Cancellie, og Bedkommendes Betænkning derover indhentet, og deraf erfarede, hvorledes Kammer-Collegium havde tænkt i Aaret 1744, og at de den Tid ikke havde holdt sig besejede til at tillegge General-Forstamtet Jurisdiction forestalis, uden i Forveien at overlegge det med Justiz-Departementet, saa er det forunderligt, at det nuværende Kammer-Collegium har kunnet troe sig besejret og berettiget til, uden nogen saadan foregaaende Correspondence eller Overlæg, at tillegge General-Forstamtet en i sig ~~helt~~ betydelig Jurisdiction, nemlig Jurisdictionen i Eiendomsager, som saa langt fra ikke udgior en Deel af Jurisdiction forestalis, saa den end ikke staaer i den allermindste Forbindelse dermed, fornemmelig da de saae, at man endog i Forordningen af 1744 havde holdt det fornødent at advare General-Forstamtet, at de i alle Maader skulde affholde sig fra denne Jurisdiction.

Jeg ønskede at vide, hvad Begreb Kammer-Collegium gior sig saavel om deres eget, som de øvrige Departements og især Justiz-Departementet, og hvad de tilstaae ikke at vedkomme dem, og ikke at sortere under deres Departement, naar de formene sig berettigede til paa egen Haand at afgiore slige Ting.

Alt hvad nu Cancelliet, ja endog Conseillet forlanger af Kammer-Collegium, er, at det skal have sit Forblivende ved Forordningen af 26 Februaril 1744, som Kammer-Collegium selv haver expederet efter foregaaende god og moden Overlæg, og som alle Bedkommende den Tid have samtykt udi, og været fornøiede med, og at den Forandring, som derudi siden var giort af et uvedkommende Collegium maatte opføre.

Jeg tænker at have havt nogen Aarsag til at troe, at Kammer-Collegium ikke skulde være derimod, men med Børnsielse paa een saa lompelig Maade see at rette det, som var skeet.

Men, da Kammer-Collegium ikke har villet samtykke derudi, og derimod paaskaaer, at det i alle Maader bør have sit Forbitvende ved Forordningen af 15 Novbr. 1760 og Reskriptet af 3 Maji 1762, saa havde jeg i det mindste ventet, at de i deres Skrivelse havde søgt at vise den uomgiengelige Nødvendighed, eller den overmaade store Nytte og Fordeel, som denne Forandring eller nye Indretning medførte, og at de, hvor det gik, med saadanne Grunde, som kunde have noget Skin af Rimelighed, havde søgt at modbevise de meget væsentlige og heel betydelige Indvendinger, som derimod ere giorte. Men derom finder man i heele Kammer-Collegii Skrivelse saare lidet, og saa godt som slet intet.

Blant de mange Argumenter, som jeg i min Forestilling har anført for at godtgjøre de betydelige Uleiligheder og den aldeles Kuldkastelse af de i vores Lov fastsatte Principer, som denn: Indretning eller Forandring medførte, finder jeg egentlig kun et eneste besvaret i Kammer-Collegii Skrivelse, nemlig det sidste, som gaaer ud paa, at saavel Forordningen af 15 Novbr. 1760 i denne Deel, som fornemmelig Reskriptet af 3 Maji 1762, er forfattet i saa almindelige, saa ubestemte og saa tvetydige Udtryk, saa de nødvendig maatte foraarsage mangfoldige Formalitets-Proceffer, og give Anledning til utallige Chicaner.

Dette synes Kammer-Collegium mestendeels at have samtykt, thi deres Skrivelse er for største Deelen en Commentar eller Paraphras saavel over Forordningen, som især over Reskriptet af 3 Maji 1762. Utsaa tilstaae de derved, at det forhen ikke var tydeligt, fornemmelig, da der ved denne Commenteren kommer en Mening ud, som jeg tør sige, at ingen forhen skulde kunnet giette.

Udi Reskriptet af 3 Maji 1762 anføres følgende Sager, som nogle der antages i anden Instans, at høre for General-Forstamter, og ikke maae paademmes ved Laugtingene, med mindre de der vare anhangiggiorte, før end Forordningen af 15 Novbr. 1760 udkom, nemlig: de Sa-

ger, der angaae Kongens og Bøigdealmindinger, beneficeret Gods, Skovhugster imod de ergangne Anordninger, og alt hvad der hører til Jagten, Saugbrugene, Rydnings-Væsenet, samt Land-Oekonomien. Derimod hedder det udi Kammer Collegii Skrivelse: At det aldrig har været deres Tanker at extendere General-Forstamtets Jurisdiction uden for de Skovsager, hvori Deres Majestæt directe interessere.

Kammer-Collegium maae have en forunderlig Maade at udtrykke deres Meening paa. Deres Hensigt er allene at fastsætte, at alle de Skovsager, hvori Deres Majestæt umiddelbar har Deel, skulde i anden Instans, paadømmes ved General-Forstamtet. Isteden for kortelig at sige dette, som alle Vedkommende nogenledes kunde forstaae, anføre de en Halsfrees Sager, og have ved de fleste af dem, deres Reservationes mentales, hvorved de skulde kunne bringes under den onumeldte almindelige Regel, som Kammer-Collegium ikke har fundet for godt, for det første at bekendtgjøre.

Er dette i Almindelighed deres Maade at udtrykke deres Tanker paa da vilde jeg meget bede, at de ikke vilde give sig af med at skrive bestandige Love, som skulde tiene til en vedvarende Regel og Rettefnor for Deres Majestæts Undersatter, og allermindst saadanne, som sigte til at indføre nye Jurisdictioner, siden en Tvetydighed i slige Tilfælde let kan forårsage mange Processer, og undertiden spilde en Mands Bøjskæde.

Reskriptet siger, at alt hvad der hører til Saugbrugene skal paadømmes af General-Forstamtet; men af Forklaringen i Kammerets Skrivelse erfarer man, at Kammer-Collegium derved har havt i Tanker det Ord: ulovligt Navirke, men at Tvistighederne om Eiendommen af Saugbrugene ikke skulde vedkomme General-Forstamtet. Jeg tvivler høilig om, at nogen af sig selv, og uden at have slige Hjælpemidler, havde udfundet denne Reskriptets Meening. Egeledes, naar Reskriptet taler om alt, hvad der hører til Rydningsvæsenet og Land-Deconomien, har man derved

havt

havt i Tanker Misbruge, som forhindre disse Ting i deres Opkomst og Forbedring.

Endelig sluttes denne Paraphras over Rescriptet med følgende Anmærkning: Hvilke Ting, ligesom andre oeconomicke Indretninger, ikke heller ere af den Natur, at deraf kan opstaae Processer, men vel saadanne Omstændigheder, som behøve et Collegii Resolution.

Siden der af disse Ting ikke kan opstaae Processer, saa ønskede jeg at vide, hvorfor Kammer-Collegium har indført en nye Jurisdiction til at kiende paa disse Processer, og hvorfor de have unddraget dem fra Laugmændenes, og derimod underkastet dem General-Forstamtets Paakiendelse. Men jeg frygter, at dette haver nogen anden og længere udscende Hensigt.

Jeg haver paa nogen Tid mere end een Gang havt Leilighed til at merke, at Kammer-Collegium i Henseende til visse Sager, som meest forefalde i Norge, ikke er meget Liebhaber af Lands Lov og Ret, men heller ønsker slige Sager afgjorte ved en Resolution eller et Magtsprog. Ligesom General-Forstamtet er af Kammer-Collegii Dannelsse, saa haver jeg og havt Leilighed til at bemerke samme Tilbeielighed hos dem, og kunnet slutte den af de Begieringer, som fra dem eller nogle af dets Lemmer, med Kammer-Collegii hæftige Umbefaling, ere indkomne til det Danske Cancellie, nu om at tilintetgjøre et lovlig udstedt og indfriet Skiede, nu om at forbyde en Dommer at foretage sig en Sag, som for ham var indstævnet med videre. En Klage som upelig er kommen til min Erklæring, og jeg ei endnu har havt Tid med dens Bilager at giennemlæse, synes mig at høre derhen og at angaae en saadan General-Forstamtets Resolution.

Jeg skulde ikke troe, at Kammer-Collegii Hensigt, ved at henlægge disse Sager under General-Forstamtets Paakiendelse i anden Instanz, fornemmelig har været at sætte General-Forstamtet desto bedre istand til at afgjøre dem ved Resolution, og at forunde General-Forstamtet Valget, enten de som en Ret ville paakiende slige Sager, naar de ikke frygtede for Høieste-Ret, eller som et Collegium afgjøre dem ved en Resolution, naar de ikke skittede om, at have med Høieste-Ret at bestille.

Ifsald dette har været Kammer-Collegii eller General-Forstamters Hensigt, da vil jeg haabe, at de ikke skulde opnaae den, men at Lands Lov og Ret, naanseet alle de Angreb, som skee derimod, bestandig skal staae Deres Majestæts Undersaatter aaben for, og at det Danske Cancellie her- efter, som hidindtil, skal være et paalideligt Tilflugtssted for dem, som ved de andre Departements enten negtes Lands Lov og Ret, eller hindres fra at nyde den; da intet kan være af skadeligere og farligere Følge for Eiendommenes Sikkerhed og Deres Majestæts Undersaatters Kiolighed, end slige Exempler, hvor En med Sandhed kan sige, at ham er betaget Lands Lov og Ret i en Sag, som angik hans Vre, Liv eller Gods.

Da jeg i min Forestilling har erindret, at man om det Ord Bøig- dealmindning, som neppe forekom i Norske Lov, ikke havde et saa be- stemt og almindelig bekiendt Begreb, saa det vel burde bruges som en Ca- racter distinctivus til at bestemme en Jurisdictiones rette Grændser i en almindelig og bestandig Lov, saa haver Kammer-Collegium meldet, at dette Ord fandtes i Forordningen af 29 April 1752, og derhos givet en Definition derpaa. Det værste er ved denne Definition, at den neppe passer sig med den Meening, som dette Ord tages udi, i bemeldte Forord- ning, i Reskriptet af 3 Maji 1762 og i Kammer-Collegii egen Skrivelse. Udi Kammer-Collegii Skrivelse defineres Bøigdealmindning at være den, som et eller flere Bøigdelav eie in communione, og føre sig til Nytte pro rata. I Følge denne Definition har Deres Majestæt ikke mere Rettighed til en Bøigdealmindning end til enhver anden Eiendom, som en privat Mand eier og besidder; thi efter Definitionen eie flere den in communione, men enten en Eiendom tilhører Een allene, eller den til- hører 12, 16 eller flere, som eie den i Fællig, saa bliver Deres Majestæts Rettighed dertil hverken større eller mindre, da det alletider beroer paa dem, som fælleds eie den, at dele den imellem sig, saa at enhver faaer sit Stykke deraf.

Nu fastsætter Forordningen af 29 April 1752, at, naar nogen op- rydder Ajer eller Eng udi Deres Majestæts eller Bøigdernes Almindinger, da skal Fogden give Bygselfeddæl derpaa til Rydningsmanden.

Skient

Ekjent Omstændighederne paa disse Steder og med disse Almindinger ikke ere mig synderlig bekendte, saa kan jeg dog ikke vel troe, at Deres Majestæts Føjed Skulde paa Embedets Vegne give Byggefæddel paa en Jord, hvortil Deres Majestæt slet ingen Rettighed havde, og som andre eiede i Fælledskab. Altsaa synes den Definition, som Kammer-Collegium i deres Skrivelse giver paa Veigdealmindinge, ikke at kunne passe sig paa de Veigdealmindinge, som Forordningen af 29 April 1752 taler om.

Den passer sig endnu mindre paa de Veigdealmindinge, som Kammer Collegium selv i deres Skrivelse synes at tale om.

Kammer-Collegium fastsætter, som en almindelig Regel i bemeldte deres Skrivelse, at General-Forstamtets Jurisdiction ikke ber udstrækkes uden for de Skovsager, hvori deres Majestæt umiddelbar har Deel. Da nu Deres Majestæt i Følge af Kammer-Collegii Definition ingen Rettighed haver til en Veigdealmindinge, saa kan Deres Majestæt ingenlunde siges umiddelbar at have Deel i en Sag, hvor der allene er Spørgsmaal, om en Skov er Veigdealmindinge eller andres private Eiendom, altsaa ber en saadan Sag ikke paadømmes af General-Forstamtet.

Dette følger ligefrem af Kammer-Collegii Skrivelse; men, naar man læser noget videre i samme Skrivelse, paaستااer Kammer-Collegium, at det er de Sager, som maatte reise sig deraf, at private Folk ville tilvende sig noget af Almindingernes (NB. i Almindelighed Kongens saavel som Veigdernes) eller de beneficerede Skove, eller ulovlig benytte sig deraf, som Deres Majestæt ved Forordningen og Reskriptet har henlagt under General-Forstamtets Paadømme i anden Instans. Ligeledes nævne de siden de Sager, hvori almindings- og beneficerede Skove paaستااer at være privat Eiendom, og ansee samme at henhøre under General-Forstamtet.

Naar derfor en saadan Sag reises i Norge, hvor En paa den ene Side paaستاaer, at en Skov ene tilhører ham, men 4 à 6 eller flere, eller en heel Veigd paa den anden Side paaستاaer, at den tilhører dem, og at de eie den i Fælledskab, saa kan den ene Part i Følge af Kammer-Collegii Skrivelse og Forklaring over Reskriptet med Føie paaستاaer, at Sagen hører for de ordinaire Retter, men den anden Part kan, med ligesaa

god Føie, i Følge Forordningen, Reskriptet og Kammer-Collegii Skrivelse eller Forklaring over begge Dele, paastaae, at Sagen hører for General-Forstammet.

Spørges der, hvorledes man hidindtil in Praxi har i den Henseende, forstaaet Forordningen af 15 November 1760, endog førend Reskriptet af 3 Maji 1762 udkom; da kan man erfare det af den Ansøgning, som haver givet Anledning til denne Forestilling med videre. Samme melder om en Tvistighed, som der er mellem en Bønde paa den ene Side, og 6 Bønder paa den anden Side, om en Eiendom, som den første paastaar allene at være Eier af, men de andre 6 paastaae at tilhøre dem samtlig.

Uanset nu denne Eiendom ikke engang er en Ekov, uanset den i det høieste og endda neppe nok kan, efter Kammer-Collegii Definition, kaldes Boigdealminding, uanset, at Sagen havde været indstævnet for Laugtinget, og staaet der i mange Aar, førend Forordningen af 1760 udkom, og uanset ingen af Parterne erciperede Forum eller paastod Sagen afviist fra Laugtinget, saa har dog Laugmanden, i Følge bemeldte Forordning, holdt sig forbunden til, ex Nobili Officio at afvise Sagen til General-Forstammet, som og skal have været villig til at antage den, omendstønt Deres Majestæt ikke derudi paa nogen Maade, enten middelbar eller umiddelbar havde Deel. Man ser deraf, hvorledes denne Forordning, endog uden Forbindelse med Reskriptet, som gier Tingene værre, baade kan forklares og bliver forklaret.

Hvor er det mueligt andet, end at Formalitets-Processen maae forøges ved slige utydelige og uforstaaelige Love.

Endelig slutter Kammer-Collegium denne deres Forklaring over Forordningen og Reskriptet med det Tilbud, at de, ved en nærmere og forventende Anordning ville forklare saavel den omtalte Forordnings, som det seener Reskriptis Meeaning saaledes, at de befrøgtede Formalitets-Disputer derved kunde forekommes.

Det, de tilføge, at saadant skeer til Overflødighed, vil jeg ikke tale om. Ligesom jeg ikke venter, at denne Anordning skal komme til Virkelighed, saa maae jeg og tilstaae, at jeg i Anledning af den Forklaring,

ring, som indeholdes i denne Skrivelse, ikke gjør mig store Tanker om den Grad af Tydelighed, som Forordningen og Reskriptet, ved saadan Anordning vilde erlange.

Efterat jeg saaledes har nyttet mine Tanker om den Deel af Kammer-Collegii Skrivelse, som gaaer ud paa at forklare Forordningen og Reskriptet, saa maae jeg og erindre noget i Henseende til den Deel af bemeldte Skrivelse, som egentlig skulde synes at sigte til at besvare de Indvendinger, som ere giorte imod bemeldte Forordning.

Paa det, som herfra er meldet, at Kammer-Collegium havde afgivet sig med en Ting, som var dem uvedkommende, at de have giort Forandring i en vigtig Artikel i Norske Lov, kuldkastet et almindeligt Princip, som samme Lov har tilfelles med de fleeste andre Bergertige Love, betaget Undersaatterne et Privilegium, som dem i Loven var tilstaaet, med videre; paa alt dette har Kammer-Collegium ikke svaret det allermindste.

Da det herfra er meldet, at man ikke indsaae den allermindste Nytte eller Fordeel af denne Indretning, og at man ikke kunde begribe, hvad Kammer-Collegii Hensigt dermed havde været; saa har Kammer-Collegium derpaa svaret, ved at erklære: a) At Rentekammeret har havt heel grundige Aarsager til at foreslaae denne Forandring. b) At de, formedelst mange Aarsager, holde det betænkeligt, at udelukke General-Forstamtes Collegium fra disse Sagers Undersøgning. Men-Kammer-Collegium har ikke fundet for godt enten i det ene eller i det andet Tilfælde at navngive, end sige at udvikle disse vigtige og mange Aarsager. Da jeg forhen har tilstaaet, at jeg ikke kunde giette dem, saa maae Kammer-Collegium tilgive mig, at jeg derom tænker ligesom tilforn, at Kammer-Collegium ingen tilstrækkelig Grund dertil haver havt, og at det ingen Nytte medfører.

Endelig synes Kammer-Collegium dog at have besluttet at nævne een af disse mange Aarsager, hvilken man just i den Henseende maae troe at være den vigtigste. Samme bestaaer derudi: at Deres Majestæt har været ilde tient, saa længe disse Sager stode paa den forrige Fod; at Almindingerne og beneficerede Skove ere blevne udhugne og ødelagte, ja nogle

med Grund og Træer forsvundne, og endelig at man har Exempser, at Laugtingsdomme bekræfte det samme.

Jeg tænker, at naar dette var den eneste Grund, Kammer-Collegium vidste at anføre, kunde de og sparet den.

Hvorledes Deres Majestæt hidindtil har været tient, eller herefter bliver tient, lader jeg staae ved sit Værd, saa længe jeg ingen Exempel eller Beviis derpaa har seet. At Almindinger og beneficerede Skove ofte tilforn ere ødelagte og forbrugne, og at det samme vil skee undertiden herefter, troer jeg gierne; det kommer allene an paa dem, som dermed skulde have Indseende, og tiltale de Skyldige. Derimod kommer det kun saare lidet an paa Dommeren i anden Instans; thi demmer han galt og frifinder den Skyldige, beroer det paa Bedkommende at appellere hans Dom.

At Almindinger ofte ere forsvundne, s: blevne til privat Eiendom, det er heel rimeligt. Norske Lovs 3 Bogs 12 Cap. 2 Art. fastsætter ei allene, at det kan skee, men vil og i visse Tilfælde have saadan Forandring anseet som lovlig. Det er og mueligt at det kan være skeet til Fordeel baade for Deres Majestæt og Landet; dersom en Eiendom, som var plat unyttig, derved er bleven anvendt til Brug og Nytte, da troer jeg, at Deres Majestæt ikke har tabt noget, men snarere vundet derved. Det er derfor ikke at undre over, at Laugtingsdomme have bekræftet det samme. Det er mueligt at de ikke destomindre have været heel lovmæssige og velgrundede. Skal dette ansees som en Beskyldning mod Laugtingene, behøvede man ikke at troe den, saa længe intet enkelt Exempel derpaa anføres.

Men jeg vil gierne tilstaae alt hvad man dermed vil sige, nemlig: at Laugmændene undertiden have dømt galt i disse Sager. Har det havt sit Forblivende ved disse Domme, da er det deres Skyld, som have anlagt Sagen. Men jeg ønskede at vide, hvad man deraf vil udlede, og om deraf skal flyde, at den ikke mere bør tillades at dømmes i slige Sager.

Det vilde blive af en farlig Følge for de fleste Jurisdictioner, og den hele Indretning og Inddeeling af Jurisdictionerne, om det skulde antages som et almindeligt Princip, at saasnart en Jurisdiction havde dømt urettelig i en Sag, saa skulde enten den hele Jurisdiction ophæves, eller i

det mindste skulde de tabe deres Ret til at demme i alle slige Sager. Det samme vilde blive et heelt stort Onken for det nylig oprettede General-Forsamant, og den meget udstrakte Jurisdiction, som Kammer-Collegium har søgt at tilvende samme. Jeg er forvissset om, at de i Følge deraf ikke beholdt den ret længe.

Overalt, da Laugmændene skulde miste deres Jurisdiction i alle slige Sager, fordi een eller anden Laugmand (maaffee endnu levende, maaffee for lang Tid siden død) haver dømt urettelig derudi, saa spørges: om General-Forsamants-Retten har faaet et Privilegium infallibilitatis, eller i det mindste, om de Mænd, der beklæde samme Ret, have saadan overmaade stor Præsuntion for sig, saa man har gyldig Marsag til at troe, at de ikke lettelig skulde tage feil. Hvem disse ere, veed man endnu ikke i Cancelliet, og Kammer-Collegium har, end ikke i deres sidste Skrivelse fundet for godt at communicere det.

Det er visselig i sig heelt artigt, at der i Norge er en Overret, som for mere end $2\frac{1}{2}$ Aar siden er oprettet, og siden den Tid demmer i adskillige Eiendoms og mange andre vigtige civile Sager, uden at man i Justits-Departementet veed det allermindste derom, undtagen det lidet, man Hændelseviis har faaet at vide, saa at, om denne Hændelse ikke var indtruffet, var man endnu uvidende om denne Overrets Tilværelse.

Efter det, som fortælles i Byen, skal Dommerne i denne Ret være Etatsraad og Berghauptmand Seltzen, Etatsraad og Amtmand Gleissher, Amtmand Sielstedt og en Bergbetient, navnlig Poppe. Jeg troer at de alle ere smukke og fornuftige Mænd, men ligesom jeg ikke veed, at nogen af dem er bekiendt for stor Jurist, saa veed jeg ei heller, at nogen af dem forhen haver beklædt noget saa vigtigt Dommer-Embedet, som kunde give Anledning til en saa stor og saa fordeelagtig Formodning om deres Indsigt i Lov og Ret.

Af denne Marsag, som Kammer-Collegium saaledes har fundet for godt at anføre, kan man nogenledes demme om de øvrige, som de have forbeholdt sig.

Da jeg i min Forestilling har erindret, at jeg ikke indsaae, hvad det vilde sige, som Forordningen af 15 November 1760 tillægger: At flige Sager (nemlig, de der skulle paadømmes af General-Forstamtet,) saavel som de, der angaae Deeling af Sameieskov, ikke maae begyndes, uden General-Forstamtet derom er underrettet; og kortelig viist de Uleiligheder, som saadant kunde medføre, og hvor lidet det i sig var rimelig; saa har Kammer-Collegium derpaa svaret: At Skov-Inspecteurene bør vide, hvem Skovene i deres District tilhøre, for at kunde give General-Forstamtet den behøvende Underretning derom, og derfor er det fornuddent, at disse Betiente saavel som General-Forstamtet veed, naar en Sameie eller Fælleds-skov deles imellem tvende eller flere Gaardmænd.

Argumentet er frugtbringende og kan overalt finde Anvendelse. En Amtsforvalter i Danmark maae vide, hvem Bøndergaardene eller Hartkornet i hans District tilhører, for at kræve Skatterne deraf, og at kunne give Kammer-Collegium den behøvende Underretning derom; altsaa maae ingen Proces derom begyndes, og vedkommende Eier maae ikke engang derom komme overeens mellem sig, uden at Amtsforvalteren og Kammer-Collegium i Forveien derom er underrettet. Det almindelige Princip blev: Naar Een paa Embedets Begne bør vide, hvem en Ting tilhører, saa maae ingen Proces begyndes, og ingen Foreening skee, uden han først derom er underrettet.

Jeg tænker, at En der bør vide saadant, kan uden stor Vanskelighed, paa en langt beqvæmere og for det Almindelige langt mindre besværlig Maade faae det at vide; Erfarenhed stadfæster det samme. Jeg maae tilstaae, at jeg ikke havde troet, at Meeningen af disse Ord i Forordningen, skulde efter Kammer-Collegii Hensigt være den, som det syntes at være, da det forekom mig alt for meget at støde an imod den Ret, enhver Eier af en Ting bør have. Men af Kammer-Collegii Skrivelse erfarer jeg, at om de derudi ikke have sagt mindre, saa have de ikke sagt mere, end de meente og tænkte.

Hens

Hensigten dermed indbilder jeg mig, at kunde giette mig til, naar jeg sammenholder dette med det jeg tilforn har erindret, at det syntes, ligesom General-Forstamtet skulde have Valget, efter Omstændighederne, at afgjøre en Sag enten ved Dom eller Resolution.

Deril var fornødent, at de skulde have Underretning om en Sag, førend den begyndte; thi naar der engang var gaact Dom derudi, var det for sildig at afgjøre den ved Resolution.

Jeg kan ikke uden en Slags Bevægelse forestille mig, hvad General-Forstamtet paa den ene Side, og Eiendommene i Norge paa den anden Side, vilde blive til, naar de Grundsætninger overalt skulde følges, som Forordningen af 15 Novbr. 1760, Reskriptet af 3 Maji 1762, og denne Kammer-Collegii Skrivelse synes at antage, og hvorpaa de tildeels synes at være grundede. Jeg anseer det i saa Fald for en Lykke, at denne Ting saa tidlig er kommen i Bevægelse.

Endnu anfører Kammer-Collegium et Argument, som skal sigte til at vise den General-Forstamtet anfortroede Jurisdictionens Nytte og Nødvendighed. Samme bestaaer derudi: at da Deres Majestæt har paalagt General-Forstamtet Tilsynet af den oeconomiske Bestyrelse over Almindelighederne og de beneficerede Skove, saa bør og General-Forstamtet dømme i de Sager, som reise sig deraf, at private Folk vilde tilvende sig noget af disse Skove, eller ulovlig benytte sig deraf.

Man kan merke, at dette Argument kommer fra Kammer Collegium. Det har bestandig og jevnlig været en Indvending imod den Kammer-Collegium anfortroede Jurisdiction, at de ofte vare Dommere og Parter i en og den samme Sag. Det kan ikke negtes, at der jo er noget i denne Indvending. Kammer Collegium skal sørge for, at Deres Majestæts Indkomster ikke formindskes eller besviges, men rigtig indkomme; men, naar en Proces derom reises, paastaar Kammer-Collegium selv at demme derudi. Jeg har ved en vis Leilighed viist Kammer-Collegium, at dette ikke havde været Hensigten ved denne Jurisdictionens første Indretning, og at den allene havde været, at Kammerretten skulde kiende paa de Sager, som angik

Regns

Regnskabs- og Oppebørsel-Vetientes Forseelser og Forbrudelser i deres Embede. Det øvrige af Kammer-Collegii Jurisdiction er virkelig en Misbrug og en uret Forstaaelse af Loven. Dette, som i sig er en Misbrug, antager Kammer-Collegium her som et Princip, og paa Grund deraf tillegge de General-Forstamtet en ligesaadan Jurisdiction.

Enhver anden havde sluttet saaledes: da General-Forstamtet haver den oeconomiske Bestyrelse over Almindingerne og de beneficerede Skove, og altsaa bør have Indseende med, at ingen anden tilvender sig noget af disse Skove eller ulovlig benytter sig deraf, og tiltale dem, som understaae sig at gjøre saadant; saa kunne de ikke dømme i de Sager, som reise sig deraf, siden de ikke kunne være Parter eller Actor og Dommere i een og den samme Sag. Men Kammer-Collegium slutter tvært derimod, fordi de have Inspectionen og skulde tiltale Vedkommende, saa bør de og dømme i den Sag, som reiser sig deraf.

Saaledes kan en Feil og Misbrug blive til et Princip, og derpaa føde flere af sig. Saalænge Kammer-Collegium ikke endog i dette Tilfælde faaer Lov at dømme i deres egen Sag, saa frygter jeg ikke for Sagens eller Qvæstionens Udfald. Derhen hører og det, som Kammer-Collegium siden anfører i deres Skrivelse, at General-Forstamtet ved deres Instruy (som man vel engang burde see i Cancelliet, og som vel burde med Cancelliet været overlagt) er forbunden til at see Almindingerne og de beneficerede Skove, ved Grændseffiel afskifte fra de angrændsende private Skove. General-Forstamtet skal altsaa besørg Grændseffiel satte, men om der kommer Tvistighed om disse Grændseffiels Rigtighed eller Urigtighed, skal de selv kiende derpaa.

Da man herfra har erindret, at den Norske Bonde selden lader sig nøie med een Dom, men gierne vil have tvende Domme, og at det i den Henseende vilde blive til stor Byrde for ham, om han Esferdags i Eiensdomsager skulde see sig nødt til at udføre sin Sag i anden Instans i Kongsberg, isteden for, at han ellers var vant til at faae Dom i anden Instans ved Laugtinget i det District, hvor han boede; saa har Kammer-

Colle-

Collegium derpaa svaret, at naar de Norske Bønder endelig vilde have tvende Domme for sig, saa kunde de ved General-Forstamts-Retten faae den anden Dom.

Dette Svar kunde ligesaa godt passet sig, om de Norske Bønder vare i Eiendomsfager henviste til en Dverret i Tranquebar eller St. Croix.

Endelig melder Kammer-Collegium tillige, at det vel kan lade sig giøre, at denne Dom ei skal blive for kostbar, og at derom er corresponderet med General-Forstamtet. Jeg troer, at Kammer-Collegium kan mage det saaledes, at Rettens Gehyr og Skriverpengene ikke skal blive høiere ved General-Forstamtets Ret, end de pleie at være ved Laugtingene; men at Kammer-Collegium skulde kunne bringe det derhen, at en Bønde i Trundhiems og Bergens Stift, ja endog paa de fleste Steder i Christiansands og Aggershuus Stifter, skulde med ligesaa liden Bekostning kunde udføre sin Sag for General-Forstamts-Retten i Kongsberg, som for Laugtinget i det District, hvor han boer, hvor han magelig selv kan føre sin Sag, om han forstaaer det, og hvor han i Mangel deraf kan betiene sig af den samme Procurator, som han haver brugt for Underretten, det tvivler jeg høilig om, og frygter, at Kammer-Collegium derudi lover noget meere, end de vel kunne holde.

Ved det, som Kammer-Collegium her melder, bliver jeg ellers bestyrket i det, jeg tilforn har giettet, at det med Forordningen af 15 Novbr. 1760 og dens Expedition er gaaet temmelig hastig til.

Naar en nye Jurisdiction oprettes, og derunder henlægges visse Sager, som tilforn have hørt under en anden Jurisdiction, er derved adskilligt at betænke og overveie, som altsammen bør ordnes førend Jurisdictionen indføres, saasom, hvorledes der skal forholdes med de Sager, der tilforn ere indstævnedes og anhängiggjorte ved den forrige Jurisdiction, hvem der skal expedere Stævningerne ved den nye Ret, hvorledes de skulle expederes, naar, hvor ofte og paa hvilke Lieder Retten skal holdes, hvorledes der i Retten skal plaideres, hvorledes der skal voteres, af hvem Dommen skal forfattes og oplæses, hvad der skal betales for en Stævning, hvad der skal legges i Retten, hvad der skal betales for en Udskrift

af Protokollen, hvad for Actens eller Dommens Beskrivelse, paa hvilken Sort stemplet Papiir Stævninger, Indlegge og Domme skulde skrives, med videre. Men dette og andet saadant har Kammer-Collegium ikke faaet Tid til at betænke den Gang Forordningen kom ud. Hvorledes der skulde forholdes med de Sager, som tilforn vare indstævnde for Laugtingene, derpaa have de først tænkt halvandet Aar efter at Jurisdictionen var oprettet, og det er en Memorial der blev sendt til dem fra det Danske Cancellie, der har bragt dem til at tænke derpaa, og tillige bragt Reskriptet af 3 Maji 1762 tilveie. Hvad der skal betales i Retten, for Stævnings Udstedelse, Udskriver af Protokollen, Actens Beskrivelse med videre, er neppe endnu reguleret; thi af denne Kammer-Collegii Skrivelse, som er over 2 Aar nyere, end Forordningen af 15 Novbr. 1760, erfarer jeg, at de den Tid havde corresponderet med General-Forstammet derom, saa at det ikke forhen var bestemt; og af Vice-Statholderens Erklæring erfarer jeg, at General-Forstammet i dette Mellemrum, havde betient sig af den Frihed dem var ladet, at lade sig betale som de selv fandt for godt, ved at tage Betaling for Stævninger, Domme ic., ikke lige med Laugtingene og andre Overretter, men lige med Over-Hofretten.

Det er saaledes ikke ganske uden Marsag, at jeg forhen haver giettet, at det var gaaet vel hastig til med denne Forordning, og med at oprette denne Jurisdiction.

Det Kammer-Collegium tilbyder, at General-Forstamts-Retten skal indfinde sig paa Aastødet, naar Parterne det forlange, ønskede jeg at vide, hvorledes skulde tilgaae. Jeg har tilforn meldet, at Retten skal for Tiden bestaae af 4 Personer, som alle have andre Embeder, der binde dem til et vist Sted. Om der skulde beskiftes saa mange nye Dommere i denne Ret, saa der kunde vere een i hver Amt eller Fogderie, veed jeg ikke. Kammer-Collegii Slutning vil jeg ikke tale om. Samme medfører: at, naar de forestille sig denne Sag fra alle Kanter, kunne de ikke begribe den betydelige Fornærmelse eller store Uleilighed og Skade, som man besyngter, at denne Jurisdiction skulde tilføre de Norske Underaatter.

Jeg overlader til andre at slette om, hvorvidt denne Slutning kommer overeens m. d. de Præmisses, som findes i min Forestilling i Vice-Statsholderens Betænkning og i Kammer Collegii Skrivelse.

Endelig er Kammer-Collegium dog villig til at vise een Feielighed, og er enig med, at der skeer en Forandring i Forordningen af 15 Novbr. 1760, som skal bestaae derudi, at isteden for, at General-Forstammet efter Forordningen skulde i anden Instans domme i sige Sager, saa skal det nu være i tredie Instans, Naaledes, at der skal appelleres til dem fra Laugmændene.

Dersom det var afgjort, at General-Forstammet endelig skulde domme i sige Sager enten i anden eller i tredie Instans, da troer jeg, at jeg saarest valgte det sidste, skient det kunde synes stedende for Over-Hofretten som Kammer-Collegium dog ikke besværer sig over; thi paa den Maade kom General-Forstammet dog ikke til at domme i saa mange Sager, da adskillige, naar de have tabt deres Sag saavel i første som i anden Instans, acquiescere ved Dommen, uden at appellere videre.

Men jeg vil haabe, at General-Forstammet ligesaa lidet i anden som i tredie Instans skal komme til at domme i Eiendomsager; thi om det og blev indskrænket til de Sager, hvorudi Deres Majestæt umiddelbar har Deel, saa vilde det dog, som jeg i min Forestilling har crindret, kuldkaste det Princip, hvorpaa Jurisdictionerne i Almindelighed og forum rei sitæ i Særdeleshed i vores Lov er grundet, ligesom det og vilde være det første Exempel paa, at Deres Majestæt har unddraget sine egne Eiendomsager fra forum rei sitæ, og almindelig Lands Lov og Ret, og derimod underkastet dem saadanne Dommere, som med Billighed kunde ansees som Parter i den Sag, i hvilken de skulde domme.

For øvrigt maac jeg dog undre over, at Kammer-Collegium har været saa bereed til at vise denne Feielighed, som de d. ved bortskienke og tilintetgiere det eneste Argument, de tilforn have anbragt til at godtgjøre den af dem indførte Jurisdictiones Nødvendighed. Samme bestod derudi, at Laugmændene hidindtil ofte havde dømt urettelig i disse Sager, og derfor skulde de ikke mere have Lov at domme derudi. Nu er Kammeret dog enig

med, at Laugmændene fremdeles blive ved at dømme i disse Sager, naar kun fra dem maae appelleres ikke til Over-Hofretten, men til General-Forstamtet. Altsaa bliver Argumentet nu dette: Laugmændene have hidindtil ofte dømt galt i visse Sager, derfor bør Over-Hofretten nu ikke meere dømme i dette Slags Sager.

Naar kun General-Forstamtet maae faae Lov at dømme i slige Sager, saa kommer det ikke an paa, om det er i anden eller 3die Instans, det kommer ei heller an paa, hvad Nytte eller Nødvendighed saadant medfører.

Kammer-Collegium tilbyder sig i den Henseende, at giøre allerunderdanigst Forestilling; men jeg vil haabe og vente, at det ikke skal komme dertil. Maatte min Ven formaae noget hos Kammer-Collegium, da vilde jeg bede, at de ikke vilde afgive sig med at giøre Forestilling om de Ting, som ikke vedkomme dem, men overlade samme til det Departement, hvor Sagen efter sin Natur og Besskaffenhed henhører, og som best kan vide, hvad der, ved en saadan Sag kan være at erindre og iagttage.

Efterat jeg saaledes har overveiet de fornemste Grunde i Kammer-Collegii Skrivelse, maatte det tilgives mig, at jeg ikke kan være af andre Tanker end tilførn, og at jeg ikke i nogen Maade seer mig beseiet til at forandre den Meening, jeg tilførn, i Henseende til denne Jurisdiction, har været af.

Men da jeg heraf erfarer, at det aldeles intet vil nytte, videre i denne Materie, at correspondere med Kammer-Collegium, thi om man og sik flere saadanne Breve, som dette, saa kom man derved ikke videre, og sik ikke anden eller bedre Underretning end forhen; saa skulde jeg, ligesom forhen allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolve: At det, i Henseende til den General-Forstamtet allernaadigst anfortroede Jurisdiction i alle Maader, skulde have sit Forblivende ved Forordningen af 26 Febr. 1744, og i det øvrige forholdes efter Norffe Lov.

Naar saadan allernaadigst Resolution først er erhholdet, kunde det mueligt corresponderes med Kammer-Collegium om Maaden, paa hvilken den

den best og beqvemst kunde bekiendtgjøres, enten det skulde skee ved en særskilt Forordning eller den kunde indrykkes i en anden desuden udkommende Forordning, hvilket kan være ligegyldigt, naar kun alle Udkommende derom faae Underretning, saa de kunde vide at rette sig derefter. Kjøbenhavn den 18 Junii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 August 1763 saaledes:

Da General-Prokureuren med mange grundige Argumenter har viist, hvor mange for de Norske Undersaatter betydelige Folger det vilde have, om General-Forsamlet skulde domme i Eiendomsager og Forordningen af 1744 den 26 Febr., som er udkommen efter det Danske Cancellies og Rentekammerets Overlæg, fastsætter alle de Sager, der skal høre til General-Forsamlet, saa indstilles til Hans Majestæt, om det i Henseende til den General-Forsamlet anfortroede Jurisdiction i alle Maader ved samme og Norske Lov maae have sit Forblivende.

Hvorefter Hans Majestæt i Conseillet paa Fredensborg den 26 August 1763 resolverede:

Approberes.

Herefter blev Geheimeraad Ahsfeldt, som da værende Præsæs i Rentekammeret desangaaende, fra Geheimeraad Thott den 22 August 1763 tilskreven, da Forordningen derefter under 2 September 1763 næstefter udkom.

XXII.

Erklæring over en Forestilling af 10 Maji 1762 fra Stiftamtmanden i Slesland Hr. Geheimeraad Scheel, hvorudi han indberetter, at en Bøndekarl af Wordingborg Amt har i Lundbye paa bemeldte Amt skrevet en falsk Bancosedsdel, som han siden for kiste Wahre har tilbudet en Kjøbmand i Wordingborg, derpaa han og er bleven arresteret i Amtets Fangetaarn, men siden efter Amtmandens Foranstaltning i Byens Arresthuus. Da nu hans Misgjerning synes at være begaaet i Lundbye paa Amtet, hvor han, efter egen Tilstaaelse, har skrevet Bancosedlen, saa begierer Stiftamtmanden Resolution, om han ikke bør

forfølges under Wordingborg Amts Jurisdiction, og Riidsfæderne derfor for-
 skaanes. Tiligemed Amtmandens Scheimeraad R. B. Steins Erklæring af 25
 Maji, som gaaer ud paa, at der fornemmelig bør sees paa det Sted, hvor
 Bedrageriet er forøvet, ved at udgive den falske Bancoseddell, dermed han og
 er grebet.

* * *

Da Forordningen af 8 Martii 1737, som gientager den 8 Art. af
 Banqvrens Decret, udtrykkelig forbyder, at estergjøre Bancobilletter, og
 det under Straf som for falsk Myntning, og den arresterede Jens Peder-
 sen har estergjort en saadan Bancoseddell paa een Rigsdaler, det og til-
 staaes at saadant er skeet i Lundbye paa Wordingborg Amt, saa haver
 Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel god Anledning til at formene,
 at ligesom Misgjæringen er forøvet paa Amtet, og ikke i Byen, saa bør
 han og ved Amtets og ikke ved Byens Ret derfor tiltales og demmes.

Men, skjønt det i sig er en Misgjæring at estergjøre en Banco-
 seddell, saa tvivler jeg dog om, at den kunde belegges med den almindelige
 Straf, som for at gjøre en Prøve, eller af Eenfoldighed, havde estergjort
 en Bancoseddell uden mindste Hensigt nogenstunde at udgive samme, eller
 bedrage andre dermed, hvilket just ikke er rimeligt eller noget, som in du-
 bio bør præsumeres, men er dog ei heller ganske umuuligt i Henseende til
 den, der kun har estergjort een eneste, og det allene ved at skrive den,
 da det derimod ikke passer sig paa den, der har estergjort mange, eller der-
 ved betient sig af visse dertil anskaffede Instrumenter, saa tænker jeg, at
 det i det mindste kan anses som en Fortsættelse eller Fuldførelse af Misgjæ-
 ringen, at han udi Wordingborg Bye har villet udgive denne falske Ban-
 coseddell, og derved bedrage ei allene den, han handlede med, men og
 Banqven og hele Staten.

I den Henseende skulde jeg indstille, om Stiftamtmanden Hr. Ge-
 heimeraad Scheel kunde tilskrives: At, da den anholdte Jens Peder-
 sen har udi Wordingborg Bye fuldført den af ham forøvede Mis-
 gjæring, hvor han har villet udgive den af ham estergjorte falske
 Bancoseddell, og derved bedrage ei allene den, han handlede med,
 men

men og Vanquen og Staten, ligesom han og der udi saadan hans Misgierning er grebet, saa synes det og meest rimeligt, at han der i Byen for denne af ham forsvædede Misgierning, bliver tilkalt til at lide vedbørlig Straf. Kiøbenhavn den 24 Junii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 20 Julii 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Eksercering ved en Ordre.

Herefter afsik Kongelig Befaling under 29 Julii 1763 til Geheimeraad og Stiftamtmand Scheel.

XXIII.

Erlæring over et Brev fra Kammer-Collegium til det Danske Cancellie af 29 Januarii 1763, som er Svar paa det Brev, der gik til dem fra Cancelliet den 11 Martii 1762, efter min Forestilling af 12 Januarii 1762 angaaende Kammer-Placaten af 26 Martii 1761 om Krybskytteri og Wildtjyverie og Jagt-Bevilligens Ved: saavel som paa Cancelliets Erindring om Svar af 7 Decbr. 1762, derudi Kammer-Collegium melder, at denne Placat aldrig er derfra afsendt til Publication, og at det er en Forsøelse af Directeuren for det Kongl. Bogtrykkerie, mod hvis hannem fra Kammer-Cancelliet var betydet, at han har indrykket den iblant Forordningerne for 1761 (NB. disse udkom just paa den Tid, da min Forestilling var indkommen i Cancelliet) og som denne Placat da ikke har været eller herefter kan blive til nogen Efterretning eller Forbindelighed, saa formener Kammer-Collegium, at ingen Nødvendighed kan udfordre at ophæve denne Placat ved en Forordning. (NB. dette Brev blev mig ligefrem sendt den 7 Febr. 1763 tillige med det andet Kammer-Collegii Brev angaaende General-Forsamlets Jurisdiction.)

* * *

Da Kammer-Collegium er enig med, at det ikke kan hope sit Forblik vende ved den forhen omtvistede Kammer-Placat af 26 Martii 1761, og at samme ikke bør anses som nogen Lov, eller være til nogen Efterretning for vedkommende Dommere og andre, saa kommer det allene an paa Manden, paa hvilken Sligt bør bekiendtgjøres.

Kammer-Collegium er af den Formeening, at da Placaten aldrig er bekiendtgjort eller fra dem afsendt til Publication, saa har den ikke været eller

eller kan blive til nogen Efterretning eller Forbindelse, og at den altsaa ikke behøver ved nogen Forordning at ophæves.

Jeg kunde mueligt derudi være af Mening med Kammer-Collegium, dersom denne Placat ikke var indrykket blant de for Aar 1761 udfomne trykte Forordninger, og derved bekiendgjort paa den Maade, som Folk her i Landet ere vantede meest at agte paa; thi omendskjønt den tilforn var anført i Aviserne, adskillige og havde faaet Exemplarer deraf, saa den allerede var begyndt at ansees som en Lov, saa var dette dog vel af sig selv bortfaldet, naar man ikke havde fundet den blant de trykte Forordninger.

Men, da den aarlige Samling af Forordningerne, som ingen maae trykke, uden den dertil af Deres Majestæt privilegerede Bogtrykker, der først trykker hver Forordning for sig, og siden ved Aarets Udgang den hele Samling, hos os ansees som en Codex Juris eller Constitutionum, eller et Appendix til den Danske og Norske Lov, om hvis Autenticitet ingen tvivler, saa skjønnes lettelig, at man ikke ved blot Stiltienhed, eller ved at holde den ellers sædvanlige Afsendelse til vedkommende Ørighedspersoner tilbage, kan betage en Placat, som det er indført, Lovs Kraft, men at en saadan Placat altid vil blive anset for en bestandig Lov, saalange der ikke skeer noget, der kommer til menig Mands Kundskab, og hvoraft de tydelig kunne erfare, at den ikke bør ansees derfor, men er ophævet eller haver tabt sin Kraft.

De fleeste Dommere demme efter Forordninger, uden at vide, om de have været sendte til Jurisdictionen eller ei. En Dommer, som hører en Procurator anføre en Forordning og at beraabe sig derpaa, og finder samme Forordning i Codex Constitutionum, han dømmer ligesrem derefter, uden i nogen Maade at bekhvme sig, om den har været sendt til hans Formand i Embedet eller ei.

Uf Reskripter pleier det at fordres, at de skal være den communicatede, som skal rette sig derefter, men i Henseende til Forordninger lade Vedkommende sig noie med, at de findes iblant de trykte Forordninger, og ansee dem derpaa for almindelige, saafremt de ikke indeholde nogen Indskrænkning.

Mig er sagt, at der allerede i Jylland skal være dømt efter denne Placat. Jeg veed ikke, om det forholder sig saaledes, men det veed jeg, at om det ikke er sleet, saa vil det visselig sleet, saafremt det ellers med denne Placat forbliver in statu quo.

Heraf skjønes lettelig, at det er ganske nødvendigt, at der sleet noget, og det paa en offentlig og høitidelig Maade, hvoraf vedkommende Dommere kunne erfare, at de ikke maae eller bør dømmes efter denne Placat, og hvoraf alle andre Vedkommende ligesledes kunne vide, at de ikke kunne dømmes derefter.

Naar denne Hensigt kun kan opnaaes, kan man, i Henseende til Maaden, paa hvilken det sleet, gierne være eenig med Kammer-Collegium.

Jeg har bestandig holdt for, at den Maade, som forarsagede mindst Opsæt var den beste, og jeg har tilforn erindret, at jeg just ikke ønskede, at en Forordning skulde udkomme, allene for at tilbagekalde eller ophæve denne Placat.

Jeg veed i den Henseende intet bedre eller bequemere Middel at udfinde, end det jeg tilforn har foreslaaet, i min Forestilling denne Sag angaaende af 12 Jan. 1762, nemlig, at det ved en Forordning blev fastsat: At det, enten i Almindelighed, (ligesom det forholdes med andre Underretter, som staae umiddelbar under Høieste-Ret) eller i det mindste, saa ofte nogen var dømt enten til corporlig Straf, eller til Bøder og Omkostninger, som overgik 66 Lod Sølv, skulde være alle og enhver tilfaldt, som ved Skov- og Jagt-Sessionernes Domme, maatte finde sig fornærmede, at indstævne saame for Høieste-Ret.

Da derhos udi en saadan Forordning, kortelig kunde tillegges: At ligesom det med Rettergangsmaaden, overalt ved disse Retter, skulle i alle Maader forholdes efter Danste Lov og Forordninger, saa havde og Dommerne i Særdeleshed, i Henseende til Ledes Paalæg, nøiagtigen at holde sig Lovens 1ste Bogs 14de Capitels 4de, 5te, 6te og 7de Artikler, saavelsom Forordningen af 5 November 1723 efterrettelige.

Da den Naade opnaaes Hensigten, uden at Placaten engang nævnes, end sige udtrykkelig tilbagekaldes.

Den Question, om den har været publiceret eller ei, om den har haft Lovkraft eller ei, lades og uafgjort, og hviert af ingen Betændighed; thi har den eengang været en Lov, og haft Lovkraft, saa er den ophævet ved en yngre Lov, har den aldrig haft det, saa blive Vedkommende, saavel Dommere som Parter advarede, ikke at lade sig forlede deraf, at den findes blant de trykte Forordninger, men herefter som tilforu, at rette sig efter Danske Lov og Forordninger.

Da Skov- og Jagt-Sessionerne fornemmelig ere de Dommere, som det tilfalder at domme efter denne Placat, saa havde jeg vel tænkt paa, om Hensigten ikke mueligt kunde opnaaes ved et Reskript til bemeldte Sessioner. Men foruden at Placaten er af den Besskaffenhed, at den ei allene i utallige andre Tilfælde kan tiene til Følge, og lettelig blive anfert og paaberaabt for andre Dætter, saa var det og ilde, om Deres Majestæts Undersaatter skulde blive ved at troe, at de stode under en saa haard, og mod vores Lovs øvrige Principer saa aldeles stridende Lov, hvilket dog ikke kunde mangle, naar Reskriptet allene gik til Skov- og Jagt-Sessionerne; men ifald det tillige gik til Stiftammændene, Amtmændene, Landstingene og andre Overretter, eller blev bekiendgjort i Aviserne, vilde det foraaarsage langt mere Opsigt, end den af mig foreslaagne Forordning. Kiøbenhavn den 30 Junii 1763.

Cancellie-Collegium resolverede under 31 August 1763:

Alt Kammeret skulde tilskrives, at da det efter de af General-Procureuren anførte Argumenter holdes høist fornødent, at Placaten ved en publicke Forordning paa en eller anden Naade, vorder hævet, saa udbeder man sig deres Svar, enten de saadant selv ville foranstalte eller det skal skee igiennem det Danske Cancellie.

Herefter blev Rentekammeret under 17 September 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XXIV.

Eklæring over en Forestilling af 24 Novbr. 1762 fra Kiøbenhavn's Magi-
 strat, hvorved de indsende fire Politie-Forkjører, og deraf bviise, at blant
 adskillige, som have faaet Privilegium paa at bage og sælge Rugbrød, dog at
 de lade det bage hos Bagerne, haver En allene kjøbt 13 Skilling's Brød hos
 en Bager, og igien folgt det for 17 à 18 β ., andre have ladet sig betale 17,
 18 à 19 β . for det Brød, som efter Taxten kun burde koste $13\frac{1}{7}$ β . o. s. f.
 saa at deraf ses, at disse Privilegerede lade sig betale langt høiere, end Ba-
 gerne efter Taxten skal sælge for, da de dog burde og kunde give meget bedre
 Kiøb end Bagerne, som ere forbundne stedse at have Forraad af Kornvare,
 og maae svare anseelige Renter af de i deres Gaarde havende Capitaler. For
 at forekomme saadant, hvorved de Fattige især fornærmes, indstiller Magi-
 straten: om det maatte fastsættes, at de, som nyde Privilegium paa at bage
 og sælge Rugbrød, ikke maatte sælge andet Brød end det, hvortil Deien var
 lagt og æltet hos dem selv, og at Magistraten udi Brødtaxten maatte bestemme,
 hvor meget Rugbrød de Privilegerede skulle være pligtige at give for en Skil-
 ling, (som burde være noget mere, end Bagerne give) samt, at naar nogen
 blev overbevist, at have handlet derimod, da første og anden Gang at straffes lige-
 som Bagerne, men tredje Gang at have den dem meddeelte Bevilling forbrudt,
 og at de maatte tilholdes at melde hos Politimesteren, hvor de have deres Boe-
 pæl, og udsælge Brødet, paa det der kunde vides, hvor Politiet skal inquirere.

* * *

Dersom det forholder sig, som Magistraten melder, at de Privile-
 gerede kunne og burde give meget bedre Kiøb paa Brødet, end Bagerne,
 da var det at ønske, at der allene vare Privilegerede og ingen Bager i
 Kiøbenhavn, siden Brødet i saa Fald, og naar det forholdt sig saaledes,
 nødvendig maatte blive endnu bedre Kiøb, hvilket var en anseelig For-
 deel for Byen, da alle og enhver, og især de Arbeidende, bruge og be-
 høve Brød, og en saare liden Forskiel paa Brødets Priis haver større
 Indflydelse paa Fabriquers og Manufactureres Opkomst og Haandværkers
 Fremgang, end de fleeste strax mærke.

Men jeg frygter, at denne Sætning ikke er saa aldeles uomstødelig,
 ligesom den ei heller saa ligefrem følger af de Grunde, Magistraten
 dertil har anført.

Den første Grund bestaaer derudi, at Bagerne ere forbundne stedse at have Forraad af Kornvare. Det er vist, at Bagerne ere dertil forbundne ved deres Laugs-*Artikler* og *Privilegier*; og det forstaaer sig selv, at, da de allene ere berettigede til at bage og sælge Brød, saa bør de være i den Stand, at Dhen ikke i et eller andet paakommende Tilfælde, skal staae Fare for at lide Mangel paa en saa umistelig Ting, fernommelig alle andre, med det Bagerne forundte *Monopolium*, saa godt som blive hindrede fra, at handle med Rug og Hvede.

Men det er og vist og af Bagerne selv ved visse Leiligheder tilstaaet, at de ikke have efterkommet denne Post af deres *Privilegier*, og ikke havt saadan Forraad som de burde. Jeg troer gierne, at det har havt sin Rigtighed med den dertil angivne *Uarsag*, nemlig, at de fleeste eller adskillige blant dem fattede: s *Ævne* dertil.

Men, naar Bagerne baade havde *Ævne* til at have Forraad, og virkelig havde Forraad paa Kornvare, saa troer jeg just ikke, at det fulgte deraf, som *Magistraten* deraf vil udlede, nemlig, at de maatte lade sig betale mere for Brødet, men jeg skulde snarere troe, at det *Modfatte* vilde flyde deraf, nemlig: at de derved ofte bleve istand til, at sælge Brødet for bedre *Kiøb*; thi det er let at begribe, at den der har et anseeligt Forraad paa Kornvare, just ikke gjør sin største *Provision*, naar Kornet er slet og dyrt, men, naar det baade er i sig godt og godt *Kiøb*. Jeg skulde tænke at den *Fordeel*, de derved kunne have, i det mindste maatte opveie *Kenterne* af den *Capital*, de stikke derudi.

Den anden Grund, som *Magistraten* anfører til denne deres *Sætning*, bestaaer derudi, at Bagerne maae svare anseelige *Kenter* af de i deres *Gaarde* havende *Capitaler*.

Det kan ikke negtes, at der jo er noget i dette *Argument*. Jo dyrere en *Bager* maae betale sin *Bagergaard*, jo større *Fordeel* maae han see til at have ved sit *Bagerie*, og jo dyrere maae Brødet under lige *Omstændigheder* blive.

Jeg taler her ikke om den *Dyrhed* af en *Gaard*, som har sin Grund derudi, at *Huuse* og *Gaarde* i *Almindelighed* stige i *Pris*; jeg taler ei heller

heller om den Dyrhed, som kommer deraf at en Gaard er solid og godt bygget; at den er stor og haver mange Værelser, som en Bager kan leie bort til andre, eller andre Beleiligheder, som en Bager kan giøre sig særskilte Fordele af, og som give een Bagergaard Fortrin for en anden; men jeg taler om den Dyrhed, som allene haver sin Grund i det ved Gaarden høftende Bager-Privilegium. At en Bagergaard just i den Henseende stiger i en alt for høi Priis, det kan have en ond Virkning, og maae nødvendig giøre Brødet dyrere.

Virningen deraf er saa meget mere farlig, som jo videre det gaar, jo vanskeligere er det at hemme. Man har derpaa et indeligt Exempel i Bryggergaardene, som paa den Maade ere flegne til en overdreven høi Priis, da man kan regne, at naar der betales 16 à 18000 Rdr. for en Bryggergaard, saa betales mere end Halvdelen deraf allene for Privilegiet eller Brygger-Rettigheden.

Det kan ikke feile, at jo Renten af denne Capital maas staaes paa Øllet, som derover nødvendig maae blive dyrere.

Om denne Materie har jeg for nogle Aar siden noget vidtsøftigere ytret mine Tanker udi min allerunderdanigste Forestilling angaaende Laugene, og derudi viist, at Omgangen blant Bryggerne var hos os bleven til et nødvendigt Onde, som paa den ene Side medfører store Uleiligheder og Besværigheder, men hvis Ophævelse paa den anden Side vilde medføre lige saa store Uleiligheder, og kiendelige Fornærmelser. Jeg har derhos erindret, at man i Tide skulde tage sig vare, at det ikke gif med Bagerne og deres Gaarde, ligesom det var gaaet med Bryggerne og deres Gaarde.

Magistraten forudsætter her: at jo dyrere en Bager maae betale sin Bagergaard, jo mere maae han lade sig betale for det Brød, han bager og udsælger.

Ligesom jeg troer, at denne Sætning i sig er rigtig, saa vilde jeg ogsaa ønske, at Magistraten bestandig vilde have den og dens Følger for Øinene. En nødvendig Følge deraf er, at man saa meget mueligt skal søge at hindre, at Bagergaardene ikke stige i en alt for høi Priis, paa det at Brødet ikke derved skal blive alt dyrere og dyrere.

Denne Følge synes Magistraten just ikke at have indseet eller aagtet paa, men ofte handlet derimod, saa at, isald Bagergaardene vare stegne i en overdreven Priis, saa var det ikke uden Magistratens Skuld.

Efter Magistratens Forestilling skal det for endes Nar siden vere fastfast, at der kun skulde vere 50 Bagergaarde i Kjøbenhavn. En saadan Anordning maatte nedvendig forheie de da værende Bagergaardes Priis.

Magistraten har tilforn været meget imod, at En og Anden har faaet Bevilling paa at bage og sælge almindeligt Rugbrød, og derimod villet, at Bagerlauget allene, det er, de, der eie een af de 50 Gaarde, skulde have et fuldkommen Monopolium paa at bage og sælge al Slags Brød. Dersom det, i alle Maader var blevet derved, maatte det nedvendig og bidrage meget til at forheie Prisen paa Bagergaarde.

At de just ikke endnu ere meget for disse Privilegerede, eller helde til at opmuntre dem, det viser denne deres Forestilling. Med alt dette har man dog ikke hidindtil merket, at Bagergaarde i Almindelighed ere stegne i nogen særdeels hei eller overdreven Priis.

Dersom det haver bidraget noget til at hindre Prisens Forhoielse, at adskillige uden for Bagerlauget have Tid efter anden faaet Bevilling paa at bage og sælge almindeligt Rugbrød, da er det virkelig en Fortieneste, som denne Indretning haver.

For øvrigt har Hensigten dermed fornemmelig været, at hindre, at Bagerne ikke skulde misbruge det dem forundte Monopolium til de Fattiges og Arbeidendes Fornærmelse.

Concurrence, fornemmelig naar den tillige blandes med nogen Misundelse, haver de fleeste Tider i slige Tilfælde, en meget god Virkning.

Dersom Bagerne søgte at undertrykke disse Privilegerede, ved at give saa godt Kjøb og saa gode Vahre, saa at de ikke kunne give dem for samme eller bedre Kjøb, da blev Virkningen deraf allestider til Fordeel for Staten, men jeg merker derimod, at de søge at undertrykke dem, ved at fiscalisere over dem; thi af de indsendte Politicforhører seer jeg, at det ikke er Politiciens Betiente, men Bagernes Aldermand, der har ageret Fiscal mod de Anklagede.

Jeg havde intet derimod, faaframt jeg vidste, at han og underidets agerede Fiscal imod Bagerne selv.

Hvor det gaa r, er det billigt, at de Privilegerede ligesaavel som Bagerne faavidt mueltigt betages Løllighed til at bedrage Folk, og for faavidt Magistratens Førefilling figter dertil, kan jeg ikke andet end være enig med dem.

Men jeg seer juft ikke, hvorfor man skal sege at undertrykke dem, ved at giere deres Vilkaar flertere end Bagernes. Saaledes seer jeg ikke, hvorfor dem mere end alle andre skal betages Ret til at bestille og koebe Bred hos en Bager, og derefter selge det til andre. Jeg ved ikke hvad Ondt der er udi, at en fattig Mand, som paa nogen kort Tid mangler Rug, imidlertid, for at vedligeholde sin Nøring, koeber Bred hos en Bager, og for samme Priis selger det til dem, der ere vante til at tage Bred hos ham.

At En blant de Privilegerede haver koebt faadanne Bred for 13 sk. , og igjen solgt dem til andre for 16 à 18 sk. , det kan være tilstrækkelig Grund til at straffe den, der har forset sig, men det er ikke gndig Marsag til at straffe andre, som ikke have mishandlet, ved at betage dem en Ret, som de tilforu havde.

Ligesaa lidet kan jeg begribe, hvorfor disse Privilegerede skalde forbindes til at giere mere Bred for en Skilling end Bagerne. Jeg frøgeter, ifald det blev fastsat, at Magistratens Hensigt dermed, som er at understøtte Bagerne, neppe blev opnaaet; thi naat det blev bekendtgjort, at de Privilegerede af samme Slags Bred skalde giere mere for en Skilling end Bagerne, saa er der ingen Tvivl om, at jo alle Folk, som brugte faadant Bred, vilde løbe til dem og forlade Bagerne, hvorved Bagerne neppe vilde finde deres Regning.

Det eneste de derved kunde tænke at opnaae, var, at de fik mere Løllighed til at fiscalere over de Privilegerede.

I Følge af Foregaaende ffionner jeg ikke, at videre iblant det af Magistraten foreslagne kan fortjene Deres Kongl. Majestæts allerhaadigste Bisald, end allene følgende; nemlig: At de Privilegerede ligesaavel som Bagerne

Bagerne skulde rette sig efter den af Magistraten satte Brødtart, og isald nogen af dem, som have Bevilling paa at sælge Brød, skulde findes at have taget høiere Betaling, end Taxten tillader, da skulde de første og anden Gang straffes ligesom Bagerne, men tredje Gang have deres Bevilling forbrudt, samt at de, der erholdte saadan Bevilling, skulde melde hos Politimesteren, hvor de have deres Boepæl og udsælge Brødet.

Da saadant ved et allernaadigst Reskript kunde tilkiendegives Magistraten. Kiøbenhavn den 2 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 August 1763:

Ejpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Kongelig Befaling under 12 August 1763 til Kiøbenhavns Magistrat.

XXV.

Erklæring over en Memorial fra Politimesteren i Kiøbenhavn Justisraad Horn af 20 Maji 1763, hvorved han indsender tvende Rapporter til ham fra Politiebetientene, den ene af 22 Maji, hvoraf sees, at, da en Vige og Dreng om Aftenen Klokken over 10 havde meldt sig hos Politimesteren og klaget, at de ikke kunde komme ind til deres Forældre, der boede hos Over-Visiteer Lars Leegaard, som ikke vilde lufte dem op, da de bankede paa Døren Kl. 10, havde Politimesteren sendt tvende Betiente hen med dem, som havde leveret dem til deres Forældre, efter at Vægteren havde lukket Døren op for dem, siden han havde Røglen, og Leegaard ikke vilde lufte op. Den anden af 26 Maji, hvorudi tvende andre Politiebetiente indberette, at da de vare efter Ordre ved de nye opbygte Bagerovne for at have Ophyn med Klædernes Tørrer og Kænselse, kom bemeldte Leegaard ind og forstodte det Passerede, brugende derhos det Udtryk, at dersom Poliemester ikke bedre ville opagte sin Tjeneste, da gjorde han som en stidt Karl, hvilket han nogle Gange igientog med høj Røst, og da de foreholdte ham saadan hans Udfærd, svarede han, at de kunde berette Politimester det Passerede, da han nok skulde vedstaae, hvad han havde sagt, ligesom han og agtede at besvære sig over ham; hvilket Politimesteren melder, at han ikke har turdet undlade at andrage, da han indfylder sig og sit Politimester-Embedde under Hans Majestæts Beskyttelse, og indstillir, hvorledes Hans Majestæt maatte finde for godt at lade denne Sag undersøge og afgjøre.

*

*

*

Da

Da Politimesters Embede i Kiøbenhavn er heel vanskeligt, og meget udsat for den gemene Mands og flette Folks Chicaner og Forhaanelser, saa er det heilig fornødent, at det nyder en besynderlig Beskyttelse, og at alt hvad som sigter til at vise Foragt mod Embedet stærk anses.

Alle her sammenstødende Omstændigheder ere af den Beskaffenhed, at de, i den Henseende, forsøge Overvisiterer Lars Leegaards Forhold og Mishandling.

Jeg vil ikke tale om, at Politimesteren ikke synes at have foretaget sig andet, end det han baade var berettiget og beføiet til; thi naar Leegaard formeente sig beføiet til at klage over ham, vidste han, hvor han skulde henvende sig. Dette gjør han ikke, men i den Sted, forhaaner han Politimesteren i hans Embede, og angriber ham med de groveste og derhos meest nærgaaende Udtryk, som den, der ikke opagtede sin Tjeneste, eller ikke forstod at opagte den; han erklærer saadant i mange Folkes Nærværelse; taler overmaade høit, og igientager det nogle Gange; han henvender sig dermed til Politimesters egne Beriente, og det paa et Sted, hvor de vare i Embeds-Forretninger og efter Politimesters Ordre. Ligesom man deraf kunde slutte, at hans Hensigt var, at de skulde berette Politimesteren det, saa, paa det at derom ikke skulde være nogen Tvivl tilovers, beder han dem tilsidst berette det, og erklærer, at han vil vedstaae, hvad han haver sagt, saa at denne hans Beskyldning medfører en ordentlig Sigtelse.

Vilde man oversee saadant med Stiltienhed, og lade det gaae ustraffet bort, kunde Lars Leegaard og andre Ligesindede deraf lettelig tage Anledning til at troe, at de ustraffet kunde fornærme Politimesteren i hans Embede, og haane hans Forretninger. Politimesteren, om han nok saa gierne vilde, kan ikke lade, som han er uvidende om det Passerede; thi hans egne Beriente ere ombedeede at berette ham det.

Jeg finder i den Henseende, at Politimesteren er heel vel beføiet til det han melder, at han ikke har tordet eller kunnet undlade at andrage det, som til ham var indberettet. Jeg finder ligeledes, at det vilde være høist ubilligt, at paaastaae, at Politimesteren selv skulde udføre denne

Sag mod Leegaard, og derved gjøre den til en privat Sag; da den dog i mere end een Henseende, kan fortiene at ansees, som en publique Sag.

Spørgsmaalet bliver allene, hvorledes Politimester-Embedet best kan forskaffes en passelig Reparation, saa at det, som er foregaaet ikke i nogen Maade kan blive til Fornærmelse.

At paalegge Lars Leegaard en Tilrettesættelse, Afbigt eller Mulet, vilde han mueligt paa den ene Side kun lidet agte, og dog paa den anden Side strige over, at han var dømt uhørt.

At befale Magistraten eller vedkommende Højhed at kalde ham for sig, vilde endnu mindre nytte, da man nok merker, at han er et stivt og trodsigt Gemnytte.

Der bliver vel saaledes intet andet tilovers, end at der maae anlegges Action imod Lars Leegaard, og for at give samme saa megen mere Høiædelighed, og vise andre Ligesindede, hvad Agt de bør have for Politimesters Embede, og hvor lidet de maae forhaane samme, saavel som for at følge det, der engang tilforn i et lige Tilfælde skal være skeet, skulde jeg holde det for rettest, at General-Fiskalen blev beordret at tiltale ham, og i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale General-Fiskalen, paa Embedets Begne, og i Anledning af de ham tilsendte tvende Rapporter, at tiltale Overvisteer Lars Leegaard og indhente Dom over ham.

Jeg forestiller mig, at Sagen paa den Maade snart skal blive tilendebragt; thi naar Lars Leegaard merker, at det er Alvor, indkommer han nok med Ansøgning, og naar han da tillige søger at stille Politimesteren tilfreds, hvilket vel ikke bliver saa vanskeligt, kan Sagen lettelig afgjøres ved en liden Mulet eller paa anden saadan Maade. Kiøbens havn den 4 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 3 August 1763:

Expederes efter General: Procureurens Erklæring.

Herefter blev udfærdiget Kongelig Befaling under 12 August 1763 til General-Fiskal Wivet.

XXVI.

Erklæring ober en Skrivelse fra Kammer-Collegium af 23 April 1763, derudi de melde, at Handels-Compagniet har begiert at faae den Islandſke og Finmarſke Handel paa viſſe Vilkaar, og deriblant denne: at deres Fordringer i Island maatte have Fortrinret for alle andre næst efter Kongens. Hvorfor Kammer-Collegium forespørger sig, om derved maatte være noget at erindre, i Henseende til denne Handels Bestaaffenhed, og siden de Handlende blive, som forhen, forbundne at understøtte Indbyggerne i Nødsilfælde. Tilligemed Stiftamtmandens Brev Kangaus Erklæring af 21 Maji, som intet har derimod, men indssiller allene, om ikke den Giæld, som Indbyggerne kan have været i, førend Handelen blev dette Compagnie overladt, enten til det forrige Compagnie eller andre, saarelsom til hinanden indbyrdes, efter lovlige Pantebreve eller Forskrivelser, bør foretrakkes de Fordringer, som Handels-Compagniet Efterdags kan faae der i Landet.

Det er billigt, at den, som ved en Lov forbindes til at give Credit, han bør og ved samme Lov saavidt mueligt hielpes, i Henseende til Fordringens Inddrivels: og Sikkerhed for Gielden. Dette er det Tilfælde, som det Islandſke Compagnie er udi.

Ved Detroiens blive de forbundne at hielpe Indbyggerne i Nødsilfælde. Det er let at begribe, at de derved jævnlig udsættes for at tabe, da det ikke beroer paa dem selv, enten at negte Hielp eller at paaſtaae Sikkerhed for Gielden. Det er i den Henseende billigt, at den samme Detroi søger saavidt mueligt, at formindſke deres Fare og Tab, ved at tilſtaae dem Fortrinret for de simple, men derhos frivillige Creditorer, som det ſtaar frit at laane eller ikke laane, og at paaſtaae Sikkerhed for det de creditere. Jeg kan derfor, ſaa meget mindre have noget imod Handels-Compagniets Paaſtand, som Stiftamtmanden over Island Hr. Kammerherre og Geheimeraad Brev Kangau finder ſamme billigt.

De af Stiftamtmanden derved giorte Erindringer er jeg og eenigt med, for saavidt de følge af Tingens Natur og altsaa forſtaaer ſig selv. Thi ſkulde jeg indſtille, om Kammer-Collegium herpaa kunde ſvares: At man intet haver imod den af Handels-Compagniet paaſtaaede

Sortrinsret, da det forstaaer sig selv, saavel, at samme ikke kan tage sin Begyndelse, uden fra den Tid af, at Octroien eller dette Strykke af Octroien er bleven bekiendtgjort i Island, og altsaa ikke staae ældre Sordringer, som og, at den ikke kan hindre Pant-havere udi deres Ret til deres lovlig tagne Pant. Kiøbenhavn den 5 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 3 August 1763:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rentekammeret under 13 August 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven, saavel i Henseende til dette Nummer, som det efterfølgende No. 27.

XXVII.

Erklæring over et dito Brev fra Kammer-Collegium af 10 Maji angnaende, at Handels-Compagniet, ved den Islandske Handels Antagelse, blant andet har forlangt: at, naar Tvivlsighed maatte reise sig mellem Landets Indbyggere og Compagniets Kiebmand eller andre Betiente, Handelsstederne da maatte være deres rette Bærneting, hvor Sagen kunde ordbeles og paakiendes, derover Kammer-Collegium udbeder sig Underretning, om noget derimod kunde være at erindre, naar Syffelmandene for saadan deres Forretning nød billig Betalning. Lilligewed Stiftamtmandens Erklæring af 28 Maji, som har intet derimod, men melder, at det kommer overeens med de tilforn-foiede Instakter, naar allene Syffelmandene nyde Betalning for de Omkostninger, som deres Reise til Handelsstederne kunde foraarsage dem mere, end om Tinget blev holdet paa det sædvanlige Sted.

* * *

Da Stiftamtmanden over Island Hr. Geheimeraad Grev Ranzau, som Landets og Handelsstedernes Beskaffenhed, og Almuens saavel som Betientenes Omstændighederne maae være bekiendte, intet har imod Handels-Compagniets Begiering og Kammer-Collegit Forslag at indvende, ligesom det og i sig synes ganske billigt og rimeligt, da det er til stor Nytte og hindrer megen Tids Spilde for Compagniets og Handelens

De:

Beriente, og ikke synes at kunne være til Fornærmelse for nogen, naar Sysselmændene eller Rættens Beriente faae deres derved foraarfagede Omkostninger godtgjorte; saa kan jeg ei heller have noget derimod, at erindre, men skulde indstille: Om Kammer-Collegium kunde svares efter Stiftamtmandens Erklæring. Kjøbenhavn den 6 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 3 August 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

XXVIII.

Erklæring over 1) en Memorial af 30 Octbr. 1762 fra Sorenskriver Jacob Jesen Niemand, hvorved han indsender den Dom, som han den 6 Oct. 1762 havde erhvervet over Vinkelskriveren Hans Davidsen Svaboe og Borgeren i Grundhjem Augustinus Røst, alt i Folge Reskriptet til Stiftamtmand Kangau af 28 August 1761; og Kangaus Brev til Supplicanten af 23 Sept. 1761, hvorved han sender ham original Klagen, paa det han, efter eget Tilbud, kan tiltale vedkommende Forfattere. Ved denne Dom var Svaboe i Folge Rørste Lovs 1—24—4 dømt til at have sin Boeslod forbrudt, og at arbejde 2 Aar i Jern paa Munholmene, og Røst til at bøde 40 Rdr. og de begge tillige at betale til Niemand i Omkostninger 100 Rdr. Og, da Supplicanten formoder at de vilde indskævne denne Dom, for ved Proces at udmatte ham, saa beder han, at Sagen ved Kongl. Resolution maatte vorde afgjort enten ved den ergangne Doms Stadfæstelse eller dens Forandring. Tillige med Stiftamtmand Kangaus Erklæring af 24 Decbr. 1762, hvorved han indsender Svaboes og Røstes Erklæring, og formener tillige med dem, at Sagen bør forblive ved ordentlig Lands Lov og Ret, fornemmelig Niemand vel er saa formuende, som hans Contraparter. 2) En Memorial fra dito af 21 Maji 1763, hvorved han indsender Copie af den af Svaboe og Røst udtagne Laugtings Stævning af 15 Novbr. 1762, hvoraf sees, at deres Hensigt er at gjøre Sagen uendelig, og da Supplicanten hverken har Tid eller Evne til fremdeles at udføre Sagen, saa beder han igjen, at den maatte afgjores ved en Resolution, som formildebe den affagte Dom, eller, om det ikke kan lade sig gjøre, det da maatte befales, at Sagen herefter paa Justitiens Vegne bliver fortsat for de høiere Rætter, og Stiftamtmand Kangau Ordre tillagt, at bestikke en Procurator (hvoertil han foreslaaer een) til Sagens Udsør paa Justitiens Vegne for Laugtinget, og at Extra-Ret til Sagens skyndeligste Afhandling maatte vorde anordnet.

Eigesom det er rimeligt, at saavel Augustinus Røst, som fornemmelig Hans Davidsen Svaboe, søge saavidt dem er mueligt, at udhale denne Sag, hvis endelige Udfald neppe kan blive behageligt for dem, især for Svaboe, som kiendelig nok synes at være forfalden i den Straf, hvilken Lovens 1ste Bogs 24 Capitals 4de Artikel sætter for dem, der ophidser og forleder Almuen til falsk Klagemaal og løgnagtige Angivelser, og det for dennem skriver, og samler Zigneter at trykke derunder; saa er det heel rimeligt, at Sorensskriver Niemand vrier sig ved, at anvende Tid og Omkostninger paa at holde det ud med dem, og at gaae alle Retterne igiennem, ved at udføre Sagen imod dem. Det er i den Henseende ikke at undre over, at han begierer dersfra, paa een eller anden Maade at blive frietaget.

Det han, i sin ferste Ansøgning af 30 October 1762 har begiert, og i den senere af 21 Maji h. a. igientaget, nemlig: At Sagen ved Kongelig Resolution maatte worde afgjort, saaledes, at den ergangne Dom enten blev stadfæstet, eller forandret og formildet; er noget som umuelig kan finde Sted, fornemmelig, saa længe Contraparterne protestere derimod og erklære, at de ville indstævne den ergangne Dom for Laugtinget, for der at faae den underkiendt.

Saa stet en Person, som jeg og, af adskilligt ham angaaende, der er gaaet giennem mine Hænder, har Marsag til at holde Hans Svaboe for at være, saa kan jeg dog umueligt raade til, at ham skulde betages Lands Lov og Ret, eller Ret til at indstævne en Dom, hvorved han er dømt til Fængsels- Arbejde, og til at have sin Boeslod forbrudt.

Man bør ei heller styrke deres Majestæts Undersaatter i Norge i den Tanke, som man jævnlig merker een og anden iblant dem, at være af, at en Sag, som efter sin Natur og Beskaffenhed hører for Lands Lov og Ret, og bør ankomme paa Dommerens Kiendelse, kan afgjeres ved Kongl. Resolution; allermindst bør de troe saadant at være mueligt, naar der allerede er gaaet een Dom i en Sag, som den ene af Parterne forlanger at indstævne for høiere Ret.

Der:

Derimod er den anden Begiering, som Sorensskriver Niemand gjør in subsidium, i hans senere Memorial af den Beskaffenhed, at det ikke kan eller bør negtes ham.

Samme bestaaer derudi, at Sagen paa Justitiens Vegne maae blive fortsat for de heiere Retter, og Stiftamtmand Kangau tillegges Ordre, at bestille en Prokurator til at udføre Sagen for Lauztinget.

Derom er Sorensskriveren i visse Henseende givet Løfte ved det Reskript, som gik til Stiftamtmand Kangau den 28 August 1761 efter min forrige allerunderdanigste Erklæring i denne Sag; og ifald Stiftamtmanden havde fundet for godt at communicere Sorensskriveren den hele Indhold af dette Reskript, for saavidt det kunde synes at angaae ham, saa havde Sorensskriveren deraf kundet erfare, hvorledes han havde at forholde sig, naar han ikke længere kunde eller vilde udføre Sagen.

Ved dette Reskript er det just ikke bleven Sorensskriveren befalet, at anlegge Sag mod Hans Svaboe, men efter hans egen Begiering og Ønske er det bleven ham tilladt, og Original-Klagen ham i den Henseende udleveret. Derhos er Stiftamtmanden befalet, paa Embedets Vegne, at lade Hans Svaboe tiltale, ifald Sorensskriveren unddrog sig fra at anlegge Sag imod ham.

Da nu Sorensskriveren har udført Sagen mod Hans Svaboe for Underretten, og der erhvervet Dom over ham til Fæstnings- Arbejde og Boeslods Forbrudelse, og han nu foredrager, at det ikke er hans Leilighed længere, og for flere Retter at udføre den, ligesom det og er let at begribe, at det vilde blive baade heel vanskeligt og bekosteligt for ham, som har et andet Embede, ifald han skulde nødes til at gaae alle Retterne igiennem med Hans Svaboe, som neppe lader af at appellere, saalænge der gaaer saadan Dom over ham, som han synes at have fortient, saa skienes lettelig, at det i Følge foregaaende Reskript nu tilfalder Stiftamtmanden, at lade Sagen fremdeles udføre mod Hans Svaboe.

Jeg skulde saaledes formene, at der gierne kunde gaae Ordre til Stiftamtmand Kangau efter denne Sorensskriverens sidste Begiering i hans Memorial af 21 Maj; thi omendskiont det er noget usædvanligt, at Stiftamtman-

amtmanden i Følge deraf bliver befaleet at constituere en vis navnigiven Procurator til at udføre Sagen, saa kan det dog uueligt i dette Tilfælde have sin Nytte, da jeg nogle Gange tilforn har havt Leilighed at erfare, at Stiftamtmanden har mere Godhed for Zans Svaboe, og værdiger ham større Beskyttelse, end han vel synes at fortjene.

Endelig kunde denne Ordre clausuleres: at Stiftamtmanden haver til Cancelliet at indberette, naar der er gaaet Dom for Laugtinget, og derefter at afsætte videre Ordre. Kjøbenhavn den 8 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 31 August 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftamtmand Rangau den 16 September 1763 tillagt Kongelig Befaling.

XXIX.

Erklæring over en Memorial af 9 April 1763 fra Ober-Hofrets Procurator Gerhard Brøndlund, derudi han forestiller, at da han paa Provst Nyrops Vegne, som var beskiftet til Curator for Stiftamtmand Undals Sønnedotter, havde ved Bergens Raadstue faaet Dom paa Formynderen, Regimentsqvartermester ved et af de Bergenhuusiske Rationale Regimenter, Undal, til at udbetale Arde, Capitalen med Renter, og han derpaa af Bysfogden i Bergen havde forlangt, at han vilde exequere Dommen, havde Bysfogden negtet det, og henviist Reqsirenten til den militaire Jurisdiction, paa Grund af et Reskript til General Arnoldt af 7 Maji 1745, som forbyder de civile Øvrigheds Personer at sbe nogen dem uvedkommende Øvrigheds Forretning over de til Militair-Etaten henhørende, og under det militaire Forum staaende Personer. Da det nu af Forordningen af 7 Martii 1749 er klart, at Bysfogden har taget feil, og der vilde medgaae for megen Tid til at faae Dom paa ham til at forrette denne Execution, saa beder han, at der maae gaae Ordre til Bysfogden, at forrette Executionen, og giere Sagsøgeren Udlag i Undals Widler og Effecter. Tillige med Vice-Statholder Benzons Erklæring af 14 Maji 1763, som og formener, at hvoreledes Reskriptet af 1745 end og bør forstaaes, saa har dog Bysfoged Heiberg i Følge Forordningen af 1749 ingen grundig Foie haft til at negte Executionen, og indstiller derfor, om han maatte befales, uden videre Udflugt at forrette den.

Jeg maae saa meget mere undre over, at Byefogden i Bergen har undslaaet sig for at forrette den af ham forlangte Execution, som den Dom, der skulde exequeres, var affaagt ved Bergens Raadstue, og Regimentsquartiermester Undal i den Sag havde lidt Tiltale og Dom ved Bergens Byeting og Raadstue, uden at han engang befundes der at have exciperet Forum, ligesom Sagen og ei allene var en blot civil Sag, der ikke havde den mindste Forbindelse med Regimentsquartiermesterens militaire Stand og Tjeneste, men og synes at have været af det Slags privilegerede Sager, om hvilke der tales i Norske Lovs 1 Bog 2 Cap. 18 Art., og i hvilken Undal var forbunden til at svare og lide Dom for Bergens Byeting og Raadstue, i hvad han end havde været, og hvort han end havde opholdt sig.

Udgangen med Reskriptet af 7 Maji 1745, og hvad dertil har givet Anledning, er mig ubekendt, allene jeg merker, at det er expederet giennem Krigs-Cancelliet, og er forfattet i temmelig almindelige Udtryk, og finder intet Spor til, enten at derom i Forveien er corresponderet med det Danske Cancellie, eller at det giennem det Danske Cancellie er communiceret vedkommende Stiftamtmand og Amtmand.

Overalt kan det, i nærværende Tilfælde være ligemeget, hvorledes dette Reskript er bragt tilveie og hvordan det er at forstaae, da Forordningen af 7 Martii 1749, som er yngre, tydelig nok afgier det her værende Tilfælde, og det er klart, at hverken Sagen i sig, eller den paa Dommen følgende Execution angaaer Regimentsquartiermester Undals Liv, Ære, Charge, Besoldning, Gevær, Mundering, Krigs- eller Feldt-Equipage, hvoraf flyder, at han derudi hører under Etedets, eller Bergens Byes civile Dommere, som ikke bør undslaae sig for at forrette Executionen, men derved bør iagttage det, som den anførte Forordning af 7 Martii 1749 i dens 4 Artikel har fastsat, fornemmelig til Efterretning for de civile Dommere, som det tilfalder at forrette slige Executioner hos de Militaire.

Og, som jeg saaledes i alt, er eenig med Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzons Erklæring, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille:

Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt i Overeensstemmelse dermed, at reskribere til Stiftamtmanden i Bergen. Kiøbenhavn den 9 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 10 August 1763:

Erpederes efter General-Profureurens Erklæring.

Herefter afgik Kongelig Befaling under 14 August 1763 til Stiftbefalingsmand Cicignon.

XXX.

Erklæring over en Memorial af 21 Martii 1763, fra Vice-Præsident de Sine i Bergen, hvorved han indsender og udbeder Kongl. Confirmation paa en vidtloftig Forening mellem Magistraten i Bergen understrevet af ham og 6 Raadsmænd, til Bæste for deres Enker og Børn, hvoraf det Væsentlige er: at der skal oprettes en Cassé, hvortil hver virkelig Magistratsperson maanedlig skal give 1 Rdr. og hver Vice-Magistratsperson 2 Mark, og hver, som tiltræder Embedet eengang for alle 12 Rdr.; deraf skal samles en Capital, naar samme er steget til 1000 Rdr. skal af Renten 20 Rdr. aarlig lægges til Capitalen, men det øvrige uddeles til Magistratens Enker og Børn, saaledes, at en Enke faaer dobbelt imod Børn, og en virkelig Magistratspersons tredobbelt imod en Vice-Magistratspersons Enke; tillige med endeel andet angsaaende Bestyrelsen og Tilsynet med denne Cassé, og de derved foresaldende Disputers Afgjørelse &c. Tillige med Stiftamtmand Cicignons Erklæring af 17 Maj, der anbefaler samme som noget prisværdigt.

* * *

Derfor denne Forening var af den Besskaffenhed, at den kunde fortiene Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation, saa maatte dog adskilligt derudi forandres; saasom endeel af Indledningen; det, der fastsættes i den 13de og 7 Art., at Deres Majestæt selv allernaadigst vil afgjøre de Tvistigheder, der maatte opkomme mellem Directeurerne, naar de ikke ville noies med Stiftamtmandens Kiendelse med videre.

Men jeg holder overalt for, at det er best at lade den blive det den er, uden at Cancelliet giver sig af dermed.

Jeg

Jeg troer gierne, at Magistraten i Bergen, deres Hensigt dermed er ganske god, jeg maae og tilstaae, at den er i alle Maader uegennyttig; men jeg veed ikke, om Forslaget er saa saare vel overtaenkt, som det er vidtsægtigt til.

Magistraten i Bergen bestaaer omtrent af 6 à 8 Personer, enhver af disse skal aarlig bidrage noget til denne Stiftelse. Dersom det, de saaledes bidrog siden skulde uddeles til deres nødlidende Enker og Børn, kunde jeg endda begribe det; men det er ikke Hensigten. Deraf skal samles en Capital, og, naar samme først er steget til 1000 Rdr., skal af Renten 20 Rdr. aarlig legges til Capitalen, og det øvrige i et vist Forhold uddeles mellem Magistrats Personernes efterladte Enker og Børn.

Hvem seer ikke, at de nu levende Magistrats Personer, som ere Fundatores af Stiftelsen, deres Enker og Børn, aldrig kunde vente at nyde nogen klækkelig Hielp af denne Stiftelse, og at Fordeelen deraf for Enker og Børn først vilde blive mærkelig om en 80 à 100 Aar, om den ellers saa længe stod ved Magt. Alt dette vilde jeg dog gierne lade gaae hen, som noget, der egentlig kun vedkom Stifterne og de Contraherende, dersom Magistraten i Bergen ved denne deres Forening allene havde forbundet sig selv; men de sigte derved til at skrive Love for samtlige deres Efterkommere, og at paalegge samme visse temmelig byrdefulde Forpligtelser.

I Folge heraf skal en Magistrats Person i Bergen, omendskjønt han ingen Børn haver, omendskjønt han ikke er gift, og altsaa ikke kan vente at efterlade sig Enke, aarlig bidrage noget vist til denne Stiftelse, og det, uden derfor at kunne vente anden Giengjeldelse, end at hans Enke og Børn kunde have godt deraf. En Vice-Borgemeester, eller Vice-Raadmand, skjønt han ikke haver en Skilling i Indkomster, og skjønt han maatte være i samme Tilfælde i Henseende til Enke og Børn, skal og aarlig bidrage til denne Stiftelse.

En, som er Magistrats Person i Bergen, men haver Expectance paa et andet Embede uden for Byen, skal være forbunden til aarlig at bidrage til Stiftelsen, saa længe han er Magistrats Person, og dog forud

vide, at, om han først bliver forfjættet til det andet Embede, og strax derpaa ved Døden afgaaer, saa skal hans Enke og Børn ikke have mindste Nytte af, at han, i saa lang Tid har contribueret. Det er tungt at være forbunden til at bære Byrder, og derhos vide, at man skal være udelukt fra at tage Deel i de deraf flydende Fordeele.

Det er ikke vel mueligt andet, end at saadant vilde i Fremtiden give Anledning til adskillige Forespørgseler, Klager og Besværinger.

Stiftamtmanden i Bergen skal i Følge heraf affige Namsdomme, hvilke skulde staae ved Siden af Høieste-Rets Domme. Omendfjænt den nuværende Stiftamtmand i Bergen ikke klager derover, hvilket man maae slutte af hans Erklæring, saa er det derfor ikke sagt, at hans Efternævd og vilde være fornøiede dermed.

Overalt bør man være heel vaerksom i at indføre nye, og fra den almindelige Regel saa aldeles afvigende Jurisdictioner.

Jeg vil ikke videre udbrede mig over det, jeg tilforn har meldt om, at Deres Majestæt selv allernaadigst skulde afgjøre de imellem Directeurerne opkommende Disputer, og at Collegierne skulde binde Hænderne paa sig, saa at de ikke kunde henvise slige Sager til Lands Lov og Ret, som den rette Maade paa hvilken alle saadanne Tvistigheder bør endes og afgjøres, da Dommerne og Retterne efter vores Forsatning, og ikke Øverighedspersoner, som Øverighedspersoner, endnu mindre Collegierne og Deres Majestæts Ministre ere satte til at dømme.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst formeene det at være rettest og meest passelig: At herpaa ikke bliver bevilget nogen Confirmation. Kiøbenhavn den 10 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 August 1763 saaledes:

Stiftamtmanden tilskrives, at da dette er en privat Sag, hvori Cancelliet ei kan entrere, saa beroer det paa Vedkommende selv heri at giøre saadan Indretning, som de indbyrdes kan foreenes om.

Herefter blev Stiftamtmand Cicignon under 3 Sept. 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XXXI.

Erklæring over en Memorial af 31 Decbr. 1762 fra en ombendt Jøde Julius Ruben af Kiøbenhavn, hvorved han indsender og begierer Confirmation paa et imellem ham og hans Husfrue oprettet Testamente af 19 Masi 1760, hvorefter hun, naar han døer, skal beholde heele Boen, og allene udbetale 500 Rdr. til hans rette Arvinger; saavel som een af ham paa hans Sygeseng for Notarius giort Declaration af 30 Decbr. 1762, hvorved han tilstaaer, at han som Jøde har været gift og haft Børn, deraf han dog ikke veed, om flere leve end een Søn Ruben Juda Levi, til hvilken de i Testamentet ommeldte 500 Rdr. skal leveres, og han give de tvende andre, om de endnu leve, deres Andeel deraf, uden at han eller de skulde have videre at fordre. Tillige med Magistratens Erklæring af 12 Jan. 1763; hvorudi de tilstaae, ikke at vide, hvorsidt Supplicanten, som er bleven Christen, derfor kan udelukke sine jødiske Børn eller ei.

Saa længe Jøderne tillades at opholde sig her i Landet, og at blive ved deres Jødiske Religion og følge sammes Skikke, saa kan det ikke negtes, at jo de Jødiske Børn, som ere søde af eet, efter deres Religions Princip og Ceremonier lovligt Ægteskab, ere ægte Børn, og bør nyde de Rættige heder, som Loven giver saadanne til at arve deres Forældre. Det er og vist, at naar de eengang ere ægte Børn, saa kunne de ikke lade af at være det, eller at anses derfor, ved det, at Faderen gaaer over fra den jødiske til den christelige Religion; altsaa kunne de ei heller derved tabe deres Ret til at arve deres Fader.

Naar jeg saaledes ligesvem slutter fra de Principer, hvorpaa vores Danske Lov og Lovhændighed er grundet, kan jeg ikke finde, at de Børn, en Jøde, medens han var Jøde, haver avlet af eet, efter hans Religions Grundsætninger, lovligt Ægteskab med en Jødinde, have mindre Ret til at arve deres Fader, som er bleven Christen, end de Børn, han siden den Tid maatte have avlet af et lovligt Ægteskab med et Christen Fruentimmer: altsaa kan jeg ikke raade Deres Kongl. Majestæt til at confirmere et Testamente, hvorved Faderen synes at betage Børnene denne Rættighed, ved det at han allene tillegger dem en vis maadelig Summa,

isteden for, at dem efter Loven burde tilfalde hans heele Hovedlod eller halve Bøe; skjønt jeg derhos maae tilstaae, at ligesom Mandens Tilstand er mig aldeles ubekendt, saa veed jeg ei heller, hvorvidt de Børnene legerede 500 Rdr. udgiøre det, dem med Rette kunde tilkomme, eller ei.

Men, da jeg ikke veed, hvorledes Jøderne i slige Tilfælde holde det imellem sig, og hvorvidt de enten udelukke en Fader, som har antaget den christelige Religion fra at arve sin Søn, som er Jøde, eller Sønnen i lige Tilfælde fra at arve hans Fader, og jeg saaledes ei heller kan vide, hvorvidt et Slags Jus Retorsionis mueligt kunde finde Sted, hvorom jeg tænker Professor Ebreæ Lingvæ her ved Universitetet Justisgraad Kall best er i Stand til at give Underretning; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Documenterne i denne Sag kunde ham tilsendes, og han tilskrive: i Anledning deraf at give sin Betænkning, især over følgende Qvæstion: Hvorvidt det Forhold, som er imellem Forældre og Børn i Almindelighed, og deres Arve-Rettighed i Særdeleshed, ansees efter Jødernes Principer, og deres Praxis, at bortfalde ved det, at enten Forældrene eller Børnene forlade den jødiske og gaae over til den christelige Religion. Kiøbenhavn den 11 Julii 1763.

Efterat General-Prokureurens Erklæring var indkommen, og Justisgraad Kalls Erklæring siden var indhentet; resolverede Cancellie-Collegium under 7 September 1763:

Bevisges Confirmation.

Men i Conseillet faldt saadan Resolution:

Magistraten tilskrives at lade Testator giøre Forklaring om Omstændighederne af hans første Egteskab og de deri avlede Børn, hvor gamle de vare, da han blev døbt.

Siden bortfaldt denne Sag, da Supplicanten renoncerede derpaa.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat fra Geheimeraad Thott tilfreven den 24 Sept. 1763.

XXXII.

Erklæring over 1) et Pro-Memoria fra det Lydske Cancellie af 20 Novbr. 1762, som er Svqr paa det Brev, der gif til dem den 30 Maji 1763, efter min Erklæring af 3 August 1762, og gaaer ud paa, at det med det Fattiges væsen i Thorninge Lehn kan forblive ved det, som hidindtil har været Praxis. Men hvad angaaer at administrere de Fattiges Esterladenskab, saa kan saadant saa meget mindre tilstaaes Præsterne, som det ellers i Almindelighed tilkommer den civile Øvrighed, og Personerne, ved at nyde af de Fattiges Penge ikke kunne forandre deres Forum, hvorfor de, i Henseende til denne Post henholde sig til deres Pro-Memoria af 30 Maji a. p. og bede om videre Esterretning derom. Tillige med Biskop Brodersens Erklæring af 11 Decbr. 1762, som hernæber sig paa sine forrige, og viser, at det, der hidindtil har været Praxis, baade er det retteste og tjenligste for det Fattigesvæsen. 2) En Forestilling af 10 Febr. 1763 fra Biskop Brodersen, hvorudi han indberetter, at Pastor Kar-door til Keisbbye i Thorninge Lehn har forespurgt sig hos ham, i Anledning af et fattig Almisse Lems Død, enten det var rettest, for at undgaae Fortræd og Chicaner, aldeles intet at befatte sig med dets Esterladenskab, eller og i Følge Reskriptet af 26 August 1735 at besørge Auctionen derover. Og, som Biskopen ikke herudi turde resolvere til eller fra, saa har han tilskrevet Præsten at seppie Kongl. Resolution, som han udbeder sig.

* * *

Det Lydske Cancellies Pro-Memoria kommer mig for, omtrent at være af det Slags, som, naar En, der har en Proees erklærer sig at være villig til Forlig, og vil estergive i alle Ting, undtagen i Henseende til det, der er Proces om, derudi han vil have Ret.

Det, der egentlig og næsten allene har været Tvistighed om, bestaaer, saavide jeg nu erindrer, derudi, hvem der i Thorninge Lehn skal antage sig de fattige Almisselemmers ringe Esterladenskab, og besørge samme gjort i Penge, for deraf at besørge deres Jordfærd, og beregne de øvrige til Indtægt for Fattiges-Cassen.

Præsterne overalt i Danmark ere, ved Reskriptet af 26 August 1735, befalede tillige med de Fattiges-Forstandere at gjøre det. Dette Reskript er og communiceret Præsterne i Thorninge Lehn, som i geistlige Sager høre
under

under Biskopen af Ribe; de have og holdt sig samme efterrettelig, og det Fattigesvæsen har været vel tiemt dermed, saasom Præsterne forrette saadant uden Betalning. Men da Thorninge Lehn i det verdslige herer under Schlesvig, saa ere de civile Betiente siden komne, og have paastaet, at denne Forretning overalt i det Schleswigiske tilkom dem, ligesom en Præst i samme Lehn og er af Amtmanden i Hadersleb paalagt en anseelig Mulet, fordi han havde rettet sig efter Reskriptet.

Man har i den Henseende, herfra tilforn forestillet det Tydske Cancellie, at man ikke gjorde de civile Betiente deres Ret stridig, men da Tingen ikke var af stor Betydning, og det Fattigesvæsen havde været vel tiemt med, at Præsterne hidindtil havde forrettet det; det derimod vilde være af en stem Følge for det Fattigesvæsen i dette Lehn, om Præsterne reent skulde sige sig fra at have dermed at bestille, saa overlod man til det Tydske Cancellie, om det ikke var best at lade det have sit Forblivende ved det, som hidindtil havde været Praxis, og som alle havde fundet sig vel ved.

Derpaa svarer nu det Tydske Cancellie, at det kan have sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis, men hvad Admisselsummers Efterskædskaab angaaer, da maae samme besørge af den civile Øvrighed.

For engang at komme ud deraf, og faae Ende paa alt dette, tænker jeg, at man faaer seie det Tydske Cancellie derudi, at denne Forretning overlades de civile Betiente, naar det allene kan skee uden Fornærmelse for de Fattigesvæsen: naar de ligesom Præsterne ville gjøre det uden dersom at nyde det allermindste.

Jeg skulde i den Henseende, i Henhold til hvad jeg tilforn har skrevet i denne Materie, og hvad der i Overeenstemmelse dermed er tilskrevet det Tydske Cancellie, allerunderdanigst indstille, om Biskop Brodersens Erklæring af 11 Decbr. 1762, saavel som hans Forestilling af 10 Februarii h. a. kunde sendes til det Tydske Cancellie, og dem derhos tilskrives: "At man med Fornøielse erfarer, at det Tydske Cancellie er enig med, at det med det Fattigesvæsens Forvaltning i Thorninge Lehn, kan have sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis; at man havde ønsket, at dette

dette og havde strakt sig til det, der egentlig har været Tvistighed om, nemlig: hvormed der skal besørge Almisselemmernes ringe Efterladenskab giort i Penge til Fordeel for de Fattiges Cassé; at man herfra aldeles ikke søger enten at udvide de geistliges eller at indskrænke de civile Beneficiæres Jurisdictionen, alt hvad man sigter til er de Fattiges Beste, og at det Fattigesvæsen i dette Lehn herefter, som hidindtil, maae blive bestyret til Nytte for de Fattige, i Stilhed og Roelighed, uden at forsaarsage Forvirring, og uden at give Anledning til Tvistighed og Misforstaaelse.

Omcendskent man frygter, at det vil forsaarsage nogen Misforneielse hos Præsterne i dette Lehn, og mueligt give Anledning til, at de i Fremtiden begiere reent at blive fritagne fra at have med det Fattigesvæsen at bestille, saa vil man dog ikke være imod, at denne Forretning, at bringe Almisselemmernes ringe Efterladenskab i Rigtighed, tilfalder de civile Beneficiæres, naar det allene kan skee uden allermindeste Tab eller Skade for de Fattiges Cassé.

Det er bekjendt, at Almisselemmernes ringe Efterladenskab tilfalder de Fattiges Cassé, som derimod besørger deres Fordele. Deraf skyder, at de Omkostninger, som maae anvendes paa at bringe dette Efterladenskab i Rigtighed, eller giøre det i Penge, maae gaae af de Fattiges Cassé.

Hidindtil er det bestridt uden allermindeste Omkostning, da Præsten og de Fattiges-Forstandere have forrettet det, uden derfor at nyde noget. Naar det Efterdags kan skee paa samme Maade, og altsaa uden at de Fattiges Cassé derved behyrdes, saa haver man ikke saa meget derimod.

Man ensker i den Henseende, giennem det Kongl. Tydske Cancellie, at erfare, om Herreds- eller de civile Beneficiæres, som endelig ville tilegne sig denne Forretning, ere villige til at forrette det paa samme Maade, som Præsten, uden derfor at nyde det allermindeste, enten som Betalning for deres Umage, eller under Navn af Reise-Omkostning, Boguelie, Fortæring, eller under hvad andet Naaffud det end maatte være. Thi, i saa Fald er man herfra villig, om det Kongl. Tydske Cancellie ellers ensker det, at giøre allerunderdanigst Forestilling om at faae Reskriptet af 26 Aug. 1735, for saavidt dette Tilfælde og Thorninge Lehn angaaer, ophævet.

Men dersom de civile Berientere skulle paaataa det allermindste, enten som Betaling for deres Umage eller som Erstatning for de af dem gjørende Udgifter og udlagte Penge, da er man forvissat om, at det Kongl. Lydske Cancellie, og især Hans Excellence Hr. Geheimeraad Baron von Bernstorff, som selv er Præsæs for det Fattigesvæsen i Danmark, ikke vil, at de Fattiges Cassé i Thorninge Lehn, frem for alle andre Steder, skal besværes med en, ligesaa unyttig og unødvendig, som usædvanlig Udgift, og at de civile Berientere der i Lehnét skulle vinde paa de Fattiges Beskostning, men hellere seer, at det haver sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis, hvorved alt saadant, paa en ganske beqvem og paalidelig Maade er blevet bestridet, uden allertændste Omkostning eller Besværing for de Fattiges Cassé, og uden at de, som ved et Kongl. Reskript have været bemyndigede og forbundne til at giøre det, i nogen Maade have besværet sig derover eller viist sig uvillige dertil.

Man tilstaaer gierne, at Personer ved at nyde af de Fattigespenge, ikke forandre deres forum; men naar man ved forum eller Jurisdiction allene forstaaer Det til at forrette Skifte efter dem, eller at bringe deres ringe Efterladenskab i Rigtighed, saa kan denne Sætning saa meget mindre synes urimelig, som den finder Sted i Henseende til alle dem, der komme i et Hospital, hvis Efterladenskab Hospitals-Forstanderen giør i Penge til Fordeel for Hospitalet.

Den, der kommer i et Hospital, og den, der nyder af de Fattigespenge, komme overeens saavel derudi, at de begge underholdes af de til de Fattiges Opfold bestemte Indtægter, som og udi det, der her fornemmelig synes at afgive Ratio decidendi, nemlig: at deres Efterladenskab tilfalder de Fattiges Cassé, de ere allene derudi forskiellige, at den Enes tilfælle er forbunden til at være paa et vist Sted med andre Fattige, den Anden ikke. Der kan altsaa intet forunderligt eller usædvanligt være udi, om den Enes Efterladenskab ligesaavel som den Andens blev bragt i Rigtighed ved de Fattiges Forstandere til Fordeel for de Fattiges Cassé, fornemmelig saadan Forretning (som Biskop Brodersen rettelig crindrer) ikke bestaaer i andet, end at sætze et gammelt Bord, Stuel, Skrin og
 nogle

noget usle Gangs og Sengsledder, deraf at støde den Afdele til Jorden, og levere Overskudet, om noget bliver til de Rattiges Cassa.

Man vil saaledes herom vente behagelig Underretning fra det Lydske Cancellie, for derefter at foranstalte det Nødvendige og give Biskop Brodersen endeligt Svar." Kiebenhavn den 13 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 24 August 1763:

Espederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev det Lydske Cancellie den 1 Sept. 1763 fra Geheime- raad Thott tilskreven.

XXXIII.

Erklæring over en Skrivelse fra Kammer-Collegium til det Danske Cancellie af 25 Sept. 1762, hvorved de til Cancelliet remittere, som noget derhen hørende og Justitiens Meie vedkommende, en Angivelse af 4 August 1762 fra Cancelliraad og Sorensfriver Fleischer over en Proprietair i Wosse Fogderie Joachim Nordal, fordi han i lang Tid, havde forømt at tiltale et Qvindemenneske, som anden Gang havde ladet sig besvangre af en Vegtmand, der var hende i tredje Leed beslægtet; i den Henseende han indstiller, om han ikke bør tiltales af Kammer-Advocaten til Undgiældelse efter Forordningen af 6 Decbr. 1743 Art. 23. Tilligemed Stiftamtmand Ciciguens Erklæring af 16 Novbr. 1762, som melder, at Angivelsen kommer af Had; at Fleischer først har meldet det for ham, og villet, at han skulde lade Nordal tiltale, men da han ikke fandt Nordals Forseelse saa grov, og desuden vidste, at det kom af Uformuehed, ligesom han og strax lod Qvindemennesket tiltale, da han ved Fogden lod ham derom advare, har han derved ladet det forblive.

* * *

Da Sorensfriveren her haver givet sig af med en Sag, som er ham aldeles vedkommende, og som burde ankomme paa vedkommende Forretning, og man deraf maae troe, at det forholder sig, som Stiftamtmanden melder, og at saadan hans Adfærd kun har sin Grund i Had mod Nordahl, jeg ei heller af Stiftamtmandens Erklæring kan udfinde, at Tilfældet, i Henseende til Nordahls Forbrudelse, just er det, som man af Sorensfriverens Angivelse, skulde slutte den at være; saa skulde jeg

allerunderdanigst formeene, at herpaa ei kan være at agte; da man maae vente, at Stiftamtmanden, som vedkommende Hvirighed, vel iagttager, naar der er gaaet Dom i anden Instans, at Dommen, efter dens Omstændigheder og Skarphed eller Mildhed, enten bliver Deres Kongl. Majestæt allerunderdanigst forestillet eller ereqveret. Kjøbenhavn den 14 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegium under 24 August 1763:
Forbliver ved Erklæringen.

Herefter blev den 24 Aug. 1763 resolveret, forbliver ved Erklæringen.

XXXIV.

Erklæring over en Memorial af 16 April 1763 fra Hr. Geheimeraad Grev Scheel, derudi han andrager, at da en Kone var død, som beboede et Eiendoms-huus paa Grevskabets Grund, havde Amtmanden formeent, at det tilkom ham at holde Skiftet, men lodet af derfra, da Grevens viiste sin Ret; men dette uanset havde Herredsfogden paastaet at forrette Auctionen, og virkelig forrettet den, mod Birkedommerens Protest. Hvorfor han beder, at Herredsfogden maae befales, at giere Birkedommeren Reede og Rigtighed for den af ham uberettiget holdte Auction, og Efterdags afholde sig fra at giere Grevskabets Detiente Indgreb. Tillige med Amtmandens Baron Gerstorffs Erklæring af 16 Junii 1763, som mener, at Herredsfogden havde Ret, om det var et Proprietair-Birk, men Uret, da det er et Greveligt Birk.

* * *

Det forholder sig, som Hr. Geheimeraad Grev Scheel i hans Ansøgning, og Amtmanden Hr. Baron Gerstorff i hans Erklæring formelde, at det er en uret Forstaaelse af Reskriptet af 22 October 1751, der har ført Herredsfogden til at troe, at han var berettiget til denne Auction, da han har formeent, at dette Reskript, som refererer sig til Auctions-Forordningen af 19 Decbr. 1693, og var anvendeligt paa de grevelige og friehelrige Birker, i den Sted, at det, saavelsom Auctions-Forordningen kun taler om Proprietairernes Birker.

Derfom Herredsfogden havde efterseet et andet Reskript, uden Tvivl af 1725, som her var anvendeligt, og som egentlig og allene taler om de grevelige og friehertlige Birkter, da havde han deraf kunnet erfare, at denne Auction ikke tilfaldt ham, men Grevskabets Birkedommer.

Samme fastsætter som en almindelig Regel, at hvor Amtmanden forretter Skiftet, der tilfalder det Herredsfogden at forrette Auctionen; hvoraf følger, vi oppositorum; at hvor Greven forretter Skiftet, der tilfalder det den grevelige Birkedommer, at forrette Auctionen. Som det da er klart, at der intet er for Herredsfogden at sige, i Henseende til Auctionen over Meublerne; thi jeg finder, at den Afdøde, og skal have eiet et Par Kirker, som vel have lagt uden for Grevskabet; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden Hr. Kammerherre Baron Gersdorff: At da Enken Auberg har boet og er død i et Eiendomsuus paa Grevskabets Grund, og det altsaa tilfaldt Greven at forrette Skifte efter hende, saa tilfaldt det og Grevskabets Birkedommer, og ikke Herredsfogden, at forrette Auctionen over de i Sterboen forefundne Meubler og Løssre, saavel som de Eiendomme, den Afdøde havde inden Grevskabets Grændser, hvorfor det, for saadan Auction kaldte Salarium (som Herredsfogden melder at staae in seqvestro) bør til bemeldte Birkedommer udbetales. Da der, af saadant allernaadigst Reskript vel vil gaae Communication til Hr. Geheimeraad Grev Scheel. Kiøbenhavn den 15 Julii 1763.

Cancelliet resolverde herpaa under 24 August 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Kongelig Befaling under 2 Sept. 1763 til Kammerherre Baron Gersdorff og Notis samme Dag til Geheimeraad Grev Scheel.

XXXV.

Erklæring over en Foresøgning af 31 August 1762 fra Amtmanden over Callundborg oc. Amter Stiftamtmand Vårner, hvorudi han indberetter, at i Følge Reskripterne af 27 August 1751 og 15 April 1757, bør han holde Skifte efter Kongl. Betiente, der kunne have sættet Huse eller Gaarde paa Amtet, og spørger sig i den Hensende for, om han ikke bør forrette Skifter efter afgangne Amtsforsvalter Saldren, som boede i Callundborg, men var Amtsforsvalter over Amtene, og altsaa fød under Amtmanden. Lillig med Stiftamtmandens og Magistratens i Callundborg deres Erklæringer af 20de og 1 Oct., som gien- drive de af Stiftamtmand Vårner anførte Grunde.

Da Hr. Stiftamtmand Vårners Paaastand ikke har den allermindste Grund eller Medhold i Lov, Forordninger eller Reskripter, saa kunde ham efter mine Tanker herpaa svares: At da Reskripterne af 27 August 1751 og 15 April 1757 allene tale om saadanne Betiente, som boe og opholde sig paa Landet og i Amtene, og afgangne Amtsforsvalter Rasmus Saldren har boet og er død i en Gaard i Callundborg Bye, og altsaa i levende Live har forteret under Byens og ikke under Amtets Jurisdiction, saa kan det i Følge Loven, ikke tilfalde Amtmanden, men Magistraten i Callundborg Bye, at forrette Skifte efter ham. Kiebenhavn den 16 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 24 August 1763:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Hæfter blev Amtmand Vårner den 30 August 1763 fra Generaalsraad Thott tilskreven.

XXXVI.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skridelse til General-Prokureuren af 18 Decbr. 1762, hvorved de tilsende en Dom affagt af en Cattedommer ved Hammershuus Birk paa Bornholm den 13 Sept. 1762, hvorved Hans Welsen Solm er frifunden for at betale 6te og 10de Penge af en Arv, som
var

var tilfalden en i Holland boende Johan Jørgensen Hammer, og han igien havde overdraget til Holm, for derved at betale ham nogle Penge, Holm havde laant ham paa deres Særreiser fra Amsterdam til Vestindien, og han havde givet sin Haand for; og som i lige Tilfælde oftere kan forefalde Spørgsmaale, saa udbede de sig General-Procuratørens Betænkning derom, og sende i den Henseende Dom's Acten. Og nok en dito Skrivelse fra Kammer-Collegium af 18 Junii 1763, hvorudi de anholde om Svar paa Foregaaende.

* * *

Byefoged og Birkedommer Schougaard, som paa Hans Majestæts Vegne har anlagt og ført denne Sag, synes ikke at have havt nogen Tvivl om, at det virkelig forholdte sig saaledes, som Hans Nielsen Holm foregav, nemlig: at han havde høvt Penge tilgode hos Johan Jørgensen Hammer, og at Hammer just i Betalning og til Afdrag paa denne Gield, havde til ham overdraget den ham paa Bornholm tilfaldne Arv; thi i saa Fald burde Byefogden eventualiter og in subsidium paastaæet, at Hans Nielsen Holm skulde med Sed bekræfte samme hans Foregivende, at det virkelig og i alle Maader forholder sig saaledes, og at der ikke var nogen Svig under, for at besvige Hans Majestæts Cassé.

Da dette ikke er skeet, saa maae man formode, at det dermed har sin Rigtighed, ligesom jeg ei heller af den tilsendte Act finder gyldig Anledning til at tvivle derom, men maae tilstaae, at det bestrækes ved det i Nette lagte Gieldsbrev af 5 Sept 1760.

Naar dette sættes forud, saa ffisuner jeg ei rettere, end at Sættedommeren paa Bornholm haver dømt ganske rigtig og efter Dancks Lovs 5 Bogs 2 Cap. 76de og følgende Artikler.

Hensigten med denne 5 Bogs 2 Cap. 76 Art., som omtrent er tagen af Christian den 4des Necesses 2 Bogs 7 Cap. 2 Art., har ikke været at indføre et Slags Droit d'Aubains i Danmark, eller at fastsætte, at af al den Arv, som i Danmark tilfalde Fremmede og uden Riget boende, skulde en fjerde Deel tilfalde Kongen og Øvrigheden, eller en Siattedeel Kongen og en Tiendedeel Øvrigheden.

Derz

Derfom dette havde været Lovgiverens Hensigt, saa kunde Skifteforvalterne ligesvem været satte til Executores af denne Lov; thi da havde enhver Skifteforvalter kun strax, saasnart En uden Riget boende tilfaldt en Arvepart, ferend han udlodnede samme, at trække en Tierdedeel derfra, og levere den til Bedkommende.

Men dette har ikke været Lovgiverens Hensigt, kommer ei heller overeens med Lovens Ord og Meening.

Alt hvad Lovgiveren har villet fastsatte og virkelig har fastsat, bestaaer allene derudi, at naar Penge af Riget udføres, da skal deraf betales $\frac{1}{2}$ Deel til Kongen, og $\frac{1}{10}$ Deel til Øvrigheden. Det kommer kun an paa, om Penge (eller det, som kan staae i Ligning med Penge, saasom Guld, Sølv, Prætiøsa ic.) af Riget udføres, og saasnart dette finder Sted, saa kommer det ikke an paa, om de ere arvede eller paa anden Maade erhvervede, om de udføres for at leveres den, der haver arvet dem, eller fore i den, der eier og har erhvervet dem i Riget, agter at anvende dem uden Riget.

Naar nu dette anvendes paa nærværende Tilfælde, saa kommer det allene an paa, om den Johan Jørgensen Sammer tilfaldne Arv bliver af Riget udført, eller ei? og, naar man da antager, at det med Hans Nielsen Holms Foregivende i alle Maader har sin Rigtighed, saa svares derpaa Nei. Utsaa kan Fogden paa Kongens Vegne ei heller have noget deraf at fordre.

Derfom Johan Sammer ligesvem havde foræret Hans Holm denne Arv, da havde han i Følge Lovens 5 Bogs 2 Cap. 78 Art., været frie for at betale 6te og 10de Penge deraf, fordi hverken Arven eller noget Wederlag derfor blev udført. Nu forærer han ham den ikke, men han betaler dermed den Gield, han var i til ham; saa finder den selv samme Marsag Sted, nemlig, at hverken Arven eller noget Wederlag derfor bliver udført.

Vil man sige, at i visse Henseende bliver et Wederlag for denne Arv udført, ved det, at den Rettighed ophører, som Hans Holm, der boer i Landet, tilføern havde til at fordre en saadan Summa af Johan Sammer, der opholder sig uden Riget, da kunde derpaa svares,

at det samme Bederlag er kort tilforn indbragt i Landet, ved det, at Hans Solm har indført denne Ret med sig.

Derfom Johan Hammer ikke godvillig havde overdraget Hans Solm denne Arv, i Betaling for hans Tilgodehavende, og Hans Solm, som havde hans Beviis i hænde, derimod havde gjort Arrest i Arven, for deraf at erholde hans Betaling, for saavidt den kunde tilstrække, og lovlig forfulgt samme Arrest, da er der ingen Tvivl om, at han jo havde faaet Indrørsels-Dem derudi, og da kunde man vel neppe paastaet af ham, at han skulde fra sig legge en Fierdedeel deraf. Men enten Johan Hammer godvillig overdrager ham Arven i Betaling, eller Hans Solm ved Rettens Hielp, selv søger sin Betaling derudi, saa kan hans Forbindelighed til at betale Siettes og Tiendpenge derved hverken blive større eller mindre. Jeg tænker saaledes, at det i nærværende Tilfælde faaet have sit Forblivende ved den affagte Dom.

Deres Excellence og Heistorede Herrer melde, at udi lige Tilfælde oftere kan forefalde Spørgsmaal. Dette er i sig vist, og alt hvad jeg i saa Fald kan anbefale, er, at vedkommende Fogder og andre advares, naar at undersøge Factum og dets Omstændigheder, og i Henseende til samme, ætse fuldt Beviis, da intet er lettere, end at En uden Rigtig boende kan colludere med En i Rigtig boende, og til ham pro forma udgive et Gieldsbeviis, for derved at blive befriet for at svare Ore og 10de Penge. I den Henseende vedkommende Actores og, saafremt der var nogen Anledning til Mistanke om Collusion, maatte gjøre sig al muelig Umage med, at faae samme oplyst og lagt for Dagen, og i Mangel deraf tage deres Tilflugt til det eneste Middel, som i slige Tilfælde bliver tilovers, nemlig at ætse den andens Eed.

For øvrigt træffer det sig just ikke altid eller ofte, som her, at den, der har Gieldsbeviset i Hænder og i Eie, har selv nogle Aar tilforn været uden Landet, og der været i saadanne Omstændigheder, at han kan formodes at have fortrient noget, og at have været i Stand til derved at hjælpe den anden, som har udgivet Gieldsbrevet.

Men, naar Tilfældet er det samme, som her, og Factum med sine Omstændigheder er tydelig opløst, og aldeles ingen Misraabe om Collusion, saa formener jeg, at Fogden paa Hans Majestæts og Hvirshedens Vegne, ikke er berettiget eller beføiet til at paastaae Gie og rode Pengene.

Dette er, hvad jeg næst Dommens Tilbageføndelse, har at melde i Siensboer paa deres Excellences og Høistårrede Herreris meger Væerde af 18 Decbr. 1762 og 18 Junii h. a. Andre Forretninger, som det mere haver høstet med, have hidindtil ikke villet tillade mig, at foretage denne Sag, da jeg ellers med Fornøielse længe siden havde efterkommet deres Excellences og Høistårrede Herreris Begiering udi berørte deres væerde Estrivæller. Kjøbenhavn den 18 Julii 1763.

Resolutionen paa denne Sag har i Rentekammeret ikke været at finde.

XXXVII.

Erklæring over en Forestilling af 13 Decbr. 1762 fra Amtmanden over Standerborg ic. Amter Kammerherre Woida, hvorved han indseuder en Memorial til haw selv af 9 Decbr. fra en Bondeskarl Søren Nielsen, og derhos forestiller, at denne Karl, som havde sæstet en Kystergaard, var bleven troeløvet til en Enke Anne Christensdatter, uvidende om, at de vare besvogrede, men siden var det erfaret, at hendes forrige Mand var Søren Nielsens Moders Halbroder, hvorover Præsten ikke vilde vie dem uden Kongl. Bevilling, samme de og søgte, men blev afslaaet, hvorover Bryllupet, som var berammet, maatte udsættes. Imidlertid var hun flyttet ind til haw, og ved ham bleven frugtommelig; i den Henseende indstillte Amtmanden, om disse Trolovede, som ikke kunne blive adskilte ved Lamperretten, ikke maae tillades at ægte hinanden i Følge 3—16—9 §. 7, da Amtmanden ikke veed, hvorledes der skal forholdes baade med dem og med Barnet, som i Følge 5—2—32 og 33 synes at være et ægte Barn. Søren Nielsen melde i sin Memorial til Amtmanden, at Enten strax efter Trolovelsen sagde sig fra sin Gaard, hvilken en Anden fik, saa hun maatte flytte ind til ham, for at være ham til Hielp. Han beklager derhos, at han ikke veed, hvad der skal blive af baade dem og Barnet.

• • •
Dette

Dette Ægteskab er af det Slags, som i Danmark og Norge ikke pleie at bevilges eller dispenseres imdi, siend Deres Majestæts Undersaatter i Slesvig og de Lydske Provindsler, uden nogen Vanskelighed, erholde saadan Bevilling eller Dispensation giennem det Lydske Cancellie. Men derhos maae det og tilstaaes, at dette Ægteskab er i den alleryderste og sidste af de Grader, i hvilke det ikke pleier at bevilges, og allernærmest ved de Grader, hvor det, uden den allermindste Vanskelighed, bestandig bevilges.

Søren Nielsen begierer Tilladelse at ægte hans Moders Halvbroders Enke, og Anne Christensdatter vil ægte hendes afdede Mandes Halvsøsters Søen. Dersom Søren Nielsen, i den Sted begjærte Tilladelse at ægte hans Moders heel eller Halvbroders Datter, da blev det, uden nogen Vanskelighed bevilget. Dette kunde synes underligt, da der ere andre Tilfælde, hvor det er tilladt at ægte dens Enke, hvis Datter det ingenlunde tillades at ægte. Saaledes kan en Mand, endog uden Bevilling, ægte sin afdede Hustrues Broders Enke, men det tillades ham ikke at ægte hans afdede Hustrues Broders Datter. Derimod forbydes det her Søren Nielsen at ægte dens Enke, hvis Datter han lettelig havde faaet Tilladelse at ægte.

Imidlertid have disse Forkude deres gode og tilstrækkelige Grund im Respectu Parentelæ. Der er Respectus Parentelæ imellem en Mand og hans Morbroders Kone, men der ingen Respectus Parentelæ imellem ham og hans Morbroders Datter. Ivertimod er der Respectus Parentelæ imellem en Mand og hans Kones Broderdatter, men der er ingen Respectus Parentelæ imellem ham, og hans Kones Broders Kone.

Formedelt denne Respectus Parentelæ pleier Ægteskab at forbydes og er efter vores Lov forbuden i uendelige Grader.

I de protestantiske Lande haver man og tilforn været meget vanskelig i at dispensere derudi. Men paa nogen Tid er man derudi paa de fleeste Steder bleven langt villigere i de Tilfælde, hvor Respectus Parentelæ allene haver sin Grund i Svogerskab, og ikke i Slægtskab.

Anledning dertil er, uden Tvivl, det Princip, som er bleven temmelig almindeligt, og som synes at have været antaget hos Jæderne i det

gamle Testamente, nemlig: At Affinitas eller Svogerskab ophæret ved dens Død, fra hvis Ægteskab det hidrøede.

I Følge deraf kan det gierne ved Dispensation tillades en Mand, at ægte sin afdøde Instrues Søster, Søsters- eller Broderdatter, Faders eller Moders Søster, og saa fremdeles; siden Svogerskabet, som var det, der hindrede Ægteskabet, ansees at være ophørt ved Konens Død.

I Danmark har man hidindtil bestandig nægtet Dispensation i Henseende til Ægteskaber, som ere forbudne propter Respectum Parentelæ, og det, hvad enten denne Respectus Parentelæ haver havt sin Grund i Slægtskab eller allene i Svogerskab.

I andre Tilfælde gjør dog vores Lov stor Forskiel paa den Respectus Parentelæ, som kommer af Slægtskab, og den, som kommer af Svogerskab, da Svogerskab efter vores Lov, aldeles ingen Udgang giver til at være Formynder for en Umyndig, skiont Formynderskab synes at staae i en temmelig nøie Forbindelse med Respectus Parentelæ.

Jeg tvivler ikke om, at det jo og i Danmark vil i Fremtiden, komme dertil, at man eftergiver noget af den Strenghed, hvormed man hidindtil har nægtet Dispensation i Henseende til saadanne Ægteskaber, og at man nojer vil følge den Føielighed, som derudi vises i adskillige andre Protestantiske Lande.

Det var og at ønske, at der kunde trefles en Slags Overeenstemmelse mellem det, som i saa Fald tillades her og i de Indfse Provindsers især i Hertugdømmet Slesvig; da det er noget underligt, at det, som blant Deres Majestæts Undersaatter i en Provinds bifaldes og tillades, som et lovligt Ægteskab, skal i den anden Provinds ansees og straffes, som en Incestus eller Blodskam. Dog maae man derved gaae meget vaerksom til Verks; thi hvor det gaaer, bestaaer dog alletider en Ratio civilis eller Politica; nemlig: At Folk i Almindelighed ikke bør have den Tanke om sliq Ægteskab, at det lettelig bliver tilladt, siden denne Tanke og Haab om Ægteskab, lettelig ved den daglige og fortroelige Samqvem, kan give Anledning til lefsærdig Omgang og Horerie; da derimod den

Tanke,

Tanke, at de ikke maae have hinanden til ægte, virker en Slags Barsomhed og Afholdenhed.

Derfor det om nogle Aar, skulde i Danmark komme dertil, at der lettelig blev erholdet Dispensation i Hensende til saadant Ægteskab, som det her omspurgte, da var det meget ilde, om saadan Dispensation nu, i nærværende Tilfælde skulde blive negtet, da der ere saa mange særdeles Omstændigheder, som tale for Supplicanterne og til Fordeel for Dispensationen.

Foruden det jeg tilforn har erindret, at dette Ægteskab er i den alleryderste og sidste af de Grader, hvor Dispensation pleier at negtes, og allernærmest ved de Grader, hvor den uden Bausfelijkheid daglig bevilges; saa foregive de, at have været uvidende om dette deres Svogerskab. Saadant Foregivendes Rigtighed antager Lovens 3die Bogs 16de Cap. 9de Art. 7de §. at være muelig, og den er i sig muelig blant flige Folk, som ikke meget bekymre sig om Slægt-Registere.

I nærværende Tilfælde bliver den endog rimelig; hvilket jeg ikke saa meget slutter deraf, at Amtmanden ikke tvivler derom, som deraf, at de ere trolovede, hvilket er et Beviis paa, at Præsten ikke har vist deres Svogerskab, thi ellers havde han ikke trolovet dem, ligesom han siden, da han er kommen i Erfaring derom, ikke har villet vie dem. Men Præsterne paa Landet pleie gierne bedre at være underrettede om saadan Slægtskab og Svogerskab blant deres Sognefolk, end vedkommende Bønder selv.

Dertil kommer, at de virkelig ere Trolovede, og altsaa er der mellem dem knyttet et Baand, som de ikke selv, paa egen Haand kunde opløse, og som bestaaer indtil det ved Deres Majestæts Resolution eller Dommerens Kiendelse bliver ophævet. Derfor Sagen og kom for Lamperretten, er det uvist, hvordan Dommen vilde blive; thi, isald Dommerne nsiagtigen vilde holde sig Lovens 3die Bogs 16de Cap. 14de Artikel efterrettelig, saa fandt de der ingen Lov, hvorefter de kunde ophæve denne Trolovelse.

Da de ikke selv forlange at skilles ved hinanden eller at faae Trolovelsen ophævet, saa kan Sagen ei heller komme for Lamperretten, uden en Actor i den Hensende, af Øvrigheden blev beskiftet.

Endelig er det gaaet disse Trolovede, som det gjerne gaaer Trolovede blant gemene Folk, at de ere draagne til hinanden, at de have søgt Sengsammen, og at hun er bleven frugesommelig ved ham. Altsaa er her ikke allene Trolovelse, eller et heitideligt Løfte og Forening om at indtræde ind i Ægteskab, men her er tillige Contractens og Ægteskabets Fuldblyrdelse.

Derfom de virkelig, medens de endnu vare uvidende om deres Eogerskab, vare blevene Ægteviede, saa synes Lovens Tydende i 3 B. 16 Cap. 9 Art. 7de §. her at kunne finde en Anvendelse. Da det in jure hedder: Sponsalia, ubi accesserit concubitus vel copula carnalis, æquivalent conjugio, saa synes denne Artikel endnu at give et stærkt Argument for dem.

Desuden gier denne Omstændighed af Enkens Erangerfkab, at der i denne Materie bliver en tertius interveniens, hvis Fordeel saavidt mueligt noie bør iagttages.

Samme er det Barn, Enken er frugesommelig med, hvilket her ansees, for saavidt det kan siene til dens Fordeel, som det allerede var sedt, i Følge det bekiendte Princip: Nasciturus, ubi de commodò illius agitur pro nato habetur.

Dette Barn har ikke forseet sig eller mishandlet, og bør altsaa ei heller straffes. Da Forældrene ere Trolovede, og det ikke er deres Skyld at Bilsen ikke er paafulgt, saa haver Barnet i Lovens 5 Bogs 2 Cap. 33 Art. loovlig Adkomst til at holdes for ægte Barn. Det bliver og et ægte Barn, naar Forældrene i Følge erholdte allernaadigste Dispensation faae Lov at ægte hinanden; men i Mangel af saadan allernaadigst Dispensation eller Bevilling, bliver det ei allene et Stegfred eller nægte Barn, men regnes endog blant Liberos Incestuosos eller saadanne Børn, som ere avlede i Blodffam. Saadan Fornærmelse for et uskyldigt Barn bør man saavidt mueligt undgaae.

I den Henseende, og da dette Ægteskab dog er af det Slags, som Deres Majestæt jævnlig pleier at tillade i de Tydske Provindser, hvilket viser, at det ikke er af det Slags, som man holder for at straffe inod Guds Lov, eller, som der er nogen turpitudine naturalis udi, ffulde jeg formeene,

at den ansøgte Dispensation kunde bevilges, naar det allene skeer paa en Maade, som viser, at det er i Hensende til de her indsendte særdeles Omstændigheder, og at enhver anden just ikke kunde gjøre sig Haab om at nyde saadan Dispensation.

At saadan Marsag skulde jeg og holde for, at dem burde paalægges nogen, skiont heel taalelig Straf, for deres Uforsigtighed.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvere: At det skulde være Søren Nielsen og Anne Christensdatter tilladt at ægte hinanden, uanset hendes forrige Mand har været hans Moders Halvbroder, i Hensende til, at de i Uvidenhed om dette deres Svogerskab ere blevene trolovede, og hun siden bleven frugtommelig ved ham, dog, at de, for saadan deres Uforsigtighed betale hver 4 Rdr. til næste Hospital, eller sidde i 8 Dage paa Vand og Brød. Kjøbenhavn den 20 Julii 1763.

Cancelliet resolverede under 31 August 1763:

At det skulde indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen, imod at de skulde sættes 8 Dage paa Vand og Brød.

Og Hans Majestæt resolverede den 9 Sept. næstefter i Confeillet paa Fredensborg:

Bifaldet.

Herefter afgif Kongelig Befaling under 9 Sept. 1763 til Kammerherre og Amtmand Woyda.

XXXVIII.

Erklæring over en Forestilling af 28 August 1762 fra Amtmanden over Nordmør af Justitiraad Collin, hvorved han indsender og anbefaler en Klage fra Sørenskriveren over Nordmørs Fogderie A Barchmand, der besværer sig over, at Byefogden i Christiansfund havde holdt Auction paa Gaarden Lyngsted der i Fogderiet, saavel over den afdøde Jacob Messels Reubler og Løssre, som over adskillige der i Fogderiet beliggende Eiendomme, og det imod Sørenskriverens Protest, da Byefogden ikke har havt andet at beraabe sig paa, end
Chri-

Christiansunds Privilegier, og at den Kbede der havde været Borger og ikke opsaat sit Borgerkab. Ellige med Stiftamtmand Cicignons Erklæring af 5 Octbr. 1762, som og formener, at Bysfogden eller hans Kuldsmægtig bør til Sorenskriveren udbetale det oppebaarne Auctions: Salarium.

* * *

Nel havde jeg ønsket, at Bysfoged Korens eller den constituerede Bysfoged Kierulfs Erklæring herover var indhentet, paa det man deraf havde kunnet erfare, hvad de havde til deres Forsvar og Undskyldning at anføre; fornemmelig jeg ikke kan sige, at enten Amtmanden i hans Foresstilling, eller Sorenskriveren i hans Klage, meget tydelig har fremsat det her værende Tilfælde, som man omtrent best erfarer af den udsædte Placet.

Årsagen til, at Stiftamtmand Cicignon ikke har indhentet Bysfogdens Erklæring, er uden Tvivl, at Christiansund ikke ligger i Bergens, men udi Trundhiems Stift, og at Stiftamtmanden altsaa ikke har holdt sig besejret til at indhente en Betients Erklæring, som ikke stod under ham.

Men da dette Tilfælde synes temmelig tydeligt at være afgjort ved Reskript af 10 August 1753, og den Undtagelse, som dette Reskript indeholder, i Henseende til visse da levende Betiente, ikke kan passe sig paa Bysfoged Koren, som først efter den Tid er kommen i Embede; saa skulde jeg formeene, at man just ikke behøver endnu først at indhente Stiftamtmand Kangaus Erklæring; men allerunderdaniagst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmand Kangau i Trundhiem: At da den constituerede Bysfoged Kierulf i Christiansund den 25 og 26 Junii 1762 har foretaget sig, paa Gaarden Lyngstad i Nordmørs Sogderie og Meege Tinglaug, at holde Auction saavel over den afdøde Jacob Messels efterladte og der befindende Meubler og Løssre, som over adskillige der i Sogderiet beliggende faste Eiendomme og Bygninger; og det i Sølge Reskriptet af 10 August 1753, havde tilfaldet Sorenskriveren i Nordmørs Sogderie Andreas Barchmand, at forrette samme Auction, ligesom han og paa Auctionsstedet,

stedet, skal have ladet møde og protestere imod Auctionens Soldselse; saa bsr Byefoged Koven i Christiansfund, eller i hans Sted og paa hans Vegne, den constituerede Byefoged Kierulf, til bemeldte Sorenfriver Barchmand udbetale det, for denne Auction oppebaarne Salarium. Da der af saadan allernaadigst Reskript, vel vil gaae Communication til Amtmanden Justitsraad Collin. Kiøbenhavn den 21 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 31 August 1763:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herom Ordre under 9 Sept. 1763 til Stiftammand Rangau og Amtmand Collin.

XXXIX.

Erklæring over en Memorial af 12 Novbr. 1762 fra forrige Amtmand over de Danske Eilande i Amerika Commandeur-Capitain Goltz, derudi han indberetter, at udi Aaret 1758, medens han var Amtmand og havde Inspectionen med Soldvæsenet, h. vde han lagt Arrest paa en Barque og dens Ladning, og strax indberettet det til det Secrete-Raad, med Begiering, at Advocatus Regius maatte blive befalet at anlegge Sag derom mod alle Vedkommende. Men skiont Barquen var fra St. Eustache, hvormed al Handel var forbuden, og Ladningen tildeels var urigtig, tildeels aldeles ikke angiven, deriblant og var Contrabande-Wahre, og skiont han nogle Gange gientog sin Begiering, hittede dog det Secrete-Raad stedse paa at undgaae det, og tilfod Skipperen tilfsdt der paa Stedet at indtage Ladning og at reise bort. Derefter anlagde Kjøbmændene Bodkin ic., som Ladningen var adresseret til, Sag imod Amtmanden, og fik ved Landstinget Dom paa ham til at betale over 4000 Rdr., mod at beholde Wahrene, (hvorfor de og gjorde Execution hos ham). Hvilken Dom den 15 Febr. 1762 blev ved Høieste-Ret, som lovsfridig underkændt.

Han henvendte sig derpaa til det Vestindiske Rentekammer, om at faae Sagen, saavel angaaende Confiscationen paa de anholdte Wahre, som imod alle Vedkommende for deres Behandling, i deres Embede, og mod ham herudi, ved Kammer Retten paakiendt, hvorpaa Kammer-Collegium og har befaleet Kammer-Advocaten at udtage Stævning i Sagen. Men Kammer-Advocaten har derpaa betydet ham, at han ikke ved Kammer Retten, som første Instans kunde an'egge Sag mod Kjøbmændene paa St. Croix til Confiscatio-

nens Paakiendelse, eller Erstatning for den, efter Landétings-Dommen giorte Execution, siden der ingen Dom desangaaende var falden ved Hjemtinget. Da det nu vilde medtage lang Tid og mange Kar, ifald een Sag paa St. Croix skulde anlægges mod Kribsmændene, og en anden her ved Kammer Retten mod General Gouverneuren og det Secrete-Raad, Tolder, Byefoged ic. ligesom Sagen og derved taber sin Styrke, naar den ikke under eet mod alle Vedkommede kan blive udført; saa begierer han, at Kongen vilde bevilge, at Sagen i alle Poster og imod alle Vedkommende, sine Exceptione fori for Kammer Retten, uden foregaaende Hjemtingsdom, maatte blive indskrævet og paakiendt, da han paa anden Maade, aldrig kan see at faae Ende paa denne for ham saa vigtige Sag. Tillige med Toldkammer-Collegii Betænkning af 31 Decbr. 1762, som gaaer ud paa, at Confiscations Sagen vel ikke burde at indkomme umiddelbar for Kammer-Retten; men, ifald den af Zolst ansøgte Dispensation i Henseende til denne Sag, giennem Cancelliet maatte udvirkes, synes Kammeret, at dertil er nogen Foie, da 1) Factum er noksom beviist. 2) Toldbetientenes Dugang fortienet at paaantes. 3) Det er ikke Zolsts Skyld, at Hovedsagen ikke af Eierne er forfulgt. 4) Zolst har ikke paa hans Side forsømt noget af det, der tilkom ham at giøre til Sagens Forfulgning, og at det ikke er fæet, er Gouvernementets Skyld. I den Henseende har Kammeret ikke noget imod Ansøgningen, men mener, at denne Sag, saavidt deraf ikke ved andre Retter er paadsmt, men er af den Natur, at Kammeret derudi bør dømme, kunde saavel imod Told-Defraudanterne, som og angaaende General Gouvernementet, Toldbetientenes og andre Angseldende deres utilladelig Adfærd udi samme Begivenhed, vel lige for Kammer Retten sine Exceptione fori indskræves, for endog derved at hindre, det deraf ikke ellers endnu flere Bisager udi Vestindien skulde blive afledede.

* * *

Det forholdes sig ganske rigtig, som Commandeur-Capitain Zolst i sin Ansøgning medder, at Kammer-Advocaten har sagt til ham, at han ikke i Følge Forordningen af 7de Maji 1701 (som først har lagt disse Sager under Kammer-Retten) kunde lige for Kammer Retten anlegge Sag imod Kribsmændene paa St. Croix til Confiscationens Paakiendelse, (thi Sagen angaaende Executionen efter Landstings-Dommen og Erstatnings Etholdelse derfor, hører aldeles ikke for Kammer-Retten, og kan ikke der paakiendes enten i første- eller anden Instans) men at samme Sag forhen

og

og i første Instans burde paakiendes af vedkommende Underdommere der paa Stedet.

Det er og i sig ganske billigt og rimeligt, at en saadan Sag, i første Instans undersøges og paakiendes paa det Sted, hvor Factum er begaaet, hvor Stedets, Havnens, Sold- og Pakbodernes og andre Omstændigheder ere bekendte, og hvor Parterne saavel som Vidnerne, og alle de, der skulde give Oplysning om Sagen, ere nærværende.

Det er let at begribe, at det for den, som bliver nødt til at udføre en Sag paa et langt fraliggende Sted, ikke er ligegyldigt, enten det skeer i første Instans, hvor Factum skal oplyses og derved bestemmes, eller i anden Instans, efter at Factum allerede er opløst og derved bestemt.

I Følge heraf synes Commandeur Capitain Zolstes Ansøgning ikke at kunde bevilges uden Fornærmelse for Lawrence Bodkin og de øvrige Kiebmænd paa St. Croix, som ere Eiere af de til Confiscation anholdte Vabre, da disse Kiebmænd vel ere forbundne til i anden Instans at føre deres Sag for Kammer-Retten, men ikke i Følge Lov og Forordninger ere pligtige, der at føre den i første Instans.

Med alt dette maae jeg dog tilstaae, at jeg, i Henseende til de meget egne og usædvanlige Omstændigheder, som møde under denne Sag og den forunderlige Vending den haver taget, ikke kan andet, end være af lige Meening med det Westindisk- Guineisk- Rentekammers velgrundede Betænkning; og at jeg saaledes seer mig forbunden at raade Deres Kongl. Majestæt til, i nærværende Tilfælde, at giere en Undtagelse i een, ellers i sig, ligesaa almindelig som billig Regel.

Det er ganske rigtigt, som Commandeur-Capitainen erindrer, at Sagen paa anden Maade, neppe i mange Aar og maaffee aldrig, vil komme til Ende.

Det var meget ilde, om en Sag, hvorudi det almindelige Beste, Ret, Billighed og Anstændighed saa aldeles er sat til Side; hvor der ere giorte saa mange Kneb, og brugte saa mange Chicaner og Paafund til at undertrykke Sandheden; (thi, at det, i den Henseende forholder sig saaledes, som Commandeur-Capitain Zolst andrager, det har man alle-

rede merket ved den Sags Paakiendelse, som er paadomt i Høieste-Ret;) om en saadan Sag, siger jeg, ikke engang skulde blive sat i sit fulde Lys, og Vedkommendes Opsørjel anseet saaledes, som den fortienner.

Det er let at begribe, at Sagen imod Kjøbmændene til Confiscationens Paakiendelse, og imod Soldbetientene og det Secrete-Raad, i Henseende til deres Opsørjel og Forhold derudinden, ikke allene staae i saadan Forbindelse sammen, saa at den eene ikke kan undersøges og paakiendes uden den anden, men og egentlig kun udgiøre een og den samme Sag, skjønt imod adskillige Personer.

Saa snart der spørges, om Commandeur-Capitain Zolst har været beføiet til, at lade disse Wahre anholde? saa maae der nødvendig spørges, om Omgangen med Barquen og Wahren: har i alle Maader været lovlig eller ei? og denne Qvæstion opløser sig igien i det Spørgsmaal: om saavel Skipperen som Soldbetientene have gjort, hvad de burde, og vare forbundne til eller ei?

Saa snart Eierne fremkomme med deres Hoved-Argumente, at det er en Arrest, der er lagt paa deres Wahre, og at samme Arrest ikke er lovlig forfulgt, saa maae der nødvendig spørges; hvis Skyld det er, om Commandeur-Capitainen i den Henseende, har gjort hvad han kunde og burde, og om Gouvernementet eller det Secrete-Raad have gjort hvad de burde? Man kan ikke skionne om det eene, uden at skionne om det andet; og jeg seer ikke, at det er Underdommeren mueligt, ret og fuldstændig at domme i Confiscations-Sagen, saa længe han ikke maae kiende paa Soldbetientene, og det ikke er ham tilladt at antage, at det Secrete-Raad enten har forseet sig eller handlet urettelig; men det maae han ikke, saa længe de ikke tilstales og han ikke maae kiende paa dem.

Man skal aldrig forsøge Processer. Af een Sag bør man ikke giøre tvende, og naar tvende Sager staae i saadan Forbindelse sammen, bør de, omendskjønt de ellers kunde høre for forskjellige Værneting, dog afgjøres under eet, og den ene rette sig efter den anden.

Naar jeg saaledes sætter forud, at Sagen mod Kjøbmændene, som sie Wahrene, til at paakiende deres Confiscation, og Sagen mod Sold-

betientens

betientens og det Secrete-Raad til at paakiende deres Opførsel, endelig maae afgjøres, udføres og paakiendes tillige og under eet; saa spørges, paa hvad Maade det best og beqvemmest kan lade sig giere.

Jeg seer ikke, at der i den Henseende er meer end tvende muelige Maader; nemlig: enten bør heele Sagen, under eet anlægges og udføres i første Instans for Underdommeren paa St. Croix, og derfra i anden Instans indstævnes for Kammer-Retten, eller og den strax i første Instans bør lige indstævnes for Kammer-Retten.

Det første kunde maaskee synes det retteste, da Sagen imod Riob-mændene virkelig er Hovedsagen, og Sagen imod Soldbetientene og det Secrete-Raad kun er en Bisag, som er avlet deraf, og det i slige Tilfælde hedder: *Accessorium sequitur suum principale*. Men dette er ei allene lidet rimeligt, men og ugierligt.

Enhver skionner lettelig, hvor rimeligt og anstændigt det vilde være, om Bysfogden paa St. Croix skulde sidde, og ei allene undersøge og afhøre Vidner og modtage Beviser angaaende Gouvernementets eller det Secrete-Raads Opførsel udi deres Embede, men og være forbunden til at bedømme og paakiende samme. Naar Gouvernementet ligesuldt, og medens Sagen vedvarede, blev Gouvernement, saa kan man nogenledes forestille sig, hvorledes saadan Undersøgning og Paakiendelse vilde udfalde.

Vilde man, for at høre denne Vanskelighed, isteden for Bysfogden, der paa Stedet sætte en Commission, som udi første Instans skulde kiende paa heele Sagen, saa blev Uleiligheden derved ikke mindre.

Kammer-Collegium, som man først maatte spørge derom, vilde neppe samtykke derudi; thi da Kammer-Retten egentlig ikke kan kiende paa Commissions-Domme, som lige bør indstævnes for Høieste-Ret, saa vilde Sagen derved blive unddraget fra Kammer-Rettens Jurisdiction. Om end denne Vanskelighed blev høvet, saa blev dog en anden ikke mindre betydelig tilovers.

Enhver, som kiender disse Eilande, og veed Veffaffenheden og Omstændighederne der paa Stedet, indseer lettelig, hvor vanskelige, ja plad umueligt det vilde være, der at finde fornuftige eller kyndige, anstændige

og uparaffte Commissarier til at kiende i en saa vigtig Sag, i hvilken det heele Secrete-Raad eller Gouvernementet og de fleeste Kongl. Betiente der paa Stedet ere indviklede.

Utsaa blev Vanskeligheden ved at lade Sagen paakiende af Dyefogden, herved hverken høvet eller formindsket.

Saaledes bliver kun den anden Maade allene tilovers, nemlig: at heele Sagen under eet, umiddelbar og i første Instans indstævnes for Kammer-Retten. Og dette er det just, at Commandeur-Capitain Zolst egentlig gjør allerunderdanigst Ansøgning om at erholde, og Kammer-Collegium anbefaler.

Ligesom Nødvendighed selv i Følge Foregaaende synes at udfordre, at denne Ansøgning bevilges, saa maae jeg og tilstaae, at den Førnærmelse, som Bodkin og de øvrige Kiøbmænd paa St. Croix derved kunne anses at vordetilsøiet, just ikke er saa stor og betydelig, som den maaskee ved første Øiekast lader at være.

Det er, som Toldkammer-Collegium rettelig erindrer, i visse Henseende disse Kjøbmænds egen Skyld, at Sagen ikke er i sin rette Gang, og at de ikke allerede har nydt det Privilegium godt ad, som Forordningen giver dem, der paa Stedet, at føre deres Sag i første Instans.

Derfom de havde taget Sagen for det, den virkelig i sig var, nemlig en Toldconfiscations-Sag, og i Følge deraf indstævnet den for Dyetinget paa St. Croix, hvorfra det havde staaet enhver af Parterne frit for, at indstævne den for Kammer-Retten, saa havde der nu ikke været Spørgsmaal om, hvor denne Sag i første Instans skulde føres og paakiendes; men, i den Sted have de, stolende paa den Gunst, de ventede at finde hos Øvrighed og Dommer, gjort den til en privat Arrestsag, og indstævnet Commandeur-Capitainen, som et Secrete-Raads Lem, til Landstinget til Reparations Erholdelse.

Da Landstingsdommen siden er underkiendt ved Høieste-Ret, saa er Slutningen paa alt dette og den ganffe Proces bleven, at Sagen er sat i den Stand den var tilforn, førend Processen begyndte.

Omendfient Landstingsdommen er ved Høieste-Ret underkiendt, saa ere dog de for Landstinget fremlagte Dokumenter og Deviser derved ikke tilintet-

tifintetjorte, men de beholde al den Kraft; som de naturlig viis kunne og burde have.

Da deres Hensigt under bemeldte Sag, for Landstinget, har været at bevise, at den paa deres Wahre lagte Arrest var ulovlig, saa maae de og under samme Sag, saavidt dem var mueligt, have søgt at bevise og godtgjøre, at Wahrene vare af den Besskaffenhed, og Dgangen dermed saa lovsig, saa de ikke kunde eller burde confisqueres. Dette er det just, som for saavidt Kiebmændene angaaer, bliver Hoved-Quæstionen i den Sag, der nu skal ind for Kammer-Retten.

Altsaa kan man sige, at denne Quæstion allerede eengang der paa Stedet er omvistet og behandlet, og man maae deraf formode, at Kiebmændene allerede forhen have søgt at erhverve de Dokumenter og Beviser, og den Oplysning, som de formeenste sig at behøve til deres Sags Fremtærv, og til at tilseebringe sig en fordeklægtig Kiendelse paa det omvistede Spørgsmaal. Omendstient de ikke kunde henskylde sig til Dommen, som er underkiendt, og derved har ladet af at være en Dom, saa er der intet der hindrer dem fra, at paaberaabe de Dokumenter og Beviser, de have besient sig af under Sagen, og som endnu ere det samme de tilforn vare, nemlig: saadanne, som Dommeren, efter deres Besskaffenhed, Troværdighed og øvrige Omstændigheder, haver at agte paa.

Jeg skienner saaledes ikke, at Lawrence Bodkin og de tvende andre i Sagen indbegrebne Kiebmænd, kunde saa meget have Marsag til at klage over Fornærmelse, ved det, at Sagen dem angaaende; nu lige i første Instans indkommer for Kammer-Retten, da Sagen tilforn haver været færdig og Quæstionen opløst for Retten der paa Stedet, og de den Gang, have havt Tid og Leilighed nok til at føre de Beviser, som de eragtede nødvendige til at bestemme Factum; og til at opløse Sagen paa deres Side.

Men, da det dog kunde hælde sig, at disse Kiebmænd, naar de mærkede, at Sagen skulde ind for Kammer-Retten, endnu vilde føre nye Vidner, eller erhverve andre Beviser, og det derved kunde være dem til megen Besværing, om de skulde være forbundne, dertil at give Kammer-Advocaten,

vocaten, som nu er deres Contrapart, Kald og Varsel i Kiøbenhavn, saa skulde jeg formene, at Bevillingen, for at betage dem al Anledning til Besværing, kunde clausuleres saaledes: Dog at Kammer Advocaten, som er befølet at udføre Sagen, har sin Suldmechtig, være sig Advocatus Regius eller en anden, paa St. Croix, som paa hans Vegne, kan tage imod Kald og Varsel, og være overværende ved de Tingsvidner eller andre Beviser, som Ridsmændene til deres Sags Fremtærv maatte finde fornødent derpaa Stedet at føre eller erhverve.

Naar denne Clausul tillegges Bevillingen, er jeg i det øvrige ganske eenig med Kammer-Collegii Betænkning og Slutning, og skienner ikke rettere, end at de neie nok have iagttaget de Indskrænkninger, som ved Bevillingen bør iagttages.

Da Commandeur-Capitainen og taler om Sags Anlæg imod Vedkommende til Reparations Erholdelse, for den hos ham efter Landsringsdommen foretagne Execution, saa har jeg tilforn erindret, at denne Sag hverken i første eller anden Instans herte for Kammer-Retten, og at Commandeur-Capitainen altsaa i Henseende til den, ikke kunde erholde nogen Bevilling. Dette synes Kammer Collegium og at have bemærket, og i den Henseende at have tillagt den Indskrænkning: for saavidt Sagen er af den Natur, at Kammeret derudi bør dømme.

Det er og i sig klart, at Bevillingen ikke bør sige andet, end at denne Sag mod alle Vedkommende, for saavidt den er af den Beskaffenhed, at den enten i første eller i anden Instans, hører for Kammer-Retten, maae umiddelbar i første Instans for Kammer-Retten indstævnes.

Den Indskrænkning, som Kammer-Collegium end videre tillegger, for saavidt ikke deraf ved andre Retter er paademt, er og i sig rigtig nok.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæet at bevilge Ansøgningen efter Kammer-Collegii Erklæring, og med Tillæg af den forhen ommeldte Clausula. Kiøbenhavn den 24 Julii 1763.

Canclliet resolverede herpaa under 24 August 1763:
 Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herom Ordre til de Deputerede og Committerede i det Vestindisk
 Guineiske Rente- og General-Toldkammer dateret den 2 Septbr. 1763.

XL.

Erklæring over de forhen ommeldte tvende Skrivelser fra Kammer Collegium af 1 Maji og 31 Julii 1762 angaaende Gaarden Køre, hvilke i Følge min Erklæring af 26 August 1762 havde atter været sendte til Vice-Statholderen og fra ham vare indkomne med hans senere Erklæring af 18 Decbr. 1762, hvorved han indsender nogle hant fra Sorenfriveren tilsendte Udskrivter af Lønsberg-Lehns Fordebog og Matricul, som vise, at Køre har 1667 lagt under Falkenstein og dertil gjort Arbeide, men er efter Eierens Amtmand Langes Død, 1699, udlagt til de fattige i Lønsberg for 150 Rdr. For øvrigt melder Vice-Statholderen, at han intet har at tillægge General-Prokureurens Betænkning (som Canclliet-Forvalteren havde ladet følge med til Vice-Statholderen) over denne Sag og angaaende General-Forsamlet, uden dette, at daglig Erfarenhed her paa Stedet bestryker fuldkommen Sandheden af det, General-Prokureuren har frebet; NB. udi et Brev af 23 Novbr. 1762 fra Sorenfriveren til Vice-Statholderen, hvorved han sender ommeldte Udskrivter, melder han, at Enken, som beboer Gaarden, ikke havde tænkt paa at klage, dersom ikke General-Forsamlet dertil havde opmuntret hende, og lovet hende, at naar hun ved Ansøgning til dem ville henvende sig, skulle de skaffe hende Gaarden.

* * *

Af Hr. Scheimeraad og Vice-Statholder Benzons senere Erklæring af 18 December 1762, finder jeg ikke Anledning at legge noget til min forrige allerunderdanigste Erklæring i denne Sag af 26 August 1762, men skulle nu saa meget mere allerunderdanigst henholde mig dertil, som man af de med Vice-Statholderens Erklæring følgende Bilager og Udskrivter erfarer, at det forholder sig, som Vice-Statholderen tilforn har meldet, at Gaarden Køre, i forrige Tider, har lagt under Gaarden Falkenstein, og i Aaret 1699 er derfra udlagt for Gield til Lønsbergs fattige; samt at det ikke saa aldeles har sin Rigtighed med det, som Kam-

mer: Collegium i deres Skrivelse af 31 Julii 1762. samme angaaende har anført. I den Henseende jeg og nu som forhen skulde formeene, at det er best, ikke mere at correspondere med Kammer-Collegium angaaende denne Materie, som er dette Collegium, saavel som General-Forstammet afledes uvedkommende, og jeg ikke ved af hvad Aarsag, de have afgivet sig med; men at derimod Kongl. Confirmation paa det udstedte Skøde, gierne kan bevilges, saastemt derom fra Kiøberen skulde indkomme allerunderdaniøst Ansøgning.

Endelig erfarer jeg af denne Vice-Statholderens Erklæring, saas vel som hvad der ellers jævnlig indkommer General-Forstammet vedkommende, at jeg just ikke meget har taget feil i det Begreb, jeg forfra har gjort mig om dette Amt og dets Indretning. Kiøbenh. d. 25 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 24 August 1763 saaledes:

Rentekammeret svares, at det forbliver ved det udstedte Skøde, med mindre hun trostet sig til samme ved Lands Lov og Ret at paatale.

Herefter blev Rente-Kammeret fra Geheimeraad Thott den 10 September 1763 tilskreven.

XLI.

Erklæring over en Memorial af 25 Junii 1762 fra Maaler og Brager i Nibe, derudi han besværer sig over, at Indvaanerne derudi Byen ikke ville lade vrage den Tiære, de lade komme og bruge til deres Fiskegarn, eller den Eild, de udfiske, som og derover er kommen i Miscredit, og beder, at dem derom maae tillegges Ordre. Til lige med Stiftamtmand Svitsfeldts Erklæring af 6 Sept., som formener, at Brageren i begge Poster har Ret.

* * *

Hvad angaaer den første Post, at Nibe Indvaanere skulde forbindes til at lade den Tiære vrage, som de kibe til at tiære deres Fiskegarn med, da finder jeg det intet for Brageren at sige, thi Forordningen fritager Vedkommende fra at lade det vrage, de forskrive til egen Huusfornödenhed, naar

naar dermed ingen Handel drives, men denne Tiære forskrive de til deres Fiskeries eller Haandterings Fortsættelse, og drive ingen Handel med, og det haver ingen Nød, at de jo nok see sig for, at de faae god og dertil brugelig Tiære, altsaa vilde det kun blive et nyt Vaalæg paa Fiskeriet, uden mindste Nytte.

Det andet han paastaer, nemlig: at den Sild og anden Fisk, som der fra Byen forhandles, først skulde vrages, synes han at have meere Bøje til, fornemmelig om det forholder sig som han foregiver, at Fiskeu udenlands er kommen i Miscredit over, at den her ikke ved Afhændelsen eftersees og vrages.

Det er desto værre alt for bekiendt, hvorledes Fiskeriet i Liimfiorden, eller rettere sagt, Landets Nytte af dette Fiskerie er paa nogle Aar saa anseelig aftagen og forringet, saa at, isteden for, at der i forrige Tider af den Sild, som blev fangen i Liimfiorden, blev udfibet nogle 100de ja nogle 1000de Kæster til fremmede Steder, og fornemmelig til Danzig, Königsberg, Riga og andre Steder i Østersøen, saa bliver nu saa godt som slet intet ført ud af Landet.

Udfskillige, som jeg haver talt med derom, haver sagt mig, at det just ikke er Sildefiskeriet i sig, som er saa mærkeligen aftaget, men at det fornemmelig er Affæringen deraf, som er bleven vanskeligere, og tilsidst reent har ophørt, da de nu ikke meere i Østersøen ville købe vores saltede Sild eller vide deraf at sige, hvilket gjør, at de i Nibe, Aalborg og andre Steder om Liimfiorden, som tilføren drevs denne Handel, nu ikke af Fiskerne købe og nedlægge flere Sild, end de kunde tænke at affætte her i Landet, saa at denne Green af vores Handel reent er tabt.

De, jeg haver talt med, have ikke dertil vidst at anføre anden Aarsag, end at de Svenske, som paa nogle Aar have under Skane og om ved Gothenborg, fanget en anseelig Mængde Sild, og ere komne i med at nedsalte samme, have sat os reent ud af denus Handel.

Dette er virkelig en Artikel af nogen Betændighed, som vel var værd at blive undersøgt af dem, hvis Departement det løber ind udi, for om mueligt derpaa at raade Bød.

Skulde Mangel paa Bragen have nogen Deel derudi, da er det meget ilde, at det ikke er neiere iagttaget. Dog kan jeg ei heller troe, at Mangel paa saadan Bragen, som her tales om, har været een af Hoved-Aarsagerne. Skönt det i sig, baade er billigt og nyttigt, at de Wahre, som forhandles, først blive efterseete og vragede, saa tør jeg dog ikke raade til, at saadan Bragen, i Henseende til Sild og anden Fiske, skulde ved en udtrykkelig Kongl. Befalning indføres i Nibe, hvor den ikke har været i Brug tilforn, da ulige større Mængde af saadanne Wahre der bleve forhandlede.

Nyttin deraf er jeg ikke saa tilfulde forvissat om, men jeg seer vist, at det blev et Paalæg paa Fiskeriet. Det er uueligt, at der kunde være særdeles Omstændigheder, hvilke ere Stiftammanden, saavelsom mig ube-kiendte, og som ere Aarsag udi, at Bragen der ikke tilforn haver været i Brug, i Henseende til Fiskevahre.

Saaledes veed jeg, at i forrige Tider, da en temmelig Mængde af saltet Sild blev affat udenlands, blev kun saare lidt deraf udskibet fra Nibe, men det meeste deraf blev fra Nibe sendt til Aalborg, som ligger omtrent et Par Mile fra Nibe, og derfra udskibet. Maaskee er denne Sild bleven vraget i Aalborg og derfor ikke vraget i Nibe. Dette er saameget mere rimeligt, som Nibe kun i nogle og Tredivte Aar har været Kjøbsted, og tilforn allene var et Fiskeleie.

Da Forholdet mellem Toldstederne best maage være General-Toldkammeret bekiendt, ligesom en Maaler og, i visse Henseende, er en Toldbods Betient, og Brager en Toldbods Forretning, saa skulde jeg formeene, at denne Ansøgning, førend derpaa resolveres noget, burde fornemmelig, i Henseende til den anden Begiering, først sendes til det Bestindiske Guisneiske Rente- samt General-Toldkammer Collegii Betænkning. Kiøbenhavn den 26 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 24 August 1763:
Forbliver ved de herom giorte Anordninger.

Herpaa faldt den 24 August 1763 saadan Resolution:
Henlægges.

XLII.

Erklæring over adskillige Memorialer fra Politimester Tabel og Stifamtmand Rangau i Trundhiem, hvorudi de besvare sig over hinanden: Stifamtmanden over Politimesteren, at han tilfødesætter al Subordination, og søger at opirre ham, i den Henseende han begierer, at han maae vordet tilrettesat og tilholdt at rette sig efter hans Ordre. Politimesteren over Stifamtmanden og Præsident Nordal, at de, isteden for at hjælpe ham, søge at contrecarrere og forhaane ham, at han skal forevise dem Concepter til de Politie-Placater han vil udgive; negte at sætte Politie-Commissionen, naar han begierer det; paa-
 staae, at han vdi Politie-Sager skal udtage ordentlige Strævninger til Politie-Commissionen, og at det tilkommer dem, at instruere Politie-Betientene med videre; hvormed fulgte adskillige Rotarial-Bestikkelser, Tingsvidner og andre Bilager. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 19 Februarii 1763, hvor han gaar alle Tvistighederne igiennem, og giver sin velgrundede Betænkning over hver især, saa at Politimesterens Paastrand i de fleste bifaldes. Endelig indstiller Vice-Statholderen, om ikke Politie-Commissionen, saavel som Politimesteren i Trundhiem kunde communiceres Instruxen for Politimesteren i Bergen af 9 Decbr. 1746, saavel som de tvende Kongl. Reskripter af 22 Dec. 1747 og 17 Jan. 1749, paa det at Indretningen der, saavidt Stædernes særdeles Bestaafenhed ingen Forandring skulde udfordre, kunde see paa samme Raade, som i Bergen. Og at Politimester i Trundhiem maatte betydes, fornemmelig i Forskningen, og indtil Politien der paa Stedet kommer i Drift, at han søger at bruge den mildeste og samfældigste Raade mueligt er. Og da Politimester Tabel tillige havde begiert, om en Sag maatte ophæves, som En havde anlagt imod ham, fordi han havde givet hans Rudske nogle Slag, da han dertil havde opirret ham, som det vilde være Skam for ham, om han skulde dømmes til at betale Slagsmaalsbøder, saa indstiller Vice-Statholderen om Sagen maatte ophæves, imod at Politimester for sit Forhold af Stifamtmanden blev adbaaret.

Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou harer saa noie gienemgaaet alle disse Memorialer, Klager og Besværinger, og opløst de imellem Stifamtmanden eller Politie-Commissionen og Politimesteren værende Tvistigheder og Stringer, i saa bestemte Qvæstioner, og derover givet saa velgrundet, og fuldstændig en Betænkning, saa jeg ikke kan have

noget derved at erindre, men er aldeles eenig med alle hans Slutninger. Ligeledes holder jeg det for ganske billigt og tienligt, at Instruxen for Politiet i Bergen med derhen hørende Reskripter udvides til Trundhiem, for saavidt den der kan finde Sted, da det er rimeligt, at det mæste af det, som gielder paa det eene af disse tvende Stæder, og kan finde Anvendelse paa det andet, og det er godt, at de derved i Trundhiem kunne faae en bestandig Regel at rette sig efter, der bliver saa meget meere nødvendig formædlet den Bitterhed, der er imellem Stiftamtmanden og Politimesteren.

Da det og lader, som Politimesteren meener det godt nok og haver en god Hensigt, men han derhos synes at være noget hidsig og af dem, der paa eengang vil rette alle Ting, uden derved just alle Tider at iagttage Forsigtigheds Regler; saa kunde det og have sin Nytte, at ham efter Vice-Statholderens Forslag blev betydet, fornemmelig i Begyndelsen, at legge Bind paa Sindighed og Lemfældighed.

Da jeg og finder, at Politimesteren anseer det for een af hans Hovvedpligter, at forbyde Ubertøigede der i Byen at handle, saavelsom andre, at gaae uden for deres Borgerstabs Ret, og disse Pligter just ere af det Slags, ved hvis Udøvelse der let kan gaaes for vidt, og som der saarere gøres for meget end for lidet af; og jeg deraf maae slutte, at Politimesteren just ikke haver det fuldstændigste Begreb om det, der skal bidrage til en Byes Velstand, og den Indflydelse, som en Politimesters Embede har derudi, saa skulde jeg ønske, at det Brev, som i Anledning af Vice-Statholderens Forslag, gik til ham, endnu for at formilde denne hans Iver, blev klausuleret: At han, især maae tage sig vare for, at være nogen hinderlig i at ernære sig paa hvad lovlig Maade de best vide og kunde, saa længe det ikke strider imod Lov og Forordninger, eller og imod andres Privilegier, som tale derpaa.

Hvad angaaer de tvende Sager imellem Politimesteren og Kammerraad Meincke, da er jeg og af Meening med Vice-Statholderen derudi, at de vel kunne opheves, inod at Politimesteren af Stiftamtmanden opbares, en anden Gang at tage sig bedre vare og vise mere Sindighed.

Dette

Dette kan saa meget bedre lade sig giere, som det er Politisfager, hvor der ikke saa meget er Spørgsmaal om privat, som om almene Fordeel, det og er klart, at Sagen drives af Had mod Politimesteren, da Kudsken, som den angik, strax efter at Sagen var begyndt, blev commenderet til Holstein, og Kammerraad Meinche, som hans Huusbonde, siden allene har forfulgt Sagen. Kjøbenhavn den 28 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 31 August 1763.

Ordre til Vice: Stattholderen i alt efter Erklæringerne.

Herefter blev Geheimeraad og Vice: Stattholder Wenzon den 23 September 1763 tillagt Kongelig Befaling.

XLIII.

Erklæring over en Memorial af 14 Junii 1763 fra tvende Borgere i Kjøbenhavn, Rohr og Uetenthal, som havde bygt en Gaard i Amaliegaden i Frederichsstads Qvarteer, og foreskille, at de først havde leiet deres Gaard til Grev Wedel, som med deres Samtykke overlod den til Prindsen af Bernborg, der havde Contract paa 3 Aar, fra Paaaske 1761 til Paaaske 1764. Prindsen, da han tog til Holsteen, overlod den til Kammerherre Bylow.

Omendfiont de nu havde Prindsens Brev af 16 Febr. 1763, at han ikke meer agtede at flytte ind i Gaarden, men de kunde leie den bort til hvem de ville, ligesom de og derefter bortleiede den til Kammerjunker Goltstein for 650 Rdr. aarlig Leie, saa gif dog Kammerherre Bylow hen og overlod den uden deres Billie til den Preussiske Minister Baron Borch, og skiont de bekendtgjorde ham, at den var leiet til Kammerjunker Goltstein, saa dog, da Kammerherre Bylow til Paaaske udlyttede, flyttede Baron Borch mod deres Billie ind igien, endog med Wortsens Opbrækkelse, da de ikke ville tillade ham at indflytte, saa de have en svær Proces at befrygte af Kammerjunker Goltstein; desuden vil Baron Borch ikke betale mere end 550 Rdr. som Prindsen af Bernborg gav, og ikke 650 Rdr., som de skulde have af Kammerjunker Goltstein. Da nu Kammerherre Bylow er Skyld i alt dette, saa bede de, at han maae befales at skaffe deres Gaard ryddeliggiort til Mikskeldag, og at betale dem det halve Aars Leie, (foruden hans egen referende Leie) med 325 Rdr., paa det de saaledes selv kunde blive raadige over deres Eiendom, saavel til at sælge den, som til at leie. Lillige med en Skrivelse fra Geheimeraad og Overpræsident

sident von der Lühe af 22 Junii, hvorved han anbefaler Ansøgningen, og medder, at derom tilforn er corresponderet med Geheimeraad Bernstorff, saalænge det angik Baron Borch, men at det nu allene angaaer Kammerherre Bylov.

Det er meget ilde, at saadant skal hælde, som det det haver givet Anledning til denne Klage, at private Folk skal betages Raadighed over deres frie og frelste Eiendom, ved andre private Folks Egenraadighed eller Voldsomhed, og det uden allermindste Medhold af Poven, som i alle sliige Tilfælde bør være et sikkert Giærde om alle og enhver, saavel i Henseende til deres Person, som i Henseende til deres Gods og Eiendom.

Det er klart, at da disse tvende Eiere af Gaarden i Amaliegaden, allene havde Contract med Prindsen af Anhalt Bernborg, og denne Contract med begge Parters Samtykke var ophævet, saa berøede det paa dem, og paa dem allene, til hvem de ville bortleie deres Gaard, og det er forunderligt, at nogen anden har kunnet indbilde sig, at det tilkom ham, at leie deres Gaard bort, endog imod Eiernes Willie.

Hr. Geheimeraad og Overpræsident von der Lühe medder, at de derom have tilforn henvendt sig til Hr. Geheimeraad Baron von Bernstorff, saalænge Sagen angik Baron Borch, som en fremmed Minister.

Da Supplicanterne rettelig have vendt sig til Magistraten, som deres foresatte Ørigthed, saa er det ilde, at Magistraten ikke ligeledes har iagttaget den eengang indførte Orden, og henvendt sig til det Danske Cancellie, hvorfra der kunde have været corresponderet med det Tydske Cancellie, men at de i den Sted have henvendt sig lige til det Tydske Cancellie.

I første Tilfælde havde man i det Danske Cancellie vidst, hvad Baron Borch havde svaret, med hvad Udkomst han paastod at beboe Gaarden, og hvorvidt han skjød heele Skylben paa Kammerherre Bylov eller ei, i den Sted, at man nu veed slet intet deraf; i den Henseende, og for at faae det at vide, kunde det maaskee og være nødvendigt, at denne Ansøgning først blev sendt til det Tydske Cancellies Betænkning.

For øvrigt seer man lettelig, at Supplicanterne, som ere forurettede Folk, hvilke man saavidt mueligt bør hjælpe til rette, ere bedre tiente med

at holde sig til Kammerherre Bylow, som staar i Deres Majestæts Tienesteste, og at have med ham at bestille, end med Baron Borch, som en fremmed Minist.r.

Det er og vist, at dem ikke bør negtes Lands Lov og Ret mod Kammerherre Bylow, ligesom det og er rimeligt, at han ved Dommerens Kiendelse vil blive tilpligtet at erstatte dem deres Skade.

Men det er just ikke det, som de ønske eller begiere; de synes at være bange for den Langvarighed og de Omkostninger en saadan Proces vilde forårsage, under hvilken de hverken kunde bortleie ell.r bortselge deres Gaard.

Jeg veed saaledes intet andet, hvormed Supplicanterne for Tiden kunne hjælpes, end om Kammerherre Bylow fra det Danske Cancellie blev tilskreven: At man vilde raade ham at see denne Sag i Mindelighed afgjort, ved at stille Supplicanterne, som forurettede tilfreds, foruden at det skulde behøves all.runderdanigst at forestille Sagen for Hans Kongl. Majestæt.

Jeg tænker, at en saadan Skrivelse vil have sin gode Virkning; men hvor det gaaer, har det Danske Cancellie derved søgt, paa den korteste og lemsældigste Maade, at forhjælpe disse Folk til deres Ret, uden Vidstæftighed og Omkostninger. Kiøbenhavn den 29 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 August 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre Baron von Bylow den 30 August 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven, og Supplicanterne den 4 November næstefter forundt Beneficium Paupertatis.

XLIV.

Erklæring over et Brev af 15 Junii fra Directionen ved Friderichs Hospital i Kiøbenhavn, hvorved de indsende et Brev fra Stiftamtmanden i Christianssand og et i Arndal holdt Forhør, hvoraf erfares, at nogle ndi Arndal have solgt fremmede ustemplede Kort. Og da Forordningen af 4 Jan. og 13 Maji 1757 befaler General-Siffalen derover at holde, saa bede de, at General-

Fiskalen maatte tillegges Ordre, hvorefter han kunde tiltale de Paagieldende paa lovlig Maade.

Da det forholder sig, som Directionen for Friderichs Hospital medder, at General-Fiskalen, i Forordningerne af 4 Jan. og 13 Junii 1757, opregnes blant dem, der befales at holde derover; hvilket efter hans Embedes Beskaffenhed ikke kan skee paa anden Maade, end ved at udføre de Sager, som angaae Forbrydelser derimod, saa veed jeg intet imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at tillegge General-Fiskalen Ordre: At udføre Sagen mod alle Vedkommende, og tiltale de Paagieldende til vedbørlig Strafs Lidelse. Da General-Fiskalen vel og iagttager, om der under Sagen skulde være afsagt siff. Vidne. Kiøbenhavn den 30 Julii 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 31 August 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev General-Fiskal Wivet under 9 September 1763 tillagt Kongelig Befaling.

XLV.

Erklæring over en Foreskilling af 21 Junii 1763 fra Biskop Brodersen i Ribe, hvorudi han indberetter, at en Vendeкарl havde besøvet en Pige, medens de begge tiende en Præst, saa hun gjorde Barfel i Septbr. 1762. Karlen er bleven indskreven som Landsoldat den 12 Octob 1761, men den 31 Octob. igien udløst, og den 24 Febr. 1762 paa nye indskreven. Da Præsten paaastod at han skulde staae aabenbare Skrifte, siden Forseelsen var begaaet i den Tid, han ikke var Soldat, saa har han faaet en Resolution fra de tvende Deputerede i Sessionen Etatsraad Albertin og Justisraad Kolsæ, at han skulde være frie, men Generalmajor Ingenhaeff har ikke været enig dermed. Da nu Reskriptet af 1744 tilholder, at denne Frihed ikke skal strække sig til den Forseelse, der er begaaet førend En blev Soldat, og denne Session's Resolution, i een dem vedkommende Sag, strider imod dette Reskript, og saadant kan blive af en farlig Følge for Enke-Cassen, som skal have Bøderne, saa udbeder Biskopen sig Kongl. Decision. Tilligemed en Ansøgning fra Karlens Huusbond, der klager

over,

over, at Biskopen negter ham Provste-Ret mod Præsten, der ikke vil tage Karlen til Guds Børd, uanset Sessionens Kiendelse, og beder, at en saadan Provste-Ret maae vorde ham forundt.

* * *

Det er hverken Biskopens eller Præstens Skyld, om denne Landskods-
 dat bliver frie for at betale Veiermaals-Bøder, og staae aabnbare Skrifte,
 da de synes derfor at have gjort sig noget mere Usage, end de vel behøve-
 de; hvilket vel tildeels kommer deraf, at Bøderne, efter deres Formee-
 ning, skulde falde til fattige Præste-Sukker. Dog kan jeg ikke heller være
 af Meening med Biskopen derudi, at denne Sags Udfald vilde blive af
 en stor Følge for de fattige Præste-Sukker, da det Tilfælde, som her er medt,
 vel ikke forekommer ret ofte, og just under de selv samme Omstændigheder.
 Man behøver ikke at overveie de Grunde, som anføres pro et contra,
 da her ligger en usvækket Sessionss-Kiendelse, som Vedkommende ei en-
 gang have tænkt paa at indstævne til Underkiendelse.

Vel formeener Biskopen, at Sessionen har kiendt i en Sag, som
 var den uvedkommende, men General-Major Ingenhæff, som Bisko-
 pen just beraaber sig paa, og, som i Henseende til Questionens Afgjorelse,
 var eenig med Biskopen, har dog med de øvrige Deputerede i Sessionen,
 været eenig derudi, at det tilkom Sessionen at kiende derpaa. Overalt,
 og hvor det end gaaer, staaer Decisionen ved Magt, saa længe den ikke
 er underkiendt, enten i Henseende til Formaliteten, eller i Henseende til
 Realiteten.

Jeg skulde saaledes formeene, at Biskopen herpaa kunde svares:
 At da Sessionens Decision ligger usvækket, og hverken er bleven
 paaanket eller underkiendt, saa maae Vedkommende holde sig
 samme efterrettelig.

Paa den Maade bortfalder af sig selv Niels Rindoms Klage over
 Præsten og Biskopen, saavelsom hans Ansøgning om en Provste-Rets
 Erholdelse, hvilken ikke vel kunde eller burde ham nægtes; ligesom samme
 Provste-Ret ei heller rimelighviis, kunde udfalde til Fordeel for Præsten,

saalænge han ikke havde paaanket Sessionens Kiendelse. Kiøbenhavn den 30 Julii 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 7 September 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Biskop Brovson den 24 September 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XLVI.

Erklæring ober en Forespørgsel af 31 August 1762 fra Stiftsprovst Kennord i Bergen, om det ikke tilfalder ham at forrette Skifte efter afgangne Doctor Medicinæ og Statsphysikus i Bergen Johan Ernst Jurcks Enkeskue, hvilket Skifte Magistraten gjør ham stridigt. Lillige med Stiftamtmand Licignons Erklæring af 9 Novbr. 1762, som gaaer ud paa, at da en Docter Medicinæ ikke kan kaldes en geistlig Mand, saa kan det ei heller i Følge af Norske Lovs 5—2—91 tilfalde Provsten at forrette Skifte efter ham eller hans Enke, siont det nogle Gange tilforn kan være skeet.

* * *

Om de adskillige Collisioner og Uleiligheder, som den de Geistlige anfortroede Jurisdiction, især, i Henseende til Skifters og Auctioners Behandling foraarsagede, har jeg ofte tilforn erindret, men derhos viist, at det dermed maatte have sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis overalt, indtil der engang gaves Anledning til at giøre en almindelig Forandring derudi.

Naar man for sig betragter det Argument, Stiftamtmanden grunder sin Erklæring paa, da er det heel rimeligt. Samme bestaaer derudi: Norske Lovs 5 Bogs 2 Cap. 91 Art. giver Herredsprovsten allene Ret til at forrette Skifter blant Geistligheden: nu kan en Docter Medicinæ ikke siges at være en geistlig Mand, altsaa kan det ei heller tilfalde Herredsprovsten at forrette Skifte efter ham eller hans Enke. Dette har sin gode Grund i det rette og ordentlige Begreb, som man nu overalt forbinder med det Ord: Geistlig. Men, naar man med Norske Lovs 5 Bogs 2 Cap. 91 Art. sammenholder samme Lovs 1 Bogs 2 Cap. 12 Art., og deraf erfarer,

erfarer, hvilke de Personer ere, Loven anseer som geistlige, og i den Henseende har henlagt under Provstens Jurisdiction, saa finder man, at den opregner lærde Folk, og altsaa antager den gamle Distinction inter Clericos & Laicos. Omendstent nu en Doctor Medicinæ ikke er en geistlig Mand, saa er han dog en lærd Mand, og i den Henseende har det bestandig overalt været Praxis, at Doctores Medicinæ ere anseete at henhøre under den geistlige Jurisdiction, hvorved det da vel og indtil videre saae have sit Forblivende.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Maj:stæt at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Bergen: At, da Norste Lovs 5 Bogs 2 Cap. 91 Art., som tillægger Herredsprovsten Ret til at forrette Skifter, refererer sig til Lovens 1 Bogs 2 Cap. 12 Art., som viser, hvilke de Personer ere, der i visse Sager ere henlagte under Provstens eller den geistlige Jurisdiction, og denne sidste Artikel nævner lærde Folk, under hvilke Doctores Medicinæ og indbefattes, saa bør det indtil videre have sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis, at Provsten forretter Skifter efter Doctores Medicinæ og deres Enker. Kjøbenhavn den 1 August 1763.

I denne Sag resolverede Cancelliet den 7 September 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik under 23 September 1763 Kongelig Befaling til Stiftamtmand Cicignon og Biskop Arenz.

XLVII.

Erklæring over en Memorial af 9 Oct. 1762 fra Auctions-Directeuren i Christiania og underliggende Districter Assessor Bartholin og Auctions-Directeuren paa Landet Synnensfelds i Norge Henrik Barclay, hvorudi de bekvæmte sig over, at naar nogen Confiscation af General-Forsamlet foretages, gaae Højsforsterne ind i deres Districter, og holde Auction paa saadan Tømmer, som enten tilhører Borgerne i Kjøbstæderne, eller Folk paa Landet, paa hvilken Maade de allerede have bortsolgt over 20000 Tyldter Tømmer, og allene be-

raabt sig paa, at de dertil havde Ordre fra General-Forsamlet. Siden have de vel tilbudet Auctions-Directeurerne at forrette disse Auctioner, men paa de Vilkaar, at de skulle forrette det for slet intet, hvilket de ei heller kunne begribe, da dem aldrig bliver nægtet deres Salarium for de Auctioner, som holdes over confiscerede Wahre paa Toldboden, hvilke dog ere i samme Tilfælde. De bede derfor om Beskyttelse imod slige Indgreb i deres Embede, og at Høfshyrsterne saavel som alle andre maatte befales at afholde sig fra de dem efter deres Bestallinger og andre Kongl. Befalninger tilkommende Auctioner, og at Høfshyrsterne ligeledes maatte befales at erstatte dem det, dem ved de hidindtil holdte Auctioner med rette tilkommende Salarium. Tillige med Vice-Statthalderens Erklæring af 13 Novbr. 1762, som formener, at Supplicanterne ber beskyttes mod Indpas i deres Embede, da han ikke veed nogen Kongl. Anordning, hvorefter General-Forsamlet kan ansees berettiget til at lade slige Auctioner ved deres Forsbjetiente forrette. Skiont det kommer an paa Hans Majestæts Raade, saa holder han det dog for billig og rimeligt, at de nyde deres Salarium for disse Auctioner over confiscerede Wahre, ligesaa vel som for de, der foresalde ved Toldboden, hvor Kiøberne gierne betalte det efter Conditionerne.

* * *

I Cancelliet kan man ikke have den allermindste Tvivl om, at saavel Supplicanternes Klage over Fornærmelse og Indgreb i deres Embede, som den deraf flydende Begiering om, at saadan Fornærmelse maae afshielpes, og for Fremtiden forebygges, er billig, rimelig og velgrundet.

De ere beskikkede til Auctions-Directeurer, hver i sit District. Ved de dem allernaadigst forundte Bestallinger og andre derhen hørende Kongl. Anordninger, ere de allene blevne berettigede til at forrette alle i samme District foresaldende Auctioner, (de allene undtagen, som salde hos de Geistlige eller Militaire) og derfor at oppebære det Salarium, som Auctions-Forordningen tillader og fastsætter.

Derfor de og ikke i Særdeleshed vare beskikkede til Auctions-Directeurer i disse Districter, saa er dog den samme Rettighed ved Auctions-Forordningen tillagt Bøefogderne i Kiøbstæderne, og Herredsfogderne eller Sorenskriverne paa Landet.

At derudi skulde være gjort nogen Forandring i Henseende til de ved General-Forsamlet foresaldende Confiscationer, det er noget, som man aldrig kan eller bør formode, saalænge man intet veed deraf i det Danske Cancellie, som det Departement, hvorigiennem alle Forordninger og Reskripter Auctionsverket vedkommende, og alle Bestallinger paa at være Auctions-Directeurer eller Auctions-Forvaltere ere expederede, og hvorunder Auctionsverket, med alt hvad derhen hører, bestandig har sorteret, og nødvendig maae sortere, da det er bekiendt nok, som jeg og ofte tilforn har havt Leilighed at vise, at en Auctions-Forretning virkelig er en Actus Judicialis, eller en Kiendelse, som paa lovlig Maade maae paaankes for vedkommende Overdommere, isald man vil have den tilsidefat.

Mig er ofte tilforn forekommet Tvistigheder angaaende Auctioners Holdelse, nu imellem de militaire eller geistlige Auctions Forvaltere paa den ene, og de civile Auctions-Forvaltere paa den anden Side, nu imellem de civile Auctions-Forvaltere imellem sig; men dette er den første Gang, at en saadan Klage, som denne, er mig forekommen, derover, at en Resident, som man i Cancelliet intet veed af at sige, og som aldrig giennem Cancelliet har erhholdet nogen Slags Adkomst til at forrette Auctioner, har, i et District, hvor der er en ordentlig Auctions-Forvalter, paa egen Haand, og imod bemeldte Auctions-Forvalters Willie, og uden hans Vidende, foretaget sig at forrette adskillige Auctioner.

Det klingrer underlig, at en Høfshyrste er Auctions-Forvalter; men det klingrer endnu underligere, at han er det, uden at man veed det allermindste deraf at sige, i det Departement, hvorunder Auctions-Verket, med alt derhen hørende og deraf dependerende sorterer.

Derfom nogen Forandring eller Undtagelse i Auctions-Forordningerne, og de, i Henseende til Auctions-Verket udkomne Anordninger, havde i nærværende Tilfælde, og i Henseende til General-Forsamlet, været nødvendig, hvilket jeg dog ikke kan indse; og man derom i Forveien, havde corresponderet med det Danske Cancellie, som det rette vedkommende Departement, saa havde man der, i det mindste iagttaget det, som i alle sige Tilfælde, og ved alle saadanne Leiligheder pleier at iagttages, at

de nu værende Auctions-Directeurer ikke vare blevne betaget noget af de Indkomster, som dem efter deres Bestallingers Indhold, med Rette kunde tilkomme.

Men da man i det Danske Cancellie aldeles intet har merket til noget saadant, saa maae man slutte, enten at disse Høfshyrster have, paa egen Haand, og uden dertil at have nogen Adkomst, foretaget sig at forrette disse Auctioner, Aaaskee for at erfare, hvorvidt det vilde lykkes dem; eller og, at General-Forsamlet, (som ikke just alle Tider viser den største Forsigtighed,) har tillagt dem saadan Ordre, uden dertil i nogen Maade, at være bemyndiget.

I Følge heraf kunde man, uden mindste Vove, og uden i nogen Maade, at staae fare for at forløbe sig, allerunderdanigst indstille Supplicanternes Ansejning, især for den følgende Tid, til allernaadigst Bønhørelse, saaledes, at det ved et Rescript til Vice-Statholderen, blev fastsat: At Høfshyrsterne og andre General-Forsamlets Betiente havde at afholde sig fra, at giøre de ordinaire Auctions-Forvaltere Indgreb i deres Embede, og ikke i nogen Maade at befatte sig med de, bemeldte Auctions-Forvaltere, efter deres Bestallinger, og de om Auctions-Verket værende Kongelige Anordninger, tilkommende Auctioner.

Men jeg har tilforn lært, at man ikke kan antage noget, i det, som betræffer General-Forsamlet, og de Ordres, hvilke samme angaaende, fra Kammer-Collegium ere expederede, da jeg i den Materie nogle Gange har erfaret det, som jeg formeente mig besjæet og berettiget til at ansee, som uueligt.

I den Henseende, og da man i Cancelliet endnu intet veed af den Instruy, som General-Forsamlet skal være meddeelt, turde jeg just ikke love for, at General-Forsamlet jo kan have en Kammer-Collegii Ordre eller noget andet saadant for sig, som kan synes at give dem en Slags Ret til at lade de foresaldende Auctioner forrette ved een eller anden blant deres Betientere.

Vel seer jeg af Vice-Statholderens Erklæring, at han ei heller veed af noget saadant at sige, men jeg har tilforn merket, at man om sige Ting ligesaa

ligesaa lidet har underrettet Vice-Stattholderen, eller i Forveien derom corresponderet med ham, som med Cancelliet.

Da man saaledes maae være i Uvisshed om, hvad General-Forstamtet i denne Begivenhed mueligt kan have for sig eller ei, saa skulde jeg holde det for tienligt, at man, for at faae tilforladelig Underretning derom, først sendte Ansøgningen til Kammer-Collegii Betænkning.

Og, da det er rimeligt, om Kammer-Collegium har ladet noget saadant indsfyde i den General-Forstamtet meddelte Instrux, at de ikke have indseet de Uleiligheder, som deraf vilde stude, og ikke have iagttaget, at dette var noget, som allene vedkom det Danske Cancellie, det og var ønskeligt, om denne Collision kunde blive hævet, og Supplicanterne forhiulpne til deres Ret, uden at det skulde behøves derom at gjøre allerunderdanigst Forestilling til Hans Kongl. Majestæt, og at udvirke et nyt Reskript, saa skulde jeg indstille, om Kammer-Collegium ved det, at Ansøgningen bliver dem tilsendt, kunde tilskrives ourrent saaledes: At omendstisint Supplicanternes Besværing over den dem tilsoiede Fornærmelse, og deres deraf flydende allerunderdanigste Ansøgning har sin gode Grund i de dem allernaadigst forundte Bestallinger og derhen hørende Kongl. Anordninger, og altsaa ikke kan eller bør negtes dem, man og holde sig forvissat om, at derudi ikke er gjort nogen Forandring eller Undtagelse ved de til General-Forstamtet gienem Kammer-Collegium expederede Ordres, fornemmelig derom ikke i Forveien er corresponderet med det Danske Cancellie, som det Departement, hvorigiennem alle om Auctionernes Indretning og Forvaltning udkomne Forordninger og Anordninger, og de Auctions-Directurer eller Forvaltere givne Bestallinger ere expederede, og hvorunder Auctionsværket bestandig har forteret, og nødvendig maae fortere, da en Auctions-Forretning er en Accus Judicialis, som Auctions-Forvalteren staaer til Ansvar for, og som paa lovlig Maade maae indstævnes og paaantes af vedkommende Overret, om nogen ellers vil have den tilsidefat, saa ønsker man dog i Forveien herover at have Kammer-Collegii Betænkning,

og især af dem at erfare, om de formene, at denne Collision for Fremtiden kunde hæves, og Supplicanterne forhielpes til deres Ret, uden at det just skulde behøves derom at giøre allerunderdanigst Førestilling til Hans Kongl. Majestæt, for at erholde et allernaadigst Reskript til Vedkommende.

Uf Kammer-Collegii Svar herpaa vil man ventelig erfare, saavel, hvad i den Henseende hidindtil er foregaaet, som hvad for en Wei de videre derudi tage. Skulde Kammer-Collegium ikke foreslaae noget nyt Middel, da formener jeg, at Ansøgningen bør allerunderdanigst indstilles til Hans Kongl. Majestæt saaledes, som forhen er meldt. Kiebenh. d. 3 Aug. 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 28 September 1763:

Espederes efter General-Procurerens Ordre.

Herefter blev Rente-Kammeret under 15 October 1763 fra Geheimeraad] Thott tilskreven.

XLVIII.

Erklæring over en Førestilling af 19 Jan. 1763 fra Kiøbenhavn's Magistrat hvorved de indsende et Politie-Forhør, som viser, at en Jøde, der er anholdt i Stofhuuset for at have handlet med Tyvekoster, har haft Omgang med en dødt Jødinde, som dets Marsag i Raadhuus-Arresten er bleven anholden. Hvorfor de forespørge sig, hvorledes dermed skal forholdes i Anledning af Reskriptet af 6 August 1734, hvor Kongen forbeholder sig at paalægge haardere Straf end sædvanlig for en Jøde, som virkelig beligget et Christen Qvindfolk. Lillige med Biskop Harboes Erklæring af 23 Febr. 1763, som formener at Reskriptet her er anvendeligt, og at Jøden, som ikke er skilt ved sin Hustrue, og imidlertid har bedrevet Hoer med en gift Kone kan have fortient at komme i Citadellet, i saa lang Tid, som Hans Majestæt maatte finde for godt. Hun kunde vel have fortient at sættes i Børnehuset, men hendes spæde Barn vilde maaskee derover mangle Tilsyn og Pleie.

Da Reskriptet af 6 August 1734 beraaber sig af den Talemaade: Der som nogen Jøde virkelig beligget et Christen Qvindfolk,
 hvilkens

Hvilken synes at indeholde, at han besvangrer hende, og at de avle Børn sammen, men Moses Goldzier ikke befindes at have besvangret Friderica Samuels Datter, saa kunde det synes, at samme Reskript her ikke fandt Anvendelse. Ligesom det ei heller her finder Sted, som vel fornemmelig har været Ratio Rescripti, nemlig at strække Zoderne fra at besvangre de Christne Qvindfolk, som staae i Tieneste hos dem. Men, da det baade er bekiendt, og de begge eensstemmig have tilstaaet, at de i lang Tid have levet sammen, som Mand og Kone, skient han havde sin Kone og hun hendes Mand i Live, og en offentlig Forargelse saaledes er begaaet, Magistraten og i Anledning af Reskriptet gier allerunderdanigst Forespørgsel, og Hr. Biskop Zagboe ikke bærer nogen Tvivl om, at jo Reskriptet her kan og bør anvendes, saa vil det vel være fornødent, at Moses Goldzier paalegges nogen overordentlig Straf, hvorved han og saa meget mindre kan siges at blive fornærmet, som det mueligt ex alio capite, og i Anledning af Danske Lovs 6 B. 13 Cap. 24 og 25 Art. kunde gives langt haardere Paastand over ham; jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolve: At Moses Goldzier skulde hensættes til Arbeide i Citadellet paa 3 Maaneder.

For øvrigt maae jeg tilstaae, at jeg i denne Sag, i Henseende til det, de anføre til deres Undskyldning, at de vare Forlovede og tænkte at ægte hinanden, finder nogen Tvivl, som jeg ikke er istand til at opløse. Moses Goldzier forklarer, at Rabinen havde entlediget ham fra den Ægteforbindelse, der havde været mellem ham og hans undvigte Hustru. Om det forholder sig saaledes, veed jeg ikke, og derom melder hverken Magistraten eller Forheret noget; men naar det og forholdte sig saaledes, saa veed jeg ikke, hvorvidt denne Entledigelse var lovlig og gyldig, og hvorvidt han i Følge deraf kunde ansees, som led og ledig, og som berettiget til at indlade sig i nyt Ægteskab.

Friderica Samuels Datter forklarer, at hun havde faaet Undersætning om, at hendes forrige Mand, som for hende var blevet Christen, datter skulde have antaget den Jødiske Religion, og at hun i Følge deraf

formeente, at hun kunde indlade sig i nyt Væsteskab. Om dette Factum er rigtig, vied jeg ikke, men hvor det gaaer, tvivler jeg om, at Slutningen saa ligefrem kan antages. Hun siger og, at Moses Goldzier havde lovet at antage den christelige Religion, og at hun derpaa havde forlovet sig med ham. Han tilstaaer, at han havde talt med den Lydske Præst i Stockholm, om at antage den christelige Religion; men i al den Tid, han siden har opholdt sig her i Byen, finder man ikke, at han har gjort noget Skridt til at sætte dette sit Forsæt i Verk.

Derfom de paa begge Sider vare løse og ledige, og paa lovlig Maade skilte ved deres forrige Væsteskalle, og de da ægte hinanden, efter at han var bleven underviist i den christelige Religion, og havde antaget samme, kunde de vel befries for al Straf. Men ligesom dette sætter forud adskillige, tildeels uviste og ubeviste, tildeels ei aldeles rimelige Vilkaar; saa kan derom ei heller vel meldes noget i den Kongl. Resolution, siden Sligt vilde have Anseende af, ligesom man ved Lovte om Befrielse for Straffen, vilde lokke Moses Goldzier til at antage den christelige Religion. Kiøbenhavn den 4 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 28 September 1763:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring:

Og derpaa faldt i Geheim-Conseillet paa Fredensborg under 7 October 1763 saadan Resolution:

Bifaldes.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat den 14 October 1763 tillagt Kongelig Befaling.

XLIX.

Erklæring over et Brev fra Kammer-Collegio af 2 April 1763, hvorudi de indberettede, at da Hofjægermester Røder havde anrettet en Klappejaat efter Ræve udi Haureballe-Sgaard's Amt, havde Forbalteren ved Friherstabet Mo:silledsborg negtet at afgive de til denne Jagt afsagte Vogne og Klappere. I hvilken Hensende Amtsforbalteren i Aarhus har forespurgt sig, om Grevskabets og Fri-

Frøherfsfabers Bønder, lige med andre, ved slige Klappjagter, skulde gjøre Klar- sel og Klappning. Over-Jægermesteren har og indberettet, at efter hans For- meening burde heele Almuen uden Forskiel komme til Hielp ved saadanne skadelige Dyrs Ødelæggelse.

Vel er nu Kammer-Collegium herudi enig med Over-Jægermesteren, men, som Grevernes og Frøherrernes Privilegier saavelsom Jagt-Forordningen ere udfærdigede fra det Danske Cancellie, ville de, førend noget herudi foretages, fornemme, om noget derimod maatte være at erindre.

Alt hvad jeg herom kan sige, og som efter mine Tanker kunde soares Kammer-Collegium, er følgende: De grevelige Privilegiers 16de og de friherlige Privilegiers 14de Artikel fastsætter: at Amtmændene eller Amt- sriverne ikke maae befatte sig med Guds eller Frøherfsfaberne. Jagt- Forordningens 30 Artikel tillader Jægermesterne og Amtmændene at an- sette Klappjagt efter Ræve, dog ikke uden Over-Jægermesterens fore- gaende skriftlige Ordre, og paalegger Amtmændene, at gjøre Anstalt til saa mange Folk, som dertil behøves.

Naar dette confereres med de grevelige og friherlige Privilegier, saa skienes lettelig, at Amtmanden ikke kan anrette Klappjagt i et Grevs- skab eller Frøherfskab, som han intet maae befatte sig med, og som ikke ansees at høre til hans Amt, og at, omendskient Jagten anrettes af Jæ- germesteren, saa kan Amtmanden dog ikke foranstalte, at Grevsfabets eller Frøherfsfabets Bønder og Tienere dertil skulle møde.

Bemeldte Forordnings 32 og 33 Artikler, som tale om Ulve-Jagten, fastsætter; at Amtmændene, Amtssriverne, Regiments-Sriverne og Rides- fogderne skulle lade tilsiøe og advare saavel af Hans Majestæts egne, som af Proprietairernes Bønder og Tienere saa mange som dertil behøves ic. Dette synes ei heller at kunne udstrækkes til Grevsfaberne og Frøherfsfaberne, hvor Amtmændene og Amtssriverne ikke kunde tilsiøe eller advare nogen.

Men da Greverne og Frøherrerne selv kunde ansees som Amtmænd over deres Grevsfaber og Frøherfsfaber; saa formeener man, hvad Ulve- Jagten især angaaer, som ikke kan foranstaltes, uden af Over-Jægerme-

steren, og som ofte strækker sig til meere, end et Amt og District, at naar Over-Jægermesteren derom tilskrev vedkommende Grever og Friherrer ligesaa vel som Ammandene, de da ikke skulle findes uwillige til, og ikke burde undslaae sig for, at lade deres Grevsfaders og Friherfsfaders Vensder og Tienere, lige med Hans Majestæts og Proprietairernes, saavel med Kierfel som Klapping bidrage til at besordre en saadan Jagt, som efter Jagt-Forordningens 35de Artikel, allene stes ansettes til Landets og Indbyggernes Beste. Kiøbenhavn den 5 August 1763.

Derpaa resolverede Cancelliet under 28 September 1763:

Expederes efter General-Proforeurens Erklæring.

Herefter blev Rentskammeret under 8 October 1763 fra Geheimesraad Thott tilskreven.

L.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavns Magistat af 19 Novbr. 1759, hvorudi de andrage, at siden Hans Majestæt har taget det Vestindiske Guineiske Compagnie med dets Sukker-Raffinaderie til sig, saavelsom den Islandske og Kinnariske Handel, vil Borgretten tilegne sig Jurisdiction over alle derved værende Betiente, hvorfor, og paa det de ikke hver Gang et Tilfælde foresalder, skulle udholde en Proces, de udbede sig Kongl. Resolution, og at saadant ikke skulde giøre nogen Forskiel i Henseende til Jurisdictionen, da det og altid i sig er og bliver en borgerlig Mæring. Tillige med Borgrets Præsident Orvøds Erklæring af 6 Decbr. 1759, hvorudi han vidtlostig søger at bevise, at alle saadanne Personer med rette bør høre under Borgretten, og anfører et Exempel paa, at Magistraten selv har til Borgretten overleveret en saadan Person, som havde begaaet et grovt Deliktum. Og en dito Memorial fra Kiøbenhavns Magistat af 26 Januarii 1763, hvorudi de bede om Resolution paa Forrige, og anmelde et Tilfælde, der nyelig er arrivet med en i Guinea afsked Corporal, hvis Høje Magistraten havde antaget sig efter Enkens Begiering, men Soldkammeret har til Borgretten udleveret det, den Afdsde havde efterladt sig i Guinea. og ved deres Svar til Magistraten, saa godt som foretaget sig at afgiøre Questionen. Og endelig General-Soldkammerets Betænkning derover af 11 Martii 1763, som i alt er enig med Borgrets Præsidenten, og formæener, at Borgretten bør have Jurisdictionen over alle ved Handelen krøgende Betiente.

Da det, som egentlig og i Almindelighed har givet Anledning til disse temmelig indviklede Tvistigheder og heel problematiske Qvæstioner, nu er hævet, ved det, at Hans Majestæt har overladt den Islandske og Finmarkske Handel til det almindelige Handels Compagnie, og solgt Eulsker-Raffinaderiet til Baron Schimmelman, saa skulde jeg formene, at disse Memorialer udi Cancelliet kunde henlægges, og at derpaa ikke behøves nogen Resolution.

Vel bliver den specielle Qvæstion angaaende Skiftet efter den i Guinea afdøde Corporal Hans Mauritzen endnu tilovers, hvorved der, efter mine Tanker, ikke var noget for Borgretten at sige, siden den Afdøde, i hvor det og gif, ikke kunde siges at have været en Kongl. Betient i Kiøbenhavn, men Borgrettens Jurisdiction ikke strækker sig til andre Kongl. Betiente, end dem, som boe i Kiøbenhavn.

Dog maae jeg derhos tilstaae, at ifald det med Delinquenten Nicols Jay Solm, i alle Maader har forholdt sig, som Borgrets-Præsidenten i hans Erklæring beretter, saa var dette et stærkt Argument imod Magistraten; men, da dette Sterboe maaskee allerede er tilendebragt, og det som derved er forefaldet bliver uden Følge for Fremtiden, der og i det foregangne ikke vel kunde gøres Forandring, uden foregaaende Correspondence, og mueligt Collision med det Vestindisk Guineisk Rentes samt General-Toldkammer, saa tænker jeg, at det derved faaer have sit Forblivende, og dette Skifte i Følge deraf fuldføres ved Borgrets-Præsidenten, fornemmelig Magistraten selv i et andet, men lige Tilfælde, nemlig det med Delinquenten Solm, synes at have frasaldet denne Jurisdiction, og at have anseet dem, der vare antagne til at gaae bort med Skibene, eller til at blive i Guinea eller Vestindien, som Kongelige Betiente i Kiøbenhavn; hvilket og kunde svares Magistraten, ifald de endnu skulde forlange Decision paa denne Qvæstion i Særdeleshed, med mindre man hellere vilde henvise den til Lands Lov og Ret. Kiøbenhavn den 6 August 1763.

Hvopaa resolverede Cancelliet under 28 September 1763:

Forbliver ved General-Prokureurens Erklæring.

LI.

Erklæring over en Memorial af 21 August 1761 fra en frie Neger paa Et. Thomas Jacob Baurin, som havde erholdet Borgerkabsbrev og Kongl. Confirmation derpaa af 24 August 1759, derpaa han var bleven antaget til at afskikke Troeskabsbrev, og var bleven afskediget fra Frieneger Compagniet, derudi han besværer sig over, at, uanset Foregaaende, bliver han dog ikke i alle Tilfælde anset som Borger, og ikke lige med andre Borgere commanderet paa Vagt og under Bevær. Dermed følge endeel Memorialer, som han tilforn i samme Materie har indgivet til Borger-Capitainen, Borgerraadet og General-Gouverneuren, uden at have faaet noget efterretteligt Svar, undtagen af Capitainen, som erklærer, at han kun anseer ham, som en frie Neger, der er afskediget fra Frieneger Compagniet. Elligemed General-Gouverneurens Baron Prøcks Erklæring af 31 Jan. 1763, som formener, at Ansøgningen ikke bør bevilges, og at det Baurin givne Borgerkabsbrev uagter, og skønt han i Folge deraf, skal nyde alle de Rettigheder, som andre Borgere, bør det dog være i det Forhold, som en fort, frie Mulat eller Neger, haver til en Blank. Derhos han indsender saavel Stads-Capitain Magens Erklæring af 7 Jan. 1763, som gaar ud paa det samme, da han er den, som ikke har villet commandere Baurin paa Vagt, som Commandanten paa Et. Thomas Major Johns Erklæring af 25 Decbr. 1762, som anbefaler Ansøgningen formedelst Supplicantens gode Forhold og Opførsel, og melder, at han tilforn har været commanderet, men nu, paa nogen Tid, ikke er bleven antaget blant de Blanke, ventelig formedelst hans sorte Farve.

Derfom de adskillige Erklæringer, man i denne Materie haver fra Vestindien, alle være eenige, og af lige Meening med General-Gouverneuren, saa maac jeg tilstaae, at jeg ikke torde vige deraf, af Frygt for, at saadant maatte foraarsage een eller anden Uleilighed, som jeg ikke kunde see forud. Men da jeg blant disse Erklæringer finder een, som just er af den Meening jeg bestandig har holdet for, og dette giver mig Anledning til at slutte, at deraf ikke kan flyde nogen betydelig Uleilighed, saa seer jeg mig ikke besværet til at travige samme Meening.

Den Erklæring jeg her taler om, er Commandantens paa Et. Thomas, og altsaa Supplicantens nærmeste Øvrigheds, Major von Johns.

Alf

Af denne Erklæring, som blant dem alle best haver forklaret, hvad det er, der haver givet Anledning til denne Ansøgning eller Besværing, saavel som de øvrige fremlagte Dokumenter, erfarer man, at der paa St. Thomas er et frie Neger-Compagnie, hvorunder alle frie eller friegivne Negere staae, og som commanderer af Officerer, der ere frie Negere. Dette Compagnie er forskielligt fra Borger-Compagniet, hvorunder alle Bergere fortere.

Naar en frie Neger bliver Borger, og erholder Borgerffabsbrev, og altsaa antages til at aflegge Borgerffabs- eller Troeffabsseed, bliver han afffediget fra Frienege-Compagniet, og kommer derimod under Bergere-Compagniet.

Dette er det Tilfælde, Supplicanten Jacob Baurin er udi; han har været frie Neger og staaet under Frienege-Compagniet paa St. Thomas, men han er derefter bleven Borger, har faaet Borgerffabsbrev, som medfører, at han skal nyde alle de Rettigheder, som andre Borgere, og har derpaa erholdet Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation af 24 August 1759, hvorpaa han har aflagt Troeffabsseed, og er afffediget fra Frienege-Compagniet, saa han ikke mere staaer derunder; han er og derpaa, som den, der hørte under Borger-Compagniet, tvende Gange i Aaret 1759 og i Begyndelsen af 1760 commanderet, og har medt med og under St. Thomas Borger-Compagnie, uden at man har mærket noget til, at saadant har forarsaget enten Opsigt eller Misforståelse blant de øvrige Borgere.

Men da han siden den Tid enten ikke er bleven tilsagt, eller, naar han har været tilsagt, strax derpaa er bleven afsagt, saa har han anseet saadant, som en Skam, og som noget, der vederfoer ham imod hans Borgerbrevs Indhold og Medfør, og sigtede til, at han ikke skulde ansees, som en virkelig Borger; fornemmelig synes det at have krænket ham, at han ikke tillige med alle de øvrige Borgere er bleven commanderet eller tilsagt, da den nye Commandant blev foresillet. I den Henseende har han henvendt sig først til Borgerraadet paa St. Thomas, fra dem han er viist til Borger-Capitainen, som den 6 Martii 1761 har givet ham et Svær,

hvorudi han temmelig indelig giver tilkiende, at han ikke anseer ham som Borger, men allene som en frie Neger, der er offkeediget fra Frienegers-Compagniet. Derpaa har han vendt sig til General-Gouverneuren og endelig til Deres Konal. Majestæt selv, med allerunderdanigst Ansøgning om, at han fremdeles maae staae under det paa St. Thomas værende Borger-Compagnie, og lige med de øvrige Borgere commanderes til Bagt med videre.

Denne hans Ansøgning anbefaler Commandanten paa St. Thomas, som hans foresatte Dyrighed, formedelst hans gode Dpfersel og Forhold, og jeg maae tilstaae, at jeg ikke begriber, hvorfor den ikke kan og bør bevilges, da de Grunde, hvilke General-Gouverneuren saavelsom Stads-Capitainen derimed anføre, just ikke synes at være af den største Vigtighed.

Den væsenslige Forskiel, som General-Gouverneuren og Stads-Capitainen synes at antage mellem en sort og en blank Borger, kan jeg just ikke indsee Grunden til. Jeg tænker, at det kan have sin Nytte, at disse Negere erfare, at der og, i Henseende til dem, sees paa Dyd, Fortieneste og skikkelig Dpfersel, og at den sorte Farve, som de ere fødte med, og ikke kan skilles ved, ikke skal være en ligesaa uundgaelig, som bestandig vedvarende Marsag til, at de blive foragtede. Just dette skal giøre dem til gode, troe og skikkelige Borgere, som man i paakommende Tilfælde ligesaa vel kan forlade sig paa, som paa de Blanke. En Neger maae have nogen Fortieneste, førend han bliver friegiven.

At man anseer slige frie Negere for Foll, man kan have nogen Tillid til, det kan man slutte deraf, at af dem er oprettet et Compagnie til Landets Forsvar, hvilket Commandanten anseer som Nationale Trupper.

Derjom en saadan frie Neger bliver Borger, da er det Teqn til, at han imidlertid har opført sig skikkelig og vel, og haver nogen nye Fortieneste, og altsaa fortienet saa megen større Tillid. Det ham ved saadan Leilighed loves og tilsiges i hans Borger-skabsbrev, skal ham noie holdes, og man bør ikke i nogen Maade lade see, at fordi han er sort, derfor er ham betagen Ret til at paastaae Dpfoldelsen af det ham saa høitideligen givne Løvre.

General-Gouverneuren tilstaaer selv, at Jacob Baurin, i Følge det ham givne Borgerskabsbrev, skal nyde alle de Rettigheder som andre Borgere. Det han tillegger, at det bør være i den Eigning, som en frie Mosat eller Neger have til en Blank, kan jeg ikke være eenig med, saa længe derom intet meldes i Borgerskabs-Brevet; fornemmelig Farven af Sort eller Blank ikke haver nogen nødvendig Indflydelse paa det, her er Spørgsmaal om, saasom, at bære et Gevær, at commanderes til at staae paa et eller andet Sted, med videre.

Jeg veed og ikke, hvorfor en saadan frie Neger, som man haver større Tillid til, og om hvis Stikkelige Opførsel man er bleven meere forsikret, skal sættes ud af Stand til at bidrage til Fædernelandets Forsvar, og udelukkes af de dertil bestemte Selskaber eller Compagnier. Som frie Neger staaer han under Frieneget-Compagniet, og kan med dem commanderes, hvor det skal være til Landets Forsvar. Naar han er bleven Borger, bliver han afskediget fra dette Compagnie, og kan ikke længere commanderes derunder; kommer han da ikke under Borger-Compagniet, bliver han udelukt saavel fra det eene, som fra det andet Compagnie, og kan ikke længere commanderes til Landets Forsvar, enten af den eene eller af den anden.

Det General-Gouverneuren saavel som Stads-Capitainen melde, at han skulde holde en blank Mester-Knecht, forstaaer jeg ikke tilfulde, men tænker, at det bliver hans egen Sag, og at den Uansændighed, som maatte være derudi, vel lader sig udholde. Følgen af en saadan Tilstand kan jeg ei heller ansee som befrugtelig, fornemmelig Jacob Baurin er, paa St. Thomas, den eeneste frie Neger, som er bleven Borger, og altsaa den eeneste der kan giøre saadan Paastand, og der, paa St. Croix kun findes een eeneste frie Neger, som er i samme Tilfælde.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behaage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til General-Gouverneuren Hr. Conferensraad Baron Pröck: At da Jacob Baurin har erhholdet Borgerskabsbrev uden Indskrænkning eller Undtagelse, og det derved er ham tilstaaet at nyde alle de

Rettigheder, som andre Borgere; saa skal han og i alle Maader, nyde samme godt ad, og lige med andre Borgere, høre under det paa St. Thomas værende Borger-Compagnie, samt com-manderes under Gevær paa Vagt og i andre Tilfælde. Kiøbens haav den 7 August 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 28 September 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik under 14 October 1763 Kongelig Befaling til Confesrenkraad og General-Gouverneur Baron Pröck.

LII.

Erklæring over en Ansøgning om Frihed for aabenbare Skriftemaal, men egentlig over Biskop Sarboes derover indsendte Erklæring af 3 Februarii 1763, derudi han foreskilder, at Lærfærdighed og Utugt alt meere og mere tager Overhaand, saa det var at ønske, det ved en Anordning kunde vorder hæmmet, der til han ikke veed andet Middel at foreslaae, end at Barnefaderen skulde bære lige Byrde med den, han har besvangret til Barnets Opdragelse, hvilken ofte sætter et fattigt Qvindemenneske, der ellers ingen Tilflugt har, i de bedrøveligste Omstændigheder, ja driver hende undertiden til de grueligste Yderligheder. Han mener, at det i den Henseende vilde hielpe meget, om det blev fastsat, at Barnefaderen ugenlig skulde betale et par Mark til Barnets Underholdning, indtil det blev 8 Aar gammel, hvilket han saaledes indstiller.

Det, Hr. Biskop Sarboe foreslaaer, som et Middel til at hæmme den nu i Svang gaaende Lærfærdighed og Utugt, haver, endog uden at betragtes paa denne Kant, saa god og saa tilstrækkelig Grund i den naturlige Ret og Billighed, saa den Lov, der tillegger samme en borgerlig Virkning, allestider fortjener at ansees, som nyttig, billig og retfærdig.

Den Forbindelighed, som Naturens Lov paalægger Forældre til at opføde deres Børn, haver ikke sin Grund i Præstevieslen, med derhen hørende og i de borgerlige Love fastsatte Ceremonier, men i Fødselen, og er altsaa tilfældes for ægte og nægte Børn, skient ikke i lige Grad, for saavide Forbindeligheden haver sin Grund i de borgerlige Virkninger af Ægteskab.

Spæde

Spæde og umyndige Børn kunne ikke ernære og opdrage sig selv, men andre maae bære Omfarg derfor og giøre det for dem. Der er da en Ratio prælationis eller en tilstrækkelig Grund til, at denne Pligt eller Byrde paalægges Forældrene, som de, der have sat Børnene i Verden, eller ere den nærmeste Aarsag til, at de ere komne til Verden. De ere i Følge deraf forpligtede til at ernære Børnene, saa at de ikke af Mangel paa Næring og Tilsyn omkomme, og at opføde dem saaledes, at de ei alene kunde blive det, de ere fødte til at være, nemlig Mennesker og Lemmer af det menneskelige Selskab, men at de og i Fremtiden kunne ernære sig selv, og derved blive nyttige Lemmer af det borgerlige Selskab, i hvilket de ere fødte, og ikke blive samme til Byrde.

Saa lange Pligterne ikke udstrækkes videre, og der ikke spørges om Forældrenes Stand og Formue, og den Næringsvei, Børnene i Følge deraf efter Uafhængigheds Regler burde opdrages til, saa have de deres Grund i Fødselen, og ere tilfældes for alle Forældre, som Forældre, α : for saavidt de have avlet og født Børnene, og strække sig altsaa ligesaa vel til de uægte, som til de ægte Børn; ligesom de samme Pligter og for første Delen iagttages og udføres af de umælende Creaturer.

Omfendtskiønt den Danske Lov ikke udtrykkelig forbinder Forældre til at opdrage og ernære deres uægte Børn, saa har den dog ei heller ophævet den naturlige Forbindelighed, som Naturens Lov i saa Fald paa lægger alle Forældre uden Forskiel.

I den Henseende er det og nogle Gange hændet, at en Fader, som har vægret sig ved at tage Deel i de Omkostninger, hans uægte Barns Ernærelse og Opdragelse udfordrede, er ved Høieste-Rets Dom bleven kiendt pligtig, dertil at bidrage noget vist, efter hans Wilkaar og Formue.

Men, da man erfarer, at det jævnlig skeer, at den, som er Fader til et uægte Barn, søger at unddrage sig fra at opfylde denne Pligt, og en Underdommer kan være heel forlegen med at dømme i slige Tilfælde, hvor han ikke haver en tydelig Lov for sig; saa kunde det have sin Nytte, om det engang for alle ved en almindelig Forordning blev bekiendtgjort og fastsat.

Det, som derved vil forårsage den meeste Banffelighed, er at fastsætte noget vist, som en Fader i Almindelighed, skulde erlægge til hans vægte Barns Underholdning og Opdragelse. Biskop Zarboe formeener, der kunde være 2te Mark ugentlig; hvilket passer sig godt nok paa Kiøbens Havn, hvor det ikke er formeget, men snarere i Henseende til dem, der have nogenledes Wilkaar, forliden. Men uden for Kiøbenhavn paa Lands i Siælland og Fyen, hvor en Bondenarls aarlige Len jævntlig er 8 à 10 Rdr., vilde det blive for meget og medtage mere, end Faderen selv havde at leve af.

Det er billigt, at en Fader bidrager til hans vægte Barns Underholdning, men han skal ikke nødes at bidrage saaledes, at han slet intet beholder tilovers af det han, paa en lovlig Maade, med sin Svend og Arbejde kan erhverve, og altsaa selv maae mangle det nødvendige.

Udi Jylland, hvor en Bondenarls aarlige Len paa adskillige Steder, kun er 8 à 10 Slettedaler vilde denne Summa af 2te Mark ugentlig et alene blive uraalelig, men og umuelig. Endog een Mark ugentlig vilde der være formeget, og 8 Skilling ugentlig, uden Tvivl blive det høieste; hvilket maaffee og kunde være nok, da det eene retter sig efter det andet, og der paa de Steder, for et spæds Barns Underholdning, hos Husemænd og andre fattige Folk, kun betales 7 à 8 Slettedaler aarlig.

Efter slige Omstændigheder skønner jeg ikke, at det er mueligt eller giørligt i Almindelighed, at fastsætte nogen vis Sum, men formeener, at man maae lade det have sit Forblivende ved at fastsætte, at den der er Fader til et vægte Barn, skal bidrage Halvdelen af de Omkostninger, som Barnets nødterftige Underholdning, efter Øvrighedens Erkjennende kan udfordre; hvormed der, efter mine Tanker her fortares, indtil Barnet er 10 Aar gammel; da det ikke vel forhen kan begynde paa noget til at ernære sig selv.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at udgive en Forordning, om trent af fætgende Indhold: At da den naturlige Billighed selv tilføjer, at den, som besvangret et Qvindfolk, og med hende avler

et uægte Barn, bør lige med Moderen, tage Deel i den Byrde og de Omkostninger, som Barnets Underholdning og Opdragelse udkræve, men det dog er erfaret, at een og anden saadan BARNEFADER har søgt at unddrage sig fra at opfylde denne naturlige Pligt, og at kaste Byrden af Barnets Opdragelse paa Moderen, der besøvede Uvindsfolk allene, som derved ofte, naar hun er fattig og ellers ingen Tilflugt har, sættes i de allerbedrøveligste Omstændigheder, hvilket lettelig kan have adskillige farlige og skadelige Følger. Saa have vi, til saadant at forekomme, og for at forbinde slige Forældre til at efterkomme de dem paaliggende naturlige Pligter, mod de af dem avlede Børn, allernaadigst fundet for godt, at anordne og befale, ligesom vi og hermed allernaadigst anordne og befale: At den, som er Fader til et uægte Barn, skal lige med Moderen bære Omfarg for dets Opdragelse, og efter hans Vilkaar og Formue erlægge i det mindste Halvdelen af de Omkostninger, som Barnets nødtørftige Underholdning, efter Øvrigh:dens Skjønnende, udfordrer, og dermed fortsætte til Barnet er 10 Aar gammel. Skulde nogen BARNEFADER der derudi findes vægerlig, skal Øvrigheden forbielpe Moderen, som haver Barnet hos sig, eller besørger dets Opdragelse, til at nyde det, af hans Løn eller anden Indkomst, som han saaledes er forbunden at betale til Barnets Underholdning og Opdragelse. Kjøbenhavn den 9 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 28 September 1763:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring.

Men i Conseillet blev af Hans Majestæt den 7 Oct. 1763 resolveret:

En Forordning udfærdiges efter Forslaget.

Herefter udkom Forordningen af 14 October 1763.

LIII:

Erklæring over en vidtsøgt Memorial af 30 Januarii 1763 fra 5 Bønder i Lands Præstegjeld, som i lang Tid havde været vante til, at købe Lommer af Bønderne deromkring for Saug-Gierne og Lommerhandlerne paa Pragenæs, hvorudi de foreskille, at da de forgangen Aar og havde købt saadant Lommer, og udskaaet det til Leverance paa Stedet Heedelands Waabond, har den udi Districtet fattede Skov-Inspecteur eller Holzhyrster Hans Berg erklæret enduel og omtrent 2500 Tysdter deraf, at være confiscable, hvilket hans Foretagende af General-Forsamlet er bleven bifaldet, og dette Lommer derpaa sat til offentlig Auction, og siden underhaanden borsølt til Fremmede og Uvedkommende. De melde derhos, at de, saavel som Saug-Gierne have gjort sig al muelig Umag, men forgievs, med at overtude General-Forsamlet om, at der ingen Udgang var til Confiscation, og fremlegge Copie af den deroverførte Correspondence, samt de passerede notariale Bestiktelser og Protester mod Auctionen, hvoraf saavel som et erhvervet Tingsvidne de uddrage, at alle de Aarsager, General-Forsamlet i deres Skrivelse har anført og beraadt sig paa ere urigtige, ligesom de og i Begyndelsen ei engang kunde gætte, af hvad Aarsag saadan Confiscation skeete, da de vidste, at de i alt havde holdt sig de om Skovhugsten og Lommerkøbningen værende Anordninger efterrettelige, førend de endelig af General-Forsamlets Svar paa deres Skrivelser vare underrettede derom. De melde og, at de ikke have seet, ei heller er dem bekjendt, at der over Confiscationen er holdt nogen Forretning, langt mindre er samme som en Arrest eller Hæftelse, forfulgt til Stadfæstelse ved Dom; men, som en usøhert Sag afgjort ved det, at General-Forsamlet vil approbere den Gierning; som skal være skeet efter deres Ordre. I den Henseende begiere de enten Kongl. Resolution, at Confiscationen og Hæftelsen skal være ophævet, hvorefter de maae afgjøre Sagen og deres videre Dyrkning med Vedkommende, eller i Mangel deraf, at de, paa en ordentlig Raade, maae forsvare sig ved Lov og Dom, og at Hans Majestæt vil udnævne et Par lovkundige og upartiske Mænd, der som Commissarier kunde undersøge og paaktiende Sagen. Tillige med Vice-Stattholderens Erklæring af 7 Maji 1763, som meener, at Supplicanterne have været beføiede til denne Klage; at Sagen ikke ved Kongl. Resolution bør afgjøres, men at Supplicanterne ei heller uden Lov og Dom bør miste deres Ting, og betages Lands Lov og Ret. Og, da General-Forsamlet, som har approberet Holzhyrsters Umgang, ikke kan være Dommer i Sagen, saa indstiller han, hvorvidt Supplicanterne kunde bevilges Commissarier (som de selv maatte

stens egen Uagivelse, til mere, end 2500 Toldier Tømmer. Børdien er formceret derved, at Saug-Eierne, som havde kjøbt dette Tømmer, derover have savnet det Quantum af Tømmer, som behøvedes til deres Saugers Drift. Disse 2500 Toldier Tømmer ere af Holzhyrsten eller Skov-Inspecteuren Hans Berg anholdte, da de stode i en offentlig Eto, for at fremdrives til Saug-Eierne, som havde kjøbt dem. Eierne, som intet vidste af dette, da det skeede, havde Marsag at vente, at denne Hæftelse eller Arrest, som General-Forsamlet selv kalder den, skulde blive lovlig forfulgt, og at, hvor det gik, ingen Confiscation skulde paafølge, førend der var gaaet Dom i Sagen, og de altsaa forhen havde været støvne, og faaet lov at frembringe, hvad de havde at sige til deres Forvar.

Om der er holdet nogen Forretning ved denne Hæftelse og paafulgte Confiscation, vide Eierne ikke, da ingen saadan Forretning er dem bekendtgjort, og de ikke efter Begiering have kunnet faae Copie deraf for Betalning.

ISteden for at Eierne af Tømmeret, saavel de der havde solgt, som de der havde kjøbt det, saaledes havde Marsag til at vente Stævning og Saggivelse, saa fik de at høre, at det skulde sættes til Auction. De kunde deraf slutte, at man ikke agtede at anlegge Sag imod dem; de vare ei heller selv istand til at anlegge Sag; thi de havde ikke den Forretning de skulde paaanke, kunne ei heller faae den, da de forgieves have begiert den af General-Forsamlet, og de havde saaledes intet at støvne paa. Der var altsaa intet andet for dem, end at de maatte henvende sig til General-Forsamlet, som Skov-Inspecturens Øvrigh:d. Saug-Eierne paa Bragenæs, som havde kjøbt Tømmeret, vendte sig og til General-Forsamlet, med Klage over Skov-Inspecteuren og Begiering, at han maatte befales at relaxere Tømmeret, og ikke stille det til Auction.

General-Forsamlet kunde umgælig være uvidende om, at slige Hæftelser skulde forfalges, og slige Confiscationer paakiendes ved den almindelige Underret, og at alt hvad, som kunde tilkomme dem, var i det høieste, at fiende derpaa i anden Instans. De burde altsaa erindret deres Skov-Inspecteur, at tage sig vare, og gaae lovlig til Verks, og henviist Eierne

til

til Lands Lov og Ret, med Tillæg, at de ikke kunne afgive sig med Sagen, førend den i anden Instans blev indstævnet. Men i den Sted glemte de reent, at de ere Dommere, og giøre sig selv til Parter i Sagen, og til Deeltagne med Skov-Inspecteuren. Thi efter at de have anført adskilligt til at retfærdiggjøre Confiscationen og Skov-Inspecteurens Forhold, slutte de endelig: Paa Grund af disse Omstændigheder, er Tømmeret af os til Confiscation anseet. I Følge heraf er det General-Forstamtet, der har confisqueret dette Tømmer, og derved giort sig deeltagtig i Skov-Inspecteurens smukke Omgang og Forhold. I den Henseende have og bemeldte Ciere, i deres anden Skrivelse til General-Forstamtet af 8 August forbeholdt sig deres lovlige Ret, mod dem saavel som mod Skov-Inspecteuren, til Erstatning for den Skade og det Tab, dem var tilføjet ved den af Skov-Inspecteuren viiste og af General-Forstamtet understøttede Behandling. Denne Trusel synes og at have virket saa meget hos General-Forstamtet, at de have begyndt at tænke paa Lands Lov og Ret, og tillige at blive hange derfor, thi i deres Svar paa bemeldte Skrivelse have de tilbudt at relaxere Arresten, paa visse Vilkaar, hvoriblant een var, at Cierne skulde underkaste sig Kongl. allernaadigst Resolution, hvormed General-Forstamtet ikke vel kan have havt anden Hensigt, end at Cierne derved skulde strafalde Lands Lov og Ret.

Det er artig at see, at et Collegium, som er en Dverret, vil af private Folk betinge sig, at de skulde frastige sig Lands Lov og Ret i en privat Sag, i hvilken samme Collegium selv skulde domme i anden Instans.

General-Forstamtet have holdt sig meget forvissat om, at de kunde erholde Kongl. allernaadigst Resolution, og derved saae Sagen afgiort giennem Kammer-Collegium; thi, naar Cierne og havde underkastet sig Kongl. allernaadigst Resolution, hvilket de nu i visse Henseende giøre, og de da paa begge Sider, men med stridende Paaastand havde henvendt sig til det Danske Cancellie, saa havde man visselig ikke foretaget sig at afgjøre Sagen ved at tilveiebringe en Kongl. allernaadigst Resolution, men henviist Sagen til Lands Lov og Ret, og i det mindste fordret, at der først skulde gaae en Dom i Sagen, hvilket og i sig havde været rettest, da jeg

ofte tilforn haver viist, at vores Indretning aldeles ikke enten medfører eller taaler, at Caukæ Litigiøse Skulle i Collegierne afgjøres ved Kongl. Resolution, men derimod udfordrer, at de altid henvises til Lands Lov og Ret, for der at afgjøres ved Dommerens Kiendelse.

At dette overalt er det Rette, og at en Konges Ministre ikke bør give sig af med at domme i private Folkes Sager, men overlade saadant til de ordinaire Retter, det har den berømte Montesquieu tydelig nok viist; men, at det samme er meere nødvendigt hos os, end paa de fleeste andre Steder, det viser Indretningen af vore Collegier og den bestandige Adskillelse af Øvrigheds og Dommer-Embede.

Om det her confisquerede og bortsolgte Tommer virkelig og de Jure burde været confisqueret, det er noget, som jeg ikke veed, og som jeg ei heller agter at undersøge, da jeg vil haabe, at denne Qvæstion skal blive afgjort ved Dommerens Kiendelse, uden at Deres Kongl. Majestæt eller Collegierne, med dens Undersøgning Skulle blive bemøiede.

At hvad jeg med Wisshed kan sige, og som her og i nærværende Tilfælde kan være mere end nok, er, at Qvæstionen er problematisk, at der er endeel at sige for og imod, og at altsaa den deraf stydende Proces just ikke var en Processus Executivus, eller en saadan, hvor der ikke var Qvæstion, men man allene havde at affige Dom, og hvor Dommen ikke behøvedes for at afgjøre Qvæstionen, men allene for derefter at kunne foretage Execution.

At dette forholder sig saaledes, slutter jeg af General-Forstamteets egne Skrivelser, og af de tildeels flette og urigtige Grunde, som de have betient sig af.

Udi deres Skrivelse af 7 August 1762 beraabe de sig paa deres Instruction, ret ligesom det var en almindelig og for alle bekendtgjort Lov, da den dog neppe er nogen bekendt, uden Kammer Collegium og dem selv. At den ikke er det, maae jeg slutte deraf, at man ikke i det Danffe Cancellie ved det allermindste deraf at sige, og at den aldrig er mig, som Deres Majestæts General-Prokureur communiceret, da jeg dog burde seet den, endog førend den udkom, naar det skulde være en saadan Lov, som General-Forstamtet antager den at være.

Ligeledes paaberaae de Forordningen af 21 Sept. 1750, som efter mine Tanker her aldeles ikke kan finde Anvendelse, i det mindste ikke til at virke nogen Confiscation.

Endelig ville de giøre Maaden, paa hvilken dette Lømmet er indkøbt til et Slags Forprang, hvilket jeg ei heller kan finde, da enhver lettelig begriber, at Lømmet ikke er af de Vare, som kunne bringes til Axel-Torv, men noget, som Kjøbmændene og Saugeierne maae selv eller ved Guldmægtige kjøbe af Landmanden paa de Steder, hvor Skovene ere, og Træerne sælges. Overalt: naar det og kunde kaldes et Slags Forprang, saa veed jeg ikke, hvad det vedkom General-Forstammet. Men derpaa svarer General-Forstammet, udi deres anden Skrivelse af 11 August 1762, atter ved at beraabe sig paa deres Instruction, som en almindelig Lov, hvorved de retfærdiggjøre sig ved følgende Udtryk: og vi forstikke, at foruden disse Forordningers Forbud af al Slags Forprang, er os givne tilstrækkelig Myndighed til at hæmme alt det, som med saa ubedragelige Grunde kan sigannes at være Landmanden til Fordelelse. Dersom dette kommer overeens med deres Instruction, saa kan det ikke nægtes, at den jo er udstrakt nok, og jeg frygter, den er saa udstrakt, at General-Forstammet derefter kan afgive sig med alt, hvad de vilke, saa at de og deres Skovbetiente Efterdags blive de fornemteste Øvrighedspersoner over heele Norge.

Jeg finder og, at General-Forstammet allerede driver dette temmelig vidt, thi i den Resolution, de den 20 August 1762 have meddeelt Supplicanterne, som dem, der havde solgt dette Lømmet til Saugeierne, straffede dem for deres Overhørighed og dristige Skrivemaade mod Skov-Inspecteurn eller Holkshyrsten Berg, som deres af Hans Kongl. Majestæt alernaadigst befjullede og foresatte Øvrighed. Naar Holkshyrsten bliver alle i Districtet værende Landmænds og Gaardeieres Øvrighed, hvad maae da ikke General-Forstammet blive til.

Blant de Grunde, som General-Forstammet i deres Breve anføre til at godtgjøre, at dette Lømmet var confiscable, finder jeg kun et eeneste at være af Besydenhed, som er taget af Forordningen af 8 Martii 1740

dens 9de Art., og deraf, at dette Tømmer er bleven udført uden i Foreveien at være bleven mærket af Skovbetjenten, og at have erhholdet hans Følgeseddél derpaa, hvilket i Forordningen er forbuden under Confiscation.

Ligesom denne Grund synes at burde tiene til Følge, saa maade det og tilstaaes, at de Exceptioner, som Tømmer-Eierne have derimod, ikke ere saa ligefrem og uden videre Undersøgning at forkaste, saasom, at alt dette Tømmer havde sit rette Maal, og var hugget efter de derom værende Anordninger. At endeel deraf var mærket Aaret tilførn; og endeel samme Aar af Lehnsmanden, som alletider forhen pleiede at forrette denne Mærkning; at Høfshyrsten Berg betids var anmodet om at merke det øvrige, men engang svarede, at han ikke havde Tid; at han siden merkede endeel for een og anden, endog uden derom at være anmodet; at han havde Tid nok til at merke det øvrige, som han saae at ligge ved Elvbredden, men at han i den Sted reiste bort fra Districtet, da Tiden imidlertid kom, at Tømmeret ikke kunde opholdes; at han endelig ankom, da Tømmeret allerede var i Elven, da de endnu bade ham, at confiscuere det, som maatte være confiscable, og at lade Resten gaae, men at han i den Sted, confiscuerede det altsammen.

Omendskjønt nu disse Exceptioner synes at være af nogen Vigtighed, omendskjønt Tømmerets Eiere have tilbudet, at de vilde bevise dem, (ligesom de og siden, i den Henseende have ført et Tingvidne,) og derhos meget klagede over, at deres Bølfærd skulde beroe paa et eeneste Menneskes Foregivende og Lune; og omendskjønt den af General-Forsamlet paaberaabte Forordning af 8 Martii 1740 i dens 9de Artikel, hvor den fastsætter Confiscation og anden Tiltale, udtrykkelig tillægger: efter Lands Lov og Ret. Saa har dog General-Forsamlet fundet for godt ved een saa kaldet Resolution, som ei engang er bleven Vedkommende communiceret, at afsjøre den heele Sag lige til Executionen inclusive, og i Følge deraf, uden foregnaende Stævningmaal, Saggjælfelse eller Dom, confiscuere det anholdte Tømmer, ladet det imod vedkommende Eieres Protest, og uanset deres Tilbud, om at staae til Ansvar og stille
Caution

Caution for alt hvad deraf kunde flyde, stille til offentlig Auction, og endelig under haanden bortselge.

Denne Omgang viser Sandheden af det, jeg ofte tilforn har erindret, at man meget vel bør tage sig vare for, at sammensete Dyrigheds- og Dommer-Embeder, og at betroet et og det samme Collegium, (fornemmelig, naar det haver nogen Ansæelse, og paastaar et Slags Uafhængighed,) som Dommere, Magt til at domme, og som Dyrighed, Magt til at resolve i forekommende Tilfælde; thi det hænder saa lettelig, (foruden andre Uleiligheder) at de blande begge Embeder og resolve eller befale der, hvor de skulde domme, og, som de derefter paastaae, at deres Resolutioner ikke kunde underkendes af vedkommende Overdommere, men at Vedkommende, som ville besvare sig derover, skulle, per viam Supplicationis, vende sig til Deres Kongl. Majestæt, saa flyder deraf, at de høie Collegier her i Kiøbenhavn, saafremt de ikke desto bedre passe paa, at hindre det, endog imod deres Villie blive Overdommere, hvortil de hverken ere dannede eller indrettede.

Jeg kan ikke vel troe, at det skulde være General-Forstamets Hensigt, saaledes bestandig, at tilsidefætte Lands Lov og Ret, og ved deres Resolution, at afgjøre de vigtigste Sager, der angik private Folkes Eiendom og Bøjsfærd, da det vel ikke seiler, at de jo maae indsee, at saadant ikke i Længden vilde holde ud; men jeg skulde snarere tænke, at de, ved dette Træk af Myndighed, have villet indjage Vedkommende en Skræk, som skulde virke en særdeles Uerbødighed og Frygt for deres Collegium og dets Bælde.

Udskillige Talemaader og Udtryk i deres Skrivelser synes, foruden de, som tilforn ere anførte, at sigte derhen. Udi deres Skrivelse af 7 August anføre de, blant andre Aarsager til, at de ikke kunne relaxere Arresten paa Tommeret, og følgende: Men vi ville end meere ved saadan Estergivenhed give Overtræderne, og alle dem, som, med Gienstridighed sætte sig imod vore Foranstaltninger, Anledning til at tænke det, som adskillige, ja indtil Betiente, have udladt sig med, at General-Forstamets Resolutioner ere ingen Domme.

Man

Man maae heraf slutte, at General-Forsamlet vil have deres Resolutioner anseet som Domme, og imidlertid formener de sig berettigede til at forandre dem; thi de give tydelig nok tilkiende, at de havde Magt til at relaxere Arresten, om de ville; dersom deres Resolution i denne Sag var en Dom; saa var der ingen Tvivl om, at jo Vedkommende kunne indstævne den lige for Høieste-Ret, hvormed General-Forsamlet kun vilde være lidet tiemt i Henseende til den Omgang, der er brugt. Blev dette den første Prøve af General-Forsamlets Lovkyndighed, man i Høieste-Ret fik at see, frygter jeg, det kun vilde falde slet ud, og blive et ondt Omen for den følgende Tid.

En Ting maae jeg herved fornemmelig undre over. Det kan ikke vel feile, at jo General-Forsamlet maae have indseet, at denne Sag var af Betydning, og at deres Omgang derudinden ikke var overensstemmende med Lov og Forordninger, men havde noget Anseende af Voldsomhed, saa deraf set kunde flyde et stort Ansvar. Man skulde tænke, at en saadan Ting var overlagt i det heele Collegium, og at alle Lemmerne derudi havde været enige, og at nogle saa af dem ikke havde understaaet sig paa egen Haand at foretage sig saadant. Men blant 5 eller i det mindste 4re Lemmer, som General-Forsamlet den Tid bestod af, finder jeg kun toendes Navne under alt, hvad som i denne Sag er udgaaet fra General-Forsamlet, hvoraf jeg maae slutte, at de øvrige enten intet have vidst deraf at sige, eller ikke været enige dermed, hvilket gjør deres Foretagende saa meget mere driftigt, og deres Ansvar saa meget større.

Endelig har jeg under denne Sag bemærket en Ting, som hos mig virker en Slaags Frygt for og Mistanke om, at man ved denne Indretning har i et og andet Tilfælde meere seet paa General-Forsamlets Lemmer og Beriente, end paa det Almindelige, og maa skee lidt for meget begunstiget de første paa de sidste. Beslutning.

Den Mærkning af Lemmeret, som her er Spørgsmaal om, og formedelt hvis Mangel dette Lemmer skal være confisqueret, er befaleet ved Forordningen af 8 Martii 1740, men saavidt jeg af samme Forordning og dens 9 Art. kan slutte, skulde Skovberienten forrette denne Mærkning,

og derefter meddele Følgeseddelen paa Tømmeret, uden derfor at nyde nogen Betalning. Af det første Tingsvidne erfarer jeg, at denne Mærkning hidindtil er forrettet af Lehnsmanden, og at ham derfor er betalt een Skilling per Tysdt; men af samme Tingsvidne og General-Ferstantets Breve erfarer jeg ligeledes, at det nu er fastsat, (hvor eller paa hvad Maade, veed jeg ikke) at Skov-Inspecteuren, for saadan Mærkning at forrette, skal af hver Tysdt Tømmer nyde 4re Skilling. Dette er altsaa et nyt Paalæg paa Tømmer-Handelen, allene til Fordeel for Skovbetienten. At dette Paalæg er af nogen Betydning, maae jeg slutte deraf, at disse Mærkningspenge allene af det Tømmer, som her er confisqueret, beløbe over 100 Rdr. Vidste man, hvad dette Tømmer paa Auction var solgt for, saa kunde man deraf udfinde Forholdet mellem Mærkningspengene og Tømmerets Værdie, og hvor mange pro Cento de kunde anses at beløbe sig til. Men, i hvordan denne Proportion end er, saa er et saadant Paalæg paa et Slags Vare, som udbringes af Landet, allestider farligt og skadeligt.

Af det, som hidindtil er anført, maatte det allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at erfare, i hvilken Stilling denne Sag nu er, og hvad Omgang der er brugt imod Supplicanterne.

Der kan ikke være Tvivl om, at de jo ere forurettede. Uden at indlade mig i Hoved-Questionen: om Tømmeret burde været confisqueret eller ei? saa ere de altid høilig fornærmede ved den mod dem brugte Omgang, at deres Eiendom er anholdt, confisqueret, silt til offentlig Auction og bortsolgt, uden foregaaende Stævning, Saggivelse og Dom, og uden at have faaet Anledning, Tid og Tilladelse til at forsvare sig.

Denne Sag, saavel som enhver Sag, der slæder til at betage Deres Majestæts Undersatter Lands Lov og Ret, er af største Betydning. Lands Lov og Ret er et stort Ord, og den Norske Nations Yndlingsord.

Deres Majestæts Undersatter i Norge have hidindtil troet, at de ved Deres Majestæts Naade og Retfærdighed, havde udi Landets Lov og Dommerens Kiendelse en sikker Beskyttelse og Tilflugt mod al den Overlast og Fortrængsel, dem kunde tilføies af deres Øvrighed eller andre.

Jo længere de ere horte fra Thronen og den høieste Øvrighed, jo mere behøve de denne Beskyttelse og Sikkerhed. Naar Lands Lov og Ret betages dem, troe de, og det med Rette, at ingen Sikkerhed mere er tilovers.

De adskillige Klager, som i den Henseende paa kort Tid ere indløbne fra Norge, ere vel værd at lægge merke til. Man har hørt Folk, nu fra den ene, nu fra den anden, skrige over, at Lands Lov og Ret negtes dem, og man merker stedse, at det koster nogen Umage, og forefinder nogen Banskælighed, at forbielpe dem dertil.

Af General-Forstamrets egne Breve seer jeg, at Almuen er misfornøiet med deres Foranstaltninger og opholder sig over deres Resolutioner. Jeg kan aldeles ikke undre mig deraf; thi hvad maae Almuen tænke, og hvad Sikkerhed kunne de vente eller love sig, naar de erfare, at en Skovbetient kan confisquere deres Eiendom, at et Par Lemmer af General-Forstamret kunne approbere Confiscationen, uden at de Paagiældende engang vide det, og at Sagen dermed skal være til Ende.

Det er ganske nødvendigt, at det jo før jo hellere erfares, at saadan Dngang ikke finder Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bifald, og at det ikke er Deres Majestæts allernaadigste Willie, at Deres Majestæts Undersaatter, fra den høieste til den laveste, skal betages Lands Lov og Ret, i nogen Sag, som angaaer deres Ære, Liv eller Gods og Eiendom.

Spørgsmaalet bliver, hvorledes dette i denne Sag kan erholdes, og Supplicanterne, som Forurettede, forbielpes til deres Ret.

De giøre i den Henseende en alternativ Begiering; at Sagen maae blive afgjort, enten ved Deres Majestæts allernaadigste Resolution, eller ved Lands Lov og Ret.

At de begiere det første, undrer jeg ikke over; thi de ere fornærmede, ved General-Forstamrets saa kaldte Resolution, og General-Forstamret har paastaet af dem, at de skalde underlaste Sagen Deres Majestæts allernaadigste Resolution. De søge altsaa derved, at faae Forurettelsen ophævet; men det er derhos af Foregaaende klart, at dette ikke kan tilstaaes dem; thi foruden at Hoved-Spørgsmaalet ikke er tilstrækkelig op-

lyst,

lyst, og man ikke veed, hvad General-Forsamlet kan have at indvende mod de af dem fremsatte Exceptioner, og det af dem erhvervede Tingsvidne, saa har jeg tilforn viist, at slige Sager, som angaae private Folkes Eiendomme og Rettigheder, ikke bør afgjøres ved Resolution, men ved Dommerens Kiendelse.

Derimod er det andet, som de begiere, nemlig Lands Lov og Ret, noget, som ikke kan eller bør negtes dem. Men der spørges dog endnu, paa hvad Maade det kan forundes dem, og hvorledes de best kunne sættes istand til at anlegge Sag?

Confiscations-Sagen burde, efter dens Natur, været anlagt og paakiendt ved den ordinaire Underret eller Bøygde-Tinget, og derfra indstævnet for General-Forsamlet. Men General-Forsamlet har gjort sig til Part i Sagen, og er nu at ansee som Hovedmand, da de tillige med Skov-Inspecturen, staae til Ansvar for alt hvad der er passeret.

At søge General-Forsamlet for Underretten eller Bøygde-Tinget, lader sig ei vel giere, og vilde, hvor det gif, forarsage megen Strigen over, at deres Ansæelse derved gif i Lyset. Der bliver saaledes intet andet tilovers, end at Sagen maae paakiendes af Commissarier.

Dette haver Supplicanterne og indseet, og i den Henseende begiert, at Deres Kongl. Majestæt vilde udnævne et Par lofkyndige og upartiske Mænd, der, som Commissarier, kunde undersøge og paakiende Sagen.

Omtendskient dette synes at vise Supplicanternes Tillid til deres Sag, saa kan det dog ikke vel lade sig giere, at Deres Majestæt selv allernaadigst skulde udnævne og befale Commissarier, siden saadant allene pleier at skee i publique Sager; og denne er en privat Sag, hvor de, der begiere Commissarier, selv maae foreslaae saadanne, som ville paatage sig det, og som vel befales at dømme i Sagen, men under det Wilkaar: Saafremt de dertil godvilligen ere at formaae.

Dette er det og, Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzon har iagttaget, hvortor jeg i Overeenstemmelse med hans Erklæring skulde allers underderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvete: at Supplicanterne kan bevilliges Commissarier

til at paakiende denne Sag, med alt hvad deraf dependerer, mod alle Vedkommende.

Omendskiønt nu dette er den eeneste Resolution, som kan og bør falde paa Supplicanternes Ansøgning, saa maae jeg dog erindre, at den 4 Sept. 1762, og altsaa 4 à 5 Maaneder ferend denne Memorial indkom, er til Cancelliet kommen et Brev fra Kammer-Collegium, som synes at have Forbindelse dermed.

Samme Brev er mig tilsendt ved en anden Anledning, og for saavidt det angik General-Forstamtet. Men da det syntes i Særdeleshed at vedkomme denne Ansøgning, saa har jeg lagt det ved de derhen hørende Papi-rer, og lader det nu følge med.

Naar jeg sammenholder dette Brevs Indhold med denne Ansøgning, og det under denne Sag Foregaaue, og derhos betragter, at den her frem-lagte Correspondence-mellem General-Forstamtet og Eierne af det confiscue-rede Tommer, nyelig forhen var indløbet, nemlig i August Maaned, og at Placaterne allerede den 2den Sept. vare anslagne til Auctionen over Tommeret, som var berammet til den 7 Sept., saa maae jeg slutte enten at Supplicanterne allerede den Tid havde henvendt sig til Kammer-Colle-gium, eller og, at General-Forstamtet strax haver indberettet det Passerede og den heele Dngang til Kammer-Collegium, og derhos tilkiendegivet de-res Frygt for, og Formodning om, at Supplicanterne kunde faae i Sin-de, at begiere Commissarier, samt bedet Kammer-Collegium om, at fore-bygge saadant.

Er det saa, maae jeg saa meget mere undre over bemeldte Kammer-Collegii Skrivelse, som jeg desuden ei vel kan begribe. De melde, at der er Formodning om, at En og Anden, hvis Tommerlast til Confiscation anholdes formeddelt Mangel af Mærkning eller anden Aarsag, agter deraf at giøre Rettergangsager, og samme ved Commissarier at ville lade paadømme.

Kammer-Collegium synes at ansee det som en stor Grouhed, at Folk ikke ville tie til, at deres Eiendom confiscueres, men ville giøre Retter-gangsager deraf: have en Dom derfor, efter at de havde frembragt, hvad de havde at sige til deres Forsvar.

Jeg vil haabe, at man i Cancelliet ikke vil finde dette nær saa ubeskedent eller forunderligt.

Endelig begierer Kammer-Collegium, at isald nogen saadan Ansøgning til det Danske Cancellie maatte indkomme, samme da maatte vorder sendt til dem.

Jeg ønskede at vide tvende Ting, som Kammer-Collegium i deres Skrivelser ikke har fundet for godt at melde noget om, nemlig, paa hvilken Grund, og i hvilken Hensigt, saadanne Ansøgninger skulde sendes til Kammer-Collegium. Hensigten kan vel ikke være, at de ville expedere slige Commissoria. Saadant haver aldeles ingen Grund, og kommer ei heller overeens med Brevets Præmisses. Altsaa synes Hensigten at blive, at slige Ansøgninger kunde henlægges, og Vedkommende derved betages alt Haab om at nyde Lands Lov og Ret.

Paa den Maade kunde General-Forstammet mueligt faae Anledning til at paastaae, at deres Resolutioner ei allene vare Domme, men at de og vare Høieste-Rets Domme, som ikke stode under Appel.

Grunden til denne Kammer-Collegii Begiering kan jeg ligesaa lidet begribe. De begiere ikke, at saadanne Ansøgninger maae sendes til deres Betænkning, men, at de ligefrem maae remitteres til dem, som noget, de ansee at henhøre til Kammer-Collegium, og ikke at vedkomme Cancelliet. Derfor nogen vil indstævne General-Forstamets Dom i en Confiscations eller anden Sag til Høieste-Ret, og til den Ende begierer Strævning i Cancelliet, skal hans Begiering derom dog vel ikke sendes til Kammer-Collegium.

I Folge Forordningen af 1744 kunne General-Forstamets Domme indstævnes for Høieste-Ret. Forordningen af 1760 taler vel intet derom, men, da den dog tildeels grunder sig paa Forordningen af 1744, saa har Kammer-Collegium i deres senere Skrivelse til Cancelliet i den Materie paastaet, at det forstod sig selv.

Da disse Sager altsaa here under Høieste-Ret og ikke under Kammerretten, saa kan jeg ikke begribe paa hvilken Grund Kammer-Collegium vil paastaae, at Ansøgninger om Commissarier til at paakiende dem skulde sendes til dem.

Derfom en Skovbetient, som her er sleet, anholder og confisquerer Lømmer, uden at give Sag, og Eierne af Lømmeret da finde sig befjædede til at anlegge Sag imod ham, kunde de vel indstøvre Sagen for Underretten, og derfra for General-Forstammet og Høieste-Ret, uden at spørge Kammer-Collegium. Derfom General-Forstammet enten ved at tillægge Skovbetienten Ordre til Confiscationen; eller ved at approbere den, naar den er sleet, gjør sig til Part i Sagen, og Skovbetienten beraaber sig derpaa, kan Eieren ligeledes uden videre, og uden at spørge Kammer-Collegium derom, inddrage dem under Sagen.

Finder han det lidet anstændigt, at søge General-Forstammet for en Underret, og i den Henseende begierer Commissarier til at paaktende Sagen, som noget, der er mere anstændigt og mindre vanskeligt, veed jeg ikke hvad det vedkommer Kammer-Collegium, og hvorfor en saadan Ansegning skulde sendes til dem.

Jeg vil saaledes haabe, at det ei engang skal komme under Dvæstion om denne Ansegning bør sendes til Kammer-Collegium eller ei? Men ifald man skulde eragte det passeligt, først at indhente Kammer-Collegii Betænkning derover, saa skulde jeg formene, at det kunde skee ved en Skrivelse, omtrent af følgende Indhold: At omendstignet det er klart, at Supplicanterne ikke kan eller bør nægtes Commissarier til at paaktende Sagen mod alle Vedkommende, saa har man dog, i Anledning af Kammer-Collegii Skrivelse af 4 Sept. 1762, først villet indhente Kammer-Collegii Betænkning derover, hvilken man udbeder sig saasnart mueligt. Kiebenhavn den 13 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 November 1763:

Kammeret tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rentekammeret den 26 Novbr. 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LIV.

Erklæring over den forhen ommeldte, og fra Commissarierne i Sagen angaaende Kammerraad Wising indkomne Relation, efterat samme i Overensstemmelse

messe med General-Procureurens Erklæring af 8 Julii 1762 havde været sendt til Vice-Statholderen, og hans Erklæring af 18 Decbr. 1762 derover var indkommen, hvorudi han tilstaaer, det General-Procureuren havde erindret; men melder derhos, at han, efter indhentet Underretning, ikke har kunnet erfare andet, end at Almuen paa Sundmøer ikke andenslids fra kan faae det behøvende Tømmer, og at nogle Tusende Familier ville komme til at lide Nød, og Fiskeriet at standse, om de ikke kunde faae det behøvende Tømmer fra de Ramsdalske Skove, som formenes med nogen Forsyn at kunde blive tilstrækkelig baade for dem og Jernverket. I den Henseende formener Vice-Statholderen, ligesom Commissarierne, at Alsing vel kunde forbindes at sælge det behøvende Tømmer til Sundmørs Almue for Markets Priis, dog at de henvendte sig til ham selv, og ikke til hans Leilendinge.

Da, da meget Fræe paa Sundmøer medgaaer til Erregierder, saa indstiller Vice-Statholderen, om Amtmanden kunde befales, at tilholde Almuen, og selv at paasee, at Bierderne Efterdags bleve indrettede af Steen, Torv eller Muld &c.

* * *

Det jeg tilforn og i min forrige allerunderdanigste Erklæring over denne Sag, har erindret, at man bør være meget vaersom i at røre ved eller indskrænke Eiendoms-Ret, og ikke uden den allerhøieste og yderste Nødvendighed, betage nogen Ret til at giøre med sit, hvad han vil, eller frie Raadighed over det, han og har fuld Eiendoms-Ret til, kan jeg ei andet, end i Almindelighed vedblive, ligesom Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou og dermed, for saavidt Sætningen i sig angaaer, er eenig; men da jeg har tilstaaet, og endnu tilstaaer, at Omstændighederne der paa Stedet ere mig aldeles ubekiendte, og jeg nu erfarer, at Vice-Statholderen, ligesaavel som Commissarierne formeene, at denne Nødvendighed her er forhaanden, og at det vigtige Fiskerie paa Sundmøer meget vilde hindres og formindskes, om ikke reent forgaae, og nogle Tusende Familier komme til at lide Nød, om de ikke med de behøvende Træmaterialier til Bygning og Fiskerie bleve forsynede fra de Ramsdalske Skove, saa tør jeg ikke allene være imod det, som alle de, der vide Stedets og Egnens Omstændigheder, ere enige udi at foreslaae, skönt jeg og frygter, at det vil forefinde sine Vanskeligheder, især ved Iværksættelsen

deraf,

deraf, men skulde allerunderdanigst inblade, hvorvidt samme maatte finde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bifald.

Hvad det angaaer, som Vice-Stattholderen i Særdeleshed foreslaaer, at de fra Sundmeer, som ville kobe Træmaterialier, skulde henvende sig til Eieren selv, og ikke til hans Leilandinge, og at de paa Sundmeer skulde forpligtes og tilholdes at affkaffe de hidindtil brugte Trægierder, da kan jeg ei andet, end være aldeles eenig dermed, som noget, jeg finder baade billigt og nyttigt.

Endelig vil det, som herudi resolveres, vel communiceres Kammer-Collegium, saafremt deres Betænkning derover ei i Forveien indhentes, i Henseende til den Forbindelse, det har med det Jernværk, Kammerraad Alsing agter at anlegge. Kjøbenhavn den 15 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 5 April 1765:

Ordre til Commissarierne efter General-Prokureurens Erklæring og tilskribes Amtmanden at indberette, i hvad Situation Sagen nu er, og om Bønderne i de sidste Aaringer have af Skoven det Fornødne og fremdeles kunde faae det for de sædvanlige Priser, da han ikke fra Kammeret kan vente sig nogen Bevilling paa Jernværket.

Herefter blev Commissarierne under 26 April 1765 tillagt Kongelig Befaling, og Amtmand Collin den 27 Dito fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LV.

Erklæring over en Klage af 1 Decbr. 1762 fra endeel Bønder i Peelskans Præstegield, hvorudi de besvare sig over Kirke Eieren Generalmajor Eppinger, at han uden at give dem Sag for Tiendevig, har foretaget sig at lade deres Lade kasse, og derved tvunget dem til at betale endeel Penge, med videre, i den Henseende de begiere, at han maae tilholdes at levere dem disse Penge tilbage, og de befries for at betale det Resterende; at der for Fremtiden maatte gøres en anden Anordning angaaende saadan Inquisition og Kasting, og at de maatte være frie for at svare Tiende af deres Sædeforn. Tillige med Stiftamtmandens

dens og Biskopens Erklæring af 26 Mart. 1763, som formeene, at dette ved en anbefalet Commission kunde undersøges og paakiendes, og Bønderne, saabel som Sorenskriveren, (der efter Stiftamtmandens Befaling har skrevet Klagen for dem) dertil kunde forundes Beneficium Paupertatis. Derhos de indsende Fogdens Erklæring, som har forrettet Inquisitionen, og vidtsftigen forklarar, at Bønderne ingen Uret er vederfaret, og at ingen Kastning er skeet, ved det, at de godvillig for Retten have tilstaaet deres urigtige Angivelse og fornøiet Kirke-Eieren for hans Fordring; melder og, at Bønderne med Magt have borttaget Laugrettet fra Rettens Middel, hvilket gav Anledning til, at de siden maatte betiene sig af militair Commando til Bestyrelse ic. Og Vice-Statholderens Erklæring af 2 Julii 1763, som formeener, at de paa begge Sider have forset sig, Kirke-Eieren ved at kaste Bøndernes Lader og giore Opryngning med dem. uden at have beskjldt dem for urigtig Angivelse, Bønderne ved at borttage Laugrettet; og indstiller, om et Par Commissarier kunde befales at undersøge og paakiende disse Tvistigheder, og især hvorsidst Fogden eller Kirke-Eieren i dette Fald har været berettiget til at betiene sig af det militaire Mandskab; da de, af de Skyldige, kunne tildømme sig et billigt Salarium.

Saavidt jeg af Fogdens vidtsftige Erklæring kan slutte, have disse Bønder just ikke havt saa megen Joie til at klage, da de, tildeels ved deres Vægring i at angive deres Tiende, tildeels ved deres urigtige Angivelse, have givet Anledning til det, der siden er skeet, ligesom de og grovelig have forgaet sig, ved det, de saa godt som med Magt, have taget Laugrettet fra Rettens Middel; hvilket ikke vel kunde afgaae, uden nogen Nrveselse, isald Sagen skulde blive undersøgt og paakiendt; saa at jeg just ikke kan troe, at Bønderne derved vilde finde megen Fordeel.

Det de begiere, at de maatte beholde deres Sadeform frie for Tiende, og at der for Fremtiden maatte giores en nye Anordning for Tiendes Inquisition til Kastning, skionnes lettelig at være af den Beskaffenhed, at det ikke kan bevilges, men at det dermed bør have sit Forblivende ved Lov og Forordninger.

Det øvrige, som Klagen indeholder, er, som Vice-Statholderen rettelig erindrer, af den Beskaffenhed, at det ved Lands Lov og Ret kan og bør afgiores.

Dog maae jeg derhos tilstaae, at jeg just ikke indseer, hvorfor denne Sag, efter Vice-Statholderens, saavelsom Stiftamtmandens og Biskoppens Forslag, skulde anses som en offentlig Sag, og Deres Majestæt derudi befale Commissarier.

Det er allene Bønderne, der klage over Kirke-Eieren, og han eller Fogden klage egentlig ikke over dem.

Om Kirke-Eieren har havt Ret til at lade Bøndernes Lader kaste? Om han derved har brugt de, i Lov og Forordninget foreskrevne Formaliteter? Om de have tilstaaet, at de havde gjort urigtig Angivelse? Om han har afstunget dem noget? og om han var berettiget til at tinge op med dem for urigtig Angivelse? Det er altsammen private Qvæstioner, som de imellem sig faae at afgjøre.

Det eeneste, som kunde synes at være Publique, er det, som Vice-Statholderen erindrer, nemlig: Om Fogden eller Kirke-Eieren i dette Fald have været berettigede til at betjene sig af det militaire Mandskab. Men, foruden at Bønderne egentlig ikke have klaget derover, ligesom de og selv have været Uarsag derudi, ved det de forhen brugte Magt, og toge Laugrettet fra Fogden, saa skønnes lettelig, at, naar Commissarierne, i Særdeleshed skulde befales at undersøge og paakiende denne Post, maatte vel den eene af Commissarierne være Militair, og det vilde mueligt være fornødent derom først at correspondere med Krigs-Cancelliet.

Naar derimod Sagen henvises til Lands Lov og Ret, saa beroer det paa de Klagende, enten de ville lade det forblive derved; hvormed de, uden Tvivl ere best tiende, eller de ville anlegge Sag for den ordinaire Ret, eller og de ville udbede sig Commissarier. Jeg skulde altsaa formeene, at Klagen, hvad de øvrige Poster angaaer, kunde henvises til Lands Lov og Ret. Kjøbenhavn den 16 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 17 October 1763:
Forbliver ved Lands Lov og Ret.

LVI.

Erklæring ober en Memorial af 11 Decbr. 1762 fra Justigraad og Amtmand Collin, hvorudi han andrager, at Raadmand og Postmester Alstrup har først overtalt Collins Sødsfendebarn Jomfrue Karen Angel til at tage i hans Huus, og derefter ved en selvgjort Ansøgning; som han uden Tvivl har skrevet hendes Navn under, tilveiebragt hende Bevilling at være hendes egen Børge under ham som Curator, hvorpaa han har faaet Halvparten af hendes Arv, som er 600 Rdr. i sine Hænder, som neppe blive at redde, da han er en fattig og giældbunden Mand. I den Henseende han indstiller, hvorledes Alstrup kan blive at ansee, om efter Lovens 6—18—6 eller med nogen Formidelse, og Bevillingen, som er i hans Hænder, ham affordret til Cassation, og han selv betale det, den har kostet. Derhos han og fremlegger et Brev fra hende til Bewiis. Tillige med Eriframtmand Rangaus Erklæring af 4 Junii 1763, som melder, at han har sendt Klagen til Alstrups Erklæring, som han indsender, og indstiller, hvorledes Sagen imellem Parterne kan afgjores, og Alstrup erholde nogen Gyldestgjorelse. Alstrups vidtløftige Erklæring er af 31 Maji 1763, dermed han lader følge et til Oplysning i Sagen erhvervet Tingsvidne, hvorved han godtgier Urigtigheden af det, Collin har andraget; at han af hendes Arv ikke har oppebaaret uden 97 Rdr., som var udgivet for hende, og der er aflagt Regning for; at han ikke har villet modtage det øvrige, da det var ham tilbudt; at han var anmodet om at være hendes Formyndere; at hun, som er 50 Aar gammel, har meget plaget ham om, at paatage sig hendes Curatel, med videre. Derhos han melder, at Collin er hans bitre Fiende, og beder om en passelig Gyldestgjorelse, men tilskaaer, at det ikke er hans Leilighed at føre Proces med ham. Tillige med en senere Memorial fra Collin af 30 April 1763, derudi han fremfører adskilligt, og fremlegger adskillige Breve til at bestyrke hans Andragende, efterat det ommeldte Tingsvidne var ført.

* * *

Ligesom Justigraad og Amtmand Collin her haver afgivet sig med en Sag, som var ham aldeles uvedkommende, og hvorved han paa en Maade besvolder ei allene vedkommende Øvrighed, men og i visse Henseende Cancelliet; saa er det og klart, at hans Ansøgning, der kan ansees som en Angivelse, har sin Grund i et bittert Had mod Raadmand Alstrup, og at han derudi har andraget det, han enten vidste at forholde

sig anderledes, eller og kun vidste slet Besked om; saasom, at Alstrup allerede havde Halvdelen af Karen Angels Arvepart i hans Hænder, med videre.

Da han ikke har undseet sig ved, at anføre Lovens 6—18—6 Artikel, og derefter at gjøre en Slags Paastand over Alstrup; saa skede ham, i Følge af Norske Lovs 1—24—4 Artikel, ikke for nær, om Angivelsen blev Alstrup udleveret, og ham derefter tilladt at anlegge Sag imod ham; hvilket og her saa meget snarere kunde finde Sted, som Memoria-len ei allene eengang har været Alstrup communiceret fra Stiftamtmanden, men Indholden deraf og er indført i et Stævnemaal og behandlet for en offentlig Ret.

Men da man ikke gjerne vil give Anledning til slige Injurie-Sager, og Raadmand Alstrup, som en fattig Mand, kun er lidet tiert med at udholde en vidtseftig og kostbar Proces mod en velhavende og riig Mand; saa var det bedre og snffeligere, at Sagen paa eengang kunde afgjæres ved en saadan Resolution, som indeholdt en Slags Ydmygelse for Collin, og een deraf flydende Gjeldstgjærelse for Alstrup, som han kunde lade sig noie med.

Jeg skulde tænke, at denne Hensigt erholdtes, om Resolutionen blev: Paa denne urigtige og ubesøiede Angivelse er ikke at reflectere, og samme Resolution paa Notifications-Listen blev communiceret Stiftamtmanden i Trundhiem. Kiøbenhavn den 17 August 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 17 October 1763:

Paa denne urigtige og ubesøiede Angivelse er intet at reflectere.

LVII.

Erklæring over et Pro-Memoria af 21 Junii 1763 fra Inspecteuren ved det Kongl. Waisenhuus Etatsraad Sinkenhagen, hvorudi han forestiller, at ved afgangne Justitiraad Ambderses Død paa Waisenhuuset er det første Tilfælde mødt, som i Waisenhuusets Fundag ikke er bestemt, da Hofretten tilegner sig hans Eftike, i Følge af hans Character; derimod han beder, at maae betragtes: at den Afdøde har været Sekretair i General-Kirke-Inspectionens Collegium, som

som er henlagt til Waisenhuuset, at han mod 30 Aar har haft frie Boelig i Waisenhuuset, og maattet holde sig Waisenhuusets Anordning eskerrettelig; at Waisenhuusets Privilegium synes at svækkes ved, om en fremmed Jurisdiction kom ind, og forrettede Skifte paa Waisenhuuset, hvor 6te og 10de Penge ere tillagte Inspecteuren, som maae forrette Skifterne efter de smaae Betiente, uden Betaling og med Byrde. Tillige med Hofrettens Erklæring af 17 Julii, som gaaer ud paa, at der ikke er nogen Bedilling paa, at alle de, der have frie Bærelser paa Waisenhuuset, skulde, uden Henseende til deres Bestilling eller Character, høre under Waisenhuusets Jurisdiction; at sal. Ambders ikke havde nogen Løn af Waisenhuuset eller dets Casse; at Waisenhuusets Instructions 5te Art. ikke siger andet end: at de, som høre til Waisenhuuset, skulde, naar nogen Worden eller Urigtighed mellem dem kunde forefalde, henhøre under Waisenhuusets Jurisdiction, men udi andre Sager, skulde Betientene under Borgretten, ligesom Inspecteuren under Hofretten regnes, og der tiltales; i den Henseende, og da Hofrettens Instructions 5 Art. er klar, formene de, at det tilkommer Hofretten at forrette dette Skifte.

Da afgangne Justisraad Ambders har boet i Kjøbenhavn, have Character af Justis- og Cancellieraad, været Secretair i det Danske Cancellie, og der havt Forretninger, saa er det af Hofrettens Instruction klart, at det tilfalder Hofretten at forrette Skiftet efter ham, saavel som alle andre Skifter af samme Beskaffenhed.

Derfor nogen anden vil formene sig berettiget til at forrette dette Skifte, da maae han vise Grunden til den Undtagelse, som herudi skulde gøres fra den almindelige Regel, og samme maae have sin Grund i den Afvædes Embede, Stand, Character eller anden særdeles Omstændighed. Grunden til en saadan Undtagelse finder jeg her ikke anført eller beviist.

Uf det, at den Afvæde har havt frie Bærelser paa Waisenhuuset, hvilket kan ansees som en Godhed ham har været forundt, følger det ingenlunde, saalænge han ikke kan siges i nogen Maade at have været en Betient af Waisenhuuset, fornemmelig Waisenhuuset just ikke kan siges, at have en Jurisdiction Localis, eller en saadan Jurisdiction, som skulde strække sig til alle dem, der vare inden dets Muure, og til alle de Sager, dem angik.

Af det, at den Afdøde har været *Secretair i General-Kirke-Inspectionens-Collegium*, og derfor nydt Pen, følger det endnu mindre, da jeg vel veed, at dette Collegii Samlinger holdes paa Waisenhuuset, uden Tvivl fordi man der, ved Collegii Indretning, har fundet et beqvemt Sted dertil, men mig i det øvrige ikke er bekendt, at dette Collegium i nogen Maade er forbunden med Waisenhuuset, ligesom man ei heller kan erfare saadant af den om *General-Kirke-Inspectionens Collegii Indretning* og Embede udfomne Forordning af 1 Octbr. 1737.

For øvrigt er det let at begribe, som *Inspecteuren Hr. Etatsraad Sinkenhagen* i hans *Pro-Memoria* melder, at den *Inspecteuren* tillagte Det til at forrette Skifter, virkelig i sig er en Byrde, der forarsager ham Besværing og Omkostninger, og sielden eller aldrig medfører nogen Fordeel, saa det i den Henseende vel var at unde ham, om han kunde faae et Skifte, hvorved noget kunde være at fortiene.

Wien, da Hofretten paastaar dette Skifte, og har sin reene Instruction for sig, saa seer jeg ikke det kan betages dem; hvilket vel og maae svares *Etatsraad Sinkenhagen*. Kiebenhavn den 7 August 1763.

Cancelliet resloverede herpaa under 10 August 1763:

Expederes efter *General-Prokureurens Erklæring*.

Herefter blev *Etatsraad Sinkenhagen* den 13 August 1763 fra *Geheimeraad Thott* tilskreven.

LVIII.

Erklæring over en Forestilling af 4 Julii 1761 fra Amtmanden over Aggershuus Amt *Kammerherre Storm*, hvorved han indsender endeel Tingsoidner, som oplyse den paa *Kommerciæ* bærende *Fourage-Forvalters Over-Auditeur Wolfs* Stette og grove Opførsel mod Stedets Foged, Sorenskriver, Lehnsmænd og en Bonde. Derhos han melder, at han har sendt samme til *General Grüner*, for at faae en Krigsret anordnet til Beskjoldningernes Paaktiendelse; men han havde i den Sted foreslaaet en combinret Commission. Hvorfor han bider, at med *Krigs-Cancelliet* derom maae corresponderes, og et Par Lemmer fra hv'r Side udnævnes. Tillige med *Krigs-Cancelliets Pro-Memoria* af 24 Julii 1762, som gaar ud paa, at Sagen er en privat Sag og Amtmanden uved-

kom-

kommande. Men, naar vedkommende Personer, som ere fornærmede, vedbærlig melde sig, kan Sagen blive afhandlet ved en blot militair Commission, for hvilken Vidnerne sine Exceptione fori kunde møde. Og Vice:Statsholderens Erklæring af 23 Oct. 1762, som formener, at dette for største Delen er private Sager, som Vedkommende selv maae anlegge. Men, da Wolf dog har angrebet Sorenskriveren paa hans Dommersæde, og Fogden i hans Embeds-Forretning med grove Ord, og overfaldet Lehnsmanden, saa indstiller han, om Wolf derfor paa Justitiens Vegne burde tildales, som best kunde skee ved en Commission i Christiania af en Civil og en Militair, da han, som civil, foreslaaer Assessor i Over Hofretten Christian Steen.

* * *

Anledningen til, at alle disse Documenter ere indsendte til det Danske Cancellie, er, at Kammerherre Storm af General Griners Skrivelse har formodet, at Krigs:Cancelliet skulde være villig til at lade Sagen afgjøre ved en combineret Commission; i hvilken Henseende han har anmodet det Danske Cancellie om at afgjøre med Krigs:Cancelliet, at een eller tvende civile, og ligesaa mange militaire Commissarier bleve udnævned; men, da man nu af Krigs:Cancelliets Pro:Memoria erfarer, at de ansee Sagen, som en privat Sag, hvilket den vel og for største Delen er, og ikke ville samtykke i nogen combineret Commission, men paa staae, at de, der finde sig fornærmede, og ville anlegge Sag, selv skulde henvende sig til vedkommende militaire Jurisdiction, saa seer jeg ikke, at derved for det første kan gøres andet, end at Kammerherre Storm tilsendes Kopie af Krigs:Cancelliets Pro:Memoria, og derhos tilskrives: At, som Krigs:Cancelliet ikke vil samtykke i nogen combineret Commission, og ikke dertil vil udnævne nogen militair Commissarius, saa nytter det ikke, at herfra udnævnes een eller flere Commissarier. Derhos Documenterne og kunde Kammerherren remitteres.

Skulde dette og give Anledning til, at denne Sag ikke blev drevet videre, var derved vel ikke tabt ret meget. Kiøbenhavn. den 19 Aug. 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 17 October 1763:
 Expederes efter General:Procuratørens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftammand Storm fra Geheimeraad Thott den 3 December 1763 tilskreven.

LIX.

Erklæring over en Memorial af 4 Junii 1763 fra Commandeur Capitain Zooglandt, hvorudi han foresliller, at efter Justisraad Kloumands Død, har han, som nærmest fødte Børge, meldt sig hos Hofretten, om at antage Børgemaalet for hans Syster-Datters Børn de tvende unge Kloumanner, men faaet til Svar, at han, som Søeofficer maatte stille borgerlig Caution for Renternes Sikkerhed og Regnskabernes nøjagtige Indlevering til hver 11 Junii og 11 Decbr. hvilket han formener at være Uret, da han har tilbuden, at Hofretten, om de ikke vilde troe ham, kunde paategne Sielddsbrevene, saa de ikke kunne afhændes; og da Hofretten derpaa har tilskrevet ham, at de agte at beskikke en anden Formynder, saa foreslaaer han og udbeder sig Commissarier til at paakiende denne Objection mellem ham og Hofretten. Tillige med Hofrettens Erklæring af 30 Junii 1763, som gaaer ud paa, at de, som Overformyndere, have seet sig besøiede til at æste Caution, ikke for Capitalerne, men for Regnskabets rigtige Afreggelse, og Capitalernes, samt de deraf faldende Renters lovlige Behandling, og som de derudi have Loven og deres Instrux for sig, saa bede de, derved at blive forsvarede, fornemmelig de allerede i Zooglandts Sted, have beskicket Justisraad og Assessor Stenstrup til Formynder, som af egne Midler har stillet fornøielig Caution.

* * *

Derfom de tvende Umyndige Friderich og Claus Kloumand lidet eller intet eiede, saa at Formynderskabet for dem var at ansee som en blot Byrde, da er der ingen Tvivl om, at det jo var bleven Commandeur Capitain Zooglandt, som deres Mormoders Broder, paalagt, ligesom han og havde været forbunden til at paatage sig det, naar ingen nærmere, og dertil tienlig fød Børge havde været at finde.

Da Byrder og Fordeele i slige Tilfælde bør svare til hinanden, saa er det billigt, at den, der havde maattet paatage sig Børgemaalet, naar det havde været en blot Byrde, og bør, coeteris paribus, være nærmest berettiget dertil, da det nu træffer sig, at de Umyndige have ansees
lige

lige Arvemidler, og Formyndereskabet for dem altsaa kan ansees som en Fordeel, i Henseende til det Honorarium, Loven i saa Fald tilstaaer en Formynder, nemlig Trediedeelen af det, der aarlig oplægges.

Da alt dette og Commandeur Capitain Zooglandts Slægtsskab med de Umyndige har været Hofretten bekendt, og de dog have fundet tiensligt, at forbigaae ham, og beskikke en anden til Formynder, saa maae man slutte, at de dertil have havt saadanne Aarsager, som have deres gode Grund i Lov og Forordninger, og altsaa nødvendig maae finde Domsmerens Bisald; da det er vist, at Øvrigheden, propter justas Caussas, og især formedelst Uvederhæftighed, kan forskjøde den, der ellers er fød Børge.

Skulde og Hofretten, mod Formodning, ikke have havt saadan lovslig og gnyldig Aarsag til at udelukke Commandeur Capitainen fra Formyndereskabet; saa veed jeg ikke, hvorfor den Ret, han, som fød Børge, haver til at være Formynder, skulde ham, uden Lov og Dom betages. Og da denne Øvæstion ikke beqvemmelig kan afsjøres og paaktendes, uden ved Commissarier, saa veed jeg intet imod, at de ansøgte Commissarier bevilges. Kjøbenhavn den 21 August 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 17 October 1763:

Bevilges Commissarier i ordinair Stil.

Herester blev, under 28 October 1763 Commissorium udfærdiget.

LX.

Eklæring ober en Forestilling af 12 Februarii 1763, fra Amtmanden over Aggershuus Amt, Kammerherre Storm, hvorudi han forestiller de mange Vanskeligheder, der ere ved at holde Rigtighed med Formyndereskaberne paa Landet, hvor Sorenskriveren, som Overformynder, har et stort Arbeide og Ansvar, uden at nyde noget derfor, hvor Folk ere heel uvillige til at paatage sig Formyndereskaber, som de og maae forrette uden Betalning, da de Umyndiges Capital kun er liden, og sielden beløber til 100 Rdr., hvor Formynderne ikke engang ville lade sig indfinde, naar de af Sorenskriveren, i Følge Loven og Forordningen af 19 August 1735 indkaldes for at giøre Rigtighed ic. Kammerherre Storm formener, at disse Uleligheder kunne hævdes, ifald det blev fastsat, at, naar en Myndlings Capital var under 100 Rdr., skulde Børgen

kun gjøre Regnskab for 4 pro Centum Rente, og den 5te eller ene pro Centum deles mellem Børgen og Overformynderen, men, naar Capitalen har over 100 Rdr., da at forholdes efter Loven. Detimod den Børg, der ikke efter Indfaldelse mødte til Regnskabsgjørelse, skulde mulcteres under Udvaltning, uden videre Dom, første Gang, som for Tingvide $\frac{1}{2}$ Rdr., anden Gang dobbelt, og tredie Gang, som kongl. Anordnings Overtræder tiltales til vilkaarlige Bøder, efter Omstændighederne, til Sognets Gattigecasse, hvorep han forpneier, at Orden i Overformyndereskaberne og Værjemaalsne var at silveigbringe. Tilfuge med Vice-Statholderens Erklæring af 2den Julii 1763, som finder det ubilligt, at de Umyndige paa Landet skulde, for Børgighedens Tilsyn, som dog er en Byrde, der følger med deres Embede, bebyrdes med at betale et nyt Aarslæg. Men, hoad de Børger angaaer, som ikke mede paa det saa kaldte Formynderting for at forevise Overformynderne Rigtighed for de dem andetroede Arvemedler, da finder han billigt, at enhver, som uden lovtlig Forsald udeblev, skulde bøde 16 s. til Sognets Gattige, og derefter møde i Sorenskriverens Huus, for at vise Rigtighed, skulde de endda udeblive, maatte Sorenskriveren melde det for Amtmanden, som da søier Anstalt efter Lov og Forordninger.

* * *

Ligesom jeg er tilfulde forvissed om, at Hr. Kammerherre Storms Hensigt med dette Forslag har været ganske god og roesværdig, saa holder jeg og for, at det just ikke, fornemmelig i Begyndelsen, vilde blive til Skade for de Umyndige paa Landet, som det angik.

Efter Forslaget skal denne ene pro Centum kun svares af de Umyndige, hvis Capital er under 100 Rdr. Jeg tænker, at slige Umyndige sielden faae 5 pro Centum af deres hele Capital, da Børgen kan forsvare, ei allene at sætte dem ud for 4 pro Centum, men og at lade dem staae reent frugtesløse, saa at de kunde være vel tiente med, altid af den heele Sum at nyde 4 pro Centum. Det kunde og hændes sig, at den liden Fordeel af $\frac{1}{2}$ pro Centum vilde drive saavel Børgerne som Overformynderne til at gjøre sig nogen mere Umage for at faae slige Penge udfatte paa Rente.

Men med alt dette, kan jeg dog ikke andet end være enig med Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Bengsons Slutning, saavel i Henseende til de af ham anførte, som adskillige andre Grunde.

For-

Forlaget forudsætter, at 5 pro Centum er den almindelige og alene brugelige Rente i Landet, og vil, at af disse 5 pro Centum, skal den Myndling, hvis Capital er under 100 Rdr., kun nyde 4re, og den 5te deles imellem Overformynderen og Børgen.

Denne Forudsætning var omrent rigtig, da Forlaget i Begyndelsen af dette Aar blev skrevet, men siden er adskilligt ændret, som sigter til at faae Renten nedsat til 4re pro Centum, hvormed og allerede synes at være temmelig vidt kommet, skient man tillige maae være i Uvisshed, i Henseende til den følgende Tid.

Skulde denne ene pro Centum blive Overformynderne og Børgerne tilstaaet under den Forudsætning, at den ordinaire Rente var 5 pro Centum, saa at den Umyndige beholder 4 pro Centum, og Renten derpaa falder til 4 pro Centum, saa vilde eet af tvende Uleiligheder skyde deraf; nemlig enten maatte Overformynderen og Børgen beholde deres ene pro Centum, saa at der kun blev 3 pro Centum tilovers for den Umyndige, hvilket synes at gaae noget vidt, at den, der kun havde saa saa og smaae Indtægter, endda skulde tabe $\frac{1}{4}$ Deel deraf, eller og Børgen og Overformynderen maatte miste denne ene pro Centum, hvilket da vilde foraaarsage nye Besværing og giøre dem endnu mere uwillige til at iagttage deres Pligt, og sørge for de Umyndiges Capitalers Udsættelse.

Foruden at det maatte synes underligt, at den Umyndige, som kun havde 3, 4 à 5 Rdr. aarlig Rente, skulde deraf miste $\frac{1}{4}$ Deel, og at derimod den, som havde 30, 40 à 50 Rdr. aarlig Rente, skulde beholde det altsammen; saa kunde det maaskee og, i eet eller andet Tilfælde, have skadelige Følger, at det var Børgens og Overformynders (som gjerne tillige er Skiftesforvalter,) Fordeel, at en Myndling fik under 100 Rdr. i Arvepart, og at det derimod var nogen Skade for dem, om han fik over 100 Rixdaler.

Formynderskab eller Børgemaal, er i sig en Byrde, som paa Statens Vegne paalegges visse Personer. Der er alletider en Ratio prelationis, hvorfor denne Byrde snarere paalegges En end den Anden. Denne indeholdes tildeels i den naturlige Pligt, som ansees at paalegge visse

Personer, der eragtes at være i Forældres Sted, naar Forældrene ere borte, og den Kierlighed de, frem for andre, formodes at have til de Umyndige, tildeels i et Slags Fordeel, som svæver dertil, nemlig, Arverettigheden, da det hedder: *Commodum hæreditatis responderi oneri vel incommodo Tutelæ*, og den, der er nærmest til at arve, bør og, under lige Omstændigheder, og for saavidt han dertil er duelig og oplagt, være nærmest til at værge.

Da Formyndereskab saaledes er en Byrde, som paa Statens Vegne paalegges En, saa kunne Formyndere ikke paastaae at nyde Betaling for deres Umage. Paa de fleste Steder føres Børgemaal og aldeles uden Betaling, men efter vores Lov tilstaaes en Formynder, i visse Tilfælde, et Slags heel rimeligt honorarium, nemlig en Trediedeel af det, som Myndlingen aarlig sparer af sine Renten, og kan legge til Capitalen. Altsaa nyder en Formynder hos os Betaling for sin Umage, naar Myndlingen kan taale at miste det, hvormed hans Møie kan erstattes, men hvor Myndlingen intet haver tilovers og intet kan taale at miste, der er det billigt, at Formynderen, som ber sege Myndlingens Beste, bør uden Betaling, fuldstændigere den ham paalagte Pligt.

Hvad Overformyndereskab angaaer, da er det visselig en Byrde, hvormed det forholder sig, som Vice-Statholderen erindrer, at alle Overrighedspersoner have deres visse Byrder, som følge deres Embeder, uden at de derfor nyde nogen særdeles Belønning.

Blant de Overrighedspersoner, som den Pligt af Overformyndereskab er paalagt, ere Sorensskriverne i Norge just ikke allermest at beklage; thi de fleste af dem have deres skikkelige Udkomme, og denne Byrde er forbunden med en anden Fordeel, som er af nogen Vigtighed. Grunden til, at de ere Overformyndere, indeholdes derudi, at de ere Skiftesforvaltere, men for deres Forretning ved Skifterne nyde de Betaling efter Loven. Og omendskjønt dette deres Skiftesalarium, de fleste Tider ikke beleber sig til ret meget, da de fleste Sterboer ere fattige, saa der kun bliver lidet at skifte og dele, og altsaa kun lidet at beregne Skiftesalarium af; saa er dog derved at mærke, at Sorensskriverne tillige ere Skifteskrivere, og selv føre

Proto-

Protocolken ved Skifterne, og give Skiftebrevet beskreven, hvorfor de kunde Betaling Arkviis, og det, hvad enten der bliver noget tilovers at Skifte og dele eller ei.

Allsaa have Sorenskriverne meget mindre Ursag at besvære sig over den dem som Overformyndere paalagte Byrde, end de fleeste andre Overformyndere; hvilke enten intet have med Skifterne at bestille, eller kun ere Skifteforvaltere og ikke Skiftekrivere.

Jeg er og vis paa, at our det blev Sorenskriverne foreslaaet, at de skulde være befriede for at være Overformyndere, og den dermed følgende Byrde og Ansvar, men paa de Vilkaar, at de tillige skulde opoffre Skifterne, saa blev der neppe een eneste blant dem alle, som forlangte at indlade sig derudi.

Jeg finder saaledes ingen Nødvendighed udi, at Sorenskriveren for denne Byrde, som er forbundet med en anseelig Fordeel, skulde tillegges en nye Beslenning paa de Umyndiges Bestyning.

For evrigt var det vel at ønske, at der kunde udfindes et Middel hvorved Umyndiges Midler, og især slige smaae Arve-Capitaler, kunde anvendes til beste for de Umyndige, uden at de derved bleve sat i Døve.

Det beste Middel til at erholde dette, vilde uden Tvivl være et Slaags Waisenhuus i ethvert Stift eller Provinds, eller en offentlig Cassé under visse gode, fornuftige og vederhæftige Mands Bestyrelse, hvor alle de Arve-Capitaler, som paa Skifter tilfaldt Umyndige, skulde indleveres, og derfra ligesom andre offentlige Midler, af Directeurerne sættes paa Rente mod vedberlig Sikkerhed, og Renten, hvad enten den beløb til 4, 4½ eller 5 pro Centum pro Nata, og i Forhold til enhver Capital, deles imellem de Umyndige, og udleveres til vedkommende Børger.

Men, ligesom derpaa tilforn har været tænkt, saa forefinder dette ogsaa sin Banfælighed, naar det kommer til Iværksættelsen. -

Hvad det angaaer, som Kammerherre Storm end videre foreslaaer, at den Formynder, som ikke efter Indkaldelse mødte for at aflegge Regnskab og giøre Rigtighed for det ham anfortroede Formynderskab, skulde betale en vis Mulet, da finder jeg samme i alle Maader billigt, og skulde

derudi være enig med Hr. Vice-Statsholderens billige Forslag, at den Formynder, som ikke modte paa det saakaldte Formynderring, skulde betale 16 R. i Mulet til Sognets Fattige, med videre; da jeg tænker, at dette, for det første kan være nok til at tvinge slige uvillige eller fiendesløse Formyndere. Kjøbenhavn den 24 August 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 31 October 1763:

Epp:deres efter Slutningen af General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev den 11 Novbr. 1763 udfærdiget Kongelig Befaling til Kammerherre og Amtmand Storm.

LXI.

Erklæring over en Ansøgning af 13 Julii 1763 fra Kjøbenhavns Magistrat, herudi de forestille, at Aldermændene for Hansthemager-Lauget og øvrige Messere ikke ville indtage en Svend i Lauget, naanset at Magistraten har erklæret hans Messerslykke at være forsværligt, da de fandt, at det, som Lauget derpaa havde at udfatte, var af ingen Behødenhed, ligesom han og af Magistraten er erklæret for Messer og antagen til Borger. Da det nu ville have stor Følge, om Laugene saaledes skulle kunne udelukke, hvem de ville, uden at efterkomme Magistratens Resolutioner, som ere grundede paa Lov, Forordninger og Laugs-Artiklerne, og det vilde være af Vidtseligghed, om Sag derfor skulle anlegges og Dom erhverves, saa indstiller Magistraten, om de maatte blive tilreftesfattede saaledes, at Aldermændene betalte en Mulet til de Fattige af 4re Rdr., og hver af de øvrige Messere, som med ham have viist sig herudi gienstridige, 2 Rdr. og derhos befalede, strax at antage og indskrive denne Michael Jørgensen, som Messer i Lauget. Endelig indstille de, hvortledes Procurator Tørrager her ansees, som isteden for at vejlede eenfoldige Folk, har besværet Messerne i deres Gienstridighed, og i Aldermændens Sted mødt for Politiekammeret.

Da det er bekjendt nok, og man ofte tilforn har havt tilstrækkelig Beviis paa, at det er en almindelig Grundsvæning hos Låugene, saavidt hnuelig, at holde alle andre ude og at chicanere dem, som agte derudi at indtræde; fornemmelig, naar den saaledes Indtrædende ikke er enten

en Mesters Søn, eller ægter en Mesters Datter i Lauget; man og har Marsag at troe, at Magistraten i Kiøbenhavn, saafremt de ikke een og anden Gang lidt for meget, udi saadant, seier Lauzene, ganske vist ikke er dem imod, uden god og tilstrækkelig Grund; saa er det ganske nødvendigt, at de tilrettesættes, naar de drive denne deres egenlystige Uvillighed saavidt, at de endog understaae sig, at tilsidefætte den Lydighed, de ere Magistraten, som deres foresatte Ørigthed skuldige, og at forkaste og udelukke det Mesterslykke og den Mester, som Magistraten har erklæret at være forsvarlig og antaget.

Da nu denne Tilrettesættelse, naar den skal have nogen Virkning, ikke kan være taallichere, end den Magistraten har foreslaaet; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Konal. Majestæt, at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat efter Forestillingen.

Hvad Procurator Tørrager angaaer, da skient han er nok som bekendt for at være et slet Menneske, og det og er heel rimeligt, at han har styrket Mesterne i deres Gienstridighed, saa dog, da han ikke er andet overbeviist, end at han har medt paa Politiekammeret, og der gjort en Erklæring paa Aldermandens Vegne; hvilken Aldermanden selv siden for Retten har vedgaaet, saa skulde jeg holde det for rettest, at om han ikke blev meldt noget i Reskriptet, fornemmelig han ikke er af dem, som kunne forbedres ved en Trettesættelse. Kiøbenhavn den 25 August 1763.

I denne Sag blev af Cancelliet under 17 October 1763 resolveret: Expederes efter General-Procuraturens Erklæring.

Herefter blev den 28 October 1763 udsærdiget Kongelig Befaling til Kiøbenhavns Magistrat.

LXII.

Erklæring ober en Ansøgning af 27 Junii 1763 fra en Enke i Kiøbenhavn Anna Dorothea Frigast, som havde gjort Testamente med hendes forrige Mand Mathias Kæser, der var confirmeret den 2 Maji 1755, hvorudi hun havde forbundet sig til ikke at indlade sig i nyt Egteskab, og indsat hans trende Børn til Arvinger, hvorimod den længstlevende af dem skulde sidde i æstige Boe, ligesom

som hun og i Følge deraf, allerede i nogle Aar havde sat i uskift Boe efter Mandens Død. Men nu begierer hun Tilladelse til at gifte sig, om hun skulde faae det i Sinde, og at Kongen vil tilsidefatte Testamente til hendes Stifsbørn, saa hun kan disponere over hendes Midler, som hun selv vil; da hun derimod vil skifte og dele efter Loven. Lillige med Magistratens Erklæring af 18 Julii, som kortelig formeener, at hende ikke bør negtes Tilladelse at gifte sig, fornemmelig, naar hun lod forfatte et Inventarium over hvad hun nu eier, til Efterretning for hendes Stifsbørn i Tiden, naar hun ved Døden afgaaer Men at hendes Stifsbørn ikke bør betages det, dem ved Testamente er tillagt, da hun engang har indsat dem til Arvinger, og i nogle Aar siddet i uskift Boe med dem, fornemmelig den ene af disse trende Børn er fraværende i Petersborg, og de tvende andre umyndige.

* * *

Supplicantindens allerunderdanigste Ansøgning indeholder egentlig tvende Begieringer; nemlig: 1) begierer hun Tilladelse at indtræde i nyt Ægteskab, om hun det skulde faae i Sinde, uanset at hun i det imellem hendes sal. Mand og hende oprettede, og af Deres Kongl. Majestæt den 2 Maji 1755 allernaadigst confimerede Testamente, har forbundet sig til, efter hendes Mandes Død ikke at indlade sig i noget nyt Ægteskab. 2) Da hun i bemeldte Testamente, har indsat hendes afdøde Mandes trende Børn, eller hendes Stifsbørn til hendes eeneste og universelle Arvinger, saa begierer hun, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vil tilsidefatte dette Testamente, saaledes, at hun kan beholde frie Naadighed over hendes Midler; da hun derimod vil skifte og dele med hendes Stifsbørn efter Loven.

Hvad det første angaaer, da er det et almindeligt Princip, at det Vilkaar, non nupserit, eragtes at være conditio turpis et moraliter impossibilis, om hvilket det, i den Henseende heder, pro non adjecta habetur; saa at, omendskjønt nu saadant Vilkaar eller Erklæring er nævnet i et Testamente, saa anses den dog, ligesom den ikke var nævnet eller tillagt.

Omendskjønt nu dette ikke er synderlig anvendeligt paa Supplicantindens, som skal være 65 Aar gammel, og dog vil indlade sig i nyt Ægteskab; saa dog, da Ægteskab ikke i vores Lov er forbuden, enten formes
delsk

delst det ene eller det andet Kions alt for høie Alder, og det Ægteskab, som en gammel Kone indgaaer, altsaa ikke kan ansees som utilsadeligt eller stridende imod Loven, saa skulde jeg være enig med Magistraten derudi, at Supplicantinden ikke bør nægtes Tilladelse til at indertræde i nyt Ægteskab, naar hun først har, paa lovlig Maade, skiftet og delet med hendes Stiftern.

Hvad den anden Begiering angaaer, da kunde det vel og synes, at derudi var noget for Supplicantinden at sige, naar man betragter det imellem hendes afdøde Mand og hende oprettede Testamente, som et dobbelt Testamente, eller som tvende Testamenter, hvor enhver af dem har disponeret over sin Hovedlod, eller den halve Deel af Boen, hvor Manden har legeret Konen, saalænge hun levede, Ususfructus og Bestyrelsen af hans halve Boe, men i det øvrige indsat hans Børn til Arvinger, og hvor Konen ligeledes har legeret Manden, saalænge han levede, Ususfructus og Administrationen af hendes halve Boe, men i det øvrige indsat hans ænde Børn til Arvinger.

Det er bekiendt, at et Testamente er Testators eller en Mandts sidste Willie. Nu heder det: *Voluntas hominis est ambulatoria usque ad extremum vitæ habitum*: altsaa, ligesom en Mand, saa længe han lever, kan forandre sin Willie og blive af andre Tanker, saa bør han og, saa længe han lever, have Lov til at forandre sit Testamente, for saavidt det ellers er ham tilladt at testere.

Naar dette anvendes paa Supplicantinden, saa synes det, at hende ikke burde nægtes Tilladelse at ophæve og forandre det Testamente, hvorved hun, over hendes Hovedlod eller halve Boe, har disponeret til Forsdeel for hendes Stiftern.

Jeg maae og tilstaae, at naar Supplicantinden strax efter hendes Mandts Død havde ladet forsegle, og ved lovlig Skifte og Deling adskilt hendes Hovedlod eller halve Boe fra Mandens halve Boe, som efter hans Død de jure tilfaldt hans Børn, og hun derpaa havde begiært Tilladelse at forandre hendes Testamente, og at giøre saadan Bestemmelse, som hun fandt for godt, over hendes egen Hovedlod; da hav-

de der været meget for hende at sige, og saa meget mere, som man af Testamente erfarer, at hun haver indbragt de fleeste Midler i Boen.

Men just det, at hun efter Mandens Død er i nogle Aar bleven siddende i uskift Boe med hendes Stifbørn, og derved har antaget og benyttet sig af det, som ikke var hende tilstaaet, uden paa de Vilkaar, at hendes Stifbørn skulde være hendes eeneste Arvinger, det forandrer Status controversiæ, og gier, at Questionen her bliver ganske anden, end den ellers havde været.

Det Testamente, som er oprettet mellem Supplicantinden og hendes afdøde Mand, indeholder gjensidige Forpligtelser, og kan altsaa ikke ansees som et blot Testamente, men bliver tillige at ansee, som en Slags Contract. Manden har legeret Konen Ufusfructus og Bestyrelsen af hans halve Boe, eller begiert, at hun maatte blive siddende i uskift Boe med hans Børn, fordi hun gjorde samme hans Børn til hendes Arvinger.

Denne Tilfælde, at sidde i uskift Boe med hendes Stifbørn, har hun og erhholdet, ved Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation paa Testamente, just fordi Manden tillige med hende begierde det, og fordi disse samme Stifbørn vare hendes eeneste og univørselle Arvinger.

Efter Loven burde hun strax, saa snart Manden var død, paa lovlig Maade, have skiftet og delet med hans efterladte Børn. Dersom hun efter Mandens Død havde selv paa egen Haand søgt Bevilling paa, at sidde i uskift Boe med hendes umyndige Stifbørn, da var det ikke bleven hende tilstaaet.

Hvad man i slige Tilfælde fornemmelig seer paa, er, at afvende og forebygge al muelig Fornærmelse for Børnene, især, naar de ere umyndige, og ikke kunne iagttage deres eget Beste.

I den Henseende bliver det vel en Fader efter Moderens Død, eller en Moder efter Faderens Død tilladt at sidde i uskift Boe med deres egne umyndige Børn, siden den naturlige Tilbøielighed og Kierlighed, som Forældrene have til Børnene, gier, at Børnernes Fornærmelse derved just ikke saa lettelig er at befrygte.

Men,

Men, da denne naturlige Tilbøielighed og Kierlighed just ikke kan formodes hos en Stiffader eller Stifmoder, saa bliver det dem ikke tilladt at sidde i uskift Boe med deres Stifbørn, uden under saadanne Billaar, som her have fundet Sted, nemlig: at Børnenes egen Fader eller Moder tillige begierer det, og at Stiffaderen eller Stifmoderen indsætter deres Stifbørn til Arvinger; thi som det i siige Tilfælde tilsidst kommer Børnene til Nytte, om Stiffaderen eller Stifmoderen erhverve noget og forbedre Boen, saa kunne de ikke vel ved saadant Fællefskab blive fornærmede, men samme maae rimeligviis blive deres Fordeel.

Da Supplicandinden saaledes har erhholdet Tilladelse at sidde i uskift Boe med hendes Stifbørn, paa det Billaar, at Stifbørnene skulde være hendes Arvinger, og hun, efter hendes Mand's Død, virkelig har betient sig deraf, og uden videre har beholdt heele Boen, og uden at requirere nogen Forsegling, Registrering eller Burdering, har skaltet og valtet dermed, som hun selv lystede, saa har hun modtaget den Fordeel, som hende var tilstaaet paa de Billaar, at hendes Stifbørn skulde være hendes Arvinger, og har derved end videre forbunden sig til, at lade det forblive ved det eengang oprettede Testamente, uden at giøre nogen Forandring derudi til Børnenes Skade.

Dersom Supplicandinden nu, efter saa lang Tids Forløb, skulde faae Lov til at forandre og ophæve det mellem hendes afdøde Mand og hende aftalte og forfattede Testamente, da kunde deraf let slynde, at dette Testamente, som var oprettet til Fordeel for Børnene; og som var bleven allernaadigst confirmeret, fordi det gavtede dem, nu vilde blive til Skade for dem. Thi naar Børnene skulde lade sig nøie med den halve Boe, som tilfaldt dem i Arv efter deres Fader og intet have at vente i Arv efter deres Stifmoder, saa havde det uden Tvivl været bedre for dem, at der var bleven skiftet og delet strax efter Faderens Død, da det havde været let for Skifteforvalterne, at erfare Boens rette Tilstand af de Papirer og Fortegnelse, som Faderen havde efterladt sig. Nu derimod, efter at Stifmoderen i saa lang Tid allene har raadet over Boen efter eget Gode befindende, vil det omirent heroe paa hende, at giøre saadant Regnskab

for Boets Deløb med videre, som hun selv finder for godt. At hun har Lyft og Hierte til at fornærme hendes Stifbørn, og just ikke under dem meere, end hun er nødt og tvungen til, det kan man slutte af denne hendes Ansøgning; at hun og ved det nu forestaaende Skifte finder Leilighed til at fornærme dem, nu paa een, nu paa en anden Maade, nu ved at giøre Vield pro forma, nu ved at forstikke et og andet, og dolge det, hun haver udestaaende hos andre, med videre, derom kan neppe være Tvivl.

Det vilde og være af en slem Følge, ifald Supplicandtinden fik Medhold i hendes Ansøgning, at andre, som maatte være i samme Tilfælde, deraf erfarede, hvorledes de, ved at giøre Testamente til Fordeel for deres Stifbørn, kunde snige sig til frie Raadighed over heele Boen, efter deres Egteskælles Død, og dog siden, naar de sandt for godt, forandre det giorte Testamente, og fratage deres Stifbørn det, de derved tilforn havde givet dem.

Efter slige Omstændigheder kan jeg ikke raade til at bevilge Supplicandtindens Ansøgning i denne anden Post.

Det Magistraten foreslaaer, at der skulde forfattes Inventarium over hvad Supplicandtinden nu eier, forstaaer sig selv, og maae nødvendig skee naar hun skal skifte og dele med sine Stifbørn, og den halve Boe dem skal tildeles, et saadant Inventarium kan vel og blive til nogen Oplysning i Tiden, naar hun ved Døden maatte afgaae; men det kan ikke blive til fuldkommen Efterretning og Forbindtlighed, da hende ikke kan betages frie Raadighed og Disposition inter vivos over hendes egen halve Boe, naar hun først har skiftet og deelt med Børnene, fornemmelig, naar hun, i det øvrige, forpligtes til, at holde sig Testamentet efterrettelig, hvor efter hende tilkom saadan Disposition og Raadighed over den heele Boe.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvare: At, naar Supplicandtinden, først paa lovlig Maade, har skiftet og deelt med hendes afdøde Mand's Mathias Rosners efterladte Børn, hvorved Øvrigheden, saavidt mueligt, haver at paasee, at Børnene ikke fornærmes, skal det være hende tilladt at indlade sig i nyt Egteskab; dog at det imellem hendes afdøde Mand og hende oprettede,

og

og den 2 Maji 1755 allernaadigst confirmerede Testamente i det øvrige forbliver i sin fulde Kraft, saa at Mathias Roosners efterladte Børn, i Sølge deraf, arve Supplicantinden, naar huu i sin Tid ved Døden maatte afgaae. Kiøbenhavn den 27 Aug. 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 November 1763.

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev udfærdiget Kongelig Befaling til Kiøbenhavns Magistrat den 26 November 1763.

LXIII.

Erklæring over en Forestilling af 10 Maji 1763 fra Stiftamtmanden i Sietland Hr. Geheimeraad Scheel, derudi han indberetter, at der ofte tilforn er forefalden Tvistighed mellem Øvrigheden i Kiøbstederne og Kirke-Betientene om, hvorvidt disse sidste bør være befrieede for at svare Indquartering af deres iboende Gaarde, og melder tillige, at saadan Tvistighed nu har Sted i Bordingborg, angaaende den residerende Cappellan, og i Slagelse angaaende Klokkeren og Organisten. Kirkebetientene beraabe sig paa et Reskript af 29 Junii 1718, som frietager dem for Indquartering, og i Særdeleshed nævner Sogne- og Hospitalspræster, Cappellaner, Klokkere, Degue, Hørere, Organister og Musikantere; saa beraabe de sig og paa Praxis. Stiftamtmanden tilstaaer, at de i de fleste Kiøbsteder bestandig have været frie, ligesaavel som de andre i Reskriptet ommeldte Betiente, saasom Magistraten, Byfogder og Bveskrivere Amts- og Soldbetiente, Postmestere, Postryttere, Apothekere og privilegerede Herbergeerhuuse; men han mener derhos, at det kom af, at BorgerSkabet ikke har besværet sig derover, og at disse Kirkebetiente paa den Tid havde frie Boliger, som tilhorte Kirken; i den Sted, at disse Boliger, siden den Tid ere folgte, og disse Betiente tillagt noget i Huusleie af Kirken, hvorefter nogle af dem, i visse Kiøbsteder, have kiøbt store og anseelige Gaarde, saa det vel synes billigt, at de deraf betalte noget i Indquartering, og derved kom det øvrige BorgerSkab til Hielp: derom han udbeder sig Resolution. Tillige med Biskop Sarboes Erklæring af 9 Julii, som mcener, at de Geistliges Frihed for Indquartering er uimodsigelig efter deres Privilegier af 24 Junii 1761 og Reskriptet af 29 Junii 1718, hvorudi der ikke er gjort Forandring undtagen i Henseende til Kiøbenhavn ved Reskriptet af 12 Octbr. 1742. Biskopen mener og, at denne Frihed ikke er bleven dem enten nægtet eller gjort stridig, førend nu,

og at den ikke er bleven dem betagen ved det, at Residencerne og Boligerne paa et og andet Sted, (for at spare Kirken deres Vedligeholdelse) ere bortsolgte, og Betientene derimod tilstaaet nogen Huusleie af Kirken, da dette var et Privilegium Personale, som Gensigtigheden havde, og ikke et Privilegium reale, hvilket kan sluttes deraf, at i Kiøbenhavn maae Pastorene, omendstaaet de boe i Residencer, der tilhøre Kirkerne, selv betale Indquartering deraf. Han beder i den Henseende, at Stiftets Gensigtighed maae nyde deres gamle, og af Hans Majestæt confirmerede Privilegier ubeskkaarne, saalænge den høieste Nødvendighed ikke udkræver nogen Forandring derudi. Med Erklæringen og Forestillingen følger nogle Memorialer samme Sag angaaende.

• • •

Anledningen til, at disse Tvistigheder, angaaend: Præsternes, og de andre Kirkebetientes i Kiøbstederne Frihed for Indquartering af deres iboende Gaarde, er uden Tvivl den, som Stiftamtmanden Hr. Gehejmerraad Scheel i hans Forestilling og Hr. Biskop Zarboe i hans Erklæring ommelder, at disse Betiente tilforn, for største Delen, boede i Residencer og Boliger, som tilhørte Kirkerne, og af Kirkerne bleve holdte ved lige. Som Øvrigheden og Borgerskabet i Kiøbstederne eengang for alle vare komne i Bane med, at ansee disse Residencer og Boliger som frie, og at forbigaae dem i deres Ligning over Indquarteringen, saa lode de det blive derved, og tænkte ikke paa at føre nogen Klage derover, saalænge det bestandig blev ved de selv samme Gaarde, som altid havde nydt saadan Frihed. Men, efter at disse Residencer og Boliger ere bortsolgte, og Kirkebetientene, som tilforn beboede dem, er tilstaaet noget vist i Huusleie af Kirken, imod at de selv forskaffe sig Huuse og Boliger, saa kunne Øvrigheden og Borgerskabet, paa et og andet Sted, nu ikke finde sig udi, at den Gaard, hvoraf det tilforn har været svaret Indquartering, skal Efterdags være frie, fordi en Præst eller Kirkebetient har kjøbt og beboer den. At en anden Gaard, som tilforn har været frie, derimod ved saadan Forandring, kommer til at svare Indquartering, ville de ei allestider iagttage, ligesom det ei heller allestider træffer sig.

Imidlertid er det vist, som Hr. Biskop Zarboe erindrer, at denne Forandring fra frie Boliger til Huusleie, ikke bør give Anledning til,
at

at Præsterne og Kirkebetientene betages den Frihed for Indquartering, dem tilforn har været tilstaaet.

Henigten med denne Forandring har ikke været, at gjøre Præsternes og Kirkebetientenes Vilkaar enten flettere eller bedre; ligesaa lidet har den været, at understøtte Byerne, i Henseende til Indquarteringen, eller at skaffe dem Indquartering af de Huuse og Gaarde, som tilforn derfor havde været befrieede. Men man har derved allene seet paa Kirkens Bæste, og allene søgt, at befrie Kirkerne for de anseelige Udgifter, som disse Residencers og Boligers Vedligeholdelse jevnlig udfordrede. Naar denne Henftigt er opnaaet, som den virkelig er, saa kan Kiøbstederne siges, derved, middelbar at have vundet; siden det er Byens Sag, at holde deres Kirke ved lige, og det altsaa er Byens Gavn, at der spares for Kirken.

For øvrigt, ligesom denne Forandring ikke har haft nogen Henftigt eller Forbindelse med Indquarteringen, saa tænker jeg og, at Kiøbstederne, over Hovedet, for saavidt Indquarteringen angaaer, ikke kunne siges derved enten at have vundet eller at have tabt; hvilket og i sig kan være nok. Paa adskillige Steder have Præsterne og Kirkebetientene selv kiøbt deres Residencer og Boliger, og ere derudi blevne boende; og der kan man begribe, at dette ikke kan have forarsaget den mindste Forandring i Indquarteringen, siden de samme Gaarde og Huuse ere blevne frie, som tilforn vare befrieede. Hvor Kirkebetientene ikke selv have kiøbt disse Gaarde og Boliger, der maae andre Indvaanere i Byen have kiøbt dem, siden de dog ere solgte, og i saa Fald, er Følgen bleven, at deraf er for den søkende Tid svaret Indquartering, isteden for, at de tilforn havde været frie. Skulde nu Præsterne og Kirkebetientene betale Indquartering af de Huuse og Gaarde, som de isteden for disse Residencer og Boliger havde tilforhandlet sig, saa vandt Byen derved, i Henseende til Indquartering, og det paa Præsternes og Kirkebetientenes Bekostning, hvilket ikke har været Henftaten, ei heller behøvedes.

Naar derimod Præsterne og Kirkebetientene blive frie for at betale Indquartering for de Huuse og Gaarde, de have tilforhandlet sig til Beboelse; isteden for de Residencer og Boliger, de tilforn bebøede, men nu ere solgte til

til andre, saa bøder det ene paa det andet, og Byen kan i Henseende til Indquarteringer hverken siges at have vundet eller at have tabt ved denne Forandring.

Vil man derimod indvende det, som Hr. Geheimeraad Scheel har erindret, at Kirkebetientene paa nogle Steder have tilkøbt sig de anseeligste Gaarde i Byen, og, naar de derfor nyde Indquarterings-Friehed, falder Byrden saa meget stærkere paa de øvrige Indvaanere; da forholder det sig vel dermed, som Hr. Biskop Zarboe erindrer, at det er skeet af Nød, og at de derimod paa andre Steder behoe langt mindre Gaarde og Huuse, end deres Residencer og Boeliger.

Endelig, naar dette skulde legges til Grund for den Forandring, som gjøres mod de Geistlige, saa burde den ei gaae videre, end at den Præst eller Kirkebetient, som havde købt og beboede saadan anseelig Gaard, skulde i Indquartering deraf betale det, som samme Gaard i Indquarterings-Ligningen var ansat høiere, end den Residens eller Boelig, der tilførn havde lagt til hans Embede.

Overalt, naar jeg abstraherer fra den Forandring, der paa adskillige Steder er foregaaet med Kirkebetientenes Boeliger, saa kan jeg ikke begribe, hvorfor saadan Paastand nu gjøres mere end tilførn, og hvorfor de Geistlige nu fremfor tilførn skulde betages den Friehed for Indquartering, som dem tilkommer efter deres Privilegier og Reskriptet af 29 Junii 1718, der er gientaget ved Kongl. Resolution i Maret 1729, paa en Tid, da de smaae Kjøbsteder vare mere end sædvanlig besørede med Indquartering; da jeg ikke seer, at noget siden eller nyelig er hændet, som dertil kunde give særdeles og rimelig Anledning.

Jeg vil gierne tilstaae, at det for een og anden Kjøbsted kan være svært nok at udrede den dem paalagte Indquartering, men, da Geistlig-heden i den Henseende ei nyder anden Friehed, end de bestandig have havt, saa kan samme ikke være Aarsag dertil; og jeg frygter, at Grunden dertil snarere maatte være at søge i en anden langt mindre behagelig Omstændighed, nemlig, Kjøbstedernes egen Afstagselse, som gjør, at anseelige Gaarde staae øde og forfalde, i Mangel af Beboere.

Da jeg saaledes finder den Begiering ganske rimelig og billig, som Biskop Zarboe gier paa Stiftets Geistligheds Begne, nemlig: at de, saalænge den hiesje Nødvendighed ikke udtræver nogen Forandring derudi, maae nyde deres gamle, og af Deres Majestæt selv allernaadigst confirmerede Privilegier ubeskaarne; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftammanden og Biskopen i Sieland: At Præsterne og andre Rittebetiente i Kiøbstederne i Sieland, herefter og indtil videre, ligesaa vel som hidindtil, skulde være frie for at svare Indquartering af deres iboende Huuse og Gaarde.

Ved det, at her tillegges indtil videre, undgaaes, hvor det gaaer, overordentlige Tilfælde, og en høi Nødvendighed. Kiøbenhavn den 30 August 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 14 November 1763:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev den 26 November 1763 udsærdiget Kongelig Befaling til Geheimeraad Scheel og Biskop Zarboe.

LXIV.

Erklæring over en Memorial af 3 August 1763 fra Kiøbenhavns Magistrat, derudi de foreskille, at da en Jøde var indkaldet for Politieretten, formedelst hans Opførsel ved en Executions Forretning hos en anden Jøde, var han ikke mødt, men havde allene indsendt en Attest af 28 Julii 1763 fra den her værende Hanoverske Minister J. G. v. Reiche, at han, i tvende Aar har været i hans Tjeneste som Commissionair, og endnu staaer derudi. Og, som Magistraten formener, at det vilde være af en stem Følge, om Jøder, der ikke togere i de fremmede Ministers Huuse, men boe i Byen, og drive Handel og Mæring, skulde saaledes kunne tages i Beskyttelse; saa indstille de, hvorledes dermed skal forholdes,

* * *

Da det er nødvendigt at vide, saavel, hvad den af den Hanoverske Minister udgivne Attest egentlig vil sige, om Meningene allene er, at

han har berient sig af denne Jøde, som sin Commissionair, eller om det skal betynde, at Jøden virkelig er at ansee, som en Tjener af ham, som og, hvorvidt en saadan Attest, og den deraf stødende Beskyttelse kan strække sig, og om man tilstaaer en fremmed Minister den Ret, at han, ved en blot Attest, kan gjøre hvem han vil, af Kongens Indraanere til sin Berient, og man, om disse Poster, best kan faae Underretning i det Tydske Cancellie; saa skulde jeg holde det for Rettest, at man herover først udbad sig det Tydske Cancellies Betænkning. Kiøbenhavn den 2 Sept. 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 17 October 1763:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev det Tydske Cancellie den 29 October fra Geheime-raad Thott tilskreven.

LXV.

Erklæring over en Memorial af 30 Junii 1763 fra Amtmanden over Thye og Nords Statsraad Sauch, hvorudi han indberetter, at da en Præste-Enke, som efter hendes Mand's Død var flyttet der ind i Amtet, og havde leiet Værelser paa en Herregaard, var død, havde Proosten forseglet efter hende, og paastod at forrette Skiftet; da han desimod formener, at det tilkom ham som Amtmand, siden hun ikke havde nogen geistlig Forretning, og ikke er død paa geistlig Grund med videre. Tillige med Biskop Brodersens Erklæring af 28 Julii, som formener, at-Proosten er berettiget til at forrette dette Skifte, og at Amtmanden aldeles ingen Ret har dertil, ligesom han og giendriver de af Amtmanden anførte Grunde.

* * *

Da der ikke er det allermindste for Amtmanden, i denne Sag at sige, saalænge det, med den de Geistlige anfortroede Jurisdiction, forbliver paa den Fod, det nu er, og bestandig haver været ei allene siden Loven udkom, men og forhen, og siden de Geistliges Privilegier bleve udgivne; og de af Amtmanden anførte Grunde, som i sig ikke ere meget betydelige, ere mere end tilstrækkelig nok giendrevne af Biskopen; saa skulde jeg indstille, om Amtmanden kunde tilskrives: At, da den afsøde, og i
hans

hans allerunderdanigste Ansøgning ommeldte Præste-Enke, ikke befindes at have foretaget sig noget, hvorved hun kunde anses, at have forandret sin Stand, men har levet og er død en Præste-Enke; saa tilfalder det Provsten eller den geistlige Jurisdiction, og ikke Amtmanden at forrette Skifte efter hende. Da deraf vel vil gaae Communication til Biskopen i Aalborg. Kjøbenhavn den 4 September 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 24 October 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Geheimeraad Thottes Skrivelse under 5 Novbr. 1763, saavel til Amtmanden Conferensraad Zauch som Biskop Broxson.

LXVI.

Erklæring over en Memorial af 30 April 1763 fra Kjøbenhavns Magistrat, derudi de besvare sig over Statens 32 Mænd, at de den 6 April have tilskrevet Magistraten et Brev, der næsten overalt er opfyldt med uanstændige og utaalelige Udtryk, Expressioner og Befkyldninger; saasom: at Magistraten skulde have fordulgt Resolutioner, der burde været bekendtgjorte for Indboerne; at det synes, de tage sig Borgerskabets Trang og Nytte lidet til Hierte; at de bryde Orden, og ei sørge for Borgerskabets Beste med videre. Efterat Magistraten havde bekommet dette Brev, have de den 13 April tilskrevet de 32 Mænd, at, om de utvungen og frivillig ville gienkalde og tilintetgiøre forbererte deres Skrivelse, og udi deres Protocol lade indføre, at samme var skrevet uden Oberlæg eller Aarsag, hvorfor det igientaltes, som uskrevet, saa ville Magistraten derved lade det henfalde og bortdøse; men de 32 Mænd have udi deres Skrivelse af 23 April ikke allene søgt at forsvare deres Foretagende, men og derudi ikke mindre end i det forrige fremført uanstændige og utilledelige Udtryk og Bebrejdelser mod Magistraten og deres Forhold udi deres Embede. Da det nu er Magistraten umueligt at forrette deres Embede, naar de saaledes skulle være de 32 Mænd undergivne, og af dem træle Bebrejdelser, og de daglig maae vente det samme af dem, om de ikke derfor blive tilrettefattede og befalede at iagttage Anstændighed, og bruge tilladelig og sammelig Skrivemaade og Opførsel; saa begiere de, at Hans Majestæt ved et Reskript

til dem vilde befale, hvorledes de 32 Mænd for deres fornærmelige og utilladelige Udtryk og Skrivemaade, bør tilrettesattes og ansees, og at de tillige maatte befales, udi deres Protocol at tilintetgiere og igienfalde berørte deres tvende Skrivelser, som derefter skulle ansees som uskrevne.

Derefter giennemgaaer Magistraten de 32 Mænds Gravamina, og søger at viise, at de aldeles ingen Foie have haft dertil, da Magistraten har gjort hvad dem tilkom, og indberettet hvad de 32 Mænd for dem have andraget, skjønt de ikke alletider have erhholdet det, de have søgt, ligesom de og med de 32 Mænd have overlagt, hvad dem vedkom. Dernæst giennemgaaer Magistraten de af de 32 Mænd paaberøbte Artikler, Conention og Privilegier af 1659 og 1661, og vise, at de, saavidt mueligt have holdt sig samme efterrettelig, skjønt adskilligt deraf ei mere er anvendeligt, formedelst indfaldende Forandringer; og siden skeete Indretninger med Dekonomie: og Commerce-Collegium, Havne-Commissionen, Bryggernes Omgang, Politimesters Embede, samt Politie: og Commerce-Collegium, Brand: og Vand-Commissionen, Stats-hauptmands Embede &c., hvorimod nogle af de 32 Mænd nu ere ansatte i en deel af disse Commissioner, saasom Brand: og Vand-Commissionen, Politie: og Commerce-Collegium, i Politieretten angaaende Bryggerne &c.; i den Henseende de og bede, at det for Fremtiden maatte fastsættes: 1) Hvorvidt de 32 Mænds Forretning og Embede egentlig skal bestaae. 2) I hvad Orden, og paa hvad Maade det i Henseende til dem og Magistraten skal forholdes. Med denne temmelig vidtsøftige Memorial følge adskillige Bilager; saasom Copier af de 32 Mænds Skrivelser af 6 April (som er noget uartigt) og 23 April (som er noget sikkende, men derhos ærbødigt), af Magistratens Skrivelse til dem af 13 April; af nogle foregaaende Breve fra de 32 Mænd til Magistraten og af adskillige Ansøgninger, som Magistraten havde indgivet til Cancelliet og Kammer-Collegium, og et Par Breve fra Kammer-Collegium til Magistraten; og endelig Extract af Byens Privilegier af 24 Junii 1661 Art. 2, som angaaer de 32 Mænd, og fastsætter: at Magistraten med Borgerstabet maae udvælge 32 af de beste og fornuemste Borgere her i Staden, hvilke tillige med Magistraten, Stadens og Menighedens Veste, saavelsom dets Indtægt og Udgift, efter Tidens Beskaffenhed, kan overveie og derom handle og slutte; og end videre, at af disse 32 Borgere maae udvælges 2, som med Præsidenten og en Borgemeister, maae altid have frie Tilgang til Kongen, Stadens og det gemene Anliggende at andrage; saavelsom en Conention mellem Magistraten og Borgerstabet angaaende de 32 Mænd; af 14 Sept. 1659, i Anledning af Privilegierne af

af 24 Martii 1659, og en Anordning af Magistraten af 30 Novbr. 1661 angaaende adskillige deputerede Commissioner af Magistraten og de 32 Mænd og deres Forretninger.

* * *

Det, som fornemmelig synes at have opbragt de 32 Mænd, og at have tilveiebragt den temmelig bittere Skrivelse, de den 6 April d. A. have affadt til Magistraten, er noget, hvorudi Magistraten saavidt jeg skønner, er for største Delen aldeles uskyldig.

Da Orefkøb, Smør og visse andre Fødevarer, i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aar, i Anledning af den, samme Tid og endnu herskende Dværgsøge, begyndte at blive noget dyrere i Kiøbenhavn, end sædvanlig, toge saavel Magistraten, som de 32 Mænd (hvilke alle i slige Tilfælde, regieres af een og den samme Aand, skient ikke alle Tider i een og den samme Grad,) strax deres Tilflugt til det sædvanlige, nemlig, at begiere Forbud paa at føre slige Fødevarer ud af Landet, og Tilladelse til at indbringe dem fra fremmede Steder, uden deraf at betale større Told, end naar de komme fra indenrigs Steder.

Man maae ved den Begivenhed, ikke tage enten Magistraten eller de 32 Mænd ilde op, at de allene tænke paa Kiøbenhavns Byes Beste, og lidet eller intet bekymre sig om, hvad der kan være tienligt eller skadeligt for den øvrige Deel af Landet.

Det er dem allene om at giøre, at Landets Produkter af Fødevarer maae i Kiøbenhavn være at faae for godt Kiøb og billig Priis. Saa snart de slige noget kiendeligt over den sædvanlige Priis, ville de strax have Forbud paa Udførsel og Tilladelse til at føre ind.

Om Virkningen af saadan Forbud og Tilladelse, siden efter kort Tids Forløb, bliver, at Landmanden ikke engang for en billig og raafelig Priis, kan affætte sine Produkter, det lade de være hans Sag. Imidlertid kan saadant dog meget lettelig hos os hælde, ved det, at disse vore egne Produkter næsten ikke ansees, som en Handels Vienstand, men allene som noget, hvormed enhver forsyner sig til Huusbehov.

Det er i den Henseende godt, at man i Collegierne, hvor man bør see paa det almindelige Beste, Landmandens ligesaavel som Kjøbstedernes, ikke er alt for villig til, strax at føie Magistraten og de 32 Mænd i disse deres Begjeringer.

Den 22 December 1762 har Magistraten allerede gjort allerunderdaniqst Ansøgning om, at det overalt i Danmark maatte forbydes at udføre Ost, Smør eller Flesk. Grunden til denne deres Ansøgning var, at Prisen paa Fedevare allerede anseelig var stegen, og i Henseende til Flesket i Særdeleshed anserte de den Marsag, at Evinckiedet vilde være saa meget mere fornødent, naar Drekød ei kunde bekommes. Derpaa blev dem den 19 Jan. d. A. fra det Vestindisk- Guineiske Rente- samt General-Toldkammer svaret, at Ansøgningen ikke kunde bevilges, men ifald Mangelen skulde tiltage, kunde der søges Tilladelse om at forskrive saa meget af de navngivne Vare fra udenrigs Steder, som høistfornøden kunde eragtes. Strax derpaa den 26 Jan. har Magistraten tilskrevet bemeldte Kammer-Collegium, at Mangelen paa Smør allerede var temmelig stor, og i den Henseende begjært, at d. t. maatte werde enhver tilladt at indføre Smør og Ost fra fremmede Steder. Den 1 Februarii have de 32 Mænd tilsendt Magistraten en Ansøgning om Forbud paa Korn- og Fedevares Udførsel af Nigterne, samt Tilladelse samme, med indenrigs Tolds Erleggelse, fra fremmede Steder, at maatte lade indkomme, og derhos begjært, at Magistraten vilde overlevere Ansøgningen i Deres Majestæts egne Hænder. Denne Ansøgning har Magistraten den 7 Febr. indsendt til Kammer-Collegium, og derom atter, udi Skrivelse af 16 Febr. gjort Erindring.

Derpaa har det omtalte Kammer-Collegium den 23 Febr. d. A. tilskrevet Magistraten, og tilsendt dem trende Optegnelse over hvad Smør, Ost, Havre, Hvede og Rug, adskillige Kjøbmænd, i Henseende til den foregionde Mangel, allerede paa forventende Kongl. Approbation var bleven tilladt, mod indenrigs Tolds Erlæggelse at indføre.

Uf denne Resolution og disse Optegnelse gav Magistraten ikke strax de 32 Mænd nogen Communication; men da de 32 Mænd, udi deres
 Stri-

Skrivelse til Magistraten af 11 Martii blant andet havde meldet, at de ønskede at vide, om der var faldet nogen Resolution paa deres Ansøgning af 1 Febr., sendte Magistraten dem den 21 Martii, Copie af Kammer-Collegie Skrivelse, og dermed følgende Fortegnelse. Og derpaa er det, at de 32 Mænd have tilskrevet Magistraten det her fornemmelig omtvistede Brev af 6 April.

Af denne Skrivelse erfarer man, at de 32 Mænd især klage over tvende Ting, nemlig saavel over den faldte Resolution og de derved ansførte Clausuler i sig, som derved, at Magistraten ikke strax har givet dem Gienpart deraf, men dermed biet henimod 4 Uger, og indtil de først indkom med Forespørgsel derom, og derved betaget dem Leilighed til at indkomme med deres Remonstration og Erindringer derved.

Den sidste af disse tvende Poster vedkommer egentlig Magistraten, og da er det vel vist, at Magistraten ikke efter den strenge Ret var forbunden til strax at communicere de 32 Mænd denne Resolution, siden den ikke angik samtlige Byens Indvaanere eller skulde tiene dem til Efterretning, men allene indeholdt en Efterretning om een og anden Bevilling, som allerede forhen var tilstaaet visse blant Indvaanerne; men dog maae jeg tilstaae, at Magistraten havde, efter mine Tanker gjort bedre, om de strax havde communiceret de 32 Mænd denne Resolution eller Notification, siden den dog angik noget, som de 32 Mænd havde erindret eller gjort Forestilling om. Thi skönt Magistraten vil formene, at dette var en Resolution ikke paa de 32 Mænds Ansøgning af 1 Februarii, men paa Magistratens egne Forestillinger af 22 Decbr. og 26 Jan., saa har det dog dermed saa aldeles sin Rigtighed, siden der i Resolutionen og meldes om Havre, Hvede og Rug, og Tilladelse til at indføre en vis Qvantitet deraf, og der i Magistratens Forestillinger allene var talt om Ost, Smør og Glesk, men de 32 Mænd derimod i deres Ansøgning og havde meldt om Kornvare, skönt derhos maae tilstaaes, at nogle af disse Bevillinger paa at indføre Kornvare, og især den, som er Jøden Berend Wessely forundt paa at indføre 6000 Edr. Havre, allerede vare udfædte, førend de 32 Mænds Ansøgning indkom; saa at de i den Henseende ikke kunne anses

sees som en Virkning enten af Magistratens eller de 32 Mænds Ansøgning, men som noget, Kammer-Collegium maae have havt andre Grunde til.

Det fornemteste, som de 32 Mænd egentlig klage over, er Resolutionen i sig, og de derudi anførte Clausuler.

De formene, at det er ikke ret, da de, paa hcele Byens Vegne, havde begiært Tilladelse, at indføre Korn- og Fedevarer, at visse private Personer da er forundt en saadan Tilladelse paa at indføre et vist bestemt Quantum.

De formeene, at blant disse Personer ere nogle, hvis Omstændigheder ere bekiendte at være saadanne, saa der ikke er mindste Formodning om, at de kunde betiene sig af den dem givne Bevilling og virkelig anskaffe det dem tilladte Quantum, med mindre andre skulle bruge deres Navne. Endelig formeene de, at den ansatte Termin, inden midt udi Maji, er for kort, og at deraf vil flyde, saavel at Varene hentes fra anden Haand, isteden for første Haand, som og, at vore egne Skibe ikke fortiene de ders ved faldende Fragter.

Det kan ikke negtes, at der jo synes at være noget i disse Erindringer, og at især den første synes at være af nogen Betydning. Hensigten med Magistratens og de 32 Mænds Ansøgninger var saavel, at den befrygtede Mangel paa slige Vare maatte forebygges, som og, at den derpaa værende alt for høie Priis noget maatte nedsættes. Denne sidste Hensigt bliver neppe opnaaet ved det, at nogle faa Personer faae Tilladelse, hver for sig at lade indkomme et vist Quantum, uden at dem derved foreskrives en vis Priis eller andre derhen herende Love; thi det er disse Folkes Fordeel, at Prisen ikke falder ret meget, men snarere stiger eller bliver den samme som tilforn. Dersom de Personer, der erholde Bevillingen, ikke have de Penge, eller den Credit, at de kunne forskrive Varene, saa bliver den første Hensigt ei heller opnaaet.

Naar Kammer-Collegium fandt Omstændighederne og Beskaffenheden saadan, at det paa den eene Side burde tillades, at indføre en Quantitet Korn- og Fedevarer, men at denne Tilladelse paa den anden Side burde indskrænkes saavel i Henseende til Quantiteten, som Personerne og Tiden, saa

saar havde de betaget Vedkommende Anledning til at klage, naar de enten havde tilladt Magistraten og de 32 Mænd paa Byens Vegne at forskrive det Quantum, det fandt billigt og tilladeligt, eller og de havde givet et andet Interessenskab saadan Tilladelse, eller, naar de endelig vilde unde visse private Personer saadan Frihed, at det da var skeet under Magistratens eller de 32 Mænds Opsigt, og paa de Vilkaar, at de maatte nedsætte Prisen for dem.

Men hvad der og i dette Tilfælde havde været mere eller mindre tiensligt, og mere eller mindre Uleiligheder underkastet, saar kan det ikke imputeres Magistraten, hvis Forslag derudi ingenlunde er fulgt; da de havde begiert en uindskrænket Tilladelse for alle og enhver, at indføre Ost og Smør, og siden ligesvem indsendt og anbefalet de 32 Mænds Ansøgning om Forbud paa Udførsel, og Tilladelse til, frie Indførsel af Korn: og Fedevarer.

Utsaa er den Bebreidelse uforkskyldt, som de 32 Mænd i den Henseende gier Magistraten, da de derimod kunde tilskrive sig selv, at de ikke i deres Ansøgning, have været mere billige, og ikke noget noiere bestemt, hvad Forbud eller Tilladelse, Byen kunde være tiens og hjælpen med.

Endelig synes de 32 Mænd at forekaste Magistraten, at de ikke strax, da denne Resolution blev dem communiceret, ere indgangne med Remonstrations derimod, og have indsendt deres Erindringer derved.

Det er vist, at Magistraten af Kammer-Collegii Skrivelse maatte dømmes, at derpaa ei endnu var falden Kongl. Resolution siden derudi udtrykkelig anføres: paa forventende Kongelig allernaadigste Approbation; altsaa var det at formode, at derudi endnu kunde skee Forandring. Men da de tillige, af samme Skrivelse kunde erfare, (skönt jeg ei vel kan rime det med Foregaaende) at disse Bevillinger eller Tilladelser allerede vare udstedde og udleverede til Vedkommende, saar kunde de deraf slutte, at det ikke nyttede at indkomme med nogen Remonstrations, siden Kammer-Collegium dog neppe derved lod sig overtale til, at tage Bevillinger fra dem, til hvilke de engang vare udleverede. Utsaa synes denne Bebreidelse og af sig selv at bortfalde.

At det, som hidindtil er anfæret, erfare, at det, som de 32 Mænd fornemmelig forekaste Magistraten, og formene sig fornærmede ved, enten er af den Beskaffenhed, at Magistraten derudi ingen Deel haver havt, og ikke har kunnet ændre det, eller og af den Beskaffenhed, at Magistraten vel havde gjort bedre, om de havde iagttaget det, som de 32 Mænd nu ønske og paastraae, men at de dog ikke kunne søges efter den strenge Ret dertil at have været forbundne.

Det, de 32 Mænd true med, at de Efterdags, isteden for at henvende sig til Magistraten, ville umiddelbar søge vedkommende Collegier, er ikke af nogen Betændighed.

De 32 Mænd kunne gierne indlevere deres Ansøgninger og Foreskillinger i vedkommende Collegier, og der er ingen Tvivl om, at de jo der blive modtagne, og derfra forestillede, men, naar de ikke indsendes fra Magistraten, og ikke ledsages af Magistratens Betækning og Forestilling, blive de dog fra Collegierne (saalænge den vedtagne Orden der ellers iagttages) sendte til Magistratens Erklæring, hvilket da i Henseende til Magistraten kan være det samme.

Naar Magistraten og virkelig havde forset sig, og paa een eller anden Maade fornærmet de 32 Mænd, da havde det været disse, som de der i sig ere Magistraten underordnede, deres Skyldighed med en sammelig Uerbedighed at fremsætte det for Magistraten, og derhos begiere, at det for Fremtiden maatte blive hemmet; men det kunde dog ikke berettiget dem til, at tage sig selv til Rette, og at angribe Magistraten som deres foresatte Dyrighed, med bidende Udtryk og haarde Udbredelser.

Men, da Magistraten ikke engang kan egentlig siges at have forset sig med de 32 Mænd, eller at have overtraadt Rettigheder, som dem efter Privilegierne tilkomme, saa kan det saa meget mindre tilgives de 32 Mænd, at de paa saadan Maade, som ifæet er, i deres Skrivelse af 6 April have angrebet og beskyldt Magistraten som dem, der tage sig Borgerskabets Trang og Rytte lidet til Hierte; der brøde den Orden, som var vedtagen, og ei bedre sørgede for Borgerskabet; der tilbageholdte Resolutioner, som burde bekendtgjøres for de 32 Mænd og heele Borgerskabet;

bet; der nede de 32 Mænd til at gaae dem forbi, og vende sig lige til vedkommende Collegier; der ikke beopagte det, som de burde iagttage til Børgerskabets Beste, med videre.

Disse Brevidelser og Beskyldninger ere saa meget mere søselige, som de komme fra et Collegium, der er Magistraten underordnet, og derhos medfere, enten at Magistraten ikke forstaaer og indseer deres Embedspligter, eller og, at de forsamme samme.

Vel haver Magistraten taget det af en temmelig høi Tone udi deres Skrivelse til de 32 Mænd af 13 April, hvor de paastaae, at de 32 Mænd skulde igienkalde og tilintetgiere forbererte deres Skrivelse, og udi deres Protocol indføre, at den tilstodes at være skreven uden Overlag eller Aarsag, og derfor blev tilintetgiert og igienkaldet, som udkreuet, og dernæst af saadant Protocolten Tilferte tilstille Magistraten en ordentlig Udskrift; men de 32 Mænd have været saa langt fra at indlade sig i dette Forslag, saa de derimod i deres Svar til Magistraten af 23 April have sagt at forsvare alt, hvad de tilførn havde skrevet, og omendskiont de derudi overalt have betient sig af en temmelig arbejdig Skrivemaade, saa indløber der dog eet og andet stiklende Udtryk, og adskilligt, som haver Anseende af nye Brevidelser; saa at disse tvende sidste Skrivelser, hvor det gaar, kunne ansees at gaae lige op mod hinanden.

Da det nu er tungt for Magistraten at taale saadant af et Collegium, der virkelig er dem subordineret, og det vilde være af en slem Følge, om de 32 Mænd saaledes skulde komme i Bane med at indvælde sig paa Magistraten, og tænke, at de ustraffet kunde giøre det, naar deres Forslag ikke blev fulgt, og deres Ansøgninger eller Forestillinger paa Høys Besvare ikke fandt Bisfald i vedkommende Collegier, fornemmelig naar disse Ansøgninger vare af det Slags, som den; der har givet Anledning til denne Dispute, nemlig de 32 Mænds Ansøgning af 1 Febr. h. a., hvorved deres Hensigt vel kan have været god, men, hvorved de tillige have viist, at de have saare liden Indsigt i Landets Beskaffenhed, og det, som kommer overeens med hække Landets og det almindelige Beste; da enhver maae tilstaae, at det havde været meget utildigt, om der i dette For-

naar var udkommen et almindeligt Forbud paa Korn og Jødevaars Udførsel af Rigerne, og en almindelig Tilladelse til at indbringe samme fra fremmede Steder; saa vil det være ganske fornødent, at de 32 Mænd, for saadan deres Forhold, blive tilrettesatte, og at Magistraten derunder nyder nogen passelig Hyldestgjærelse.

Ehi at de skulle befales i deres Protocol at annullere og gienkalde deres Skrivelse, synes for haardt, ligesom det ei heller behøves, naar de derfor blive tilrettesatte, hvilket kan være nok for Magistraten.

Jeg skulle saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kjøbenhavns Magistrat: At de have at betyde Stadens 32 Mænd, at Deres Majestæt med megen Mishag haver erfaret, hvorledes endel af bemeldte 32 Mænd udi deres Skrivelse af 6 April d. A. paa en utiladelig og uanstændig Maade have angrebet Magistraten med adskillige ufortiente Behreidelser, som de, der tage sig Borgerstæbets Nød og Trang lidet til Zierte, og brøde den Orden, som var vedtagen med videre; hvorfor de hermed advares, en anden Gang at begegne Magistraten med mere Sømmelighed og Resbødighed, og paa en anstændig Maade at foreslaae, hvad de til Byens og Menighedens Beste have at forebringe; hvilket Magistraten og modtager og overveier, og efter Omstændighederne ledsager det med deres Betænkning og Forestilling til vedkommende Collegier, samt siden giver de 32 Mænd Communication af de derpaa faldende Resolutioner.

Magistratens Brev til de 32 Mænd af 13 April og de 32 Mænds Svar af 26de tænker jeg, man gjør best i intet at melde om; da jeg tilforn har erindret, at de kunne gaae op imod hinanden.

Det Magistraten begierer, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst ville befale og fastsætte, hvorvidt de 32 Mænds Embede og Forretning egentlig for Fremtiden skulle bestaae; kan og efter mine Tanker gierne forebigaae; ligesom jeg og holder for, at det dermed ikke har været Magistratens fulde Alvor, siden de i saa Fald vel havde indsendt et Forslag til

et saadant Reglement eller Anordning; hvilket de bedre end nogen anden maae være istand til at forfatte.

Det andet Magistraten melder om, nemlig: i hvad Orden og paa hvad Maade, det i Henseende til de 32 Mænd og Magistraten, for Fremtiden skal forholdes? have de i visse Henseende, og for saavidt behøves, Svar paa i det foreslaagne Reskript; da det i det øvrige forstaaer sig selv, at det har sit Forblivende ved Byens Privilegier, og derpaa grundede Artikler og Conventioner, for saavidt samme ikke ved nyere Anordninger eller Indretninger ere forandrede, eller giorte uanvendelige. Kiøbenhavn den 12 Sept. 1763.

Herpaa blev af Cancelliet under 31 October 1763 resolveret:

Ejpeederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat den 11 Novbr. 1763 tillagt Kongelig Befaling.

LXVII.

Erklæring over 1) et Pro-Memoria af 30 Junii 1763 fra det Lydske Cancellie, hvorved communiceres en Skrivelse af 27 Junii 1763 fra den Hollandske Gesandt Hr. de la Calmette, hvorudi han foreskilder, at da en Borger paa St. Eustatius John Lawley havde til en anden Borger sammesteds Jan Jeems laant 24000 Stück van Achten, uden Rente i 18 Maaneder, og med Hypotheque i Jeemses Plantagie paa St. Croix, og Jeems havde sendt Guldmagt til hans Inspecteur paa St. Croix Daniel Papeen, at bringe Pantsætningen i Rigtighed, havde de ved Tinglysningen ladet Eiden, i hvilken Debitor skulde være frie for at betale Renter, staae in Blanco, og derefter tillagt, at Pantsætningen ikke skulde være af nogen Gyldighed, forend det in Blanco ladte var opfyldt af John James og John Lawley. Til Besids derpaa sender han Copie af Obligationen og Tinglysningen. Da James derefter negtede at opfylde det in Blanco ladte, og Lawley derover maatte anlegge Sag imod ham paa St. Croix, kom han frem med et Moratorium paa 4 Aar, hvorefter det blev decideret, at Pantsætningen ikke var gyldig, og ikke havde anden Kraft end en almindelig Pante-Obligation.

Da dette nu viser et aabenbare Bedragerie paa James Side, saa beder Gesandten om en bestemt Ordre til Gouvernementet paa St. Croix, for at rette det, og at Pantsætningen maae have sin fulde Kraft, uanset den tillagte Clausul.

c) En Memorial dateret St. Croix den 21 Junii 1763, fra Daniel Pappeen, hvorudi han paa Jan Jeemses Vegne indsender Copie af et Moratorium, som General-Gouverneuren Baron Pröck den 3 Febr. 1763 har forundt ham paa 4 Aar, undtagen de, som til nogle af hans Effecter, ved Hypothèque eller Panteforskrivninger maatte være berettigede. Paa hvilket Moratorium Pappeen paa Jeemses Vegne begierer Kongl. alernaadigt Confirmation. Tillige med en Memorial dat. St. Croix den 15 Junii 1763 fra Jeems til Baron Pröck, derudi han anholder om hans Anbefaling til at faae Kongl. Approbation paa det erholdte Moratorium. Og en Skrivelse fra Baron Pröck til Geheimeraad Thott dat. St. Croix den 16 Junii 1763, hvorudi han anbefaler Jeemses og Pappeens Ansøgninger, og melder, at han har forundt Jeems Moratorium efter det, som overalt er brugeligt i America, og som ofte er fæet af hans Formænd de forrige Gouverneurer; fornaemmelig Jeems har paadrager sig denne udenlandske Giæld ikke paa St. Croix, men paa St. Eustatius, hvor han stødte hen, da Krigen begyndte, men nu er kommen derfra tilbage, saa det synes tilligt, at hans udenlandske Creditorer holde sig til hans der havende Effecter og ikke til hans Plantagte paa St. Croix, hvor han er meget skyldig til Danske Undersaatter.

* * *

Da den af Daniel Pappeens, paa John Jamsess Vegne til John Lawley udgivne Panteforskrivning er den 29 November 1762 for Christianstads Byttings-Ret paa St. Croix læst og protocolleret saadan og i samme Form, som den fremkom for Retten, saa er derved ikke begaaet nogen Forsæelse af Rettens Betiente paa St. Croix, ei heller er noget, paa deres Forhold, i dette Fald udsætte.

Omendstaaet det nu er temmelig klart, at der maac have været Collision imellem Daniel Pappeen og Jan Jeems til at bedrage John Lawley, saa seer jeg dog ikke, at Cancelliet kan dermed, i nogen Maade befatte sig, men formener, at det er en privat Sag, som de imellem sig maac afgjøre, ligesom jeg og tænker, at naar den ene Hindring, nemlig det udgivne Moratorium hæves, vil det ikke blive sær vanskeligt for John Lawley at komme til sin Ret, enten ved at faae Dem paa Pappeen og Jeems til at opfylde det, som er ladet in Blanco i Obligationen, eller paa anden Maade.

Men

Men hvad det af General-Gouverneuren udgione Moratorium angaaer, og den Hinder som derved er lagt i Veien for John Lawley, da er det en ganske anden Sag, og noget som alt for umiddelbar vedkommer Cancelliet.

Jeg kan ei andet, end undre over General-Gouverneuren, som saa ofte er advaret, at han ikke paa egen Haand maatte foretage sig et eller andet, og dog endnu understaaer sig uden videre, at udgive Moratorium; som noget, der i Følge af dets Natur og Beskaffenhed, ikke kan udgives uden af Lovgiveren eller Deres Majestæt selv, da det gier en Forandring i Lovene, og ophæver samme i et enkelt Tilfælde, og for en vis Tid, som noget Deres Majestæt selv aldrig udgiver til nogen af sine Undersaatter, og som noget Deres Kongl. Majestæts høifalige Hr. Faders heiløvlige Iphukommelse, ved sin høiprifelige Regirings Tilværelse, allernaadigst har erklæret, aldrig at skulde blive udgivet eller finde Sted i disse Riger og Lande.

Vel vil General-Gouverneuren formene, at saadanne Moratoria skulde have deres Nytte og opmuntre Fremmede til at sætte sig ned der paa Landet, og altsaa tie til at faae Landet eller Colonien befolket. Men jeg tænker, at det, som fornemmelig skal lokke Fremmede i Almindelighed til at sætte sig ned paa eet Sted, hellere end paa et andet, det er den Visshed, de have om, at Lovene der ere i Kraft, og at de under Lovens Beskyttelse, kunde nyde Relighed og Sikkerhed, saavel for deres Personer, som for deres Guds og Eiendom. Alt hvad som strider derimod, og formindsker eller ophæver denne Visshed, kan anses, som en Hinder i at faae en Colonie besat med Folk. Men intet kan mere ligefrem stride derimod, end Moratorium og alle slige Handlinger, som sige til at betage Lovene deres Kraft, enten for en vis Tid eller i Henseende til visse Personer, fornemmelig, naar slige Moratorier ei engang udgives af Lovgiveren selv eller den høieste Dyrighed i hele Landet, men af Dyrigheden paa et vist Sted, da det neppe kan anføres et stærkere Beviis paa Lovens Bannmagtiighed, end at en saadan Dyrighedsperken kan betage dem deres Kraft. Deril kommer, at Agerdyrking og Handel (af hvilke den første

nød

nødvendig forudsætter den sidste,) vel ere de tvende Hovedstykker, hvorved en Colonie fornemmelig skal tiltage; men ligesom den almindelige Credit er Sielen af Handelen, og noget uden hvilket en fast Handel ikke kan oprettes eller bestaae, saa kan intet være fordeelagtigere for saadan almindelig Credit, end god Troe og Love, at den Enne omgaaes oprigtig med den Anden, at enhver, for saavidt han er mueligt, rigtig og nøie holder, hvad han haver lovet, og at den nyder al muelig Bistand, som ikke paastaar andet, end at den anden skal holde, hvad han haver lovet ham. Saadan god Troe og Love kan ei heller bestaae med et Moratorium, hvorved En befries for at holde det, han haver lovet, og at betale det, han er skyldig til den Tid, han har lovet at betale det, og hvorved en Creditor betages Ret til at paastaae af hans Debitor, at han skal holde hvad han haver lovet.

Jeg kan saaledes ikke være enig med General-Gouverneuren derudi, at slige Moratorier skulde være at ansee som noget, der kunde lokke Fremmede til at nedfætte sig der paa Stedet, og saaledes tiene til at faae Landet befolket.

Hvad de Facta angaaer, som General-Gouverneuren anfører og be-
raaber sig paa, da kan jeg ikke sige noget derom. Saaledes paastaar han, at de forrige Gouverneurer (nemlig i Compagniets Tid) have udgivet Moratorier. Om det forholder sig saaledes, har jeg ikke kunnet faae nogen vis Underretning om, til eller fra, da et Par af det forrige Vestindiske Compagnies Directeurer, som jeg haver talt med, intet have vist deraf, men have dog høilig tvivlet om, at de saa kaldte Gouverneurer var tilstaaet nogen saadan Rettighed.

Ligeledes paastaar General-Gouverneuren, at det er brugeligt overalt i America, og at saadanne Moratoria eller Protectoria mod udenlandske Creditorer jevnlig udgives af de andre Nationers Gouverneurer og Gouvernementer.

Hvorvidt dette har sin Rigtighed, ved jeg ei heller. Jeg har ikke vel kunnet troe, at Gouverneurerne paa de Engelske og Hollandske Colonier (thi om de Franske og Spanske vil jeg just ikke tale) skulde være til-
staaet

staaet saadan Rettighed, men jeg maae derhos tilstaae, at da jeg neiere har underrettet mig derom, har jeg erfaret, at det undertiden skeer paa Et. Eustatius og de andre Hollandske Colonier, at En eller Anden erholder Moratorium paa nogle Aar, men paa en Maade, hvorved hans Creditorer ikke kunne siges at blive fornærmede, da de tillige blive forvissede om, at de efter den Tids Forløb, som Moratorium lyder paa, skulde uden mindste Afkortning nyde deres fulde Capital og Renter. Hver Omstændighederne ikke ere saadanne, at Creditorerne kunne erholde denne Visshed og Forsikkring, der bevilges intet Moratorium.

Saadanne Omstændigheder kan man aldeles ikke erfare her at have været forhaanden, og merker ikke, at John Lawley har faaet den allerminste Visshed eller Forsikkring om, at hans Fordring hos Jan Jcems skulde blive ham godtgjorte, naar de 4 Aar vare forbi, som Moratorium lyder paa, tværtimod mærker man, at Lawley frygter for at tabe sin ganske Capital. Altsaa har General-Gouverneuren, ved at udgive dette Moratorium, ikke fulgt de Exempler, han beraaber sig paa. Jeg maae og tilstaae, at omendstjønt saadanne Moratoria; som de, der udgives paa de Hollandske Colonier, just ikke synes at medføre nogen Fornærmelse, saa turde jeg dog ikke raade til at tillade Gouvernementet paa de Danske Eilande, at udgive saadanne under samme Omstændigheder, siden jeg frygter; at der ved Udøvelsen deraf, lettelig kunde indlebe een og anden Uorden, saa at det, der var tilladt i en god Hensigt, vilde blive en Tilflugt for dem, der havde lyst til at bedrage.

Overalt ffisuner jeg ei rettere, end at naar Omstændighederne ere saadanne, at Creditorerne efter en vis Tids eller nogle faa Aars Forløb kunde faae deres fulde Betalning, saa kan en Debitor paa de Danske Eilande, ved at gjøre Opbud, omtrent opnaae det samme, som han, paa de Hollandske Colonier erholder, ved at faae Moratorium.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Copie af den Hollandske Gesandts Brev kunde General-Gouverneuren tilsendes, og ham derhos tilskrives: At, da det eengang for alle er afgjort, at intet Moratorium udi Deres Majestæts Riger og Lande

maae udgives eller finde Sted, og alle de blive afviste, som med Ansøgning derom melde sig her i Cancelliet, saa maae man saa meget mere undre over, at General-Gouverneuren, paa egen Haand, og uden engang i Sorveien at forespørge sig derom, har foretaget sig, at udstedde Moratorium, som man ikke veed, at noget hidindtil er foregaaet, der kunde give ham mindste Anledning til at troe, at han dertil var berettiget. Og, da den Zollandske Gesandt er indkommen med Besværing saavel over den mod John Lawley brugte Omgang, som det til Jan Jeems udgivne Moratorium, det og synes, som Lawley ved begge Dele er bleven forurettet, saa haver General-Gouverneuren at see derhen, at denne fremmede Mand ikke i nogen Maade bliver fornærmet ved det af ham til Jan Jeems givne Moratorium, og ikke dets formes delst taber noget af sin lovlige Ret; da der af det, som saaledes resolveres, vel vil gaae Communication til det Tydske Cancellie. Kiøbenhavn den 18 Sept. 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 November 1763:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik under 26 Noobr. 1763 Kongelig Befaling til General-Gouverneur Conferensraad Baron von Pröck og det Tydske Cancellie samme Dato fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXVIII.

Erklæring over et Brev af 20 August 1763 fra det combinede Collegium, som var Svar paa det Brev der gik til dem fra Cancelliet den 23 Julii efter min Erklæring af 7 Junii h. a., hvorved de indsende Capitain Stiboldes Brev til dem af 13 August, som gaaer ud paa, at efter han havde faaet Collegii Brev om at lade Johannes Pedersen actionere for hans Desertion, henvendte han sig til Vice-Satsholderen, som beskikkede Procurator Sielberg til Actor, hvorefter han, Stiboldt, ikke har i nogen Maade befattet sig med Sagen, men ladet alting ankomme paa den beskikkede Actor, og allene, da General-Parsons Patent og Collegii Skrivelse af 8 Jan. kom til ham, begierr Actionen hvedet, og sat Matrosen paa frie Fod, samt leveret ham hans Loi igien, som

og var arresteret, og derfor taget hans Qvittering, som er uden Forbeholden-
hed. Derhos han og indfænder Copie af det Stævnemaal, den beskittede Actor
den 21 August 1762 har udfyret, og hvorved Johannes Pedersen er indfal-
det at lide Dom for hans Desertion og andre Forseelser. I den Henseende
Capitainen, som intet har foretaget sig uden Ordre, begierer at blive frie for
Process, siønt han ikke frygtede for dens Udsald. Hvilken hans Begiering det
combinerede Collegium og er enig med og giøntager i deres Skrøvelse.

Det er ikke vel mueligt, at det med denne Sags Anlæg og Forfølg-
ning mod den undvigte Matros kan forholde sig anderledes, end Capitain
Stiboldt i hans Skrøvelse til det combinerede Collegium af 13 August
h. a. andrager; nemlig: at da han efter foregaaende Forespørgsel havde
fra bemeldte Collegium faaet Ordre til at requirere Action mod Matrosen,
anlagt ved den civile Øvrighed, har han henvendt sig til Vice=Stathol-
deren, som og har befalet Prokurator Siøldberg, som Actor at udføre
Sagen mod Matrosen, hvorefter Capitainen ikke har i nogen Maade blaa-
det sig i Sagen, men ladet alle Ting ankomme paa den beskittede Actor.
Jeg siger: det er ikke vel mueligt, at det kan forholde sig anderledes; thi
saasnart en Actor først var beskillet af vedkommende Øvrighed i denne
publique Sag, saa var det hans Sag, at anlægge, forfølge og udføre
Actionen saaledes, som han selv vilde staae til Ansvar for, uden at han i
den Henseende behøvede eller burde tage Forholds=Ordre eller Instruction
af Capitain Stiboldt eller nogen anden.

Det er saaledes klart, at det er en blot og bar Chicane og Paafund
af Matrosen Johannes Pedersen eller den for ham beskittede Defensor,
at de endnu, efter at denne Action er frafalden og ophævet, vedblive, i
Følge det af dem forhen udtagne Contra=Stævnemaal, at forfølge Sagen
mod Capitain Stiboldt, som intet har havt med Sagen at bestille, siden
den Tid at en Actor blev beskillet; at jeg ikke skal tale om den Grovhed,
der er udi, at denne Matros, som virkelig havde deserteret, og fortient
at straffes for Desertion, men er bleven befriet for denne Straf, ved det
imellemkomne General=Vardons Patent, nu, efter at Desertions=Sagen, i

den Anledning er ophævet, tør fortsætte Processen efter Contra-Stævning og paastaae Reparation for tillagte Beskyldninger, som man lættelig sees, at han aldrig kan faae, i det mindste ikke af Capitain Stiboldt.

Det er og vist, som det combinerede Collegium skriver, at det vilde være af en slet Helge, og indjage Entroullerings-Officererne en Stræf for at paataale Desertion, og andre flige, mod Deres Majestæts Tienstes Befordring, stridende Forbrydelser, isald de saae, at de derved, i hvor godt de end tage sig vare, lættelig kunde blive indviklede i fortrædelige Processer, som de paa egen Beføstning maatte udholde.

I den Henseende og efter flige Omstændigheder, skulde jeg allerundersdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Vice-Statholderen eller Stiftammanden i Christiania: At, da den offentlige Sag, som for Strømsøe Byeting var anlagt mod Matros Johannes Pedersen formedelt hans Desertion, er bleven ophævet og frasalden, i Anledning af det imidlertid udkomne allernaadigste General-Pardons Patent for alle deserterede Matroser, og Johannes Pedersen derefter sat paa frie Fod, saa bør ingen videre Søgmaal under denne Sag, tillades mod Entroullerings-Chefen Capitain Stiboldt, som ikke skal have foretaget sig andet, end det, hvortil han havde det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegii Ordre, nemlig hos vedkommende civile Øvrighed, at requirere Action anlagt for Desertion mod Johannes Pedersen; da det derimod staaer Johannes Pedersen frit for, isald han skulde forment sig, ved Capitainens Omgang, paa een eller anden Maade at være fornærmet, da enten at indgive Klage over ham til hans foresatte Øvrighed, eller at anlegge Sag imod ham, for den Ret, der er hans rette Værneting i de Sager, der angaae hans Embede og Tieneste.

Da der af det, som saaledes allernaadigst resolveres, og reskriberes til Vice-Statholderen eller Stiftammanden, vil gaae Communication til det combinerede Collegium, som deraf giver Capitain Stiboldt Notice.
Kjøbenhavn den 22-Septemher 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 31 October 1763:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring og ved Ordre til Vice-Stattholderen.

Herefter blev udfærdiget den 11 November 1763 Kongelig Befaling til Geheimeraad Benzon og Admiralitetet derom den 12 Dito fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXIX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra det Lydske Cancellie af 30 April 1763 hvorved de remittere en Erklæring fra Biskopen i Ribe af 29 Jan. 1762, og en Extract af Amtmanden i Hadersleb hans Erklæring derover af 23 Martii 1763, angaaende, hvem det tilfalder at raade over Kirketienderne i Thorninge Lehn, ved at lade dem stille til Auction, sætte dem bort &c., hvilket Biskopen i Ribe formener allene at tilkomme sig, da disse Kirker havde hørt til Archidiaconatet i Ribe, og Archidiaconatet er henlagt til Bispe-Stolen, da Amtmanden meener, at det tilkommer ham tillige med Biskopen, i Følge Reskriptet af 6 October 1727, som fastsætter, at Biskopen i Ribe i Kirkesager i Thorninge Lehn intet maae anordne eller foranstalte, uden Amtmanden i Hadersleb hans Forevidende og Samtykke, og fremlegger Copie af adskillige Resolutioner, disse Tienders Bortkastning angaaende, som ere expederede under et af Biskopen i Ribe og Amtmanden i Hadersleb. Tillige med Biskop Brodersens senere Erklæring af 31 August 1763, som tilstaaer dette sidste Argument, men paaستاer, at det aldrig er stect tilforn, men allene af ham og hans Formænd, tildeels af Feielse, tildeels af Ubidenhed, ved Embedets Tiltrædelse, derhos han viser Archidiaconatets Tilværelse og Nødtigheder.

Da der i Hr. Biskop Brodersens senere Erklæring af 31 August h. a. findes nogle Data, som ikke tilforn have været bekendte, enten for Amtmanden i Hadersleb eller i det Lydske Cancellie, saa skulde jeg formene, at denne Erklæring kunde det Lydske Cancellie communiceres, og dem derhos tilskrives: at da der i denne Sag er meget at sige for Biskopen i Ribe, og det er klart, at saalænge andre end Biskopperne i Ribe have været forlehmede med Archidiaconatet, have Amt-

mændene i Hadersleb ikke have noget at bestille med de dertil hørende Kirker, og at Amtmændene ikke kunne i den Henseende, have faaet mere eller større Ret ved det, at Archidiaconatet er lagt til Bispestolen; det og er heel rimeligt, som Biskopen foresgiver, at det er skeet, tildeels, ved hans og hans Formands Sjævelighed, tildeels, ved deres Uvidenhed, i Begyndelsen af deres Tiltrædelse til Embedet, at Amtmændene i Hadersleb ere komne i med, at blande sig i disse Forretninger, og at underskrive de derhen hørende Resolutioner; saa overlader man til det Kongl. Tydske Cancellies behagelige Overveiende, om det ikke er mueligt, at faae denne Sag i Stilhed og Mindelighed afgjort, og at bringe Amtmanden i Hadersleb til at frafalde en Ret, som han ikke synes at have anden Adkomst til, end en Slags Overraskelse, og som for ham ikke kan være af stor Betydning, da Biskopen i Ribe derimod klager over, at det vil foraarsage ham megen Sortræd og Vanskelighed, om Amtmanden i Hadersleb endelig skal deeltage med ham i disse Forretninger.

Derfor man ikke paa denne Maade, kan faae Sagen afgjort, som jeg snart selv tvivler om, saa bliver der neppe andet for, end at man maae lade det have sit Forblivende ved det, som hidindtil (i det mindste i de senere Tider) har været Praxis, og lade Amtmanden i Hadersleb beholde det, han er i Besiddelse af. Da Biskopen i Ribe, vel i saa Fald vil tilskrives: At, siden han selv saavel som hans Formand, have tilforn erkjendt Amtmændene i Hadersleb, som berettigede til at tage Deel i disse Forretninger, og de derved ere komne i en Slags Besiddelse, som de nu beraabe sig paa, og som de ere istand til at bevise, saa faaer det derved have sit Forblivende. Kiøbenhavn den 27 September 1763.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 14 November 1763:
Epederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev det Tydske Cancellie under 26 November 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXX.

Erklæring over en Pro-Memoria af 18 Junii fra forrige Stiftamtmand i Viborg Kammerherre Grev Christian Rangau, hvorudi han besværer sig over, at han ikke med Stiftets og Amtets Overlevering kan komme til Endskab og Rigtighed med sin Eftermand i Embedet Kammerherre Zvitfeldt, hvorfor han begierer, at han maae befales, inden en vis Tid at indsende sine Mangler enten til ham eller til Cancelliet, og at de derpaa der maae decideres. Tilligemed Kammerherre og Stiftamtmand Zvitfeldts Erklæring af 26 August, at han ikke paaftaaer eller har paaftaaet andet af Grev Rangau, end denne har paaftaaet og erhholdet af Stiftamtmand von Heynen. Ligesom han og anfører, hvad det er han attraaer, og formeener sig berettiget til at paaftaae, førend han kan give General-Dwittering.

Da det, som Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Zvitfeldt paaftaaer, for største Delen synes at medføre megen Billighed og Nimelighed, og Hr. Kammerherren selv melder, at alt dette gierne imellem Hr. Grev Rangau og ham kunde være bleven afgjort; saa skulde jeg formene, at en Extract af Stiftamtmand Zvitfeldts Erklæring, og især hans Begiering og Paastand blev Kammerherre Grev Rangau communiceret, og ham derhos tilskreven: at man formodede, at de-saae derhen, imellem sig i Mindelighed at afgjøre denne Sag, saa at det ikke skulde behøves, at lade deres Mellemværende ved Commissariær paaftiende; da deraf vel vil gaae Communication til Hr. Stiftamtmand Zvitfeldt, paa det at han kan vide, at han allene har med Grev Rangau at bestille, og med ham kan afgjøre Sagen. Kjøbenhavn den 2 Octbr. 1763.

I Cancellie-Collegio blev herpaa den 14 November 1763 resolveret saaledes:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Men i Conseillet faldt den 17 s. M. saadan Resolution:

Rangau tilskrives: at man formoder han seer denne Sag i Mindelighed afgjort, allerheist man ikke finder at Zvitfeldt foredrer andet end hvad Ret og Billighed medfører.

Herefter blev Kammerherre Grev Ranzau under 26 November 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXI.

Var et Forslag til et Reskript til samtlige Stiftamtmand, som jeg havde opsat efter foregaaende Aftale med Hr. Geheimeraad Thott og leverede ham i September Maaned. Dets Indhold var omtrent:

Magistraten tillige med Bysfogden i Kjøbstæderne, og Bysfogden tillige med Byskriveren, hvor ingen Magistrat er, skulde aarlig ved hvert Aars Udgang, til Stiftamtmanden indsende en Designation paa alle de Skifter, som i samme Aar ere faldne, saavel som paa de, der fra forrige Aaringer af, endnu staae usluttede. Ved de Skifter, der ere sluttede, skulde de anføre, hvad derpaa er tilfaldet Umyndige i Arv, og hvem ders for er sat til Formyndere; men ved de, der ikke ere sluttede og have staaet over 6 Maaned, skulde de anføre Aarsagen, hvorfor de ikke have kunnet bringes til Ende.

Af denne Fortegnelse skal Stiftamtmanden indsende en ligelydende Gienpart til det Danske Cancellie, og derhos tillige give en kort Conduiteliste over de i Kjøbstæderne værende Dyrigheds Personer og andre Kongelige Betiente, og om enhver kortelig melde, hvad dem er bekendt saavel i Henseende til hans Kyndighed og Dueltighed, som i Henseende til hans Flittighed og Virksomhed i hans Embede. I Særdeleshed skulde de derved indberette, om der iblant disse Betiente findes nogen, som frem for andre er bekendt af en sær Indsigt og Dueltighed, og derhos viser en udmærket Flid og Virksomhed, i det ham anfortroede Embede, saa han kunde fortjene at bringes i Forslag til større og vigtigere Embede.

I Anledning heraf blev udfærdiget Reskript af 27 April 1764 til de Norske Stiftamtmand og under 21 næstforhen lige til samtlige Dyrigheder i Danmark.

LXXII.

Var et dito Reskript til samtlige Biskoper, som jeg ligeledes havde opfat en Concept til, efter foregaaende Aftale med Hr. Geheimeraad Thott, og leverede ham i September Maaned. Dets Indhold var omtrent:

Biskopperne skulle aarlig, ved hvert Aars Udgang, til det Danske Cancellie indsende en Fortegnelse paa samtlige i deres Stift værende Provster og Præster, og om enhver kortelig melde, hvad dem er bekendt om ham, saavel i Henseende til hans Lærdom og Dueltighed, som i Henseende til hans Flid, Virksomhed og Nidtierhed i hans Embede, og de adskillige til Embedet hørende Forretninger, saasom Prædiken, Catechisation, Ungdommens Underviisning, Enges Besættelse, med videre.

Derefter de da kunne inddeele dem samtlige i følgende 4re eller flere Classer; nemlig:

1) I den første Classe anføres de hyperlige og brave Mænd, som seem for andre ere bekendte af en grundig Lærdom og Indsigt, og derhos have viist en utrettelig Flid, Arbeidsomhed og Nidtierhed i det dem anførte Embede og de derhen hørende Forretninger, saa de kunne ansees som Candidater til de vigtigste geistlige Embeder; saasom: Biskoper, Professores Theologiæ, Stifts- og Domprovster, Hof- og Slots-Præster og Sognepræster i Kiøbenhavn ic.: om hvilke de skulde melde, hvorudi de fornemmelig udmærke sig, og i Henseende til hvilke Forretninger, til hvilket Slags af foregaaende Embeder de meest synes at være oplagte, ved hvilke Prøver de have lagt deres Lærdom og Indsigt for Dagen, om ved trykte Skrifter eller paa anden Maade, med videre.

2) Udi den anden Classe skulle de anfere de brave og velfortiente Mænd, som sidde udi meget maadelige eller flette Kald, og fortiene at beforders til bedre; om hvilke de ligeledes skulle anfere, hvorved de have gjort sig bekendte, til hvilke Forretninger de meest ere oplagte og b qvemme, og hvorudi de fornemmelig udmærke sig, eller hvoraf de i Synderlighed fortiene at anbefales, samt hvad Indkomster de for Tiden kunne ansees at have.

3) Udi den 3die Classe anføres de Mænd, paa hvis Opførelse og Forhold i deres Levnet og Embede, der ikke er noget at udsætte, enten i Henseende til deres Flid og Virksomhed, og som saaledes forsvartlig opagte det Embede, de beklæde, skjønt de enten ikke forlange, eller ikke just fortjene at befordres til andet og vigtigere.

4) Udi den fjerde Classe anbefales de Mænd, paa hvis Forhold og Opførelse enten i Levnet eller i Embede, enten i Henseende til deres Værd og Indsigt, eller i Henseende til deres Flittighed og Virksomhed, der maatte være noget at udsætte, og som der, i den Henseende bør legges Mærke til.

Saa skal det og være Biskopperne tilladt, ved Slutningen af denne Fortegnelse, at anmelde, om der iblant de i Stiftet værende Candidati Ministerii, være sig Skolelærere, Catecheter, Degne eller andre, maatte findes nogle, som især vare bekiendte af Værd, Flittighed og Stikkelig-
hed, og frem for andre fortiente at befordres til Præsteskald, da Biskoppen om deres Duellighed og Begyemhed til Præste-Embedet, og de adskillige derhen hørende Forretninger, kunde give et fuldstændigt og tilforladeligt Skudsmaal.

Endelig skulde de og anføre Lærerne i de i Stiftet værende Latinske Skoler, og i Henseende til Rectors og Correctores kortelig melde, hvorvidt de ere bekiendte af en grundig Værd og Indsigt i de Sprog og Videnskaber, som læres i Skolerne, og derhos vise en urettelig Flid og Nidkerhed i deres Embede, men i Henseende til Hørerne skulde de tillige melde, hvad enten de ansees at være meest oplagte til Præste- eller til Skole-Embede.

Herom findes intet at være udfærdiget.

LXXIII.

Erklæring over en Memorial fra Hofretten af 6te Sept., og en dito fra Præsidenten i Under-Admiralitets-Retten Auditeur Koren af 9 Sept. 1763, angaaende en Tvistighed, som var imellem dem om tvende Skifter, det ene efter afgangne Professor Stanleys Enke, hvis Mand havde været Vester-Bildhugger

ger paa Holmen, og derfor nydt 400 Rdr. Gage, men tillige været Professor ved Maler-Academiet paa Charlottenborg, og derfor nydt en Douceur; det andet efter Søe-Capitain Lewes Enke, hvis Mand, efter at han en Tid lang havde siddet i Arrest, var i Raade bleven afskediget, men derhos paa en Slags Maade forviist Landet: men hans Enke havde, fra den Tid af, bestandig nydt 100 Rdr. Pension af Søe-Etaten. Da begge Skifterne derefter opholdes, saa udbede de sig paa begge Sider, og efter derom gjort Afstale, Kongl. aller-naadigst Resolution.

* * *

Evad Skiftet angaaer efter afgangne Professor Stanleys Enke, da skienner jeg ei rettere, end at Under-Admiralitetens-Rettens eller Præsident Korens Ret til at forrette samme er ustridig, og at de af hani i den Henseende anførte Grunde, hverken ere besvarede eller kunne besvares af Hofretten. Det er bekiendt nok, at afgangne Professor Stanley, saa længe han levede og opholdt sig her i Byen, bestandig var i Deres Majestæts Tjeneste ved Holmen, først, som adjungeret og eventualiter succederende, men siden, som virkelig Mester-Bildhugger; i hvilket sidste Embede han og forblev indtil hans Død; altsaa kan der ikke være Tvivl om, at han jo, saalænge han levede, hørte under Søe-Etatens Jurisdiction. Det er og i den Henseende, at hans Datters Copulation er forrettet af Holmens Præst, omendskjont han boede i et andet Sogn, og at hans Enke, som efter hans Død havde erhholdet allernaadigst Bevilling paa at sidde i uskift Boe, har betalt den i flige Tilfælde fastsatte Recognition til Præsidenten i Under-Admiralitetens-Retten, uden at Hofretten derom har meldt sig, eller derpaa gjort nogen Fordring.

Vel indvender Hofretten imod alt dette, at afgangne Professor Stanley tillige var Professor ved Maler-Academiet paa Charlottenborg, og for saavidt hørte under Hofretten. Det er vist nok, og af mig engang tilforn viist, at disse Professorer, som Professorer, fortære under Hofretten. Men foruden det, at Professor Stanleys virkelige Embede og Forretning var Mester-Bildhugger paa Holmen, da derimod det, at han som en Kunstner blev tillige med andre valgt til Medlem af Maler-Academiet paa Charlottenborg, kun kan ansees som en Bisag, saa er

herved at mærke, at Under-Admiralitetens-Retten maae ansees, som en Undtagelse fra Hofretten og Borgretten, da alle Kongelige Betiente i Kiøbenhavn i Almindelighed høre under Hof- eller Borgretten, saa at disse Retter, til at bevise deres Competence, ikke behøve at anføre andet, end at En boer i Kiøbenhavn, og haver et Embede eller en Character; men fra denne almindelige Regel ere (foruden andre) de Betiente i Særdeleshed undtagne, som have et Embede ved Holmen eller Søe-Statens, siden samme ere henlagte under den combinerede Ret eller Under-Admiralitetens-Retten, saa at disse tvende Retter, og især den sidste, ere Undtagelser fra Hof- og Borgretten. Da det nu i alle slige Tilfælde heder: specialiora derogant generalioribus; saa følger, at naar En, for saavidt han i Almindelighed, haver en Character eller et Embede, hører under Hof- eller Borgretten, men for saavidt han i Særdeleshed, beklæder det eller det Embede, under Under-Admiralitetens-Retten, saa bør denne sidste Ret have Fortrinnet; og da dette er afgangne Professor Stanleys Tilfælde, saa følger end videre deraf, at han bestandig, saa længe han levede og boede her i Kiøbenhavn, maae ansees at have hørt under Under-Admiralitetens-Retten eller Søe-Statens Jurisdiction, og at det altsaa tilfaldt samme Jurisdiction at forrette Skiftet efter ham.

Da nu Hofretten, for saavidt Søe-Statens Jurisdiction angaaer, ikke negter det Princip, som President Koren sætter forud, nemlig: at en Enke bliver ved at fortere under samme Jurisdiction, som hendes Mand i levende Live har hørt under, saa følger, at afgangne Professor Stanleys Enke, og i hendes Enkestand, og efter hendes Mandes Død, har hørt under Søe-Statens Jurisdiction, og at det altsaa tilfalder denne Jurisdiction at forrette Skiftet efter hende.

Hvad derimod angaaer Skiftet efter afgangne Capitain Løwes Enke, da synes denne Døestion at være mere problematisk, og at derudi er noget mere for Hofretten at sige, siden bemeldte Capitain Løwe ikke er død i Deres Majestæts Søe-Tjeneste, men er i Naade bleven affrediget, og derved synes at være gaaet ud fra Søe-Statens Jurisdiction, som allene haver sin Grund i den Tjeneste eller det Embede, en Mand haver, hvoraf synes

shnes af sigde, at en Enke, som følger hendes afdøde Mand's Forum, ikke kan i hendes Enkestand have hørt under den Jurisdiction, som hendes Mand allerede for hans Død var gaaet ud fra. Men derhos er det og vist, at Præsident Koren, hvad denne Quæstion angaaer, haver en tydelig Lov for sig, i den 745de §. i Krigs-Artikels Brevet for Landtjenesken ved See-Staten, som iajtsætter, at alle Over-Officerer, fra Capitainer inclusive og nedad, enten de ere i Tjenesten eller i Naade dimitterede, tillige med deres Husfruer, Enk. r, Børn og Domestiquer, om de sig her i Byen opholde, skulde høre under den combinerede Ret.

Nu maae jeg vel tilstaae, at ligesom det havde været See-Statens Pligt, om dette Krigs-Artikels Brev, for saavidt det angik Jurisdictionen, i Forveien at correspondere med det Dancks Cancellie, førend det blev Deres Kongl. Majestæt allerunderdanigst forestillet til allernaadigst Approbation; saa tvivler jeg og om, at man i Cancelliet havde været enig med dem derudi, at en See-Officer, som i Naade var dimitteret, skulde blive ved at høre under den combinerede Ret, siden den eeneste Grund til, at han forerter under denne privilegerede Ret, nemlig, hans Embede og Forretninger, derved ophører, og han derefter ikke vel kan ansees for andet end en karakteriseret Person, der boer i Kiøbenhavn, og som saaledes, i Folge af Hofrettens Instrux, her forterter under Hofretten. Men foruden at man dog maae rette sig efter denne Lov, saa længe derudi ikke er skeet nogen Forandring, og foruden at Tilfældet heel sielden møder, (thi om en saadan affædiget Officeer faaer en anden Betiening, kan der ikke være Spørgsmaal om hans Forum) saa det ikke vel var Umagen værd derom at tøre noget mod dette Artikels-Brev, som i det øvrige shnes at være forfattet med god Betænkelse og Overlag, og just ikke medfører nogen Fornærmelse; saa forekomme i nærværende Tilfælde visse særdeles Omstændigheder, som giere, at det ikke kan ansees som ubilligt eller ubesøiet, mod hvilket der i Almindelighed kunde være adskilligt at indvende.

Man ser lettelig, at afgangne Capitain Lørve maae grovelig have forset sig, og har derfor været arresteret; men man merker derhos, at man ikke har villet, at hans Kone, som var uskyldig, skulde ved denne

hans Forseelse lide alt for meget, og blive reent bragt til Bettelstaven. I den Henseende er det først, ved Kongl. Resolution af 14 April 1721 fastsat, at han maatte løslades af Arresten, men paa de Vilkaar, at han skulde opholde sig i Norge, og ikke komme til Danmark, og at, af hans Afregningspenge og Gage, Halvdelen efterdags skulde udbetales til ham, men den anden halve Deel til hans Kone, til nedtrætlig Ophold.

Da han, imidlertid maae have søgt om hans Afskæed, saa er han, og ved Kongl. Resolution af 12 October 1722, i Naade bleven affkædiget, men paa de Vilkaar, at han strax skulde forsoie sig ud af Landet, og ikke mere lade sig indfinde i Deres Majestæts Riger og Lande; men da hans Kone derved mistede den halve Gage, som hun tilforn havde at leve af, saa er hende i den Sted, kort derefter, ved Kongl. Resolution af 16 Martii 1723, allernaadigst tillagt en aarlig Pension af 100 Rdr., hvilkken hun fra samme Tid af, indtil hendes Dødsdag, er bleven ved at oppebære af Søe-Etaten.

Man seer deraf, at afgangne Capitain Løwe, fra den Tid af, at han blev sat ud af Tjenesten, og saa godt som forviist Landet, er bleven anseet, som Civiliter mortuus, og hans Kone, som en Enke af en Officcer, der var død i Deres Majestæts Søe-Tjeneste, og at hende i den Henseende er, af Søe-Etatens Fond, tillagt en aarlig Pension. Da hun har oppebaaret denne Pension, og altsaa er anseet som en i Tjenesten død Søe-Officcers Enke, saa længe hun levede; saa kan intet være billigere og rimeligere, end at hendes efterladte Sterboe og behandles af Søe-Etatens Jurisdiction.

Jeg skulde saaledes, og da begge Parter udbede sig Deres Kongelig Majestæts allernaadigste Decision, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvere: At det tilfalder Under-Admiralitetens Rættens Jurisdiction at forrette Skiftet, saavel efter afgangne Professor Stanleys Enke, som efter afgangne Capitain Løwes Enke. Kjøbenhavn den 16 October 1763.

Cancellicet resolvoerede herpaa den 28 November 1763:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erklæring.

Here

Høvefter blev den 9 December 1763 udsærdiget Kongelig Befaling, saavel til Hofrettens Tilforordnede, som til Præsidenten i Under-Admiralitetet Auditeur Koven.

LXXIV.

Erklæring over en Forestilling af 30 Sept. 1763 fra Amtmanden over Friederichsborg og Cronborg Amt, Hr. Geheime-Conferensraad Gram, hvorudi han indberetter, at en Hyrde Jens Hansen, som den 17 Maji var indbragt til Friederichsborg Sygehuus, og der den 23 Maji var død, havde for sin Død erklæret, at, om han kom noget til, var Sognefogden Anders Pedersen Skyld derudi, som den 15 Maji paa Marken havde overfaldet og slaet ham med en Ellestavre. Ved Obductions-Forretningen havde Medici saa godt som ingen Tegn fundet til udvortes Voldsomhed, men derimod fundet den Afdsedes indvortes Deele saa beskaffne, at han længe havde været udsat for en dødelig Eghdom, som maaskee ved de givne Slag kunde være befordret. Anders Pedersen havde først negtet alt, men siden tilsaaet, at da han om nogle opbragte Svinn kom i Klammerie med Hyrden, og denne først skjædre og siden slog, havde han og givet ham et Par Nap over Armen af en Kiep, han havde i sin Haand, og var derpaa gaaet bort. Det samme kommer og temmelig overeens med Viduernes Udsigende, og især de tvende Dreng, som saae det. I den henseende, og da Anders Pedersen, som har en Gaard i Fæste, i lang Tid har siddet arresteret, indskiller Amtmanden, ifald General-Procureuren maatte finde, at han ikke kan anses, som Drabsmand, om Hans Majestæt til Sagens Forkortning vilde paalægge Anders Pedersen en taalelig Mulct, f. Ex. af 10 Rdr. eller anden extraordinair Straf.

* * *

Vel synes det af Amtmandens Hr. Geheime-Conferensraad Grams Forestilling og medfulgte Tingsvidne temmelig klart, at der ikke kan gaae Dødsdom over Anders Pedersen, men ham i det heieste kan blive paalagt en maadelig extraordinair Straf; men dette uanset tør jeg dog ikke allermunderdanigst raade Deres Kongl. Majestæt til, at afgjøre Sagen ved en allernaadigst Resolution, forudinden at Dom derudi er gaaet; da man i slige Tilfælde maae gjøre noget for Folks Skyld, og Almuen, som ikke kan vide de særdeles Omstændigheder og en Obductions-Forretnings Indhold

hold og følger, ikke maae gives Anledning til at troe, at man saa lensfældigen behandler en Drabsfog, hvor det dog er vist og bekiendt, at et Menneffe har saaet nogle Hug, er strax derpaa bleven syg, og en 8 Dage derefter død, og har for hans Død sigtet den, der havde givet ham Hugen, som hans Banemand, fornemmelig Danske Lovs 6 Bogs 6 Cap. 15 Art., med Billighed anser saadan den Drabtes Sigtelse, næsten som halv Beviis, eller i det mindste som en stærk Formodning, der har den Virkning, at den for sig allene, og i Mangel af alt andet Beviis, virker Juramentum Purgatorium. I den Henseende skulde jeg allerunderdanigst formene, at dette kunde udsættes, indtil Dom er gaaet. Kjøbenhavn den 20 October 1763.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 November 1763:

Amtmanden tilskrives efter Erklæringen.

Herefter blev Amtmanden Geheime-Conferensraad Gram den 10 December 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXV.

Erklæring over 1) en Memorial af 23 Julii 1763 fra Herredsbetientene i Bierre, Binding og Alsum Herreder i Hven, derudi de foreslille, at da der skal holdes Auction over Brolykke Gaard og Gods paa Hindsholmen, paa saar Baroniet Scheelenborgs Birkedommer (som tillige er Bysfoged i Kierteminde) at forrette Auctionen, skönt denne Gaard ikke hører til Baroniet, men tillige med den øvrige Deel af Hindsholmen hører under Bierre-Herred. Tilligemed adskillige Erklæring fra Baron Brocttorff, hans Birkedommer og Amtmanden Geheimeraad Adeler, og endeel Bilager, hvorved vises, at Hindsholmen i Henseende til den verdslige Jurisdiction, aldrig har hørt under Bierre-Herred, men tilforn været et Herred eller Birk for sig; og da Baroniet Scheelenborg i Aaret 1680 blev oprettet paa Hindsholmen og fik sit eget Birk, ere de tvende der værende Gaarde, Werringe og Brolykke, skönt de ikke hørte til Baroniet, blebne ved at høre under samme Birk.

• 2) En Memorial af 24 August 1763, fra Bysfogden i Kierteminde, derudi han begierer, at skald de tvende Gaarde skulde blive adskilte fra Scheelenborg Birk, de da maae blive henlagte under Kierteminde Bys Jurisdiction, der

derunder de have lagt tilforn, førend Hindsholmen fik sit eget Birk, hvor Byefogden i Kierteminde dog blev ved at være Birkedommer.

3) Tvende Memorialer fra Eierne af Warringe og Brolykke Gaarde, derudi de begiere, at de og deres Bønder fremdeles maae blive ved at høre under Scheelenborg Birk; men, ifald Hans Majestæts Villie er, at der skal skee Forandring, at de da ikke maae blive henlagte under Herredstinger, som er 2 à 3 Mile fra dem, og hvortil de maae over Wandet, men under Kierteminde Byeting, som er strop ved dem, paa Hindsholmen, og, som de tilforn have hørt under.

* * *

Blant de abfillige Rettens-Betiente, som trættes om denne Auction, er ingen, som haver nogen virkelig Adkomst eller Ret, enten til at forrette denne Auction paa Brolykke i Eærdeleshed, eller til Jurisdictionen over Warringe og Brolykke Gaarde og Godser i Almindelighed.

At Herredsfogden og Herreds-Skriveren i Bierre: Aasum og Winding Herreder ikke have nogen Ret eller Adkomst dertil, det er klart af det, som tydeligt nok er beviist, at Hindsholmen, hvor disse tvende Gaarde ere beliggende, ikke nogenstunde, for saavidt den verdslige Jurisdiction angaaer, har lagt under noget af disse Herreder, men har tilforn, og førend Scheelenborg blev oprettet til et Baronie, været et Herred eller Birk for sig, der har havt sin egen Herredsfoged eller Birkedommer, som de fleeste Tider tillige haver været Byefoged i Kierteminde, hvilken Kjøbsted ligeledes er beliggende paa Hindsholmen; de have ei heller beviist, at de tvende Gaarde, Warringe og Brolykke, siden den Tid, at Scheelenborg eller det gamle Eskeberg blev til et Baronie, ere ved nogen Kongl. Anordning eller Foranstaltning lagte under disse Herreders Ting, men have allene sluttet det deraf, at disse trende Herreder ere, i Henseende til den civile Jurisdiction samlede under et Herreds-Ting, og at den, der er Provst i Bierre Herred, tillige er Provst over Hindsholmen, omendskjønt Bierre Herred ligger i Odense, og Hindsholmen i Nyborg Amt.

At Byefoged Bengt i Kierteminde, for saavidt han er Birkedommer ved Baroniet Scheelenborg, ei heller har nogen Adkomst eller Ret dertil det er ligeledes klart deraf, at han af Baron Brocktorff er beskicket,

men af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst confirmeret til at være Birkedommer ved Scheelenborg Birk, hvorved han altsaa ikke kan have erholdt den anden eller videre Jurisdiction, end allene over de Gaarde, Godser og Bønder, som høre under Baroniet; men de tvende Gaarde Wærringe og Brolykke høre aldeles ikke til eller under Baroniet, og staae ikke i anden Forbindelse dermed, end at de, ligesaavel som Baroniet ligge paa den samme Ø, nemlig Hindsholmen. Altsaa har hverken Herredsofuden i Bicre, Masum og Winding Herreder, ei heller Birkedommeren ved Scheelenborg Birk nogen Jurisdiction over Wærringe og Brolykke Godser, men derhos maae det og tilstaaes, at der ikke heller er nogen anden Dommer, som haver denne Jurisdiction.

Man seer lettelig, hvorledes dermed er tilgaaet. Da Eskberg, i Mæret 1680 blev oprettet til et Baronie, og fik sit eget Birk under Navn af Scheelenborg Birk, har Friherren antaget den til Birkedommer ved det nye Birk, som tilforn var Dommer over heele Hindsholmen, og som saaledes er vedbleven at være saavel den ham tilforn anfortroede, som den ham nyelig tillagte Jurisdiction. Da de tvende Gaardes Wærringes og Brolykkes Eiere med underliggende Bønder, derved engang vare komne i Vane med at staae under Scheelenborg Baronies Birk, saa ere de siden vedblevne at søge samme Birk, allene fordi de vare vantede dertil, og man ikke viiste dem nogen andensteds hen; og de følgende Birkedommere ere blevne ved at være Jurisdiction over dem, allene fordi deres Formand havde gjort det, omendthi de ikke havde den Udkomst dertil, som samme deres Formand eller Baroniets første Birkedommer havde.

Saaledes er Jurisdictionen over disse tvende Gaarde og Godser ansæet som en res derelicta, om hvilken det hedder: cedit occupanti; Scheelenborg Birkedommere have occuperet den, og ere i Følge deraf, uden anden eller videre Udkomst, indtil denne Tid blevne i rolig Besiddelse deraf, uden at nogen anden har klaget derover, eller søgt at betage dem den.

Efter at dette engang er anmeldt og oplyst i Cancelliet, saa gaaer det ikke an at lade det derved have sit Forblivende, og tie stille til, at en Dommer over en Jurisdiction over et vis District, som ham hverken

middeibar eller umiddelbar er af Deres Kongl. Majestæts allernaadigst anfortroet; men det er fornødent, at disse tvende Gaarde og Godser, ligesaa vel som alle andre, have deres egen ordentlige Dommer og Ret, som de vide, at de ere forbundne til at erkiende, og at lide Tiltale og Dom for.

Alt henlegge dem under Winding: Bierres og Masum: Herredsting, er noget, som jeg ikke kan raade til, da Eierne af disse Gaarde ere saa meget derimod, og besvære sig over den lange og heel vanskelige, ja undertiden fast uilgængelige Wei, de have saavel til Ringet, som til Berientene; det og maae tilstaaes, at de allestider tilforn have paa Hindsholmen haft deres eget Ting, hvilket uden Tvivl har havt sin Grund just i disse Vanskeligheder, og det imellemlebende Vand, som gjør Hindsholmen til en Holm eller Ø.

Det bliver saaledes intet andet tilovers, end at disse tvende Gaarde og Godser enten herefter, som tilforn, forblive under Scheelenborg Birk, hvilket Eierne ønske og begiere; eller og, at de henlægges under Kiertes minde Byeting, hvormed Eierne ligeledes erklære sig i alle Maader at være fornøiede, da samme er ganske nær ved dem.

Skulde de blive henlagte under Scheelenborg Birk, var det billigt, at Deres Majestæt afveirlede med Baronen, i at beskikke Birkedommer ved Scheelenborg Birk og paa Hindsholmen. Men da dette mueligt vilde forefinde nogen Vanskelighed, og desuden er i Henseende til slige Embeder usædvanligt; saa synes det meest passeligt, at de blive henlagte under Kierte minde Byeting, hvorved dog bliver at mærke, at, da det i Dom- og Brevpenge med videre, betales mere ved Byeting end ved Herreds- eller Birketing, saa synes det billigt, at det tillige bliver fastsat, at det i Henseende til Dom- Brev- og Forseglingsspenges Betalning med videre herefter skal forholdes paa samme Maade, som tilforn.

Men, da dette tildeels angaaer en Riobstæd, tildeels et Baronie, saa skulde jeg indstille, om det ikke maatte eragtes tienligt: at Stiframtmanden i Tjen forhen blev tilskreven, herover at give sin Erklæring, og i Særdeleshed at indberette, hvad han formeente at være meest passeligt, enten at disse tvende Gaarde og Godser forbleve under Scheelenborg Birk-

eting, eller at de bleve henlagte under Kierteminde Byeting, alt paa de forhen ommeldte Billaar. Kiøbenhavn den 27 October 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 29 November 1763:

Espederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev Cuiſtammanden Geheime-Conferensraad Juel den 10 December 1763 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXVI.

Erklæring ober en Forestilling af 24 Sept. 1763 fra General-Postamtes, hvorudi de indberette, at især paa nogen Tid ere endeel Banco-Sedler paa den Norske Post bortkomne, uden at Gierningsmanden ved de derover holdte Forhører har været at opdage. Da nu Tabet, isald det af Postcassen skal erstattes vil blive byrdesuldt for samme Cassé og Friderichs-Hospital, hvortil den er henlagt, saa indstille de, om det paa nogen Tid maatte forbydes at sende Banco-Sedler med de ridende Poster, med mindre de, efter Banco-Reglementets 20 Art. vare endossierede, eller og Banquen udstødte slige Transportsedler, og om der maae sættes en Præmie af 100 Ducater for den, der kan angive Gierningsmanden af det Vasserede. Tillige med Banco-Commissariernes Erklæring af 21 Octbr., som gaaer ud paa, at det vilde være til stor Hinder for Handelen, om dette Forslag fandt Bifald, og at det er Banquen umueligt at endoffere; ligesom det ei heller vilde blive til nogen Nytte, uen til uegen Uleilighed.

* * *

Det forholdes sig, som Banco-Commissarierne, udi deres Erklæring melde, at det vilde blive til stor Hinder for Handelen og de Handlende, om det blev forbudet at sende Banco-Sedler med de ridende Poster til Norge, hvor ingen anden Post gaaer, og hvor der ikke er anlagt nogen agende Post.

Da, udi Banco-Reglementet 20de Artikel ommeldte Endossementer ere der ikke befalede, men allene tilladte. Uarsagen til, at de hos os aldrig ere ret komne i Brug, er uden Tvivl denne, at de, paa den ene Side, vilde foraarsage nogen Uleilighed, og paa den anden Side, være til saare liden eller ingen Nytte.

Vore Banco-Sedler ere ikke indrettede til at endosseres. Contexten selv, sem ligesvem lyder paa Betalning til den Hændehavende, synes ikke at taale Endossement. Naar en Banco-Seddel nogle Gange havde været endosseret, var den allerede suidskreven, og derved gjort ubrugelig.

Det vilde og sætte Banco-Sedler (som snart er det eeneste, der for Tiden roullerer iblant os) i en almindelig Miscredit, om saadan Endossement overalt kom i Brug. Ingen kunde da modtage en Banco-Seddel, uden han først maatte eftersee, om den var endosseret eller ei. Fandt han den var endosseret, blev han endda de fleeste Tider i Uviisethed, om den rette Person havde skrevet sit Navn derpaa eller ei. Det er rigtig, som Banco-Commissarierne melde, at den, der er istand til at stiale eller practicere en Banco-Seddel ud af et Brev i Postsækken, han er og istand til at skrive eller lade skrive Vedkommendes Navn derpaa, og derefter at udgive den paa et Sted, hvor samme Mand's Navn ikke er saa meget bekiendt. Skulde den, der bona fide havde modtaget en saadan Banco-Seddel, hvorpaa Endossati Navn var esterskrevet, staae den Hazard at tabe sine Penge, saa kunde ingen staae ved at modtage Banco-Sedler, især naar de først engang vare endosserede.

Hvad følger saadant vilde have paa en Tid, da Banco-Sedler saa godt som er det eeneste der roullerer, det kan enhver let forestille sig.

Det var en Skam for vore offentlige Foranstaltninger, om man maatte tilstaae, at slike høistbetydelige Uleiligheder bleve taalede, allene fordi man ikke vidste, paa anden Maade at forebygge, at Banco-Sedler ikke skulde blive udsiaalne af Breve i Postsækken eller paa Posthuset.

Jeg tænker derfor, at General-Postamtet kunde tilskrives efter Banco-Commissariernes Erklæring, og dem derhos tilmeldes, at efter slike Omstændigheder kunde deres Forslag om Forbud paa at sende Banco-Sedler med den ridende Post, med mindre de vare endosserede, ikke finde Sted.

Men hvad det andet Forslag angaaer, em at sætte 200 Ducaters Premie for den, der kunde opdage Tyvene; da meener jeg, at det kunde have sin Nytte, og fortiene Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation. Kjøbenhavn den 2 November 1763.

I denne Sag resolvoerede Cancelliet den 29 November 1763:
 Eppeledes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Directeurerne i General-Postamtet den 10 Decbr. 1763 fra Geheimeraad Thott tilskrevet.

LXXVII.

Erklæring over en Memorial af 27 August 1763 fra Geheime-Conferensraad Greb Kerentlau og Conferensraad Rehder, derudi de foreskille, at blant de Obligationer, som ere anmeldte i Commissionen angaaende Fruer Grevinde Lersches Gield, ere der kun 4re hun har gjort Erindring imod og paastaet, at hun har faaet $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ Deel mindre Valuta end de lyde paa, som ere stillede paa Johannes Møller (der virkelig hedder Johannes Møller Valeur, og er Tolder i Aalborg, og en Søn af Statsraad Valeur her i Byen) men Pengene bragte ved Jøden Daniel Syrst. Den ene af disse Obligationer har Geheimeraad Kerentlau, og den anden Conferensraad Rehder underskrevet som Cautionist. Da Conferensraad Rehder som Cautionist blev støvnet af Johannes Møller, (der endnu ikke vilde være sit fulde Navn bekiendt) henvendte han sig til Politimesteren, at han i Følge Forordningen af 1754 vilde undersøge denne Sag, men da Kammeraad og Tolder Valeur er traværende, og Omstændighederne ere heel mistænkkelige, især da Johannes Møller udi den Forklaring, han har gjort for Bæfogden i Aalborg, intet har meldt om den ene Obligation, som lyder paa hans Navn; saa indskille de, i Overeenstemmelse med Forordningen af 24 Maji 1754, om Hans Majestæt vil anordne og befale en Commission her i Staden, at undersøge og paakiende denne Sag med alt hvad deraf dependerer mod alle Vedkommende.

* * *

Vel kan Fruer Grevinde Lerche ikke regnes blant de Umyndige og Mindreaarige, som Forordningen af 24 Maji egentlig taler om; men da bemeldte Forordning og melder om dem i Almindelighed, der oppebære ulovlig Ager og Rente, eller tage mere i Doeuur, end Forordningen tillader, og det ikke kan nægtes, at her jo møder heel mistænkkelige Omstændigheder, som virke temmelig Formodning om, at der ikke er givet fuld Valuta for de Summer, disse Obligationer lyde paa, og at Omgangen dermed

dermed ikke har været saa aldeles lovmæssig, saa veed jeg ei heller noget imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at anserdne en Commission til at undersøge og paaliende denne Sag. Kiøbenhavn den 22 Novbr. 1763.

Cancelliet resolverede herpaa under 5 December 1763:
Udsattes indtil Grevinde Lerche herom melder sig.

LXXVIII.

Eklæring over en Memorial af 4 Maji 1763 fra forrige Bysfoged paa St. Croix Engelbreth Zesselberg, derudi han foredrager, at han ved Høieste Rets Dom af 3 Novbr. 1762 er tilfunden at bøde 200 Rdr. til Christianshavns Kirke, og 200 Rdr. til Justiz-Cassen, og spørger, om ikke slige arbitraire Bøder i Vestindiske Sager bør forstaaes om Vestindisk Courant, da de altid saaledes modtages i Vestindien, og Rentekammeret saaledes tilforn har beordret det i nogle Sager.

* * *

Det er vist, som Bysfoged Zesselberg skriver, at det, at han for Tiden opholder sig i Kiøbenhavn, og der skal betale Pengene, ikke kan gjøre nogen Forandring i Høieste Rets Doms Meening, i Hensende til den Myntfort, som disse Penge bør erlægges udi.

Men, da Bysfoged Zesselberg tillige, ved samme Høieste Rets Dom, er dømt til at betale 24 og 5 Rdr. til Justiz-Cassen, og der ikke kan være Tvivl om, at disse Penge jo i denne ligesaavel som i alle andre Sager, i Følge Forordningen af 23 Decbr. 1735 bør betales i Danff Courant uden nogen Afkortning, saa kan man, ved at slutte á noto ad ignotum, rimeligviis antte, at de 400 Rdr., som han, ved samme Dom er bleven dømt til at bøde eller betale, Halvdelen til Christianshavns Kirke, og Halvdelen til Justiz-Cassen, og bør erlægges og beregnes i samme Mynt; saalænge det ikke i Dommen udtrykkelig er fastsat, at de skulle betales i en anden Mynt. Altsaa kunne vi ei rettere skionne, end at Vedkommende have været vel besejdede til at paastaae disse 400 Rdr. betalte i Danff Courant. Kiøbenhavn den 29 Novbr. 1763.

Herpaa

Herpaa resolverede Cancelliet under 5 December 1763:
Forbliver ved Erklæringen.

LXXIX.

Erklæring over en Memorial af 30 Jan. 1764 fra Procurator Andreas Nørager, hvorudi han begierer at blive Høieste: Rets Procurator, og beraaber sig paa at han 1755 har ved juridisk Examen erhholdet Laudabilem, og at han siden 1757 har været Procurator ved alle Over- og Underretter, og fremlegger Attest om hans Forhold fra alle Jurisdictionerne her i Staden.

* * *

Da Supplicanten ved den juridiske Examen har erhholdet den Character, som Forordningen af 10 Febr. 1736 udfordrer af dem, der ville være Høieste: Rets Procuratorer; han og siden i 8 Aar har været Procurator for Over- og Underretterne, og man, omdenskiønt der i Begyndelsen har været noget paa hans Forhold i dette hans Embede at udrette, dog maae slutte, at han, som den Tid var ung, siden har forbedret sig, og det saavel deraf, at Kiøbenhavns Magistrat, som da førte Klage over ham, nu anbefaler hans Ansøgning, som af de mange gode Attester, han næsten fra alle Jurisdictioner her i Staden har fremlagt; saa skulde vi allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at tillade Supplicanten at aflægge Prøve paa hans Bequemhed og Duellighed til at være Høieste: Rets Procurator, ved at føre saavel den ham af Klædekrammer og Silkefabriquer Johan Gerhardtskoff anbeforte Sag, som vønde Delinquentsager, hvilke han maatte befales at udføre for Høieste: Ret, den eene som Actor, og den anden som Defensor. Kiøbenhavn den 5 Martii 1764.

Herefter blev Procurator Nørager under 11 Maji 1764 forundt Bevilling at være Procurator ved Høieste: Ret.

LXXX.

Erklæring over en Foresøgning fra Etiftantmand Rangau i Grundhiem af 26 August 1763, derudi han indberetter, at derudi Byen tilførs hadde været 5
Pro

Profuratorer, af hvilke een var flyttet bort, tvende døde, og tvende faaet andre Forretninger, saa de kun lidet lode sig bruge. Da han derom havde tilskrevet Magistraten, havde de vel for det første constitueret tvende, men, som man ikke var overbevist om deres Duelighed, det og var uvisst, hvorvidt de fremdeles maatte stikke sig, saa indfyller han, om det Juridiske Facultet maatte tilskrives, at forbielpe dem til et Par duelige og stikkelige Profuratorer. Til lige med det Juridiske Facultets Erklæring af 14 Octbr. 1763, hvorudi de foreslaaer tvende Personer, som ved Examen have givet stikkelige Prøver paa deres Duelighed, og de ellers intet Ondt vide om. De melde endnu om Een, som de ansee for duelig, men, som ikke er tilfulde bestemt til at tage derimod.

* * *

Efter Stiftamtmandens Beretning er der for Tiden kun tvende Profuratorer, som man egentlig kan giøre Regning paa i Trundhiem, nemlig: de tvende af Magistraten constituerede Dolmand og Vie.

Da disse kun ere berettigede til at gaae i Rette i Byen, og i Følge den dem af Magistraten meddeelte Constituition, ikke kunne paaataae at antages enten for Deigde- eller Laugtingene; man og erfarer, at de ikke have de Egenkaber, som Forordningen af 10 Febr. 1736 udfordrer af dem, der ville være Profuratores, saa de i den Henseende kun kunne ansees som besfikkede indtil videre, og paa de Vilkaar, at de skulde fyldestgiøre Forordningens Vdende; ligesom jeg og om den ene af dem, nemlig Peder Dolmand, ikke har Aarsag til at have de allerbeste Tanker, i Anledning af en Sag ham angaaende, som for nogle Aar siden er gaaet giennem Cancelliet, skiont jeg derhos maae tilstaae, at som han den Tid var ung, saa er det mueligt, at han siden kan have forbedret sig, hvilket jeg dog ikke in dubio og uden dertil at have nogen Anledning, kan præsumere; saa kan jeg ikke andet end være enig med Stiftamtmanden derudi, at de vel endnu i Trundhiem og omliggende District kunde behøre et Par stikkelige og duelige Profuratorer; og skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at ferunde de tvende af det juridiske Facultet foreslaagne Personer Peder Bengson Gyrsting og Christian Fridrich Nejer Bevilling paa at gaae i Rette for alle Drey- og Underretter i Trundhiems Bye og Stift. Kjøbenh. d. 8 Mart. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 Martii 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev, under 30 Martii 1764 udfærdiget Bevilling for Peder Bentzon Gyresting, at være Prokurator i Trundhiems Stift. Hvorimod den for Christian Friderich Mejer lignedes samme Dag udfærdigede Bevilling blev i Cancelliet henliggende uafstøt og derefter cassetet.

LXXXI.

Erklæring over en Memorial af 27 Jan. 1764 fra Banquens Commissarier i Kiøbenhavn, hvorudi de indberette, at dem fra Kammeret er tilsendt en falsk Bancoseddel, som er leveret paa Randers Amtskue, af en Person Amtsforvalteren har nævnet, hvorhos Kammeret til dem har overladt, hvad de maatte finde fornødent at foranstalte. Derhos de foreskulle, at det falder Banquens bekosteligt, at lade saadanne Sager paa egen Regning paatale; og som denne Misgjerning billig kan ansees for publique, saa indstille de: om det i Almindelighed maatte befales, at deslige Sager, som angaae falske Bancosdler, ligesom andre Delinquentsager, af vedkommende Øvrighed skulde undersøges og forfølges, og Bekostningerne lignedes paa Amtet eller Stiftet, og at det, i dette enkelte Tilfælde, paa samme Maade maatte forholdes.

* * *

Da den, der eftergior eller forfalder Banco-Sedler, i Folge Forordningen af 8 Martii 1737, bør straffes paa samme Maade, som den der forfalder Deres Majestæts Mynt, det og maae tilstaaes, at det første Delictum efter vores Forfarining og Omstændigheder ligesaa umiddelbar forværmer Staten, og er ligesaa farligt og skadeligt for den almindelige Tryk og Sikkerhed, som det sidste, saa kan der ikke være noget imod, at det ene ligesaa vel som det andet ansees som et offentligt Delictum, hvilket Øvrigheden paa Embedsvegne bør forfølge og paatale, og at der altsaa, i Dvereenstemmelse dermed, gaaer Ordre til vedkommende Øvrighed. Men, at derom skulde udgaae en Forordning eller et Circulaire-Rescript til alle Stiftamtmænd og Amtmænd, det er noget, som jeg aldeles ikke kan raade til, da saadant vilde give almindelig Anledning til at troe, at denne Misgjerning

gierning nu langt mere gif i Evang, end nogenfinde tilforn, hvilket, om det og forholdte sig saaledes, man dog ikke skiotter om at giere bekiendt, da det let kan forøje Banquens Miscredit, og giere Vedkommende endnu meere bange for at medtage Bancoscedler; desuden er dette Delictum i sig af det Slags, man saavdi mueligt skal søge at lade Almuen være uvidende om, og ikke meere udsprede, end den yderste Nødvendighed udfordrer.

Overalt have Banquens Commissarier allerede det, de forlange; thi udi Forordningen af 8 Martii 1737 ved den 8de Post, fastsattes udtrykkelig i Henseende til denne Misgierning: og skal hver Steds Øvrighed være forpligtet derover at holde, og de Skyldigbefundne at anholde og actionere lade, saa at vedkommende Øvrigheds personer kun behøve at holde sig denne Forordning efterrettelig, og ifald de derudi skulde mangle t eet eller andet enkelt Tilfælde, da derom at erindres.

Det, som ellers gier, at Vedkommende i sine Tilfælde henvende sig til Banquen, er uden Tvivl, at da et betydeligt Tilfælde for nogle Aar siden medte, fandt Banquen af heel guldige Aarsager fornødent, selv, og paa egen Bekostning, at anlegge og forfølge = agen mod Delinquenterne; saasom de ikke ønskede, at Maaden, paa hvilken Misgierningen var udsøvet, de Midler, de Skyldige havde betient sig af, og de Instrumenter, de havde brugt, skulde blive øst for bekiendte, hvilket ikke saavel kunde undgaaes eller forebygges ved sædvanlig Rettergang.

Men derved er Forordningen ikke ophævet, og ved det, at Banquen eengang paa egen Bekostning har forfulgt Sagen imod slige Delinquentere, er den ikke bleven forbunden til bestandig at giere det.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om den falske Bancosceddel med Anmeldelsen fra Amtsforswalteren kunde Amtmanden tilsendes, og ham derhos tilskrives: at han, i Sølge Forordningen af 8 Martii 1737, havde at lade Omgangen med denne falske Bancosceddels Sorfærdigelse, undersøge, og den eller de Skyldigbefundne, tiltale til vedbørlig Strafs Lidelse. Kiebenhavn den 10 Martii 1764.

Cancellet resolverede herpaa den 19 Martii 1764:

Erpeberes og tilskrives Banco-Commissarierne efter Erklæringen.

Herefter blev saavel Conferensraad og Amtmand Trappan, som Commissarierne ved Banquen den 31 Martii 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXXII.

Erklæring over en Koreskilling af 2 Jan. 1764 fra Stiftamtmanden i Viborg Kammerherre Hvitfeldt, derudi han indberetter, at da der i Anledning af en Kirkes Reparation var bleben gravet i Kirkegaarden, var der ved den vestre Ende af Kirken, tet ved Muren, (paa et Sted, hvor ingen pleier at begraves) $1\frac{1}{2}$ Qvarter i Jorden, fundet Breen og Knokler af Mennesker, og især tvende Hovedskaller, men ingen Tegn til Træ eller Kiste, og i den Sted en stor Knib. Jorden var endnu vaad og lugtede ilde. Dette haver givet Anledning forst til et Politieforhør og siden til et Sandemændstog, som var udfalden saaledes, at de, i Henseende til adskillige mistænkelige Omstændigheder, ikke kunde skianne rettere, end at en Huusmand der i Eggen Christen Mouritzen og hans Hustrue, vare de dræbte Menneskers Banemand. I hvilken Henseende Stiftamtmanden indstiller, om disse tvende Personer maatte arresteres, og Huusbonden befales at undersøge Sagen mod dem, og Omkostninger derefter ligned paa Muenen.

* * *

Vel er her i denne Sag hidindtil kun Formodninger, om hvis Grund man endnu ikke kan sige ret meget; men imidlertid maae det dog tilstaaes, at, hvad Corpus Delicti angaaer, da er der overmaade stærk Formodning for, at en grov Misgjerning maae være begaaet, og tvende Mennesker, paa en voldsom Maade affivede og myrdede.

Dette er ei allene i sig Grund nok til at begynde Inquisition, men det gier og en saadan Undersøgning ganske nødvendig, da Almuen i Mangel deraf vilde gives Anledning til at troe, at Øvrigheden ansaae saadant med ligegyldige Dine, og at det var dem ligemeget, enten en saadan affhyelig Misgjerning blev opløst og Misgjerningsmanden opdaget eller ei.

Naar det sættes forud, at et Mord er begaaet, saa kan det ikke nægtes, at der jo allerede er temmelig Formodning imod Christen Mouritzen og Hustrue, at de skulle være Gierningsmandene. Foruden adskillige mistænkelige Omstændigheder og et almindeligt Rygte, som er dem imod, saa

saar ligger her et Sandmænds Tog, som og gaaer ud paa, at de skulle være de Sandfkyldige. Omendfient nu samme ikke kan fælde dem eller anses, som fuldt Beviis imod dem, saa bestyrker det dog det almindelige Rygte og den Mistanke, som desuden hvilede paa dem, og gjør deres Paagribelse og Anholdelse baade mere lovliz og mere nødvendig.

Jeg kan saaledes ei andet, end være enig med Stiftamtmanden derudi, at disse tvende mistænkte Personer blive anholdte og forvarede, og at Sagen bliver noie undersøgt, dog ikke mod dem allene, men mod alle, som ved Undersøgningen, i den Henseende maatte blive graverede; saavel som derudi, at de paa Sagen gaaende Omkostninger blive liguede paa Almue.

Derimod kan jeg ikke bifalde Stiftamtmandens Meening derudi, at Sagens Undersøgning og Forfølgelse skulde anbefales Huusbonden og ankomme paa ham, thi foruden det, at man endnu ikke veed, hvem enten de Dræbte eller Manddraberne ere, og altsaa ei heller kan vide, hvem deres Huusbonde er, ligesom man ei heller veed Stedet, hvor Drabet er begaaet, og altsaa ikke kan vide, paa hvis Grund det er; saa er det let at begribe, at Huusbonden ikke haver andre, han i denne Sag kan beskikke til Actor, end mueligt hans Kidefoged, som maaskee vel kan vide, at tage Dom paa en Bonde, der har forfiddet sin Gaard, og i en saadan Sag at udfærdige et Stævnemaal, afhøre et Vidne, og gjøre en Jrettesættelse, med videre, men ganske vist ikke forstaaer at styre en Inquisition i en Sag som denne, hvor inquisitio generalis først maae forudskikkes, og man siden Tid efter anden maae komme til inquisitio specialis, hvor en Actor maae saa at sige i Begyndelsen træve i blinde, og føle sig frem, for at faae den ene Omstændighed efter den anden oplyst, hvor han bestandig maae have visse Personers Forhold, Ord og Gierninger for Øinene, og give noie Agt derpaa, men dog i Begyndelsen tage sig vel vare for, at rette Inquisitionen mod den allene, og hvor det overalt vit fornemmelig komme an paa en Actors Duclighed, Flid og Agtsomhed, om Sandheden skal komme for Dagen eller ei, fornemmelig det ofte hænder i slige Inquisitions-Sager, at en Zeil, som i Begyndelsen begaaes af en Actor, siden ikke, ved den aller-

fornuftigste og dueligste Procurator kan rettes, derfor man og hos os, saa meget mere maae tage sig vare, som en Underrets Dommerielden er istand til, derudi enten at styre eller vilde en Actor.

I den Henseende formener jeg, at Stiftammanden ikke allene bør befales, paa Embedets Vegne, at lade denne Sag undersøge, men at han og bør advares, dertil at beskikke een saa beqvem og duelig Actor, som han veed at finde.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Kammerherre og Stiftammand Zvitfeldt efter hans Foreskilling, med det Tilleg: At han paa Embedets Vegne, ved een dertil beskikket beqvem og duelig Actor, haver, paa det nyeste at lade undersøge, saavel om et Drab er begaaet, som især, paa hvem det maatte være begaaet, og af hvem det maatte være begaaet, enten af de derfor mistænkte og graverede Christen Mourizen i Dablogaard og hans Zustrue, eller andre. Kiøbenhavn den 20 Martii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet den 2 April 1764:

Expederes efter General-Profureurens Erklæring.

Herefter blev under 21 April 1764 udfærdiget Kongelig Befaling til Kammerherre og Stiftammand Zvitfeldt.

LXXXIII.

Erklæring ober et Brev fra Kammer-Collegio af 10 Martii 1764 til det Danske Cancellie, derudi de indberette, at da en Landsoldat i Fyen havde af hans Moder faaet Afjinaelse paa hendes iboende Eiendomsgaard, og derpaa i Sessionen erholdet Huusbøndsholds-Brev, var der kommet Tvivlsighed imellem dem, hvorudi Kammeret tvende Gange havde resolveret, og da de havde ventet, at det derved skulde havt sit Forbl vende, havde de siden erfaret, at Soldaten ei allene havde stævnet Sagen ind for Birketinget, men og, da Dommen der var gaaet ham imod, havde indstævnet Sagen for Høieste-Ret.

Da nu dette ikke er en juridisk Question, men en oekonomisk Sag Hans Majestæts Gods vedkommende, saa er Kammeret betænkt paa, derom at gjøre Foreskilling til forberende Resolution, og i den Henseende bede de, at der maae

foies Anstalt til Sagens Udsættelse for Høieste Ret, indtil saadan Resolution kan erholdes. Tillige med Vice-Justitiarii Conferenstraad Bartholins Erklæring af 17de Martii, som gaar ud paa, at det er en juridisk Qvæstion, hvorom der ikke bør ske Forestilling, og at den affagte Dom ikke kan reises eller fældes uden ved Høieste Ret, og melder derhos, at det vil beroe paa Hans Majestæt, om og paa hver lang Tid Sagen skal udsættes.

Jeg er herudi aldeles af Meening med Hr. Conferenstraad Bartholin, og tænker, at Kammer-Collegium kunde svares: At, da der imellem Niels Marquarsen og hans Moder er Tvistighed om den af dem oprettede Contracts Forstaaelse, og om den Ret, som samme saavel som det ham derefter forundte Huusbondsholds-Brev giver ham, hvilke i sig ere og blive juridiske Qvæstioner; saa kunde Birkedommeren ikke unddrage sig fra at kiende derpaa efter Lov og Forordninger, naar samme for ham blev indstævnet, meget mindre kunde Niels Marquarsen, efter at Birketings-Dommen var gaaet, og han formeente sig derved at være fornærmet, nægtes Stævning derpaa til Høieste Ret, som det rette Sted, hvor en saadan affagt Dom bør stadfæstes eller fældes, hvilket efter vores Forsamling, og i private Sager alletider bør ske ved en Overrets-Dom, og ikke ved Kongl. Resolution.

Imidlertid, og da Niels Marquarsen rimeligviis ikke vil vinde meget ved denne Indstævning, vil man herfra see den Anstalt føiet, at Sagen kan blive udsat til October Maanedes Session, for, om Kammer-Collegium forinden enten kan see Sagen bilagt eller mage det derhen, at Niels Marquarsen frestælder sin Høieste-Rets Stævning, og indleverer samme i Cancelliet. Thi i modsat Sald kan man ikke hindre, at jo Sagen, som allerede er i Høieste-Rets Orden, i Sølge den udtagne Stævning, bliver ført og paadsomt ved Høieste Ret.

Da der i Overeenstemmelse deraf, vil gaae Ordre til Justitiarius om Udsættelsen. Kiøbenhavn den 2 April 1764,

Cancelliet resolverede herpaa under 9 April 1764:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rentekammeret den 5 Maji 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXXIV.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 10 Decbr. 1763, hvorudi de berette, at Proprietairen paa Elette i Aalborghuus Amt Niels Brixen har i tvende Memorialer af 25 Junii og 3 Decbr. 1763 foresillet, hvorledes een og anden Strandforpagter søger at tilegne sig, hvad Brag der falder paa hans Gaards Grund, uanset hans og Formænds Skioder og Udkomster alle lyde paa frie Forstrand, paa en vis bestemt Strækning, og et af disse Skioder den 19 Julii 1687 er af Kong Christian den 5te confirmeret, ligesom der og i Landmaalnings-Forretningen findes anført under Elette Hovedgaard, at Forstranden dertil strækker sig Vester fra N N og Øster paa N N; og er udi Længden mellem disse tvende Steder 4135 Alen. Hvorfor Stiftamtmanden i Aalberg og udi hans Erklæring derover af 22 August 1763 bifalder samme hans Paastand og Formeening, at han fra i Junii 1764, da Forpagtningen af Kongens Forstrande, i de sidste 3 Aar udløber, bør beholde Elette Gaards Forstrands-Rettighed ubehindret af følgende Strandforpagtere og andre: derimod Kammer-Collegium formener og paastaar, at Strandbrags-Rettighed er et Kongl. Regale, som ikke i Almindelighed uden foregaaende Kongl. speciel Resolution og Benaadning bortskides, og at denne Rettighed for Elette Hovedgaards Forstrand, langt over 20 Aar, saavidt bekiendt er, for Hans Majestæts Regning, som en upaaanket Hertlighed har været bortforpagtet. I den Henseende de udbede sig General-Prokureurens Betænkning, hvorvidt Proprietairen kunde være berettiget til denne Hertlighed. Dermed fulgte de tvende Memorialer, saavel som de paaberøbte Skioder og Udkomster in originali, og en Udskrift af Landmaalnings-Protocolten og Stiftamtmandens Erklæring.

* * *

Det er temmelig uvist, saavel hvad man tilforn egentlig har forstaaet ved Forstrands-Ret, som hvorledes dermed i de ældre Tider her i disse Riger egentlig har været forholdet.

Vi sk nok er det, at ligesom der tilforn blev gjort Forskiel imellem Strand- og Forstrand, saa blev der og gjort Forskiel mellem Strand-Ret

Ret og Forstrands-Ret, skient denne Forfskiel albeeles ikke kom overeens med den Bemærkelse, som disse Ord tages udi paa andre Steder.

Ved Stranden har man forstaaet den første Havbred, som var nærmest indtil Landet. Ved Forstranden har man forstaaet det, som var uden for Stranden, og egentlig den Deel af Havet, som var imellem Strauden og Ankerdybet, eller den Deel, hvor Baade og Skuder kunde flyde, og som i den Henseende kaldes Flodemaal.

Det, som var der uden for, eller uden for Ankerdybet blev regnet til den aabne See. I den Henseende finder man og undertiden i gamle Privilegier: Forstrande med deres Dyb.

Herhen hører det, som findes udi Ostersen Weiles Glossarium Juridicum: Forstrande \circ : uden for Flodemaal, saavidt ikke kan have Anker-Sæt med smaae Skuder, og det, som findes udi Cancellers Jens Wielkes Terminis juridicis. Forstrande \circ : Det, som er uden for Flodemaal eller uden for Anker-Sæt, helst med smaae Skuder eller Baade.

Ved Strand-Ret synes man egentlig ikke at have forstaaet andet, end en Ret til at fiske i Havet og at drage Garnet op paa Havbredden eller Stranden; men ved Forstrands-Ret har man forstaaet det samme, som paa andre Steder kaldes Strand-Ret eller en Ret til bona naufraga eller Vrag, hvorhen man dog og har regnet stort Fiske, saasom Hvalfiskefangst, eller rettere sagt, man har auseret en Hvalfisk og anden saadan stor Fisk, der drev paa Land, som et Vrag.

Denne Bemærkelse af Forstrands-Ret bestyrker Cancellers Wielke paa forommeldte Sted, hvor han under det Ord Forstrande tillegger: alias: den Rættighed, som man haver paa Forstrande af Vrag eller andet, som der kan indkomme, ac hinc, Forstrandens Zerre.

For øvrigt har man, i de ældre saavelsom senere Love, som oftest ikke betient sig af det Ord Forstrands-Ret, men allene bestemmet, hvorledes der skal forholdes med Skibbruddens Gods \circ : det der følge levende Folk med, og Vrag \circ : det, ingen levende Folk ere hos, og Vedkommendes Ret dertil. Ved Vrag har man igien gjort Forfskiel paa det, der

drev paa Land, og altsaa vedkom Forstranden og dens Tiere, og det, der fandtes at flyde i aaben See uden for alt Land, og var Forstranden uvedkommende. Hvilken Forstiel endnu findes i Danske Lovs 4 Bogs 4 Cap. 4de og 5te Artikler.

Udi det Forslag til en nye Seeet eller den fjerde Bog i Loven, som blev forfatter i heilvolig Ihukommelse Kong Christian den Siertes Tid, og hvor man havde søgt, saavidt mueligt, at definere alle i See retten foreskommende Termini technici, fandtes følgende Definition i Overeenstemmelse med det, man havde udtaget af de forrige og ældre Love og See retter: Forstrands-Ret er en Rettighed at modtage, bærge og forvare Skibbrudne Gods og Vrag, som støder eller driver paa Land, og at fordre de derpaa billig anvendte Bekostninger og Biergelsøn af samme Godsbes Tiere, om han melder sig, men at beholde samme Gods og Vrag til fuld Eiendom, om Eiermanden ikke melder sig inden den i See retten fastsatte Tid.

Den derpaa følgende Artikel udi samme Forslag lyder saaledes: Forstrands-Ret tilhører os allene, eller dem, som Vi, af særdeles Naade, dermed forlehneth have.

Saavidt man kan slutte af den gamle Skaanske, Siellandske og Jydskke Lov, og de gamle Norske Love, saa har i de ældre Tider Kongen allene havt denne Forstrands-Rettighed, eller Ret til Vrag i disse Riger. Den Jydskke Lovs 3 Bogs 71 Art. fastsætter udtrykkelig, og uden Undtagelse: Vrag, der til Lands kommer, og ingen Mand følger, eller kommer efter, det bør Kongen, fordi at alle Forstrande ere Kongens. At det endnu paa samme Naade har været forholdet i Kong Christian den 2dens Tid, kan man erfare af bemeldte Konges Forordning om Vrag og Skibbrudne Folk af 1521, som findes indført i hans Lov Capitel 135 til 140, hvor Kongens Embedsmænd og Fogder overalt befales, at besørge, og have Jydse. ande med, at der bierges, og at modtage, og til Kongen giøre Regnskab for, hvad der indkommer for Vrag med videre, saa man der ikke finder mindste Spor til, at Adelen eller andre, end Kongen, den Tid have havt nogen Slags Forstrands-Rettighed.

Men af Kong Friderich den Andens Særet, som udkom 1561, erfarer man, at Adelen den Tid har været i Besiddelse af at nyde Forstrands-Rettighed for deres Grund; thi, naar der udi den 49 og 73 Art. tales om Drag og andet, som findes udi aaben See, da hedder det ligesvem, at det tilhører Kongen, efter at Zinderens Andeel er fradragen, saafremt Eieren ikke melde sig inden en vis Tid; men, naar der i bemeldte 73 Art. tales om Skibbrudden Gods og Drag, som støder paa Land, og Kongens Embedsmænd og Fozder ic. befales, at være de Skibbrudne behjelpelige i at bierge, med videre, og at fastsætte en billig Biergeløn, da tillegges: Desligeste Adelen og deres Fogeder (som det skeer for Adelens egen Grund) og efterat det er bestemt, hvorledes der i Almindelighed skulde forholdes med Drag, saa tillegges: Dersom Drag kommer ind for Adelens Grund, da skal, udi alle Maader, dermed holdes, ligesom forskrevet staar.

Derved forblev det og indtil Aar 1660, da der skeete Forandring i Regjeringsformen; hvorved falder at mærke, som noget den her omrøisende Qvæstion vdkommende, at, da Souverainiteten blev indført, var Adelen i Besiddelse af, at nyde Forstrands-Rettighed for deres Grund.

Denne Rettighed, som Adelen saaledes for Souverainiteten var i Besiddelse af, tabte de ei hell r ved det, at Souverainiteten blev indført; thi udi de Privilegier, som kort efter Souverainiteten nemlig den 24 Junii 1661, bleve Adelen her i Ri'et givne af heilsvlig Jhuksommelse Kong Friderich den Tredie, lyder den 18de Artikel saaledes:

Omendskiont Drag, der til Land kommer, og ingen Mand følger, eller udi tilbørlig Tid kommer efter, Os bør, fordi alle Vores Rigers Forstrande er Vores, saa have Vi dog, saadant uansæet, af Kongl. Naade og Mildhed, naadigst bevilget Adelen, at nyde de Drag, som for deres egen Grund strander, dog at dermed, efter Særretten forholdes, saafremt de ikke saadanne Benaadninger vil have forbrudt.

Uf Privilegierne selv kan man ikke med Visshed erfare, hvorledes dette Privilegium egentlig bør fortolkes, enten, som et Privilegium Per-

sonale, eller, som et Privilegium Reale; hvad enten det bør forstaaes saaledes, at naar en Adelsmand kjober eller erhverver en Gaard, hvis Grund strækker til Havet; saa faaer han strax Forstrands-Rettighed, for saavidt hans Grund strækker sig, og det, hvad enten denne Rettighed tilforn har været til Gaarden eller ei, og beholder og bruger den, saa længe han beholder Gaarden; men, naar Gaarden igjen kommer fra ham til en anden, som ikke er af Adel, saa bortfalder denne Forstrands-Rettighed, og tilhører Kongen allene.

Eller og saaledes, at Adelen i Aaret 1661, ved disse Privilegier, erhvervede Forstrands-Rettighed til deres den Tid eiende Gaarde, saa at denne Rettighed siden bestandig følger disse Gaarde, uden Henseende til, om Eieren deraf er Adel eller ei.

Jeg sfiinner ei rettere, end at naar dette Privilegium af Forstrands-Rettighed skal sige noget, saa bør det forstaaes paa een af de tvende forhen ommeldte Maader.

Det kan ikke vel feile, at man jo paa Kammeret veed, og i Kammer-Collegii Arkiv kan finde Underretning om, hvorledes dette Privilegium hiditil har været forstaaet, og hvad Interpretatio usualis deraf haver været.

Naar jeg herom skal yttre mine Tanker, da maae jeg tilstaae, at omendskient den første Meening kunde synes meest at komme overeens med Privilegii Ord, saa tænker jeg dog, at den sidste Meening er den, som hiditil in Praxi har været antaget, og som best passer sig med Omstændighederne, og det af følgende Aarsager.

1) Vifer den daglige Erfarenhed, at den første Meening ikke antages in praxi, og at En ikke tilstaaes Forstrands-Rettighed for hans Grund, allene fordi han er en Adelsmand, naar samme Rettighed ikke tilforn har hørt til den Gaard han eier. Naar nogen derimod formener sig berettiget til Forstrands-Rettighed, paastaar man af ham, at han skal fremvise sine Skjøder og Udkomstier, for deraf at erfare, om denne Rettighed, tilforn har fulgt Gaarden, og er ham paa loblig Maade tilskjødet. Haver han ingen saadan Udkomst til Forstrands-Rettigheden, og vil allene

beraabe

beraabe sig paa, at han er en Adelsmand og paa Adelsens Privilegier, finder hans Paaastand ingen Bisfald.

2) Vilde denne ferske Meening foraarsage megen Forvirring og Uvisshed, især ved Forpagtingen af Hans Majestæts Forstrands-Kættighed paa de Stæder, hvor Hans Majestæt ikke selv eier Godsset og Grundene; thi en Forpagter kunde da ikke blive forviffet om at beholde og bruge Forstrands-Kættighed for en vis Grund i visse Aar, saasom det vilde komme an paa, om en Uprivilegeret imidlertid blev ved at eie Gaarden, og det derimod maatte ophøre, om en Adelsmand kom til at eie den. Den Forvirring og Uvisshed, som Adelsens Privilegier herudi havde i saa Fald foraarsaget, vilde befindes at være blevet langt større ved det, at Loven til alle dem, der ere i Rangen, for deres Person, har udvidet de Adelen allernaadigst forundte Privilegier.

3) Derimod naar den sidste Meening antages, og Privilegierne paa den Maade fortolkes, kan derved ikke foraarsages den mindste Forvirring eller Uvisshed, saasom man i Følge deraf lettelig kan vide, hvorvidt Hans Majestæts Forstrands-Net strækker sig, og hvilke de Gaarde ere, hvis Eiere med nogen Feie kunne paaaae at nyde Forstrands-Kættighed for deres Grund.

4) Bestrækes denne Meening og Forklaring ved det, man erfarer, at andre Adelen tilkommende Kættigheder og Friheder ere paa den Maade blevne forstaaede.

For Souverainiteten var Adelen (i Følge Christian den 3die Kecesses 51 Artikel, og Friderich den 2dens Haandsfæstnings 34 Artikel) frie for at svare Tiende af deres eiende og paa-boende Sædegaarde. Denne Kættighed tabte Adelen ikke ved Souverainiteten, men den blev forvandlet fra et Jus personale til et Jus reale. Isteden for, at en Adelsmand tilforn saasuart han erhvervede og beboede en Gaard, strax ipso facto gjorde den frie for at svare Tiende, saa blev denne Kættighed eller Frihed fra at svare Tiende efter Souverainiteten, i Aaret 1661 engang for alle tilstaaet alle da værende adelige Sædegaarde, eller alle de Gaarde, som Adelen den Tid eiede og paa-boede, og det saaledes, at den bestandig skulde følge samme Gaarde, uden Henseende til deres Eiere.

I den Henseende er det og bekiendt nok, at, naar der nu om Dage falder Tvistighed, om en Gaard her svare Tiende eller ei, saa opløser denne sig ligesom i et andet Spørgemaal, nemlig: om Gaarden i Aaret 1661 har været en adelig Sædegaard eller ei? Har den i Aaret 1661 været en adelig Sædegaard, bliver dens Eier frie for at svare Tiende af den, og det, hvad enten han er privilegeret eller ei; men har den ikke i Aaret 1661 været en adelig Sædegaard, da maac Eieren svare Tiende af den; uanset han selv maatte være en Adelsmand; hvilket og kommer overeens med Danske Lovs 2 Bogs 22 Cap. 3die og 1te Artikler.

Jeg tænker, at man med nogen Slags Frie kan slutte fra den ene Rettighed til den anden, og rimeligviis anvende paa Forstrands: Rettighed det, som man finder at gielde, og ved Loven er fastsat, i Henseende til Frihed for at svare Tiende.

Naar det nu sættes forud, at Adelen for Souverainiteten havde Forstrands: Rettighed for deres Grund, og at denne Rettighed ikke blev dem ved Souverainiteten betagen, men, ved de Adelen forundte Privilegier, forvandlet fra et Jus personale til et Jus reale, og henlagt til de da værende adelige Sædegaarde, eller til de Gaarde, som Adelen den Tid eiede og paaabode; saa skønner jeg ei rettere, end at Proprietairen Niels Brixen haver god og lovlig Adkomst til Forstrands: Rettighed for hans Gaard Slette. Udi Aarene 1660 og 1661 haver Palle Griis, som var en Dansk Adelsmand, eiet og besiddet denne Gaard, og altsaa ved Adelen's Privilegier dertil erhvervet Forstrands: Rettighed for den sølende Tid, ligesom den i Aaret 1656, var af en anden Adelsmand Jørgen Pors solgt til ham med Forstrand i Havet. Udi Aaret 1677 haver bemeldte Palle Griis overdraget denne Gaard Slette til Niels Jbsen til brugelig Pant, og eventualiter til Eiendom. Dette Pantebrev og eventuelle Skizde, hvorudi Forstrands: Rettigheden ei allene nævnes, men og tydelig bestemmes, er til Overflødighed i Aaret 1687 af høilovlig Hukommelse Kong Christian den 5te allernaadigst confirmeret. Dette synes og noget at bestyrke den forhen anførte Meening, i Henseende til Privilegiernes Fortolkning. Thi naar man ikke paa den Tid havde forstaaet Privilegierne
saa

saaledes, at Forstrands-Rettighd beständig skulde følge den Gaard, hvortil den eengang ved Privilegierne var erhvervet, saa havde Kongen neppe ligesvem confirmeret et Pantebrev og eventuelt Skiede, hvorved en Adelsmand overdrog Gaarden med Forstrands Rettighed til en Uprivilegeret.

Dette eventuelle Skiede er i Aaret 1681 bleven til et virkeligt Skiede, ved det, at Palle Griis's Enke Bodil Maanestjold havde i Følge deraf reent afstaaet og afhændet Gaarden til Niels Jbsen; men efterat de igjen havde faaet Gaarden tilbage fra Niels Jbsen, havde bemeldte Bodil Maanestjold, saavelsom samtlige hendes og Palle Griis's sammen avlede Børn, i Aaret 1696, skiedet Gaarden Slette med al dens rette Tilliggende til Niels Jensen. i Tonderup, som og havde en Datter af Palle Griis til ægte, fra hvilken Niels Jensen Gaarden siden, efter Cristamtmanden Hr. Scheimeraad Koldes Forklaring ved Arv og Viftermaal, uden videre Skiede, er kommen til nærværende Eier Christen Brixen, som saaledes besidder den, med al den Rettighed, dertil eengang har været erhvervet.

I den Tid, da Niels Jbsen besad Gaarden Slette, er Landmaalningen gaaet for sig, da Gaarden med al dens tilliggende Grund og Eien- dom er bleven opmaalt.

Udi det herhos følgende Udtog af Landmaalnings-Forretningen angaaende Forstrandens Strækning til Slette Gaard, findes Gaardens Forstrand anført og bestemt paa samme Maade, og med samme Grændser, som i de ommeldte Skieder, ligesom den og befindes at være opmaalt og at være i Længden 4135 Alen. Da denne Forstrand anføres at høre til Gaarden Slette, og sættes imod Kongens Forstrand, som støder strax derpaa, saa sees lettelig, at Slette Gaards Eier, paa den Tid og ved denne Forretning, er anset at have Forstrands-Rettighed.

Allsaa har en Adelsmand for Souverainiteten besiddet denne Gaard, og i Følge de den Tid værende Love, brugt Forstrands-Rettighed dertil; samme Adelsmand har ligeledes besiddet den efter Souverainiteten og i Aaret 1661, og da, ved de Adelen allernaadigst forundte Privilegier, erhvervet Forstrands-Rettighed dertil. Med denne Rettighed er den siden

iden solgt og skædet til andre, indtil den er kommen til nævrende Eier. Den er og i Landmaalmnings-Forretningen anført med Forstrand, og dens Forstrand opmaalt og nøie bestemt, og derved adskilt fra Kongens Forstrand, som stæder derpaa.

Alt dette synes at vise, at nærværende Eier har god og lovlig Adkomst til Forstrands-Nettighed, for saavidt Gaardens Forstrands-Nettighed strækker sig.

Skulde man, (som jeg dog tvivler om) i Kammer-Collegium have saadanne Estimeringer, hvoraf man med Feie kunde slutte, at Adelens Privilegiers 18de Artikel ikke bør forstaaes paa den forhen ommeldte Maade, men derimod (da den dog endelig maae sige noget) fortolkes saaledes, at den medfører et Jus Personale for Adelen; saa bliver det en ganske anden Sag, thi i saa Fald bortfalder det Hoved-Argument, hvorpaa jeg har grundet min Slutning.

Men, naar man ikke har noget imod denne Fortolkning af Privilegierne, og det altsaa har sin Rigtighed med Niels Vrixens Adkomst til Forstrands-Nettighed for hans Gaard Slette; saa bliver allene den Question tilovers, om han paa een eller anden Maade, har tabt eller forbrudt denne Nettighed?

Det, som kan indvendes imod ham, at Forstrands-Nettighed er et Kongl. Regale, som ikke uden foregaaende Kongl. speciel Resolution og Benaading bortskiedes, er efter mine Tanker, og i Folge af foregaaende aldeles ikke afgjærende. Forstrands Nettighed er visselig et Kongl. Regale, hvilket Adelens Privilegier i den forhen anførte Artikel, og tydelig nok medføre og fastsætte; men, naar Hans Majestæt ved Adelsens Privilegier, allernaadigst har ferundet dem Forstrands-Nettighed for deres Grund, saa kan af den, som derved har faaet lovlig Adkomst dertil, ikke paastaaes, at han skal fremvise anden Adkomst eller særdeles Kongl. Benaading.

Det andet, som kan anføres imod ham, nemlig: at denne Nettighed for Slette Hovedgaards Forstrand, langt over 20 Aar, saavidt bekiendt er, for Hans Majestæts Regning, som en upaaanket Hertlighed har været
bort

bortforpagtet, synes meere at binde. Men foruden, at det mueligt vilde forekomme noget haardt, om Kammer-Collegium, paa Hans Majestæts Begne vilde beraabe sig paa Præscription imod een af Hans Majestæts Underfatter, som allene paastod at bruge og benytte sig af en Rettighed, der efter hans Formeening af Kongen selv var overdraget til den Gaard, han eiede, og hvorudi han klager over, at han skeer Fortrængsel af Hans Majestæts Strandforpagter, saa veed jeg ikke, hvorvidt man er istand til at bevise de Handlinger og den Bedvarende, som i nærværende Tilfælde udfordres til en virkelig og lovlig Præscription, ei heller veed jeg, hvorvidt Niels Brixen, endog i saa Fald, maatte være istand til at bevise og godtgjøre en Slags Interruption, som kunde svække Præscriptionen.

Endelig, da Niels Brixen, saavidt jeg kan slutte, hverken er en Eidselmand eller haver nogen Character, saa kunde endnu indvendes imod ham, at naar det og havde sin Nytteighed dermed, at Forstrands-Rettighed cenzang for alle er erhvervet til Gaarden Slette, saa kunde han, som nu værende Eier, dog ikke udøve denne Rettighed, siden han hverken er Adel, eller lige med Adelsprivilegeret.

Denne Indvending synes at være af saa meget meere Betydning, som de Adelen allernaadigst forundte Privilegier, i Følge Foregaaende, just er Grunden til Slette-Gaards Forstrands-Rettighed, hvoraf man maatte slutte, at den, som aldeles ingen Deel haver i disse Privilegier, ikke kan betjene sig deraf.

Men, foruden at denne Indvending maatte bortfalde, saasnart Niels Brixen erhholdte en Slags Character, hvilket ikke pleier at medføre megen Banffelighed, saa er det heel uvist, om Forstrands-Ret med Feie kan regnes blant de Rettigheder, hvilke, skiont de ligge til Gaardene, dog ikke kunne udøves uden af Adelsprivilegerede.

Danffe Lovs 5 Bogs 3 Cap. 20 Art., som opregner disse Rettigheder, nævner allene Hals og Haand, Sagerfald, Virke-Rettighed, og Ret til at kalde Præst og Deqn. Lovens 5 Bogs 10 Cap. 28 Art. fastsætter det samme i Henseende til Jagt-Rettighed, iser paa Fælled. Men, saavidt mig er bekiendt, findes ingen saadan speciel Lov i Henseende til Forstrands-

Rettighed; tværtimod, efter at den anførte Lovens Artikel har opregnet de ommeldte Rettigheder, slutter den: hvis andre Friheder, som have fuldt Sædegaardene af Alders Tid, og dem bør med rette at følge, beholde de, som Sædegaardene eie, i hvo de og ere. Saa at Niels Brixen synes, med nogen Slags Feie, i Følge deraf at kunne paastaae, at Forstrands-Rettighed bør staae ved Siden af Frihed for at svare Tiende, Frihed at stalde Dyne, og andre saadanne Rettigheder, som følge Sædegaardene og udøves af deres Eiere, hvad enten de ere Privilegerede eller ei.

Uf det, som hidindtil er anført, maatte det behage Deres Excellence og heistærkede Herrer at erfare, at der i denne Materie, er meget at sige for Niels Brixen, men at derudi og er endeel Uvisshed, som mueligt tildeels vilde ophøre, naar man lod eftersee, hvortedes dermed hidindtil har været forholdet, og paa hvad Maade man tilforn, i den Punkt har forstaaet Adelsens Privilegier.

Saaledes erfarer jeg, af Brixens Memorial af 23 October 1763, at udi de Contrakter, der ere sluttede med Strandforpagterne i Wenshsffel, skal Dronninglunds Forstrand allene være undtagen.

Da jeg veed, at der i Wenshsffel ere adskillige andre Gaarde, hvis Grund strækker sig til Havet, og som i Aaret 1661, have været eiede og beboede af Adelsmand; saa kan jeg ikke saa aldeles forcene dette med den forhen ommeldte Forklaring af de adelige Privilegier.

Jeg maae og tilstaae, at naar det forholder sig saaledes, at Dronninglund allene, i Contrakterne pleier at undtages, saa finder jeg det ikke meget rimeligt, at Slette just skulde være den anden Gaard, som utrøffeligen blev undtaget, da det ikke vel kan seile, at der jo findes adskillige andre Gaarde, hvilke ere i samme Tilfælde som Slette.

Men, da det er bekiendt, at Hendes Majestæt Dronning Charlotte Amalia, og Deres Kongl. Hoiheder Prinds Carl og Princesse Sophia Hedevig, i lang Tid have eiet og besiddet Dronninglund, saa er det vel og mueligt, at denne Undtagelse i Contrakterne ved den Leilighed kan være bleven indført. Desuden erfarer jeg af bemeldte Memorial, at emends-

skiont

Skient Dronninglund saaledes er den eneste Gaard i Wenslyffel, der i Strandforpagterens Contract udtrykkelig er undtaget, saa skal dog Eierne af adskillige andre Gaarde, saasom Kierogaa-d, Usdahl, Steensbech, Leerbech, Elling-Gaard og Bangeboe, øve Forstrands-Rettighed for deres Grund, uden at de derudi af Hans Majestæts Strandforpagtere blive hindrede.

Disse ere uden Tvivl de Gaarde, som udi Aaret 1661 have været eiede og beboede af Adelsmand, og med hvilke Slette synes at kunde staae i Parallel. Skulde det derfor befindes at forholde sig saaledes, som Supplicanten her andrager, saa kunde maaffke, uden at giere nogen Forandring i Contracten, Strandforpagterne advares, at med Slette maatte forholdes paa samme Maade, som med de her ommeldte Gaarde.

Dette er, hvad jeg veed at anfere til Oplysning af den i deres Excel-lences og Heistorede Herrers meget ærede Skrivelse af 10 Decbr. 1763 fremsatte Question, efter de mig meddeelte Documenter, som herved selge tilbage. Kjøbenhavn den 6 Maji 1764.

Efterat General-Prokureuren under 6 Maji 1764 havde besvaret Rentekammerets Skrivelse, blev samme Sag siden henliggende, uden at Rentekammeret har rørt videre derved.

LXXXV.

Erklaring over 1) en Memorial af 15 August 1763 fra C. W. von Kleist Capitain i Hollandsk Tjeneste, som forestiller, at da hans Tante Froken Prætorius var død og havde indsat ham til eneste Arving, formener han, at Skifteforvalteren samme Esterboe ikke kan paastaae fuld Skiftesalarium, men bør lade sig nøie med Erstatning for hans Umage med at forsegle og at overlevere Esterboen. Ellige med Skifteforvalterens Geheimeraad og Amtmand Bylows Erklaring af 14 Septbr. 1763, som formener, at han bør have Skiftesalarium, siden han virkelig har stiftet og del-t mellem Capitain Kleist, som Arving, og Fruen Danep, hares mobiliaris, og indsender til Bevis derpaa et Udteq af Skifteforretningen, hvoraf sees, at Skifteforvalteren første Gang har forseglet, anden Gang intet foretaget, men tredje Gang overleveret Obligationerne til Capitain Kleist, men alle det øvrige til Fruen Danep. Og

2) en dito Memorial af 3 Februar 1764 fra Hr. Sellond reformeret Præst ndi Fridericia, som Capitain Kleistes Commissionair, derudi han begierer Resolution paa Foregaaende, og foreskilder, at naar ingen Testamente var foresunden, hadde Capitain Kleist været eneste Arving ab intestato.

* * *

Vel maae jeg tilstaae, at, naar jeg havde været i Hr. Geheimeraad Bylows Sted, havde jeg just ikke paaستاet fuld Skiftesalarium i denne Sterboe, men ladet mig noie med det, Arvingen var villig til at betale. Det er og vist, at, naar Skifteforvalteren uden videre, havde overleveret den heele Boe til den indsatte universelle Arving, kunde han ikke paaستاet Skiftesalarium, men maatte ladet sig noie med en Belønning for hans haste Umage.

Men, da Skifteforvalteren haver til den indsatte Legataria Mobiliaris leveret det hende tilkom, og til Arvingen det ham tilkom, og i den Henseende, formeener sig at have skiftet og delet imellem dem; saa skulde jeg indstille, om Supplicanten eller hans Commissionair kunde tilskrives.

At, da Skifteforvalteren, som efter foregaaende Anmeldelse, havde forseglet, og derved antaget sig Boen, ikke ligesrem har overleveret heele Boen til Arvingen, men derimod til Frøken von Danep, som Legataria Mobiliaris, skal have overleveret det hende tilkom, og til Arvingen det ham tilkom, og altsaa paa en Slags Maade kan siges, at have skiftet og delet mellem dem, ligesom han og havde været forbunden til at paaftiende de Qvæstioner, som derved imellem dem kunde været foresaldne; saa synes han og, med nogen Slags Feie, at kunne paaستاe Skiftesalarium eller een pro Centum af Boens Beholdning indtil 10,000 Rdr.; hvorfor Supplicanten gjør best i at udbetale ham samme, med mindre han vil lade Spørgsmaalet afgjøre ved Lands Lov og Ret, og ankomme paa Dommerens Kiendelse; hvilket bliver ham, i alle Maader usformeent. Men hvad Skrifversalarium angaaer, da kan ei paaستاes videre end 3 Mark for hvert Ark, som Udskriften af Forretningen beløber sig til.

Da det, af saadan Skrivelse vel vil gaae Communication til Amtmanden Hr. Geheimeraad Bylow, med mindre han umiddelbar bliver til-

tillskrevet og befalet, at tilkiendegive det for Supplicanten eller hans Fuldmechtig. Kiøbenhavn den 30 Maji 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 20 Junii 1764:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad og Amtmand Bylow den 30 Junii 1764 fra Geheimeraad Thott tillikreven.

LXXXVI.

Erklæring over 3de Pro-Memories fra General-Krigs-Directorium. Det ene af 10 Martii 1764, hvorved de indberette at Hans Majestæt har resolveret, at de, som maatte forlange Slaver til Arbeide, skal lade dem afhente og tilbagebringe til Stokhuuset, og ved Afhentelsen for hver daglig betale 6 ß . og til Slaverne være ansvarlige, dog, at den, som tager 10 à 12 Slaver skal have en Gevældiger med til Opsyn, uden Betalning, og at en Straf af 100 Rdr. skal paalegges den, som til en Slaves Forhælelse eller Undvigelse maatte have bidraget. De begiere derfor, at dette maae bekendtgjøres til Efterretning for dem, som paa omtalte Vilkaar vilde bruge Slaver.

Dernæst melde de, at alle Slaver Efterdags blive samlede i Kiøbenhavn og at i de andre Fæstninger ingen kan indtages, og begiere, at Cancelliet vil foranstalte, at alle Forbrydere i Danmark, som dømmes til Slaveriet, maae her til Kiøbenhavn i Slaveriet blive leverede.

Det andet af 20 Martii, hvorved endnu communiceres, at Slaverne her efter skal gives enhver daglig til Underholdning 2 ß . Danske og en Portion Brod. Det tredie af 12 Maji, hvorved de erindre om Foregaaende, og bede, at den Straf maatte worde bekendtgjort, som er sat for en Slaves Forhælelse eller Undvigelse.

* * *

Vel vil det foraarstaae endel Uleilighed, især i Jylland og Fyen, at, naar nogen Efterdags paa 2 à 3 Maaneder, dømmes til Fæstnings-Arbeide, han da strax skal forsendes til Kiøbenhavn, isteden for, at han tilforn kunde leveres til Fridericia eller Nyborg. Men, da det engang er resolveret, og man ikke kan paastaae af Militair-Etaten, at de skulde underholde Fæstninger allene for der at modtage dem, der af Civil-Etaten dømmes til Fæstnings-Arbeide, saa seer jeg ikke, at herved er

andet at giøre, end at denne Post, at den, der bidrager til en Slaves Ferskælsse eller Undvigelse, skal mulceteres paa 100 Rdr., bliver bekendtgjort ved en almindelig Forordning.

Hvad det angaaer, at private Folk kunne faae Slaver til Arbeide, paa visse Vilkaar, og med at betale 6 β . daglig, da kunde derom gaae Reskript til Magistraten i Kiøbenhavn, og de befales at bekendtgjøre det ved en Placat.

Men hvad det angaaer, at Slaver Efterdags allene modtares i Kiøbenhavn; hvoraf sydes, at samtlige Dommere i Danmark maae befales og advares, at, naar de Efterdags demme nogen til Fæstnings- Arbeide, det da maae være til Fæstnings- Arbeide i Kiøbenhavn, og ikke til at arbeide i nærmeste Fæstning, som hidindtil har været brugeligt, siden det blev affkaffet at demme til Bræmmerholm; da vil denne Post enten indføres i Forordningen, eller bekendtgjæres ved et Reskript til alle Stiftamtmand, Amtmand, Landsdommere og andre.

Det, at en Slave Efterdags skal nyde daglig til Underholdning 2 β . Danskke og en Portion Bred, vedkommer vel ikke andre, men kunde dog, da det er communiceret, mueligt tillige anføres i Forordningen, da Me-nigemand derved faaer Begreb om, hvad den Straf af Slaverie vil sige. Kiøbenhavn den 31 Maji 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 20 Junii 1764:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring og ved en Forordning.

Herefter udgik en Forordning under 29 Junii 1764.

LXXXVII.

Erklæring over en Forestilling af 15 Oct. 1763, fra Stiftamtmanden i Christiania Kammerherre Storm, angaaende Obristlieutenant Klein, en ældgammel og skøbelig Mand, som engang tilforn var bestillet tvende Curatores, formedelsst at han ikke selv var istand til at administrere sine Midler, og der var Fare for, at hans Midler reent skulde blive forødt af en slet Søstersøn han havde, og som styrede ham, men samme Curatel var siden ophævet efter den gamle

gamle Mand's Ansøgning, og paa de Vilkaar, at hans Midler skulde sættes i Kongens Kasse, og han selv have Lov at raade over Renten; derhos Storm indberetter, at saadant ikke er skeet, men at hans Søster søn skal have stræbt at indcassere hans Capitaler, som skal være blevene temmelig slet anvendte. I den Henseende Storm foreslaaer, at tvende Commissarier maatte befales at undersøge Omgangen dermed, og at eftersee og registrere Obristlieutenants Obligationer &c. Tillige med endeel Memorialer fra de forrige Curatorer og andre, saavel som Vice-Statholderens Erklæring af 19 Novbr. 1763, som alle gaae ud paa det samme.

• • •

Det er det ilde, at en privat Sag skal gjøre saa megen Opsigt, og foranledige en Slags Inquisition's-Commission, som ikke vel burde finde Sted uden i publicke Sager; men da Stiftamtmandens Hensigt er ganske god og roesværdig, i det, at han ensker at redde en gammel ærlig, men derhos skrebelig og af Alderdom næsten vanvittig Mand fra Bettelstaven, og det ikke vel synes muligt, paa anden Maade, end ved den foreslaagne Commission, at opnaae denne Hensigt, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Commissarier efter Vice-Statholderens Erklæring.

Ihi omendskönt det kunde synes haardt, at ikke alletid Beaujours løse Effecter, men og de tvende Gaarde, hvorpaa han haver Skiøde, blive sequestrede, saa seer man dog, at Gaardene ere kjøbt for Obristlieutenants Penge, som han ikke engang var fuld raadig over, og hvad Besætningen og de løse Effecter angaaer, da tilstaaer Beaujour selv, i hans Memorial af 24 Novbr. 1763, at de tilhøre hans Norbroder Obristlieutenant Klein. Kiøbenhavn den 1 Junii 1764.

Cancellet resolverede herpaa under 20 Junii 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftamtmand Storm den 20 Junii tillagt Kongelig Befaling.

LXXXVIII.

Erklæring over en Memorial af 4 Julii 1763 fra Justitiaraad og Borgemeester Grotum i Aalborg, saavelsem endeel Erklæring fra Stiftamtmanden i Aalborg af 8 Aug. 1763, fra det combinerede Collegium af 14 Sept., fra Commandanten paa Christiansøe, General-Auditeuren ved Søe-Staten ic. angaaende følgende Tilfælde: Da en Barbeersvend navnlig Peder Langhorn, i Aaret 1761 var død i Aalborg, og Magistraten havde antaget sig hans Voe, befandtes hans Efterladenskab at beløbe sig til 42 Rdr., men hans Gield til 300 Rdr. Som de tillige fandt, at han havde arvet 1141 Rdr. og at hans Fader Garnisons Feldtskier Jacob Friederich Langhorn paa Christiansøe havde været hans Formyndet, henvendte Grotum sig til Commandanten paa Christiansøe, som Skifteforvalter efter Faderen, der strax efter Sonnen var død, med Begiering, at Formyndet Regnskab maatte aflegges, og Beholdningen dem leveres, for deraf at betale Peder Langhorns Gield, og tildeele hans Arvinger det øvrige. Men da han huerken fra ham eller fra det combinerede Collegium, som han siden henvendte sig til, havde erhholdet saadant Svar, som han ønskede, saa anholdt han om det samme i det Danske Cancellie. Derimod foreskillede Commandanten paa Christiansøe giennem det combinerede Collegium, at Peder Langhorn 2 Aar, førend han døde, var fuldmyndig; at saavel Faderen som Commandanten havde indkaldet ham for at giøre Afregning og Rigtighed med ham, uden at han var mødt. Da Faderen imidlertid er død, henholde hans Arvinger sig til Novens 3—17—37 Art.; forresten, ligesom de ikke ere forbundne til at aflegge Regnskab, saa see de af den Af dødes Papirer, at han for Sønnen har udsagt og udbetalt over 800 Rdr. foruden adskilligt, som ikke er anført til visse Summer, saa at de deraf maae slutte, at Sønnen ikke vilde til at giøre Afregning, fordi han vidste, at han intet havde tilgode; altsaa kunne de ikke for de øvrige tildeels umyndige Arvinger forsvare, at udlevere noget til Sønnens Gields Afbetaling. Det combinerede Collegium er dermed enig, da Commandanten har General-Auditeurens Betænkning for sig, og begierer Communication af den Ordre, som maatte gaae til Skifte-Netten i Aalborg. Derimod formeener Stiftamtmanden i Aalborg, at Skifte-Netten paa Christiansøe bor, efter de i Eterboen forefundne Deviser, liquidere Sønnens og Faderens Mellemværende, og til Skifte-Netten i Aalborg udlevere det, som Sønnen derefter maatte komme tilgode.

* * *

Denne Sag opleser sig i adskillige temmelig indvirkede Oræfationer, og ligesom det paa begge Sider er Skifteforvaltere, der tviste, ikke for deres egen Fordeels Skyld, men for at forsvare den Sterboes Rettighed, som de have under Behandling, saa synes der og for enhver af dem, at være heel meget at sige, og deres Paastrand synes tildeels at være heel vel grundet.

Magistraten i Aalborg, som har antaget sig afgangne Peder Langhorns Sterboe, og erfaret, at dens Giæld langt overgik dens Indtægt, men derhos tillige erfaret, at den Afdøde havde en Arve-Capital, som stod inde, eller havde staaet inde hos hans Fader og Formynder, melde sig i Faderens Sterboe om at erholde Rigtighed for samme Capital, og at faae det Overflødende udbetalt, paa det de deraf kunne klarere den Afdødes Giæld, og tildeels hans retmæssige Arvinger det øvrige.

Det kan ikke nægtes, at hvad den afdøde Peder Langhorn med Rette havde tilgode hos hans Fader og Formynder, det burde komme ind i hans Sterboe, og tiene til hans Giølds Afbetaling med videre.

Det kan ei heller nægtes, at jo Magistraten i Aalborg baade var berettiget til, som Skifteforvalter at antage sig Peder Langhorns Sterboe, da han der ved Døden afgik, og paa Sterboens Vegne at giere denne Paastrand.

Foruden det, at Magistraten i Aalborg just ikke var forbunden til at vide, at Peder Langhorns Fader endnu var i Live, og altsaa var hans Søns eneste Arving, saa var samme eneste Arving fraværende, da Sønnen døde, altsaa burde Stedets Skifteforvalter antage sig hans Boe, ved Forsegling ic.

Det er ikke at tvivle paa, at de jo enten have tilskrevet Faderen eller bekiendtgjort Dødsfaldet i Aviserne. Derimod veed man ikke, om Faderen har meldt sig, og paastraaet, at Boen burde overleveres til ham som hans Søns eneste Arving.

Naar det var skeet, var det kommet an paa, om den Afdødes Creditorer dermed havde været tilfreds, eller ikke havde protesteret derimod. Men, at det ikke er skeet, maae man slutte deraf, at Faderen aldrig har

forbundet sig til at betale Sønnens Gield. Og just det, at Sønnens Sterboe endnu har Anseende af, at kunde blive til en Falkuboe, det viser tydelig nok, at Magistraten i Aalborg baade har været berettiget og forbunden til som Skifteforvalter at antage sig den.

Altsaa kan man ikke negte Magistraten i Aalborg, at de jo bør anses, som virkelige og lovlige Skifteforvaltere i afgangne Peder Langhorns Sterboe. At General-Auditeuren ved See-Statens herudi tildeels synes at være af anden Mening, det undrer jeg ikke over, da Omstændighedene ikke have været ham tilfulde bekendte, og han ikke har faaet meere at vide, end Skifteforvalterne paa Christiansøe baade vilde og kunde sige han.

Ligesom Skifteforvalterne efter Sønnen i Aalborg saaledes have haft temmelig god Grund til det, de have foretaget sig, saa kunde Skifteforvalteren paa Christiansøe ikke finde sig ndi, af Faderens Sterboe at udlevere nogle hundrede Rigsdaler til Sønnens Gields Afbetaling, da de vidste, at Faderen var Sønnens eneste Arving, at Faderen havde forlangt at giere Afregning og Rigtighed med Sønnen, som var kommen til sine myndige Aar, men forgieves, og de derhos fandt en Artikel i Loven, nemlig den af dem allegerede 3 Bogs 17 Cap. 37 Art., som syntes at billige deres Naastand, og at fritage Faderens øvrige Arvinger fra videre Ansvar; hvortil kom, at de af Faderens efterladte Papirer erfarede, at Sønnen rimeligiis, lidet eller imet af hans Arvpart havde tilgode hos Faderen, men derfor omtrent havde faaet Fuldst.

Den Exception, Commandanten eller Skifteforvalteren paa Christiansøe, saavel i hans Skrivelse til Justitiraad Grotum, som i hans Erklæring til det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium, har fremsat mod den i Peder Langhorns Sterboe anmeldte Gield, og den Mistanke, han har villet kaste paa sammes Rigtighed og Lovlighed er ikke vel grundet. Naar Faderen, som Arving efter Sønnen, eller Faderens Sterboe havde haft noget imod den, i Sønnens Sterboe anmeldte Gield, burde de ladet møde og fremsætte deres

deres Exceptioner for Eksterretten, og underkafst samme Eksterrettens Decision. Men efter at Eksterretten nu engang har anseet og antaget denne Giæld, som lovlig og rigtig, og det, uden at nogen paa Arvingernes Vegne har gjort Indsigelse derimod, saa nytter det nu ikke at kalde denne Giælts Rigtighed i Tvivl, saalænge det ikke stæer paa ordentlig Maade for Eksterretten, og de ikke paaanke Eksteforvalternes Eragting eller Omgang.

Dersom det var udgjort, hvad Sønnen i Faderens Sterboe havde tilgode, og Eratten allene gik ud paa, af hvilken Eksterret samme Summa skulde administreres, og om den ene Eksterret skulde udlevere den til den anden; saa kunde Qvæstionen, for at spare Tid og Omkostninger, og for at undgaae Collision mellem Eksterretterne, mueligt afgjøres i Cancelliet og ved en Kongl. Resolution. Men, da her egentlig og fornemmelig er Spørgsmaal, om og hvormeget Sønnen eller hans Sterboe hos Faderen eller i hans Sterboe har tilgode af den ham tilfaldne Arv, som Faderen har været Formynder for? saa kan det umuelig være Cancelliets Sag, at requirere, revidere og decidere Formynder-Regnskaber, med videre, men denne Qvæstion maae afgjøres ved Lands Lov og Ret, og da bliver Spørgsmaalet endnu, hvem der kan anlegge Sag? hvor den bør anlægges? og hvem der er forbunden og berettiget til at kiende derpaa?

Peder Langhorns Sterboe paastaar, at have noget tilgode i Faderens Jacob Fridrich Langhorns Sterboe, altsaa er Faderens Sterboe at anse som en Debitor i Sønnens Sterboe.

Det er bekiendt, og i Loven fastsat, at en Eksterret vel kan kiende paa en Sterboes Creditorer, men ikke paa dens Debitorer, med mindre de selv godvillig underkaste sig Eksterrettens Kiendelse. I modsat Fald maae Sterboen lade dem seje og tiltale for deres Bærneting. Altsaa kan Eksterretten i Peder Langhorns Sterboe ikke kiende paa Jacob Fridrich Langhorns Sterboe, som der i Bogen er en Debitor.

Harde Jacob Fridrich Langhorn endnu levet, kunde Eksterretten efter hans Sen i Aalborg ikke paastaar, at han skulde mede for dem og aflegge Rigtighed for hans Søns og Myndlings Arvpart, og udbetale

Befoldningen, men de maatte sæt ham for hans Værneting, og paa det Sted, hvor Bærgemaalet var ham anfortroet.

Den samme Ret, som Jacob Friderich Langhorn havde havt, om han endnu levede, den samme Ret har og hans Sterboe. Vil hans Søns Sterboe, eller nogen paa hans Søns Sterboes Vegne, der giøre nogen Fordring eller paaståe noget, maae de mede, og giøre deres Paa- stand paa Skiftet, og lade samme paaftende af Skifteretten paa Christiansøe.

Saa længe man paa begge Sider er enig, eller kan blive enig, saa gaaer det an, at Skifteforvaltere mellem sig ved Correspondence kunne afgjøre slige Ting; men saasnart der kommer Tvistighed, og der behøves Decision, saa maae Dvoestionen underkastes den Dommers Kiendelse, som i Henseende til samme har Jurisdiction, og som det med Rette tilkommer, derudi at kiende og domme.

At Justitiraad Grotum eller Skifteretten i Aalborg har ved Skrivelse henvendt sig til Commentanten paa Christiansøe, som Skifteforvalter efter Peder Langhorns Fader og Fornynder, det undrer jeg aldeles ikke over, da han baade af ham kunde vente Oplysning om Tingens Sammenhæng, og desuden havde Anrsag at slutte, at denne Post vel blev at afgjøre uden Proces og Vidstøftighed; men da han af bemeldte Commantants Svar erfarede, at de der ikke vare villige eller holdte sig forbundne til at udbetale noget, saa havde han gjort best udi, at han havde foreslaaet saadant for Peder Langhorns Creditorer, hvilke kunne ansees som Arvinger, saalænge det endnu var uvist, om Sterboen vilde strække til at betale Gielden eller ei, og dernæst enten ladet giøre formelig Paa- stand om Rigtighed for Arven i Jacob Friderich Langhorns Sterboe, eller og anseet samme Arv og Fordring som en uvis Gield, og derudi pro rata givet Peder Langhorns Creditorer Udsæg.

Da det saaledes er klart, at denne Sag ikke kan eller bør afgjøres ved en Resolution, men maae henvises til Lands Lov og Ret, saa paa det, at Skifteforvalterne, som paa begge Sider i noget have Ret, og i noget have taget feil, nojensledes kunde blive underviiste om, hvad der for dem er at giøre, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden i

Aalborg

Nalberg kunde tilskrives: At, da Peder Langhorns Sterboe udi hans Faders Seldestier Jacob Friderich Langhorns Sterboe gior Paastand om Rigtighed for hans Arvepart, som bemeldte hans Fader har været Formynder for, og samme Arveparts Udbetaling, saa tilkommer det Skifteforvalterne i Jacob Friderich Langhorns Sterboe, paa saadan deres Paastand at kiende og dømme saaledes som de ville til- og forsvare.

Da der af saadan Skrivelse vil gaae Communication til det combinede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium, som derom udtrykkelig har anholdet udi deres Skrivelse af 14 Sept. 1763. Kiøbenhavn den 3 Junii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 Julii 1764:

Expederes efter Erklæringen.

Herpaa blev saavel Geheimeraad Baron Zolch, som de Deputerede udi det combinede Admiralitets- og Commissariats-Collegium den 11 August 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

LXXXIX.

Erklæring over et Brev fra det Vestindiske 2c. Kammer-Collegium til det Danske Cancellie af 27 Martii 1764, angaaende, at det ved Tobakshandelens Forpagtning maae fastsættes:

1) At Tobaksspinder-Lauget i Kiøbenhavn sluttes med det Antal Messere som nu derudi ere, og at, naar nogen afgaaer, Tobaksforgagterne da til Kammer-Collegium giøre Forslag paa En, som i hans Sted kan antages, og derpaa erholde Borgerbrev.

2) At de Tvifigheder, som maatte opkomme mellem Forpagteren og Tobaksspinderne, angaaende deres Arbeide, maatte undersøges, samt endelig afgjøres ved Politie-Retten.

Tillige med Magistratens Erklæring af 18 April, som er enig med første Post, dog, at naar nogen udgaaer, Magistraten da i den Sted antager den ældste Svend, som er beqvem og kan giøre Messerslykke, andtagen, naar en Enke gifter sig med en anden Svend, som da og maae antages; og med den anden Post, naar det tydelig fastsættes, at slige Sager skulde undersøges ved Politiekammer-Retten, og decideres i Politie- og Commerce Collegio.

Da jeg i Henseende til Slutningen, aldeles intet har imod Magistratens Erklæring, saa skulde jeg indstille, om samme kunde tilsendes det Bestindiff: Guineiske: Rente: samt General: Soldkammer, og dem derhos tilskrives: at, omendskient man daglig erfarer adskillige Uleiligheder af, at Mesterne i een eller anden Profession, til et vist Antal ere fassatte, som noget, der formindsker Concurrencean og lægger Baand paa Industrien; saa dog, naar den Indretning med Tobakkens Forpaaetning udfordrer saadant, i Henseende til Tobaksspinderne her i Kiebenhavn, har man intet derimod, naar det allene med at antage nye Mestere i de Uraaendes eller Udaaendes Sted, maae forholdes efter Magistratens Erklæring, til hvilken man derudi, saavel som i Henseende til den anden Post, aldeles henholder sig. Kiebenhavn den 4 Junii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 11 Julii 1764:

Expederes efter General: Procureurens Erklæring.

Herefter blev det Bestindiff: og Guineiske: Rente: og General: Soldkammer fra Geheimeraad Thott den 17 Julii 1764 tilskreven.

XC.

Erklæring ober en Koresstilling af 7 Februarii 1764 fra Stiftamtmanden over Jylland Grev Rangou, hvorved han indsender og anbefaler et Forslag fra Amtmanden over Jylland Magnus Guitelsen af Jan. 1764. til en Justiz: Kasses Indretning paa Jylland. Anledningen dertil var, at Eyffelmanden i Dale Eyffel Magnus Ketilsen havde indgivet en Ansøgning af 17 August 1763, om at nyde nogen Erstatning, for de Omkostninger han havde haft ved trede ham anbefalede Actioner, og at Laugmanden Svend Srilvesson ligeledes havde indgivet en Ansøgning af 1 Sept. 1763 om at faae Laugtingshuuset istandsat eller af nye opbygget; da Amtmanden i hans Erklæring derover meldte, at deres Andragende var rigtigt, men at der intet var, hvoraf slige Omkostninger i Jylland kunde tages. I den Henseende foreslaaer han en Justiz: Kasse Indretning i Jylland, der kunde blive en Fond til at bestride slige Udgifter. Dens fornemteste Indtægt skulde bestaae i det, der nu betales til Laugrets Mændene, hvoraf der ere 84, som tages af alle Eyffeler, da 20 kunde være nok, som kunde tages af de nærmeste Eyffeler. Til samme Kasse skulde de Kongl. Beiente,

Betiente, saavelsom temere litigantes, og de Dommere, der forser sig, erlegge noget. Dette anbefaler Stiftamtmanden, og formeener, at af denne Kasse kunde om et Par Aar ei allene Eeres Skriversen nyde Erstatning for hans Omkostninger, men og det nye Laugtingshuusets Bygning bestyres.

* * *

Da dette Forslag om en saa kaldet Justitz-Kasses Oprettelse i Island kommer fra Amtmanden over Island, der selv er en indfødt Islander, og en fornøitig Mand, der nødvendig, bedre end nogen anden, maae kiende Landets Beskaffenhed, og vide hvad der er nyttigt og hvad der kan undværes; og derhos anbefales af Stiftamtmanden over Island, som næst efter den Forrige best maae vide Landets Omstændighed, saa kan jeg ikke vel have noget derimod at indvende, skient jeg maae tilstaae, at jeg ikke finder den nuværende Indretning med Laugrets-Mændene saa aldeles ugrundet, da det mueligt vel kan have sin Rytte, at visse Mænd af hver Sjøffel ere forbundne til at søge Laugtinget.

Men da Amtmanden, saavelsom Stiftamtmanden forsikre, at den største Deel af disse Laugrettes Mænd, gierne og uden noget Tab for Landet, kunne undværes, saa er det vist, at de Penge, som hidindtil dertil have været anvendte, nu efter Amtmandens Forslag, blive bestemte til en meget god og nyttig Brug.

Den 13de Artikel i Amtmandens Forslag kunde nok udelades, da Stiftamtmanden selv tilstaaer, at dette kun lidet vilde nytte Kassen, som det sielden hænder at nogen fra Island søger Dispensation fra aabenbare Skriftemaal, og dette dog vilde være at betage en anden Kasse noget af det, den er tillagt.

Den 10de Artikel i Forslaget, som bestemmer det, de Kongl. Betiente i Island aarlig have at erlegge til Justitz-Kassen, bør efter mine Tanker indskrænkes til dem, som Efterdags faae slige Betieninger, og vide, at de faae dem med den Byrde, og ikke gielde om dem, der nu ere i Embede og have faaet det, uden saadant Wilkaar.

Den 9de Artikel fastsætter, at Regnskabet aarlig, naar det er revideret og attestet af Amtmanden, skal indsendes til Rentekammeret til nærmere

nærmere Approbation. Derfom denne Approbation skal medføre en Slags Revision og Decision, saa er det nok best, at det forbliver ved Kammeret; men da man dog endelig i det Danske Cancellie bør vide, hvad Stand denne Kasse er udi, og hvortledes dermed omgaaes, saa kunde her nok tillægges: Ligeledes skal en Gienpart af samme reviderede og attesterede Regnskab aarlig indsendes til det Danske Cancellie, for at erfare, om derfra, i Henseende til Kassens Bestyrelse eller i andre Maader, maatte have noget at erindre.

For øvrigt vil Forslaget nok, saavel i Henseende til endel af det øvrige, som fornemmelig, i Henseende til den 9de, 11te og 15de Artikel, og de 11 Rdr. af Guldbringe-Cyffel, Stiftamtmanden i hans Foreskieling melder om, først sendes til Kammer-Collegii Betænkning.

Endelig, ifald denne Kasse skal have Navn af en Justitz-Kasse, maae den udtrykkeligen kaldes den Jølandste Justitz-Casse eller Justitz-Cassen i Jøland, for at skielnes fra den her værende og for begge Nidgerne almindelige Justitz-Kasse; hvilket ellers lettelig kunde foraarsage Forvirring, især, i Henseende til de Sager, som fra Jøland indstævnes til Høieste-Ret. Kiøbenhavn den 5 Junii 1764.

Efterat General-Prokureurens Erklæring var indkommen, blev Kammerets Betænkning indhentet og derefter faldt i Cancellie-Collegio under 22 August 1764 saadan Resolution:

Indstilles til Hans Majestæt, efter General-Prokureurens Erklæring og Kammerets Betænkning.

Hvorpaa Hans Majestæt i Conseillet paa Fredensborg den 2 November s. A. resolverede:

Bifalbes.

Herefter blev Anordningen under 16 Novbr. 1764 udfærdiget, og ved Kængelig Befaling af samme Dato tilsendt Geheimeraad Hr. Otto Manderup Greve af Ranganau.

XCI.

Etfæring over en Ansøgning af 4 Jan. 1760 fra forrige Amtmand paa St. Croix Commandeur Capitain Holst, hvorved han indleverer en Udskrivt af det Secrete-Raadts Protocol paa St. Croix, og derved bediser, at General-Gouverneuren Baron Prødt i Februarii 1758 havde forelagt adskillige Landets Indbaanere og Kongl. Betiente, civile saavel som militaire, endeel Spørgsmaal, Holst og hans Opførsel angaaende, at besvare, deriblandt den 12te og sidste Qvæstion lydede: om de holdt det til Hans Majestæts Fordeel og Landenes Opkomst, at Commandeuren (nemlig Holst) forbliver ikke allene i den Post han er, men endog i samme Opførsel, eller hvad Middel de sermeene, kunde være Landet best nyttig? Derpaa en 11 à 12 Stykker havde svaret: at Holst var skadelig for Landet; at han neppe bedrede sig; at, om han vedblev, maatte Landet blive ødelagt; at dette var heele Publikum's Stemme; at de ikke vidste andet Middel til at skaffe Landet Roelighed, end at han blev affat fra hans Embede. I den Henseende indstiller Commandeur Capitainen, om Hans Majestæt vilde befale General-Risikalen paa Kongens Vegne at undersøge denne Sag; eller, isald Sagen skulde ansees som en privat Sag, om Hans Majestæt da vil befale og bevilge en Underføgnings-Commission, og at samme maatte sættes og holdes i Kiøbenhavn, da han er bereed at vdbede sig Commissarier isald Hans Majestæt ikke selv vil udnævne dem. Derhos han forsikkrer, at om Sandhed skal komme for Dagen, maae der anordnes en Inquisition's-Commission. Denne Memorial var fra det Bestindiske Rentekammer sendt til Cancelliet ved Skrivelse af 22 Octbr. 1763, derudi de melde, at det som en Jusstis-sag vel best blev at afgjøre ved Lands Lov og Ret.

* * *

Det er vist, at General-Gouverneurens Opførsel udi det, af Commandeur Capitain Holst ommeldte, hverken har været forsigtig, anstændig eller tilladelig.

At den høieste Befalningsmand paa et Sted, skriftlig og høitidelig æfter endeel Borgeres og andres Svar paa det Spørgsmaal: om de sermeene, at een af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst beskikket og dem foresat Embedsmand og Øvrigheds-person bør forblive i sit Embede eller ei, det kan neppe lade sig undskylde, endlige finde Bisald.

Det er let at begribe, at førend General-Gouverneuren forelagte disse Personer saadanne Spørgsmaal, har han i Forveien vidst, hvad de derpaa vilde svare, og overlagt samme med dem.

Men med alt dette, veed jeg dog ikke, hvad Commandeur-Capitain Zolst med denne Ansøgning vil sige, og hvad han egentlig kan tænke dermed at opnaae.

For saavidt General-Gouverneuren kunde siges at have forset sig imod Deres Kongl. Majestæt, ved at underkaste een af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst udstedt Bestalling adskillige private Personers Omdømme, og ved at ætse deres Betænkning om den, der havde en saadan Bestaling, burde forblive i sit Embede, og tillades fremdeles at beklæde samme eller ei, kunde det være nok, at Commandeur-Capitainen anmeldte det Passerede, og indlod til Deres Kongl. Majestæt, hvorledes General-Gouverneuren burde ansees.

Det kan ikke vel seile, at jo Bedkommendes Hensigt med dette Spilfægterie har været at fornærme og skade Commandeur-Capitain Zolst; men, naar jeg og abstraherer fra Hensigten, veed jeg ikke, om han derved virkelig er fornærmet eller har lidt noget.

General-Gouverneuren, skjønt han havde dette Responsum for sig, har dog ikke fordristet sig til, (saavidt mig er bekiendt) enten at suspendere eller at afsætte Commandeur-Capitainen fra det ham anfortroede Amtmands-Embede.

Skjønt General-Gouverneuren har beraabt sig paa, at han vilde have Indvaaernes Svar, for at nedlegge samme for vedkommende hvois Collegier, saa finder jeg dog ikke, at han derom har meldt noget enten til det ene Collegium eller til det andet; tværtimod er Commandeur-Capitain Zolst den, som anmelder det, hvilket viser, at de andre skamme sig derved, og ikke have turdet betiene sig deraf, da derimod han tør komme frem dermed; saa at, ifald det skal ansees at være til Bænære for nogen, saa bliver det for General-Gouverneuren og dem, der vare i Ledtog med ham, og ikke Commandeur-Capitain Zolst.

Men, naar Commandeur-Capitainen og for sin Person, fandt sig derved i en eller anden Maade fornærmet, saa stod det til ham, at begiere Commissarier mod General-Gouverneuren til at kiende paa, hvad Reparation han, af ham, for saadan Fornærmelse burde nyde.

Dette begierer han ei heller, da det i saa Fald ikke burde ham nægtes paa sædoanlig Maade. Derimod vil han, at General-Giskalen skal befales at anlegge Sag, hvilket er ham uvedkommende. Han vil, at der skal anordnes en Undersøgnings- eller Inquisitions-Commission, da her kun er Spørgemaal om et eneste Factum, som han fuldkommen er istand til at bevise, og allerede kiendelig nok har lagt for Dagen.

Endelig vil han, at der skal anlægges Action, ei allene mod General-Gouverneuren, men og næsten mod samtlige Landets Indvaanere, da dog alt hvad man kan siige, endog om dem, som have underskrevet det General-Gouverneuren givne Svar, er, at da visse Qvæstioner ere dem forelagte af deres forsatte Øvrighed, have de derpaa svaret saaledes, som de tænkte og meente.

Overalt, naar Commandeur-Capitain Holst ikke, paa eget Ansvar, vil anlegge privat Sagsmaal mod General-Gouverneuren til Reparations-Erholdelse, saa skienes lettelig, at ingen offentlig Action mod ham bør anlægges, eller noget saadant mod ham foretages, sereud man haver hørt, hvad han maatte have til hans Undskyldning at frembringe, og hvad der kan have bevæget ham til een saa sølsom Fremgangsmaade.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om ikke, for dog at giere noget ved denne Sag, enten Ansøgningen saavelsom Bilagerne, eller Bilagerne allene kunde General-Gouverneuren tilsendes, og ham derhos tilskrives: derover at indsende sin Erklæring, og især at indberette, hvad der havde bevæget ham til, at forelægge Indvaanerne slige Qvæstioner, og fornemmelig at adspørge dem, om En af Hans Kongl. Majestæts allernaadigst beftikker Bes-tient og Øvrigheds-person skulde forblive i det ham allernaadigst anfortroede Embede eller ei. Kiøbenhavn den 6 Junii 1764.

Hervaa resolvede Cancelliet under 4 Julii 1764:
Epederes efter Erklæringen.

Herefter blev Conferensraad og General-Gouverneur Baron Prødt
fra Geheimeraad Thott den 11 August 1764 tilskreven.

XCII.

Erklæring ober en Forestilling af 26 Jan. 1764 fra Stiftamtmanden og Biskopen i Aalborg, hvorved de indberette, at Eieren af en Kirke der i Stiftet ei allene har ladet samme blive ganske brøstfældig, men og nu over trende Aar ladet den henstaae, tværtimod alle deres til ham, endog tilsidst ved Herredsfogden vidnesfast giorte Erindringer, uden at giøre mindste Anstalt til dens Istandsættelse. Hvorfor de indstille, om ikke med ham til Exempel for andre maatte fortfares efter Forordningen om Kirkerens Reparationer i Norge af 13 August 1734 Art. 16, og derhos befales, at Rættens Middel hos ham skulde giøre Indsørfel og Udlag for den Cumm, Kirkens Reparation efter Eyn og Taxation maatte opløbe sig til, og Kirken siden at være Hans Majestæt hjemfalden. Med Memorialen fulgte Copie af den med Proosten og Kirke-Eieren førte Correspondence, saavel som af de tagne Eyn.

* * *

Vel er Andreas Jngstrups Forhold mod Stiftamtmanden og Biskopen, og Omgangen med den ham tilhørende Alstrup Kirke aldeles gienstridig, forsømmelig og uforsvarlig, men dog kan jeg ikke være eenig med Stiftamtmanden og Biskopen derudi, at han uhørt skulde dømmes og straffes efter en Lov, som han ikke staaet under, nemlig Forordningen af 13 August 1734, som allene gielder i Norge, og er anvendelig paa Kirke-Eierne der, men ikke paa Kirke-Eierne i Danmark, fornemmelig der i vores Danske Lov, findes en Artikel, som paa ham er anvendelig, og som indeholder et efter mine Tanker, tilstrækkeligt Tvangsmiddel, nemlig 2den Bogs 22de Capitels 4de Art. som vil, at den Kirke-Eiere, som lader sin Kirke forfalde, efter at han af Superintendenten er advaret om dens Mangel, skal erstatte Kirken Oppebørselen til dens Reparation, og Kirken selv siden sine Indkomster beholde med videre.

Naar

Naar Andreas Jngstrup efter denne Artikel bliver tiltalt, kan han ikke klage over nogen Slags Fornærmelse, og der er ingen Fare for, at andre, af hans Exempel skulde tage Anledning til at lade deres Kirker forfalde.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Aalborg: At de, paa Embedets Vegne, have at lade Andreas Jngstrup tiltale, i Sølge af Lovens 2den Bogs 22de Capitels 4de Artikel, til at have den ham tilhørende Aalstrup Kirke forbrudt, og at erstatte Kirken det, han af dens Tiende og anden Indkomst har oppebaaret, paa det, at Kirkens nødvendige Reparation, som Stiftamtmanden og Biskopen imidlertid have at besørge, deraf kan bestrides.

Da han mueligt kunde faae i Sinde, i lang Tid, at udhale Processen, ved at appellere fra den ene Ret til den anden, saa gaaer det neppe an, at lade den saa høit forfaldne Kirke henstaae uden Reparation, men det vil være fornødent, at Stiftamtmanden og Biskopen imidlertid besørge samme, i det mindste, for saavidt den maatte eragtes aldeles nødvendig. Kiøbenhavn den 7 Junii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 11 Junii 1764:

Erpederes efter Erklæringen.

Herefter blev Stiftamtmanden Geheime-Conferensraad Baron Solch og Biskop Brorson den 20 Julii 1764 tillagt Kongl. Befaling. Og blev Actionen igien ophævet ved Kongelig Befaling til de samme af 2 November 1764.

XCIII.

Erklæring over en Forestilling af 7 Februarii 1764 fra Stiftamtmanden over Island Grev Rangau, hvorved han anbefaler trende Personer, som vare dømte og straffede for ringe Tyverie til at nyde Opreisning paa deres Vre; og ved den Anledning foreskifter tillige med Amtmanden over Island, at saadanne Personer anses i Sølge af den Islandske Lov for uærlige, og antages ikke til

at aflegge Vidnesbyrd i Island. Men da det ikke forholder sig saaledes i Danmark og Norge, og alle Tyvsager bør i Island paatømmes efter Danske Lov, som ikke sætter Ære eller offentlig Straf for ringe Tyverie første Gang, saa indstiller Stiftamtmanden, om det ikke ved et Reskript maatte anordnes, at den af ham anført Clausul i den Islandske Lov ikke skulde være til nogen Hindrer, enten paa Æren, eller i Henseende til, at de jo som Vidner i paakommende Tilfælde maatte antages, omendstiant de for ringe Tyverie være dømte og straffede, ligesom saadan Straf ikke er dem til Hinder paa Æren, efter Danske og Norske Lov; eller udsætter dem fra at anses som lovlige Vidner.

* * *

At de trende Supplicanter nyde allernaadigst Opbeholdning, hvortil de baade af Stiftamtmanden og Amtmanden ere anbefalede, derimod kan jeg saa meget mindre have noget at erindre, som den yderste Nød og Trang synes at have drevet dem til det af dem skrevne ringe Tyverie, hvortil kommer, at de tvende af dem paa den Tid vare i deres umyndige Aar.

Men det, Stiftamtmanden end videre foreslaaer, og Amtmanden har givet Anledning til, at det, ved et almindelig Reskript, Island angaaende, skulde fastsættes: at Straf for ringe Tyverie første Gang ikke skulde skade nogen paa hans Ære eller giøre ham i nogen Maade uskicket til at aflegge Vidnesbyrd i paakommende Tilfælde, det finder jeg meere Betænkning ved.

Det er ganske rigtig, som Stiftamtmanden og Amtmanden melder, at den Meening om deres Uduelighed til at aflegge Vidne, har sin Grund i den Islandske Lov. Det er og vist, som de anføre, at de i Island ere befalede i Tyvsager, at demme efter Norske Lov.

De slutte deraf, at siden Norske Lov ikke sætter offentlig eller Æres Straf for ringe Tyverie første Gang, og siden den, der har udstaaet saadan Straf, ikke derved lider paa sin Ære, eller gøres uskicket til at aflegge Vidne i Danmark eller Norge, saa burde det ei heller finde Sted i Island, hvor de dømmes efter den samme Lov.

Slutningen herudi er, saavidt jeg skjønner, ganske rigtig, og det er billigt, at ligesom det forholder sig dermed i Danmark og Norge, i Følge af Rigerens Love, saaledes bør det og forholdes i Island. Men om Rig-

tigheds-

tigheden af det, som sættes forud eller antages, nemlig, at saadan Straf, efter Danske og Norske Lov, ikke skader nogen paa sin Ære, eller gjør ham usikkert til at aflegge Vidne, er jeg ikke saa aldeles overtydet.

At straffe, være sig lidet eller meget, bliver ganske vist ikke nogen ærlig Sag. En ærlig Mand og en Tyv ere tvende Charakterer eller Epitheta, som synes at have noget contradictorisk i sig.

Foruden det, at den, som første Gang begaaer ringe Tyverie, i Følge Norske Lovs 6 Bogs 17 Cap. 33 Art. bør miste sin Hud i Sænsælet, saa bør han og, i Følge den 40 Art. betale Tjiæld og Tvegiæld og have sin Hov:blod forbrudt.

At betale Tvegiæld eller duplum rei furatæ, er alletider anseet som en Straf, der vedrører Æren. I den Henseende mister og en Kansmand sin Ære, hvad enten det er lidet eller meget han har ranet, hvad enten det er første eller anden Gang, da han maae betale Tvegiæld i Følge Norske Lovs 6te Bogs 15 Cap. 1 Art.

Man er dog alletider, fornemmelig her i Nagerne, og efter vores ældre Love, anseet som noget mindre uærligt end Tyverie, ved det, at der ene skeer hemmelig og med List, men det andet essentlig og med Magt. Dog er der i begge det, som egentlig gjør dem til Delicta infamantia, nemlig Animus lucrificiendi.

Dette Animus lucrificiendi er ikke i Vold og Herværk; i den Henseende mister en Voldsmand ei heller sin Ære, han betaler og ikke Tvegiæld, men allene Bøder, som dog ofte løbe langt høiere, end Tvegielden kunde beløbe sig.

Norske Lovs 6 Bogs 21 Capt. 2den og 6te Artikler, regne Tyv blant de grove og ærererige Skjelds: eller Ubeqvemsord, og man seer lettelig af de samme Artikler, at den der er gaaet Tyvdom over, ikke kan faae nogen Reparation derfor, om han saaledes sigtes eller straffes.

Hvad endelig det i Særdeleshed angaaer, om En, der eengang er dømt og straffet for ringe Tyverie, er habilis til at aflegge Vidnesbyrd, uden at der paa den Grund kan gieres lovsig Exception imod ham, da finder jeg ikke, at den af Hr. Strifamtmand Grev Rantzau ganske rigtig

paakeraabte Artikel af den gamle Islandske Lov, siger meget mere end det, der endnu findes i Norske Lovs 1 Bogs 13 Cap. 20 Art., hvilken fastsætter: At ingen, som forvunden er for nogen uærlig Sag, Tyverie ic. skal staae til Troende i Vidnesbyrd, eller i andre Maader, i hvad de ville sige og vidne paa nogen.

Det kan ikke nægtes, at jo den, der er gaaet en usvækket Tyvdom over, er forvunden for Tyverie. Saalænge derfor denne Artikel staaer baade i Danske og Norske Lov, og ikke i nogen Maade er ophævet eller forandret, gaaer det ikke an at antage, at Straf for ringe Tyverie første Gang ikke rører Æren, og at En, der saaledes er demt og straffet, ligesuldt er Testis omni Exceptione major, og en saadan, som der ikke ved Vidnesbyrds Afleggelse, kan paa den Grund gøres nogen Exception imod.

Jeg vil gjerne tilstaae, at det ofte og jævnlig hænder i Danmark saavel som i Norge, at saadanne antages til at aflegge Vidne. Jeg troer og, at en Dommer gjerne kan antage dem, saalænge der ikke exciperes imod dem.

Det kan lettelig hænde sig, at Parterne enten ere uvidende om det, der er foregaaet med dem, eller, isald de vide det, dog ikke ville excipere mod dem, fornemmelig naar det er skeet i deres Ungdom, og deres Opsærel siden har været skikkelig og anstændig.

Men isald der paa Grund af Loven exciperes imod dem, holder jeg for, at Dommeren er forbunden til at agte derpaa, og omendskjønt det vel kan hænde sig, at Dommeren, Exceptionen uanset, kan tillade dem at vidne, saa maae han dog siden, ved at slutte af deres Udsigende, og ved at legge samme til Grund for een eller anden Sætning, endelig ansee dem, som Testes inhabiles, i det mindste, secundum quid, og det gaaer ikke an, at antage dem, som Testes omni exceptione majores.

Naar jeg og allene vil antage, at denne Qvæstion er et Problema i vores Danske og Norske Lov, saa ønskede jeg dog ikke, at dette Problema blev opløst ved et Reskript, som skulde angaae Island, men tænker, at det kan have sin Nytte, om Islænderne, som alt for jævnlig begaae Tyverie, men meest smaat Tyverie, meere frygtede for Følgerne af Straffen, end for Straffen i sig; ligesom det og er let at begribe, at det,

der

der saaledes er hændet Een, ikke saa lettelig glemmes, tics, eller bliver ubekendt i Island, som i Danmark og Norge.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om Resolutionen paa Stiftamtmandens Hr. Geheimeraad Grev Rangaus Forestilling i denne Post, kunde være. Udsættes. Kiøbenhavn den 9 Junii 1764.

Herpaa blev i Cancelliet under 18 Julii 1764 resolveret:

At det skulde indstilles til Hans Majestæts Naade.

Og derpaa blev af Hans Majestæt under 27 Julii næstefter resolveret: Bevilget.

Herefter blev under 17 August 1764 udfærdiget 3de Opreisninger paa Bre.

XCIV.

Beklæring over en Forespørgsel af 21 April 1764 fra Amtmanden i Tølsing, og en dito af 30 April fra Stiftamtmanden i Ribe, om Forordningen af 14 Octbr. 1763 angaaende, at den, der er Fader til et uægte Barn, skal bidrage til dets Underholdning, og bør forstaaes om de Børn, som være avlede førend Forordningen udkom.

* * *

Efter mine Tanker, kunde saavel Stiftamtmanden Hr. Greve af Schack, som Amtmanden Hr. Geheimeraad Nylov herpaa svares: "At, da Forordningen af 14 October 1763 og især dens Indledning tydelig nok viser, at det ikke saa meget har været Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt derved at indføre en nye Forbindlighed, som at give den Forbindlighed, Naturen selv paalegger alle Forældre, en nye og virkende Kraft, og i den Henseende nøie at bestemme det, som tilforn vel var ret og billigt, men ikke saa aldeles og tilstrækkelig afgjort, saa følger deraf, at det, Forordningen fastsætter angaaende uægte Børns Underholdning, bør gælde, ligesaaavel om de Børn, der ere avlede og føde, førend Forordningen udkom, som om dem, der siden maatte avles og fødes." Kiøbenhavn den 10 Junii 1764.

Herpaa resolvoerede Cancelliet under 11 Julii 1764:
 Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Geheimeraad Bylow og Kammerherre Grev Schack
 den 17 Julii 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XCV.

Erklæring over en Foresøgning fra Amtmanden i Island Gisle Magnussen af
 4 Jan. 1764 og Stiftamtmanden Grev Rangaus Erklæring af 28 Maji an-
 gaaende Revisionen af den Islandske Lov, Vice-Laugmand John Oluffsen er
 befalet at forfatte et Forslag til, hvilken Revision hidindtil er forrettet saale-
 des, at Oluffsen paa Altinget har oplæst Forslaget for Laugmændene ic., da
 Amtmanden saavel som Stiftamtmanden formener, at det først burde commu-
 niceres Laugmændene, for at giøre deres Anmærkninger derover, og at de siden
 burde confereres paa Altinget, samt at hver af Laugmændene, for saadan de-
 res Umage kunde nyde 50 Rdr. af de 200 Rdr., Oluffsen vare tillagte, og han
 nøies med 100 Rdr., da han allerede har oppebaaret de ham lovede 800 Rdr.

* * *

Herad Revisionen af den Islandske Lov, og Maaden paa hvilken
 samme her skee, angaaer, da kan jeg derudi ei andet, end være eenig
 saavel med Amtmanden, som især med Stiftamtmanden, tii hvis Erklæ-
 ring jeg henholder mig.

Jeg finder det og billigt, at hver af de tvende Laugmænd for
 saadan deres Umage, og for at opmunre dem til at anvende desto større
 Flid derpaa, nyder aarlig 50 Rdr. Dog ønskede jeg, at de kunde faaes
 et andet Sted fra, og at de ikke bleve fratagne Vice-Laugmand John
 Oluffsen, som den, der har den største Umage med at forfatte Forslaget,
 og som Efterdags maae besørge flere Afskrivter deraf, end forhen, da
 200 Rdr. synes at være det mindste, En kan nyde for et saa vigtigt
 Arbejde, naar man først har havt den Fortroelighed til hans Lovkyndig-
 hed, Indsigt og Dueltighed, at man, frem for andre, dertil har valgt
 ham, som den Dueltigste. Kjøbenhavn den 10 Junii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 13de Junii 1764:

Indstilles til Hans Majestæt efter Stiftbefalingemandens Erklæring og endnu paa 2 à 3 Aar.

Derefter resolverede Hans Majestæt i Conseillet den 6 Julii 1764, saaledes:

Bevilget efter Stiftamtmandens Erklæring endnu paa 2 à 3 Aar med Vilkaar, at Vedkommende i samme Tid bringer dette betydelige Værk i fuldkommen Stand uden videre Tillæg efter den Tid derfor at forvente. Det indberettes aarligen hvorvidt dermed er kommet.

Herefter blev Geheimeraad Grev Rangau under 13 Julii 1764 tillagt Kongelig Befaling.

XCVI.

Erklæring over et Pro-Memoria af 9 Febr. 1764 fra General-Krigs-Directorium, hvorved de anbefale en gl. og svag aftakket Grenadeer, der ernærer sig af Væber Professionen med egne Hænder, til at nyde Bevilling paa at holde Svende paa samme Profession; derhos de indstille, om ikke den Frihed, de Militaire efter 14 Aars Tjeneste er forundt, at ernære sig med deres Hænder Arbeide, kunde udbides derhen, at det i de første 2 Aar efter deres Dimission, skulde være dem tilladt at holde Svende og Drengs paa deres Profession, dog paa det Vilkaar, at de, efter disse 2 Aars Forløb, enten skulde begive sig i Langet, eller ikke have videre Frihed, end Forordningen af 24 Jan. 1738 giver dem. Tillige med Magistratens Erklæring af 27 Febr., som anbefaler den gamle aftaktede Grenadeers Ansejning om at holde Svende; men hvad det almindelige Forslag angaaer, formene de, at det vilde blive af stor Følge, og til Liden eller ingen Nytte for de Militaire, hvorfor de indstille, om det maae have sit Forblivende ved Forordningen.

Ligesom jeg, i Henseende til Johan Franks Ansejning er ganske eenig med Magistraten, og tænker, at Billighed selv taler for denne gamle Mand, der har tjent Deres Majestæt i 26 Aar, og imidlertid opført sig

skikkelig og vel, saa skulde jeg og formene, at General-Krigs-Directorium kunde svares: "At hvad Johan Francks Ansøgning angaaer, da vil man ved Forestilling see at maage det derhen, at det maae vordre ham til ladt at holde Svende, (tvende eller flere) paa hans Bøvær-Profession. Men hvad angaaer den foreslagne Forandring og Udvidelse i Forordningen af 24 Jan. 1738, da kan man derudi ingenlunde indlade sig, saasom man finder, at saadant paa den ene Side vilde forarsage endeel Forvirring og Uvilighed, og paa den anden Side snarere vilde blive skadeligt end gavnligt for de astante Melitaire, af hvilke de fleste ikke ere istand til at giøre Mestersykke, og enten af den Aarsag, eller formedelt andre Mangler, ikke kunne blive antagne i Laugene, da man lettelig indseer, at det vilde falde heel tungt for den, der i tvende Aar havde holdt Svende og Dreng, og derved var kommen i Bane med at vinde ved andres Arbeide, og mueligt deraf at ernære sig, om han siden skulde nedsettes til at ernære sig og sine, af sine egne Hænders Arbeide.

Folk kunne altid finde sig udi, at deres Vilkaar blive bedre, men de kunne ei vel finde sig udi, at deres Vilkaar blive slettere. Den, som i nogle Aar har tient for Svend, kan blive en god Mester, men den, som en Tidlang har været Mester, bliver siden, siden den Tid, en god Svend.

Dertil kommer, at det for slige Militaire vilde blive heel vanskeligt at faae Dreng, naar de kun kunde antage dem paa tvende Aar.

J Henseende til disse anførte og adskillige andre Omstændigheder, er man herfra af den Formening, at det i sig vilde være bedre og tjenligere for de astante Militaire, at de først i nogle Aar efter deres Demission, ernærede sig af deres egne Hænders Arbeide, med mindre de havde de Egenskab og den Dygtighed, at de kunde blive antagne i et eller andet Laug, hvilket da alletid staaer dem frit for; men naar de siden, enten ved troesværdige Attester fra dem, de imidlertid havde arbeidet for, kunde godtgjøre deres Dygtighed og Dueltighed, eller og de maatte komme i samme Tilfælde, som Supplicanten Johan Franck, at de formedelt Alderdom, Svaghed eller Stræbelighed, ikke selv saa tilstrækkelig kunde arbeide, og de af slige Aarsager, og i saadan Anledning maatte giøre allerunderdanigst Ansøgning

fægning om Tilladelse at holde Svende og Dreng, een eller flere, vil man allestider giøre sig en Fornøielse af, herfra paa det allerbeste at forestille saadan deres allerunderdanigste Ansøgning, for at tilvæibringe dem, en efter Omstændighederne fordeelagtig Resolution." Kjøbenhavn den 13 Junii 1764.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 11 Julii 1764 saaledes: Expederes efter General-Procureurens Erklæring og med 2 Svenne.

Hcrefter blev General-Krigs-Directorium den 18 August 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

XCVII.

Erklæring over en Ansøgning af 12 April 1764, fra de Tilforordnede i Hofretten, hvorudi de indberette, at da sal. Geheimeraad Lewezau var død, og de af Geheimeraadinden havde begiert, at hun i Hofretten vilde lade forevise det oprettede Testamente, og den forundte Bevilling, og til dem udbetale den paabudne Recognition, havde hun svaret, at Stiftamtmand Rosensørn i Mars og paastod Recognition, siden sal. Geheimeraaden var død paa Bygholm, som han eiede i hans Amt; hvorfor de bede, at hun maae befales saadant at efterkomme. Ellige med Stiftamtmand Rosensørns Erklæring af 30 April, derudi han tilstaaer, at Frue Geheimeraadinden har ladet ham forevise facultas Testandi, og forsikkret ham, at Testamentet var til, dermed han og har ladet sig nøie, ligesom han ei heller har modtaget nogen Recognition, dertil han ei heller kan finde Hofretten at være berettiget, det han indstillir.

* * *

Da Frue Geheimeraadinde Lewezau ikke vægrer sig ved at udbetale den paabudne Recognition, men med Rette paastaar, at hun kun bør betale den paa eet Sted og til Een, saa skulde jeg formene, at hun kunde tilskrives: "At da sal. Geheimeraad Lewezau, som Justitiarius i Høieste-Ret, har havt sin Vætiening og Voepæl i Kjøbenhavn, og altsaa i levende Live hørt under den der værende Kongl. Hofrettes Jurisdiction, hvoraf skyder, at naar der skulde været holdet Skifte efter ham, havde det og

nærmest tilfaldet Hofretten at forrette det; saa gier Frue Geheimeraadinde den best udi, at lade den hendes sal. Mand og hende allernaadigst forundte facultas Testandi i Hofretten forevise, og at give vidimeret Copie saavel deraf, som af den Artikel i det imellem hendes sal. Mand og hende oprettede Testamente, der viser, at intet Skifte nu for Tiden bør holdes, samt til dem at udbetale den i Forordningen af 5 April 1754 Art. 2 fastsatte Recognition, som i nærværende Tilfælde tilkommer Hofretten og ingen anden.
Kiøbenhavn den 16 Junii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 22 August 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraadinde Levetzau fra Geheimeraad Thott den 1 Sept. 1764 tilskreven.

XCVIII.

Erklæring over 1) et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 20 Dec. 1763, hvorved de indsendte en Memorial fra en Vagtmester ved Dragonerne Børge Larsen, derudi han begjærer at blive frie for at betale de Leiermaalsbøder, han ved Sorenskriverens Dom af 14 Julii 1762 var bleven dømt til at betale, uanset han i samme Sag, og fordi han falskelig havde paataget sig at være Børnesfader, er i Maret 1755 dømt ved Krigsretten til at løbe Stig-Kemmer, men af Hans Majestæt benaadet med at staae aabenbare Skifte, hvilket og er efterkommet; derhos Directorium beretter, at Hans Majestæt har resolveret, at Dømmen, som en Nullitet skulde anses, og Vedkommende for deres lovstridige og incompetente Forhold tilrettesattes. Derpaa dem omtrent var svaret fra det Danske Sarcellie: (hvilket Svar dog ikke fulgte med) at man just ikke saae, at Dømmen havde Nullitet i sig, og naar saa var, kunde den dog ikke uden ved Appel tilfidesattes; ligesom Børge Larsen og nok syntes at have fortient at betale Leiermaalsbøder.

2) En dito Pro-Memoria af 27 Martii 1764, som skat være en Replique paa foremældte Svar fra Cancelliet. Derudi de beraabe sig paa: at han, som Militair, ikke i den Sag hørte under den civile Ret; at den rette Børnesfader var dømt til at betale Leiermaalsbøder; at, da en paa Regimentets Begjæring mødende Officer erklærede, at denne Sag var paadømt ved Krigsretten og afgjort ved Kongl. Resolution, har Dømmen ikke forlangt at see enten Dømmen

men efter den Kongl. Resolution, men strax, uden mindste Opfattelse, affagte Dom ndi Sagen; endelig anfore de, og fremlegge Copie af tvende Kongl. Resolutioner af 19 Martii 1725, og 1 April 1746, hvorved visse affagte Domme ere annullerede, hvoraf de slutte, at Appel ikke alletider har været ansæet som det eneste Middel mod en affagt Dom.

* * *

Efter den Oplysning, man nu haver om denne Sag, er det ustridigt, at Bøgmester Børge Larsen aldrig kan komme til at betale Leiermaalsbøder i denne Sag.

Det er for det Leiermaal, han skal have begaaet med Karen Sidsvold, han ved Sorensskriverens Dom af 14 Julii 1762 er bleven demt til at betale Leiermaalsbøder. Men det er i den selv samme Sag, og fordi han falskelig har paataget sig at være Karen Sidsvolds Barnefader, og staaet aabnbare Skifte paa saadan løgnagtig Bekiendelse, han ved Krigsretsdommen af 12 Maji 1755 er bleven demt til at lide Straffen med videre, skont denne Straf ved Deros Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution af 2 Julii 1755 er ham mesten eftergivet.

Hvor det gaaer, kan han dog kun døe een Død. Enten er han Karen Sidsvolds Barnefader, og da skal han betale Leiermaalsbøder, men ikke straffes for løgnagtig Bekiendelse (thi at han tillige har befranger hendes Enster Marthe Sidsvold, vedkommer ikke denne Sag), eller og han falskelig har paataget sig at være hendes Barnefader; og da skal han, i Følge Loven straffes for hans løgnagtige Bekiendelse, men ikke betale Leiermaalsbøder.

Nu ligger her en usvækket Krigsrets Dom og paafulgt Kongl. Resolution for, at hans Bekiendelse har været løgnagtig, og at han derfor, og efter denne Forsejises Besskaffenhed, burde straffes; altsaa kan han ikke komme til at betale Leiermaalsbøder. Dertil kommer, at ved en usvækket Raugringsdom af 6 Novbr. 1754, er Ole Christensen Norbye demt til at lide Straf, fordi han havde begaaet Leiermaal med hans Seddfædrebarn Karen Sidsvold, og Karen Sidsvold er ligeledes demt til at

lide

lide Straf, fordi hun fælskelig havde udlagt Børge Larsen til Barnes fader isteden for Ole Nordbye.

Saalænge disse usvækkede Domme skulle staae ved Magt (som de endelig maae, da de for lang Tid siden ere erqverede) kan Børge Larsen aldrig komme til at betale Leiermaalsbøder.

Det, som nogenledes undskylder Sorenskriveren, der har dømt ham til at betale Leiermaalsbøder, er, at disse nu anførte Domme ikke have været fremlagte for ham, og at han ikke var forbunden til ligesrem og uden al Beviis at troe den Officeer, som paa Børge Larsens Begne medte for Retten, og erklærede, at Sagen i Aaret 1755, var ved en Krigs-Ret paademt; skiont det derhos og temmelig graverer ham, at han selv, ved Underretten skal have dømt i den Sag angaaende Ole Christensen Norbye og Karen Sidsvold, og der omtrent afsagt en ligesaadan Dom, som den nu anførte Laugtingsdom.

Da det og ikke vel kan feile, at denne Sag jo maae have været bekiendt og gjort nogen Opsigt der i Egnen, saa er det heel underligt, og synes at røbe et Slags Kneb, at Fogden efter 10 à 11 Aars Forsøb, nemlig i Aaret 1762, først har søgt Børge Larsen til at betale Bøder for et Leiermaal, der var begaaet i Aaret 1751.

Men, i hvad der end kunde være at udsætte enten paa Fogdens eller paa Sorenskriverens Forhold i denne Sag, saa faaer det af sig selv bortfalde, da jeg veed tilviffe, at den ene af dem, nemlig Fogden Gamborg, og veed ei rettere, end at den anden, nemlig Sorenskriveren Cancellieraad Wisløf tillige, siden den Tid ved Deden er afgangen.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt: at estergive Dagtmester Børge Larsen, de ved Sorenskriverens Dom af 14 Julii 1762 idømte Leiermaalsbøder, som han, efter den siden indkomne Oplysning, ikke burde været dømt til at betale. Da saadan allernaadigst Resolution derpaa kunde General-Krigs-Directorium communiceres og dem derhos tilskrives: At al denne Videlsøftighed kunde været

ræret forebygget, dersom den Officeer, der for Bøigdetinget mødte paa Børge Larsens Vegne, havde forsynet sig med en Udskrift af Protocollen, Attest eller Beviis om, at en saadan Krigsrets Dom virkelig var affagt, og en saadan Kongl. Resolution derpaa erhvervet; men da han allene, og uden at ansøre eller love det allermindste Beviis, ligesvem har tilfert Protocollen, at Sagen var ved en Krigsret paadømt, saa har Dommeren just ikke været forbunden til at antage en saadan Erklæring, som angik et Factum, og som ved Contrapartens blotte Benægtelse, reent kunde tilintetgøres. Og omendstjont man just ikke bifalder Sorensskriverens Tilfærdighed med at affige Dom, efterat et saa betydeligt Factum, som ikke vel kunde opdigtes, var paaberaabt, stjont ikke beviist, saa maae det dog tilstaaes, at saasnart man abstraherer fra den affagte Krigsrets Dom med paafølgte Kongl. Resolution, saa var Sorensskriveren i alle Maader competent til at kiende i Sagen, siden det af Præstens Anmeldelse erfares, at Leiermaalet var begaaet, førend Børge Larsen kom i Hans Majestæts Tjeneste.

Det nægtes ikke, at der jo haves nogle, stjont faae Exemppler paa, at en ved en almindelig Ret, og i en sædvanlig Sag, affagt Dom, ved en Kongl. Resolution er reent tilsidefat. Men ligesom saadanne Exemppler ikke afgive nogen almindelig Regel, og ikke have nogen Grund i Landets almindelige Lov, som i private Sager allene erkjender Remedium Appellationis mod en affagt Dom, men i specielle, paa en eller anden Tid værende Omstændigheder, saa ønsker man dem ei heller forsøgede.

Men da her i nærværende Tilfælde egentlig kun er Spørgsmaal om de Børge Larsen paalagte Leiermaalsbøders Estergisvelse, som noget, der berøer paa Hans Majestæts Naade, der og ikke er Tvivl om, at Sagen jo havde faaet et andet Udfald, og at Børge Larsen var bleven frikiendt, ifald Krigsrets Dommen for Bøigdetinget var bleven fremlagt, hvortil kommer, at

saavel Actor i denne Sag, som Underdommeren siden den Tid, ved Døden ere afgangne; saa haver man ikke draget i Betænkning ved Kongl. allernaadigst Resolution, at udvirke Børge Larsen Bødernes Estergivelse, paa en Maade som viser, at han ikke med rette kunde dømmes til at betale dem. Kjøbenhavn den 19 Junii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 August 1764:

Ordre herom efter Erklæringen.

Herefter tilfrev Geheimeraad Thott General - Krigs - Directorium den 15 September 1764.

XCIX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General - Krigs - Directorium af 28 Febr. 1764, hvorudi de melde, at General Utrichsdal til dem har indsendt adskillige Besværing fra Kammerherre Storm over Auditeur Wolf, og derhos foreslaaet, at de ved en Garnisons Krigsret i Christiania maatte paadømmes. Derimod General - Krigs - Directorium er af den Meening, at samme ved en af militaire Personer bestaaende Commission bekvemmeligst kunde afgjæres; derover de udbede sig det Danske Cancellies Betænkning, og om samme noget derimod maatte have at erindre. Tillige med Kammerherre Storms Erklæring af 14 April, der gaaer ud paa, at mangfoldige Klager over denne uroelige Person staae aadne, og endnu ikke til Paakiendelse ere modtagne, og at det kan være ligemeget, enten en blot Militair eller og blot Civil eller af begge combineret Commission til disse Sagers Afgjærelse anordnet, naar kun Commissorium clausulæres, at alle de, efter vedlagte Liste, paaklagede Forgribelser mod Betientene og andre, under denne Commission behandles og paakiendes, og en civil Actor udnævnes, hvortil han foreslaaer en Procurator.

* * *

Efter mine Tanker kunde Kammerherre Storms Erklæring General - Krigs - Directorium tilsendes, og dem derhos tilskrives: "At, omendskjønt man her ikke tilfulde indseer, hvad en af militaire Personer bestaaende Commission egentlig vil sige, og hvorledes derved skal forholdes, i Henseende til Rettergangsmaaden, Votering, Dømmens Forkyndelse, Af-

Afsigelse, Indstævning og Appel, med videre; saa har man dog intet derimod, naar kun Kammerherre Storm og andre Bedkommende derved, eller paa anden Maade, forhielpes til at nyde den hidindtil, i lang Tid, forgiøres søgte Retteens Bistand imod denne Fourage-Forvalter, der synes at have indbildet sig, at han ustraffet kan forøve Voldsomheder og forhaane Bedkommende, under det Paaskud, at han ikke kan seges og tiltales, uden for en Krigeret eller Over-Krigeret. I den Henseende, man og hermed lader selge bemeldte Kammerherre og Stiftammand Storms Erklæring, som viser, hvilke de fornemteste Besværinger ere, der haves imod Over-Auditeuren, og hvorledes han ønsker, at Commissorium maatte clausuleres. Derefter man udbeder sig Underretning om, hvad der maatte vorde foranstaltet."

Hvad Actor angaaer, da skulde jeg tænke, at, for saavidt han i disse Sager, maatte finde Sted og behøves, kunde Kammerherre Storm, som Stiftammand og Amtmand, selv constituere ham. Kiebenhavn den 20 Junii 1764.

Canclliet resolverede herpaa under 22 August 1764:

Ejpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev General-Krigs-Directorium den 6 October 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

C.

Erklæring over et Pro-Memoria af 6 Februarii 1764 fra General-Krigs-Directorium, angaaende en Auction, som den forhen ved Garden til Hest staaende Obrist von der Lühe havde ladet holde over endeel Meubler, hvilken Auction var requireret og forrettet af Auctions-Directeuren ved Hof-Etaten, imod Auctions-Directeur Carocs Protest, som formæente, at det tilkom ham at forrette denne Auction, hvilket General-Krigs-Directorium og bifalder, i Henseende til, at Obrist von der Lühe, saavel da Auctionen blev holdet, som og endnu, virkelig staaer i Hans Kongl. Majestæts Krigs-Tjeneste, og nyder Wartpenge. Tillige med Hofrettens Erklæring af 25 April, som formener, at Hofrettens Auctions-Directeur har, i Folge Instructionens 5te Post, været i alle Maader berettiget til at forrette denne Auction.

Naar denne Qvæstion og uden videre skulde afgjøres efter Forordningen af 14 Julii 1730, saa kunde Decisionen ei vel andet, end blive til Fordeel for Auctions: Directeuren ved Hof: Staten.

Denne Forordning fastsætter, at de Officerer, som af Deres Majestæts militaire Tieneste allernaadigst ere forlevede, hvad heller de nyde Pension eller ikke, skulde høre under den civile Jurisdiction.

Nu er det bekiendt nok, at Obrist von der Lübe, som tilforn stod ved Deres Majestæts Livgarde til Hest, havde faaet sin Afseeed derafra, uden at være ansat ved noget andet Regiment, den Tid, denne Auction blev holden, ligesom han og, siden den Tid, reent er borttreift herfra til Mecklenborg.

Men, naar man derimod vil legge det til Grund, som General: Krigs: Directorium, i deres Pro: Memoria af 6 Febr. s. A. saa høitideligen erklærer, at være uden Medsigelse, at Obrist von der Lübe, saavel, da Auctionen blev holdet, som og endnu virkelig staaer i Deres Kongl. Majestæts Krigs: Tieneste og nyder Wartpenge, saa synes General: Auditeurens Ret til at forrette denne Auction ligesaa ustridig. Altsaa er her en Collision, som synes fornemmelig at beroe paa den Forskiel, der er imellem: at nyde Pension, og, at nyde Wartpenge.

Den Talemaade, at nyde Wartpenge veed Forordningen af 14 Julii 1730 inet af at sige, da den kun antager tvende Slags Office rer, nemlig de, der staae i virkelig Tieneste, hvilke høre under den militaire Jurisdiction, og de, der fra Deres Majestæt militaire Tieneste ere forlevede, hvilke, hvad enten de nyde Pension eller ei, sortere under den civile Jurisdiction.

Det er og nødvendigt at vide, om denne Distinction allene bestaaer i forskiellige Talemaader, eller, om den medfører en virkelig Forskiel.

Isald Militair: Staten Efterdags ville kalde det Wartpenge, som de hidindtil have kaldet Pension, og i Følge deraf paastaae, at alle de, der havde faaet deres Afseeed med en Slags Gratification, skulde fremdeles blive ved at staae under den militaire Jurisdiction, kunde man
 neppe

neppe tie stille dertil, fornemmelig det vilde medføre adskillige Uleiligheder, om en Officer, der havde faaet sin Uffæd, og boede paa en Herregaard paa Landet, eller i en liden Kiøbstad, skulde blive ved at staae under Krigsret og General-Krigsret, allene fordi det, han aarlig med kaldtes Wartpenge.

Efter siige Omstændigheder, og da jeg endnu ikke seer mig istand til at give nogen paalidelig Betænkning over denne Qvæstion, skulde jeg allers underdanigst indstille, om General-Krigs-Directorium for det første omtrent kunde tilskrives: "At, da den Ret, de militaire Jurisdictioner have til at forrette Auktioner, har sin Grund i den Ret, dem er tilstaaet til at forrette Skifter, saa bør den her værende Qvæstion afgjeres efter Forordningen af 14 Julii 1730, som den, der først har givet de militaire Jurisdictioner Ret til at forrette Skifter, hvilken Rettighed dem tilforn ikke tilkom, som Forordningen af 30 April 1707 tydelig nok viser.

Denne Forordning af 14 Julii 1730 fastsætter, at de, i virkelig Tjeneste staaende Over-Officerers Skifter og Sterboer skulde henføre under den militaire Jurisdiction, uden at den civile Øvrighed og Retsens Betiente sig dermed maatte befatte; og at derimod de Over-Officerer, som af hans Majestæts militaire Tjeneste allernaadigst vare forlevede, hvad heller de nøde Pension eller ei, deres Skifter skulde henføre under den civile Jurisdiction, og af den civile Øvrighed behandles og til Ende bringes.

Da det nu er bekiendt, at Obrist von der Lühe, som tilforn stod ved den Kongl. Livgarde til Hest, derfra var affkeediget, og ikke ansat ved noget andet Regiment den Tid, den her omtvistede Auktion blev holden, ligesom han og siden den Tid reent har forladt Landet og boesat sig i Mæklenborg, saa synes denne Forordning, saavelsom Instruxionen for den Kongl. Hofret, dens 5 Art., at holde med Auktions-Directeuren ved den Kongl. Hofret, hans Paastand. Ligesom det og erfares, at Obrist von der Lühe selv maae have troet, at han var iblant de forlevede Officerers Antal, som sortere under den civile Jurisdiction, siden han har henvendt

sig til Auctions-Directeuren ved Hof- Staten, og ikke til General-Auditeuren, om at forrette Auctionen.

Men, da det Kongl. General-Krigs-Directorium ubi deres Pro-Memoria af 6 Februarii erklærer, at Oberst von der Lühe, saavel da Auctionen blev holdet, som da dette Pro-Memoria blev skrevet, virkelig stod i Hans Kongl. Majestæts Tieneste og nød Wartpenge, hvilken sidste Tælemaade Forordningen af 14 Julii 1730 ikke synes at kiende, da den allene antager tvende Slags Officerer, nemlig de der virkelig staae i Tieneste, hvilke sortere under den militaire Jurisdiction, og de der af Hans Majestæts militaire Tieneste allernaadigst ere forløvede, hvilke, hvad enten de nyde Pension eller ei, staae under den civile Jurisdiction; saa maae man, for altid at være sig selv liig, og for at kunde afgjøre denne Dvælsion efter almindelige Principer, tienslig begjære af det Kongl. General-Krigs-Directorium at blive underrettet om, hvad den virkelige og væsenslige Forskiel er imellem at nyde Wartpenge og at nyde Pension, og paa hvad Grund den, som nyder Wartpenge, uanset han ingen Forretning haver, og ikke gjør nogen Tieneste, hører ei heller til noget Regimente eller Corps, dog kan siges virkelig at staae i Hans Majestæts Krigstieneste; ligesom til at afgjøre og forebygge slige Tvistigheder for Fremtiden, vil være fornødent, isald det skal have sit forblivende derved, at de Officerer, der nyde Wartpenge, skulle ansees virkelig at staae i Krigstieneste, og i Følge deraf sortere under den militaire Jurisdiction, at det Danske Cancellie da gives en Fortegnelse paa samtlige forløvede eller for Tiden uden Tieneste værende Officerer, hvorudi tillige meldes, hvilke af dem der nyde Wartpenge, og hvilke der nyde Pension, paa det man saaledes kan vide, hvilke der høre under den civile, og hvilke der endnu staae under den militaire Jurisdiction." Kiøbenhavn den 23 Junii 1764.

Cancelliet resolverede i denne Sag under 8 August 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev General-Krigs-Directorium den 18 August 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CI.

Erlæring ober en Ansøgning fra Rector i Aarhus Professor Worm af 18 Octobr. 1763, derudi han foreskller, at ved det han eier nogle faa Jorder paa Eyens Mark, som han dyrker til Frug i sin Huusholdning, og til at føre et Par Heste, har Magistraten funden for godt at paalegge ham, at han i sin Tour tillige med andre Borgere, som holdte Heste og Vogne, og brugte Eyens Avling, skulde være Vognmand, og for Betalning befordre Rejsende, hvilket han vidtløstigt beviser at være ubilligt og uanstændigt, ligesom det Magistraten end videre paastaer, at saadan Avling er borgerlig Næring, og at Vedkommende, hvad enten de ere Borgere, Geistlige eller andre, deraf bør svære borgerlig Lyng; paa alt dette Magistraten dog, indtil videre, har erhvervet Stiftamtmandens Approbation. Tillige med Stiftamtmandens Erklæring af 31 Jan. 1764, som henholder sig til Magistratens Erklæring, og gaaer ud paa, at da alle de andre, der have Markjorder, som ikke ere dem tillagte pro officio, maae kiøre, saa kan han ikke fritages derfor, uden Kongl. allernaadigst Dispensation, som ikke kan være til nogen Fornærmelse for de øvrige, saalænge det bliver uden Følge; ligeledes formener han, at det vilde blive betydeligt for Borgerkabet, om de Markjorder, som Geistligheden eller Magistraten i Tiden maatte tilforhandle sig, skulde være befriede for de ordi- og extraordinaire Paabud, som Borgerne der i Byen ere eller blive paalagte, og at alle, som kiøbe eller eie Eyens Markjorder, billig kan paalegges lige Byrder med Borgere af slige indkiøbte Jorder. Og Biskopens Erklæring af 7 Febr. som formener, at Alvebrug paa en Kiøbstæds Marker umyelig kan ansees som en borgerlig Næring, saa længe En ikke avler meere, end han bruger i sin egen Huusholdning, det han beviser med adskillige Reskripter, og deriblant et angaaende Colding af 8 Februarii 1724 og et andet angaaende Horsens af 4 Decbr. 1739, hvoraf han udleder, at Magistraten i Følge Lovens 3—4—11 har været ubefoiet til at paalegge Professor Worm eller andre Geistlige, som maatte være i lige Tilfælde med ham enten Kiørsel eller andre Byrder, og indstiller, om de ikke derfor bør være befriede.

* * *

Omendffient denne Dvæstion, for saavidt Kiørselen eller Rejsendes Befordring allene angaaer, ikke just synes at være af den allerførste Betydning, saa maae det dog tilstaaes, at ligesom derudi er nok skrevet, saa er der en heel Del paa begge Sider at sige.

Pro:

Professor Worm, hvis Embede er at være Rector i Mars, og som paa Mars Mark eier og dyrker nogle saa Jorder til Brug i hans Huusholdning, og til hans egen Huusførnødenhed, kan have Varsag til at finde det fremmed, at han mod hans Villie skal nødes til, i hans Tour at befordre Reifende for Betalning, eller at være Vognmand. Saadant maae komme ham saa meget mere underligt for, som det tilforn har været ubekendt, og det just indfalder, at han baade er den første og for Tiden den eneste Embedsmand, det er truffen paa.

Derimod, da Magistraten og Stiftamtmanden ofte er blevne uleiliggede med de Reifendes Befordring, og der hos dem ofte er bleven klaget over, at saadan Befordring ikke blev præsteret som den burde, da saavel den ene som den anden søgte derfor at undrage sig, saa er det vel muligt, at de tilsidst for at faae saadan Befordring afgivet, have seet sig forbundne til at forbinde den som en Byrde eller Tynge med en anden Jordeel, og i Følge deraf at vedtage og fastsætte, at enhver, som holdte Heste og Vogne og brugte Avling paa Aarhus Marker, skulde være forbunden til, i sin Tour at befordre de Reifende.

Jeg understaaer mig ikke at give Anledning til, enten at forandre eller at ophæve denne Foranstaltning; thi isald Stiftamtmanden og Magistraten siden indberettede, at de ikke paa anden Maade faae sig istand til, at faae de Reifendes Befordring besørget, maatte man dog komme dertil igien.

Da det nu træffer sig, at Professor Worm er den eneste blant Geistligheden og Deres Majestæts Beriente i Mars, som for Tiden eier Markjorder, og altsaa den eneste, som denne Foranstaltning angaaer, og Stiftamtmanden, som har approberet den, selv hidsætter, om han for hans Person, og uden Følge for andre, maatte blive allernaadigst frietaget fra at forrette sig Kiørsel, og erklærer, at det lidet kan gavne eller skade Byen, om hans Vogn kører Reiser eller ikke, samt at den Paastand, der i dette Tilfælde skeer af Byen, rettere henføres til private Hensigter, end til sand Nytte, saa tænker jeg, at dette er den beste Maade at komme ud af denne Sag paa, og skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det
allers

allernaadigt maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmændene og Biskopen i Aars: At, saalænge Professor Worm ikke bruger anden eller større Avling paa Aars Marker, end til hans egen Huusforfødenhed, skal han ikke være forbunden til, mod hans Villie at forrette Kiørsel og at befordre Rejsende; dog, at det i det øvrige og indtil videre har sit Forblivende ved den søiede Foranstaltning.

Men, da det dog var at ønske, at det med de Rejsendes Befordring i Aars kunde sættes paa en anden Fod, hvilket jeg og skulde formene at være mueligt, naar det blev angrebet paa den rette Maade, fornemmelig Aars Bye har anseelige Marker og Jorder, saa skulde jeg derhos indstille, om Stiftamtmanden i Aars kunde tilskrives: At han, saavidt mueligt, selv ved Magistraten havde at see derhen, at et Slags Vogtmands-Lang i Aars kunde blive indrettet, saaledes, at de Rejsendes Befordring hastigere kunde skee, uden at nogen skulde nødes til, derudi mod sin Villie, at tage Deel.

Den anden Døvelion, som her paa en Slags Maade er omtvistet, nemlig: om det, at bruge Avling paa Aars Marker til sin Huusforfødenhed, er en borgerlig Næring, hvoraf bør svares Borgerlig Lyng? anseer jeg for at være langt vanskeligere og af langt større Betydning.

Det Argument er ganske rigtigt, som Professor Worm blant andre betiener sig af, at intet Brug kan faae Navn af borgerlig Næring, saa længe det allene strækker sig til egen og Huusforfødenhed.

Om En sger sine egne Klæder og Skoe, forfærdiger sine egne Meubler af Jern eller Træe, anlegger og dyrker sin egen Have med videre, kan han derfor ikke siges at bruge borgerlig Næring.

Deraf synes at syde, at om En dyrker sin egen eller leiet Jord og bruger dens Afgrøde i sin Huusholdning, kan det ei heller kaldes borgerlig Næring.

Derimod maae det og tilstaaes, at, naar en Bye meesten er blottet for al Handel, haver saa Haandværksfolk, og slet ingen Fabriquer og Manufakturere, men derimod store Marker og Jorder, og en anseelig

Aolsbrug, da kan det ikke tages Værdigheden ilde op, om de ligne nogle af de Skatter og Tynger, som Byen haver at udrede, paa saad. n Aolsbrug.

Hvor Agerdyrkning er det fornæmteste Borgerne i en Bye have at ernære sig af, der faaer Agerdyrkning vel, for saavidt Skatter og Tynger angaaer, ansees for en borgerlig Næring, siden der lidet eller intet andet er, hvorpaa det kan ligned, som skal udredes af borgerlig Næring.

Hvovridt Mars Bye er i det Tilfælde, kan jeg ikke sige, men da det er bekiendt, at visse Byrder, især Indquarteringen for Kjøbstederne, paa nogen Tid anseelig ere formerede, saa bør man være saa meget mere værsom udi, at unddrage nogen, enten Person, Ting eller Brug fra at tage Deel derudi.

Da denne Qvæstion kun hændelsevis er fremsat, saa tænker jeg, at det just ikke er fornødent ligesrem at svare derpaa. Men da det, som meest synes at støde Bedkommende, er, at Magistraten derfra undtager de dem selv og andre pro officio tillagte Jorder, hvilket de endog synes at udstrække saavidt, at de der leie og bruge slige Jorder, ikke deraf ansættes i nogen borgerlig Næring, saa skalde jeg indstille, om Stiftammanden tillige kunde tilskrives: At, naar det skal ansees som borgerlig Næring, til egen Luusfornsødenhed at bruge og dyrke et Stykke eiet eller leiet Jord paa Mars Marker, og borgerlig Tynge deraf svares, saa synes det rimeligt, at saadant strækker sig til alle Byens Jorder, endog dem, der pro officio ere En eller Anden tillagte, saaledes, at de der leie og bruge slige Jorder, ligesaavel som de, der bruge andre eiede eller leiede Jorder, deraf sættes i Nærings-Skat. Kjøbenhavn den 25 Junii 1764.

Cancelliet resolverede under 8 August 1764:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev den 3 September 1764 udfærdiget Kongelig Befaling til Kammerherre Rosenørn og Biskop Bildsøe.

CII.

Erklæring over en Ansøgning af 21 Novbr. 1763 fra Herreds Betientene i Mærløse Herred, hvorudi de andrage, at Hr. Kammerherre Grev Holslein har ved Lethrabortz Birketiente ladet holde Auction over Bunderup Gaards Forpagtning, hvilket dog tilkom dem, da Bunderup Gaard og Gods, i Følge sal. Grev Holsleins Erklæring, er henlagt under Lethrabortz Birk, paa de Villkaar, at de nu værende Rættens Betiente intet skulde afgaae i deres Rettighed og Indkomst. Ellige med Grev Holsleins Erklæring af 30 Jan. 1764, som melder, at Auctionen gik frugtesløs af, og at Herreds Betientene intet dermed havde at befille, eller med Bunderup Gaard og Gods.

* * *

Da salig Geheimeraad Grev Holsleins Declaration for Mærløse Tudsø Herredsting, som uden Tvivl, kommer overens med Bevillingen paa at henlægge Bunderup Gaard og Gods under Grevskabet Lethrabortz Birk, er i Medhold af Herredsfogdens og Herredsfriverens Ansøgning, saa skulde jeg indstille, om Hr. Kammerherre Grev Holslein, som ganske vist vil esierkomme, hvad han veed, at hans salig Hr. Fader har lovet eller erklæret at love, kunde tilskrives: At, da Bunderup Gaard og Gods er henlagt under Grevskabet Lethrabortz Birketing, de da værende Rættens Betiente ved Mærløse Tudsø Herred, deres Rettighed og Indkomst usfortrænkter, hvilket ikke allene er at forstaae om Sogedkornet og den visse Indkomst, men og om den uvisse Indkomst, som det eeneste, den ene Rættens Betiente, nemlig Herredsfriveren haver; saa synes det og at tilkomme bemeldte Betiente, saa længe de leve og i Embedet forblive, at forrette de paa Bunderup Gaard og Gods forefaldende Auctioner, eller ifald Grevten heller vil bruge sine egne Birketienter, at Herredsbetientene dog nyde det derved faldende Salarium, og den derved værende Fortieneste. Kjøbenhavn den 26 Junii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 August 1764:
 Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre Grev Solstein den 18 August 1764
 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CIII.

Erklæring over en Erivelse af 16 Novbr. 1763 fra Soldkammer-Collegium til det Danske Cancellie, hvorved de indsendte Extract af endel Memorialer, som til dem ere indkomne, saavel fra adskillige Kiøbmænd i Kiøbenhavn, som handte paa de Amerikanske Eilande, som fra nogle af disse Eilanders Indvaanere selv, hvilke gaae ud paa følgende trende Poster, dem Kammer-Collegium og indfaller; nemlig:

- 1) At den Kongl. Danske Bøxel-Ordning eller Bøxel-Ret maatte vorde udvidet til de Amerikanske Colonier.
- 2) At Skibeorne derpaa Landet, som nu henstaae 10, 12 å 20 Aar, maatte med mere Nøiagtighed vorde behandlede og snarere tilendebragte.
- 3) At udi reene og klare Siedsager, hvilke allene for at vinde Tid, til Høieste-Ret vorde appellerede, maatte skee nogen anden Anordning, i Henseende til Hiemtingsdommens Opfyldelse, og at Appellanten skulde lade sig noie med ham stillende Caution. I den Henseende Kammer-Collegium begierer, at disse Poster udi Cancelliet nærmere maae vorde undersøgte, og de befindende Møiligheder efter Omstændighederne rettede, og Kammer-Collegium derefter gives Communication af det, som foranstaltes.

* * *

Den første Post, som Soldkammer-Collegium, i Folge af Kiøbmændenes til dem indkomne Memorialer, søffter at maatte vorde foranstaltet, bestaaer derudi, at den Danske Bøxel-Ordning eller Bøxel-Ret til de Kongl. Amerikanske Colonier maatte vorde udvidet.

Dette er allerede for lang Tid siden iværksat; thi udi Forordningen om Justitiens og Politicens Administrationer paa Deres Majestæts Eilande udi Amerika af 31 Martii 1755, fastsætter den tredie Artikel udtrykkelig, at Byfogderne skulde kiende og dømme i alle forekommende Sager, efter

Danst

Danske Lov og Ret, som overalt paa disse Steder bør gielde. Da nu den Danske Bexel-Ordning eller Bexel-Ret indeholdes udi Danske Lovs 5 B. 14 Cap. fra den 8 Ret. til den 28de inclusive, saa kan der ikke være Tvivl om, at jo denne Bexel-Ret allerede ved den anførte Forordning er indført paa Deres Majestæts Eilande i Amerika.

Deraf, og i Erdeleshed af Danske Lovs 5te Bogs 14de Cap. 26de Art., følger det, som Kiebmændene i Deres Ansøgning til Kammer-Collegium af 31 Julii 1761 have forlangt, at den, som saadan protesteret Bexel i hænde haver, maae, ligesom her brugeligt er, for den fordrende Summa uden Ophold giøre Execution hos Traffanten.

Hvad det angaaer, som bemeldte Kiebmænd end videre foreslaaer: At naar saadanne Bexeler her fra Europa komme tilbage med Protest, der da i recambio eller Hen- og Her-Bexel maatte betales 15 pro Cento foruden Bexelens Summe, isteden for, at Lovens 5te Bogs 14 Cap. 22 Art. kun fastsætter 12 pro Cento eller een af Hundrede om Waaneden; da, som saadant medfører en merkelig Forandring i vores Bexel-Ret, saa understaar jeg mig ikke at raade dertil, fornemmelig saa længe jeg ikke veed enten hvem det er, der har foreslaaget og forlangt det, eller paa hvad Grund det er forlangt, hvorom ikke meldes det allermindste enten i Extracten af Suppliquen eller i Kammer-Collegii Skrivelse, hvorover jeg saa meget mere maae undre mig, som denne Materie allene vedkommer det Danske Cancellie, og det dog havde været af nogen Betydnhed at vide, hvem det var, der havde foreslaaet denne Forandring, og om ei allene de meest accrediterede Kiebmænd her i Byen, som handle paa Vestindien, men og Vestindianerne selv dermed vare enige og ønskede saadant.

Den Grund, de have beraabt sig paa, kan jeg nok forestille mig tildeels at have været, at den sædvanlige Rente i Vestindien er 6 pro Cento, og altsaa høiere end her, hvor den kun er 4 à 5 pro Cento, hvoraf synes at synde, at protesteret Bexel-Rente og der burde være høiere end her. Men derpaa kan og svares, at Loven antager og tillader 6 pro Cento sædvanlig Rente, og at altsaa den, i Lovens 5te Bogs 14de Cap. 22de Art. fastsatte protesteret Bexel-Rente derefter er indrettet.

Jeg skulde saaledes formeene, at denne Post, hvorom der ei heller udtrykkelig er meldet i Kammer-Collegii Skrivelse, kunde udsættes.

Den 2den Post, som Kammer-Collegium i deres Skrivelse melder om, bestaaer derudi, at Sterboerne der paa Landet, med mere Nøiagtighed maatte vorde behandlede, og ikke som tilforn, uafgjorte henstaae i mange Aar. Ved Forordningen af 31 Martii 1755 dens 8de Art. er det fastsat, at Skifterne skulde forrettes af Bysfogden tillige med Bys-Skriveren paa hvert Sted, med tvende hannem af det Secrete-Raad tilseiede vederhæftige Mand, som tillige med ham, for Sterboernes og de Umyndiges Midler skulde staae til Ansvar.

Man har derved søgt at forebygge det, som der dog nu klages over, nemlig: at Skisteforvalteren ikke skulde tage Sterboernes Midler til sig og benytte sig deraf, og derved faae et nyt Motiv til at udhale Skifterne, og lade dem henstaae uafgjorte. Man burde ikke troe, at tvende vederhæftige Mand, som tillige med Bysfogden maae staae til Ansvar for Sterboernes Midler, skulde tillade ham at sidde inde dermed, og benytte sig deraf.

Hvorvidt General-Gouverneuren og det Secrete-Raad har efterkommet det, dem ved denne Artikel er paalaagt, veed jeg ikke. Imidlertid har jeg hidindtil ikke merket noget til, at der, i det Danske Cancellie, hvor denne Sag egentlig henhører, er indkommen nogen Klage over, at Skifterne paa disse Eilande bleve usforvarligen opholdte.

Hvad som meldes om Skifter, der have henstaaet i 10, 12 à 20 Aar, kan ikke være at forstaae uden om Compagnis Tid, og det der er skeet, førend Forordningen af 1755 udkom.

Men, da man dog merker, at flige Klager ere indløbne til Kammer-Collegium, og der i dette Foraar er gaaet et allernaadigst Reskript til Stiftsamtmandene og andre Vedkommende i Danmark og Norge; hvormed Hensigten har været at forbinde Skisteforvalterne til at bringe de dem ansfotroede Skifter til hastig og vederbørlig Ende og Rigtighed, og at forbinde vedkommende Øvrighed til at have Jndseende dermed; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om et ligesaadant Reskript kunde med den fornødne For-

Forandring gaae til General: Gouverneuren over de Amerikanske Eilande, da derudi endnu udtryffeligt kunde tillegges: "At Skifter af ringe Værdighed, hvorudi intet Proclama behøvedes, skulde være tilendebragte inden 6 Maaneder efter at Dødsfaldet var indtruffet, og at Skifter af større Vidtsøgtighed, hvori Proclama eller anden saadan Bekjendtgørelse og Indfaldelse maatte eragtes aldeles nødvendig, skulde være tilendebragte inden 6 Maaneder, efter at Proclama eller Indfaldelsen var udebet; og at General: Gouverneuren skulde have nøie Indseende med, at Skifterne saasnart mueligt tilendebringes, og ikke længere henstaae uafgjorte, end vigtige Aarsager og den høieste og yderste Nødvendighed udso dre."

Da jeg og af Kiebmandenes Supplique erfarer, at Auctioner over Sterboernes Eff.cter og Mobilier ofte uden foregaaende Proclamation og Publication ere anstillede, hvorover der ei heller hidindtil er indkommen nogen Klage i Cancelliet, ligesom Kammer Collegium ei heller nælder derem i deres Skrivelse, men det derhos er heel rimeligt, at saadant kan foretages af en egenyttig Skifteforvalter, som derved sæger at tilveiebringe sig og sine Sterboernes Effecter for en slet og ringe Priis, skient det aabenbar strider imod Auctions:Forordningen af 19 Decbr. 1693 dens 10 Art. saa skulde jeg indstille, om bemeldte Reskript til General: Gouverneuren endnu kunde clausuleres: "At udi de Sterboer, hvor der vare umyndige, fraværende eller ingen Arvinger, skulde Skifteforvalterne med de nærværende Arvingers, og de Fraværendes og Umyndiges Fuldmægtigers og Værgers og andre Vedkommendes Samtykke, saasnart mueligt og tienligt besørge de Sterboen tilhørende Effecter og Mobilier bortsolgte paa offentlig Auction, som betimeligen og i det mindste 8 Dage forhen ved Placater og anden derpaa Eilandene brugelig Maade er bleven bekjendtgjort. Skulde de Skifteforvalterne understaae sig, at bortselge noget en Sterboe tilhørende, enten uden offentlig Auction, eller paa Auction, som ikke paa behørig Maade har været bekjendtgjort, da skulde de ei allene erstatte Sterboen al det Tab, den derved maatte ansees at have lidt, men og desuden efter Omstændighederne, derfor ansees og straffes."

Det 3die, som Kammer-Collegium i deres Erklæring melder om, er, at udi reene og klare Gieldssager paa disse Eilande, hvilke allene for at vinde Tid, eller for at chicanere, til Høieste-Ret vorde appellerede, maatte ssee nogen Anordning, i Henseende til Hiemtings Dommenes Opfyldelse, og at Appellanten skulde lade sig nøie med ham stilsende Caution.

Omendskjønt derom ei heller har været meldt noget i Cancelliet, saavidt jeg veed, saa har jeg dog, saavel i Høieste-Ret, som ved andre Leiligheder erfaret, at det forholder sig saaledes, som Capitain Koepstorff i hans Forskilling til Kammer-Collegium af 28. Martii 1763 melder, og at det er temmelig almindelig Brug paa disse Eilande, naar nogen i en reen og klar Gieldssag, hvor han ikke har det allermindste at ansøre til hans Befrielse, er saavel ved Underretten, som ved Oversretten dømt til at betale, appellerer han dog ligesuldt til Høieste-Ret.

Foruden det, at adskillige blant Indvaanerne paa disse Eilande ere stette Betalere, som ikke giengielde, hvad de ere skyldige, ferend de ved Execution og Udlæg eller Indførsel tvinges dertil, saa kommer der endnu een Omstændighed til, som fornemmelig indeholder Grunden til saadant deres Forhold, nemlig, at den, som paa disse Eilande har Penge eller Penges Værd mellem Hænderne, derved ofte og jævnlig kan giøre anseelige Fordele.

Naar En nu, ved Under- og Overretten er dømt til at betale nogle Tusende Rigsdaler, veed han, at han, ved at appellere til Høieste-Ret vinder saa meget, at han kan beholde Pengene i 2 à 3 Aar, indtil der kan ssee Execution efter Høieste-Rettes Dom. Han agter da ikke at han ved Høieste-Ret kan blive dømt til at betale 2 à 300 Rdr. i Omkostninger, foruden de sædvanlige Renter, saasom han venter imidlertid at tilveiebringe sig 3 à 4 Gange saa megen Fordeel, ved at beholde og bruge Pengene.

Da nu saadant forarsaager begge Parter anseelige Omkostninger, og desuden meget svækker den almindelige Credit paa disse Eilande, hvilket er af saa megen større og farligere Følge, som det er bekiendt, at de, der herfra handle derhen, maae lave sig paa, at give anseelig og lang Credit,

og i nogle Aar at sie efter deres Penge, saa var det vel at ønske, at der imod kunde udfindes noget tilstrækkeligt Middel.

Derfor Uformuenhed altid var Aarsag i, at en Debitor appellerede til Høieste-Ret, saa kunde det Middel være nok, som indeholdes i Danske Lovs I B. 6 Cap. 23 Art., siden det er rimeligt, at den, der ikke er istand til at betale, ei heller er istand til at stille Caution.

Men da jeg tilforn har erindret, at endog de, der virkelig ere istand til at betale, og som altsaa vel kunde tilveiebringe antagelig Caution, ofte appellere til Høieste-Ret, allene for at beholde Pengene saa meget længere, saa skønnes lettelig, at dette Middel ikke er tilstrækkelig nok imod dem.

Men, da den anførte Lovens Artikel tillader Execution hos den, som i en reen og klar Sag er dømt til at betale, men er uvederhæftig og ikke kan betale eller stille Caution, uanset at han haver stævnet til Høieste-Ret, saa synes der ikke at være noget ubilligt udi, at det samme og gielder om den, der er vederhæftig, og baade kan betale og stille Caution, men ikke vil betale, allene for at beholde Pengene saa meget længere, hvorved han fornærmer sin Contrapart og betager ham den Ret, som ham tilkom saavel efter de ihændehavende klare Dokumenter, som efter de erhvervede Domme.

Jeg skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt, ved et Reskript til General-Gouverneuren at fastsætte: "At, naar nogen udi en klar og reen Gieldssag, hjer han søges efter rigtig Haandskrift eller Forskrivelse, som han ikke selv kan fragaae, er, der i Landet, saavel ved Under- som ved Overretten dømt til at betale, og han dog ligesuldt stævner Sagen ind til Høieste-Ret, da skal saadan Appel eller Indstævning ikke være Sagsøgeren hinderlig udi, at han jo, efter de erhvervede Domme, maae lade gjøre Execution hos den Skyldige, imed at han stiller Caution for alt hvad deraf maatte flyde, iiald Dommen skalde blive underkiendt eller forandret. Men, hvad de Sager angaaer, hvor der exciperes mod Gielden, og hvor der i Sagen er Quæstio Juris eller facti; da skal dermed, og naar saadanne Sager indstævnes for Høieste-Ret, i alle Maader

forholdes efter Lovens Forskrift, hvilket General-Gouverneuren til alle Vedkommendes Efterretning, haver paa samtlige Deres Majestæts Eilande i Amerika, at lade bekendtgjøre." Da der af det, som saaledes allernaadigst bliver resolveret og reskriberet til General-Gouverneuren, vel vil gaae Communication til det Bestindiffes Guineisles Rentes samt General-Toldkammer, efter deres derom giorte Begiering. Kiøbenhavn den 28 Junii 1764.

Cancelliet resolverede ogsaa herpaa under 8 August 1764:

Eyp. deres efter General-Procururens Erklaring.

Herefter afgik en Kongelig Befaling under 26 April 1765 til Consulerhæaad og General-Gouverneur Baron von Prock.

CIV.

Erklaring over en Forestilling fra Commissarierne i Egen Marcus Madsen (en Tilsynsmand ved Toldvæsenet i det Coldingiske District, som i Aaret 1754 var paa Veien fra Colding overfalden af treende Personer, der ilde havde medhandlet ham, og deels sønderknuset deels udrevet hans Vine) angaaende, hvorved de indfende den af dem den 23 August 1763 affagte Dom over adskillige i denne Sag Deelagtige, som de, der ikke havde anholdt Bierningsmandene, men forhjulpet dem til at undvige med videre, hvilke vare tildeels friskundne, tildeels domte til nogle Bøder og Omkostninger; thi de treende Bierningsmand vare i Aaret 1756 domte ved Colding Birketing, men vare af Arresten undvigte. Tillige med Amtmandens Geheimeraad Bylows Erklaring derover af 24 Februarii 1764, herved han giennengaaer Dommen Post for Post, og i de fleeste Poster retter den, samt indsender 12 Memorialer og Erklaringer, som til ham vare indkomne fra nogle af dem, der i Dommen vare domte til Mulcter og Omkostninger, efter at han havde ladet dem bekendtgjøre Dommens Indhold og den dem tillagte Forfølse, saavel som den dem paalagte Straf. For nemmelig indsender han en vidtseftig Deduction fra hans forrige Fuldmægtig Birkedommer Sonnen, som var inddraget under Commissionen, og ved Commissionens Dommen No. 21 domt til at betale 50 Rdr. til Commissionens Omkostninger, hvilket Geheimeraaden formeener at være Uret, og beder, at han maae vorde befriet fra at betale denne Mulct, da han desuden er fattig.

* * *

Da de tvende Commissarier have havt Kongelig allernaadigst Befaling at kiende og dømme i denne Sag, og nu virkelig have affagt Dom, saa meener jeg, at det allene tilkommer Højeste-Ret at forandre, stadfæste eller underkiende samme Dom.

Jeg veed ikke tilfulde, hvad Hensigten haver været med at sende Dommen til Amtmandens Hr. Geheimeraad Bylows Erklæring, men det veed jeg, at den ikke har været den, som han synes at have antaget, nemlig, at han skulde være Commissariernes Overdommer, indkalde samtlige Parter, for af dem at erfare, hvad de havde at indvende mod den affagte Dom, og hvad de havde til deres Undskyldning at anføre, og derefter give sin Betænkning over hver Post i Dommen især, hvorvidt han formeenste, at samme burde forændres, strærpes eller formildes.

Commissarierne have kiendt og dømt i denne Sag, i Følge den dem derom tillagte Kongelige Befaling. Den een af dem har et Embede, men et saadant Embede, som ikke staaer i den allermindste Forbindelse med den ham her anbefalede Commission; den anden af dem er ikke i nogen Kongelig Betiening, men er udsøgt til denne vidtseftige og fætrædelige Commission, hvorfra den ene efter den anden begjerte sig fritaget, allene, som en der i Egnen værende bekiendt, fornuftig og lovløshyndig Mand. Da de, uden i nogen Maade at bruge Udflugter, have efterkommet de dem tillagte Befalninger, og affagt Dom i Sagen efter deres beste Skjønsomhed, saa maae jeg tilstaae, at det er stedende for dem at erfare, at Amtmanden indkalder de paaagjældende og paadenite Personer, for at erfare af dem, hvad de have imod den affagte Dom.

Derfor Amtmanden allene havde effet Bekommandes Erklæring, om de acquiescerede ved den ergangne Dom, eller agtede at appellere samme, og blant de første havde modtaget Ansøgning fra dem, som underkastede sig Deres Majestæts Naade, og søgte om Straffens Forvildelse eller Eftergivelse, samt efter Omstændighederne anbefalet samme; da kunde jeg begribe at det, han havde foretaget sig, vedkom hans Embedes men, naar jeg betragter de indsendte Memorialer, da ere nogle af dem forfattede, som ordentlige Indlægge, hvorudi de giennemsegle den af-

sagte Dom, og seje at vise, at samme ingen Grund haver i Lov og Ret, men fortiener at tilfidesettes og underkendes; ligesom Amtmanden og i Følge deraf, har forfattet en Erkløring eller Eragning, som synes at sætte det samme forud.

Efter slige Omstændigheder, og for saavel at vise Amtmanden, i hvilken Henseende Dommen tilførn har været ham tilsendt, sem at give Commissarierne en Slags Fyldestgiørelse, ifald de ellers vide, hvad med deres Dom er foregaaet, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Amtmanden Hr. Geh.imeraad Bylow kunde tilskrives: At lade den affagte Dom forkynde for Vedkommende, og at lade den erøvere hos dem, som ikke forlange at appellere.

Men da der dog ere nogle blant disse Personer, som synes at kunde giøre sig nogen Slags Haab om Deres Majestæts Naade, skient just ikke til Straffens Estergivelse, saa dog til dens Formildelse, og det er billigt at de ikke udelukkes deraf, saa skulde jeg indstille, om Amtmanden tillige kunde tilskrives: At, ifald der iblant de Skyldige maatte være nogle, som ikke vilde eller kunde appellere, men dog efter Omstændighederne og Forsøelsens Bestaaffenhed kunde have Aarsag til at giøre sig Haab om Hans Majestæts Naade, saa havde Amtmanden derom at indkomme med allerunderdanigst Forestilling. Kiøbenhavn den 30 Junii 1764.

Herpaa blev ligeledes under 8 August 1764 i Cancellie-Collegio resolveret:

Expederes efter General-Prokureurens Erkløring.

Hersefter blev Geheimeraad og Amtmand Bylow under 18 Aug. 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CV.

Erkløring ober en Forestilling fra Over-Hofmesteren paa Coer Grev Danne-Riid af 2 August 1763, hvorved han indsender en Klage og et Politie-Forsør angaaende trende Underofficerer og 30 Recruter af Prinds Frederichs Regiment deres Opsørsel i Giennesslev Bye paa Academiets Gods, hvor de paa deres

res Marsch til Kiøbenhavn have været indquarterede og meget slet opført sig, især de tvende Underofficerer, ved at prygle den Vonde, de vare indquarterede hos, og afvinge ham, hvad de vilde have, ved at slaae og hugge en frugtfuldmelig Kone over Armen m. v. Tilligemed Krigs Directorii Betænkning derover af 10 Decbr. 1763, hvorved de indsende et Krigsforhør, som foresliller Duzgangen noget anderledes, og indstille, om ikke Sagen forteligen kunde afgjøres saaledes, at de Underofficerer som have ført Transporten, med en arbitrar Straf bleve anseete, og Vedkommende alvorligen advarede, herefter at afholde sig fra sig utilladelig Tummel og Klammerie. Og Grev Danneberg's senere Betænkning over Foregaaende af 25 Decbr. 1763, som gaaer ud paa, at Krigsforhørerne ikke svække det edelige Politieforhør, i den Henseende han indstiller, om Vedkommende burde underkastes Krigsret og Dom.

* * *

Vel har disse Recruters og især de tvende Underofficerers Opførsel været heel voldsom og utilladelig, men da det neppe bliver mueligt at faae det, der er foregaaet i Niels Nielsens Huus tilstrækkelig oplyst og beviist, og man merker, at den ene Recrut strax paa Stedet i Fiemmeslev Bye er af Underofficeren bleven afstraffet med Stokkeprygl for hans Opførsel med Rasmus Andersen og hans Kone, hvormed Bønderne den Tid have syntes at være tilfreds, ligesom man og seer, at de tvende Underofficerer have betalt, hvad de have faaet i Niels Nielsens Huus; saa skulde jeg tænke, at General-Krigs-Directorium paa deres Pro-Memoria kunde svaare: "At omendskjønt Politieforhøret temmelig tydelig synes at vise, at disse Recruters og Underofficerers Opførsel i Fiemmeslev Bye maae have været heel voldsom og egenraadig, saa dog, da nærmere og videre Oplysning neppe bliver at erholde, har man intet imod, at Sagen efter General-Krigs-Directorii Forslag bliver afgjort paa den korteste Maade, naar kun de tvende Underofficerer, og især Knoblauch med saadan arbitrar Straf blive anseete, at de deraf kunde lære en anden Gang at opføre sig fredeligere og anstændigere, og de øvrige alvorligen blive advarede, esters dags at afholde sig fra sig utilladelig Tummel og Klammerie." Kiøbenhavn den 1 Julii 1764.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio under 8 Julii 1764 resolveret: Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev General-Krigs-Directorium fra Geheimeraad Thott den 18 August 1764 tilskreven.

CVI.

Erklæring over en Supplique af 23 August 1763 fra en Bonde Baattel Monsen fra Bergens Amt, der foreskilder, at da han var kommen til Bergen med sin Jagt, og løstgjort samme i Bolverket, kom Havnefogden, som han ikke kjendte, og viste ham bort og lod hans Toug løse, hvorefter han kom i Klammerie med Havnefogdens Tiener, saa han derover blev arresteret og Sag mod ham anlagt ved Byetinget, hvor Arresten er kjendt lossig og han dømt til Bøder og Omkostninger. Da han in:stævnde denne Dom til Raadsruen, blev den der afvist paa den Grund, at den af Stiftamtmanden var approberet, hvorpaa han har stævnet til Over-Hofretten; men da han der maade frygte samme Skiebne, udbeder han sig Kongl. Resolution, at Stiftamtmandens Paategning og Approbation paa Byetingsdommen bør, som uefterrettelig at ansees, og ikke være til Følge udi den af Supplicanten for Over-Hofretten indstævnte Sag. Tillige med Stiftamtmandens Erklæring af 15 Nov. 1763, som viser, at det, der er stiet, kommer overens med Forordningen af 16 Sept. 1735 Cap. 2 Art. 6, som vil, at slige Sager strax skulle afgjøres, derimod denne stakkels Bonde, som lader sig forlede af andre, søger den allerlangste Ret, og Vice-Statholderens Erklæring af 21 Jan. 1764, som i Hensende til Hovedsagen er enig med Stiftamtmanden, men meener, at Arrestsagen kunde forblive ved almindelig Lands Lov og Ret.

* * *

Saavidt jeg skjønner, vilde det mere skade end gavne Supplicanten, om hans allerunderdånigste Ansøgning enten ganske eller tildeels blev bevilget.

Ved Bergens Byetings Dom af 18 Decbr. 1762 er han, for hans Udydighed og Opsætning d mod Havnefogdens Ordre, og fordi han overfaldt Havnefogdens Tiener, der vilde giere Touget løs, og kastede ham i Seen, dømt til at betale 23 Rdr. 3 Mark i Bøder og 20 Rdr. i Omkostninger, og saaledes i alt 43 Rdr. 3 Mk., og desuden er den ham paalagte Arrest confirmeret.

Denne

Denne Dom, som Stiftamtmanden i Folge Forordningen om Havnævnesenet af 16 Sept. 1735 Cap. 2 Art. 6. har approberet, har Supplicanten først indstævnet til Bergens Raadstue, og da den derfra paa foranferte Grund er afviist, for Over: Hofretten.

Jeg er noget nær vis paa, at siden den Tid Bhyetings: Dommen gik, har Sagen allerede kostet ham meere, end han ved samme Dom var demt til at betale. Sik han Lov med Sagen at gaae til Over: Hofretten, og derfra enten til Høiester: Ret, eller tilbage til Raadstuen og saa fremdeles, vilde den endnu koste ham 3 à 4 Gange saa meget.

Jeg slutter deraf, at det forholder sig saaledes, som Stiftamtmanden melder, at denne stakkels Bonde er falden i flette Folkets Hænder, som søge at indvilde ham i Processer, og derved at udsue ham. Jeg ser, at den bekendte Procurator Johan Simon Cramer har fært hans Sag for Bhyetinget og Raadstuen, og kan deraf slutte, hvem det er der leder ham.

Efter den anferte Forordning af 1735 kunde Supplicanten, naar han vilde paaanke Bhyetings: Dommen, henvende sig til Stiftamtmanden, og naar han ikke havde været fornøiet med hans Decision, til Vice: Stattholderen; hvortil han mueligt kunde havt nogen Høie, ved det, at Stiftamtmanden approberede Bhyetings: Dommen uden SupPLICANTENS forevidende, og uden at høre, hvad han derimod maatte have at indvende. Istedet for at gaae denne, som den korteste Wei, hvorved Sagen i kort Tid kunde været afgjort, vil han endelig gaae Retterne igiennem og derved nødes til at øde mere Tid og Penge.

Jeg tænker saaledes, at det er en Lykke for SupPLICANTEN, at hans Ansøgning ikke bliver bevilget.

Vel formener Hr. Scheimeraad og Vice: Stattholder Benzoni, at, omendskjønt det med Hovedsagen og dens Forsølgning burde forholdes efter den i Forordningen af 16 Sept. 1735 Cap. 2. Art. 6. foreskrevne Wei og Maade, saa kunde dog Sagen angaaende den Baatte Mønsens Person paalagte Arrest derfra adskilles og forblive ved almindelig Lands Lov og Ret. Det er og vist, at der endog i Hovedsagen selv er noget, som ikke saa ligefrem kan henføres til de i den anferte Artikel ommeldte Sager,

Eager, men ligesom Arresten ved Byetinget er, under Et paakiendt med Hovedsagen, saa beroer og Arrestens Justification eller dens Lovlighed og Ulovlighed paa Hovedsagens Udfald.

Har Baattel Monsen ikke gjort andet, end han var berettiget til at gjøre, og ikke forset eller forgrebet sig enten mod Havnefogden eller hans Tienere, saa er Arresten ganske vist ulovlig. Men har Baattel Monsen været gienstridig og overhørig mod Havnefogdens retmæssige Befalning paa hans Embeds Begne, og paa en voldsom Maade overfaldet Havnefogdens Tjener og kast ham i Søen, da han vilde udføre Havnefogdens Ordre, saa synes den hans Person paalagte Arrest at være heel lovlig og befoiet.

Efter slige Omstændigheder, og da det kun vilde forarsage Supplicanten nye Vidtørlighed og Omkostning, ifald han fik Lov at udføre Arrestsagen for sig, ved almindelig Pands Lov og Ret, skulde jeg formene, at herpaa kunde resolveres: Forbliver ved Forordningen om Havnevæsenet af 16 Sept. 1735.

Men, da jeg med alt dette af Aeterne finder nogen Aarsag til at slutte, at Havnefogden, ved at handle alt for fremsusende, og ved at paastaae en alt for hastig Efterlevelse af hans Befalning, især af en Bønde, som ikke kan formodes at vide Havne-Forordningen med videre, har givet Anledning til denne Sag, som ikke havde reist sig, naar han med Koldfindighed og Sagtmodighed havde beegnet Baattel Monsen, saa skulde jeg, for saavidt mueligt at forebygge saadant for Fremtiden, endnu allerunderdantigst indstille, om Stiftamtmanden i Bergen kunde tilskrives: At lade Havnefogden i Bergen Barthold Meyer foreholde og advare, at han med al muelig Koldfindighed og Sagtmodighed haver at beegne Fremmede, som komme i Havnen med deres Jagter og andre Sartsier, og især Bønder, af hvilke man ikke kan paastaae, at de skulde vide Havne-Forordningen og hvorudi en Havnefogeds Embede bestaaer, og ifald saadanne befindes at legge an paa urette Steder, og hvor det ikke er tilladt, haver han paa en sømmelig Maade, at advare og undervise dem om deres Seil og Pligt og hans

hans Embeds Medfør, paa det han ikke, ved at æste en al for hastig Esterlevelse af dem, som mueligt ikke vide hvorfor, skal give Solt Leilighed til at forløbe sig, og derved foranledige slige fortrædelige Proccesser, som den Waattel Monsen befindes at være indviklet indi. Kjøbenhavn den 2 Julii 1764.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio den 8 August 1764 resolveret: Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad og Stiftammand Cicignon den 18 August 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CVII.

Erklæring over en Ekrivelse fra Kammer-Collegio af 1 Decbr. 1763, hvorved de sende en Memorial fra tvende Landsoldater om at faae en sde Mensalsgaard til Brug og Beboelse, som Præsten negter dem og har bortkastet til en anden Gaards Beboere, under hvilken den dyrkes som et sde Sted; saavel som en Ekrivelse fra Stiftammanden i Bergen til Kammer-Collegium, hvorved han anbefaler denne Ansøgning, og ligesaavel som Fogden finder den billig, dermed Kammer-Collegium og er enig, og ureener, at der kunde gaae Ordre til Præsten, om Cancelliet intet har derimod. Tilfige med Biskop Ahrenghes Erklæring af 20 Decbr. 1763, derudi han viser, at Præsten i Aaret 1756 har fæstet denne sde Gaard til tvende andre Landsoldater, som have forbundet sig til at bygge derpaa, hvilket de dog ei endnu have efterkommet, ved det, de have boet paa næste Gaard hos deres Forældre, og indstiller, om de ikke maae beholde den, imod at de forbinde sig til, inden en vis Tid at bygge.

* * *

Ligesom Hr. Biskop Ahreng, blant alle dem, der have havt med denne Sag at bestille, er den første, der har adspurgt den, som først og fremmest burde adspørges, nemlig Præsten, som er beneficeret med Gaarden Ford, saa har han og i hans Erklæring, ganske tydelig viist Beskaffenheden med denne Gaard, og hvad der er for eller imod enhver at sige, og endelig indstiller det, som i sig er det rimeligste, billigste og derhos mindst fornærmelige.

Jeg skulde i den Henseende formene, at Hr. Biskop Ahrenzes Erklæring kunde Kammer-Collegio tilsendes, og dem derhos tilskrives: At man sig dertil i alle Maader henholder, og er af den Formening, at, omendstkiønt de tvende Landsoldater Ingebræt Olsen og Rasmus Sivergsen, som Gaarden Sord er sætiet til, kunde ansees at have forbrudt deres Sæste eller Bøvel, ved det, at de ikke have holdt sig Sæstebrevet efterrettelig, saa dog, da Pæsten, som for Tiden er deres Zuusbonde, ikke taler derpaa, ere de nærmest og frem for andre, berettigede til at beholde samme Gaard, imod at de forbinde sig til, inden en vis Tid s. Ex. 3de Mar, at opsætte Zuus og Bygning paa Sord, eller isald det, formes delst Frygt for Sielofreed, ikke kan lade sig giøre, da at opsætte Bygning paa Avame, som dog skal tilhøre Sord, og det paa de Vilkaar, at isald det ikke skeer, skal de have deres Bøvel forbrudt og Gaarden Sord overlades til andre, som der ville bygge og boe. Kiøbenhavn den 3 Julii 1764.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio den 8 August 1764 resolveret:

Expederes efter General-Profkureurens Erklæring.

Heresfter tilskrev Geheimeraad Thott Rentekammeret den 25 Aug. 1764.

CVIII.

Erklæring ober en Memorial af 29 Martii 1764 fra de Tilforordnede i Hofretten, hvorudi de foresille, at da de ved den Anledning, at een af Hofrettens Committerede aflagt og for Høieste-Ret indskævnet Skifte-Decision, var hiembiist at paakiendes af Hofretten, havde, ved Memorial af 26 Febr. 1760, begiert at haandhaves ved den Forret, dem tilkom efter Reskriptet af 23 Au. 1728, var derpaa faldet allernaadigst Resolution: at Høieste-Rets Dom maatte efterleves. og Hofretten i Folge deraf i nærværende Tilfælde paakiende den indstævnte Decision. Da nu dette Reskript saaledes egentlig kun taler om nærværende Tilfælde, og Hofretten alletider forhen har været i Besiddelse af, at deres Committeredes (som foresille heele Hofretten) Skifte-Decisioner, directe ere indstævnedes for Høieste-Ret, saa ubbede de sig den høi Kongl. Raade, fremdeles at beholde samme Forret.

* * *

At Hofretten ved Reskriptet af 23 August 1728 just ikke med Visshed kan siges at have erhholdet det Privilegium, at deres Committeredes Skifte-Decisioner skulde umiddelbar indstævnes for Høieste-Ret, det haver sal. Geheimeraad Lewezau og jeg viist udi vores allerunderdanigste Erklæring af 14 Martii 1760 over Hofrettens Memorial af 26 Februarii samme Aar, da det, som Hofretten beraabte sig paa af samme Reskript: "At Hofrettens Skifteforvaltere for deres Forretning, naar den paaankes bør indstævnes til vores Høieste-Ret;" vel findes i Reskriptets Præmisses, som noget der er ansegt af Hofretten, men ikke i Conclusionen, som noget der er allernaadigst bevilget.

At Hofrettens Committeredes Skifte-Decisioner og indstævnes ikke directe for Høieste-Ret, men først for Hofretten, det kommer temmelig godt overeens med det, som ellers her i Riget er Praxis i Henseende til Magistraterne saavel i Kiøbenhavn som i de andre Kiøbsteder, der have Landstings-Rettighed, hvor tvende af Magistraten forrette Skifterne, og deres Skifte-Decisioner indstævnes for heele Magistraten.

Men, da Hofretten anseer det, at deres Committeredes Skifte-Decisioner indstævnes umiddelbar for Høieste-Ret, som et stort Prærogativ, og beraabe sig paa, at de alle Tider tilforn have været i Besiddelse deraf, hvilket det anførte Reskript af 1728 og synes at stadfæste, og jeg ikke kan see, at deraf kan flyde nogen betydelig Uleilighed, ligesom det ei heller er uden Exempel, da Universitetet her i Kiøbenhavn haver det Privilegium, at, omendskjont en af Professorerne, nemlig den, som er Secretarius Consistorii, allene forretter Skifterne ved Universitetets Jurisdiction, saa bliver dog hans Skifteforvaltning og Decisioner, naar nogen vil paaanke dem, indstævnet ikke for Consistorium, men lige for Høieste-Ret; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Hofretten i Kiøbenhavn: At deres Skifte-Committeredes Decision herefter lige til Høieste-Ret maae indstævnes. Kiøbenhavn den 4 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 8 August 1764:

Expederes efter General = Profureurens Erklæring.

Herefter blev under 17 August 1764 udsfærdiget Kongelig Ordre til Conferensraad Bartholin Zichel, som forrettede Justitiarii Vices i Høieste: Ret og Notits til Hofrettens Tilforordnede.

CIX.

Erklæring over tvende Pro: Memrier fra Krigs: Cancelliet det ene af 16 Julii og det andet af 4 August 1763, hvorved de communicere adskillige fra Chefen for Prinds Frederichs Regiment, som tillige for Tiden er Vice: Commandant paa Cronborg, Kammerherre Sixts til Krigs Cancelliet indkomne Relationer og Deductioner, hvorudi han besvarer sig over, at Færgemændene, Giskere og andre, som have Vaade i Helsingøer og paa Landet det omkring, ikke forvare deres Vaade saaledes, som de burde, men lade dem øste ligge uheftede, ei allene med Koerpind, men og med Aarer udi, saa at En, der vil desertere strax og uden videre kan betjene sig deraf, hvilket ved en anstilt Disposition af en af ham dertil commanderet Officører, saaledes er befunden, fornemmelig ved Landsbyen Alégaard og Snechersteenen. Ligeledes skal der være en Forening mellem Færgemændene i Helsingøer og Helsingborg, at, naar en Deserteur kommer over med en Vaad, og Eiermanden af Vaaden siden melder sig, bliver Vaaden ham leveret tilbage, mod at han giver en siden Douceur til den, der har forvaret den. I den Henseende have de og været meget misfornøiede med, da Kammerherren kiøbte en Vaad af en Svensk Deserteur, at han strax lod den hugge itu, siden de frygtede, at det vilde bevæge dem til, paa den Svenske Side at bruge Repræsalier og at gaae fra Foreningen, hvilket just var hans Hensigt. Da nu saadant meget letter Desertionen, indfiller han først, om ikke alle slige Vaade burde hugges itu; men siden, om ikke Kronen selv kunde affiobe Deserteurerne saadanne Vaade, og om ikke alle de Vaade, som ikke behørig vare heftede, burde confisceres. Tillige med Stiftamtmændens Erklæring af 11 Sept. 1763, som indsender Magistratens Erklæring i Helsingøer, og et Forhør over Færgemændene, der gaaer ud paa, at der ikke er nogen saadan Forening, men at det vel, fra lang Tid af, er in praxi forholdet saaledes; at deres Vaade alle Tider ere vel forvarede; at de endnu herefter vil hver Aften lade det eftersee; at ingen i lang Tid er med deres Vaade deserteret; at Halsgaard og Snechersteenen er uden for Byens Jurisdiction.

tion. Dertil Stiftamtmanden refererer sig og formener derhos, at Straffen kunde stierpes for dem, der omgaaes skidesløs med deres Baade.

Egesom det er vist, at Hr. Kammerherre og Obrist Sircks har gjort sig megen Umage for at undersøge og udfere denne Sag og at udfinde de bequemste Midler mod den i Svang gaaende Misbrug, saa er det og vist, at Desertionen meget lettes og befordres ved det, at de, der have Baade eller Færger ved Strandsiden, være sig Fiskere eller andre, ikke forvare dem, som de burde, men lade dem ligge ved Strandbredden i den Stand, at de, der vil desertere, lettelig og uden stor Vanskelighed kunne betiene sig deraf. Det er ligeledes vist, at saadan Eiernes Skidesløshed meget befordres ved en saadan Forening eller Aftale, som Kammerherren meldt er at være mellem Helsingørs og Helsingborgs Færgemænd, da den, som veed, at han med at erlegge en liden Douceur, faaer sin Baad igien, isald nogen gaar bort dermed, ikke er saa bange for, at det skal skee, og altsaa derved betages en stærk Bevæggrund til at forvare sin Baad saa meget bedre.

Det Kammerherren foreslaaer, at alle slike Baade, hvormed Deserteurer være overkomne, skulde enten strax hugges itu, eller af Kronen kobses, indseer man lettelig Grunden til, nemlig, den Formodning han staaer udi, at de paa den Svenske Side skulde gjøre det samme, og at Eierne af slike Baade altsaa skulde tabe alt Haab om nogenstunde at faae dem igien.

Dog er jeg ikke saa forvissat om Nyttens deraf, at jeg ligesvem tør raade dertil.

Den nærmeste og visseste Virkning af alt hvad der saaledes foranstaltes, er, at det bliver vanskeliggere for dem, der ville desertere fra Sverrig, at komme herover; hvilket just ikke er det, man ønsker. Vel er det rimeligt, at naar saadan Anstalt paa denne Side blev feiet, de da paa den Svenske Side gjorde det samme, men isald det ikke skede, vare vi bedragne.

Det skulde være mig kiert, om det paa den Svenske Side var fastsat, at den Baad, hvormed en Deserteur kom derover fra Danmark,

strax skulde sønderhugges, eller være fiscus hiemsalden. Men jeg veed dog ikke, om jeg vil raade til, at vi skulde gjøre det samme, saalænge det ikke var vedtaget.

Jeg heldede i den Henseende mere for, at det i Almindelighed blev fastsat: At den Baad, hvormed En herfra var deserteret, strax skulde være confisqueret, saa at, om Deserteuren blev indhentet, (med mindre det var Eier en selv af Baaden, som efterfarte og indhentede ham) eller Baaden ved anden Leilighed kom tilbage, skulde den ikke komme til dens forrige Eier, men være skienket til det Regiment, den Deserterede var undvigt fra.

Derimod er jeg ganske eenig med det Kammerherren end videre foreslaaer, og Stiftamtmanden ligeledes finder tienligt, at der blev sat haardere Straf for dem, som ikke behørig forvarede deres ved Strandbredden liggende Baade og andre smaae Hartøier, og at det i Særdeleshed blev fastsat, at den Baad, som ved Eftersyn eller Inquisition bes fandtes ikke at være behørig forvaret, i Overensstemmelse med de derom udgangne Befalninger, skulde strax være confisqueret, og det, hvad enten dens Eier var bekendt eller ei.

Men da jeg maae tilstaae, at jeg ikke veed, paa hvad Maade en Baad eller Jolle bekvemmeligst og derhos behørig forvares saaledes, at en Deserteur ikke kan betiene sig deraf, enten det er ved at hæfte Baaden under Laas, til en Væl, eller ved at have Spundsel i den, og tage Spundselet bort, eller ved at tage Noerpinden af og forvare den tillige med Nærerne; jeg og holder for, at man derudi ikke bør gaae videre, end Fornødenhed udkræver og Hensigten udfordrer, da slige Forholdsregler lettelig kunne indskrænke Fiskeriet, ligesom jeg og tænker, at hvad der, i saa Fald fastsættes, ikke just behøver at angaae heele Sielland, men fornemmelig den Strækning fra Kiøbenhavn til Helsingøer og et Par Mile paa hin Side Helsingøer, hvor de, hvis Skibdesløshed her meest klages over, befindes at boe ikke i Kiøbstæden, men paa Landet; saa skulde jeg indstille, om Stiftamtmanden i Sielland, saavel som Amtsmændene over Kiøbenhavns, Friderichsborg og Cronborg Amt, kunde til-

tillfrives: At indberette, paa hvad Maade de formentte, at Siskere og andre, som have Vaade, Særger, Joller og andre smaae Særtsier liggende ved Strandbredden, best og beqvemmeligst kunde forbindes til et forvare samme Særtsier saaledes, at Deserteurer og andre, som hemmelig ville undvige, ikke kunne betiene sig deraf; samt hvad Straf de formeente, der kunde sættes og best passe sig paa dem, hvis Vaade oc. ikke, ved Inquisition og Efter-syn, befandtes saaledes forvarede.

Hvad den Strækning angaaer, hvor saadan Anstalt behøver at feies, da kan Krigs-Cancelliet eller General-Krigs-Directorium, vel best derom skaffe Underretning. Kjøbenhavn den 5 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 August 1764:

Ejpederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev under 8 Febr. 1765 udfærdiget Kongelig Befaling til Geheimeraad Grev Knuth, Geheimeraad og Amtmand Fridrich Carl von Gram, Kammerherre og Amtmand Baron Jens Juel Wind, saa og til Etatsraad og Amtmand Conrad Christian Daurv.

CX.

Erklæring over en Memorial af 24 August 1763 fra Bysfogden i Odense, derudi han forestiller, at da forrige Commandant i Nyborg Generalmajor Winds Enke den 16 August lod i Odense holde Auction over endeel Meubler og Effecter, blev Auctionen imod hans Protest forrettet af En paa General-Auditeurens Vegne, da han dog formeener, at det i Følge Reskriptet af 10 August 1753, tilkom ham, som Auctions-Directeur i Odense, at forrette samme Auction, hvorfor han begierer, at det in deposito staaende Auctions-Salarium maae til ham udbetales, og General-Auditeuren erstatte ham Processens Omkostninger. Lilligemed Etistamtmanden i Kjøbenhavn hans Erklæring af 7 Septbr. 1763, som formeener, at da der efter sal. Generalmajor Wind ikke var foretaget Registrering og Burdering, og det ikke var Etisteforvalteren, men Enkes fru den der foranstaltede Auctionen, saa tilkom det Bysfogden i Odense at forrette den. Og General-Krigs-Directorii Erklæring af 29 Novbr. 1763, der indsender og bifalder General-Auditeur Carocs Erklæring af 18 Novbr., som

som gaar ud paa, at Auctionen er holden efter afgangne Generalmajor Wind, og altsaa i Følge Forordningen af 16 Junii 1752 tilkom ham, at det blev forseglet efter Generalmajor Wind, men Boen siden overleveret til Enkefruen med hans Arvingers Tilstaaelse, derved General-Auditeuren udtrykkelig beholdt sig sin Ret til Auctionen; at Fruen endnu ikke har betalt ham nogen Recognition eller Skifte-Salarium; i den Henseende han begierer, at det tilbageholdte Auctions-Salarium maae til ham udleveres.

* * *

Det er ikke at undre over, at det om denne Auction og det derfor faldne Salarium er opkommet Tvistighed, da begge Jurisdictioner, den Civile saavelsom den Militaire synes med temmelig god Feie, at kunne paaastaae, at det tilfaldt dem at forrette den.

Afgangne Kammerherre og Generalmajor Wind var til hans Død, Commandant i Nyborg; der er altsaa ingen Tvivl om, at det jo tilfaldt den militaire Jurisdiction at forrette saavel Skiftet efter ham, som de, ved samme Skifte foresaldende Auctioner over Meubler og Løssere.

Derimod er det ligesaa ustridigt, at afgangne Generalmajor Winds Enkefrue hører under den civile Etat, og at det altsaa tilkommer den civile Etats Auctions-Directeur at forette de Auctioner, som hun over et og andet hende tilhørende finder for godt at lade holde.

For saavidt denne Auction er holden efter afgangne Generalmajor Wind, tilkommer det den militaire Jurisdiction at forrette den efter Forordningen af 16 Junii 1762. Men, for saavidt Generalmajor Winds Enkefrue lod bortselge visse hende tilhørende Meubler og Løssere, tilkom det den civile Jurisdiction at forrette Auctionen.

Da det er vist, at det enten ingen Skifte er holdet efter afgangne Generalmajor Wind, eller, isald et Skifte efter ham var begyndt, at samme da var tilendebragt eller ophævet, og Boen overleveret til Enken, saa at alt, hvad derudi fandtes, tilhørte hende allene til frie Raadighed, da Auctionen den 16 August 1763 blev foretagen: saa synes den strenge Ret herudi at være for den civile Auctions-Forvalter.

Reskriptet af 10 August 1753 gier her aldeles intet til Sagen, da det forholder sig, som General-Auditeuren i hans Erklæring medder, at de militaire Jurisdictioner og de dem tilkommende Auctioner derudi ude-trykkelig ere undtagne; men det havde været Norma decidendi, om Tvistigheden havde faldet imellem Bysfogden i Odense og Bysfogden i Nyborg, hvor de forauctionerede Meubler og Effecter kom fra.

Men, da man dog sees, at der er begyndt et Skifte efter afgangne Generalmajor Wind, som efterlod sig seværende Arvinger, at dette begyndte Skifte og den skete Forsegling igien er ophævet, og Boen overleseret til Enkefruens frie Raadighed, ved det, at Arvingerne have erklæret, at de intet havde derimod, og skafaldte af Arvepræntion, og General-Auditeuren paastaer, at han ved at overlevere Boen og ophæve Skiftet udtrykkelig har forbeholdt sig Auctionen, saa synes han derudi at have Willighed for sig.

Det er vist, at Auctionen er holden efter afgangne Generalmajor Wind, og ved Anledning af hans Død. Det er ustridigt, at dersom Auctionen var bleven holden, medens Skiftet endnu vedvarede, og førend Boen blev overleveret til Enkefruen, den da havde tilfaldet General-Auditeuren at forrette den.

Den Ret, han saaledes havde til at forrette Auctionen, er det, han har forbeholdt sig, ved at ophæve Skiftet. At Enkefruen og har antaget denne Reservation, sees man deraf, at hun har henvendt sig til ham, om at forrette Auctionen.

På det Evar Enkens Laugværge Justisraad Nabye har givet paa Bysfogdens Notarials Acquisition, erfarer man og, at de ikke have anseet Skiftet anderledes at være ophævet, end at det jo kunde reassumeres, ligesom saadant og lettelig kunde skeet, enten efter Enkefruens eller efter Creditorernes Begiering. I saa Fald havde det været klart, at denne Auction, som var forefalden under Skiftet, tilkom den militaire Jurisdiction, som forrettede Skiftet.

Da man nu nødig vil være de militaire Jurisdictioner imod, i de Tilfælde, hvor Willighed synes at tale for dem; saa skulde jeg indstille,

om Stiftammanden i Høen Hr. Geheime-Conferensraad Juell kunde reskriberes eller tilskrives: "At da der, efter afgangne Generalmajor Wind er begyndt Forsegling og Skifte, men samme igien, i Følge en fra Arvingerne indkommen Declaration, er bleven ophævet eller standset, hvorved General-Auditeuren udtrykkelig skal have forbeholdt sig Auctions-
nen, hvilket og har gjort, at Enkestruen, om Auctionens Holdelse, har henvendt sig til ham, og ikke til den paa Stedet værende Auctions-
Forvalter, saa her og det ved denne Auctions Holdelse, fortiente Salarium tilfalde General-Auditeuren, og til ham udbetales."

Og da deraf vel vil gaae Communication til General-Krigs-Directorium, saa kunde dem tillige tilskrives: "At, skjønt der i denne Sag er meget at sige for Bysfogden, som Auctions Forvalter i Odense, da afgangne Generalmajor Winds Enkestrue, som her ved offentlig Auction, har ladet bortselge endel hende ene tilhørende Meubler og Løserer, ustridig for hendes Person, forterer under den civile Jurisdiction, og det ikke kommer an paa, hvem siige Effecter tilforn have tilhørt, men hvem de tilhørte, da Auctionen gik for sig; saa dog, da der efter afgangne Generalmajor Wind er begyndt Forsegling og Skifte, og General-Auditeuren ved sammes Ophævelse, udtrykkelig skal have forbeholdt sin Ret til den forestaaende Auction; saa er herved fra den Anstalt søiet, at det ved samme Auction faldne, og in Deposito staaende Auctions-Salarium til ham, uden videre Hindring vorder udbetalt." Kjøbenhavn den 6 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 August 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel Geheime-Conferensraad og Stiftammand Hr. Carl Juell som General-Krigs-Directorium den 8 Sept. 1764 fra Geheimeraad Thott tilskrevet.

CXI.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet af 13 Octbr. 1763, hvorudi de i Anledning af det fra Interims-Commandanten i Kjøbenhavn Indkomne, melde, at saafremt den nye Indretning ved Militair-Etaten, angaaende
Fris

Frifolkene, skal staae ved Magt, er det høist nødvendigt, at de et eller andet Steds hen permitterede Frifolk tillades enten, som Svende hos Mesterne, eller paa deres egen Haand at ernære sig, og at arbejde for enhver uden Forskiel, dog uden at holde Svende og Drengene. Da saadant er Hans Majestæt foreskillet, er r. s. l. beret, at herom med det Danske og Tydske Cancellie skulde corresponderes, ligesom Hans Majestæt ogsaa befalede, at der blev gæret en Forandring i Henseende til de Forordninger, som om Frifolkene ere udforne, og hvorved samme i deres Næring og Arbeide steds ere blebne indskrænkede.

* * *

Efter mine Tanker kunde General-Krigs-Directorium herpaa svares: "At det aldeles ikke er de her eller anden Steds hen permitterede Frimænd eller Militaire i Almindelighed i nogen Maade forbudet, at lade sig antage og ernære sig som Svende hos Mesterne; tværtimod er det ved Rescriptet af 11 Jan. 1737 fastsat, at de i saa Fald skulde nyde samme Rettighed, som andre Svende. Men at det skulde være slige Frifolk tilladt paa deres egen Haand at ernære sig og at arbejde for enhver uden Forskiel, i Henseende til de Haandværker, hvorudi der ere virkelige og af Hans Majestæt allernaadigst approberede Laug, derudi understaaer man sig ikke at indlade sig, da det vilde være paa eengang at fuldkaste samtlige her værende Laug, hvilket man, af vigtige Aarsager, og fornemmelig for nærværende Tid, holder for høist betænkeligt, skjønt man i det øvrige ikke er for, enten at ferege Laugenes Antal, eller at udvide deres Rettigheder og Friheder.

Man formeener derimod, at Frimændene for Tiden og indtil videre, bør lade sig nøie med det, dem allerede er tilstaaet, nemlig, saavel at ernære sig, paa egen Haand, ved at arbejde for Meesterne og de Militaire, men ikke for andre, som ved at lade sig antage hos Mesterne, som Svende, hvorved de alle Tider vilde finde Leilighed nok til at fortrænge deres Ophold, fornemmelig paa nærværende Tid, da her i de fleste Haandværker er Mangel paa Svende, og Mesterne klage over, at de jævnlig reise bort herfra.

Hvad det er for Forordninger, som Krigs-Cancelliet, i deres Pro-Memoria melder om, hvilke i Henseende til Frifolkene, skulde være ud-

komne, og hvorved samme i deres Næring og Arbeide stedse skulde være blevne indskrænkede, det veed man ikke; da de Forordninger, som herfra i siige Tilfælde ere udkomne, gierne sigte til at tilstaae og forunde Grimændene eller de Militaire visse Rettigheder og Fortrin frem for andre." Kjøbenhavn den 7 Julii 1764.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 22 August 1764:

Expederes efter General - Profureurens Erklæring.

Herefter blev General - Krigs - Directorium den 1 September 1764 fra Geheimeraad Tott tilskrevet.

CXII.

Erklæring over en Forestilling fra Decanissen i Walløe Geheimeraadinde Schmettau af 31 August 1763, angaaende tvende af Forvalteren paa Walløe anholdte og i Kjøge forvarede Russer, som efter Anseende vare deserterede Matroser, hvilke af Arresten i Kjøge ere undvigte om hoi Iys Dag i alle Folkets Paasyn, med videre. Tillige med Stiftamtmandens Erklæring af 22 Octbr. 1763, som indsender Magistratens Erklæring og et Politieførhør, og viser deraf, at en Farversvend først har overtalt Fangesogdens Kone til at lade de tvende Arrestantere ud i Arrestgaarden, for at drage frisk Luft, siden de vare syge, og derpaa hiulpet dem ud af Gaarden, og hindret Konen fra at lukke Døren for dem, da en Kjøbmand siden har givet dem Rejsepenge og vist dem Veien. I den Henseende han indstiller, om Konen, som er fattig, og har forset sig af Enfoldighed og usdig Medlidenhed, maae benuades med at sidde i nogle Dage paa Vand og Brød; men Farversvenden og Kjøbmanden ansees med en tilstrækkelig Pengemulct eller anden vilkaarlig Straf.

* * *

Det er vel, at disse tvende Arrestantere just ikke have været af de Slags grove Misdædere, hvis Paagribelse, Anholdelse og Forvarelse er det Almindelige sær magtpaaliggende. Dog kan eller bør dette ikke just undskyldes dem, som med frie Forsæt have bidraget til deres Undvigelse, siden siige Folk seldom tage Bevæggrunden til deres Forhold af Forseelsens eller Misgjerningens Beskaffenhed, den de ei heller alle Lider vide behørig

at bedømme, men man snarere maac slutte, at de, der i et Tilfælde vise saadan Foragt mod Loven og Retteens Foranstaltninger, og ere istand til at gjøre det i et andet Tilfælde, hvor Felgen maatte være større og farligere.

Det er klart, at Fange-Giemmerens Hustrue allene har forseet sig af Eenfoldighed og en utidig Medynk, hvortil hun desuden er overalt; og da Stiftamtmanden derhos melder, at hun er yderlig fattig, saa skulde jeg tillige med ham allerunderdanigst indstille: om hun maatte benaades med at sidde i 6 eller 8 Dage paa Vand og Brød.

Hvad Farversvenden Christian Seddersen og Kiøbmanden Peder Tøxen angaar, da er det vist nok, at de, og især den første, have fortient at ansees med en tilstrækkelig Pengemuldet eller anden vilkaarlig Straf; men, da det kan have sin Nytte, at den dem paaleggende Straf bliver bekiendt, og at Publikum erfarer, at saadan Omgang ikke taales, men ansees og straffes, saa er jeg meere for, at de bleve paa ordentlig Maade tiltalte, og at Straffen, de maatte ansees at have fortient, kom til at beroe paa Dommerens Kiendelse, og skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden i Sieland: At han havde paa lovlig Maade at lade disse tvende Personer tiltale, og Dom over dem indhente til vedbørlig Undgieldelse, for deres herudinden viiste Forhold.

Derfom de siden, naar Sagen er begyndt, indkomme med allerunderdanigst Ansøgning, hvorudi de tilstaae og afbede deres Forseelse, da kan dem mueligt Tids nok paalegges en arbitrair Straf. Kiøbenhavn den 8 Julii 1764.

Herpaa blev i denne Sag af Cancelliet under 22 Aug. 1764 resolver. Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad Knuth den 7 Sept. 1764 tillagt Kongelig Befaling.

CXIII.

Erklæring over en Foresøgning af 2 Dec. 1763 fra Amtmanden over Kiøbenhavn's Amt, hvorudi han indberetter, at da en navnlig Peder Andersen var indkommen og havde taget Tjeneste her paa Amtet uden at medbringe Skudsmaal, og det ved et holdt Forhør var erfaret, at han hørte til Euanholms Gods, var det Eieren af Euanholm tilmeldet, at han kunde lade ham afhente, og erstatte de paa hans Arrest og Paagribelse anvendte Omkostninger, men han havde svaret, at han intet vilde have med ham at bestille, da der var intet godt ved ham, men han ofte var undvig, og intet havde lært, og ikke været til Confirmation. Skønt han var 40 Aar gammel, hvilket Svar han siden var vedbleven; hvorfor Amtmanden indstillter, om han, som haver forsomt hans Undervisning i hans unge Aar, ikke bør modtage ham og lade ham undervise, og erstatte Omkostningerne, da det vilde være af Følger, om Omkostningerne skulle erstattes af den, der lader slige Deserteurer opbringe. Tillige med Stiftamtmandens (som tillige var Amtmand over Roeskilde Amt) Erklæring af 20 Decbr. 1763, som mener, at Personen ikke kan forbedres uden stærke Midler, og at Euanholms Eier har Medhold i Lovens 3 Bog's 19 Cap. 20 Art., og at det tilkommer Amtmanden at lade ham henbringe til et Fugt-huus, hvor han tillige kunde undervises. Og en dito Foresøgning af 12 Febr. 1764 fra Amtmanden over Kiøbenhavn's Amt, hvorudi han indberetter, at Peder Andersen var i hans Arrest ved Døden afgang, og hans Begravelse af Amtmanden foranstaltet, i den Henseende han indstillter, om ikke Eieren af Euanholm bør tilptigtes, at erstatte saavel de paa hans Begravelse som de paa hans Arrest og Underholdning anvendte Omkostninger.

* * *

Derfor Peder Andersen endnu havde levet, og den imellem Amtmanden over Kiøbenhavn's Amt paa eene, og Amtmanden over Roeskilde Amt tillige med Eieren af Euanholm paa den anden Side, omvistede Dvæstion altsaa skulde være afgjort, da havde samme oplest sig i adskillige, deels besynderlige deels vanskelige Spørgsmaal, saasom: a) Om den Ret en Proprietair haver til En, til hans Gods henherende Bondeskarl, er af det Slags Rettigheder, som En efter Behag, og naar han vil, reent kan frastige sig, og som derved aldeles ophører? b) Om denne

Rettigs

Rettinghed ikke medfører visse Forbindeligheder, som den, der har Rettingheden, er forbunden til at fyldestgjøre? c) Om En, ved at frasalde Rettingheden, bliver frietaget fra at fyldestgjøre Forbindelighederne? d) Om og hvorledes en saadan Renunciation bør erklæres og bekendtgjeres. e) Om den Proprietair, som lader en Bøndekarl bortlebe, uden at give ham et Slags Pas eller Skudsmaal, og derved just, at han ingen Skudsmaal meddele ham, giver andre Anledning til at paagribe og anholde ham, ikke bør erstatte de paa hans Paagribelse og Anholdelse anvendte Omkostninger? ic.

Men da Peder Andersen imidlertid er død, og altsaa ikke mere kan leveres tilbage til hans forrige Huusbonde, og det hvad enten Huusbondens Renunciation paa ham er lovlig og guldig eller ei; saa skulde jeg indstille, om Amtmanden over Kiøbenhavns Amt Hr. Kammerherre Baron Juel Wind kunde tilskrives: At, da Peder Andersen i Arresten ved Døden er afgangen, og altsaa ikke mere kan leveres tilbage til hans forrige Huusbonde Cancellieraad Jørgensen, saa synes bemeldte hans Huusbonde ei heller vel at kunde tilpligtes at erstatte de, saavel paa hans Arrest og Underholdning, som paa hans Begravelse anvendte Omkostninger, men samme faae at lignes paa Amtet. Kiøbenhavn den 9 Julii 1764.

Herpaa resoleverede Cancelliet under 22 August 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Amtmanden Kammerherre Baron Juel Wind den 8 Sept. 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXIV.

Erklæring over en Memorial af 29 Decbr. 1763 fra Land- og Birkfogden paa Den Føhr Peder Matthiæsson, derudi han forestiller, at ved en Forordning for det Eleevigste af 3 Junii 1754 ere Injurie-Processer blant Bønder affattede, og de henvisse til Stedets Øvrighed, som skal see at forlige Parterne, eller, hvis ikke, korteligen kiende mellem dem, uden videre Appel. Li-geledes er en anden Forordning af 11 Dec. 1758 udfkommen, som indskrænker den

den overflødige Brug af Eder, og i den Sted i disse Tilfælde indfører en Forstikning under Haandslag og Eres Fortabelse. Da nu den østre Deel af Føhr hører under Lønder Amt og Slesvig, men den vestre Deel under Riber Stift og Jylland, saa følger deraf, at disse Forordninger iagttages paa det første Sted, men ikke paa det sidste. I den Henseende indstiller han, om disse tvende Forordninger tillige maatte indføres paa den vestre Deel af Føhr, med derunder liggende Amrum. Tillige med Stiftamtmandens i Riber Grev Schack's Erklæring af 29 Febr. 1764, som melder, at Vesterlands Føhr og Amrum stedse har hørt til Danmark, og at fra dets Birketing appelleres til Viborg Landsting og derfra til Højeste-Ret, hvormed den af Birkfogden foreslagne Forandring i Lovgivningen ei vel kan bestaae.

Men da det er vist, at Beboerne der meget helde til Processer, endog om Ting af liden Betydning, saa formener Stiftamtmanden, at det kunde være godt, om det blev befaleet: at ingen af Beboerne i Vesterlands Føhrs Birk, maatte indstævne en anden i slige lidet betydende Sager, førend Birkfogden havde haadt begge Parter for sig, og forsøgt om Tvistigheden ikke i Mündelighed kunde bilesges, derefter det først skulde være Parterne tilladt, deres Sag lovlig at paatale.

* * *

I Henseende til de her foreslagne og ventilerede Poster kan jeg ei andet, end være ganske enig med Stiftamtmanden i Riber Hr. Grev Schack.

Da den vestre Deel af Den Føhr eller Vesterlands Føhr med derunder hørende Amrum, høre til Danmark og staae under Viborg Landsting, men den østre Deel af samme De hører til Slesvig og staaer under Overretten, og det er bekiendt, at den Danske Lov og Ret er meget forskillig fra den Slesvigiske, saa skjønes lettelig, at der i mange Poster maae være stor Forskiel paa de Love, hvorefter de tvende Parter af denne De styres og dømmes. Det er let at begribe, at saadant kan foraarsage een og anden Uleilighed, men, naar man skulde tænke paa at høre samme, og at make det saaledes, at den heele De kunde styres og dømmes efter en og den samme Lov, burde man snarere see derhen, at den østre Deel af Den kunde blive forbunden med Danmark og dømmes efter den Danske Lov, end tilslæde, at den vestre Deel af Den skulde dømmes efter den Slesvigiske Ret.

Saadanne smaa Forandringer, deels i geistlige deels i verdslige Ting, hvilke man i Begyndelsen haver anseet som ligegyldige, og i den Henseende været alt for villig til at indrømme, have tilforn giort, at adskillige Steder og Soane, hvor intet andet Sprog blev talt, end det Danske, og som i alle Maader ansaaes at høre til Danmark, nu betragtes som et Stykke af Slesvig og af Tydskland, i Henseende til det Tydske Sprog, som der allene eller fornemmelig er i Brug, og den Tydske Ret, der dømmes efter.

Man har tilforn havt Exempler paa, at der er prædiket Tydsk, hvor alle Sognemændene talte Dansk, og ikke vare vant til noget andet Sprog, og der ere endnu adskillige Danske Folk, som staaer under en Dverret, hvor alle Ting skeer paa Tydsk, og maae ansee sig lykkelige, om Underdommeren forstaaer Dansk.

Man seer lettelig, at Land- og Birkfogden paa Den Føhr bedre forstaaer den Tydske og Slesvigske (thi disse tvende Love og Retter ere, ved Tidens Længde snart blevne til Eet og det samme, skjønt de ikke burde være det, men meget forskjelligt) end den Danske Lov og Ret, og enskede, om mueligt, at være frietaget fra at dømme efter denne sidste; for øvrigt kan jeg ikke skionne rettere, end at hans Hensigt med dette Forslag er ganske god og redelig.

Forordningen af 11 Decbr. 1758 er ganske vist i sig meget god og nyttig, men har derhos været langt nødvendigere og langt bedre passet sig i Slesvig end i Danmark, da den nu værende Danske Lov, blant alle bekendte borgerlige Love er den meest sparsomme i at antage og tillade Parterers Eed. Hvad Landfogden egentlig vil sige med de mange Eeder, han melder at der aflegges paa Vesterlands Føhrs Birketing, forstaaer jeg ikke tilfulde. At Vidnerne aflegge Eed, det kan jeg begribe, og det kan vel ikke undværes, men at Parterne og Tinghørerne aflegge Eed, det skionner jeg ikke at kunde skee, uden at han selv fordrer eller fastsætter det. Jeg frygter meget for, at han beskylder den Danske Lov for det, som skeer, og mueligt gaaer i Evang, fordi han ikke selv forstaaer den.

Forordningen af 3 Junii 1754 er ligeledes meget god og nyttig, og passer sig ganske godt i Slesvig, hvor Amtmandene desuden paa Landet have den første Instans, saa at Sagen ikke maae indkomme for den almindelige Dommer, førend Parterne have været hos Amtmanden, og han har sagt at forlige dem.

Ligesom Danske Lovs 1ste Bogs 26de Cap. 2den Art. synes at sigte til noget saadant, saa kunde en lige Indretning maaffee og have sin Nytte i Danmark; jeg holder for, at den ikke allene vilde være saare nyttig, men og næsten nødvendig, isald der paa et eller andet Sted her i Landet, enten vare allene Selv-Eierbønder, eller i det mindste mange af dem; men saalænge der næsten overalt paa Landet i Danmark kun findes Proprietairer og Fæstebønder, behøves denne Indretning ikke, og kan ikke stifte synderlig Nytte.

Bønderne paa Den Fehr ere, saavidt jeg veed, alle Selv-Eierbønder. Det var derfor vel at ønske, at en saadan Anstalt kunde seies, i Følge af hvilken, det ikke skulde være dem tilladt, at anlegge Injurie og andre slixe ubetydelige Sager mod hinanden, med mindre de først havde været hos vedkommende Øvrighed, og han havde gjort sit Beste til at forlige dem. Dette er og det Stiftammandens Forslag gaaer ud paa.

Det eeneste jeg derved har at erindre, er, at om det kunde undgaaes, skulde den Øvrighed, som sættes til at forlige Sager, just ikke være den samme, som den, der i første Instans skal domme derudi. Men, da dette anjaaer en omstødt De, hvor der mueligt ikke er anden Øvrigheds-person, end Landsfogden eller Underdommeren; saa er det vel mueligt, at denne Uleilighed her ikke kan undgaaes, hvorom man let kan demme, naar man først faaer at vide, hvorledes dermed forholdes paa den østre Deel af Den, som hører under Tønder Amt.

Jeg skulde i den Henseende indstille, Om Stiftammanden i Ribe, i Forveien kunde tilskrives: "At man fandt hans Forslag i sig ganske godt og nyttigt, og var betænkt paa, at see det iverksat; men da man ønskede, saavidt mueligt at undgaae, at ikke den selv samme Person blev sat til at forlige Sagerne, som den, der i første Instans skal domme
derudi;

derudi; saa havde Amtmanden at indberette: 1) Om der paa Vesterlands Føhr er nogen anden Ørighedsperson, end Landfogden, som dertil kunde antages. 2) Om Amtmanden boer for langt derfra, eller Reisen til ham er for besværlig, eller andre Omstændigheder hindre, at han ikke kan paatage sig det. 3) Hvorledes dermed forholdes paa den estre Deel af Den Føhr, som hører under Lønder Amt, hvem der er sat til at forlige Sagerne, og hvem der, i Følge Forordningen af 3 Junii 1754 afgjør Injurie-Sager." Kiøbenhavn den 10 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 August 1764:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftamtmand Grev Schack den 13 October 1764 fra Geheimeraad Tott tilskreven.

CXV.

Erklæring over en Forestilling af 14 April 1764 fra Stiftamtmand Rangau i Trundhjem, hvorved han indsender en Correspondence mellem ham og Bergamter Nordenfeldts, og ubeder sig Kongl. Resolution; og en dito Forestilling af 21 April fra Bergamtet, alt angaaende følgende Tilfælde: Da et Qvindemenneske Mariche Jonásdatter for tredie Leiermaal med en gift Mand, som havde hendes Sødsfendebarn til ægte, var ved Bergrettens Dom dømt til at arbejde 12 Aar i nærmeste Lugthuus, og Bergamtet ved deres Paategning, havde nedsat Straffen til 8 Aar, og Dommeren derpaa indsendte hende til Trundhjem for at modtages i Lugthuuset, vægrede Stiftamtmanden sig derfor, paa den Grund, at Forordningen af 19 August 1735 Art. 6, ikke var efterlebet, hvilken hans Paastand han siden er vedbleven, omendskønt Bergamtet i deres Svar til ham have søgt at bevise, at dette ikke udfordredes efter Forordningerne af 6 Decbr. 1743 Art. 14 og 26 April 1755, som her var dømt efter. I den Henseende de og bede om Ordre til Stiftamtmanden.

Omendskønt der paa Bergamtets Forhold i denne Sag mueligt kunde være noget at udsætte, saa skønner jeg dog ei rettere, end at Stiftamtmanden haver Aret i det, som egentlig er Hoved-Øvæktionen. Han har ikke villet antage dette Qvindemenneske til Indsættelse i Lugthuuset, hvor

til ham ved Underretten var dømt, paa den Grund, at Forordningen af 19 August 1735 dens 6te Art. ikke var efterlevet. Han har altsaa forment, at Underrettens Dom, først og førend den maatte requireres, skulde indstævnes for Overretten, og naar der var gaaet Dom, skulde samme Deres Kongl. Majestæt allerunderdånigst refereres til forventende allernaadigste Resolution. Dette kommer rigtig nok overeens med den af ham paabe- raabte Forordning; men, at dermed nu ikke forholdes saaledes, det havde han lettelig kunnet erfare, om ikke af de Forordninger, som Bergamtet har anført, nemlig, af 6 Decbr. 1743 Art. 14 og 26 April 1755, saa dog af Forordningen af 13 Jan. 1747, hvis 2den og 3die Art. tydelig nok viser, at Underrets-Dommen i slike Sager, der angaae smaae Forseelser og en taalelig Straf, kan requireres, naar den Skyldige derved acquiescerer, og ikke forlanger at appellere.

Ligeledes haver han og Uret i det, han just ikke tydelig har sagt, men dog har syntes at ville tilkiendegive, at det tilkom ham i denne Sag, at forrette Øvrigheds Embede, ved at forestille Dommen, indhente Kongl. Resolution derypaa, og derefter beordre Executionen, da han dog ikke havde videre dermed at bestille, end for saavidt den Skyldige skulde modtages i Lugthuset, som staaer under ham, men det øvrige tilkom Bergamtet som vedkommende Øvrighed, og dem, der skulde indsende og forestille Dommen, ifald den behøvede at forestilles.

Det er vist, at slike Domme ofte blive Deres Majestæt allerunderdånigst refererede, hvilket og mueligt kan have forleder Stiframtmand Kantzau til at troe, at saadant alle Tider bør skee, men Anledningen er i slike Tilfælde, enten at den Skyldige vel acquiescerer ved Dommen, men derhos underkaster sig Deres Majestæts Naade, eller og, at vedkommende Øvrighed selv finder fornødent og billigt, at gjøre allerunderdånigst Forsølling om Straffens Formildelse.

Derimod finder jeg, at Stiframtmanden i hans første Skrivelse til Bergamtet har rørt ved een Ting, som han siden ikke videre synes at have drevet paa, nemlig: at Avindemnesskets Erklæring ikke var indhentet,

at hun med den idemte Straf var fornsiet, og hvorudi han ikke har været saa aldeles ubefoiet.

Underrettsdommen befindes rigtig nok at være forkyndt for Maritthe Jonasdatter, men da hun derved har tiet stille, har Bergamtet taget denne hendes Stiltienhed for en Tilstaaelse, at hun var fornsiet med Dommen, hvilket dog ikke saa aldeles kommer overeens med de derom værende Anordninger, og især med Forordningen af 13 Januarii 1747, som vil, at de Skyldiges bestemte Erklæring skal indhentes, om de ere fornsiede med den ergangne Dom, eller forlange at appellere.

Dog er dette ikke af nogen Betydenhed i nærværende Tilfælde, siden det er klart, at Maritthe Jonasdatter ikke kunde undgaae at dømmes til-Lugthuus-Arbejde, men det alle Tider staaer til hende selv, at indgive allerunderdanigst Ansøgning om Straffens Formildelse.

Endelig finder jeg, at Bergamtet ved deres Paategning paa Dommen har formildet samme, og nedsat de 12 Aar, i hvilke Maritthe Jonasdatter var dømt til at arbejde i Lugthuuset, til 8 Aar. Hvad Udkomst de dertil have, er mig ukendt. Men, da dette egentlig er Stiftamtmanden uvedkommende, det ei heller er fornødent derudi at giøre nogen Forandring, fornemmelig saalænge man ikke veed, hvad Bergamtet derudi maatte have for sig; saa skulde jeg indstille, om Stiftamtmanden i Trundhiem kunde tilskrives: "At, da det af Forordningen af 13 Januarii 1747 er let at erfare, at Underrettsdommen i de Sager, der angaae smaa Forsejler eller Misgjerninger, og hvor der er dømt til en taalelig Straf, naar den Skyldige erklærer sig dermed at være fornsiet, kan erquires, uden at den behoves enten at indstævnes for Overretten, eller allerunderdanigst at foreslilles Hans Kongl. Majestæt, med mindre den Skyldige maatte forlange det, ved at underkaste sig Hans Majestæts Naade, eller og Øvrigheden finder Omstændighederne saadanne, at de holde sig forbundne eller befoiede til at giøre allerunderdanigst Forestilling til Hans Kongelig Majestæt om Straffens Formildelse; saa haver Stiftamtmanden at foranstalte, at den ved Bergretten dømte Maritthe Jonasdatter vorder i Trundhiems Lugthuus modtagen til Arbejde, for det første paa 8 Aar.

Skulde hendes Opførsel og Forhold siden i Tugthuuset befindes at være saadan, at hun kunde giøre sig allerunderdanigst Haab om Straffens For mildelse, kan Stiftamtmanden derom efter 2 à 3 Aars Forløb indkomme med allerunderdanigst Foresøgning."

Dg da der, af saadan Skrivelse til Stiftamtmanden vil gaae Communication til Bergamtet Nordenfelds; saa kunde de tillige tilskrives: "At de, en anden Gang i slige Tilfælde, efter Forordningen af 13 Januarii 1747, havde at ætse den Skyldiges bestemte Erklæring, om den var fornøiet med Dommen, eller forlangte at appellere, og ikke lade sig nøie med den Skyldiges Stiltienhed, eller antage samme for en loelig og gyldig Erklæring.

Dg da det erfares, at Bergamtet ved deres Paategning af 27 Febr. h. a. paa Bergrettens Dom af 14 Januarii have formildet den ved Dommen paalagte Straf, og nedsat de 12 Aar til 8 Aar, men det i Almindelighed tilkommer Hans Majestæt allene, at forandre en afsagt Dom, ved at formilde den derved tilfundne Straf, saa have de at indberette, hvad for Privilegier dem i den Henseende ere forundte, og paa hvilken Grund de dertil have formeent sig berettigede." Kiøbenhavn den 12 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 August 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel Bergamtet Nordenfelds som Stiftamtmand Ranzau fra Geheime raad Thott den 13 October 1764 tilskreven.

CXVI.

Erklæring over en Memorial af 10 Jan. 1764 fra Corenskriberen i Lister Lehn Christian Severin Belle, derudi han besvarer sig over, at Magistraten i Christianssand paastaar at forrette Skifte efter adskillige, som boe og døe der i Lehyet, allene paa den Grund, at de have aflagt deres Borgerkabser i Christianssand som Skipper; hvilket han formeener at være Uret, da de ofte boe 8, 10 à 11 Mile fra Christianssand. Tillige med Stiftamtmandens Geheime raad Adellers Erklæring af 23 Martii 1764, som synes at gaae ud paa, at Magistraten bør forrette Skifte efter de Handlende, som med særdeles Kongl. Tillidelse

desse boe uden for Byen og handle, men ikke efter Skippere, som allene have taget Bergerfskab, for at kunde føre et Skib og nyde Tolbod: Expedition inden og udenrigs. Derhos han og indsender Magistratens Erklæring af 7 Martii 1764, derudi de beraabe sig paa, at de allestider have været i Besiddelse af at forrette disse Skifter; at Sorenskriveren i Mandals Lehn (i hvis District Toldstedet Mandahl ligger, lige som Toldstedet Flekkfiord i Lister Lehn) ikke gjør dem det stridigt, og at det er dem tilstaaet ved et Reskript af 28 Jan. 1682, som tillegger dem Skifterne efter udenbyes Borgere, men tillige befaler, at disse udenbyes Borgere, som have nedfat sig paa andre Steder, end Toldstederne, og der drive Handel, skulde flytte ind til Byen.

* * *

Det Forslag til nye Privilegier for Christiansands Bye, som Stiftsamtmanden Hr. Geheimeraad Adeler i sin Erklæring beraaber sig paa, og som var indsendt fra den dertil anordnede Commission, har jeg allerede for nogle Aar siden givet min allerunderdanigste Erklæring over, som først blev sendt til Kammer Collegium, og siden efter at det var kommen derafra, til Dekonomie-Collegium, hvor det uden Tvivl endnu hviler.

Saa meget kan jeg erindre deraf, at jeg neppe i een eneste Post, var eenig med Forslaget, men derimod holdte for, at om det derved skulde have sit Forblivende, vilde det ei allene blive til yderste Skade for Landet og Landmanden, paa mange Miles Distance om Christiansand, men og blive til Skade for Byen selv, og meget mere hindre end befordre dens Dplomst.

Jeg tænker saaledes, at det ikke vel gaaer an, at legge disse saaledes i Forslag bragte, men ei endnu approberede Privilegier til Grund, enten for den ene, eller for den anden Beslutning.

Blant andre Poster, som ved Anledning af disse Privilegier bleve omvistede, var det og een, om ikke saavel Mandal, som især Flekkfiord burde indrettes til en Kiebstad; hvilket jeg ansaae som noget, der var meget for at sige, og som i mange Henseende vilde have sin store Nytte. Dersom dette skede, maatte den her opkaefede Quæstion, som fornemmelig angaaer de i Flekkfiord boende Christiansands Borgere, af sig selv bortfalde.

For øvrigt, da denne ikke allene angaaer Sorensskriveren i Bister Lehn og Christiansands Magistrat, men og andre Sorensskrivere, og Magistraten i adskillige andre Kiøbstæder i Norge, hvor der ligeledes ere udenbyes Borgere, som bœe langt fra Kiøbstæden paa et eller anden Told- eller Ladested; saa, paa det man kunde faae at vide, hvorledes dermed forholdes paa de andre Steder, og paa det, der kunde blive en Ernsformighed i det, som overalt blev fastsat og giældte, skulde jeg indstille, om dette først kunde sendes til Vice-Stattholderens Erklæring eller han derom tilskrives. Kiøbenhavn den 13 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 26 September 1764:

At det skulde sendes til Vice-Stattholderens Erklæring.

CXVII.

Erklæring over en Memorial af 30 Novbr. 1763 fra Laugmanden i Nordlandene Peder Rist, derudi han beretter, at Sigt og Sagesald i Nordlands Amt i Maret 1666 har været solgt til en Person Jochum Irgens til Westervig, fra hvem endeel deraf, (thi endeel er kommen tilbage til Kronen) igjen er solgt til andre, saa det nu besiddes af adskillige private Folk i smaae Deele.

De Sager, som disse Sigt- og Sagesalds Eiere udføre mod dem, der forsee sig, ere tilforn førte paa stemplet Papiir, og Rettens Gehyhr betalt, men de have siden af Reskriptet af 24 Sept. 1762 taget Anledning til at giøre Forandring derudi, da samme Reskript dog kun angaaer frie adelige Sædegaarde; hvorfor han begierer, at stemplet Papiir og Rettens Gehyhr herefter ligeledes maae betales i slige Delinquent- og Justitsager, som saadanne Sigt- og Sagesalds Eiere anlegge. Lilligmed Stiftamtmand Sagerups Erklæring af 12 April 1764, som formener, at disse Eiere af Etæe-Gods, som have kiøbt det af Kronen med Sigt- og Sagesald, og alle derhen hørende Frieheder, bør og derved nyde den samme Frihed, som andre ved adelige Sædegaarde, af hvilke der ingen ere i Nordlandene.

* * *

Ligesom Laugmandens Forslag eller Forespørgsel allene sigter til hans egen Fordeel, saa er og den Distinction han gjør imellem dem, der have Sigt- og Sagesalds Rettighed til en frie adelig Sædegaard, og dem der besidde

besidde Strøe-Gods med Sigt- og Sagesalds Rettighed, som de have tilkøbt sig af Kongen og Kronen, aldeles ugrundet.

Det er billigt, at den der anlegger Sag, fordi han er nød til at anlegge den, og fordi Deres Majestæts Lov og den almindelige Sikkerheds- og Retligheds Bedtligeholdelse forbinder ham dertil, bør saa meget mueligt understøttes i at udføre Sagen; og det, hvad enten det er Deres Majestæts Foged, eller en privat Person som maae giere det, i Følge en af ham erhvervet Rettighed og en dermed følgende Forbindtighed.

Og som jeg saaledes er ganske eenig med Amtmandens Erklæring, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behøve Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden over Nordlands Amt: At de, der have Sigt- og Sagesalds Rettighed, hvad enten de have den til en frie adelig Sædegaard, eller de besidde Strøegods med saadan Rettighed, som de dertil, paa lovlig Maade have erhvervet, bør være frie for at bruge stemplet Papiir og at betale Rettens Gebyr i de Sager, som de paa Justitiens Vegne, ere forbundne mod Delinquenter at udføre. Kjøbenhavn den 14 Julli 1764.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 26 September 1764: Expederes efter General-Prokureurens Erklæring,

Heræfter afgif Kongelig Befaling til General-Krigs-Commissair og Amtmand Sagerup under 5 October 1764.

CXVIII.

Erklæring over en Memorial af 19 Sept. 1763 fra Generalmajor Lyttichau til Ziele, hvorudi han foresliller, at af hans Bøndergods ligge 213 Tønder Hartkorn i Nørlyng Herred, som mesten have 4 à 5 Mile til det Sted, hvor Tinget holdes, hvorover det er handet, at naar han haver havt Sager for Retten, og hans Udsøkkede ere efter deres Meening i rette Tid ankomne, have de befundet, at Retten allerede havde været indlyst, men strøp igien op-hævet, saa at hans og deres Tid og Omkostninger have været spildte, og det uanset Herredsfogden selv havde udstedt Ervningener, og allsaa vidste, at den

skulde komme i Rette Da det saaledes er vanskeligst for dem, der boe langt borte, at passe Herredsfogdens Klokkeslet, og Loven vel fastsætter Tiden, naar Retten skal sættes, men ikke, hvor længe den skal staa aaben, saa beder han, at Herredsfogden maatte forbindes, at holde Ringet aaben indtil Klokken 10 à 11 Elet, paa hvilken Tid de andre Herredsting gjerne holdes der i Landet, eller og, at han ikke maatte ophæve Retten førend to Timer efter, at han havde sat den. Tillige med Stiftamtmand Svitsfeldts Erklæring af 10 Novbr. 1763, som melder, at efter Rytget skal det just ikke være ugrundet, som Lyttichau andrager, da denne unge Herredsfoged skal have den Bane heel tilig at sætte Retten, og hastig igien at ophæve den, naar visse Folk have Eager.

Dog tilsaacr han, at saadant bliver heel vanskelig at bevise, da Ringet holdes et eenligt Sted, og Ringhørerne ere eenfoldige gamle Mand, som intet Uhr have, og ikke saa noie kunde vide Klokkesletten; han indstiller derfor, om Herredsfogden kunde paalegges en liden Mulct af 1 Rdr. til Sognets Fattige, med Erindring, efterdags at vogte sig for at overtrede Loven, og indlader, hvorvidt enten derpaa eller paa Lyttichaus Begiering kan være at reflectere. Han indsender tillige Herredsfogdens Skrivelse til ham af 20 Decbr., hvorudi han erklærer, at udi de 8 Aar, han deels som Adjunctus, og deels som Herredsfoged har betjent Retten, er den alle Tider sat til den Tid, Loven befaler, og ophævet efter en halv Times Forsløb, naar intet har været at bestille, opfordrer Lyttichau, som selden har noget ved denne Ret at bestille, til at bevise det Modsatte, og protesteret meget imod, at Retten skulde opholdes 2 Timer, naar der intet var at bestille, da Ringet ligger for sig selv og intet andet Huus derved, saa hans Hesse og Vogn maae staa ude i den Tid, Ringet holdes; taler og om Reparation og Regres til Lyttichau

* * *

Danske Lovs 1 Bog 3 Cap. 5 Art. fastsætter, at Herreds- Birkes og Byeting og andre almindelige Underretter skulde sættes om Sommeren til 8 Elet og om Vinteren til 9 Elet. Det er derimod vist, som Generalmajor Lyttichau melder, at Loven ikke fastsætter, hvor længe de skulde vedvare. Det var og noget, som Loven ikke vel kunde bestemme, da det bør beroe paa, om der er meget, lidt eller intet at bestille. Saa længe der er noget at bestille, bør Retten vedvare, men naar der er intet at bestille, synes det heel uskyldigt, at den strax ophører, da det kan skee,
uden

uden nogens Fornærmelse, og uden at nogen har Aarsag til at besvære sig derover.

Imidlertid er det og vist, at en Herredsfoged, som har Lust til at giøre Forret, derved undertiden kan chicanere den, som har en Sag for Retten eller noget andet der at bestille, og derhos boer noget langt fra det Sted, hvor Tinget holdes.

Sædvanligviis naar Tinget holdes paa et Sted, som ligger for sig og ikke nær ved nogen Gaard eller Bye, har en Herredsfoged (fornemmelig, om han er Skriver tillige) ingen anden Opsynsmand ved Rettens Holdelse, end Stokkemændene, som gierne ere fattige gamle og eenfoldige Mænd. Det er let for Herredsfogden, som gierne blant dem alle allene har et Uhr, at stille det, som han vil, og derefter at indbilde disse Folk, at det er en halv eller maaffee henimod en heel Time sildigere paa Dagen, end det virkelig er.

Naar han da derefter sætter Retten, og strax eller efter saare kort Tids Forløb, ophæver den igien, paa den Grund at der er intet at bestille, og de der havde for Retten at bestille, siden indfinde sig endog virkelig til rette Tid, saa følger, at de komme for sildig, og finde, at Retten allerede er ophævet; da det i Følge Lovens 1 Bog 7 Cap. 4 Art. ikke er tilladt mere at sætte den den Dag, omendskient Dommeren og de øvrige Rettens Personer endnu maatte være tilstede. Saadant er i sig en stor Chicane, der bliver endnu saa meget større, naar Dommeren selv har udstedt Strøving til saadan en Dag, og altsaa vidste, at der vare Folk, som havde for Retten at bestille, og vilde have en Sag i Rett.

Jeg troer just ikke, at det skeer ret ofte, og jeg tvivler om, at derover tilførn er klaget, da de fleeste Herredsfogder og Underdommere kun have lidet at leve af, og vilde gierne fortiene noget; paa Tinget eller for Retten kunne de ikke have nogen Fortieneste, med mindre der ere Folk, som have noget der at bestille, det er altsaa rimeligt, at de ikke søge at hindre eller afholde dem, søm have at bestille for Retten, men at de snarere for at hjælpe dem, og give dem Tid til at møde, opholde Retten noget længere, end de just ere forbundne til.

Imidlertid er der i den Henseende klaget over denne Herredsfoged, og det af Generalmajor Lyttichau anmeldte Factum med sine Omstændigheder synes ikke vel at kunde være opdigtet for at faae Anledning til at klage, ligesom man af Herredsfogdens Skrivelse til Stiftamtmanden, og nok merker, at det er indtruffet, at Generalmajorens Nidfoged er kommen for sigdig til Retten, efter at den allerede var ophævet. Dertil kommer det, Stiftamtmanden i hans Erklæring tilstaaer, at efter Rytiget skal denne Herredsfoged have den Vane, at kryde visse Fjell, som have Sager for Retten, ved at sætte den tilig, og ophæve den hastig.

Saadan Chicane fortiente saa meget mere at ansees, naar den just sfeer imod visse Fjell, og ikke mod andre, og altsaa afgiver et Deviis paa Herredsfogdens Partisthed.

Da saavel Stiftamtmanden som Generalmajoren tilstaaer, at denne Herredsfogdens Omgang ikke er beviist, og ikke vel kan tilfulde bevises, saa gaaer det ikke an, at straffe ham derfor.

Spergsmaalet bliver allene, hvorledes saadant for Fremtiden kan hindres. Vel venter jeg, at denne Klage gier ham noget opmærksom, og virker saa meget, at han ikke lettelig vover saadant efterdags.

Men, da man merker, at han med saadan Trækthed beegner Klagen, som dog ikke er sfeet ganske uden Grund, og taler af saa høi en Tone, om at forbeholde sig sin Ret og Tiltale til Vedkommende, saa kan man ikke saa aldeles forlade sig paa det Indtryk, den haver gjort hos ham.

At Herredsfogden skulde mulciteres paa 1 Rdr. for en Gierning, som ikke er beviist, og Vedkommende tilstaae ikke at kunne bevise, men som, isald den tilfulde var beviist, og med alle sine Omstændigheder, burde langt anderledes at ansees; derudi kan jeg ikke være eenig med Stiftamtmanden, ligesom jeg ei heller er tilfulde forvissset om, hvad Virkning saadant vilde have.

At denne Herredsfoged, som Generalmajor Lyttichau foreslaaer, skulde forbindes til at sætte Ringet paa en anden Tid, end Loven befaler, nemlig Klokkeren 10 à 11, det kan jeg lige saa lidet bifalde, da Loven just har sat Herredstingene paa saadan en Tid, at Fjell kunne have nogle Timer til

til deres Reise til Tinget, hvilket man seer ved at sammenligne den Tid, paa hvilken Herredstingene skulde begyndes om Morgenen, med den Tid, paa hvilken Landstingene og Høieste-Ret efter Loven burde begyndes.

Vel melder Generalmajoren, at de fleeste Herredsting i Jylland holdes paa den Tid, nemlig Klokken 10 og 11, hvilket jeg gierne vil troe, ligesom det og i sig kan være ligegyldigt, saa længe alle Bedkommende ere ferneiede dermed, og ingen klager derover, men, naar der klages, og noget i Følge deraf skal fastsættes, bør Loven allene tiene til Regel, ligesom der ei heller for den følgende Tid, bør gøres Forandring uden saadanne Aarsager, om hvis Nødvendighed og Tilstrækkelighed man er tilfulde forsikkert.

Det andet, Generalmajoren foreslaaer, at Herredsfogden skulde forbindes til at holde Retten i tvende Timer, synes bedre at kunde passe sig. Men det er derhos let at begribe, som Herredsfogden melder, at det vilde blive til stor Uleilighed for ham, da Tinget ligger for sig, uden at derved er noget Sted eller Huus, hvor Bedkommende kunde indsætte deres Heste og Vogne, i den Tid de ere paa Tinget. Naar det om Vinteren er ondt Veir, er denne Uleilighed ikke af saa ringe Betydning. Denne Uleilighed vilde og tildeels strække sig til Skriveren (om der ellers er nogen) og Tinghørerne.

Men, da det dog er billigt, at Rettens Betiente, som leve af Almuen, bør taale nogen Uleilighed, for at lette Almuens Afgang til at nyde Rettens Bistand og Pleie, saa skulde jeg ikke være imod, at Herredsfogden blev forbunden at holde Retten en heel Time, uden at ophæve den.

Paa den Maade er det ikke vel mueligt, at nogen, som har lavet sig paa at komme betids, naar Retten blev sat, skulde komme for sildig og efter at Retten var ophævet.

Da jeg af Stiftamtmandens Erklæring, har Aarsag at slutte, at Herredsfogden ved hans Opførsel med at sætte og strax derpå ophæve Retten, har givet god Anledning til den over ham indkomne Klage; saa kan han ansee denne Uleilighed (der visselig overgaaer een Rigsdalers Mønt) som en Straf, ham paa en Maade er paalagt for saadan hans Opførsel,

og som bør tiene ham til Advarsel i Fremtiden, at han ikke tiere giver Anledning til flige Klager, der kunne komme ham saa dyrt at staae.

I den Henseende skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Stiftamtmanden i Viborg: At han haver at betyde Herredsfogden i Siends og Nørlyng Herreder Peder Kold, at der er indkommen Klage over, at han nogle Gange, naar visse Solk have havt Sager for Tinget, skal have sat Retten usædvanlig tilig, og derpaa strax ophævet den under det Paaskud, at der intet var at bestille, og det, naanseet, at han selv havde udstedt Stævning, som samme Dag skulde komme i Rette; hvorved det og skal være indst, at naar de, som havde udtaget Stævning, ere efter deres Formening, i rette Tid komne til Tinget, have de mod Formodning maattet erfære, at Retten allerede var ophævet. Da det nu er en Dommeres Pligt, saavidt ham er muligt, at lere alle Vedkommende Adgangen til at nyde Rettens Pleie og Bistand, og han ikke for hans egen Bequemmeligheds Skyld, bør være nogen derudi hinderlig; saa tilholdes Herredsfogden hermed, efterdags naar han haver sat Retten til den i Loven end fælede Tid, hvad enten der er noget at bestille eller ei, at oppebie, i det mindste en heel Time, inden han ophæver Retten, og noget længere, isald det er ham bekiende, at een eller anden samme Dag haver noget at bestille eller frembringe for Retten. I hvilken Henseende det og, hver Tingdag nogle bør antegnes i Protocollen, hvad Klokkeslet Retten er sat, og naar den er ophævet. Skulde han befindes herimod at handle, og nogens Ret derover vorde spildt, udsat eller hindret, skal han ei allene oprette den forurettede den derved lidte Skade, men og erlægge 4 Rdr. i Mulct til Sognets Fattige, og anden Gang dobbelt saa meget.

Heraf lover jeg mig den Virkning, at der ikke tiere skal indkomme Klage over denne Herredsfoged, men at han, ligesom andre Herredsfogeder
skal

skal finde sin Regning ved at sætte og holde Ketten paa den Tid, som alle Bedkommende og alle de, der have for Ketten at bestille, ere best tiante med. I saa Fald bortfalder og af sig selv den Heilighed, som dette Reskript maatte foraarsage ham.

Udi alt det, som i denne Sag er foregaaet, finder jeg ikke Herredsfriwerens Navn nævnet, da han dog var den, som Stiftamtmanden best kunde henvende sig til, for at faae Underretning om Klagens Rigtighed og Herredsfogdens Forhold.

Jeg skulde deraf slutte, at Herredsfogden tillige maae være Herredsfriwer; men da jeg ingensteds finder ham nævnet Herredsfoged og Herredsfriwer tillige, saa skulde jeg, isald der er en særskilt Herredsfriwer, endnu indstille, om Stiftamtmanden tillige kunde befales, at give Herredsfriweren Gienpart af berorte Reskript, og derhos advare ham, at holde sig samme efterrettelig, og at give agt paa Herredsfogdens Forhold herudinden, paa det han kan være istand til, derom at giøre nsiagtig Forklaring, isald oftere Klage over Herredsfogden skulde indkomme. Kiøbenhavn den 15 Julii 1764.

Under 8 October 1764 blev i Cancellie-Collegio herpaa resolveret: Expederes efter General-Prokureurens Erklæring, dog at Slutningen ubelades.

Herefter blev Kammerherre og Stiftamtmand Zvitfeldt den 30 November 1764 tillagt Kongelig Befaling.

CXIX.

Erklæring ober en Memorial af 3 Novbr. 1763 fra Raadmand og Byefoged Thomas Montagne, som i sig er en Klage over hans Amtmand Etatsraad Albertin, (hvilken Klages Indhold kan erfares af Erklæringen) og en Begiering om at blive understøttet i sit Embede og at nyde en Sættedommer i den omfætrene Sag.

Da den af Amtmanden i hans Resolution paaberaabte 1ste Bogs 26 Cap. 2 Art. her aldeles ingen Anvendelse finder, siden samme vel anbefas

anbefaler Stiftammand og Amtmand, at forlize og bilege private Følkes private Sager, men langt fra ikke bemyndiger dem til at dispensere i Deres Majestæts Lov og Forordninger, og at unddrage Folk fra den Straf de have fortient, ved at overtræde dem; saa skulde jeg indstille, om Amtmanden Etatsraad von Albertin kunde tilskrive: "At da Herredes fogden i Vølling Herred Raadmand Montagne haver andraget, hvortledes han den 20 October 1763 haver af Amtmanden begiert en Sættedommer constitueret til at demme i en Sag, som han paa Embeds Begne, saae sig beseiet at anlegge mod Mølleren i Rønsbøl Mølle, som ved at begrave hans Moder, havde givet et stort Giesichud, og derved i Overskædighed tracteret Giesterne med Brændeviin, som maaske vel kunde bevises at være brændt i hans eget Huus; men, at Amtmanden har nægtet ham Sættedommer og derimod ladet ham vide, at Sagen, ved hans Resolution var afsjort derhen, at Mølleren skulde betale 1 Rdr. 4 Mk. i Mulet. Saa haver Amtmanden sig derover at erklære, og i Særdeleshed at indberette, paa hvad Grund han har holdt sig berettiget til at dispensere i Forordningen af 1 Febr. 1757, og at unddrage denne Møller saavel fra den Straf, han havde fortient ved at overtræde denne Forordning, som fra den, han uueligt havde været forfalden udi fornemst utilladelig Brændeviinsbränden." Kiøbenhavn den 16 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 September 1764:

Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Amtmanden Etatsraad Albertin den 6 Octob. 1764 fra Scheimeraad Thott tilskrevet.

CXX.

Erklæring over en Forestilling af 6 Novbr. 1763 fra Oberhofmesteren paa Søer og Amtmanden over Søer og Ringsted Amt General-Admiral-Lieutenant Danneskiold, derudi han foredrager, at det er stor Skade her i Landet, at Rugsæden for sigdig bliver nedsaæet, da Bonden ikke saa tidlig kan faae Gødningen udført, Jorden ploiet og Sæderuges afstørfen, hvilket fornemmelig kommer deraf, at naar Dienestekarlene forlade Bonden til Mikkelstdag, ble
de

de 3 à 4 Uger, (som kaldes Skulte-Uger) inden de igien gaae i Tjeneste, i hvilken Tid Bonden saa godt som intet kan faae bestilt; det, som igien giver Anledning hertil, er, at omendkjant det er forbudet, saa faae dog de fleeste Tjenestekarle Cæd, isteden for Løn, hvilken Cæd de maae have afortjæn, for end de igien kunne gaae i Tjeneste. Han formener, at det derimod kunde være et meget godt Middel, om Flyttetiden for Tjenestefolk paa Landet, som efter Lovens 3—19—9 burde være 1ste Junii og 1ste Decbr., men, efter en vedtagen Skik nu er Paaaste og Mikkelsdag, blev anordnet og fastsat tii hvert Aar 1ste Januarii og 1ste Julii, hvilket han formener i alle Henseende at ville blive mere beileligt for Bonden, da de, som til nu forestaaende Paaaste eller Michælis havde opsagt, maatte blive til denne Tid, og derimod nyde et forholdsmaasigt Tillæg i Lønnen, derhos det maatte fastsættes, at enhver, som skiftede Tjeneste, under en vis Mulct til Eognets Fattige, skulde indfinde sig i sin nye Mads 3de Dagen efter Fardagen, forsomte han det, skulde Bonden under Straf andrage det for Amtmanden. Saa skulde og, saavel Bonden som Tjenestekarlen straffes, om de befandtes at tilstaae og modtage Cæd isteden for Løn. Endelig, da Gierderne for Rugvangen, efter Loven, bør være luffede til Martini, hvilket nu er for sildig, saa maatte det fastsættes, at de herefter skulde være luffede til Michælis, eller saa tidlig, som nogen Mand af den Bye eller Fang fandt fornødent, i Henseende til Aarets og Jordens Bestaafenhed, at besaae Rugmarken.

* * *

Ligesom de af Hr. General-Admiral-Lieutenant Grev Danneberg anmeldte Poster ere af den allersterste Vigtighed, saa skienner jeg ei heller rettere, end at han haver udfundet den virkelige Grund og Aarsag til den i Svang gaaende Misbrug; jeg troer og gierne, at de af ham derimod foreslaagne Midler baade ere gode og tilstrækkelige. Men jeg besidder ikke den Indsigt og Erfarenhed i Landvæsenet, at jeg undersaaer mig med Visshed derom at demme. Naar jeg og besad større Indsigt og Erfarenhed i Landvæsenet, torde jeg dog ikke raade til noget, forinden at andre fornuftige og erfarne Landmænd derover vare hørte og havde givet deres Betænkning.

Man maae være meget vaersom, og gaae heel forsigtig tilværks, i at forandre og afffasse noget, som i lang Tid har været Skik og Cædvane blant Almuen, og i dets Sted indføre noget Nyt.

Man bliver ofte en Misbrug vaer, og merker, at den haver skadelige Følger, man gjør sig Umage med at udfinde den rette Grund og Aarsag dertil. Man gjør sig end videre Umage med at udfinde tilstrækkelige Midler derimod.

Derved møde ofte adskillige Vanffeligheder og Hindringer, og i Særdeleshed maae tvende Ting vel iagttages, nemlig, for det første, at Midlerne ere tilstrækkelige i Henseende til Iværksættelsen, saa at man kan være vis paa, at det, man søger at affkaffe, virkelig bliver affkaffet.

Det følger ikke altid, at fordi en Ting forbydes, den derfor virkelig affkaffes. Exempler derpaa haver man i det, som Grev Danneftiold her melder om, og som i sig virkelig er en skadelig Misbrug, at Bondernes Tjenestekarle faae Kornsæd i Løn isteden for Penge. Dette er udtrykkelig forbuden ved Forordningen af 19 Febr. 1701 og siden gientaget.

Jeg veed Proprietairer, der have gjort sig megen Umage med at faae denne Forordning overholdt og efterlevet paa deres Godser, men forgieves her i Sieland, thi i Jylland og Fyen er det ikke saa meget brugeligt. Det forholder sig, som Grev Danneftiold erindrer, at naar nogle Bønder i en Bøje eller Sogn give Sæd i Løn, maae de andre og gjøre det, siden de ellers faae enten de fletteste og meest uduelige Tjenestekarle eller slet ingen.

I den Henseende vil det og lidet eller intet nytte, at sætte Straf for Bonden, som lover Sæd i Løn, siden han dog ligesuldt vil blive forbunden til at handle derimod; men, om det skal affkaffes, maae Straffen sættes for Tjenestekarlen, som enten begierer eller tager Sæd i Løn, og det saaledes, at man kan have nogen Wisshed om, at den bliver erequeret.

Dernæst maae man og være nogenledes vis paa, at det Nye, man indfører, ikke kan give Anledning til en Misbrug, der er ligesaa farlig og skadelig, som den man søger at affkaffe.

Jeg troer gierne, at Rugsæden paa adskillige Steder her i Landet legges alt for sildig. Man holder overhoved for, at den tidlige Rugsæd er den beste, og de der legge den saa sildig, ere desuden den Uleilighed underkastede, at, om Vinteren kommer tidlig paa dem, førend de dermed ere færdige,

færdige, maae de bruge Jorden til Vaarsæd, som i mange Henseende er kiendelig Tab for dem.

Det er høist rimeligt, som Greven erindrer, at til denne alt for sildige Kugsæd, fornemmelig gives Anledning ved det, at Bønderkarlene, naar de, efter Mikkelsdag gaae af deres Tieneste, hie 3 à 4 Uger inden de gaae i den nye Tieneste igien.

Overalt er dette en meget ond og skadelig Bane, som forarsager, at Bonden taber en Siette- eller Ottendedeel af det Arbeide, for hvilket han i et halvt Aar giver Karlen Kost og Løn, og haver den samme Indflydelse hos Bonden, som den i visse Professioner indførte frie Mandag haver hos Haandverksfolkene. Begge Dele giøre Producterne og det der forarbeides, i et vist Forhold dyrere. Det kunde ikke skade, at der blev sat en Straf for Bønderkarlen, af 1 à 2 Mark for hver Dag, han over den rette Tid blev borte af hans Tieneste, hvorhos det udtrykkelig maatte Bonden forbydes at give ham Tilladelse til at blive længere borte; thi ellers colludere de med hinanden, da Bonden de fleeste Tider, maae seie hans Tienestekarl, og indgaae hvad han vil.

Det eeneste jeg efter min ringe Indsigt, haver ved Forslaaget i denne Post at erindre, er, at en saadan Karl derefter dog skulde have 8 Dage for sig, imellem, at han gif af og i sin Tieneste. De 3 à 4 Uger de nu have, antages de at anvende paa at terske deres Kornsæd; altsaa har det, hvor det gaaer, den Nytte, at de imidlertid ikke blive vante til ledig gang; men, naar Sæden ophører, og denne Aarsag altsaa med, veed jeg just ikke, hvorfor de endda skulde have 8 Dage, som mange af dem mueligt vilde anvende til at fornøie sig, og altsaa, til at øde deres Penge og at komme i med at gaae ledige. Derimod, om det kunde lade sig giøre, var det nok best, at naar de om Morgenningen gif af deres gamle Tieneste, de da om Aftenen gif igien i den nye Tieneste.

Endelig formener Hr. Greve af Danneberg, at det i den Henseende vilde have sin store Nytte, om Flyttes eller Skifteriden for Tienestefolk paa Landet, som nu er Paaske og Mikkelsdag, skulde forandres og sættes til 1ste Januarii og 1ste Julii.

Det er vist nok, at følgende Poster synes at staae i Forbindelse sammen, og temmelig at befordre hinanden, nemlig, at Bondekarlen nyder Sæd i Marken, isteden for Løn i Penge, at han quitterer sin Tjeneste til Mikkelsdag, just naar Sæden er indhøstet, og at han derpaa bier 3 à 4 Uger, inden han gaaer i sin nye Tjeneste, hvilken Tid han anvender til at afværffe og sælge samme Sæd.

Det er altsaa ikke uden Grund, at Hr. Greven foreslaaer denne Forandring af Flyttes eller Skiftetiden, som et Middel til at faae den Misbrug affkaffet, som nu gaaer i Svang, med at give Sæd i Løn; hvorvidt ellers dette Middel vilde være tilstrækkeligt, derom kan jeg intet sige. Jeg tænker, at den Bondekarl, der bliver i sin Tjeneste til Mikkelsdag, vel og faaer Sæd i Løn, og at Huusbonden i saa Fald maae lade ham den behøvende Tid til at afværffe Sæden.

Naar dette antages, saa kunde en Tjenestekarl, der gik af sin Tjeneste til første December eller første Januarii, ligesaavel være tient med at faae Sæd i Løn, som den, der gik af sin Tjeneste til Mikkelsdag, og altsaa vilde denne Forandring mueligt ikke tilfulde frembringe den tilsigtede Virkning.

For øvrigt er det en Ting af stor Betydning, og som i Forveien maae vel overlegges, at giøre en almindelig Forandring i Skiftetiden for Tjenestefolk. Jeg siger, en almindelig Forandring; thi, hvad som i saa Fald fastsættes for Landet, maae ligeledes angaae Kjøbstederne, da det ofte og jevnlig træffer sig, at En, der forlader sin Tjeneste paa Landet, gaaer til samme Fardag i Tjeneste i Kjøbsteden, og omvendt. Jeg troer og, at hvad der fastsættes for een Provinds, maae ligeledes fastsættes for de øvrige, omendskiønt den Marsag, som her anføres, egentlig kun angaaer Landet i Sielland, da det endnu ikke er synderlig kommen i Brug, enten i Jylland eller i Jyen, at give Tjenestefolk Sæd i Løn.

Den nu brugelige Fardag til Paaske og Mikkelsdag er ikke anordnet ved Loven, hvis 3 Boges 19 Cap. 9 Art. derimod fastsætter 1 Junii og 1 December; men den er indført ved Praxis og Sædvane, hvoraf man maae slutte, at en Slags Beleilighed har indført den. I sig synes det og rimeligt

rimeligt nok, at en Bondeskarl gaaer i og af sin Tjeneste enten til Vaasse før end Sommer-Arbejdet i Marken begyndes, eller til Mikkelsdag, naar samme Arbejde er fuldendt, og Huusbonden har faaet Jordens Afgrøde i Huus.

Hvad Uleiligheder det mueligt kunde medføre, om man derudi gjorde Forandring, troer jeg mig ikke til, forud at kunne indsee.

Naar der og skulde skee Forandring, var jeg meere for, at det skulde have sit Forblivende ved Lovens 3 Bogs 19 Cap. 9 Art. og 1ste Junii til lige med 1ste December, ansees for den rette Gardag, end at den skulde sættes til 1ste Julii og 1ste Januarii, da det mueligt kunde medføre nogen Uleilighed og Uorden, om Tjenestefolk midt i Julen skulde gaae af og i deres Tjeneste.

I Kiøbenhavn og de andre Kjøbstæder vilde vedkommende Huusbønder neppe være fornøiede med, at miste deres Kuffe og andre Tjenestefolk Nytaars Aften, og at faae de nye igien Nytaarsdag om Aftenen eller sildigere. Som jeg da holder det for ganske nedvendigt, at fornuftige Landmænds Betænkning herover indhentes, før end noget herudi i Usmindelighed fastsættes, og det neppe vilde være nok, først at sende det til een eller anden Amtmand, saa skulde jeg indstille, om ikke dette Forslag, som indeholder adskillige vigtige og betydelige Poster Landvæsenet vedkommende, kunde sendes til Commissionens Betænkning angaaende Landvæsenets Forbedring. Kiøbenhavn den 17 Julii 1764.

Herefter blev udi Cancelliet den 26 September 1764 resolveret:

At det skulde sendes til Landvæsenets Commissionens Betænkning.

CXXI.

Erklæring over et Brev af 12 Maji 1764 fra det combinede Collegium, derudi de hævte, at da en forhen værende Matroes, men nu Pensionist af Søe-Staten havde, med Collegii Tilladelse nedsat sig paa Ollingsøe Gods i Lolland, og der leiet et Huus af Proprietairen mod deraf at svare ham en vis aarlig Afgift, og der aviet en Søn i Aaret 1752, paastaaer Proprietairen, at samme Dreng tilhører hans Gods, ligesom han og har indført ham i hans Reservera Kulle, da han var 9 Aar gammel.

Derimod har Enrollerings-Chefen i Lolland efter Faderens Forlangende indskrevet ham i Søe-Enrolleringsrullerne. Da nu Faderen hører til Søe-Staten, og af Collegium kan hidkaldes til Arbejde paa Qvæsthuuset, og allene med Collegii Tilladelse har nedsat sig og leiet, ikke sættet et Hus, Sænnen ei heller har tiemr nogen Bonde eller været ved Bondearbejde, saa formene de, at Proprietairens Paaastand er ugrundet. Men, da de ikke vide, om den nyelig udfomne Forordning om Landmilitien har derudi giort Forandring, og taler for Proprietairen, saa udbede de sig derom at blive underrettede, og at Proprietairen i modsat Fald maae werde befaleet, ingen videre Fordring at giøre paa denne Dreng, som hans Guds uvedkommende.

* * *

Da Proprietairen til Øllingssee Kammerraad Thestrup ikke forlanger nogen Decission, men man af hans Skrivelse til Enrollerings-Chefen Capitain Stiboldt erfarer, at han formener sig berettiget til Drengen Niels Erichsen, og ikke vil lade sig denne sin Rettighed betage; Qvæstionen og i sig er temmelig problematisk, og vel fornemmelig vil komme an paa, om Erich Nielsen allene har leiet et Hus paa Øllingssee Guds mod en vis aarlig Afgift, og uden al anden og videre Forbindtlighed, (thi, at han ikke har forbeholdt sig, at hans Børn skulde være frie, seer man lettelig) eller om han virkelig har sættet det? hvilken Qvæstion ikke tilfulde kan oplyses og udgiøres af de indsendte og herhos følgende Documenter, saa seer jeg ikke at Cancelliet kan eller bør blande sig i at afgiøre denne Qvæstion, eller at tillegge Proprietairen saadan Ordre, som det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegium forlanger, men formener, at Qvæstionen maae henvises til Lands Lov og Ret, og at bemeldte Collegium, i Følge deraf kunde svares: At Forordningen om en nye Indretning ved Landmilitien af 13 April s. A. ikke giver Proprietairene nogen nye eller anden Ret til det unge Mandskab, end de forhen havde, men allene giør Forandring i Tiden, fra hvilken denne Rettighed tager sin Begyndelse, og det unge Mandskab indføres i Reserva-Rullen, hvilken tilforn var deres Alders 9de Aar, men efterdags bliver deres Alders 4de Aar.

Da

Da nu den her omtvistede Dreng Niels Trichsen allerede havde fyldt sit 9de Aar paa Ellingse Gods, førend Forordningen udkom, saa kan Proprietairen Kammerraad Thestrups Ret til ham, ved denne Forordning, hverken være bleven større eller mindre, end den ellers og forhen var.

Men, hvad Quæstionen om denne Dreng i sig angaaer, da, som Kammerraad Thestrup formener sig berettiget til ham, og ikke i den Zensfende, har i nogen Naade strafaldet Lands Lov og Ret, men snarere synes at henstyre sig derunder; saa kan og bør den, for alle aabenstaaende Adgang til Lands Lov og Ret, ham ikke mod hans Villie betages, eller Sagen ved Kongl. Resolution afgjøres. Kiøbenhavn den 18 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 September 1764:

Egpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev det combinede Admiralitets- og Commissariats-Collegium fra Geheimeraad Thott den 27 October 1764 tilskreven.

CXXII.

Erklæring over et Brev fra Kammer-Collegium af 19 Maji 1764, hvorved de sende nogle Memorialer og Erklæringer angaaende Maaden at nyde Fiske-Tienden paa, i Tromsøe's Fogderie i Nordlandene, da nogle Trundhiems Borgere havde besøret sig over, at Tiendetagerne paastode af dem, at de, ved deres Handels Leier, skulde levere dem Tienden af al den Fisk de havde indkøbt og vilde udføre, alt i Følge Forordningen af 23 Junii 1710 Art. 1, som de urigtig fortolke; hvorpaa Kammer-Collegium under 22 Januarii 1763 havde tilskrevet Amtmanden i Nordlandene, at dette ikke var Forordningens Mæening, og at han derefter maatte søie Anstalt. Men, da saadant var skeet, vare Tiendetagerne og især Provsten Jrgens indkommen med Ansøgning og Forestilling, at de, paa den Maade vilde miste deres heele Tiende, og at det var umueligt at oppebære den paa anden Maade, end hidindtil havde været brugeligt, og kom overeens med Forordningen af 1710. Derefter Kammer-Collegium da havde indhentet Vice-Stattholderens Erklæring af 5 Maji 1764, som indsender Amtmandens Erklæring af 28 Martii, hvorudi han vidtstiftig gien-

gienningaær Omstændighederne og Anledningen til denne Tvistighed, og tilsidst gjør et Forslag, som Vice-Statholderen bifalder, og gjør in subsidium et andet. Hvilket alt Kammer-Collegium sender til det Danske Cancellie, siden Forordningen af 13 Junii 1710 deraf er expederet.

* * *

Da Kammer-Collegium udi deres Skrivelse af 19 Maji h. a. melder, at Fisketiende-Forordningen er expederet fra det Danske Cancellie, og just i den Henseende overlader til bemeldte Cancellie, hvorledes de her opkomne Tvistigheder kunde være at afgjøre, og hvad Anstalt i den Henseende kunde være at seie; saa maae jeg undres over, at Kammer-Collegium selv først ved deres Skrivelse til Amtmanden af 22 Januarii 1763 har seiet en Anstalt, hvorved Tingen er bragt i langt større Forvirring end den var tilforn. Denne Foranstaltning har Kammer-Collegium paa egen Haand seiet, alene paa Grund af nogle Trundhiemske Borgeres Klage, uden i Forveien at indhente enten Amtmandens eller Vice-Statholderens Betænkning deraf over. Jeg maae tilstaae, at det dermed forholder sig, som Amtmanden i hans Erklæring til Vice-Statholderen synes at tilkendegive, nemlig, at den indholder en Slags Modsigelse, og i den Henseende ikke har været at sætte i Udvævelse, da enhver Part har forstaaet den, som han vilde, og den ene Part beraabt sig paa Begyndelsen af Kammer-Collegii Brev, den anden paa det Mellemste, og begge paa Slutningen.

Jeg skulde tænke, at Kammer-Collegium maae være vis paa, at det med denne Forordning og dens Expedition forholder sig saaledes, som de her melde, thi ellers havde jeg megen Aarsag til at tvivle derom.

Den Fisketiende-Forordning, som Kammer-Collegium i Slutningen af deres Skrivelse nævner, uden at anfere dens Datum, kan umuligt være anden end den, de forhen i samme Skrivelse have talt om, og i deres Skrivelse til Amtmanden udtrykkelig have anfert, nemlig Forordningen om Fisketienden i Trundhiems Stift af 23 Junii 1710.

Uf denne Forordning haver jeg just tvende Exemplarer ved Haanden men udi begge findes mod Slutningen den sædvanlige Clausul: Som denne

denne vores Forordning, under vores Kammer=Segl, tilstillet vorder, deraf jeg maae slutte, at den er expederet fra Kammer=Collegium.

Naar dette har sin Rigtighed, som man i Cancelliet letteli; kan erfare, saa kunde det overlades til Kammer=Collegium, at bringe det i Rigtighed, som de have begyndt at bringe i Uorden, og at afgjøre en Tvistighed, de selv tildeels have foraarsaget, og som alene angaaer Fortolkningen af en Forordning, der er expederet fra Kammer=Collegium.

Men, da den Qvæstion, hvorledes den i Loven anbefalede Fiske=Tiende skal ydes paa et eller andet Sted, synes meget mere at henhøre til Cancelliet end til Kammer=Collegium, saa har jeg intet imod, at Saagen i Cancelliet bliver afgjort.

Dog maae jeg derhos tilstaae, at jeg er heel tvivlsraadig i Henseende til Maaden, paa hvilken den best, beqvemtest og billigst kan afgjøres.

Jeg negter ikke, at, naar jeg alene havde havt den Underretning om Tingens og Qvæstionens Beskaffenhed, som Vice=Statholderens og Amtmandens Erklæringer med øvrige Documenter give, og jeg derhos ikke havde seet nogen Conclussion, saa havde jeg været for, at Amtmanden skulde tilskrives: at det i alle Maader skulde have sit Forblivende ved Forordningen af 23 Junii 1710, og ifald nogen betydelig Uleilighed skulde befindes at møde, havde Amtmanden saadant at indberette, og derhos at foreslaae, hvordan det best kunde hemmes.

Hensigten med denne Forordning har været, at maae det saaledes, at Kongen, Kirken og Præsten i Trundhiems Stift, og især i Nordlandene, ligesaavel som paa de andre Steder i Norge, kunde faae den dem med Nette tilkommende Fiske=Tiende.

Der ere paa de fleste Steder ingen almindelig Fiskevær, hvor Tienden beqvemelig kan ydes; Stedernes og Fiskeriernes Beskaffenhed tillade ikke, at Tiendetagerne reise om til enhver Bonde eller Fisser især, for af ham at oppebære Tienden. Fremmede Handlende ligge næsten heele Tiden i Giordene og optiabe Fisken.

Forordningen har i den Henseende, saavidt jeg skanner, udsundet det beste og beqvemeste Middell. Den vil, at Bønderne og Fisserne ved

at sælge Fisken til de Handlende, skal i Betalingen kortes Tienden, og derpaa skulle de Handlende ved Fiskens Udskibning, hos Jægerne, levere Tienden til Tiendetagerne.

Jeg kan just ikke sige, at Forordningen er mærk eller utydelig, men kan gjerne forstaaes af dem, der ville forstaae den. Jeg seer og, at i de sidste 40 Aar have de, paa begge Sider, forstaaet den. Tiendetagerne have heel godt vidst at paastaae den Rættighed, dem derved var tillagt. De Handlende have og, naar intet andet kunde være, vidst at efterkomme den, skjønt ikke med den beste Willie.

Det er vist, som Amtmanden melder, at det er ubequemt for de Handlende, at de mod deres Willie skulde nødes til, at være Tiendetagernes Guldmægtige, og for dem at indcassere Tienden, det er og tungt for dem, at de i deres smaae Vaade og Jægter maae bringe Tienden inde fra Fiordene til Udskibnings-Stederne, og derudover ofte lade den af dem selv kjaebte Fisk ligge tilbage eller gjøre dobbelt Reise.

Omendskjønt nu herimod kunde indvendes, at disse Uleiligheder ikke ere større for dem, end for dem blant Indvaanerne, som selv med egne Jægter bringe deres Fisk til Bergen, hvilke hidindtil, uden at gjøre saadanne Ophævelser, have efterlevet Forordningen; saa har dog Amtmanden fundet dette af den Betydnhed, at han gjør et nyt Forslag, hvorved Forordningen tildeels, og i denne Post ophæves, men de Handlende forbindes at give Tiendetagerne Fortegnelse paa hvad Fisk, de af enhver have kjaebt, for derved at sætte dem istand til, selv at kræve og oppebære Tienden af Vedkommende.

Da man nu, af Amtmandens Erklæring erfarer, at ham ikke mangler paa Indsigt i denne Materie, og at Anledningen og Oprindelsen til alle disse Tvistigheder, og deres Besskaffenhed er ham tilfulde bekiende; Vice-Statholderen (som selv har været Stiftamtmand i Trundhiem, og altsaa veed Omstændighederne,) og bifalder dette hans Forslag, saa understaaer jeg mig ikke, at være derimod.

Thi, omendskjønt Vice-Statholderen selv, in subsidium, gjør et andet Forslag, som nok synes saa jævnt og ligesrem, og nærmere kommer
over-

overeens med Forordningen, som er mere fordeelagtig for Tiendetagerne, da det gaaer ud paa, at de Handlende skulde tage Attester af Vedkommende for den Tiende, der var betalt, og forevise Tiendetagerne samme; hvoraf da vel skyder, at, naar de ikke kunde forevise Slige Attester, burde de selv erlægge Tienden; saa holder jeg dog for, at, naar man endelig skal vige fra Forordningen, bliver det sikkest at følge Amtmandens Forslag, for derved saa meget mere at forbinde ham; som den nærmeste Ørighed paa dette langt fra liggende Sted, til at forebygge, afgjøre og jævne de Tvivligheder, som deraf kunne opkomme. Kiøbenhavn den 19 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 8 October 1764:

Kammeret svares, at man holder for best, at det forbliver ved Forordningen, som fra Kammeret er expederet.

Herefter blev Rentekammeret under 20 October 1764 fra Gehejmeraad Thott tilskreven.

CXXIII.

Erklæring ober tvende Memorialer af 18 April 1764 fra forrige Gouverneur paa Franquebar Sse: Capitain Krogh, udi den eene begierer han Commissarier til at tiende paa det Asiatiske Compagnies og især Directionens Opsørsel imod ham, og den Reparation, han derfor burde have; udi den anden begierer han Tilladelse at indstævne Compagniets Dom for Høieste Ret udi de Sager, han enten haver eller herefter maatte faae for Compagniets Ret, isleden for, at de, efter Octroiens 16 Post, skulde indstævnes for en Revisions Ret. Tillige med det Asiatiske Compagniets Directions Erklæring af 19 Maji 1764, derudi de beraabe sig paa Octroiens 16 Post, og den Revers Capitain Krogh endog siden hans Hiemkomst den 5 April 1762 haver givet, at antage Compagniets Ret for sit forum competens i alle de Sager, som hidrøre fra hans Gouverneur = Embede, og t den Henseende begiere, at hannem hørken maae bevisges de ansøgte Commissarier, eller Tilladelse at paaanske Compagnie = Rettens Domme for Høieste = Ret, siden det er tværtimod Compagniets Privilegiet, og vilde drage farlige Følger efter sig.

Vel havde det Asiatiske Compagniets Directeurer viist langt mere Billighed, Rimelighed og Feielse, naar de havde samtykt i begge Capitain Kroghs Ansøgninger, og tilstaaet, saavel, at ham maatte forundes Commissarier til at paakiende hans og deres Mellemværende, som at de, af Compagniets Ret, i hans Sager affagte Domme maatte indstævnes for Høieste-Ret.

De havde derved viist, at de ikke beeguede deres Bectiente anderledes, end de agtede at til- og forsvare, og at det var langt fra deres Tanker, at misbruge de dem forundte anseelige, og i visse Tilfælde stærke, ja virkelig haarde Privilegier til andres Fornærmelse, eller til at forsvare en Feiltagelse, som de kunne have begaaet, paa Grund af en urigtig Indberetning fra et langt fratliggende Sted, til en andens Fornærmelse.

Naar de havde frygtet for Følgen, og for at saadant skulde ansees som et Skaar i Compagniets Detroi og Privilegier, kunde de forbeholdt sig, at det maatte være uden Følge, og at det i Bevillingerne udrykkeligen maatte indføres, at det skede paa den Grund, at Compagniets Direction selv derudi havde samtykt, og dermed været eenig.

Men, da de nu saa ligesvem henholde sig til Privilegierne og Detroien, og ikke ville tilstaae det mindste, som kan synes at være derimod eller der uden for, i hvor megen Billighed det end ellers maatte medføre; saa give de derved, i det mindste Supplicanten Anledning til at troe, at de agte at betiene sig deraf, til at betage ham hans Ret, og at hindre ham fra at nyde samme.

Det er mig, i den Henseende kiert at erfare, at Compagniets Præsæs, Hr. Geheimeraad og Over-Hofmarskalk Greve af Moltke, ikke har underkrevet Erklæringen, hvoraf jeg slutter, at han ikke har været eenig dermed, ligesom jeg og er forvissat om, at han tænker ganske anderledes.

Jeg vilde ønske, at hans Excellence havde særskilt indgivet sin Erklæring, og tilkiendegivet sit Mishag; thi, naar der havde været forskellige Meeninger i Directionen, kunde man i Cancelliet valgt og fuldt det, som man fandt at medføre den største Billighed og Rimelighed.

Men,

Men, da man nu kun har een Erklæring fra Directionen, som lige-
frem henholder sig til Detrouien og Capitain Kroghs Revers, hvorved
han lover fremdeles at antage Compagniets Ret for hans forum compe-
tens i alle de Sager, der hidrøre af hans havde Gouverneur-Embedet,
og Directionen paa Grund deraf protesterer mod begge Anjægningers Be-
villing, saavel den om Commissionen, som om at appellere Compagniets
Nets Domme i hans Sager ind for Høieste-Ret, saa bliver efter slige
Omstændigheder vel h. ved, nu for Tiden intet at giøre. Kjøbenhavn
den 20 Julii 1764.

Efterat Over-Hofmarskalkens Erklæring først var indhentet og siden
Directeurernes, reskoverede Caucilliet under 2 October 1764.

Bevilges begge Dele og efter Directeurernes Betænkning,
som gik ud paa, at de intet havde imod Capitain Kroghs Begjæ-
ring, naar der ifkun i Commissorio og Bevillingen maatte til-
føres, at det skulde være uden al Consequence for Fremtiden.

Herefter blev under 12 October 1764 udsjærdiget Commissorium
og Ordre til Conferensraad Bartholin Wichel som forrettede Justitiarii
Vices i Høieste-Ret.

CXXIV.

Erklæring ober en Forestilling af 19 Maji 1764 fra Amtmanden over Thne
og Mors Etatsraad Gauch. hvorudi han beretter, at da han havde tilskrevet
Landsdommer Schinckel angaaende en Delinquentsag fra hans Amt, som skulde
indlægges for Landstinget, havde Schinckel svaret, at andre end Overrets-
Advokater ikke bleve antagne for Landstinget, og da Amtmanden ikke kan be-
skikke saadanne, saa pleier Actor og Defensor i slige Sager at beskikkes af Lands-
dommerne efter Touren blant Landstings-Procuratorerke, hvorved han og lod
det forblive. Men da der skal være et Reskript i en Sag af 29 Octbr. 1762,
saa beder han ligeledes om Resolution: at Landsdommerne i slige Sager skulde
modtage den af ham beskikkede Actor og Defensor, og ikke afvise dem.

* * *

Isteden for andet Svar eller Resolution, kunde Amtmanden Etatsraad Zauch tilsendes Gienpart af det af ham anførte Reskript af 29 Decerber 1762, hvilket gik til Landstinget i Jylland og til Stiftamtmanden i Viborg, i Anledning af en Tvistighed, som var imellem da værende Stiftamtmand i Viborg Kammerherre Grev Rangau og Landsdommerne i Jylland, da han deraf vil erfare, at det egentlig kun indeholder en Tilladelse at een af en Amtmand eller Stiftamtmand beskiftet Defensor i en Delinqventsag, kan, naar Delingventen er fornoiet med ham, blive ved at udføre Sagen for Landstinget, omendskjont han ikke er Landstings-Procureator, og ikke har Kongl. Bevilling paa at gaae i Rette for Overretterne. Ligesom han og deraf vil erfare, at det ikke saa aldeles forholder sig, som Landsdommer Schinckel skriver, at andre end Kongl. bestaite Overrets Advocater ikke antages for Landstinget. Kiøbenhavn den 21 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 September 1764:

Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Etatsraad og Amtmand Zauch den 6 October 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXXV.

Erklæring ober en Ansøgning af 1 Martii 1764 fra Genrich Thaulow, som var beskiftet til Bøe- og Raadsstueskriver i Christianssand, om Confirmation paa det Privilegium, som denne Tjeneste havde havt i hans fire Formands Tid, og siden Ahrendal blev Kiøbstæd, og afgik fra Christianssands Jurisdiction, nemlig: at nyde Betalning efter Kiøbenhavns Reglement af 22 Martii 1684. Tilligemed Stiftamtmandens Geheimeraad Adlers Erklæring af 11 Maji, som formener, at det vel kan forundes ham, men med tvende Indskrænkninger angaaende de Sager, der angaae mindre end 10 Rdr., og de Skioder, der lyde paa mindre Sum end 100 Rdr., og uden Følge for Estermanden.

* * *

I Henseende til det Væsentlige i denne Sag, er jeg ganske enig med Stiftamtmandens Hr. Geheimeraad Adlers Erklæring. Da dette Privilegium ikke er bleven ophævet i den Tid, at Tjenesten var ledig, og førend
den

den blev bortgIVEN, men Supplicanten har faaet den uden nogen Indskränkning, og paa samme Maade, som hans Formænd den have have, saa er der nogen Næmelighed udi, at han og nyder Confirmation paa det Privilegium, som hans fire sidste Formænd for ham have havt.

Men derhos udfordrer den allerførste Billighed, at de tvende af Stiftammanden foreslagne Indskränkninger - eller Undtagelser, tillige bør iagttages, da intet kan være ubilligere og utaaleligere, end at En der søger en Anden for 6 à 8 Rdr. han er ham skyldig, skal anvende ligesaa meget eller mere i Omkostninger paa at indhente Dom over ham, og at En, der kober et elendigt Huus for 50 à 60 Rdr., skal foruden andre Omkostninger, betale 3 Rdr. 2 Mk. allene for at lade Skjædet læse og protocollere.

Dog har jeg ved den anden Post dette at erindre, i Henseende til den Maade, paa hvilken Stiftammanden udtrykker sig, at han antager, at en Auctionsforvalter, for at udstede et Skjæde bør nyde det samme i Betaling, som det stemplede Papiir koster, hvorpaa Skjædet er skrevet, hvilket maa ske vel kan være Brug paa et eller andet Sted, ligesom det og i sig kan være temmelig ligegyldigt i Henseende til Skjæder paa smaae Summer, men dog aldrig ved nogen Lov eller Forordning, er tilladt eller approberet, og ei heller ved nogen Kongl. Anordning enten bør tillades eller antages at være tilladt.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om den ansøgte Confirmation kunde Supplicanten allernaadigst bevilges, dog med den Clausul og Undtagelse: At udi smaae Gieldsager, hvor Zoved-Summen som søges, ikke overgaaer 10 Rdr., saavel som for at læse og paa skrive de Skjæder, hvor Købe-Summen ikke overgaaer 100 Rdr. bør Supplicanten ikke nyde mere i Skriverpenge end Loven i Almindelighed tillader.

Endelig, da det er ubilligt, at Christianssand, som i sig er en fattig Bys, skal frem for alle andre Købstæder i Danmark og Norge, beständig være beehrdet med saadant Paateg, som ofte stærk trykker En og Anden, saa skulde jeg endnu indstille, om ei allene Confirmationen maatte clausuleres saaledes, at det skulde være uden Følge for hans Eftermænd, men

at det og ved et Reskript til Stiftamtmanden i Christianssand maatte fastsættes: At, naar nu værende Byeskriver ved Døden afgaaer, eller Embedet paa anden Maade ledig vorder, skal dette Privilegium aldeles ophøre, og de efterkommende Byeskriverne nyde Brev- og Skriver-Penge efter Loven, men ei videre.

Hvad Auctions-Directeur Tienesten i Christianssand angaaer, som ligeledes er tillagt Byeskriveren, og derimod frataget Byefogden, som den efter Auctions-Forordningen tilkom, som bedre behøvede den, og naar man skal domme efter Embedernes Beskaffenhed, bedre fortiente den, da veed jeg ei rettere, end at saadant allerede i Henseende til den, er anordnet og fastsat. Kiøbenhavn den 22 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 October 1764:

Ejenderes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev under 7 December 1764 udfærdiget Kongelig Bevilling for Byeskriver Thantow og Retis derom samme Dag til Gesheimeraad og Stiftamtmand Adeler.

CXXVI.

Erklæring over en Forestilling af 23 Maji 1764 fra Kiøbenhavns Magistrat, hvorudi de berette, at efter Politimesters Instrux af 24 Martii 1741 tilkom det Politimesteren at domme i Sager angaaende smaat Tyverie, og at lade de Skuldige straffe. Dette blev forandret ved et Reskript af 30 Jul. 1751 og befalet: at disse Sager ved Byetinget skulde afgjøres. Da nu dette medfører adskillige Uleiligheder, Tidsspilde og Omkostninger, det og er langt bedre, at slige Folk af Politimester blive straffede med nogen Tids Arbejde i Kasp. eller Lugthuset, end at de miste deres Hud i Fængselet og derpaa tøblades; saa indstille de, om det maatte fastsættes, at Politimesteren herefter maae paakiende smaae Tyverier, efter hans Instrux af 24 Martii 1741, naar begge Partierne dermed ere fornøiede, allerhelst Paagribelsen og den første Examination dog allestider skeer ved Politieretten.

Den her ommeldte Artikel i Politimesterens Instruccion af 24 Martii 1741, er, saavidt jeg nu erindrer, i Mæret 1751 bleven forandret, i

Anled:

Anledning af en derom, fra da værende Over-Præsident afgangne Geheimesraad og General-Lieutenant Rappe indkommen Forestilling, uden at der ellers fra nogen privat Person var indkommen Klage eller Besværing over denne Post eller dens Misbrug.

Da nu ei allene nærværende Over-Præsident, men og tillige med ham heele Magistraten erklærer, at denne Post i Politimesterens Instruction havde sin store Nytte, og at dens Ophævelse medfører adskillige Uleiligheder, Omkostninger og Tidsspilde, hvorom ingen bedre end de kan og bør være istand til at dømme: saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat efter Forestillingen. Kiøbenhavn den 23 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa den 2 October 1764:

Forbliver ved Reskriptet af 30 Julii 1751, hvilket Magistraten tilskrives.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat under 13 October 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXXVII.

Erklæring over en Forestilling af 6 Junii 1764 fra Stiftamtmanden over Island Geheimeraad Grev Ranzau, hvorved han indsender og anbefaler en Forestilling af 26 Maji 1764 fra Amtmanden i Island Magnus Giffesøn, angaaende, at da det ved Reskript af 27 Maji 1732 var fastsat, at paa Island skulde i Henseende til Processers Drift og Formaliteter, forholdes efter Norske Lovs 1 Bog, indtil en nye Islandsk Lov udkom, det da og, med de Islandiske Sagers Indskrivning til Høieste-Ret, maatte forholdes efter Norske Lovs 1—6—16, saa at Sager af ringere Summa end 200 Lod Sølv ei dertil maatte indanføres, hvilket han formæener at være heel nødvendigt i Henseende til Rationens Trættekierhed, da de ellers indskrivne Sager af ringe Betydning, og der- ved ødelegge sig selv. Dog er han og fornoiet med, at summa appellabilis blev 140 Lod Sølv. Stiftamtmanden er for, at det skulde have sit Forblivende ved Norske Lov. Amtmanden anfører derhos, at de gamle Islandere vel havde betænkt det, da de, ved at slutte Forening med Kong Saagen, blant andet stipulerede, at ingen Sager, som de ikke dømte udaf Landet ved Lands-tinget, skulde ud af Landet stævnes.

* * *

Omendffient nogle af de Grunde, Amtmanden i hans Forslag anfører, synes temmelig rimelige, saa kan jeg dog ikke endnu for Tiden, saa aldeles bifalde samme.

80 à 90 Rdr. er i Island en stor Sum, og udgier ofte den største Deel af en formuende Mands Velfærd. Saalænge det skal være tilladt fra Island, at appellere til Høieste-Ret, var det haardt at negte En, der at indstævne en Sag, som angik en saadan Summa.

Ved at bestemme summa appellabilis for et Land eller Provinds, pleie adskillige Ting at komme i Betragtning, saasom Pengenes Rarhed eller Overflødigbed, Instansernes Mængde, de forrige Retters Anseelse, Processernes Kostbarhed, med videre.

Det er vist, at summa appellabilis i de Sager, der fra Over-Hofretten i Norge indstævnes til Høieste-Ret, er 100 Rdr. eller 200 Lod Sølv, een efter de Tidens Maade, temmelig høi Summa. Derimod er summa appellabilis i de Sager, som fra Over-Retterne i Danmark indstævnes til Høieste-Ret, kun 33 Rdr. eller 60 Lod Sølv.

Men jeg er ikke saa aldeles eenig med den af Amtmanden dertil anførte Marsag, nemlig, den Norske Nations Trættefærdighed. Tværtimod tvivler jeg om denne Trættefærdighed, eller anseer den, i det mindste, ikke som nogen Rational-Charakter.

Ifald der, i Forhold af Indvaanernes Mængde og Formue, ere flere Processer i Norge end i Danmark, saa kan Grunden dertil lettelig findes, i Bøndernes (som de, der udgiøre Folkets Mængde og Rigets Styrke,) forskiellige Stilling i begge Riger.

De Norske Bønder ere, for største Delen Odels- og Eiendoms-Bønder, og eie selv den Grund, de boe paa og dyrke; de have altsaa noget at tviste om, og mangle ikke Anledning til Processer. De Danske Bønder ere næsten alle Fæstebønder, som ikke eie Grunden, og hvis Eiendoms-Ret i det øvrige er heel indskrænket.

Saadanne have kun liden Anledning til Processer, og de saa Processer de føre (naar criminelle Sager, og de, de have med deres Huus-bønder

bonder undtages.) ere sjelden af den Beskaffenhed og den Bigtighed, at de indkomme for Rigets hoieste Domstoel.

Naar man betragter, at summa appellabilis i de Sager, der fra Norge indstævnes til Hoieste-Ret, er 100 Rdr. allene i de Tilfælde, hvor Over-Hofrettens Domme indstævnes, men ikke i de Tilfælde, hvor Grevernes Birkedommeres eller Over-Birkedommeres Domme indstævnes, thi der kan en Sag, som angaaer langt mindre Sum, appelleres for Hoieste-Ret; saa indseer man en anden Aarsag til denne Forskiel, nemlig Instançernes Mængde, og de ferrige Reters Anseelse.

I Norge ere der undertiden, nemlig i de Kiøbstæder, som ikke have Laugtings-Ret 4, men over hovedet 3de Instançer en Sag maae igiennem, førend den kan indkomme for Hoieste-Ret, nemlig Hiemting, Laugting eller Raadstue Ret, og Over-Hofretten. Denne sidste Ret, som en almindelig Overret for et heelt Rige, er en ganske anseelig Ret, hvor Rigets Stattholder eller Vice-Stattholder præsiderer, hvor der er en egen Justitiarius, hvor adskillige fornemme Embeds-Mænd ere befalede, at sidde som Assessorer, og hvor andre Assessorer eller Tilforordnede desuden beskikkes og lønnes.

Denne Rets Anseelse, og den Credit den bør have i Kongeriget Norge, taaler ikke at deres Domme paaankes, med mindre Sagen er af nogen Betydning.

Derimod i Danmark har en Sag undertiden kun giennemgaaet een, men overhovedet tvende Instançer, førend den kommer for Hoieste-Ret, nemlig, Hiemting og Raadstue eller Landsting. Denne sidste Ret, skient den i Anseelse bør staae for Laugtingene i Norge, saa kan den dog langt fra ikke sættes i Ligning med Over-Hofretten.

Altsaa er der baade færre Instançer og mindre anseelige Retter, som en Sag bør gaae igiennem i Danmark, førend den kommer ind for Hoiestes-Ret, hvoraf sinder, at summa appellabilis bør være ulige hoiere i Norge end i Danmark.

Deraf kommer det og, at ontendskient summa appellabilis for Hoieste-Ret, i Almindelighed i Danmark er saa liden, nemlig 33 Rdr., saa gielt

der dette ikke engang om de Sager, som strax i anden Instans, saasom fra Grevernes, Friherrernes og Rytter-Districternes Birkretter indstævnes for Høieste-Ret, hvilke kunne appelleres, omendskient de angaae en mindre Summa, end 33 Rdr.

Skient det i Almindelighed i Danmark og Norge er tilfaldt at indstævne Underdommerens Dom for Overretten, i hvor liden Betydighed Sagen end maatte være af, og hvor ringe en Sum, den end maatte angaae; saa dog, for at give Borgretten paa Slottet i Kiebenhavn en Slags Anseelse frem for andre Underretter, er det fastsat, at dens Damme ikke maae indstævnes for Hofretten, med mindre Hovedstolen og det Sagen har været reist sig af, beløber sig til 15 Rdr. eller 30 Lod Sølv.

Paa Deres Majestæts Eilande i Amerika ere der kun tvende Retter, som en Sag maae gaae igiennem, førend den kan indstævnes for Høieste-Ret, nemlig: Byetinget eller Underretten, og Landstinget eller Overretten. Ikke desto mindre er summa appellabilis derfra til Høieste-Ret 200 Rdr. Narfagen er let at begribe, nemlig: at efter Landenes Omstændigheder og den der brugelige Levemaade, er 200 Rdr. der en langt mindre Sum, end 100 Rdr. i Norge.

Udi Island er der og, saavidt jeg nu erindrer, trende Instanser, nemlig, Hjemtinget eller Eshselmandens Ret, Overretten eller Laugtinget, og Altinget. Denne sidste Ret, hvorfra der appelleres til Høieste-Ret, kan i Henseende til dens Anseelse, aldeles ikke sættes ved Siden af Overhofretten i Norge.

Naar nu tillige betragtes, at Penge ere meget rare i Island, og Levemaaden meget let, saa at 100 Rdr. der, er en langt større Sum, end i Norge, saa skulde jeg formeene, at summa appellabilis til Høieste-Ret fra Island, naar een endelig maae fastsættes, kunde være midt imellem den, der er fastsat for Danmark og for Norge, og altsaa 50 Rdr. eller 100 Lod Sølv; hvilke tvende Summer i Følge Loven, bør være et og det samme, og tilforn have været omtrent et og det samme, men nu desværre ikke længere ere det.

Men overalt veed jeg ikke, om nogen Nødvendighed endnu for Tiden udfordrer, at fastsætte noget i Henseende til Island. Hidindtil haver man kunielden paa Høieste-Rets Carte seet Sager fra Island. De faa mig ere bekiendte have været af temmelig Vigtighed. Amtmanden selv anfører kun et eeneste Exempel, og der har Appellanten endda havt Beneficium Paupertatis, saa at Indstævningen ikke har kostet ham noget.

At gjøre bekiendt for Islanderne, at de ikke maatte indstævne Sager til Høieste-Ret, med mindre der var Tvistighed om 50 Rdr. eller mere, det vilde maaskee være at erindre dem om, at de kunde indstævne dem, der vare af større Vigtighed.

Efter slige Omstændigheder, og saalænge man ikke merker til, at Islanderne misbruge den Frihed, de nu for Tiden have at indstævne alle Sager, da det og unueligt kan have sin Nytte, at Altinget, ved hver Dom de affige, maae frygte for, at den kan blive indstævnet for Høieste-Ret, skulde jeg formeene, at dette vel kunde udsættes indtil videre. Kiøbenhavn den 24 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 October 1764:

Udsættes efter Erklæringen.

CXXVIII.

Erklæring over en dito Forestilling af 6 Junii 1764 fra Stiftamtmanden i Island, hvorved han indsender og anbefaler et Forslag fra Amtmand Bistedsøn af 4 Junii, angaaende: at det maatte være Amtmanden i Island tilladt at expedere Egetskabs-Bevillinger, imod at de, som eie Jordegods der i Landet, derfor betale 4 Rdr., og de, som intet Jordegods eie, betale 1 Rdr. til den der i Landet oprettede Justis-Casse. Stiftamtmanden anbefaler dette Forslag, da det simplede Papiirs eller andres Intrader ikke formindres eller tabe derved, siden næsten alle Egetskabs-Bevillinger til Island hidindtil sommedels Vedkommendes Uformuenhed, ere expederte uden Betalning. Men da de, der nyde saadanne Bevillinger, pleie at give noget til nærmeste Hospital, efter deres Formue og Bøffopens Sigelse, saa formeener han, det og bør skee fremdeles, foruden den af Amtmanden foreslagne Afgift til Justis-Cassen, paa det Hospitalerne ikke derved skulde tabe noget.

* * *

Det er klart, at Amtmanden ikke taler om andre Egteffabs-Besvillinger, end de, der forundes i de Tilfælde, som Norske Lovs 3die Bogs 18de Cap. 9de Artikels 3die og 5te §. omformelder, nemlig for dem, der ere beslagtede i andet eller tredie Leed, efter den Canoniske Regningsmaade, men udi 4de, 5te eller 6te Grad efter den Civile; saasom Sødsknebørn, Sødskendebørns Børn eller Børnebørn, og Næste Sødskendebørn.

Ligesom det er bekiendt, at Egteffabs Forbud i disse Grader ikke haver nogen Grund i Guds Lov, saa er det og indført i adskillige Borgerslige Love, ikke af naturlige Aarsager eller saadanne Aarsager, som have deres Grund i Menneskets Natur, men deels af historiske, deels politiske Aarsager, hvilke dog gierne ophøre i enkelte Tilfælde. I den Henseende bliver og Dispensation allestider, og uden nogen Undtagelse, i disse Tilfælde bevilget.

Derom er man saa forviffet, at en Præst i Danmark eller Norge ikke drager i Betænkning, hvor der er nogen *periculum in mora*, at vie et saadant Par Folk, naar han kun bliver forviffet om, at der er indgivet Ansøgning i Cancelliet, og gjort Anstalt til at lese Bevillingen.

I et Land, som Island, der er kun lidet folkerigt, hvor der er langt fra den ene Gaard eller Huus til det andet, hvor der ligge store og vidtledte Egne ubeboede med videre, er det ikke vel mueligt andet, end at saadant Egteffab mellem Beslagtede eller i lige Grad Besvogrede jævnlig maae forefalde. Naar man derfor vil befordre Egteffab i Almindelighed, som man allestider bør, men især paa et Sted, der er saa flet befolket, saa maae man og befordre dette Slags Egteffab.

Omendstiont Vedkommende ere forviffede om at erholde allernaadigst Bevilling, saa er det dog en stor Tvang paa slige Egteffaber, at Bevillingen skal søges saa langt borte, og at de ofte maae bie et Aar og derover, inden de kunde erholde den.

Denne Tvang ophæves, naar det bliver Amtmanden, som boer der i Landet, tilladt at expedere slige Bevillinger. Den Myndighed Amtmanden

den

den derved forundes, seer jeg ikke han kan misbruge, naar det efter hans eget Forslag bliver fastsat, hvad enhver skal betale.

Efter det, Stiftamtmanden har erindret, vil vel endnu i Reskriptet til Amtmanden fastsættes, at de der nyde saadan Bevilling, skulle desuden, efter deres Formue og Biskopens Sigelse erlegge en liden Kiendelse til nærmeste Hospital. Ligeledes vil i Reskriptet udtrykkelig meldes, at disse Bevillinger ikke maae strække sig til andre Beslægtede eller Besvogrede, end de, der i Norske Lovs 3 Bogs 18 Cap. 9 Art. 3die og 5 Post ere forbudne at ægte hinanden.

Da slige Bevillinger bør expederes fra det Danske Cancellie, og indtil derfra ere expederede, saa bør og, saavel Amtmanden som Biskopen aarlig til det Danske Cancellie (ikke til Kammeret, som det ikke vedkommer) indsende en Designation paa de Bevillinger, der i samme Aar ere expederede, og Amtmanden derhos melde, hvad der for hver Bevilling er betalt, og Biskopen indberette, hvad der for enhver er erlagt til Hospitalet.

Endelig kunde der af samme Aarsag være nogen Villighed udi, at af de 4 Rdr. og den eenen Rigsdaler, som efter Amtmandens Forslag for disse Bevillinger bleve betalte, skulde Halvparten tilfalde den Islandiske Justits-Casse, men den anden Halvdeel sendes herved til Cancelliet, isteden for de Sportler, som ellers i Cancelliet ved slige Bevillingers Udstedelse pleie at erlægges. Ligesom jeg og holder for, at denne Tilstaelse for Amtmanden bør clausuleres: indtil videre; da man ikke kan være saa tilfulde forvissnet om, at deraf jo i Fremtiden kunde opstaae een eller anden Misbrug, som kunde udfordre, at derudi blev gjort en Slags Forantring. Kiøbenhavn den 25 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 2 October 1764 saaledes:

Ordre til Stiftamtmanden, at naar fattige Vonderfolk og andre Uformuende paa Island, som ville indlade sig i Ægteskab i forbudne Leed, paa behørigte Steder have bevist, at de hverandre ei nærmere i Slægt- eller Svogerskab paatøre end N. L. 3—18—9, 3, 5 Post ommælber, saa og for deres Sognepræst
stem

fremvise Vedkommendes Qvittering, at de, efter Biskopens Sigelse have betalt noget til næste Hospital, skal vedkommende Sognepræst være pligtig uden videre Kongl. Bevilling, uagtet saadant deres Slægtskab, at sammenvie dem, hvorimod de, som kunde taale at løse Kongl. Bevilling, naar de have opfyldt hvis de Uformuende er befalet, maae vel for at vinde Tiden, ligeledes sammenvies, men de skulle dog med næste Skibsleilighed i Cancelliet søge og indløse Kongelig Egtekabs-Bevilling, hvilken, naar den kommer til Jylland, skal, som sædvanligt, af Biskopen paategnes, og Notice deraf til Biskopen.

Herefter blev den 12 October 1764 udsærdiget Kongelig Befaling til Geheimeraad og Stiftamtmand Grev Rangau, og Notiser samme Dag til Biskopperne Gisle Magnussen og Simeus Joensen.

CXXIX.

Erklæring over en Memorial af 2 Novbr. 1763 fra Provsten i Tjbjerg Herred, Hr. Peder Grove Beyer, derudi han forestiller, at da en Skoleholder i Echielbye der i Herredet var død, havde Forvalteren paa Gundersløvholm forseglet og vilde forrette Skiftet paa Grund af, at denne Skoleholder, hvis Skole var stiftet af sal. Overkammerherre Plessen og blev af ham lønnet, var at ansee som en Tiener af Gundersløvholms Eier; i den Henseende han forespørger sig ic. Ellige med Amtmandens Geheimeraad Reizensteins Erklæring af 7 Decbr. 1763, som giendriver alle Forvalterens Grunde, og viser, at Skiftet tilkommer Provsten, da det er en ordentlig Skoleholder, der vel antages af Gundersløvholms Eier, som største Lodseier, men til hvis Underholdning samtlige Sognets Beboere af de øvrige Godser og bidrage.

* * *

De af Forvalteren ved Gundersløvholm anførte Grunde, som og for største Deelen ere Ehicaner og Ordspil, haver Amtmanden Hr. Geheimeraad Reizenstein saa grundig giendrevet, saa jeg ikke behøvede at tillægge noget.

Naar

Naar Skoleforordningen, som tydelig afgjør denne Qvæstion, og aldrig var til, saa kunde Loven være nok til at afgjøre den. Dens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art. siger, at Dyrigheden og Rettens Middell, som Skifter skulle forestaae, blant Geistligheden er Herredsprovsten. Spørgeres det, hvem disse Geistlige ere, da siger og nævner i Bogs 2 Cap. 15 Art. Præster, Degne, Substituter og Skole-Veriente. En Skoleholder maae endelig være en Skole-Veriente.

Det kan altsaa være ligemeget i nærværende Tilfælde, og i Henseende til det emtviste Spørgsmaal, enten Skolen er stiftet før eller siden Forordningen, enten den er stiftet af sal. Over-Kammerherren eller andre. Nok er det, at den Afdøde har været ordentlig Skoleholder i Schjellbye Sogn, og at samtlige Sognets Beboere have, i Følge Forordningen, bidraget til hans Underholdning.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden over Bordingborg og Tringvalde Amt Hr. Geheimeraad Reizenstein: At da det tilfalder Herredsprovsten at forrette Skifte efter denne Afdøde, saavel som alle andre ordentlige Skoleholdere, saa bør Forvalteren ved Gundersløvholm til Provst Beyer overlevere Sterboen; med mindre Skiftet allerede af ham maatte være tilendebragt, da det i saa Fald derved kan have sit forblivende, imod at Forvalteren til Provsten udbetaler det derved faldne Skifte- og Skriver-Salarium. Ligesom Forvalteren og advares efterdags at afholde sig fra slige ham uvedkommende, og den geistlige Jurisdiction tilkommende Skifter. Kiøbenhavn den 26 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 September 1764:

Erpæderes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev under 5 October 1764 udfærdiget Kongelig Befaling til Amtmanden Geheimeraad Reizenstein og Notits derom samme Dag til Biskop Zahoor.

CXXX.

Erklæring over et Pro-Memoria af 17 Sept. 1763 fra det Lydske Cancellie, hvorved de indsende en Besværing fra Amtmanden i Hadersleb, over et Indgreb i Haderslebs Amts Jurisdiction, som skal være skeet af Stiftamtmanden i Ribe, ved det, at Bøfogden i Ribe tillige med en Chirurgus have, paa Calslund Kirkegaard, som hører under Hadersleb Huus Amt, ladet et Legeme opgrave af Jorden, og efterat de havde Synet det, igjen ladet det nedgrave, i den Henseende de begiere, at behørlige Reversales til dem maae udstedes, som Forsikring for, at saadant ikke i Fremtiden skal foretages. Tillige med Stiftamtmanden i Ribe hans Erklæring af 24 Decbr. 1763, som melder, at han havde langt større Indgreb at klage over, og at det Paaklagede allene bestaaer derudi, at da der blev inquireret, i Anledning af et bortdods Barns hastige Dødsfald, og det til Oplysning i Sagen behøvedes at eftersee BARNET, aabnede de Graven paa Calslund Kirkegaard, hvortil de formeente sig besøiede, da BARNETS Fader, som svarer Liende til Calslunds Kirke, og altsaa har sin Jord paa Kirkegaarden, hører under Riberhuus Amt.

* * *

Da jeg først læste Amtmandens i Hadersleb Hr. Kammerherre Altingbergss allerunderdanigste Førestilling denne Sag angaaende, begyndte jeg at frygte, at her var foregaaet en Ting af den allerstørste Vigtighed, og at i Haderslebs Amts Jurisdiction var skeet et ligesaa aabenbare, som vigtigt Indgreb, hvilket ikke, uden megen Correspondence og vidtløstlig Mellemlandling, kunde rettes eller jævnes; men min Frygt begyndte nogenledes at forsvinde, da jeg erfarede, at hele Sagen bestod derudi, at en Nøttens Døttent med en Chirurgus fra Ribe, havde til Oplysning i een der værende Sag, aabnet en Grav paa Calslunds Kirkegaard, hvorudi en Riberhuus Amts Bondes Barn var begravet, optaget BARNET og synet det og derpaa lagt det ned igjen.

Jeg troer, at om jeg havde været Amtmand i Hadersleb, havde jeg sovet ganske roelig, omendstiont noget saadant var hænder, uden at jeg enten havde saet Requistoriales i Forveien eller Reversales bag efter. Jeg havde i det høieste advaret Stiftamtmanden i Ribe, at det ikke var tilfulde i sin Orden, og bedet ham see derhen, at det ikke skeede en anden Gang.

Imid-

Imidlertid, og omendstiont Amtmanden i Hadersleb synes at giøre alt for meget deraf, saa maae jeg dog tilstaae, at det ikke saa aldeles har sin Rigtighed med det Argument Stiftamtmanden i Ribe beraaber sig paa, og som bestaaer derudi, at da Bærners Fader boer i Riberhuus Amt, og svarer Tiende til Calstund Kirke, hvoraf stunder, at han maae have sit frie Begravelses Sted paa Calstunde Kirkegaard; saa følger, at dette hans Begravelses Sted og hører under Riberhuus Amt. Thi foruden at en Bonde, som svarer Tiende til Kirken, vel haver frie Begravelses Sted paa Kirkegaarden, men derfor ikke kan siges at eie et vist forholdsmaassigt Stykke af Kirkegaarden; saa gaaer det gierne an, at jeg kan bue i et Herred eller Amt og staae under dets Jurisdiction, og at et Stykke af min Skov, Mark, Uger eller Eng, kan ligge i et andet Amt og Herred og høre under dets Jurisdiction; og ligesom min Eiendomsret over samme Stykke ikke taber det mindste ved det, at det hører under en anden Jurisdiction end jeg selv, saa taber og den anden Jurisdiction ikke det mindste af sin Ret til dette Stykke Jord, ved det, at jeg som Eier deraf ikke forterer derunder.

I den Henseende, og da Amtmanden over Haderslebbhuus Amt, synes at have den strenge Ret for sig, skulde jeg indstille, om Stiftamtmanden i Ribe kunde tilskrives: At ifald saadant et Tilfælde oftere maatte møde, gjorde han best udi, for at betage Vedkommende al Anledning til Besværing, at han gav Amtmanden i Hadersleb Communication deraf, førend nogen saadan Handling blev foretagen paa een til Haderslebbhuus Amt henhørende Grund.

Da man, ved at give det Tydske Cancellie Communication deraf, tillige kunde tilmelde dem, at dette, efter Formeening, var alt hvad der ved denne Sag, nu for Tiden kunde være at giøre, og alt hvad den nogenledes kunde synes at fortiene. Kjøbenhavn den 27 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 October 1764:
Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel Stifamtmanden Kammerherre Brev Schack som det Indfke Cancellie, under 20 October 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXXXI.

Erklæring over en Memorial af 2 Novbr. 1753 fra Diderica Maria Mylenfort; hvorudi hun beretter, at hendes sal. Fader Commandeur Mylenfort havde lyst hende i Kuld og Klon, og legeret hende 2000 Rdr. saaledes, at hun skulde nyde Renten deraf, saalænge hun levede og var ugift, men Capitalen siden, naar hun døde eller giftede sig, falde til Christiansunds fattige Skole, og i den Henseende begierer, at om hun skulde treffe et anstændigt Partie, hun da, saalænge hun levede, maatte beholde denne Rente, og med Capitalen siden forholdes efter Testamentet. Tilfide med Stifamtmanden og Biskopen i Trundhjem deres Erklæring af 3 Decbr. 1763, som finde Ansøgningen rimelig og billig, og anbefale den.

* * *

Da Stifamtmanden og Biskopen i Trundhjem, som Forfoar for Christiansunds fattige Skole, finde Ansøgningen billig og rimelig, ligesom favor conjugii (hensfører conditia, si non nupserit, blant Conditiones turpes & moraliter impossibiles,) og virkelig taler for den; saa kan jeg umuelig have noget derimod at indvende.

Men overalt skal Supplicantinden i disse Lieder, ved Døden være afgangen, hvorved Ansøgningen da, af sig selv bortfalder. Kiøbenhavn den 28 Julii 1764.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 26 September 1764:
Bortfalder saaledes af sig selv.

CXXXII.

Erklæring over et Brev fra Kammer-Collegium af 29 Octbr. 1763, som er Svar paa det Brev der gik til dem i Anledning af min Erklæring af 5 August 1763, angaaende, hvorvidt Grevernes og Friherrernes Bønder burde bidrage til Ulve- og Ræve-Jagt. Derudi de giennemgaae Indholden af forrige Skrivelse, og derhos melde: at, som Klappjagt er til almindelig Bæste for alle dem,

der

der beboe de Steder, hvor Jagten holdes, saa, naar den foretages paa saadanne Steder, hvor en Greve eller Frieherre havde Stroe eller andet Gods i Fællig med Hans Majestæts eller andre, (som hvilke Steder her allene er Spørgsmaal) holdes det endnu som tilforn for billigt, at alle Vedkommende derudi med hinanden tage Deel; hvorfor de atter gientage forrige Spørgsmaal, i Henseende til saadant Gods.

* * *

Maaskee tager jeg feil, naar jeg tænker, at en Klapjagt efter Røve mere anrettes, fordi de, der anrette den, finde en Fornøielse derudi, end for det almindelige Bestes Skyld, og at den, i den Henseende just ikke fortjener saa meget at beforders, at der, for at befordre den, skulde skee noget, som kunde have mindste Anseende af, at giøre Skaar i de grevelige eller friberlige Privilegier.

Jeg troer, at, naar man til en meget taalelig Priis vilde anslaae de Folkes Arbeide, som paa en heel Dag sinkes og beskæftiges ved en saadan Klapjagt, vilde man befinde, at Districtet dyrt betalte de 2 à 3 eller 4 Røve, der ved den Anledning bleve dræbt. Det er og Spørgsmaal, om de, der anstille en saadan Klapjagt efter Røve, just skulle, isald det ellers var mueligt, at faae dem reent udryddede.

En anden Sag var det med Ulvejagten. Disse skadelige Dyr ere reent udryddede af Verne Sielland, Iphen, Lolland &c., og findes kun paa visse lidet beboede Steder i Jylland, hvor man dog er paa Veien til at faae dem udryddede, da man merker, at de daglig formindskes. Hvad som foretages til at befordre denne Hensigt, fortjener i alle Maader at beforders.

En Klapjagt efter Røve kan anstilles paa en saare liden Strækning, og jeg mener, at ligesom en Amtmand med Over-Jægermesterens Foresvidende, kan anstille en saadan Klapjagt paa et eller andet District i hans Amt, saa kan og en Greve, om han finder det nyttigt, anstille en saadan Klapjagt paa sit Grevskab, hvortil han dog ikke kan tilsiige, uden hans og Grevskabets egne Bønder og Tjenere.

Videre strækker min Indsigt herudi sig ikke, ligesom jeg ei heller tilfulde veed, hvad Kammer-Collegium egentlig vil sige med det, de nu se st i deres sidste Skrivelse af 29 October 1763 melde, at her allene er Spørgsmaal om det Strøe eller andet Gods, som en Greve eller Friherre haver i Sællig med Hans Majestæt eller andre. Jeg veed saaledes ikke at foreslaae andet Evar, end følgende: At dersom Kammer-Collegium, ved Strøegods og andet Gods i Sællig, forstaaer Alodial-Gods, som vel tilhører en Greve eller Friherre, men ikke hører til Grevskabet eller Friherstabet, da formener man, at dets med bør forholdes paa samme Maade, som med andre Proprietair-Gods.

Men dersom de, ved Strøegods og andet Gods i Sællig, forstaae saadant Gods, som virkelig hører til Grevskabet eller Friherstabet, og udgiver en Deel deraf, Kiønt det kan ligge i et Sogn eller Bye, hvor der tillige ere andre Lods-Kiere; saa maae man i saa Fald, henholde sig til forrige Skrivelse af 8 October 1763, da Amts-Bevientes ikke maae besatte sig med saadant til et Grevskab eller Friherstabs henhørende Gods, men det i den Zensende maae anses, ligesom det laae uden for Amter. Kiøbenhavn den 28 Julii 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 8 October 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rente-Kammeret den 20 October 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXXXIII.

Erklæring over en Forestilling af 22 Novbr. 1763 fra Stiftamtmanden i Sielland Hr. Geheimeraad Schel, angaaende en Borgercaptain i Helsingør Carl Beck, som der ofte tilforn var klaget over, og eengang var tilrettesat og paalagt en Bulet af 20 Rdr., men nu igien, paa egen Haand og uden at sige Brand Directeuren det mindste derom, havde den 14 Novbr. om Aftenen ladet Brandvagten gaae hjem, allene fordi Røglen til Vagstuen ikke var ham høitide-

høitideligen tilsende, skjønt han vidste, hvor han kunde lade den hente, og da han var tilsagt at møde paa Raadhuset, for at faae Sagen oplyst og om muligt afgjort, vilde han ei engang vise den Agt for Magistraten, at blive tilstede. Hvorfore og, da ingen Ting hos denne Mand vil frugte, Stiftamtmanden indskiller, om Hans Majestæt vil befale, at han strax fra hans Capitains Embede vorder affat, og en anden dueelig og skikkelig Mand i hans Sted til Borgercaptain beskikket.

Da man haver Devis nok paa denne Borger-Captains Uroelighed og Stubhed, og man derhos erfarer, at han ikke ved en Tilretteføttelse og Mulet lader sig rette, saa er det heel rimeligt, at, om Uroeligheden og god Etik og Orden i Helsingøer skal vedligeholdes, bliver der intet andet tilveets, end det, da værende Stiftamtmand Hr. Geheimeraad Scheel (som overalt var heel vaersom og langsom til at bruge eller foreslaae voldsomme Midler) har bragt i Forslag, nemlig, at han skulde affattes fra hans Capitains Embede.

Men da nuværende Stiftamtmand ikke har gjort noget Forslag om at affatte denne Capitain, saa er det billigt, at det overlades til ham, først, i Fald det er muligt, at afgjøre Sagen paa en anden og meere lempelig Maade.

Jeg skulde i den Henseende indskille, om nuværende Stiftamtmand Hr. Geheimeraad Grev Knuth kunde tilskrives: At dersom han ikke paa anden Maade kunde faae denne Sag afgjort, saaledes at man kan have nogen Slags Forsikring og Visshed om, at Carl Rock aften-dags vil opføre sig roelig og stille; men Stiftamtmanden maatte finde det ganske nødvendigt, at han fra hans Capitains Embede bliver affat, saa haver han i den Henseende at indkomme med allerunderdanigst Førefilling. Kiøbenhavn den 29 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Septembet 1764:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftamtmanden Geheimeraad Grev Knuth fra Geheimeraad Thott den 6 October 1764 tilskreven.

CXXXIV.

Erklæring over en Forestilling af 21 August 1763 fra Amtmanden over Amtverfken og Corsker Under Conferensraad Lwensørn, angaaende, at en Bonde i Grevskabet Ranzau havde en Rytter af Livregiment-Cuirassiererne naadlig Peder Christophersen mistænkt, at han havde af Ondskab stukket 4 af hans Heste med en Kniv, og at derefter af Amtmanden Geheimeraad Schlenthal var holdt Forhør og sendt til Regimentet, hvor der og blev holdt Forhør, og sauntlige Acta derpaa af Regiments-Chefen sendte Conferensraaden, siden Peder Christophersen imidlertid var kommen til Amtverfken Rytter-District, hvor der da og var holdt Forhør over Rytteren, som aldeles negtede det, og sendt Obrisfen, som havde sendt det tilbage. Derpaa havde han tilskrevet Geheimeraad Schlenthal, som den, i hvis Amt Delictum var foretaget, men han undrog sig fra at anlegge Sag, siden Delinqvanten var en Militair, der skulde overleveres til Krigsretten. Hvorfor Lwensørn beder, at Instalt maae soies i det Tydske eller Krigs-Cancelliet til Sagens Paatale af Regimentet eller andre Vedkommende, isald offentlig Action ellers finder Sted. Lillige med Krigs-Cancelliets Erklæring af 22 Octbr. 1763, hvorudi meldees, at denne Peder Christophersen er een af de Permitterede, der blive bestandige Friemænd, og saa godt som intet have med Regimentet at bestille, som det saaledes ikke kan tilkomme at actionere dem, naar de begaae nogen Forseelse, hvorfor og Regiments-Chefen er befaleet at sende Acterne til Amtmanden og overlade Sagens videre Forsøgning til hans Foranstaltning. I den Henseende og Krigs-Cancelliet overlader alle Ting til det Danske Cancellie.

* * *

Det kan ikke negtes, at den Grund er temmelig antagelig, som forrige Over-Krigssecretair Hr. General Grev Ahlefeldt har berient sig af, at denne Christophersen var een af de fra Regimentet Permitterede, hvilke kunde anses som bestandige Friemænd, og saa godt som intet havde med Regimenterne at bestille, saa det i den Henseende ei heller kunde tilfalde Regimenterne at lade dem actionere, naar de begik nogen Forseelse.

Naar det var forblevet ved denne Indretning med disse Permitterede, da havde jeg holdt for, at de, for saavidt Jurisdictionen angik kunde været satte i Classe med Landsoldaterne, hvilke ikke staae under Krigsretten uden i

den

den Tid, at de ere i Garnison og ved Regimenterne, men i al den øvrige Tid sortere under almindelig Lands Lov og Ret.

Vilde man i Anledning heraf indvende, at Peder Christophersen maatte have begaaet det ham her tillagte Delictum i den Tid, han var ved Regimentet, og at det altsaa tilkom Regimentet at actionere ham derfor, da kan jeg af de tilsendte Forhøret ikke skionne rettere, end at det skal være paa Weien, da han marscherede fra Regimentet, for at gaae hjem til Antvorskou, at han skal have begaaet det; saa dette i den Henseende kunde give Anledning til en nye Dvæstion, nemlig: hvor en saadan Permitteret eller Landsoldat skulde tiltales for det, han begik, hv. rken i den Tid han var ved Regimentet eller i den Tid han var i Tjeneste hos Bonden, men i den Tid han var paa Weien til eller fra Regimentet?

Men overalt haver denne Krigs-Cancelliets Grund faaet en nye og langt større Vægt ved den, siden den Tid udkomne Forordning om Landmilitien, hvorved disse Permitterede ere blevne reent beaffkeedigede og befriede fra nogensinde at gaae tilbage til Regimenterne, men tilhøre ligesom Godserne paa samme Maade som andre Bønderkarle.

I Sølge deraf er Peder Christophersen nu allene at ansee som en Bønderkarl, der tiener paa Antvorskou Rytter-District, og intet haver med det Kongl. Livregiment Cuirasserer at bestille; altsaa kan man ei vel paastaae, at dette Regiment, der ligger i Holsteen, skulde actionere ham for en Misgjerning, han er mistænkt og beskylde for, men ikke overbeviist om tilforn at have begaaet, men de tvende Amtmænd, nemlig Alagerens og den Anklagedes, faae mellem sig udgiøre, hvad med denne Sag videre bliver at foretage.

Jeg skulde saaledes formene, at de tilsendte Acter kunde Conferensraad Lewensørn tilbagesendes, og han derhos tilskrives, næst at tilkiendegive ham Indholden af Krigs-Cancelliets Pro-Memoria: At da Peder Christophersen imidlertid i Sølge den om Landmilitien udkomne Forordning, er bleven reent affkeediget fra Livregiment Cuirasserer, og bemeldte Regiment altsaa med saa megen meere Søie nu kan paastaae at være uden for denne Sag, saa faaet Conferens-

raaden ved Correspondence med Hr. Geheime: Conferensraad von Söhlenthal at see udgiort, om, hvor og hvorvidt denne Sag videre bliver at forfølge og paatale. Kiøbenhavn den 30 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 October 1764:

Epederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Amtmanden Conferensraad Løwenørn den 3 Novem- ber 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXXXV.

Erklæring over en Memorial af 21 April 1764 fra en Enke, hvis Mand Hans Michael Piccardi var død paa Opfostringshøuset, hvor han var Spisemester, hvorpaa hun havde sendt Bud til Stadens Skifteforvalter, som hun meente det tilkom, der og havde forseglet; men kort efter var Præsident Ortved kommen og havde ligesledes forseglet, saa Boen saaledes henstaar under dobbelt Forsegling, hende til Fornærmelse, hvorfor hun begierer, at vedkommende Skifteforvalter maae befales at behandle Boen og bringe Skiftet til Ende. Ellige med Magistratens og Præsident Ortveds Erklæringer, og adskillige mellem ham og Stadens Skifteret vekslede Breve, da hver formæener sig at have Ret til Skiftet.

* * *

Af de mange og vidtløftige Breve og Erklæringer, som her ere fremlagte, kan jeg ikke erfare det, jeg fornemmelig ønskede at vide, nemlig: paa hvad Maade den afdøde Piccardi har været Spisemester ved Opfostringshøuset, om han for en vis aarlig Løn har været antaget til at have Opfigt med og bestyre Spiisningen, og derpaa have Directionens Bestalling, og mueligt Deres Majestæts allernaadigste Confirmation, eller, om der allene mellem Directionen og ham, har været sluttet en Contract om hvad han ugentlig, maanedlig eller aarlig skulde nyde i Betalning for at spise Opfostringsbørnene.

Da jeg saaledes ikke er istand til at sige, hvilken af de tvende Jurisdictioner, Stadens eller Borgrettens, der er berettiget til at forrette dette Skifte, og det dog er heel billigt, som Enken begierer, at Boen af een

af dem maae blive behandlet, og Skiftet til Ende bragt, saa vil det være fornødent, at een af de tvende Jurisdictioner befales at forrette Skiftet, og den anden befales at fratage sit Segl, imod at dem forbeholdes deres Ret til det derved faldende Skiftesalarium med videre, paa lovlig Maade at indtale.

Spørgsmaalet bliver, hvilken Jurisdiction, der skal befales at forrette Skiftet? Vil man iagttage det Princip, som tilforn i et lige Tilfælde er fulgt (Skjønt jeg maae tilstaae, at jeg af mange Aarsager, ikke holder det enten for sikkert eller uimodsigeligt,) nemlig, at den skal forrette Skiftet, som først er requireret til at forsegle, og derpaa har forseglet; saa tiffalder det her Magistraten, som desuden har det Argument for sig, at de nogle Aar tilforn have behandlet den afdøde Piccardis Fallitboe, uanset han efter Enkens Eigende, den Tid, ligesaa vel som da han døde, var Spisemester ved Opfostringshuset.

Men naar jeg abstraherer derafra, kan jeg ikke nægte, at jo Præsumptionen i nærværende Tilfælde, meest synes at være for Borgretten og Præsidentent Ortved; da den Afdøde har været Spisemester ved Opfostringshuset, som en offentlig Stiftelse, der ikke hører under Magistraten og Byen, og i den Henseende ikke vel kan sættes i Ligning med Conventhuset, og hvis Detiente, i Folge Foundationen, ikke vel kunde komme til at staae under Magistratens og Byens Jurisdiction, saa længe de ingen Borgerslig Næring bruge. Kjøbenhavn den 31 Julii 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring og at Magistraten vedbliver Skiftet.

Herefter blev den 24 November 1764 udfærdiget Kongelig Befaling til Kjøbenhavns Magistrat, og Notis derom samme Dag til Borgrets-Præsident Ortved.

CXXXVI.

Erklæring over et Pro Memoria af 26 Maji 1764 fra det Tydske Cancellie, som synes at være Svar paa det Pro-Memoria der den 3 Decbr. 1763 gik til

dem fra det Danske Cancellie i Anledning af min Erklæring, angaaende Skiftet efter den i Errøestkiøbing bortdøde Studiosos Theologiae Gude, hvilket gaar ud paa, at den Jurisdiction. Biskopperne i Høen og Ribe er tilstaaet over Geistligheden i visse Districter i det Slesvigske, allene strækker sig til dem, der virkelig ere i geistlig Embede, men ikke til Studiosos Theologiae, som ikke ere i Embede, skjønt de maaskee jævnligt prædike, hvilke høre under den civile Jurisdiction, derpaa der og tilforn have Exempel i Errøestkiøbing. hvoraf saa meget meere flyder, at Skiftet efter afgangne Gude ikke kan tilkomme den geistlige Jurisdiction, da han, i de sidste 30 Aar, hverken har prædikeret eller søgt noget geistligt Embede. Tillige med Biskop Kamuffes Erklæring af 16 Junii 1764, som beraaber sig paa sin Foreskilling af 9 April 1763, og mener, at det efter det, som er Praxis over hele Danmark, tilkommer Provsten at forrette Skifte efter denne Student, som ikke har haft nogen anden Betiening; at det allermindst kan tilfalde Kammerherre Juul, som Eier af den Gaard, hvor Gude boede og døde, at forrette dette Skifte.

* * *

Over denne Materie, og den imellem Provsten paa Errøe og Kammerherre Juul paa Laasinge værende Tvistighed om Skiftet efter afgangne Studiosos Gude, har jeg tilforn givet min allerunderdanigste Erklæring, i Følge af hvilken der uden Tvivl er gaaet et Pro-Memoria til det Tydske Cancellie, hvorpaa dette Pro-Memoria af 26 Maji h. a. skal være Svar. Saavidt jeg skjønner, svares her paa noget ganske andet, end der er spurgt om.

Man har tilforn i det Danske Cancellie ikke vidst af anden Tvistighed at sige, end den, der var mellem Provsten paa Errøe og Kammerherre Juul om dette Skifte, og jeg har i min forrige allerunderdanigste Erklæring, denne Sag angaaende, udtrykkelig erindret, at det vilde være en ganske anden Sag, om Magistraten i Errøestkiøbing gjorde Paastand paa dette Skifte, og der saaledes blev Tvistighed mellem Provsten og dem.

Derimod synes det Tydske Cancellies Pro-Memoria allene at angaae en Tvistighed, der skal være imellem den geistlige og den civile Jurisdiction paa Errøe, hvilken sidste Kammerherre Juul dog vel ikke kan forestille, og om hvilken man baade har været og endnu er ganske uvidende i det Danske Cancellie.

Jeg skulde saaledes formene, at det Tydske Cancellie endnu kunde tilskrives: "At man i det Danske Cancellie ikke har vidst af nogen anden Tvivling, dette Skifte angaaende, at sige, end allene den, som var imellem Provsten paa Væstøe paa den ene, og Kammerherre Juel til Taastrup paa den anden Side, og da alle de, som derom vare adfurgte, vare eenige udi, at Kammerherre Juel ikke i nogen Maade var berettiget til at forrette det, saa var det, man endnu, for at erholde desto større Sikkerhed og Visshed, af det Konsl. Tydske Cancellie ønskede at erfare, om Kammerherre Juel besad den ham tilhørende Gaard i Væstøeskiøbing med saadan Ret, at han, i Følge deraf kunde paastaae at udøve Jurisdiction over alle dem, som boede i samme Gaard, og at forrette Skifte efter dem, som der ved Døden afgik; men da det Tydske Cancellies Pro-Memoria af 26 Maji 1764 synes at antage en Dispute mellem den geistlige og verdslige Jurisdiction paa Væstøe, saa maae man herved berette, at man om saadant hidindtil har været ganske uvidende, da Provsten allene har beføret sig over, at Kammerherre Juel vilde hindre ham fra at forrette dette Skifte, men ikke meldt det allermindste om, at nogen anden Jurisdiction gjorde ham samme stridig."

Skulde man, af det Tydske Cancellies Evar erfare, at enten Magistraten i Væstøeskiøbing, eller Amtmanden gjør Paastand paa dette Skifte, saa vil det være fornødent, at Biskopen i Jyden indberetter, hvad Praxis hidindtil haver været paa Als og Væstøe, og hvorledes der hidindtil er forholdet med Studiosi Theologiae, som ingen Betiening havde, hvad enten de have hørt under den geistlige eller under den verdslige Jurisdiction, og hvilken Jurisdiction der har forrettet Skiftet efter dem, samt hvorvidt og efter hvilke Personer Provsten hidindtil, uden Indsigelse af den civile Jurisdiction, har været vant til og i Besiddelse af, at forrette Skifter.

Thi, saafremt den geistlige Jurisdiction ikke haver den bestandige Praxis for sig, saa maae jeg tilstaae, at der er meere for den civile Jurisdiction at sige paa disse Steder, som allene i det Geistlige, men ikke i det Verdslige, rette sig efter den Danske Lov.

Men, at det og fornemmelig kommer og bør komme an paa Praxis, det kan man slutte deraf, at i Thorninge Lehn, der ligesaavel som Als og Errøe i det Geistlige staaer under Danmark og Biskopen af Ribe, men i det Verdselige under Esløvig, forretter den geistlige Jurisdiction eller Provsten ikke en gang Skifterne efter Præster og andre Geistlige, da man derimod erfarer, at paa Als og Errøe, omendskjant man ikke vil tilstaae de Geistlige en saa aldeles udstrakt Jurisdiction, som de ellers have i Danmark, saa nægtes dem dog ikke Rettighed at forrette Skifter efter Præster og Degne eller dem, som staae i virkelig geistlig Embede. Kjøbenhavn den 1 August 1764.

Cancelliet resolverede herpaa:

At det skulde expederes efter General: Profureurens Erklæring.

I Følge heraf blev Rentekammeret spurgt, om Kammerherre Juul ved noget Privilegium derigennem har faaet Jurisdiction over dem som i denne Gaard.

Da Kammeret derpaa havde svaret nei, blev det Tydske Cancellies Betænkning indhentet.

Samme svarede, at Magistraten i Erøeskiøbing var bekendtgjort, at Kammerherre Juul i Henseende til dette Huus ingen Jurisdiction kan tilegne sig, hvilket Danske Cancellie anmodes om at tilkiendegive Juul.

Derpaa resolverede Cancellie: Collegium under 14 Novbr. 1764:

Expederes efter Pro: Memoria og Notice deraf til Biskopen.

Herefter blev saavel det Tydske Cancellie som Biskop Ramus fra Geheimeraad Thott den 24 November 1764 tilskreven.

CXXXVII.

Erklæring over en Forestilling af 16 August 1763, fra Præsæs Hr. Geheimeraad Bernstorff og Directeurerne ved det Fattigesvæsen i Danmark, hvorved de foreslille, at ved Reskript af 22 Decbr. 1741 er det tilladt, at de Auctioner, der holdes over de i Møens Tugthuus fabriquerede Vare, maane forrettes af

Secre-

Secretairen her i Commissionen, og at siden 1703 ere Auctionerne over de Fattiges Efterladenskab bestandig forrettede ved de Fattiges Betiente. Men da det Fattigesvæsen ofte nødtes til, at tage pantsatte Huuse og Gaarde til Eiendom, hvorved de ofte tabe anseeligt, da dem forvoldes store Udgifter ved Bortfølgelsen, som ikke kan stee uden af vedkommende Rettens Betiente i Følge Reskriptet af 10 August 1753, som vil, at Auctioner over faste Eiendomme, Huus, Jord og Gaard altid skal tilfalde den at forrette, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor samme Eiendom er beliggende, og det, uden nogen Henseende til det Sted, hvor Auctionen holdes. Og da det Fattigesvæsen siel den ved detslige Bortfølgelser bliver skadesløs, saa ønskede de, at dem maatte tilfalde den Fordeel, at lade forrette alle dets Auctioner, af hvad Slags nævnes kunde og uden Undtagelse, ved dets egne Betiente, hvorved en stor Deel i Henseende til Auctions-Salarium kunde spares; eller, isald saadant maatte synes alt for nærgaaende for de nu værende Rettens-Betiente, at det Fattigesvæsen da maatte nyde denne Tilladelse, naar de nu værende Rettens-Betiente afsaae. Tillige med Magistratens Erklæring af 31 August 1763, som mener at det vilde være af en besunderlig Følge, om Betientene ved det Fattigesvæsen skulde gives nogen saadan Jurisdiction eller Frihed at forrette Auctioner; men derhos, da Auctions-Salarium i Kiøbenhavn er henlagt til Magistratens Løn, er Magistraten villig til at eftergive baade Opbarningspenge og Auctions-Salarium af de Gaarde og Huuse, de Fattige maae lade dem selv tilslaae ved Auctioner, formedest deraf ei kan erholdes skadesløs Betalning.

* * *

Jeg er vis paa, at de brave Mænd, som have underffrevet denne Forestilling, ikke have forestillet sig de Uleiligheder, som det af dem giorte Forslag, isald det fandt allernaadigst Bifald, vilde medføre og den Uorden det vilde forarsage.

Jeg vil ikke tale om, hvor underlig det ville lade, at en Betient ved det Fattigesvæsen i Kiøbenhavn, en Hospitals-Forsander, en Bogholder, Controlleur eller Casserer ved Conventhuset eller Børnehuset icke skulde forrette Auction over en Herregaard i Sieland eller Sjæen, og udstede Auctions-Skiøde derpaa, som skulde fremlegges for Retterne, uden at man snart vidste, enten hvem der havde udstedt det, eller hvorledes han var kommen til at udstede det.

Jeg

Jeg vil ei heller tale om, at Begieringen er saa udstrakt og saa ubestemt, at det Fattigesvæsen derefter kunde, ved deres Betiente, lade forrette Auctionen over alle de faste Eiendomme, Gaarde og Huse, i hvilke de havde Penge eller Pant-Rettighed. Det begieres, at det Fattigesvæsen maatte tilstøde den Fordeel, at lade forrette alle dets Auctioner, uden Undtagelse, af dets egne Betiente. Begieringen indskrænkes ikke til det Tilfælde, som Magistraten i deres Tilbud anfører; nemlig, hvor det Fattigesvæsen selv maae lade dem et saadant Pant, ved Auction tilstaae, formedelst deraf ei kan erholdes skadesløs Betalning; ja de indskrænke det ei endog til det Tilfælde, hvor Pantet paa Auctionen ikke løber til den Summa, de Fattige have tilgode, og hvor de altsaa maae tabe noget, skient Pantet selges til en anden; da Auctions-Salarium endog i dette Tilfælde, kan maaskee siges, at gaae paa de Fattiges Regning, skient Auctions-Conditionerne gierne medføre, at Kjøberen skal betale det. Men efter Begieringen eller Forslaget, kunde de endog lade Auctionen forrette ved deres Betiente, hvor Pantet gik langt høiere, end de Fattige havde tilgode, og de Fattige altsaa intet tabte; saa at Auctions-Salarium blev sparet, ikke for de Fattige, men enten for Debitor og Eieren af Pantet, eller for Kjøberen.

Overalt kan man, seend et Pant bliver bortsolgt, ikke vide, hvor høit det paa Auctionen vil løbe, og om det vil løbe over eller under den pantsatte Summa; løb det ikke til den pantsatte Summa, saa at de Fattige maatte tabe, skulde de Fattiges Betiente forrette Auctionen, men løb den over samme Summa, saa at de Fattige intet tabte, skulde den almindelige Auctions-Forvalter forrette den. Altsaa vilde man først, efter at Auctionen var forbi, faae at vide, hvem det tilfaldt at forrette den. Og det var rigtig nok, at Rettigheden til at forrette en Auction, skulde beroe paa den mindre eller større Summa, som det Forauktionerede paa Auctionen løb udi.

Men, da en Auctions-Forretning er en Actus Judicialis, hvorved Eiendomsret over en Ting, publica autoritate, overdrages fra Een til en Anden, og som altsaa ikke kan eller bør forrettes uden af den, som paa ordent-

ordentlig og lovlig Maade haver faaet den dertil udfordrede Jurisdiction, da det og ofte hændter, især ved Auctioner over fast Eiendom, som foretages af en Pantnaver mod Eierens Billie, at der opkomme Tvistigheder og sære Exceptioner og Indsigelser, hvilke Auctions-Forvalteren maae paastaaende, ligesom det og kan møde, at Vedkommende derved finde sig fornærmede, og ville paaanke saavel disse Auctions-Forvalterens Decisioner og Afgifter som Auctions-Forretningen i sig, ja, at de endog paaastaae Reparation af Auctions-Forvalteren, hvilken det og er mueligt at han kan blive dem til at give. Saa spørges, om det ligesom skulde beroe paa Directionen for de Fattigesvæsen, at betroee en saadan Jurisdiction, til hvilken af deres Betiente de ville? Der spørges end videre, hvor de af disse Betiente affagte Decisioner og Kiendelser, og de af dem fuldførte Auctions-Forretninger skulde indstævnes, naar nogen dem ville paaanke? (et Spørgsmaal, der blev vanskeligere at besvare, end man mueligt troer) Og endelig, hvem der skulde staae til Ansvar for disse Forretninger og deres Lovlighed, og hvem der skulde give Reparation, isald nogen af de Fornærmede og Paaankende maatte blive tildømt samme at nyde.

Skulde det Fattigesvæsen derudi staae til Ansvar for deres Betientes Forretninger, og i deres Sted give Reparation, (som dog i sig var billigt, og under denne Hypothese maatte være) saa kunde det let hændte sig, at de paa eengang, ved een eeneste Betients Uvidenhed eller Uforsigtighed (som dog ei engang kunde tilregnes ham, naar han, efter hans Embeds Medfer, ikke var forbunden til at forstaae Loven) kunde komme til at tabe mere, end de, i mangefoldige Aar, ved det her ansøgte Beneficium kunde vinde.

Dertil kommer, at de Tvistigheder, der opstaae ved slige Auctioner, gierne foresalde mellem den Pantnaver eller Creditor, der lader Eiendommen bortfølgte, paa den ene Side, og Eieren eller Debitor, eller og de øvrige Creditorer paa den anden Side.

Den Creditor eller Pantnaver, som lod Godset stille til Auction, blev i nærværende Tilfælde det Fattigesvæsen, som altsaa blev en Part i de Tvistigheder, der foresaldte. Det maatte da synes heel underligt, og vilde ikke ret vel stikke sig, om det Fattigesvæsen, som selv var indvillket

og Part i disse Trætter, skulde være berettiget til at udnævne een af deres Betiente til at forrette Auctionen, og selgeligen til at kiende derpaa og til at dømme derudi. Ingen kan tvivle om, at je Exceptio inhabilitatis vilde blive fremsat imod en saadan Dømmer.

Det gaaer i slige Tilfælde aldeles ikke an, at slutte fra Auctioner over Mobilia eller Løsere til Auctioner over Immobilia og fast Eiendom.

De første gaae ligesvem, det, der sælges, forevises, den, der har kjøbt det, annammer det, og tager det bort m. d. sig, og naar Auctionen eengang er forbi, spørges ei mere derom. Til at forrette den behøves ei synderlig at vide andet, end at skrive i en Protecol, at optraabe en vis Ting, som forevises og betegnes ved et vist Nummer, og at forrette et Hammerslag.

En ganske anden Sag er det med Auctioner over fast Eiendom, fornemmelig, naar den foretages mod Eierens Villie, og foranstaltet af en Creditor eller Panthaber. Der forevises Tingen ikke, men den beskrives, den leveres ikke strax til den, der kjøber den, men den bliver siden overleveret ved Skiede, som Auctions-Forvalteren maae give. En ringe Forsælse enten i Beskrivningen og Conditionerne, eller i Skiedet kan være af stor Betydning. Auctions-Forvalteren skal være Kjøberen ansvarlig til det, han ved Auctionen har solgt ham, og ved Skiedet overleveret ham, eller sat ham i Besiddelse af.

Med en saadan Auction kan let opstaae Tvistigheder, som Auctions-Forvalteren maae decidere, ved at sælge mod Eierens Protest, kan han og lettelig vove; herved bliver vel mere at iagttage. Efter mange Aars Forløb, kan der blive Spørgemaal om, hvad der paa en saadan Auction er foregaaet. Det er fornødent, at Bidkommende i saa Fald vide, til hvem de skulde henvende sig, for at faae Underretning. Saalænge det er den ordinaire Auctions-Forvalter i det District, hvor Eiendommen er beliggende, saa har Tingen ingen Vanskelighed, da enhver veed at vende sig til ham; men saasnart de hos ham ingen Underretning kunde faae, saa er det for dem umueligt at giette, hvor de skulde søge den.

Directionen ved det Gaitigesvæsen er berettiget til, ved deres egne Betiente, at lade forauctionere visse Meubler og Løsere, nemlig, de

Ware,

Bare, der forarbeides paa Møens Tugthuus, og de Fattiges Efterladenskab. Disse Løssere ere i sig, af liden eller ingen Betændenhed, og tilhøre det Fattigesvæsen, saa det beroer paa Directionen, at lade dem henses og forauktionere, hvor de ville. Deraf tager Directionen Anledning til at begiere, at det og magtte dem tillades, ved deres egne Betiente, at forauktionere Immobilia og fast Eiendom, som kan være af meget stor Værdie, og som ikke engang tilhøre de Fattige, men de allene have Vante-Nødtighed udi. Hvor stor Forskiel der er imellem begge Dele, og hvor lidet det ene følger af det andet eller kan give Anledning til det andet, det viser Foregaaende.

Forestillingen synes at serudsætte, at Reskriptet af 10 August 1753 fornemmelig og fast allene er dem i Veien, i denne deres Ansøgning, og at det kun kom an paa at faae samme forandret eller ophævet.

Dette Reskript, hvortil jeg, ved min Erklæring, har givet Anledning og Forslag, fastsætter ikke det allermindste Nyet i denne Materie, men afgjør allene efter de Principis, hvorpaa Auctions-Forordningerne og vores Jurisdictioners hele Indretning er grundet, adskillige Tvivlsspørgsøner og Tvivligheder, som tilforn dagligen forekom, og hvormed Collegierne eller især Cancelliet jævnlig blev hiemsøgt.

Efter Auctions-Forordningerne af 1690 og 1693 er Herredsfogderne Auctions-Forvaltere paa Landet, og Byefogderne i de Kjøbstæder, hvor der ikke ere særskilte Auctions-Directeurer. Deraf finder, at naar et Huus i en saadan Kjøbstad skal sælges, det da tilfalder Byefogden, og naar en Herregaard paa Landet skal sælges, det da tilfalder Herredsfogden i det Herred, hvor Gaarden er beliggende, at forrette Auctionen.

Det indtraf ofte tilforn, at naar en Herregaard en geistlig Mand eller Sterboe tilhørende, skulde stilles til Auction, paastod Provsten at forrette Auctionen. Blev Auctionen holdt i en Kjøbstad, kunde det vel hændes sig, at Byefogden derudi Byen og gjorde Vaastand derpaa. Des som Bøger eller andre Meubler og Løssere en Person eller Sterboe paa Landet tilhørende bleve indsendte til Kjøbstaden, for der at auctioneres, kom Herredsfogden fra det Sted paa Landet, hvor de hiemnehægte, og

vilde forrette Auctionen; men Bysfogden i Byen, hvor Auctionen blev holdt, formænte, at det tilkom ham at forrette den.

Disse Tvistigheder ere, ved det anførte Reskript afgjorte saaledes, at hvad Immobilia og fast Eiendom angaaer, da tilkommer det den at forrette Auctionen derover, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor samme Eiendom er beliggende, og det uden-nogen Hensæende enten til det Sted, hvor Auctionen holdes, eller til den Person, som Eiendommen tilhører, og hvad derimod angaaer Mobilia eller Løsere, da skal det tilfalde den at forrette Auctionen derover, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor Auctionen holdes, og de auctionerede Vare paa samme Tid befindes, og det uden nogen Hensæende til det Sted, hvorfra samme Løsere ere komne.

Alt dette har sin gode Grund i det Princip, som overalt i vores Danske Lov antages, og hvorfra der neppe bør taales nogen Undtagelse, nemlig: at Immobilia, og især Jordegods og fast Eiendom, bør, for saavidt Jurisdictionen derover angaaer, anses og bedømmes efter det Sted, hvor de ere beliggende, og ikke efter den Person, som de tilhøre.

Med dette Princip kommer og forum rei sitz overeens, som, efter vores Lov, ikke taaler nogen Undtagelse.

Da det tilførs er viist, at den, som auctionerer en fast Eiendom, derved øver en Jurisdiction derover, saa er der billigt og rimeligt, at dette almindelige Princip og bør gielde i Hensæende til Auctioner, ligesom det og i alle Maader kommer overeens med Auctions-Forordningerne.

Derimod sigter dette Forslag til at kuldkaste, eller i det mindste, at gjøre een hidindtil ubekendt og uhørt Undtagelse derfra, da det vil, at en fast Eiendom, for saavidt Auction derover angaaer, ikke skal anses efter det Sted, hvor den er beliggende, ja ikke engang efter den Person, som eier den, men allene af den Person, som haver Vaante-Rettighed derudi, saa at det skal beroe paa Pantnaverens at lade Auctionen derover forrette ved een af sine Beriente.

Efter slige Omstændigheder og i Overeenstemmelse af Koregaaende, skulde jeg formeene, at Directionen for det Fattigesvæsen omtrent kunde tilskrives: At en Auctions Forretning hos os er en Actus Judicialis, hvor-

hvorved Eiendomsret over en Ting, publica autoritate, overdrages fra En til en Anden; at det ved Auctioner over fast Eiendom, især naar de foranstaltes af en Creditor og Panthaver mod Eie-rens Villie, jevnlig indtresser, at der opkomme Tvistigheder og fremsættes Exceptioner, som Auctions-Sorvalteren er forbunden til at paaktiende, saa at han i den Henseende maae have en virkelig Jurisdiction, da det og beroer paa dem, som det angaaer, at paaanke og indstævne, saavel Auctions-Sorvalterens Decisioner og Afgifter, som Auctions-Sorretningen i sig, for vedkommende Overret. Altsaa lader det sig ikke giøre, at det Sattigesvæsen kunde ved deres egne Betiente lade forrette Auctioner over de faste Eiendomme, Huuse og Gaarde, i hvilke de have Pante-Rettighed, da saadanne Betiente ikke have den dertil behøvende Jurisdiction, og, naar de og havde den, vilde det være heel vanskeligt at udgiøre, under hvilken Overret de i saa Sald skulde fortere; ligesom det og snarere vilde blive til Skade end til Fordeel for det Sattigesvæsen, om det skulde staae til subsidial Ansvar for disse deres Betientes Sorretninger, og i Henseende til den Reparation, Vedkommende, som derved sandt sig fornærmede, kunde formene sig besøide til at paafaae, foruden adskillige andre og heel betydelige Uleiligheder som dette vilde medføre; men det faaer have sit Sorblyvende ved den gamle Regel, som har sin gode Grund i Lov og Lovkyndighed, og kommer i alle Maader overeens med Auctions-Sorordningerne af 1690 og 1693; at Auctioner over faste Eiendomme, Huus, Jord og Gaard, bør forrettes af den, som er Auctions-Sorvalter paa det Sted, hvor Eiendommen er beliggende, og det uden nogen Henseende enten til det Sted, hvor Auctionen holdes, eller til den Person, som Eiendommen tilhører, end siige til den, som allene haver Hypotheque eller Pante-Rettighed derudi.

Men da Kiøbenhavn's Magistrat til hvis Løn Auctions-Salarium her i Staden er henlagt, har erklæret, at de vare ganske villige

villige til at eftergive baade Oportningspenge og Auctions-Salarium af de Gaarde og Huuse, de fattige maae lade dem selv tilstaae ved Auctioner, formedelst deraf ei kan erholdes Stadesløs Betalning: saa her man ikke villet ermangle, saadant at berette. Kjøbenhavn den 2 August 1764.

Cancelliet resolverede herpaa den 19 November 1764:

Expederes efter General-Procuratørens Erklæring.

Herefter blev Præsæs og Directurerne for de Fattigsvæsen i Danmark den 1 December 1764 fra Geheimeraad Thott tilstfreven.

CXXXVIII.

Erklæring over en Forsøgning af 8 Junii 1764 fra Over-Directurerne og Directurerne ved Friderichs-Hospital, hvorudi de takke for den dem sidst efter Ansøgning af 19 Septbr. 1760 forundte Bevilling, men derhos foreskille, at fornuende Folk ofte under et eller andet Naastud, som ikke saa strax kan undersøges, faae deres Dienestefolk indtagne udi Hospitalet uden Betalning, og at andre, som ligledes havde Hverne at betale, selv paa samme Maade indtages; ligeledes træffer det sig, at syge Folk, som ikke ere anmeldte, henbringes og kastes i Hospitalets Gaard, Forstue eller paa Trapperne, hvor de altsaa maae indtage dem, omendskiont ingen Plads er tilovers, eller den ledige Plads er lovt til andre. I den Henseende, og da Hospitalet har sin egen Jurisdiction, begiere de, at de første maatte til Betalning saacs for Hospitalets Ret, og Bidnerne der fores, og at Hospitalet maatte paalegge de sidste, og alle dem, som derudi gaae dem tilhaande, en Straf af 2 til 20 Rdr., og dermed forholdes efter Forordningen af 6 Decbr. 1743, samt at de, som bleve tilfagte at møde, for at give Oplysning i Sagen, maatte dertil være forbundne under 1 Rdr. Mulct, med videre.

* * *

Omendskiont adskilligt af det, Directionen for det Kongl. Friderichs-Hospital her forlanger, synes noget usædvanligt, saa maae jeg dog tilstaae, efter at jeg noie har giennemgaaet det, at det ikke alene er af den Besskaffenhed, at det kan bevilges, men at jeg og finder det billigt og nødvendigt til denne nyttige Stiftelses Vedligeholdelse.

Det

Det er klart, at naar en Syg forlanges indtaget i Hospitalet, gaaer det ikke an, i Forveien vidtstaaende at undersøge, om den Syge, eller andre for ham ere istand til at betale, og imidlertid, medens denne Undersøgning varer, at lade den Syge ligge, og maaffee omkomme. Deraf skylder, at Hospitalet, ved at indtage en saadan, ikke fraspalder sin Ret til at ætse Betaling, isald enten den Syge selv er istand til at betale, eller andre ere forbundne til at betale for ham.

Den, der enten legger en anden ind, eller selv gaaer ind i Hospitalet, for at faae sin Helbred, som det fornemteste Gode i dette Liv, han forbinder sig derved ipso facto til at betale, om han er istand dertil; da Stiftelsens Hensigt og Bedligeholdelse ikke toaler, at andre skulle nyde det uden Betaling, end de, der ikke ere istand til at betale. Da denne Forbindlighed paadrages mod Hospitalet, saa kan der ei heller være noget Urimeligt udi, om de, i Henseende til Quæstionen om dens Fyldestgjærelse, bør staae under Hospitalets Ret.

Overalt, naar det engang for alle er bekendtgjort, saa veed enhver som selv indgaaer, eller legger en anden ind i Hospitalet, at han derved underkaster sig Hospitalets Jurisdiction, for saavidt angaaer den Quæstion, om han skal betale eller ei.

Allt det jeg saaledes har ved Begieringen, i denne Post at erindre, bestaaer derudi, at det synes noget vel udstrakt og ubestemt, naar det heder, at de, der indlagde nogen Patient, skulle for alt, hvad Patienten var angaaende, svare under Hospitalets Jurisdiction. Hvorfor jeg formeenet, at det i Exorditionen kunde udtrykkes saaledes, med en liden Indskrænkning eller Forklaring: Skulle for alt hvad som angik Patienten, og hvorvidt de for ham, maatte eragtes pligtige at betale, svare under Hospitalets Jurisdiction.

I Henseende til den anden Post, er det visselig en slem og skadelig Misbrug, at Folk saaledes, uden i Forveien at anmelde det, bringe Syge hen til Hospitalet, og der kaste dem i Gaarden, Forstuen, paa Trapserne ic. Hospitalet bliver derved nød til at indtage flere Syge, end det kunde rumme; og de sættes ud af Stånd til at holde andre det, de have lovet

levet dem, nemlig, til en vis Tid, (da de vide, at andre udgaae) at indtage deres Patienter.

Skal saadant hømmes, maae der sættes Straf for dem, som foranstalte og udføre det; thi de Enge selv kunne og bør ikke straffes. Den af Directionen foreslaagne Straf, nemlig fra 2 til 20 Rdr. Mulet er saaleelig nok, og ikke stærkere, end Hensigten udfordrer. Det, de melde om Executionen, har sin Rigtighed, og at Bedkommende i disse Eger, staae under Hospitalets Ret, kommer endog overeens med Foundationen for Hospitalet, og synes at flyde deraf, da den Mishandling, som under søges og straffes, er begaaet paa Hospitalets Grund.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt efter Ansøgningen, at reskribere saavel til Directionen for Friderichs-Hospital, som til Kiøbenhavns Magistrat, der vel tillige maae befales, ved en trykt Placat, at bekiendtgjere Reskriptets Indhold, til alle Bedkommendes Esterretning. Kiøbenhavn den 3 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev under 30 November 1764 udfærdiget Kongelig Beskaling til Kiøbenhavns Magistrat og Notis derom samme Dag til Friderichs-Hospitals Over-Directeurer og Committerede.

CXXXIX.

Erklæring ober en Skrivelse fra Kammer Collegium af 19 Novbr. 1763, hvorved de sende en Forsøgning fra en Foged i Norge tillige med Amtmandens og Vice-Stattholderens Erklæring derover, alt angaaende, at adskillige Gaardeiere i Norge Tid efter anden, afhænde anseelige Stykker fra deres Gaard, uden at derpaa bliver lagt noget af den Skuld, som hæfter paa den heele Gaard, som derved tilsidt saaledes forringes, at Udfærderen ei er istand til at svare de Kongl. Skatter og øvrige Udgifter. I den Henseende de saamlige eragte det nødvendigt, at det fastsattes, at saadant ikke maae skee uden foregaaende Besigtelse og Skian ved Retteis Midde, hvad derved bør afgaae Gaarden i dens Skuld, og igien pantegges det afhændede Stykke; derhos Kam-

mer:

mer: Collegium tillige formener, at man i Henseende til de allerede skeete Afhændelser sig lade det forblive in statu quo, uden derved at foretage nogen Forandring i Skuldens Af- eller Paalæggelse. Derhos Kammer-Collegium forespørger sig, om Cancelliet maatte have noget derved at erindre.

* * *

Da det, som her er foreslaget og Kammer-Collegium holder for, et allene er i sig billigt, men og ganske nyttigt og nødvendigt til de Kongl. Rettigheders Overholdelse og Sikkerhed, saa skulde jeg indstille, om Kammer-Collegium kunde svares: "At, ligesom man her er ganske enig med Kammer-Collegium, Vice-Statholderen og Ammanden derudi, at det er ret og billigt, at, ligesom Jorden og Grunden deeles, saa bør og i samme Forhold de Kongl. Skatter og Afgifter deeles, som hæfte paa Jorden og Grunden, og hvorfor den skal tiene til Sikkerhed, hvilken Sikkerhed ellers ved Længden af Tiden, og Grundens ofte gientagne Deelning ei allene formindskes, men og tilsidst reent kan tabes; saa bifalder man og i alle Maader den Meening, Kammer-Collegium er af, at man, i Henseende til de allerede skeete Afhændelser og Deelninger af Jorden, lader det forblive in statu quo, uden derved at foretage nogen Forandring i Skuldens Af- eller Paalæggelse, da saadant vilde give Anledning til utallige tildeles temmelig indviklede og vidtløstige Processer, hvorudi mange Menneſker bleys indbegrebne; der vel ei heller er synderlig Fare for, at nogen Gaard ved slike Afhændelser skulde være saaledes forringet, at Hans Majestæt i det tilovers værende ikke havde tilstrækkelig Sikkerhed for de Kongl. Skatter og Afgifter.

Det eeneste man ellers herfra derved har at erindre, og hvilket man aldeles overlader til Kammer-Collegii Overveiede, som best er istand til, derom at skønne, er: naar det saaledes blev fastsat, at ingen Afhændelse af Jord eller Grund maatte skee, uden foregaaende Besigtelse ved Rettens Middel med videre; om det da, paa den eene Side skulde behøves, og paa den anden Side være Umagen værd, at undtage smaa Stykker Jord paa nogle 1000 Quadratalen, saasom til en Haugeplads, til at bygge et Huus paa ic., da det vel kunde hænde sig ved slike Afhændelser, at denne

Forretning ved Rettens Middel vilde koste ligesaa meget, ja 2 à 3 Gange saa meget, som der blev betalt for Jorden; ligesom det og er rimeligt, at den Skyld, der i Forhold til det øvrige kunde paalægges et saadant Stykke, neppe vilde beløbe til 1, 2 à 4 Skilling aarlig." Kiøbenhavn den 4 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rentekammeret under 17 November 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXL.

Erklæring over en Ansøgning af 30 April 1763, fra Auktions-Directeuren Syndensfelds i Norge Peter Genr. Barklay, derudi han besværer sig over, at General-Auditeuren i Høsten havde holdt Auction hos een i Christiania navnlig Mikkel Werner, som først nogen Tid derefter blev Dagmester-Lieutenant ved Blakier Fæstning; ligesom han og siden om Vinteren havde holdt en anden Auction over Avling, Besætning og Meubler paa Gaarden Brothov hos General-Lieutenant Sehested, som nogle Aar forhen havde faaet sin Afsked, og affaaet sit Regiment, hvilket han formener at være Uret. Tillige med Vice-Stattholderens Erklæring af 9 Julii, som holder med Barklays Paasand i begge Deele, og Krigs-Cancelliers Erklæring af 14 Septbr. 1761, som indsender og især bifalder General-Auditeur Lengnings Erklæring, hvoraf erfares, at Werner allerede, førend Auctionen gik for sig, var beskiftet til Dagmester-Lieutenant ved Blakier Fæstning, skjønt hans Formand endnu nogen Tid derefter, og indtil hans Ankomst blev ved at forrette Tjenesten, og at General-Lieutenant Sehested endnu staaer i Militair-Reglementet og er forpligtet til Krigs-Tjeneste naar befales. I den Henseende Krigs-Cancelliet og meener General-Auditeurens Ret til begge holdte Auctioner at være usfridig.

* * *

Da General-Auditeurens Ret til den hos Werner holdte Auction, efter mine Tanker er usfridig, saa kunde Vice-Stattholderen, samme angaaende, tilskrives: At, da Michael Werner den 22 September 1762 er allernaamigt beskiftet til Dagmester-Lieutenant ved Blakier

Kiers Sæstning, saa tilkom det General=Auditeuren at forrette den hos ham, siden den Tid holdte Auction. Da deraf vel og vil gaae Communication til Krigs=Directorium.

Hvad den hos Hr. General=Lieutenant Sehestedt holdte Auction angaaer, da er det bekiendt, at bemeldte Hr. General=Lieutenant, for nogle Aar siden haver faaet sin Afssked, ligesom han og, til en anden har overladt hans forhen havde Regiment; men nu hedder det, at han siden den Tid, er igien indført i Militair=Reglementet, og i Følge deraf paaftaaer General=Auditeuren, at han endnu hører under den militaire Jurisdiction. Da man saaledes, om de Militaire der have faaet Afssked, og i Følge deraf, burde staae under den civile Jurisdiction, nu hører, at de staae paa Wartpenge, nu derimod, at de staae i det militaire Reglement; lutter Distinctioner, som Forordningen af 14 Julii 1730 aldeles ikke veed af; saa, ligesom General=Krigs=Directorium, i Anledning af min Erklæring over den Question, om den hos Obriste von der Lübe holdte Auction, formodentlig er tilskrevet, angaaende dem, der siges at staae paa Wartpenge; saa skulde jeg indstille, om de ligeledes, i Anledning af dette Tilfælde kunde tilskrives: "At, da der imellem den civile og militaire Auctions=Forvalter i Agershuus Stift i Norge er opkommen Tvivlsighed, i Anledning af en Auction, som er holden hos General=Lieutenant Sehested i Norge paa Gaarden Brotuov over Gaardens Livling, Besætning og Meubler, saa ønskede man af det Kongl. General=Krigs=Directorium, at blive underrettet, om bemeldte General=Lieutenant Sehested endnu, som virkelig General=Lieutenant staaer i Hans Majestæts Krigs=Tjeneste, eller om han af Hans Majestæts militaire Tjeneste allernaadigst er forløvet. Og, da Forordningen af 14 Julii 1730 ikke antager andre Officerer eller Militaire, end dem, der staae i Hans Majestæts virkelige Tjeneste, og dem, der fra Hans Majestæts militaire Tjeneste allernaadigst ere forløvede; blant hvilke de første staae under den militaire Jurisdiction, men de sidste, hvad enten de nyde Pension eller ikke under den Civile: men man nu, efter at det er bekiendt, at en Officeer har faaet sin Afssked, undertiden hører, at han staaer paa Wartpenge, undertiden

derimod, at han endnu staaer i Militair-Reglementet, hvilke Distinctioner og Talemaader den anførte Forordning aldeles ikke synes at kiende, saa at saadant ei vel kan andet, end foraarfage Collisioner imellem Jurisdictionerne, den Civile og Militaire; saa, ligesom man ved Skrivelse har, af det Kongl. General-Krigs-Directorium, udbedet sig Underretning om dem, der siges at staae paa Wartpenge, saa maae man ligesledes herved tienskelig udbede sig Underretning om dem, der siges endnu at staae i Militair-Reglementet, efter at de have faaet deres Afseede, og om saadanne bør regnes iblant dem, der staae i virkelig Krigs-Tjeneste, eller iblant dem, der af Hans Majestæts militaire Tjeneste allernaadigst ere forløvede. Ligesom man og maae udbede sig en Designation, hvoraf man kan erfare, hvilke blant de afseedige Militaire endnu ansees at staae under den militaire Jurisdiction, og af hvad Aarsag saadant, som synes at stride mod den anførte Forordning, bør finde Sted; paa det man i paa-kommende Tilfælde kan være istand til, at give vedkommende civile Bes-tiente, som henvende sig til Cancelliet, den behøvende Underretning." Kiøbenhavn den 5 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764.

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev saavel General-Krigs-Directorium som Vice-Statsholderen Geheimeraad Benzou den 10 November 1764, tilskreven fra Geheimeraad Thott.

CXLI.

Erklæring over en Ansøgning fra nogle Bønder i Norge af 29 Junii 1763, og en dito af 14 Martii 1764, hvorudi de klage over Sorenskriveren, at han ved et af dem fert Tingvidne i en Odelsfag, har ikke tilfert Vidernes Ud-sigende rigtig i Protocollen, hvilket de med Attester fra Vidnerne og Laugret-tesmændene søge at bevise, og begiere en Sættedommer, for at indkalde Sorenskriveren til at høre disse Attester beedige, og at dem dertil maae bevilges frie Procurator. Tillige med Ammand Lwenhielms Erklæring af 6 August 1763, som mener, at der paa deres Andragende intet er at reflectere; og Vice-Statsholderens Erklæring af 17 Sept. 1763, som mener, at Sorenskriveren vel

vel kunde have fortient en Trettekættelse, men at der ved Sagen er intet at giere, da Tingsvidnet er over 3 Aar gammelt, og Vidnerne skulle vidne om Ord efter saa lang Tids Forløb.

* * *

Udi denne Sag kan jeg ei andet end være enig saavel med Vice-Statsholderens, som især med Amtmand Løwenhielms Erklæringer, og det saa meget mere, som det vel kan hælde sig, at der har været nogen Usørsigtighed eller Skiedesløshed paa Sorenskriverens Side, (thi iallum findes der ingen Spor til, eller Rimelighed udi) men det derhos er vist, at disse tvende Bønder enten drives af en egen Urolighed og Trettekierhed, eller ledes af saadanne Folk, som søge at føre dem ud i mere og mere Vidløstighed, uden nogenfinde at faae deres Sag tilendebragt.

Alt hvad de søge eller kunne søge til deres Sags Fremtær, med alle disse af dem giorte Ophøvelser, med at faae Sættedømmer, med at indkalde Sorenskriveren, med at lade Attesterne beedige, med at faae frie Procurator ic., bestaaer allene derudi, at de ville bevise, at Vidnerne ikke have sagt, at Zenrich Tronsen havde besiddet Gaarden Følland i 20 Aar.

Jeg finder ikke, at Vidnerne haver sagt det, Een af dem allene har nævnet ved 20 Aar. For øvrigt, om Zenrich Tronsen har besiddet Gaarden i 20 Aar eller ei, det er et Factum, som ikke kan være vanskeligt at bevise. Derfom han har besiddet den i 20 Aar eller længere, har det ingen Nød, at han jo under Hovedsagen beviser det paa anden Maade, uden at tage sin Tilflugt til dette Tingsvidne, som i den Henseende er intet mindre end bestemt. Har han derimod ikke besiddet Gaarden uden i 12 à 16 Aar, eller ringere end 20 Aar, da kan det Modsatte ikke bevises eller godtgjøres af dette Tingsvidne, og overalt havde det i saa Fald været let for Supplicanterne at faae opløst og tilfulde beviist, naar han var kommen til Gaarden.

Men, isteden for derom at erhverve et Document eller føre et Par Vidner, som kunde giere bestemt Forklaring om dette Factum, saa have de heller villet tilvende sig denne Attest eller Bønekættelse, ved hvis Udta-

delse, de eller deres Prokurator virkelig have forført saavel Vidnerne, som Lavrettesmændene, og indbildt dem, at der stod andet i Tingsvidnet, end der virkelig staaer, hvilket Attesten selv udviser. Derved have de ikke ladet det forblive, men ligesom deres Hensigt med alt dette allene synes at have været, at faae Anledning til at giere en Reise til Kiøbenhavn, saa have de og foretaget sig samme Reise, og derpaa overlebet Deres Majestæt med Ansøgninger om noget, som de ikke selv forstaae eller vide, hvad vil sige, og hvor de allene søge for at søge. De begiere en Sættedommer; den kunde de have faaet hos Amtmanden, naar de behøvede og burde have den. De begiere Tilladelse at indkalde Sorenskriveren som Paagjældende. Dette var noget, som ingen forbed dem, naar de ellers havde Udgang dertil. De begiere, at dem maae constitueres en frie Prokurator for Underretten; dette var noget, hvorom de ligeledes burde henvendt sig til Amtmanden. De ville lade Attesterne beddige; var det skeet, og Attestanterne vare komne for Retten, havde man visselig erfaret, at de nu sagde det samme, som de havde sagt, da Tingsvidnet blev færd, og som findes i Protocollen.

Efter lige Omstændigheder, og da Memorialen er paategnet, at skulde Deres Majestæt allerunderdanigst foreslilles, skulde jeg allerunderdanigst indstille det, med Formeening: "at Ansøgningen hverken kan eller bør bevilges, da saadant paa den eene Side vilde stride imod de i Loven fastsatte almindelige Principis, og paa den anden Side ikke vilde være til nogen Fordeel for Supplicanterne, men allene tiene til at indvikle dem i en nye og vidløstigt Proces, hvis Udfald, i hvordan den end blev, aldrig kunde blive dem til mindste Nytte i Hovedsagen, som man kiendelig seer, at de ikke skjøtte om at faae tilendebragt, ligesom alt det, de her giere allerunderdanigst Ansøgning om, er af den Betskaffenhed, at de kunde erholde det hos Amtmanden paa Stedet, og ikke behøvede derom at henvende sig til andre, endfjælgelig dermed at foruleilige Deres Kongl. Majestæt, naar de ellers dertil havde havt nogen Fri og Udgang."

Hvad Sorenskriveren angaaer, da skjønt jeg saa meget mindre, at han haver forient den Trettesættelse Vice-Stattholderen har foreslaaet, og som synes at sætte hans Redelighed og Oprigtighed i Tvivl, som jeg troer,

at det Vidnerne have sagt i de udgivne Attester, og det, de have erklæret for Retten og findes indført i Protocollen, glerne kan foreenes med hinanden. Men, naar han skal have en Rettesættelse, skal det være for hans Uforsigtighed og Skædesløshed, hvorom man dog ikke er tilfulde forvissat, og i den Henseende skal jeg endnu indstille, om Ammanden kunde tilskrives, at foreholde Sorensskriveren: "at Supplicanterne have foredraget og villet bevise, at Vidnernes Udsigende ved det af dem ferte Tingsvidne, ikke var tilfulde indført i Protocollen, saaledes, som de havde gjort den for Retten, men at derimellem skal være nogen Forskiel, hvilket saa meget lettere kunde møde, som Vidnernes Udsigende ikke for dem eller Retten skal være oplæst, hvorfor, isald dette sidste virkelig forholder sig saaledes, han hermed advares, en anden Gang at bruge mere Forsigtighed, og ikke udelade en ligesaa nyttig som nødvendig Formalitet, hvorved der lettelig kan gives Anledning til slige endog ugrundede Klager." Kjøbenhavn den 6 August 1764.

Cancelliet resolverede derpaa under 29 October 1764:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Procuratørens Erklæring.

Hvorpaa Hans Majestæt i Conseillet paa Fredensborg resolverede den 9 November 1764:

Bortfalder.

CXLII.

Erklæring over et Pro-Memoria af 26 Octbr. 1763 fra Krigs-Cancelliet, angaaende at det i Norge ofte møder, at Soldater staae i nogle Aar i Kullen uden at have været til Confirmation, hvorom der er gaaet et Reskript til Generalitetet i Norge, at Officererne under Mulet skalde sørge for, at en Envoletet inden Aars Forløb kommer til Confirmation. I den Henseende de begiere, at der og maatte skee Begiering til den civile Øvrighed og Geistligheden, om at være Officererne behjælpelige, og at dem maatte gives Biegnad af det, der bliver foranskaftet, til videre Bekjendtgjørelse for den commanderende General. Tillige med Vice-Etatholderens og Biskopens Erklæring af 21 Jan. 1764, hvorved de indsende et saadant Forslag, som gaaer ud paa, at Børnene
over

over 7 Aar skulde tilholde at gaae i Skole; at Skolemesterne skulde holde Mandtal over den uconfirmerede Ungdom, og anmelde, hvilke der vare sømmelige med videre.

* * *

Ettersom dette Forslag har en meget god og ypperlig Hensigt, saa kommer det og fra de tvende Mænd, nemlig, Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzou og Hr. Biskop Nannestad, som efter de af dem ferte Embeders Beskaffenhed, allerbest have havt Leilighed til at lære at kiende Norge, og dens Forfatning i den geistlige, saavel som verdslige Stat. Jeg kan altsaa ikke have noget derved at erindre, ligesom jeg ei heller understaaer mig derudi at foreslaae nogen Forandring eller Tillæg; men alene ønsker og haaber, at det maae opnaae den derved havende prisfelige Hensigt, og skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, derefter at reskribere til Bedkommende, da derpaa af saadant allernaadigst Reskript vil gaae Communication til General-Krigs-Directorium, hvilket Krigs-Cancelliet udtrykkelig har forlangt. Kiøbenhavn den 7 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764:

Erpaa efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Kongelige Befalinger under 24 November 1764 til Stiftamtmændene og Biskopperne i Norge, samt General-Krigs-Directorium derom under samme Dato fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXLIII.

Erklæring over en Forestilling af 31 Januarii 1764 fra Biskop Ahrens i Bergen, angaaende, at en Landsoldat havde besvangret et ungt uconfirmeret Qvindemennesse, da nu Forordningen af 2 Sept. 1745 i saa Fald paabyder Kirkens Disciplin og Straf, uden Undtagelse for begge Skyldige, men de Militaire beraabe sig paa et Reskript af 1746 til Biskopen i Christiania, som befrier de Militaire i saa Fald fra at staae aabenbare Skifte, men samme Reskript ei findes i Bergens Stifts Kiste, og altsaa ikke maane vare gaaet til Biskopen i Bergen; saa udbeder han sig Resolution og Forholdsordre til Efterseelse

velse for Præstefabet. Tillige med Biskop Trannestads Erklæring af 10 Martii, som indsender Bienenpart af dette Reskript

* * *

Da Reskriptet af 4 Martii 1746 ikke har sin Grund i nogen særdeles Omstændighed ved det da værende Tilfælde, men udi det Privilegium, som eengang forhen er forundt de Militaire i Almindelighed, og altsaa efter dets Indhold er almindeligt, og bør gielde om de Militaire i det ene Stift ligesaa vel som i det andet; saa skulde jeg formene, at det ligesom kunde communiceres Biskopen i Bergen til behørig Efterlevelse.

Uarsagen, hvorfor det ikke den Tid er communiceret de øvrige Biskoper, har uden Tvivl været, at man ikke just har skjøttet om, i Forveien at tilkiendegive de Militaire den dem tilstaaede Frietagelse for Straf, og af samme Uarsag kunde det vel endnu berøve dermed indtil det gives Anledning dertil ved Forespørgsel, ligesom nu i Bergen. Kiøbenhavn den 8 August 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 29 October 1764:

Ordre herom til Biskopen efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik under 9 November 1764 Kongelig Befaling til Biskop Arenz i Bergen.

CXLIV.

Erklæring over en Ansøgning af 5 Januarii 1764 fra Magistraten i Warde hvorudi de forestille, at da den der værende Stadschirurgus Umbders tillige med hans Kone var død, havde Proosten foretaget sig at forsegle, og paastod at det tilkom ham at forrette Stiftet, hvilket de formeene at være Uret, da den Afdøde har været Statschirurgus og Apotheker i Warde, har ofte selv barberet een og anden af Byens Indvaanere, og desuden holdt et Slags Vertshuus. Tilligemed Stiftamtmandens og Biskopens Erklæring af 29 Febr., derudi de berette, at den Afdøde, efter at han først havde lært og øvet Chirurgen, havde studeret Medicinen i Halle, og var der bleven Licentiatus Medicinæ, og var siden kommen til Warde, efter erholdt Kongl. Bevilling, der at praktisere i Medicinen, at være allene Chirurgus i Warde og omliggende 4 Her-

IV. Deel. I i

reder,

reder, og at holde et Huus-Apothek, efter hans Praxis, at han ikke selv havde barberet uden engang i kort Tid, han ingen Svend havde, og at han ikke havde holdt Vertshuus videre, end at der paa dette Apothek, ligesom paa andre, var stienket Aquavit. I den Henseende, og efter den almindelige Praxis formeene de, at Provsten med hans Assessorer bør forrette dette Skifte.

* * *

Naar man, ved det Ord Geistlig, vil forbinde det nu brugelige rette Begreb, hvorefter de allene ansees for Geistlige, som ere i Præst- eller andet geistligt Embede, eller ved at studere Theologie, forberede sig til at komme derudi, saa kan det ikke nægtes at jo samme billiger Magistratens Paastrand; men, naar man laaner dette Begreb af Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art., sammenholdt med første Bogs 2det Capitel 15de Artikel, saa kommer det ud, som Stiftammanden og Biskopen i deres Erklæring formene. Da man nu, saa længe Loven ikke i den Henseende er forandret, og indrettet efter den nu brugelige Leves og Tænkmaade, bør tillægge Ordene den Mening, som Loven tager dem udi, og saadant kommer overeens med den almindelige Praxis og med det, som tilforn, i lige Tilfælde, haver været resolveret; saa skulde jeg indstille, om Stiftammanden og Biskopen kunde tilskrives: At da det overalt her i Riget er Praxis, at Doctores og Licentiati Medicinæ, som ikke have nogen anden Betiening eller bruge borgerlig Næring, saavelsom Medici Practici, staae under den geistlige Jurisdiction, hvilket og synes at komme overeens med Danske Lovs 1 Bog 2 Cap. 15 Art., saa bør det og derved indtil videre have sit Forblivende, og Skiftet efter afgangne Licentiat Ambders, i Sølge deraf, forrettes af vedkommende geistlige Jurisdiction; da det ikke kan kaldes borgerlig Næring, at bemeldte Ambders, efter den ham forundte allernaadigste Bevilling, foruden Praxis Medica, og har øvet Praxis Chirurgica, og havt et efter hans Praxis og Fornødenhed indrettet Huus-Apotheque. Kjøbenhavn den 9 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764.

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Her-

Herefter blev under 8 December 1764 Stiftamtmanden Kammerherre Brev Schack og Biskop Bloch fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXLV.

Erklæring over et Brev fra Toldkammer-Collegium af 16 Junii 1764, hvorved de communicere Cancelliet nogle til dem indkomne Anmerkninger angaaende de Kongl. Danske Øer i Amerika, hvis Indhold, undragen den første Post, er Justits-Rænsen vedkommende, hvorfor de begiere, at de i Cancelliet maae blive foretagne og overveiede, og da de fleeste Poster Justits-Rænsen paa disse Øilande angaaende, staae i Forbindelse med Oekonomien og Handelen, saa ønskede de, at hvad Cancelliet derom fandt fornødent at vorde anordnet, maatte, førend dets Expedition, blive dette Kammer bekendtgjort, isald de havde nogen videre Oplysning derudi at kunne give; hvilket og med den dem i andre Tilfælde, for Øilandene communicerede Kongl. Resolution, kommer overeens.

Det kan ikke nægtes, at jo visse Poster i disse Anordninger fortiene nogen Opmærksomhed. Jeg vilde ønske, at jeg havde havt dem, da jeg for nogen Tid siden, gav min Betænkning over 3de Questioner eller Punkter, Jurisdictionen og Rættens Pleie paa disse Øilande angaaende, hvilke Kammer-Collegium selv, i Anledning af adskillige til dem indkomne Forslag, havde fremsat og overladt til Cancelliet, til Overveiede og paafølgende Resolution; ved hvilken min Betænkning jeg gav Anledning til tvende Reskripter til General-Gouverneuren, et angaaende Eskifterne, omtrent af samme Indhold, som det, der i dette Foraar er gaaet til Stiftamtmandene og andre Vedkommende i Danmark og Norge, et andet angaaende Overrettens Dommes Execution i klare og reene Violds-Sager. Da adskilligt i disse Anmerkninger haver Hensyn til det, som den Tid var foreslaaet, saa kunde jeg maaffee deraf taget Anledning til at giere een eller anden Forandring eller Tillæg til de foreslagne Reskripter.

Den første Post i disse Anmerkninger, angaaer Deres Majestæts Fordringer og er Cancelliet uvedkommende.

Den 2den Post angaaer: a) En Gield- og Liquidations-Commission til at kiende og dømme, uden videre Appel i alle reene og klare Gields-Sager.

Hensigten hermed skal uden Tvivl være at forebygge, at en Creditor ikke i slige Sager skal bie i 3 à 4 Aar efter sin Betalning, ved det at Debitor appellerer fra den eene Ret til den anden, og omsider til Høieste-Ret, hvilket gierne medtager et Par Aar. Denne Hensigt er allerede opnaaet ved det foreslagne Reskript, som tillader Overrets Dommen i slige Sager, Appellationen uanset, at erøveres, og det, efter mine Tanker, paa en bedre og beqvemmere Maade, end den her foreslagne, som vilde medføre adskillige Uleiligheder.

Jeg vil ikke tale om, at det jevnlig og daglig vilde foraarstaae Tvistigheder og Exceptioner, om en Sag hørte for denne Commission. Disse Disputer og Exceptioner skulde Commissionen paakiende, uden at vide ret meget af Sagen, og uden at vide mere end den ene Part kunde og vilde sige dem, da det er rimeligt, at den Indstævnte eller Debitor aldeles ikke mødte for Commissionen uden for at giøre den Exception, at Sagen ikke var reen, og Gielden ikke liquid, og at Sagen altsaa ikke hørte for denne Ret, men for Betinget.

Saadan en Exception lader sig lettere paaskionne ved Executionen, efter at Hoved-Sagen er paadømt, hvilket finder Sted efter det forhen foreslagne Reskript, end førend Sagen eengang er ret bleven ventileret, hvilket dette Forslag medfører.

Commissarierne eller Dommerne skulde paa St. Croix være Landsdommeren, Secretairen og tvende af Borgerraadet, som forstode det Danske Sprog. Efter Forordningen af 31 Martii 1755 skulde Landstinget eller Overretten paa St. Croix bestaae af Landsdommeren og de 6 Personer, som udgiøre Borgerraadet. Udi de Domme, man fra denne Ret haver seet i Høieste-Ret, har der nogle faa Gange været tvende, men de fleeste Tider, og nu i mange Aar, kun een eneste, som haver været og dømt med Landsdommeren. Da man har erkyndiget sig om Aarsagen

sagen dertil, og hvorfor Forordningen ikke blev efterlevet, har man faaet til Svar, at der kun var een eeneste i Borgerraadet, som forstod Dansk, og at han af samme Marsag havde maattet vedblive over sin Tid at sidde i Landstinget, omendskient han ofte havde begiert derfor at blive forskaaet.

Man kan deraf slutte, hvor vanskeligt om ikke umueligt det vilde blive, af Borgerraadet at faae et Par gode Mænd, som forstode det Danske Sprog, til at sidde i denne Commission, uden at det skulde skorte paa Landstinget.

Hvorfor Aftens-Barsel i denne Commission skulde have Eted, indseer jeg ikke, da den Marsag her reent bortfalder, hvorfor saa kort Barsel tillades i Giesterets- og andre saadanne Sager. Ligesaaalidet indseer jeg, hvorfor den ved Forordningen af 31 Martii 1755 Art. 2. anordnede lille Gields-Commission til at kiende i Gieldsfager under 25 Rdr., skulde op- here, imod, at den her foreslagne Commission blev oprettet, da disse tvende Commissioner have ganske forskellige Hensigter, og aldeles ikke staae i nogen Forbindelse med hinanden.

I Følge af den anførte Artikel, maae Omkostningerne ved denne lille Gields-Commission, paa en heel Sag, med Dommen og dens Løsning inclusive, ikke beløbe høiere, end til 4, 5 à 6 eller 7 Mark i det høieste; men ved den her foreslagne Gields- og Liquidations-Commission, skulde Omkostningerne foruden Stævningens Forkyndelse, efter Forslaget beløbe til 7 Rdr., og det enten Summen der søgtes, var liden eller stor.

En, der havde 6, 8 à 10 Rdr. tilgode hos en anden, som neppe nok var istand til at betale dem, vilde kun være lidet tient mid at sege ham for den her foreslagne Commission, hvor han selv strax skulde betale 7 Rdr. Debitor, som desuden neppe nok var istand til at betale de 8 à 10 Rdr. han var skyldig, vilde blive reent ødelagt, isald han skulde have den Vre at blive paadømt ved denne Commission, og i Følge deraf, betale i Omkostninger, omtrent ligesaa meget, som Summen han var skyldig beløb sig til. Saadant har man søgt at forebygge, ved at oprette en lille Gields-Commission; men det blev ikke forebygget ved den her foreslagne.

At de Sager, som komme for denne Commission, ikke skulde først for Forligelses-Commissionen, var jeg ei heller eenig med; da det coeteris paribus, alltider er bedre, at andre søge at forlige en Sag, end just den, der i første Instans skal domme i den, hvis Uvartiffhed lettelig ved den Anledning, at han vil forlige Sagen, kan blive mistænkt og angrebet.

Efter slige Omstændigheder, faaer det nok, hvad denne Post angaaer, have sit Forblivende ved det, som tilforn er foreslaaet, i Henseende til Overrettens Dommers Execution i slige Sager.

b) Foreslaaes, at det ikke skulde være tilladt at giøre Execution eller Arrest paa en Planteurs Person, eller i de Slaver, han nødvendig behøvede til Plantagens Dyrkelse og Bearbejdelse.

Hensigten hermed, nemlig at hjælpe Planteurer, der kunne ansees som Agerdyrkere er ganske god og lovtig; men Epergømaalet bliver, hvad for Uleiligheder det paa den anden Side vilde medføre. I sig vilde det omtrent være det samme, som at give alle Planteurer, der intet eiede, uden deres Plantage med Besætning, et almindeligt Moratorium.

Det er hyperligt og godt, saavidt mueligt at sørge for Agerdyrkere, men man skal og see at holde over den almindelige Credit og god Troe og Love. For at opmuntre Agerdyrkeren, maae man ikke kuldkaeste den almindelige Credit, uden hvilken Handelen, der staar i saa noie en Forbindelse med Agerdyrkningen, umuelig kan blomstre.

Hvad vilde man sige om et Land, hvor jeg kunde have usvækket og upaaanket Dom paa En til at betale mig 4 à 6000 Rdr, hvor samme min Debitor kunde sidde med Effecter for 10 à 12000 Rdr. uden at jeg kunde røre mig eller giøre et eeneste Skridt til at faae min Dom erequeret, og min Fordring betalt. Hvad Credit kunde der vel være paa et saadant Sted. Jeg frygter, at det man just fastsatte, for at understøtte Planteurer, vilde have den Virkning, at ingen gav en Planteur den almindelige Credit, og at de fleeste saaledes, af Mangel paa Credit, vilde blive forarmede.

Hvad om en Creditor havde Hypotheque eller Pante: Rettiqhed i en saadan Plantage, skulde det dog ikke være ham tilladt at træde til sit Pant,

at giøre Execution derudi. Hvad om en Planteur, ved udgiven Obligation eller Gieldsbrev, udtrykkelig havde frasjaldet det Beneficium eller Moratorium, som alle Planteurer, efter Forslaget skulde have? Skulde saadan Renunciation have nogen Virkning, eller være ipso Jure nulla.

Det, der siden foreslaaes, at det Secrete-Raad skulde antage sig en forarimet Planteurs Effecter, og lade samme ved gode Mænd forvalte, paa det Creditorerne deraf kunde nyde deres Betalning, er langt fra ikke tilstrækkeligt til at høre de Uleiligheder, et saadant Privilegium for Planteurerne vilde medføre.

Hvor er det at forlange, at det Secrete-Raad alle Tider skulde vide hvordanne en Planteurs Omstændigheder ere, og hvorvidt han er istand til at tilfredsstille sine Creditorer eller ei.

Det er forunderligt, at man vil betage Creditorerne, som dog best kunde vide deres Debtors Tilstand, Ret og Leilighed til at handle, og til at indhente det, de ere berettigede til at paaftaae, og derimod vil man forbinde Øvrigheden til at vide en Debtors Tilstand, og at handle derefter, for at forbielppe Creditorerne til deres Ret, som de ikke selv maae søge.

Det skal allene beroe paa det Secrete-Raad og den høieste Øvrighed paa Landet, at erklære en Planteur fallit, og at giøre hans Boe til en Fallit- eller Dpbudsboe, uden at det i den Henseende maae være Creditorerne tilladt at røre sig.

Hvem som som veed, hvorledes adskillige Kongelige Befalninger og Anordninger til det almindelige Beste hidindtil paa disse Eilande have været iværksatte, den har vel Marsag til at tage sig vare for at foreslaae noget, som skulde sigte til at betage private Folk deres Ret til at sørge for deres Skadesløsholdelse paa beste og lovligste Maade, og derimod allene lade det ankomme paa Øvrigheden at bære Omsorg for, at sliige private Folk ikke blive fornærmede, men nyde det, de ere berettigede til at paaftaae.

Saadan Foranstaltning er overalt baade vanskelig og farlig, men vanskeligere og flere Uleiligheder underkastede paa disse Eilande, end maae skee paa noget andet Sted i Deres Majestæts Riger og Lande.

c) Fore-

c) Foreslaaes, at der skulde være en Omflags og Betalings-Termin paa disse Eilande; dette kunde mueligt have sin Nytte, men at denne Omflags-Termin skulde være i 6 Maaneder, kan jeg ei tilfulde begribe. Rimeligere var det, at den rette Betalings-Termin blev een af de sidste Maaneder, blant de foreslaagne, siden Folk paa den Tid maatte formodes best at være istand til at betale. Overalt er dette noget, hvorover ei allene General:Gouverneurens, men og maaffee de her værende og paa disse Eilande handlende Kiebmænds Betænkning først burde indhentes, ferend noget kan fastsættes.

Den tredie Post angaaer Skifternes Behandling paa disse Eilande, og paa hvad Maade de hastigere og bedre kunde bringes til Ende. Dette har og været Hensigten med det Reskript, som efter min forrige Erklæring skulde gaae til General:Gouverneuren. Jeg tænker og, at det derved, hvad Hoved-Sagen angaaer, saar have sit Forblivende, da det, som her i den Henseende er foreslaaet, ei vel lader sig sætte i Værk, og om det kunde iværksættes, var man dog heel uvis om den Virkning, det vilde have, og den Nytte, det vilde medføre.

Efter Forordningen af 1755, skal Skifterne forrettes af Byefogden tillige med Byeskriveren og tvende ham adjungerede vederhæftige Mænd, som tillige med ham skulde staae til Ansvar for Sterboernes og de Umvundiges Midler.

Forlaget siger, at Byefogden i Christianstad desuden haver for meget at bestille, og derover maae forsemme Skifterne. Om det er saa, veed jeg ikke, men dette veed jeg vist, at om dette Forslag gik for sig, fik han for lidet at bestille.

Dette Embede er allerede tvende Gange deelt; først var der een Byefoged over heele St. Croir. Siden blev der een Byefoged i Christianstad og en anden i Friderichstad, da enhver af dem tillige var Byeskriver. Siden er der atter blevet en særskilt Byefoged og Byeskriver i Christianstad. Den nu værende Byefoged var en Tid lang tillige Byeskriver, uden at man mærkede til Klage over, at noget blev forsent. Skulde han nu, efter

efter at han haver mistet Byskriver Embedet, tillige miste Skifteforvalter Embedet, og alle Gieldssager skulde desuden gaae fra Byetinget, kan jeg ikke troe andet, end han fik for lidet at bestille, og meget mindre, end han kunne overkomme, da han tilforn har overkommet langt meere. Hvor det gaaer, vilde han faae billig Marsag til at klage over, at det ikke blev ham holdt, som var ham lovet og givet (thi Byskriver Embedet var ham hverken lovet eller givet, men han var constitueret til at forrette det, indtil en anden blev beskiftet, og som derhen) og at den beste Deel af hans Indkomster blev ham betaget, uden at han enten havde forseet eller forsoemt noget, eller der var ført Klage over ham.

Forslaget vil, at Skifterne skulde fratages Bysfogden, og tillegges een der vorende constitueret Regimentsquarteermester, og at en anden ubekendt Person skulde beskiftes til Skifteskriver.

Hvem det er, der har gjort disse Anmærkninger, og derhos formeent sig beseiet til at foreslaae Folk til vigtige Betieninger, veed jeg ikke. Har det været Kammer-Collegium bekendt, kunde de nok communiceret Cancelliet det, da de selv i deres Skrivelse tilstaae, at Indholden deraf fornemmelig er Justitz-Væsenet vedkommende.

De fleeste Forslag ere af den Beskaffenhed, at naar man veed, hvem det er, der har gjort dem, kan man derudi, og i hans Omstændigheder, ofte finde Grunden til adskillige Poster i Forslaget, som ellers synes ubegribelige og mærke. Det er altsaa ikke just en blot Nysgierighed, naar man ønsker at vide, hvem Forfatteren er til et Forslag, man skal give Betænkning over.

Det Forslaget vil, at slige Skifteforvaltere skulde iagttage, er ikke andet end det, hvortil de efter Loven og det anførte Reskript ere forbundne. Blant disse Ting er og, at der paa de fraværende Arvingers Vegne, skulde af Skifteforvalterne beskiftes en Curator.

Dette er noget, som kommer overeens med Loven, og skeer overalt i Danmark og Norge. Men da man af Forslaget maae slutte, at det ikke saa neie iagttages i Vestindien, hvor det dog meest behøves, saa kunde i den Henseende tillægges i det Reskript, som formodentlig gaaer til General-

Gouverneuren: "At, naar der i en Sterboe vare fraværende Arvinger, som ikke derpaa Stedet havde nogen Mandarius, da skulde Skifteforvalterne med Højighedens Samtykke antage en fornøstlig, redelig og lovsfyndig Mand, der, som Curator, for disse fraværende Arvinger, kunde paa deres Vegne møde ved Skiftet, og der iagttage deres Løve og Bæste, indtil de selv møde, eller ved antagen Fuldmægtig lade møde."

Ligeledes maae jeg af dette Forslag slutte, at det just ikke ved de i Sterboerne foresaldende Auctioner, gaaer saa rigtig til, som det burde, men at Skifteforvalterne uden videre betydelige Sterboens Effecter paa Auction, og lade det Solgte udleveres til Kjøberen, uden at bekymre sig, om han er istand til at betale det eller ei; da de siden efter, eget Behag, give saavel Creditorer, som Arvingerne, Udlæg i de saaledes resterende Auctionspenge.

Dette, isald det virkelig saa forholder sig, er en Misbrug, som haver adskillige skadelige Følger. Foruden det, at Sterboernes og de Umyndiges Penge saaledes staae megen Fare; saa betoer det og paa Skifteforvalteren efter Behag, at favorisere eller chicanere og fornærme en Creditor eller Arving, ved at give den ene Udlæg hos En der kan betale, naar det skal være, og den anden hos den, der aldeles ikke er istand til at betale.

Det Middel, Forslaget indeholder, at Skifteforvalteren in subsidium skulde være Creditorerne ansvarlige for de dem saaledes udlagte Auctionspenge, er ikke det rette, men vilde medføre adskillige Uleiligheder, da Skifteforvalteren som Skifteforvalter ikke bør give sig af med at indcassere Auctionspengene, men overlade til Arvingerne og Formynderne, at antage en Incassator, som derfor kan være ansvarlig, hvorved denne Misbrug paa en langt bedre og bequemmere Maade bliver afskaffet. Jeg skulde i den Henseende indstille, om General-Gouverneuren kunde restrikeres: "At naar der skal holdes Auction over de en Sterboe tilhørende Effecter, bør det overlades til Arvingerne i Sterboen, tillige med de Umyndiges Formynderne, og de Fraværendes Fuldmægtige, at antage en god og bekendt vederhæftig Mand til Incassator, som mod en vis sam af

af Arvingerne tilstaaet Provisjon, (der dog ikke bør overgaae 4 pro Cento af heele Auctionens Belsøb) skal incassere Auctionspengene eller de deres for i Betaling givne courante Vare, og derfor staae til Ansvar; hvorimod en saadan Incassator bestandig bør være tilstede ved Auctionen, hvor det skal beroe paa ham, om det Tilslagne og Kjøbte strax maae udleveres til Kjøberen eller ei. Thi hvad angaaer ubekjendte Personer og saadanne, om hvis Bederhæftighed Incassator ikke er tilfulde forvissret, da skal det være ham tilladt, af dem strax paa Auctions-Stedet at afse Betaling for det Kjøbte, eller Caution for Betalingen. Kan Kjøberen ikke præstere Betaling eller antagelig Caution, maae Incassator lade det Kjøbte forblive paa Auctions-Stedet eller paa et andet beqvemt Sted in sequestro, indtil Kjøberen præstere Betaling eller Caution, da det strax bør ham udleveres. Forsee Skifteforvalterne sig herudi, og ikke overlade til Arvingerne at antage en Incassator, skulde de selv være ansvarlige for Auctionspengene.

Derimod skal ingen Creditor i en Sterboe mod hans Willie være forbunden til, før hans i Sterboen lovlig tilgode havende, i Betaling at modtage Udlæg i resterende Auctionspenge eller anden Sterboens udestaaende Gield, men ham skal skee Fyldest i Penge, eller saadanne Vare, som der paa Eilandene træde i Penges Sted.

Men, hvad Arvingerne angaaer, da, naar Sterboens bortskjyldige Gield er betalt eller bragt i Rigtighed, og førend det øvrige eller Beholdningen deeles, skulde Skifteforvalterne sammentræde med Arvingerne og de Umyndiges Formyndere og Fraværendes Fuldmægtige, og med dem giennemgaae og overveie Sterboens Credit eller udestaaende Gield, samt overlegge, hvad der kan ansees for vis, og hvad for uvis, mindre eller meer, og hvorledes Arvingernes Udlæg derudi best kan skee, saaledes, at enhver Arving i Forhold til den ham tilfaldende Arvepart faaer lige meget Udlæg i den visse saavel som den mere eller mindre uviste Gield, saa at ingen af Arvingerne kan have Marsag til at klage eller besvære sig over, at de ved Udlægget ere blevne fornærmede, eller mindre begunstigede end andre."

Paa denne Maade vil jeg haabe, at de Uleiligheder og den Misbrug, her føres Klage over, blive at afshielpes, ligesom Skifteforvalterne og deres ved anvises til, saavidt mueligt og Omstændighederne kunne taale, at behandle Sterboerne paa samme Maade, som det skeer ved vel indrettede Jurisdictioner i Danmark og Norge.

Den 4de Post angaaer Umyndige og deres Formyndere eller Børger, især Skifterne, med videre.

Da det ikke vel gaaer an, at indlade sig i visse specielle Ting, som Forslaget her berører, saa er alt, hvad derved for Tiden kan være at gjøre, efter mine Tanker, at udi Reskriptet til General-Gouverneuren endnu fastsættes: "At naar nogen ved Døden afgaaer, og efterlader sig umyndige Arvinger, skal Skifteforvalteren strax begiere af Øvrigheden, at de for de umyndige Arvinger ville bestikke Formyndere, som paa deres Vegne kunne møde ved Skiftet, og der iagttage deres Tærv og Bæste. Derfom de Umyndige have fødte Børger, som ikke ere tilstede, men Bærgemaal et dog kan anfortroes, da skal Øvrigheden bestikke en god Mand til Tilsynsværge ved Skiftet for de Umyndige, som ligeledes møder ved Skiftet paa deres Vegne, og iagttager deres Tærv og Bæste, indtil den fødte Bærg selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde. Og da en Plantage med de til dens Bearbejdelse nødvendig behøvende Slaver er at ansee som et Jordegods med sin Besætning, saa bør og dermed, naar den tilfalder umyndige Arvinger, (thi naar Arvingerne ere myndige, beroer det paa dem selv) forholdes paa samme Maade, som med Jordegods i Danmark, saaledes, at Plantagen med dens Besætning ikke bortselges, med mindre det nødvendig behøves til at betale den paa Sterboen hæftende Gield, men den bør indlægges Arvingerne og af Formynderne forvaltes for de Umyndiges Regning og til deres Bæste, saaledes som de ville an- og tilsvare, ligesom de og, for saadan deres Administration og Bærgemaal, aarlig i Følge Loven bør aflegge Regnskab til Over-Formynderne og Øvrigheden. Derfom det til Gieldens Afbetaling findes nødvendigt, at Plantagen selges, da bør det skee paa den for Arvingerne fordeeligste Maade, og saavidt mueligt

mueligt sees derhen, at Plantagen med dens Besætning under Eet og ikke stykviis bortselges."

Den 5te og sidste Post i dette Forslag angaaer et Reglement for Rets-
tens Venientes Gehjhr og Salarium. Jeg troer, at et saadant Regle-
ment for disse Eilande, hvor der saa jævnlig klages over, at enhver gjør
hvad han vil, kan baade være nødvendigt og have sin store Nytte.

En Person navnlig Just Sahlholdt (som i adskillige Aar har været
paa disse Eilande, og der ageret Procurator, samt i samme sit Embede,
saavidt jeg har kunnet erfare, opført sig skikkelig, ærlig og vel, men nu
skal opholde sig her i Byen eller i Landet,) har for nogle Aar siden derom
tilskrevet mig fra Vestindien, og derhos berettet, at han havde indsendt
et Forslag til et saadant Reglement, til afjagane Geheimeraad Greve af
Berckentin, hvilket han ventede at skulle blive indleveret i Cancelliet.
Men siden den Tid har jeg ikke fornummet noget dertil; ligesom jeg ei
heller har merket til, at nogen Klage eller Forestilling i den Henseende,
fra Vestindien er indkommen, hvortil General-Gouverneuren dog eengang
er givet en Slags Anledning.

Derfor dette Forslag kunde legges til Grund for et saadant Regle-
ment, da havde jeg adskilligt derved at erindre.

Saaledes, i den 1ste §. forbyttes det, der betales for en Stævning,
med de halve Forseglings- og Skriverpenge, som Citanten er forbunden
til, ved Sagens Incamination eller Uafhængiggjærelse, at lægge i Rette.

At Loven saavel som Forordningen af 1684 ikke fastsætter, hvad der
skal betales for en Underrets Stævning, kommer deraf, at Loven overalt
antager det, som i Lovens 1ste Bogs 25de Cap. 1ste Artikel tillades,
nemlig, at Kaldsiddeler til Hjemtingene eller Underretterne kunne skrives
af Sagsøgeren selv, hvoraf slyder, at derfor intet skal betales enten til
Dommer eller Skriver. Men da det efterhaanden alt bliver mere og
mere Brug, især i Kjøbstæderne, at Stævninger endog til Underretterne
begjæres expederede af Dommeren, hvilket i sig er godt nok, og langt fra
ikke bør forbydes, saa er det nu nødvendigt, at der i et Reglement for
Sportlerne og bestemmes, hvad der skal betales for en Stævning ved

Underretterne, naar Vedkommende finde for godt at udtage samme hos Dommeren, og at det, der saaledes betales for Stævningen, adskilles fra de halve Forsøgslings- og Skriverpenge, som Citanten forud bør erlegge i Ketten, og som siden afgaaer i det, der betales for Actens Beskrivelse.

Udi den 3die §. fastsættes, at en Doms Acts Beskrivelse skal betales Arkviis, saaledes, at Skriveren nyder 3 Mark for hver Ark den bestaaer af. Dette blev jeg ei heller enig med, men finder det langt bedre og rimeligere, som Lovens 1 Bogs 25 Cap. og Forordningen af 1684 anordner, at for en Under- eller Overrets Doms Acts Beskrivelse vel skal betales noget efter dens Størrelse, dog saaledes, at ifald den leber høiere end til et vist fastsat Antal af Ark, s. Er. 4 til 12 Ark, skal Skriveren dog ikke have mere, og altsaa ingen Betalning nyde for det Overskydende.

Dette er meget viselig, og med meget god Overleg og Indsigt anordnet. Man skal ikke opmuntre en Skriver til at trække en Act saavidt muligt, eller make det saaledes, at jo vidløftigere en Act bliver, og jo flere Ark den bestaaer af, jo større Fordeel er det for ham.

Derfor Skriverne for en Acts Beskrivelse, havde nydt Betalning Arkviis og efter dens Størrelse, saa var det neppe nogensinde bleven Brug, som nu overalt er Praxis, at Tingsvidner ikke indføres i Underrets-Acten, men allene hæftes derved, og at af Underrets-Acten ikke vider end Domslutningen allene indføres i Overrets-Acten.

Ved det, at Skriveren ikke har faaet mere i Betalning for en Act, fordi den var overmaade stor, har han søgt at spare sin Umage, og at gjøre den kort, hvilket neppe var skeet om han havde faaet Betalning Arkviis og efter Actens Størrelse, da man og kan vente, at Dommeren i slige Tilfælde, i Allmindelighed understøtter Skriveren. Man bør altsaa lade det forblive ved Lovens Bestemmelse, og omendskjønt man i Henseende til Stedets Dyrhed og andre Omstændigheder, kan gjøre nogen Forandring i Henseende til den større eller mindre Sum, bør man dog ikke afvige fra det Princip, Lovgiveren med saa god Føie har lagt til Grund.

Efter den 13 og 14 §. skulde Skifteforvalteren i en Sterboe nyde særskilt Betalning for Forsøgling, Registering og Burdering, og for Skifteforret-

forretningen, hvilket strider imod Loven og i sig er ubilligt, da det første er en Deel af det sidste.

De i den 15 §. ommeldte Lodscedler for Creditorer, som hidindtil paa disse Eilande maae have været brugelige, blive ved det forhen foreslaagne Reskript affaffede.

Overalt gaaer det neppe an, at forfatte et Reglement for Rettens Gebühr, Brevpenge ic. paa disse Eilande, uden i Forveien derover at høre General-Gouverneurens Betænkning, som den, der veed, hvad der hidindtil haver været Brug, og hvorledes det, som er betalt, er bleven deelt mellem Dommeren og Skriveren, samt om noget deraf, og hvormeget, især ved Overretten og Skifteretten, er tildeelt de Borgere, som tillige med Dommeren beklæde Retten. Jeg skulde saaledes indstille, om General-Gouverneuren kunde tilskrives, at forfatte og indsende et Forslag til et Reglement for Dommernes, Skriverens og andre Rettens Betientes ved Overretterne saavel som Underretterne, Sportler, Brevpenge, Skriverløn ic. paa disse Eilande. Da ham til Underretning derved kunde sendes Copie af den 5 Post i disse Anmærkninger, og han derhos bejales dermed at sammenholde saavel Danske Lovs 1 Bogs 25 Cap., som Forordningen af 22 Martii 1684, angaaende Rettens Betientes Brevpenge ic. i Kiøbenhavn, for deraf at skionne, hvorvidt det maatte eraages billigt, at det, som derved er fastsat i Henseende til Kiøbenhavn, og maatte finde Sted paa disse Eilande.

Og da Toldkammer-Collegium udtrykkelig haver begiert, at det dem i Forveien maatte vende bekendtgjort, som Cancelliet herom fandt fornødent at vende anordnet; saa skulde jeg indstille, om Gienpart af det Reskript og Brev, som formeenes at kunde gaae til General-Gouverneuren, i Forveien kunde communiceres Kamm.r-Collegium, for af dem at erfare, om de derved havde noget at erindre, eller om de i den Henseende havde nogen videre Oplysning at meddeele. Kiøbenhavn den 14 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 October 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev General-Toldkammeret den 2 Febr. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXLVI.

Erklæring over 1) en Memorial af 20 Maji 1764 fra Vice-Landsdommeren i Jylland General-Auditeur Kothe, derudi han besværer sig over Landsdommer Schinckel og hans Opførsel mod ham paa Landstinget den 11 Maji, da de tvende allene vare tilstede. Thi da der forekom en Sag, af hvilken Kothe, som ved Underretten havde dømt derudi, maatte udgaae, lod Schinckel, tværtimod det, som bestandig er og haver været Brug ved Landstinget, og tværtimod Kothes Protest, for Retten offentlig oplæse et Indlæg, forfattet af den for sin Skrivemaade bekendte Kaamus Wendo, allene fordi han vidste, at det angik Kothe og var imod ham, og ventede, at han derudi var bleven giennemheglet. Da Kothe, efterat denne Sag var forbi, kom igjen i Retten og Schinckel vidste, han var stødt, tog han Anledning at spørge, om han vilde sidde i en anden Sag, som ikke angik Kothe videre, end at han mellem samme Parter forhen havde været Voldgiftsmand, og da Kothe svarede Ja, det skulde han nok passe, gientog Schinckel samme Spørgsmaal, og vedblev faaledes i 2 Timer, nu med at spørge, om han vilde sidde, nu med at fortælle ham noget af det oplaste Indlæg, nu med at tale maadelig høit, nu med at tale sagte, dog saa, at Kothe kunde og maatte høre det, saa at Kothe først nogle Gange bad ham om at have Fred, om at opføre sig som en Mand, og at gaae til Protocollen, om han vilde ham noget, og endelig tilsidst maatte bede de Tilstædeværende drages til Minde. Om dette fremlægger han adskillige Attester fra Prokuratorerne og Skriveren, (som dog ikke melde om adskilligt af det, han andrager) og beraaber sig paa Schinckels bekendte Character og Opførsel mod sal. Ahrenstorf (der i et Kongl. Reskript er kaldet heel dristig, gienstridig og utilladelig) og andre, der ved Høieste-Rets Dom har faaet Character af lovsfridig og formastelig. I den Henseende han begierer Beskyttelse i hans Embede, og Tilladelse at afholde sig fra Landstinget. Og 2) en dito Memorial fra Kothe af 27 Maji, hvorudi han indberetter, at de 50 Rdr. Schinckel efter Reskript af 18 Junii 1760 skulde bøde til Domhuset, enduu ikke, eller nu først ere betalte, og at det, hvorfor Schinckel har været vred paa ham, er, at han tilforn derom har erindret. 3) En Memorial af 18 Junii fra Landsdommer Schinckel angaaende det samme, hvor han fortæller Sagen paa en ganske anden Maade, og paastaer, at Kothe har grovelig beegnet ham, og saa godt som udfordret ham (med de Ord: han var Mand for ham,

ham, hvordan han vilde have det) da han sad paa sit Dommer-Sæde, og da Schinckel allene i al Sagtmodighed (hvilket i Retterne og sigte) spurgte, om han vilde sidde i Retten i den Sag, som angik ham selv. I den Henseende han indstiller, hvorledes Kothe bør anses med Mulder og Afvigte til Schinckel inden Landstingsretten, og desuden at lide efter Lovens 6 Bog 4 Cap. 15 og 16de Art., og isald Kongen ikke vil kiende derudi, foreslaaer han tvende Commissariar, og begierer Ordre til dem at paakiende Sagen. Og 4) en dito Memorial fra Schinckel af 25 Junii, hvorudi han andrager, at Kothe ofte tager Documenterne til sig i de til Doms optagne Sager, og beholder samme en Tidlang, men derpaa hverken selv moder ved Landstinget, eller indsender Botum, hvorfor han begierer, at Vice-Landsdommerne maae tillegges Ordre, at forfatte Botum i de Sager, hvor de have taget Documenterne til sig, og naar de ikke kunde møde til Landstinget, da 8 Dage forhen at melde det til den øverste Landsdommer.

* * *

Denne Sag er af den Bessaffenhed, at den ikke gier nogen af Parterne syndetlig Ære, men meget mere lægger deres onde end gode Egenskaber for Dagen. Man ser deraf, at Landsdommer Schinckel altid er og bliver sig selv liig, uden at det, som tilførn, er foregaaet, har i nogen Maade tiend til at forbedre ham. Man ser, at han endnu er en gemeen, fortrædelig og usforklægt Chicaneur, der ikke lettelig kan komme til rette med nogen af dem, der jevntlig have med ham at bestille, og ikke ville lade sig ganske bestyre af ham, der søger nu at indvælde sig paa sine Colleger, nu derimod at opirre og tirre dem, for at faae dem til at forlebe sig.

Man ser ligeledes, at General-Auditeur og Landsdommer Kothe just ikke saa aldeles svarer til de meget gode Tanker, han synes at have om sig selv, at han lettelig giver Pris paa sig, og langt fra ikke besidder Overlæg, Koldblodighed og Sagtmodighed nok, til at undgaae de Faldstrikker, som Schinckel er istand til at lægge for ham.

Naar man ligesvem og allene af de fremlagte Artister vilde demme om det, her var passeret, da synes Skyldu meest at være hos Landsdommer Kothe, og at han først har givet Anledning til Klammeriet, ved det at han haver givet Schinckel et temmelig stødende og grovt Svar, da denne i al Stilhed spurgte ham, om han vilde sidde i Sagen.

Men, naar man tillige seer paa *vita antea*cta og begges bekiendte Character, og overveier alle tilstedende Omstændigheder og alt hvad der forhen var foregaaet; saa finder man, at Schinckels Opførsel er fuld af Ondskab og indrettet til at opirre, men derhos tillige heel barnagtig og uanstændig.

Attesterne vise, at det ikke tilførn har været Brug ved Landetinget, at lade Indlægge oplæse. Det er og klart, at saadant ikke kan eller bør være Brug i en Ret, hvor Dommerne tage Dokumenterne hjem med sig i deres Huus, og der giennemgaae dem, for derefter at forfatte deres *Votum* i Sagen. Naar et saadant Indlæg og Skulde oplæses, saa burde det oplæses ved Skrивeren, og ikke af den Procurator, som selv havde exciperet og fremlagt det. Ikke desto mindre har Schinckel, som allene beklædede Retten, befaleet Procurator Bondo selv for Retten at oplæse det af ham i den her ommeldte Sag, forfattede Indlæg. Aarsagen dertil eller Hensigten dermed er let at begribe.

Denne *Raemus Bondo* er bekiendt for et slet Menneffe, der i sine Skrifter og Indlægge ikke skaaner nogen, og ikke levner dem nogen *Ure*, som han har med at bestille. Dette Indlæg var fornemmelig stilet imod *Kothe*, som ved Underretten havde dømt i Sagen og dømt *Bondos* *Principal* imod. Schinckel ventede derfor, at *Kothe* i Indlægget var godt giennemhæglet, og vilde altsaa have det oplæst, for at forneie sig selv og andre, paa *Kothes* Bekostning, og derved tillige ærgre *Kothe*, som selv var nærværende. Saadan Opførsel mod en *Collega* er slet og uanstændig, og kan ikke komme fra andre, end den, der finder en *Forneielse* i at *chicanere* og at giere andre *Fortred*.

Efter at denne Sag var forbi, og *Kothe* igjen havde taget Sæde i Retten, da Schinckel heel vel haade kunde vide og vidste, at han var opbragt og stød over det *Passerede*, er det, at Schinckel gjør ham det Spørgsmaal, om han vil sidde i en anden vis Sag. Skjønt det ikke tilkom Schinckel at giere saadant Spørgsmaal til *Kothe*, fornemmelig saalænge ingen af Procuratorerne exciperede imod ham, saa vilde jeg dog ladet det staae ved sit *Værd*, dersom han havde ladet det forblive ved dette

ene Spørgsmaal. Men, at han derpaa, efterat han ved Kothes Svar, var bleven forviffet om, at han var opbragt, har i 2 fulde Timer, til største Beskæmmelse for Retten, vedblevet deels at gientage det samme Spørgsmaal, deels at tale til Kothe om det oplæste Indlæg, alt for at opirre ham, og bringe ham til at ferlebe sig, det viser en hei Grad af Ondskab og ligner adskilligt af det, man tilforn har hørt om Landsdommer Schinckel. Vist er det, at naar man af Attesterne skal erfare, hvad Schinckel i al den Tid har sagt til Kothe, da er det just ikke noget, som enten haver Anseende af Injurier eller kan kaldes grovt og utilberligt; da derimod nogle af Kothes Svar ere temmelig grove og stødende. Men just det, at Schinckel undertiden har talt sagte, naar han ikke vilde staae ved, hvad han sagde, og undertiden heit, naar han vilde, at enhver maatte høre det, det viser, at han i al den Tid, har været Mester af sig selv, og at han med Overlæg har søgt at opirre den anden, for at faae ham til at ferlebe sig; et uimodsigeligt Beviis paa en hæsliq Character. Derimod vise de samme Attester, at Kothe ikke er den, som har fortsat eller oprippet Samtalen, da han allene haver soaret, naar Schinckel talte til ham, men at Schinckel derimod er den, som bestandig efter et lidet Mellemrum har begyndt paa nye at angribe Kothe og tale til ham, saa at det, som er foregaaet, endog i den Henseende, bør fornemmelig tilregnes ham.

Men det, som jeg finder allermest dumdriftigt i Schinckels heele Opførsel, er, at da han veed, hvad der tilforn haves imod ham, han og burde vide, hvad hans Forhold under denne Sag havde fortient, og han derhos let kunde slutte, at man ikke i Cancelliet (hvor man har havt Leilighed til at lære at kende ham) var saa taabelig ligesom at troe, at alt det her passerede var skeet af lutter Ufkyldighed og Eenfoldighed, saa er han dog saa driftig, at han i hans Ansejning af 18 Junii, ter begiere og næsten paastaae, at Kothe ei allene offentlig inden Landstings-Retten skulde giøre ham Usbiqt, og mulcteres, men og desuden lide efter Lovens 6 Bog 4 Cap. 16de og 19de (skal være 18de) Artikel, af hvilke den første sætter Straf paa Hæres eller Boeslod, ligesom Schinckel og ved at

anføre den, saa hemmeligen vil give tilkiende, at han som øverste Landsdommer er Kothes, som Vice-Landsdommers Dyrighed, og den sidste sætter Straf af 40 Lod Sølv Beder og Dødsled.

Sik Eagen saadant Udfald, vilde det opmuntre Schinckel til snart at komme igien, paa samme Maade; men efter det man hidindtil har erfaret, behøver han ikke dertil at opmuntres. Ligeledes er det høist dristigt af ham, at han i bemeldte hans Memorial foregiver, at Kothe blev siddende i Eagen, uanset at Contraparten i kraftigste Maade protesterede imod ham, da det dog af den af Schinckel selv fremlagte og paaberaabte Udskrift erfares, at Contraparten den Tid ikke i nogen Maade havde exciperet imod Landsdommer Kothe, ei heller siden har exciperet imod ham, ferend efter at Eagen var optagen til Doms, og efterat de øvrige Landsdommere (eller rettere Landsdommer Schinckel) paa en utilladelig og uansændig Maade havde opfordret, og saa at sige nødte ham dertil, som kan sees i bemeldte Act Pag. 10 og 11.

Landsdommer Schinckel maae troe, at det er en let Sag at indbidde dem noget i Cancelliet, og at de ikke give sig Tid til at giennemlebe en Act af 5 à 6 Blade, for at see, om en anført Omstændighed er rigtig eller ei.

Hvad derimod Landsdommer Kothes Dyrighed herudinden angaaer, da finder jeg, at samme viser meere Ubetænksomhed, Fremfusenhed og Mangel af at betragte Tingene paa den rette Kant, end Ondskab eller Lumskhed. Han skriver selv, at Schinckel ofte har søgt efter Leilighed at ærgre og drille ham. Da han vidste det, og nyelig forhen var bleven beskyttet derudi, ved det, som var foregaaet med Indlægget, saa var det taabeligt af ham, da Schinckel allene spurgte ham, om han vilde sidde i Eagen, at han strax gav ham et grovt og stødende Svar. Schinckel fik det, han vilde, da han saae, at den Anden havde tabt sin Fatning. Kothe havde derimod forvirret Schinckel, naar han havde givet ham enten et høfsligt eller i det mindste et koldblodigt og ligegyldigt Svar, ligesom alting og dermed efter al Rimelighed havde været tilende.

Det var taabeligt af ham, at han svarede Schinckel, da han merkede og vidste, at denne ikke talte eller spurgte, uden for at opirke ham. Det var taabeligere, at han svarede høit og grovt, naar Schinckel enten talte høit og heftigt, eller saa sagte, at ingen anden kunde høre det. Endelig veed jeg ikke, hvad han vilde sige med, at han raabte Prokuratorerne og Skriveren til Bidne, paa en Tid, da de intet kunde høre af det Schinckel sagde, og lidet betydeligt havde hørt af det, han havde sagt.

Men skönt hans Opførsel hverken har været forsigtig eller vel overlagt, saa har han dog taget sig vare for at angribe Schinckel med ærerørige Skielts eller andre Ubequemheds Ord, da de Fakta han synes at have bebrejdet ham, omtrønt ere bekjendte Sandheder, saa at Schinckel, naar han og ikke ved hans egen Opførsel havde forspildt det, dog just ikke var besejret til at paastaae saa stor Reparation.

Imidlertid have de begge tillige ved denne deres Opførsel foraarfaget saadan Opfigt paa Landstinget, at een af Landstings-Prokuratorerne, Kammerraad Ravn, i den af ham udgivne Attest, tilstaaer, at det gjorde ham hiertelig ondt, saavel paa Rettens som Vedkommaendes Vegne, at slikt nogenstunde skulde møde. Ikke er det, at Dommerne i en Ret, der tilforn har staaet i saa stor Anseelse, skulde opføre sig saaledes, at Prokuratorerne paa Rettens og Dommernes egne Vegne have Ansag til at skamme sig derved.

Efter slige Omstændigheder, og da Sagen ikke er af den Beskaffenhed, at den ved Lands Lov og Ret, kan eller bør udgøres, skjønt jeg ikke, at enten den ene eller den anden af dem har fortrient enten Reparation eller Gjeldstgiørelse, men finder vel, at enhver af dem for sig, har fortrient en tilstrækkelig Trettesføttelse og Advarsel, dog Schinckel langt skarpere og i ganske andre Udtryk end Kothe.

De kunde vel desuden have fortrient en Mulct, som en Gjeldstgiørelse for Publicum, der er forarget, men det vilde have nogen Bankelighed at udfinde Forholdet mellem begaes Mulcter, forneemmelig den ene nødvendig maatte faae at vide, hvad Mulct den anden betalte; da derimod enhver beholder sin Trettesføttelse og Advarsel for sig.

Da Landstinget og Landsdommerne egentlig ikke staae under nogen Stiftamtmand, og det vilde være anstødeligt for Landstinget, om Stiftamtmanden i Viborg, der for Tiden er en ung Mand, skulde faae Befaling at irettesætte Landsdommerne, ligesom det mueligt vilde synes noget stødende for Stiftamtmanden i Viborg, om en anden Stiftamtmand s. Ex. Geheimeraad Zolt i Aalborg, fik saadan Befaling; saa seer jeg ikke, at denne Tilrettesættelse kan gives dem paa anden Maade, end ved en Skrivelse fra Cancelliet til hver især.

Jeg skulde saaledes indstille, om Landsdommer Schinckel omtrent kunde tilskrives: "At det, af det i denne Sag indkomne, erfares, hvorledes han, paa Landstinget den 11 Maji sidstleden, da Retten allene blev beklædt af ham og Landsdommer Kothe, og denne sidste, i een af ham ved Underretten paaktiendt Sag, maatte udgaae, har tværtimod det, som er og har været almindelig Brug paa Landstinget, og bør være Brug i en Ret, hvor Dommerne tage Dokumenterne hjem med sig, for at giennemgaae samme og derefter forfatte deres Vorum, ladet et af Prokurator Rasmus Bondo, i samme private Sag forfattet Indlæg, offentlig for Retten oplæse, ikke ved Landstings-Skriveren, men ved Bondo selv, og det allene for at støde Landsdommer Kothe, som dette Indlæg fornemmelig var skrevet imod, og som Schinckel formeente derudi at være giennemhæglet; ligesom han og, efter at Sagen var forbi, og Kothe igien havde taget sit Sæde, har i en anden Sag, uden at nogen af Prokuratorerne, ved Exception dertil gav Anledning, talt til Kothe, om at vige sit Sæde, eller spurgt, om han vilde sidde i den Sag, og da han af Svaret erfarede, at Kothe allerede over det Foregaaende var opbragt, i lang Tid vedblevet, deels heit, deels sagte, deels at gientage samme Spørgsmaal til ham, om han vilde sidde i Sagen, deels at tale til ham om det oplæste Indlæg og andet saadant, og det allene for videre at opirre ham, og derved bringe ham til at forlebe sig, saa at denne hans slette, nedrige, og mod en Collega heel uanstændige Opførsel kiendelig nok viser, at den ham tilforu, for saadant paalagte Røvselse, ligesaa lidet har tiemt ham til Forbedring, som den ham veders-

farne

farne Kongelige Naade, da det blev ham allernaadigst tilladt, igien at tiltræde hans Landsdommer-Embede, efterat han derfra aldeles havde været suspenderet.

Til alt dette kommer, at da han vidste med sig selv, hvorledes hans Forhold baade nu og tilforn havde været, og let kunde slutt: hvorledes samme kunde blive anset, og hvad han dermed havde forient, saa har han dog været fræk og dristig nok til, udi hans allerunderdanigste Ansøgning af 18 Junii h. a. at begiere og saa godt som paastaae, at Landsdommer Kothe skulde giere ham en offentlig Afbiat inden Landstings-Retten, og desuden mulcteres og lide efter Lovens 6 Bogs 4 Cap. 16 og 18 Art.

Han bliver altsaa hermed eensgaaet for alle advaret, efterdags at opføre sig saaledes, at han ikke vanærer det ham allernaadigst anfortroede Embede, og især at begegne de øvrige Landsdommere, som hans Colleger, paa en anstændig Maade, og med en saemmelig Fortroelighed, da han maae vente, isald han oftere skulde give nogen af dem lovlig Aarsag til at besvære sig over saadant hans Forhold imod dem, som han nogle Gange har viist med En og Anden af dem, at alt det Foregaaende da skal staae ham aaben for, og hans Opførsel blive anset saaledes, som den i sig fortienet, da han i saa Fald maae have sig selv at takke for alt, hvad deraf kunde flyde."

Derimod kunde General-Auditeur og Landsdommer Kothe efter mine Tanker omtrent tilskrivnes: "At da han selv udi hans allerunderdanigste Ansøgning af 20 Maji erklærer, at Landsdommer Schinckel ofte har søgt efter Leilighed til at ærgre og drille ham, og han, naar det var ham bekendt, burde saa meget meere tage sig vare for at forlebe sig, derom han og paa Landstinget den 11 Maji blev erindret ved Schinckels af ham paa klagede Forhold, med at lade Procurator Bondos Indlæg oplæse, saa var det saa meget meere ubetænksomt handlet af ham, da han samme Dag igien var indtraadt udi Retten, og Schinckel i al Stilhed spurgte ham, om han vilde sidde i denne Sag, at han derpaa gav Schinckel et haardt uventligt og stedende Svar, og derved gav Anledning til den paafulgte Samtale, med al deraf fulgt Uorden, til Vanære for Retten og Forargelse for de Tilstødeværende, ligesom det og var slet betænkt af ham, og

viiste

viiste kun maadelig Overlæg, at han kaldte den tilstedeværende Skriver, Prokuratorer og andre til Vidne, paa en Tid, da han selv tilstaaer, at de ikke kunde høre, hvad Schinckel sagde, og han saaledes kunde vide, at saadant ikke nyttede til andet, end til at giøre Opfigt til Beskæmmelse for Retten; hvorfor han hermed advares, en anden Gang at vise meere Overlæg, Betænksomhed og Koldfindighed i hans Dyrkelse, og ikke saa lettelig lade sig forlede til at forlebe sig saaledes, som her er skeet.

Og, da Landsdommer Schinckel har andrager, at det nogle Gange skal være hændet, at Roche har modtaget Dokumenterne i de til Doms opragne Sager, og beholdet samme hos sig indtil den yderste Tid, et Par Dage førend Landstinget, da de først ere komne Schinckel tilhænde, og det, uden at han derudi har forfattet eller indf. ndt Vorum, eller selv kommet tilstede ved Landstinget, ja endog underriden uden at han haver givet sit Forsald tilkiende, saa ifald det skude forholde sig saaledes, som andrager er, formodes, at det ikke skeer efterdags.⁷

Endelig vil det være fornødent, at begge Skrivelser clausuleres: at de have at indberette, at de samme have bekommet. Kiebenhavn den 16 August 1764.

Herpaa resolberede Cancelliet under 19 November 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Landsdommer Schinckel under 26 October 1765 og Landsdommer Roche under 2 Novbr. næstefier fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CXLVII.

Erklæring over en Memorial af 12 Martii 1764 fra Kiebenhavns Magistrat derudi de anholde om Resolution paa deres Memorial af 19 Novbr. 1756 og 11 Jan. 1762, (derover jeg havde givet Erklæring den 6 August 1763) og melde, at der endnu staae nogle Steenboer under begge Jurisdictionens Forsegling, og deriblant Brygger og Jælandsk Riobmand Nicolay Sogsgaards, som Magistraten først, efter Enkens Begiering, har taget under Forsegling, men Præsident Ortvød siden sat sit Segl hos, udi hvilken Boe adskillige Creditorer og allerede have anmeldt deres Fordringer hos Stadens Skifteret, hvorfor de begiere,

begiere, at Ortvød maatte befales, under Forbeholdenhed af hans Ret, at fratage sit Eegl fra denne Esterboe, saavelsom de øbrige, der først ere tagne under Behandling af Stadens Jurisdiction, hvilket tilforn er iagttaget ved afgangne Hans Synboes Esterboe, hvor Stadens Eksteret maatte fratage sit Eegl, fordi Borgretten først havde forseglet, skjønt samme siden ved Høieste Ret blev kiendt uberettiget til Ekstet.

* * *

Af Magistratens senere Memorial af 12 Martii 1764 erfarer jeg, at omendskjønt det, der egentlig gav Anledning til de imellem dem og Borgretten værende Tvistigheder, angaaende Ekstetne efter Betientene ved det Islandske og Finmarkske Compagnier, saavelsom Sukker-Naffinaderiet paa Christianshavn, var bortfaldet og ophævet, ved det, at Hans Majestæt havde overladt den Islandske og Finmarkske Handel til det almindelige Handels-Compagnie, og solgt Sukker-Naffinaderiet til Baron Schimmelmann, saa skal der dog endnu være nogle specielle Qvæstioner tilovers i Henseende til visse salbne Ekstet, som begge Jurisdictioner holde sig berettigede til.

Det er mig meget kiert, at man i Cancelliet er bleven frie for at afgjøre disse Qvæstioner i Almindelighed, og i den Henseende at fastsætte en almindelig Regel til Efterlevelse, hvilket vilde havt sin store Vanskelighed, og man dog ikke vel kunde frietaget sig fra, naar Omstændighederne stedse vare blevne de samme, og det, som gav Anledning til disse Qvæstioner, bestandig havde vedvaret.

Det er mig saa meget kiere, som jeg just ikke er vis paa, at man derudi var blevet enig med det Bestiindiff-Quineiske Rente- og General-Toldkammer, og naar man og var bleven enig med dem, havde det været heel vanskeligt at sætte de rette Grændser.

Blant de endnu ufluttede Ekstet, til hvilke begge Jurisdictioner holde sig berettigede, nævner Magistraten in specie afgangne Brøgger og Islandsk Riobmand Nicolay Hofgaard's Ekstet, hvor Stadens Ekstet saavelsom Borgrets Præsidenten havde forseglet.

Magistraten begierer allene, at det maae være Skiferetten tilladt. at fuldføre Skiftet, og at Borgrets Præsidenten maae befales at fratage sit Segl, med fuldkommen Regres og Forbeholdenhed af hans formeentlige Juridictions Ret. De beraabe sig derved paa det, at de først efter Enkens Begiering have forseglet, og at Præsident Ortved just paa denne Grund har for nogle Aar siden faaet Lov at forrette et Skifte, som det ellers tilkom Magistraten at forrette, og som de siden vandt ved Høieste-Rets Dom.

Det har sin Rigtighed med det af dem anførte Exempel af Skiftet efter afgangne Hans Synboe. Der var om samme Skifte Tvistighed mellem Magistraten og Præsident Ortved, og der var efter mine Tanker ikke det allermindste for Præsident Ortved at sige, uden det allene, at han først var requireret til at forsegle (en Grund, som jeg alle Tider har holdt for heel skrøbelig og saare lidet at agte paa) og at han henkøbd sig under Lands Lov og Ret. Ikke desto mindre fik han paa visse Vilkaar Lov at forrette Skiftet, og Magistraten blev befalet at fratage deres Segl, under Forbeholdenhed af deres Ret, som de og udførte mod Præsident Ortved, og vandt ved Høieste-Ret.

Da Præsident Ortved altsaa paa denne Grund, har faaet Lov at forrette et Skifte, som Udsaldet selv har viist at tilhøre Magistraten, saa er der nogen Rimelighed udi, at Magistraten paa samme Grund faaer Lov at forrette et Skifte, hvor der ganske vist er meere at sige for dem, end der ved Synboes Skifte var at sige for ham.

Hvad de øvrige endnu usluttede og omspurgte Skifter angaaer, da melder Magistraten ikke, hvilke de ere, eller noget om de derværende særdees Omstændigheder; altsaa gaaer det ikke an, at fastsætte noget i Henseende til dem, uden at afgjøre den almindelige Qvæstion, hvilket just er det, man saavidt mueligt søger at undgaae.

Af Magistratens Stiltienhed maae man slutte, at disse Skifter ere saa og af ringe Betydning. Altsaa kunne disse enkelte Qvæstioner nok henvises til Lands Lov og Ret, saafremt vedkommende Jurisdictioner ei imellem sig derom kunde foreenes, hvilket rimeligviis vil skee.

Jeg erindrer ikke, om Magistraten er tilskreven i Anledning af min forrige allerunderdaniigste Erklæring af 6 August 1763, denne Sag angaaende. Ifsald det ikke er skeet, skulde jeg indstille, om Magistraten saavel som Borgrets Præsidenten kunde tilskrives: At hvad Skifteret efter forrige Brygger og Jølandsk Riechmand afgangne Nicolay Hofgaard angaaer, da, som Stadens Skifteret først af Lenken er requireret til at forsegle, og først har forseglet og begyndt Skifte efter den Afdsøde, ligesom der og til denne Skifteret skal være indleveret og anmeldt adskillige Fordringer i denne Sterboe, saa kan bemeldte Skifteret blive ved at sultføre Skifteret, og Borgrets Præsidenten bør fratage hans for Sterboen foresatte Segl, hvorimod Borgrettens Jurisdiction forbeholdes deres Ret til Skifteret og Skriver-Salarium, med alt, hvad deraf dependerer, paa lovlig Maade at indtale.

Men, hvad angaaer de øvrige omtvistede Skifter efter Betsiente og andre ved den Jølandste og Sinnmarkste Zandel og Sukker-Raffinaderiet; da, som det, der egentlig har givet Anledning til de derom opkomne Qvæstioner, nu er ophævet og bortfaldet, ved det, at Hans Majestæt allernaadigst har overladt den Jølandste og Sinnmarkste Zandel til Handels-Compagniet, og solgt Sukker-Raffinaderiet til Baron Schimmelman, saa henvises disse Qvæstioner til Lands Lov og Ret, saafremt vedkommende Jurisdictioner ikke derom mellem sig kunde foreenes. Kiøbenhavn den 17 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring og i en Ordre.

Herefter blev saavel Kiøbenhavns Magistrat som Borgrets Præsident Ortved, under 31 Maji 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CXLVIII.

Erklæring 1) over trende Memorialer fra de Committerede ved Sse: Affeyrance-Compagniet i Kiøbenhavn, den første af 26 Maji 1764, derudi de fore-

stille, at Hof-Agent Kyberg paa nogen Tid har fundet for godt at agere Ass-
 seuradeur, og søger at overtale de Handlende til at lade assureere hos ham,
 frem for Assurance-Compagniet, derved han blant andet betiener sig af, at
 de kunne spare det stemplede Papiir, da han udsæder Policier paa slet Papiir,
 ifluden for, at Compagniet efter Octroien dertil maae bruge 24 s. stempelt Pa-
 piir. I den Henseende de indstille, hvorledes han fortjener at ansees, og be-
 gierer, at Kyberg, ifald han vil blive ved at agere Assseuradeur, maae forbin-
 des til sine Policier at bruge stempelt Papiir efter Forordningen, og dens første
 Klasse, da det Beneficium, som er Compagniet forundt, ikke vedkommer ham.
 Og da de ikke kunne forevise een af Kybergs Policier, saa nævner de adskillige
 Personer, som have af dem, og som nok ville tilstaae det, naar derom blev in-
 qvireret; ligesom de og formeene, at det er uskriddigt, at Kyberg haver flere
 Medinteressentere, da det ikke er rimeligt, at han, paa egen Haand, skulde
 paatage sig saadan Risiko, og at der altsaa er et andet Societet, som assureerer,
 hvilket ved Octroien er forbuden. Den anden af 25 Junii, hvorved de hen-
 holde sig til forrige, og fremlegge vidimerede Siemparter af tvende af Kyberg
 paa slet Papiir udsædte Policier, som ere indrettede saaledes, at Vedkommende
 snart skulde troe, at han dertil var bemyndiget af Assurance-Compagniet og
 berettiget til at betiene sig af dets Convention. Og som der ikke kan tvivles
 om, at han jo haver Participantere, saa bede de, at Assurance-Compagniets
 Octroi maatte extenderes derhen, at det skulde være alle og enhver, være sig
 Societet eller enkelte Personer, forbuden at assureere for andre, siden Over-
 trædelse af Octroiens første Post ei paa anden Maade kan undgaaes, og saa-
 dant er ufornsødent, siden Assurance-Compagniets Fond er tilstrækkelig nok til
 at assureere for alle dem, der forlange det, og deres fordrende Premier saa
 billige, som nogen kan ønske. Den tredie af 17 Julii 1764, derudi de fore-
 stille, at andre efter Kybergs Exempel og begynde at agere Assseuradeurs, saa at
 udi en Priis-Courant, som Børs-Commissair Lykke forfatter og uddeler blant
 Folk, og hvoraf de indsende et trykt Exemplar, nu under den Rubrique af
 Assurance-Premier, findes særskilt anført, for hvad Premie Particuliere assu-
 rere til og fra et hvert bekiendt Sted, hvilket skeer for at vise de Handlende
 Weien til dem, saa at de paa alle Maader søge at underminere Compagniet;
 hvorfor de udbede sig Hans Majestæts Beskyttelse for Compagniet, og at saa-
 dan Omgang maae ansees som stridende mod Octroiens første Post, efter deres
 Memorial af 25 Junii til hvilken de i Særdeleshed henholde sig, og i al Fald
 til den af 26 Maji, da de meene, at Lovens 4 Bogs 6 Cap. 2 Art. er ophævet
 ved den nyere stempelt Papiirs Forordning. Og 2) En Ansøgning af 7 Junii

1764 fra Hof-Agent Kyberg, derudi han melder, at han af adskillige Aarsager (saasom Assurance Compagniets høie Premier, der nøde Folk s. l. at søge Fremmede, og at Assurance Compagniet, efter deres Convention, ikke alle Tider kan modtage alt det, der forlanges assureret) har besluttet at tegne Assurance for hvem her i Landene det maatte forlange, men, da han bsr udstæde Policier og give Forsikring paa stemplet Papiir, saa beder han om Tilladelse, at lade de Policier stemple, som han et Aar efter andet ved dette sit Forsikrings Comptoir forbruger, imod, at han, af hver Police, betaler 24 β ., og at saadan hans Police maae være og blive den eller dem, som samme vorder udstedt til, ligesaa fuldkommen Beviiis for deres forsikkrede Summa, som de Policier Assurance Compagniet udsteder.

* * *

Da jeg ikke allene er Interessent udi Søe Assurance Compagniet, men det og træffer sig, at jeg for $2\frac{1}{2}$ Aar siden, mod min Willie og uden mit Vidende, er bleven udvalgt til Directeur ved bemeldte Compagnie, eller een af de 3de Deputerede ved Skadernes Afgiørelse, og maae forblive derved indtil tilskundende Nytaar; saa maae jeg allerunderdanigst begiere mig frietaget fra at give Erklæring over hofsfølgende 4re Memorialer, de 3de fra Assurance Compagniets Committerede ved Policernes Expedition, og den 4de fra Hof-Agent Kyberg, hvilke Memorialer saa umiddelbar angaae Assurance Compagniet, saa det endog paastaaes, at her er Spørgsmaal om dets Bedligholdelse eller Undergang; ligesom disse Memorialers Indhold og heel vel kunde undersøges, overveies og afgiøres i Cancelliet, uden at min Betænkning just derover i Forveien behøves.

Aarsagen til, at jeg begierer denne allernaadigste Frietagelse, er just ikke, at jeg frygter for, at den Deel jeg har i Compagniet, eller den Pligt der maatte synes at paalægge mig, som Directeur, skulle forlede mig til at sige eller skrive andet, end det, jeg fandt at komme overeens med Deres Majestæts Tieneste, og det almindelige Beste. Men, da jeg som Directeur, er forbunden til at søge Compagniets Beste, og at sørge for samme, og Interessenterne, ved at vælge mig til Directeur, have betroet Compagniets Velstand og Velgaaende udi mine og nogle faa andres Hænder; saa maatte det synes underligt, at jeg, som i denne Sag

er en Hovedpart, skulde allene, og uden andres Medvirkning give Erklæring derover. Man veed ikke, hvad Daddel saadant i Fremtiden kunde give Anledning til.

Blev Quæstionen behandlet for Retten, isteden for at den behandles i Concelliet, kunde jeg umuelig dømme derudi; omendsskiønt Hof-Agent Kyb:rg, som er min gode Ven, og en Mand jeg anseer, som heel nyttig, og har megen Agtelse for, maaskee vel ikke exciperede imod mig, saa vilde dog Anstændighed selv forbinde mig til at gaae ud af Retten.

Jeg kan saa meget mindre undsaae mig for at anmelden dette, som jeg, uanset jeg i Almindelighed, og fornæmelig for saavidt Handelen angaaer, er for Frighed og Concurrence, dog vilde see mig forbunden til, i saadan min Erklæring, at sige Mangfoldigt til Fordeel for Assurance-Compagniet.

Dette Compagnie haver nu henimod 40 Aar staaet ved Magt og blomstret, uden at det nogenstinde eller i nogen Maade har været enten Deres Majestæts Kasse eller Staten til Byrde. Alt hvad de, fra Begyndelsen af have forlangt, bestod i en passelig og fordeelagtig Detroi; alt hvad de endnu ønske og forlange, er, at de maae blive forsvarede ved denne Detroi, og at den efter Tidernes Omstændigheder maae blive forklaret og rettet.

Imidlertid haver dette Compagnie en stor Fortieneste af Fædernelandet, og det almindelige Beste, og der kan ikke være Tvivl om dets Nytte.

Det er visselig en Fortieneste, at det haver holdet nogle Tønder Guld i Landet, hvilke ellers vare udgangne i Premier, og at det paa samme Maade, har trukket mange Tusende Rixedaler ind i Landet fra Fremmede.

Men det er efter mine Tanker endnu en langt større Fortieneste, at det saa meget har befordret Handelen, og især givet Anledning til at udvide den indenrigs Handel mellem Danmark og Norge, mellem Provindserne og Kjøbenhavn, og mellem Provindserne selv.

Tilføren og før end Assurance-Compagniet i Kjøbenhavn blev oprettet, lagde de fleeste Handlende i Provindserne deres Partier op, og Seilads
sen

sen ophørte, saasnart Vinteren begyndte, og man var kommen lidet hen i October Maaned, eller maaskee tidligere. Frygt for at tabe, og den Fare der er ved Seidladsen om Vinteren, forbandt dem dertil. Nu derimod seile de fleste af dem heele Vinteren igiennem, saa længe Søen er caben.

Kiøbmanden, som ikke gierne vil lade sine Vare ligge, og den derudi stikkende Capital staae frugtesløs, og af Forskiellen i Priserne paa forskiellige Steder, merker, at han kan skikke sine Vare til det ene eller andet Sted, og underveis lade dem assureere, og dog have en skikkelig Fordeel, vover saa meget hellere sit Skib og sine Vare, som han ved at assureere, lidet eller slet intet vover. Matroserne, som ikke gierne i 4 à 5 Maaneder vil være uden Fortieneste, vove deres Liv. Virkningen deraf bliver, at Handelen udvides, at Landmanden assætter sine Produkter, og derved bliver opmuntret til at frembringe dem, at Kiøbmanden vinder noget, at Matrosen bliver i en bestandig Virksomhed, og at saa mange flere Folk, paa alle Sider kunne føde og ernære sig. Derimod veed jeg ikke, at dette Compagnie har foraarsaget den allermindste Uleilighed, eller at noget Menneffe har med mindste Skin af Rimelighed, kunnet bekvære sig over, at han derved var fornærmet.

Det berøer paa enhver Handlende og Kødere i et Skib, om han vil lade assureere eller ei, og naar han vil lade assureere, om han da finder sin Regning ved, at lade assureere ved dette Compagnie, eller ved et andet eller partiulairt Udenlands, hvilket utvivlselig er fastsat i Detroitens første Artikel.

Utsaa er her en Concurrence, som forebygger den eeneste Misbrug det Assurance-Compagniet her i Rigerne forundte Privilegium exclusivum ellers kunde medføre, nemlig: at det satte Assurance-Premien alt for høit for de Handlende; thi i Folge heraf vil Assurance-Compagniet aldrig finde sin Regning ved, at sætte Premien her høiere, end den er paa andre Steder, da saadant kun vilde være at vise Folk fra sig, og at nøde dem til at lade assureere udenlands, hvilket ikke medfører synderlig Bæ-

Følgelig

ffelighed, da en Assurance paa mange 1000 Rdr. kan effectueres med et eeneste Brev til Holland, hvis Porto kun er nogle saa Skilling.

Der kan saaledes ikke være mindste Tvivl om, at jo Deres Majestæts Tjeneste, og det almindelige Beste udfordrer, at dette Compagnie, der har bragt og bringer saa stor Nytte, og ikke medfører den allermindste Uleilighed eller Fornærmelse for nogen, i hvem det og maatte være, ber saavidt mueligt overholdes og understøttes.

Imidlertid har jeg Marsag til at troe, at om det, der er begyndt med particulaire Assureurs, saaledes vil vedblive og tiltage, vil det bane Veien til Assurance-Compagniets Undergang.

At Particulaire kunde lade sig nøie med noget ringere Premie end et Compagnie, i Henseende til de aarlige Udgifter, et Compagnie gierne maae gjøre, og en Particulair er befriet for, det gjør her, efter mine Tanker lidet eller intet til Sagen, da Søe-Assurance-Compagniet her i Byen er indrettet paa saa sparsommelig en Maade, og dets aarlige Udgifter saa maadelige, at det i Forhold til Compagniets anseelige Fond, aldrig kan virke nogen mærkelig Forskiel, men Compagniet bliver, samme uanseet, alle Tider istand til at assureere for ligesaa taalelige Premier, som particulaire Assureurs. Til Beviis derpaa kan tiene, at da Compagniets Fond nu er 4 Gange saa stor, som den var fra Begyndelsen af, og da Compagniet først blev indrettet, saa ere Compagniets aarlige staaende Udgifter neppe ved disse anseelige Forøgelser formeerede en tredie eller en fjerde Deel, thi hvad som udgives til Correspondence og til at indhente gode og sikke Esterrætninger, det lønner sig selv rigeligen. En væsentligere Fordeel have de particulaire Assureurs for Assurance-Compagniet derudi, at naar de finde Omstændighederne mistænkelige, og af saadan eller anden Marsag ikke ffiotte om at assureere, behøve de kun ligefrem at svare, at de ikke regne meere, hvilket Svar Assurance-Compagniet hverken kan eller vil give. Skient dette er af nogen Betydning, saa er det dog ikke Hovedsagen.

Derimod kunne de particulaire Assuradeurs snart paa en anden Kant give Compagniet et saadant Stød, som det ikke lettelig forvinder, og som vil legge Grund til dets Undergang eller Dødsøvelse.

Det, hvorved Compagniet hidindtil fornemmelig har vundet og blomstret, og de fleeste Tider været istand til at give Intercessenterne et skikkeligt Udbytte i Forhold til den Capital, de ere ansvarlige til og vove, er især de smaae Fartøier, som løbe imellem Provindserne og Rigerne. Disse smaae Fartøier betale kun en saare ringe Premie, og lade de fleeste Tider kun en liden Sum assureere. Imidlertid udgjør Mængden deraf noget anseeligt, og da der stelden indtreffer Ulykke, ligesom den Risiko, der løbes, og snart er forbi, saa er denne Assurance saa meget mere fordelagtig. Skulde Assurance-Compagniet miste disse smaae Fartøier, eller de fleste deraf, og allene beholde de svære Fartøier, saasom Chinafarer, Ostindiefarer, Vestindiefarer, Spaniefarer ic. kan det ikke længere holde sig. Men enhver seer lettelig, at en Kiøbmand, som sidder i en stærk Handel, især om han tillige haver visse anseelige Leverancer af indenlandske Producter, maae have adskillige Forbindelser med disse smaae Handlende og Skippere, og kan paa mange Maader, og i mange Tilfælde, forbinde eller støde dem. Det er da rimeligt, at disse smaae Handlende og Skippere, naar de vide, at en saadan Kiøbmand tegner Assurance, hvilket han vel ikke glemmer at sige dem, hellere henvender sig til ham, for at lade assureere, end til Assurance-Compagniet, som i det øvrige hverken kan skade eller gavne dem.

Naar 3 à 4 saadanne Kiøbmænd slaae sig sammen, og enten hver for sig, tegner Assurance, eller Een paa samtliges Begne, og det underhaanden, er det dem en let Sag, at trække disse smaae Handlende til sig og fra Compagniet, som saaledes taber sin beste Støtte.

De particulaire Assuradeurs vide heel vel, hvorudi Compagniets største Fordeel bestaaer. De søye, i den Henseende kun at agere Assuradeurs for de smaae Fartøier, og overlade gierne de store til Compagniet.

Dertil kommer, at slike Handlende og Skippere ofte lade sig indbilde, at de have Assurance for bedre Kiøb, og ringere Premie hos de

particulair Assureurs, end ved Compagniet, skient det ikke forhold sig saaledes. Ved Assurance-Compagniet betales der allestider, i Følge Detroyen, foruden den antagne Premie, $\frac{1}{4}$ Deel pro Centum, isteden for Provision. Denne $\frac{1}{4}$ Deel pro Centum forlange de particulair Assureurs ikke; og derved finde de, som lade assureere en kiendelig Fordeel, (foruden den de hidindtil kunne have fundet, ved at spare det stemplede Papiir,) som strax falder dem i Hinde, men de merke ikke, at de fleeste Tider maae de, i den Sted betale $\frac{1}{4}$ Deel, ja vel $\frac{1}{2}$ eller heel pro Centum meere i Premie.

Af de tvende Copier af Policer, som af Hof-Agent Kyberg ere udgivne, hvilke de Committerede udi Assurance-Compagniet have lagt ved deres Ansøgning af 25 Junii h. a. seer jeg, at En navnlig Platsis har i Assurance-Premie til og fra St. Croix i Vestindien betalt til Hof-Agent Kyberg 8te pro Centum.

Harde den samme paa samme Tid henvendte sig til Assurance-Compagniet, havde han faaet det for 7 pro Centum, men derimod havde han maattet betale $\frac{1}{4}$ pro Centum isteden for Provision, saa at Assuranceen i alt var kommet ham paa $7\frac{1}{4}$ pro Centum. Nu sparer han den $\frac{1}{4}$ pro Centum i Provision, men udgiver derimod 1 pro Centum i Premie, saa at han i alt har udgivet $\frac{3}{4}$ pro Centum meere, end han kunde havt det for ved Compagniet. Af den Priiscourant, som de Committerede have lagt ved deres Ansøgning af 17 Julii, og som viser Hof-Agent Kybergs Assurance-Premier, da andre particulair Assureurs her for Tiden ikke ere bekiendte, seer jeg, at han tager $1\frac{1}{2}$ i Premie for at assureere til Trondhiem, men af en Fortegnelse paa de nu ved Assurance-Compagniet foredrende Premier, som jeg har ladet mig give af Bogholderen, og herhos lader følge, seer jeg, at ved Assurance-Compagniet kun tages $1\frac{1}{4}$, legger man dertil den $\frac{1}{4}$ Deel Provision, saa har dog den, der henvender sig til Compagniet, Assuranceen $\frac{1}{4}$ pro Cento lettere, end den, der gaaer til Kyberg eller de i Priiscouranten meente particulair Assureurs. Det samme Forhold er og mellem Premierne i Henseende til adskillige andre Steder, men i Henseende til andre kommer det paa Et ud.

Omendstiont vedkommende Handtende saaledes ikke finde nogen Fordeel ved, at gaae til Nyberg eller andre particulaire Assureurs isæden for Assurance-Compagniet, men snarere Tab, saa skal dog Compagniet hidindtil i dette Aar have modtaget $\frac{1}{3}$ Deel mindre i Premier, end de i de forrige Aar ved samme Tid havde indtaget. Aarsagen dertil vide de ikke at søge, uden i den Afbræk dem tilføies ved Hof-Agent Nyberg eller de particulaire Assureurs. Man kan deraf nogenledes slutte, hvorledes det vilde staae til med Compagniet, ifald det saaledes skulde vedblive og tiltage.

Det kan ikke vel seile, at den, der haver Indsigt i Tingen, og begriber, hvad der er hans virkelige Fordeel, coeteris paribus, heller lader assureere ved et Compagnie, hvor han i hvad der end maatte hænde, har al den muelige Sikkerhed, som nogen kan ønske sig, end hos en Particulaire, hvor der dog alle Tider voves noget, og hvor han ved Anledning af et Dødsfald eller anden saadan indfaldende Omstændighed kan blive indviklet i megen Vidtøstighed.

Men det synes dog, at ikke allene i de Tilfælde, hvor de kunne have Assurancen ved Compagniet for samme Premier som hos Particulaire, men endog i de Tilfælde, hvor de ved Compagniet kunde have det lettere, henvende adskillige sig dog til de particulaire Assureurs. Det er altsaa ikke vel mueligt andet, end at Grunden dertil maae indeholdes enten udi en falsk Indbildning om, at de hos de particulaire Assureurs have Assurancen for bedre Kiøb og ringere Premier, eller om i de af mig forhen ommeldte særdeles og indvortes Omstændigheder, og middelbare eller umiddelbare Overtalelser.

Imidlertid er det ikke at undre over, at Compagniets Committerede ved Policernes Expedition, som best kunne mærke denne Afgang i Assurance og i Premierne, derved ere bragte i Bevægelse.

Maaskee kunde imod alt dette indvendes, at om det og forholdt sig saaledes, at ved disse particulaire Assureurs, blev banet Veie til Compagniets Undergang, saa kunde det dog i Henseende til de Handlende og heelt Landet være det samme, om Compagniet og gif under, naar kun particu-

laire Assureurs strax træde i Compagniets Sted, saa at Premierne ligesfuldt bleve i Landet.

Skjønt Argumentet i sig kunde synes at have sin Rigtighed, saa tvivler jeg om, at nogen vilde være Borgen for Udfaldet, hvilket man omtrent forud kan see, at vilde blive langt anderledes.

I Holland er der ingen Assurance = Compagnie, men allene particuliere Assureurs, som tegne Assurance for anseelige Summer. Men det træffer sig og ofte, naar store Skader paa eengang indfalde, at disse particuliere Assureurs giøre fallit, saa at de, der have ladet assureere hos dem, liden eller ingen Erstatning faae for lidte Skade.

Deraf kommer det, at de der have Indsigt i Handelen og søge vedværende Sikkerhed, ikke lettelig henvende sig til disse Particuliere Assureurs, fornemmelig naar de lade anseelige Summer assureere, men gaae heller til et Assurance = Compagnie i Engelland eller andensteds, omendsskjønt de der maae erlegge noget høiere Premie.

Hvorvidt vore Kjøbmand i Henseende til Midler og Credit kunne sættes i Ligning med de Hollandske, og hvor mange vi have af det Slags, der ere accrediterede nok til at være Assureurs, det er alt for bekiendt.

Det er rimeligt, at de, endog hos os selv, som lade store Summer assureere, ikke vendte sig til disse particuliere Assureurs, men søgte et Compagnie udenlands, hvor de kunne have fuldkommen Sikkerhed, altsaa vilde slige Premier strax gaae ud af Landet. Hvor det gaaer, kunde det møde her, som jævnlig møder i Holland, at en particulier Assureur gaaer fallit, og at de, som have ladet assureere hos ham, blive bedragne.

Saa snart det engang hos os var indtruffet, saa var al Credit for particuliere Assureurs dermed til Ende, og ingen vilde meere have med dem at bestille, men de, som vilde lade assureere, henvendte sig til et Compagnie udenlands, naar vi selv ingen Compagnie havde.

Endog den Handlende, som selv for sin Person gierne vilde lade sig nøie med en particulier Assureur, er undertiden forbunden til at lade assureere hos et Compagnie.

Det seer ofte, at en Handlende er nødt til at laane Penge paa et Connoissement og den Assurance-Police, han finder og lettelig dem, som derpaa give ham Credit, naar Policen er udgivet af et accrediteret Assurance-Compagnie, men det kunde nok hælde sig, at han ikke fandt denne Credit, naar Policen var udgivet af en particulier Assureur.

Efter stige Omstændigheder er det nok best at man seer at holde over det, man har, og at man ikke, paa et uvisst og gandske usikkert Haab om noget, der kunde være ligesaa godt eller bedre, lader det, man har, flyve i Løst.

Af Hof Agent Rybergs Memorial af 7 Junii seer man, at han aldeles ikke tvivler om, at det jo er ham tilladt at tegne Assurance. I den Henseende begierer han ei heller saadan Tilladelse, men allene, at han maae bruge visse af de Friheder, som Assurance-Compagniet ere forundre

Den første Artikel i Assurance-Compagniets Detroi, som egentlig hører herhen, lyder saaledes: Saalænge dette indrettede Assurance-Compagnie vil og kan holde sig, maae det ikke være nogen tilladt udi vore Riger og Lande, under hvad Prætext det være kunde, at slaae sig sammen i nogen Slags Societet eller Compagnie til at tegne Assurance, dette octroierede Assurance-Compagnie til Zinder og Afgang; dog skal det hermed ei være nogen formeent, herefter ligesom tilforn, uden Riget at lade gjøre sin Assurance, hvor og saaledes, som han selv for godt befinder.

Det er vist, at ved denne Artikel er det ikke udtrykkeligen forbuden nogen Particulair, paa egen Haand, og uden at have andre i Compagnie med sig, at tegne Assurance; men naar man betragter den eneste Undtagelse eller Indskrænkning, som Detroien gjør i det Compagniet forundre Privilegium exclusivum, saa seer man lettelig, hvad Hensigten dermed haver været. Denne Indskrænkning bestaaer derudi, at det herefter som tilforn, skal være tilladt, at lade assureure udenlands, uden at Compagniet kan hindre det; altsaa antager Detroien ikke, at man indenlands kan lade assureure hos andre, end Compagniet, saa længe det vil og kan holde sig. Uden Tvivl har man den Tid ikke formodet, at en Particulair, som ikke havde Interessentere, skulde finde Folk, der vilde lade assureure hos ham.

Hof-Agent Nyberg siger just ikke, at han er allene om denne Assurance, men han giver det stiltiende tilkiende, ligesom de, af ham udstædte Policer og firides at lyde paa hans Navn allene. Dette maae han giere; thi saasnart han tilstod, at have Interessentere med sig i denne Assurance-Handel, være sig een eller flere, saa var det directe mod Detroiens. Imidlertid er det bekiendt, at den unge Thyggessøn er i Compagnie med Nyberg, og at alle Brexeler, Assianationer og alt andet Handelen angaaende, som udstædes fra Nybergs Comptoir, udstædes i Nybergs og Thyggessøns Navn.

Det er vanskeligt at troe, at den, der i Almindelighed er i Compagnie med Nyberg, og tager Deel med ham i al den Handel, han giør og foretager, skulde være aldeles udelukt fra at tage Deel med ham i denne saa vigtige og betydelige, som efter al Anseende, fordeeltgige Assurance-Handel. De, der lade assuretere hos ham, troe og tænke det neppe.

Ved Assurance-Compagniet ville de endelig troe, at Hof-Agent Nyberg endnu, og foruden Thyggessøn haver andre Interessentere med sig, i at assuretere, men, hvorvidt det forholder sig saaledes eller ei, derom veed jeg slet intet.

Vist nok er det, at, naar det skal beroe paa enhver, at tage saa mange Interessentere med sig, som han vil, og derpaa begynde at tegne Assurance, uden at Assurance-Compagniet derudi kan giere nogen Hindrer, saalænge han kun siger, at han er allene, og ingen Interessentere haver, og det modsatte ikke just kan bevises; saa vil det Assurance-Compagniet forundte Privilegium exclusivum, og den første Artikel i Detroiens kun saare lidet eller slet intet røre det. Imidlertid kan saadant i Fremtiden give Anledning til store og fortvædelige Processer.

Jeg sætter, at En saaledes tager underhaanden adskillige Interessentere med sig, og derpaa tegner Assurance, men, for at ikke være udsat for Compagniets Tiltale, foregiver og paastaer, at han er allene derom, og ingen Med-Interessentere derudi haver; jeg sætter end videre, at efter nogen Tids Forløb, bliver det opløst og godtgjort, at han bestandig har
havr

havt Interessentere, og at der saaledes har været et Societet eller Compagnie, hvilket, i hvor skult Vedkommende end søge at holde det, let kan blive opdaget, enten ved den Anledning, at Skifteretten kommer i Assuradeurens eller een af Interessenternes Sterboe, eller ved anden Leilighed. Det kan da ei vel være andet, end at saadant vil forarsage en vidtestig og fortrædelig Proc:s imellem Assurance-Compagniet, paa den eene, og Assuradeuren eller hans Sterboe, og samtlige hans Med-Interessentere paa den anden Side.

Hof-Agent Ryberg anfører i hans Ansøgning tvende Grunde, der have bestemt ham til at tegne Assurance. Den ene er, at de Handlende ofte nødsages til at lade assurere paa fremmede Esteder, siden Handelen paa Vestindien og Kysten Guinea er saa anseelig tiltagen, at Skibe og Ladninger tildeels meere belebe, end Assurance-Compagniet efter deres Convention kan modtage.

Jeg kan ikke vel troe, at dette forholder sig saaledes. De Committerede ved Assurance-Compagniet erklære udi deres Memorial af 25 Junii, at Assurance-Compagniets Fond er saa tilstrækkelig til Sikkerhed for alle Deres Kongl. Majestæts Undersaatter, at ingen med Frie kan besvære sig over Mangel paa forlangede Assurance, saa at ingen particulier Assurædeur i den Henseende behøves.

Jeg tvivler høilig om, at Agent Ryberg enten selv kan sige, at han forgieves har meldt sig hos Assurance-Compagniet, om at faae assureret, eller anføre Exempel paa, at nogen har ved Assurance-Compagniet forlangt at lade assurere, men at det er blevet ham negtet paa den Grund, at deres Fond ikke tillod dem at tegne mere. Det er nokielden, og maa ske endnu ikke siden Fondens Forøgelse hænder, at Compagniet paa eens gang har løbet saa stor Risiko, som dets Fond tillader.

Er Handelen, som Agent Ryberg melder, paa nogen Tid anseelig tiltagen, saa er og Assurance Compagniets Fond tvende Gange fordoblet, og nu 4 Gange saa stor, som den var i Begyndelsen.

Paa en Fond af 600000 Rdr. kan meget assureeres. Jeg tvivler om, at der ofte i Danmark gives Leilighed til at assureere meere, end en saadan Fond tillader at modtage.

De Committerede klage over, at dem skeer saa megen Afbræk, og at der komme saa faa og lade assureere hos dem, der er altsaa langt frem, inden der komme flere end de kunne modtage.

Det eeneste Tilfælde, hvor der mueligt gaves Leilighed til at assureere meere, end Compagniet vil tegne, er vel de Chinesiske og Ostindiske Skibe, hvor Compagniet i Følge af Conventionen ikke ber tegne meere paa ethvert Skib end 50 à 60000 Rdr. Ligesom dette er noget Fornuftigheds-Regler selv tilfige, paa det at et eller tvende Skibes Forliis ikke skulde ødelegge Compagniet; saa er jeg og vis paa, at Agent Kyberg ikke forlanger at erstatte denne Mangel, og at tegne det øvrige, som forlanges assureeret paa et saadant Skib, og Compagniet ikke kan modtage.

Hvad de Vestindiske og Guineiske Skibe angaaer, da lever Skib og Ladningielden høiere, end til det, Compagniet derpaa efter Conventionen kan tegne, nemlig 25 à 30000 Rdr., saa at derpaa neppe nogen finde forlanges mere assureeret, end Assurance-Compagniet villig modtager.

Den anden Grund, som Hof-Agent Kyberg i hans Ansøgning anfører, bestaaer derudi, at Assurance-Compagniet fordrer saa høie Premier, saa det er alt for besværligt at udbetale samme for de Handlende, hvilke derover gaae til Fremmede. At dette ikke forholder sig saaledes, og at Assurance-Compagniet i Almindelighed ikke fordrer høiere Premier, end Agent Kyberg baade fordrer og tager, det er tilforn viist.

Imidlertid maae jeg tilstaae, at jeg nogle Gange tilforn har hørt vedkommende Handlende besvære sig over det selv samme, som Hof-Agent Kyberg her andrager, at Assurance-Compagniet undertiden fordrede alt for høie Premier.

Skiont Premiernes Fastsættelse og Policernes Expedition ikke vedkommer den Deel af Directionen, som mig er anfortroet, saa har jeg dog søgt derom at underrette mig, især hos Dogholderen, en bekendt ærlig og redelig

redelig Mand, man i alle Maader kan stoele paa, og er derved bleven forsikret om, at Assurance-Compagniet her i Almindelighed ikke fordrer eller tager høiere, men som oftest mindre Premier, end de tage paa andre Esteder, især i Holland og Engelland, ligesom det og vilde være imod Compagniets virkelige Interesse, at sætte dem høiere, men at det, som undertiden bringer En og Anden til at klage over de høie Premier, er, at det undertiden træffer sig, især naar man uheldig har havt et overmaade ondt og haardt Veierligt, at En kommer og vil lade en Ladning eller Skib assureere, som længe tilforn er gaaet fra det Sted, hvor det er tilsladet, saa man kiendelig seer, at han ikke tilforn har tænkt paa at assureere, men at det allene er Frygt for, at Skibet i det haarde Veierligt, er forulykket eller kommet til Skade, der bringer ham til at lade assureere. I ligemaade hændes det, at En først kommer og lader et Skib assureere, naar det rimeligviis længe siden kunde været paa det bestemte Sted, saa man kiendelig seer, at det allene er Skibets usædvanlige lange Udeblivelse, der forarsager Frygt for, at det maae være forulykket, og gjør, at han vil lade assureere. I slige og andre saadanne Tilfælde retter Compagniet sig ikke efter de almindelig vedtagne og brugelige Premier, men paastaer dem langt høiere efter Omstændighederne; hvorover Vedkommende ofte blive fortrydelige, og tage deraf Anledning til at strige over de høie Premier, Compagniet paastaer.

Imidlertid er dette noget, som Billighed og Forsigtighed selv tilføjer, og som i alle Maader, kommer overens med den bekjendte Regel eller Lov for dette Slags Contracter eller Sponser, nemlig spes lucri et metus damni sibi invicem respondere debent.

En particulier Assureur vilde, i slige Tilfælde ligesom svare, at han ikke tegnede meere; men Assurance-Compagniet, som ikke kan eller vil give dette Svar, og som dog gierne ønskede at være frie for, at tegne en saadan Assurance, har intet andet Middel, end at paastaae en høi Premie.

Skjønt jeg saaledes troer, at de af Hof-Agent Nyberg anførte tvende Aarsager just ikke i sig ere de rette, ei heller have synderlig god

Grund; saa tænker jeg dog, at de kunde fortjene nogen Slags Opmærksomhed, og just i den Henseende maae jeg tilstaae, at, isald de Committeteredes Begiering i deres Memorial af 25 Junii, om at forbyde Particulaire at assureere for andre, skulde blive bevilget, var jeg for, at det skæde med den Indskrænkning: Saa længe Assurance-Compagniet baade vil og kan tegne Assurance for dem det begiere; og under det Vilkaar: hvorimod Assurance-Compagniet skal være forbunden at sætte saa taalelige Premier, at de Handlende ikke, formedelst de alt for høie Premier, skulde see sig nødsagede eller besejdede til at lade assureere paa fremmede Steder.

Dette er, hvad jeg har vidst til Oplysning i denne Sag at frembringe. Naar jeg ikke havde været Directeur ved Compagniet, men allene skrevet som General-Prokureur, og dog haft den samme Oplysning om Compagniets Omstændigheder, havde jeg dog omrent maattet skrive det samme. Men, da jeg som Directeur er forbunden til at søge Compagniets Beste, og i den Henseende kan ansees som deelagtig i Sagens Udfald, der formeenes at være af overmaade stor Betændighed for Compagniet; saa beder jeg, at dette maae ansees som noget der kommer fra en Directeur ved Assurance-Compagniet, og ikke fra General-Prokureuren (*).
Kiøbenhavn den 21 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 3 December 1764 saaledes:
Indstilles til Hans Majestæt, med Formeening at det kunde forbydes enkelte Personer at assureere, hvorimod det ei paatvivledes, at Assurance-Compagniet sætter Premierne paa saa taalelig

(*) Efterat jeg næiere har underrettet mig om det, Agent Ryberg synes at tilkiendegive, at Assurance-Compagniets Fond ikke skulde være tilstrækkelig nok; kan jeg nu erklære, at Assurance-Compagniet aldrig har løbet nær den Risiko, som deres Convention tillader, at det i de 6 à 8 sidste Aar, aldrig er kommen til $\frac{2}{3}$ Deel af denne Risiko, og maet siden til Halvparten, saa at, efter nuværende Omstændigheder og Handel, kunde Halvparten af deres Fond være tilstrækkelig nok.

lig en Fod, at de Handlende ikke skulde have billig Anledning til at lade assurere udenlands.

Herefter blev den 22 Maji 1766 udi Conceillet resolveret:

Udsattes.

CXLIX.

Eklæring over et Pro-Memorie fra det Endste Cancellie af 26 Maji 1764, angaaende følgende Tilfælde: En Jøde boende i Fridericia navnlig Nathan Joseph skriver den 23 Julii 1761, et Brev til en Jøde i Friderichsstad i Holssteen, Abraham Kohen, og derudi kræver ham for nogle Penge, han skal være ham skyldig, og truer, isald han ikke betaler ham inden 14 Dage, vil han opsege ham, hvor han kan træffe ham i Jylland, og lade ham arrestere og handle isde med ham. I Anledning af dette Br. v anlægges Kohen Diffamations-Process mod Nathan Joseph for Friderichsblads Raadstue-Net, og opfordrer ham til at søge sig sub poena præclusi et perpetui silentii; de udsæde og den 10 Octbr. 1761 Mandatum sub clausula, hvorved de paalægges Nathan Joseph inden 6 Uger at indkomme med Beviis, og ved subsidiales til Fridericia Magistrat b. sørge samme forkyndt for Nathan Joseph, som exciperer Forum og paastaaer, den Anden skal søge ham i Fridericia, og siden indsender et videløstigt Judlæg, som gaaer ud paa det samme, men hvorudi han dog eventualiter vil vise, at han har Penge tilgode hos Kohen. Efter at Kohen har besvaret samme, decreterer Magistraten atter den 5 Octbr. 1762, at det forbliver ved forrige og givt Nathan Joseph endnu engang 6 Ugers Frist til at indkomme med Beviis, ved hvis Forkyndelse Nathan Joseph atter har forbeholdt sig alle Jura, men den 19 Decbr. indkom et Brev fra ham, derudi han begierde 6 Ugers Ansand, hvorpaa Sagen blev udsat til den 20 Jan. 1763, men til samme Tid indkom intet andet end et Brev fra Fridericia Magistrat, at Nathan Joseph ikke var hjemme eller havde været hjemme, saa at det sidste Decret ikke var bleven ham forkyndt, da han reiste om i Jylland, uden at de vidste, hvor han var. De satte derpaa Sagen ud til den 17 Februarii, da intet andet indkom fra ham, end en Erklæring, at han ikke vilde møde eller der lade sig domme. Hvorpaa Magistraten i Friderichsstad den 17 Febr. 1763 kiendte in Contumaciam, at ham Nathan Joseph skulde være paalagt perpetuum silentium, og han betale diffamato alle Omkostninger. Ved denne Doms Forkyndelse protesterede Nathan Joseph, at hans Forum var i Fridericia og ikke i Friderichsstad. Da de derpaa sendte Dommen, som havde faaet vim rei judicatae

til Magistraten i Fridericia, for der at requerere i Henseende til Omkostningerne, som beløbe 194 Mk. 14 S., fik de til Svar, at det tilkom Byfogden hos dem at requerere Domme. Da de derpaa henvendte sig til Byfogden, fik de fra ham til Svar: at foruden det, at Dommen ikke var i lovlig Form, (ham var kun sendt en Copie af Domslutningen under Secretarii Haand) saa stod det ikke til ham at requerere slige Domme, som ved en Holstiensk Jurisdiction vare assagte over en Mand der i Tjen, som burde seges der for hans ordenlige Dommer og Ovrighed, da saadant vilde stride imod Danske Lov og Forordninger. Men finde de for godt at bringe Sagen for det Danske Cancellie, skal dem vederfares promitte Jussum, saasnart der er falden Resolution. I den Henseende har Magistraten i Friderichsstad vændt sig til det Tydske Cancellie, og næst at anføre foregaaende, forestiller, at Actio ex l. diffamari har sin gode Grund i Loven; at den anlegges af Diffamatus for hans eget Værneting; at Diffamationen her er tilfulde beviist og ikke negtet af Diffamanten, men gientaget i hans Protestationer; at Diffamanten har begjert og faaet Opfættelse, og derved vedtaget at møde; at alle formalia Processus diffamatorii rigtig ere iagttagne. I Følge deraf begiere de, at den assagte Dom maae bringes til behørig Execution, og Diffamatus Kohen derved blive forbiulpen til det, ham med Rette tilkommer. Dette sendes, (og paa beste Maade, som noget der i sig er ganske billigt, anbefales) til det Danske Cancellie, hvorfra Stiftsamtmandens og Magistratens Erklæring er indhentet, som gaaer ud paa, at Nathan Joseph bestandig har exciperet Forum i denne Sag, at Magistraten i Fridericia rigtig har tilkiendegivet disse hans Exceptioner og Protestationer for Magistraten i Friderichsstad, som dog ikke har ladet dem følge med deres Indberetning i denne Sag, som saaledes ikke er fuldstændig, de formene altsaa, at den mod Nathan Joseph ergangne Dom ikke kan have nogen Kraft til Execution.

* * *

Denne Qvæstion, som i sig er temmelig vanskelig og sølsom, kunde ikke lettelig finde Sted, uden i Anledning af den in Jure Romano tilladte Action eller Provocation ex Lege diffamari vel ex Lege si contendar. Her ere tvende Magistrater, nemlig Magistraten i Fridericia i Jylland og Magistraten i Friderichsstad i Holstein, som tviste og ere af ulige Meeninger. Enhver af dem vil forsvare, og holder sig forbunden til at forsvare en i deres Stad boende Borger.

Enhver

Enhver af dem formeener, at den anden har handlet urettelig, og ikke iagttaget Lovens Bydende. Jeg er vis paa, at de paa begge Sider handle bona fide, og at enhver paa sin Side er tilfulde overtydet om, at han har aabenbare Ret og Medhold i Loven, og at den anden ei allene har Uret, men at det han frembringer imod ham, kun er Chicaner og Paasind til at ferdreic Loven, og at eludere Retten og Dommeren. Aarsagen er: at enhver af dem slutter fra den Lov og den Rettergangsmaade, der gielder og er vedtagen paa det Sted og i det Land, hvor han er; og at det ikke er faldet enten den ene eller den anden iblant dem ind, at antage, at de paa et andet Sted, og i et andet Land, kunde have andre Love; og at det var mueligt, at den Lov, de satte forud, og rettede sig efter, ikke gieldte paa et andet Sted.

Magistraten i Fridericia, som antager den Danske Lov, der besaaler, at ingen maae drages fra sit Bærning, kan ikke begribe, at Magistraten i Friderichstad kan faae i Sinde at kiende og demme paa en Borger, der boer og opholder sig i Fridericia, og der har taget sit Borgerskab, og ved Stævningens Forlyndelse, rigtig har exciperet Forum og henstødt sig under sit Bærning, med Paastand, at han der allene, og for ingen anden Ret, kunde tiltales og burde lide Dom.

Magistraten i Friderichstad, som antager Jus Romanum et Lubecense, der i denne Materie gielder i Holstein, kan ligesaa lidet begribe, at Magistraten i Fridericia vil holde med en deres Borger, som exciperer Forum i en Sag, hvorudi han, efter Loven bør høre under Friderichstads Jurisdiction, og der lide Tilstale og Dom; endnu mindre kunde de begribe, at, da de have affagt Dom, i Overeenstemmelse af Lovens Bydende, og alle i Loven foreskrevne Formaliteter, under Processen heel noie ere iagttagne, saa vil Magistraten i Fridericia dog ikke antage denne Dom for en looslig og retmæssig Dom, og ikke forhjelpe Domhaveren til at nyde Execution for det, ham derved er tildemt.

Eigesom den eene nu ikke kan begribe den andens Forhold, men besværer sig derover, saa have de ei heller under Sagen, og medens den vedværende forstaaet hinanden, skient de have været i en jævnlig Correspondence.

dence. Det den ene har anseet, som en Hoved-Post og noget, der udgjorde heele Tvistigheden og kunde allene være nok til at afgjøre Dødsstrafningen, det anseer den anden for noget vildt Snak, som intet vedkommer Sagen.

Naar jeg paaستااer, at jeg hæver en Forderung paa en anden eller noget at fordrø hos ham, og dog ikke vil anlegge Sag imod ham, for at udføre min Ret, tillader Jus Romanum d. n. anden, paa det han kan komme ud deraf, og vide hverdan han er faren, at han kan opfordre og tvinge mig til at søge ham, ved at anlegge mod mig Actionem eller provocationem ex Lege diffamari, sub poena præclusi et perpetui silentii.

Diffamans, som under Sagen bliver provocatus, kaldes her ikke allene den, der virkelig diffam. rer den anden, ved at tillegge ham noget, som rører hans Ære og Lempe, men enhver, som paaستااer at have nogen Forderung paa den anden, enten ex capite Delicti eller ex capite Contractus.

Diffamatus, som under Sagen bliver provocans, er den, som den anden paaستاaer at have noget til gøde hos. Diffamatus søger ved at anlegge Actionem ex Lege diffamari, at Diffamans enten strax, og inden en ham af Dommeren foreslagt Frist, skal godtgjøre og bevise sin Forderung eller og taale, at ham i den Henseende paalegges en evig varende Stiltienhed, saa at han aldrig mere, ex hoc capite, kan søge ham.

Naar Diffamatus har indgivet sin Klage til Dommeren, og Diffamans eller Provocatus derpaa er bleven lovlølig strøvet, (hvilket skeer per subsidiales til hans Dyrighed, isald han staaer under en anden Jurisdiction) saa hænder gjerne et af tvende, nemlig, enten meder Diffamatus, og tilbyder at godtgjøre sin Forderung, hvilket i saa Fald tillades ham, ligesom den anden har Lov til at fremsætte sine Exceptioner med videre, og da bliver Processus Diffamatorius forandret til en almindelig Proces, hvor Diffamans eller Provocatus bliver Actor, men Diffamatus eller Provocans bliver Reus; eller og Diffamans ikke meder, og naar Strøvningen da, i Henseende til ham, er gientagen, og ham er anden Gang givet lovlølig Frist, uden at han endda meder, bliver ham ved Dommerens Kiendelse paalagt perpetuum silentium. Alt hvad der i dette Tilfælde fordres af
Diffa-

Diffamatus, er at han lovlig beviser Diffamationen, eller at den anden har paastaet, at han havde en Fordring paa ham.

Diffamatus anlegger denne Action, ikke for Diffamantis, men for hans eget Bærning. Om Diffamans fremsætter exceptionem fori non competentis, saa agtes ikke derpaa i denne Action. Ratio er, at naar Diffamans vilde søge ham for det, han paastaet af ham, maatte han søge ham der, ligesom det og tilforn er viist, at saasnart Diffamans tilbyder sig at godtgjøre sin Paastand, saa bliver han Actor, og Diffamatus bliver Reus, og altsaa ansees dette ikke at stride imod den almindelige Regel: Actor sequitur forum rei.

Naar man vil anvende dette paa det, som er foregaaet i nærværende Tilfælde, saa skal man finde, at Magistraten i Friderichstad ikke har foretaget sig eller gjort andet, end det de være besjede og forbundne til i Følge af den Lov, de havde for sig, og burde rette sig efter.

Moses Abraham Kohen har rigtig indbragt Klage, og paastaet Actionem ex Lege diffamari. Han haver tilstrækkeligen beviist Diffamationen ved Nathan Josephs Brev af 23 Julii 1761, som Nathan Joseph selv ikke kan fragaac. Nathan Joseph er, ved subsidiales til Magistraten i Fridericia, lovlig og beviistlig bleven stævnet. Han haver v.d. Stævningens Forkyndelse vel fremsat exceptionem fori non competentis, og paastaet, at de skulde søge ham for hans Bærning i Fridericia, men denne Exception burde Magistraten i Friderichstad, efter Jus Romanum, ikke agte paa, in Actione ex Lege diffamari. Nathan Joseph er givet lovlig Frist og tilstaaet Udsættelse, ikke een eller tvende, men mange Gange, og Sagen har været langt længere, end en Diffamations-Process, hvor der ikke strides til det specielle Beviis, her være.

Endelig, da Nathan Moses ikke skal være indkommen med noget tilstrækkeligt til at godtgjøre hans Fordring, men tilsidst er bleven reent borte, uden at fremkomme for Retten, har Magistraten i Friderichstad, ved deres Kiendelse, paalagt ham perpetuum silentium, og dømt ham til at betale Omkostninger.

Alt dette har sin Rigtighed og gode Grund, og derimod er ikke det mindste at indvende, saalænge man allene slutter fra jus Romanum.

Men derimod bliver Magistraten i Fridericia eller den anden Parts Ret og Paastrand ligesaa ustridig, saasnart man allene slutter fra Jus Danicum.

Den Danske Lov antager ikke Actionem ex Lege diffamari. Vel haver det, i vore gamle Love beskrevne og tilladte, og endnu i vores Lovs 5te Bogs 5te Cap. 5te Art. ommeldte Lovhævd nogen Slags Lighed dermed, eller snarere med Actio ex Lege si contendant; men det er dog langt fra ikke det samme, og overalt kan det ikke finde Sted, uden i Eiendoms Sager.

Mod Een, som paaستاer at have en Fordring paa mig, og dog ikke vil anlægge Sag, for at giere Ende derpaa, har jeg vel adskillige Midler, og kan f. Ex. ved Beskikkelse opfordre ham til at søge ic. Men jeg har ikke nogen Action imod ham, hvorved jeg kan tvinge ham, mod hans Villie til at anlægge Sag, eller i Mangel deraf, faae ham paalagt en evig Taushed.

Meget mindre gaaer det an, at anlægge saadan Sag mod en anden, ikke for hans, men for mit eget Bærning. Derimod fastsætter den Danske Lov, at ingen maae drages fra sit Bærning, uden i visse Tilfælde, som Loven selv opregner, og iblant dem kan Actio ex Lege diffamari faa meget mindre finde Sted, som vores Lov veent forbigaaer samme.

Da Nathan Joseph blev støvnet, har han exciperet Forum, og i Følge af den Danske Lov, som han herer under, paaستاet, at, om Kohen havde nogen Fordring paa ham, skulde han søge ham for hans Bærning i Fridericia, hvor han vilde forsvare sig, men ikke for Friderichstads Ret, som han ingentunde erkjendte for sit Bærning.

Denne hans Exception var Magistraten i Fridericia saa meget bedre bekiendt, som de selv havde ladet ham Støvningen forhunde og selv modtaget hans Svar og Exception, for at sende samme til Magistraten i Friderichstad. Magistraten i Fridericia, som allene kiendte den Danske Lov, og sluttede fra den, kunde umuelig troe andet, end at Magistraten i Frider-

Friiderichstad skulde interloquere paa denne Exception, og i Følge deraf, afvise Sagen. At de siden den Tid, og samme Exception uanseet, have fornøjet Strævningen, eller forelagt Nathan Joseph, det har Magistraten i Friidericia anseet som lutter Lovstridigheder, og at de endelig have kiendt paa ham, og dømt ham til at betale Omkostninger, det have de anseet, som en Hæide af Ulovlighed og Uorden.

Det er altsaa ikke underligt, om de ikke ville antage denne Kiendelse for en virkelig og lovlig Dom, og ikke befatte sig med dens Excusation, da de ansee den som noget, der har sin Nullitet i sig, ved det, at Dommerne have dømt paa en Person, som de ingen Jurisdiction havde over, og, som lovlig og i rette Tid, havde exciperet Forum.

Jeg har tilførn erindret, at disse tvende Magistrater ikke have forstaaet hinanden i den Correspondance, de have høvt sammen, ved det, at enhver har sluttet fra den ham bekiendte Lov, og ikke antaget nogen anden.

Derfor enten Nathan Joseph eller Magistraten i Friidericia, ved at fremsætte den første Exception, havde beraabt sig paa: at Nathan Joseph, som en Borger og Indvaaner i Friidericia, hørte under den Danske Lov, og ikke under den Holskeenske Ret; at den Danske Lov ikke antager Actionem ex Lege diffamari, men derimod fastsætter, at ingen i flige Sager maae drages fra sit Værneting; at Nathan Joseph beraabte sig paa dette Beneficium, og i Følge deraf paastod, at Magistraten i Friiderichstad ikke i den Sag kunde dømme paa ham, men at Kohen, om han vilde ham noget, skulde søge ham for hans Værneting i Friidericia, da troer jeg, at det havde opvakt nogen Opmærksomhed hos Magistraten i Friiderichstad, og at de neppe havde understaaet sig at gaae videre, og at dømme i Sagen; men da de i Friidericia allene have framsat exceptionem fori incompetentis, hvilket og efter den Danske Lov kunde være nok, saa har Magistraten i Friiderichstad aldeles ikke agret derpaa, som de vidste at efter Jus Romanum et Lubecence, kan exceptio fori incompetentis et provocatio ad forum domicilli ikke finde Sted in Actione ex Lege diffamari.

Deraf kommer det og, at det Magistraten i Friidericia har anseet at være af stor Vigtighed og Betydning i denne Sag, det kalder Magi-

straten i Friderichstad unyttig Snaf, og anseer det som noget, der var Dif-
samatis= Sagen aldeles uvedkommende.

Saaledes har Magistraten i Friderichsstad ikke holdt det for at være
Umagen værd, endog extractviis at indsende de Indlægge og Exceptioner
med videre, som dem i Sagen ere tilsendte fra Magistraten i Fridericia;
men Magistraten i Fridericia, som fornemmelig og næsten allene beraaber
paa disse Indlægge og Exceptioner, anseer i den Henseende, og fornødelst
denne Mangel, deres Indberetning som usfuldstændig og aldeles uefterrettelig.

Det er og vist, at Magistraten i Friderichsstad havde gjort bedre i
at indsende dem, eller i det mindste lade følge en fuldstændig Extract deraf,
og at denne Mangel blant andet gjør, at der ikke kan kiendes i Med-
hold af dem.

Af samme Beskaffenhed er og den Tvistighed, der siden ved Doms-
mens paastaende Execution er opkommen mellem Magistraten i Friderichs-
stad, og Bysfogden i Fridericia, og den Anke de have mod Bysfog-
dens Svar.

Bysfogden, som retter sig efter den Danske Lov, vil, for at erequere
en Dom, have heele Dommen eller Acten, (som han efter Lovens Tale
maade kalder en Dom) i lovliz Form beskrevet, og er ikke fornøiet med
en Copie af Domslutningen. Magistraten i Friderichsstad formener der-
imod, at en Copie af Domslutningen, (som de kalde Urtheil, sententia)
under Secreterens Haand, kan i den Henseende være nok.

Efter at det saaledes er viist, at enhver af de tvende Magistrater,
og enhver af de tvende tvistende Parter, har rettet sig efter den Lov, der
gielder paa det Sted, hvor de ere, uden at bekymre sig om, aller antage;
at de paa et andet Sted kunde have andre Love; saa spørges, for hvem
der er meest at sige, efter Sagens Beskaffenhed i sig, og efter de adskillige
Love her ere paaberaabte enten af den Ene eller af den Anden, og om Ma-
gistraten eller Bysfogden i Fridericia, nu herfra kan og bør befales, at
erequere den i Friderichsstad assagte Dom.

Hvem der har Ret eller Uret, det kommer fornemmelig og næsten al-
lene an paa, hvilken Lov der burde følges. Det er vist, at naar der skul-

de demmes i Friderichstad, saa kunde det ikke demmes uden efter de Love, som der gielde, nemlig Jus Romanum Lubecence et Hollaticum; da der virkelig er dømt efter disse Love og i Overeenstemmelse dermed, saa vil denne Dom alle Tider, saalænge den ikke er underkændt, blive anseet for lovlig og gyldig i Friderichstad og overalt i Holsteen, altsaa vil den, hvor det gaaer, have den Virkning, at om Nathan Joseph nogenstunde vilde søge Kohen for den her omtvistede Fordring, enten i Friderichstad eller noget andet Sted i Holsteen, ja uden for Holsteen, saa vil denne Dom altid ligge ham i Veien.

Men derimod er det og vist, at Nathan Joseph, som er Borger og boer i Fridericia, staaer under den Danske Lov, og ikke under den Romerske, Lyske eller Holsteenske Ret, og altsaa ikke tværtimod den Danske Lovs Bydende, her drages fra sit Værneting i de Tilfælde, hvor bemeldte Lov ikke tillader det, ligesom der ei heller mod ham bør anlægges en Action, som denne Lov, hvilken han allene erkjender, aldeles ikke antager. Dersom jeg vil antage det modsatte Tilfælde, at Kohen havde diffameret Nathan Joseph, og denne da havde provoceret ham ex Lege diffamari, da havde han i Fridericia ikke erhholdet Dom paa ham, enten til evig Tausshed, eller til at betale Omkostninger, men han var selv bleven dømt til betale Omkostninger, fordi han anlagde en Action, og gjorde en Paastrand, som ingen Grund havde i Loven. Det er billigt og rimeligt, at den Action, Nathan Joseph, ikke for hans eget Værneting, kunde anlægges mod Kohen eller andre, fordi den Danske Lov, under hvilken Nathan Joseph staaer, ikke antager den, den burde Kohen, eller andre af samme Aarsag, ei heller for deres Værneting kunne anlægges mod ham. Haver han ikke Actionen, paa den for en Actor saa fordeelsagtige Maade, fordi Loven ikke giver eller antager den, saa bør den af samme Aarsag, ei heller paa saadan Maade, tilstaaes en anden imod ham.

Altsaa burde Magistraten i Friderichstad ikke dømt paa ham, da han exciperede Forum, og henstjød sig under den Danske Lov, som den han herte under, og den, der gav denne hans Exception Wiedhold.

Jeg veed ikke, paa hvad Maade denne Exception har været fremsat; men jeg kan dog ikke vel troe andet, end at den har været fremsat saaledes, at Magistraten i Friderichstad deraf havde kunnet merke, naar de vilde, at Actio ex Lege diffamari ikke fandt Sted efter den Danske Lov. Jeg bestyrkes og derudi ved det Friderichstads Magistrat ikke har ladet Copie af disse Exceptioner og Protestationer følge med deres Memorial, og ikke engang indført en fuldstændig Extract deraf i deres Relation.

Det eeneste, som herudi kunde retfærdiggjøre Friderichstads Magistrats Forhold, og kunde have berettiget dem til at kiende paa Nathan Joseph, som de ellers intet havde med at bestille, og som ikke stod under den Lov, de have dømt ham efter, det var, om Nathan Joseph selv skulde have frasaldet den ham med Nette tilkommende Exception, og ved at contestere liem, frivillig have underkafstet sig Friderichstads Magistrats Jurisdiction. Dette synes Friderichstads Magistrat vel at tilkiendegive i deres Ansøgning og Relation, naar de erklære, at Nathan Joseph havde lovet at møde for deres Ret; men de bevise det ikke, og Fridericia Magistrat nægter det i deres Erklæring.

Kunde det erfares af Nathan Josephs til Retten indsendte Indlægge, da er det deres egen Skyld, at de ikke have indleveret Copie deraf, ligesaa vel som af Fridericia Magistrats Skrivelse til dem af 14 Jan. 1763. Hvad denne Skrivelse angaaer, hvoraf Friderichstads Magistrat vel ikke uden Hensigt har fremlagt Copie, da maae jeg tilstaae, at Fridericia Magistrat derudi indlader sig i visse Raisonnements, som vel kunde være rimelige og have temmelig god Grund, men aldeles ikke passede sig, naar de, paa Nathan Josephs Begne allene vilde vedblive den for ham giorte Exception, at Friderichstads Magistrat ikke kunde kiende og dømme paa ham, men at de, som havde noget imod ham, maatte søge ham for hans Bærning i Fridericia. Men, da Magistraten derhos tilstaaer, at Nathan Joseph ikke var hjemme, og at de ikke vidste hvad han vilde svare, saa kan dette just ikke forbinde ham, eller berettige Magistraten i Friderichstad til noget, som de ellers ikke havde Ret til.

Efter slige Omstændigheder sees jeg ikke, at man herfra kan eller bør befale Magistraten eller Byefogden i Fridericia at exequere en tvertimod den Danske Lov, og tvertimod en i den Danske Lov velgrundet Exception affaagt Dom over en Dansk Undersaat, sem paa ingen Maade sied under dens Jurisdiction, der har affaagt Dommen.

Kan Kohen eller Magistraten i Friderichstad bevise, at Nathan Joseph har strafaldet sin Exception, og selv underkaster sig deres Jurisdiction, bliver det deres egen Sag ved almindelig Lands Lov og Ret, at see at komme til deres Ret, enten ved at indhente nye Dom over Nathan Joseph ved Fridericia Byeting til at betale de idemte Omkostninger, eller ved at stævne Byefogden for Rettens Fornægtelse, isald han vægrer sig ved at giøre Executionen.

Jeg skulde saaledes indstille, on Stiftammandens saavelsom Magistratens Erklæring kunde det Tydske Cancellie tilsendes, og dem derhos tilskrives: At man efter slige Omstændigheder, og da Nathan Joseph som Borger i Fridericia, staaer under den Danske Lov, hvilken ikke kiender Actio ex Lege diffamari, og derimod forbyder, i slige Tilfælde, at drage Folk fra deres Værneting, det Nathan Joseph og skal have beraabt sig paa, og i den Henseende, exciperet imod Friderichstads Magistrats Jurisdiction, og paaistaat at han burde søges for hans Værneting i Fridericia, om nogen havde noget hos ham at fordre; saa kan man herfra ikke afgive sig med, at befale enten Magistraten eller Byefogden i Fridericia, at exequere en tvertimod den Danske Lov, og tvertimod en i den Danske Lov grundet Exception, over en Dansk Undersaat af en uvedkommende Jurisdiction affaagt Dom, og det saa meget mindre, som det ikke af det tilsendte kan erfares, at Nathan Joseph har strafaldet den af ham fremsatte Exception, og frivillig underkaster sig Magistratens Jurisdiction i Friderichstad, men det faaer ved denne Execution og den derom værende Oræstion, have sit Sorblivende ved Lands Lov og Ret. Kjøbenhavn den 25 Aug. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764:

Expederes efter General-Profureurens Erklæring.

Herefter blev det Tydske Cancellie den 8 December 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CL.

Erklæring ober et Brev fra Kammer-Collegium af 9 Junii 1764, derudi de berette, at Etatsraad og Amtmand Fleischer til Over Hofretten har indskævnet een af Commissionen (dette var den Commission Kammer-Collegium paa egen Haand anordnede, da de ikke vare fornoiede med det citer min Erklæring fra Cancelliet expederede Commissorium) den 31 Jan. 1764 affagt Eragning, saar v.ksom Commissionens øvrige Behandling, hvilket strider imod Hoved-Commissorium af 31 Octbr. 1763, som medfører, at de, Commissarierne, skulde indsende Deres Betænkning til Vice-Statholderen, og han sende dem tillige med sin egen Betænkning til Kammeret, for at erholde Kongl. Resolution, hvorfor de begiere, at Vice-Statholderen maae befales i Over-Hofretten at foranstalte, at saavel den af Fleischer indskævnte Eragning, som alle de Sager han maatte vilde giøre i Anledning af denne Commission, maatte fra Retterne vorde afviiste, paa det Sagen ikke ved slige Paafund skal giøres uendelig. Og et dito Brev af 30 Junii, hvorudi de melde, at Commissarierne ere indkomne med deres Indberetning om Commissionens Behandling, og begiere at vide, hvad Anstalt der efter deres forrige Brev er søiet. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 7 Julii, som formæener, at det ikke ved Commissorium er Fleischer eller de øvrige Partier i Sagen forbudet, ved ordentlig Rettegangsmaaede at lade paakiende den Uret, de formæene sig at vederfares af Commissarierne, saavidt Formaliteterne angaaer, hvorfor han indstiller, om ikke den af Fleischer indskævnte Sag bør have sin Fremgang, da han ikke seer, at saadant kan opholde Commissariernes Forretning. Derhos han indstiller, om ikke Commissarierne bør bestikkes frie Profurator, og tillades at føre Sagen paa slet Papiir.

* * *

Kammer-Collegii Maade at gaae frem paa i denne Sag, har jeg fra Begyndelsen af ikke kunnet begribe. Efterat Secretair Zaurvigs haarde og ærenærgraende Angivelse over Etatsraad og Amtmand Fleischer,

scher, var saavel fra Hoffet nedsendt, som fra Kammeret remitteret til Cancelliet med Begiering, at det fornødne derfra maatte vorde foranstaltet, saavel i Henseende til de Poster, der angik Cancelliet, som de, der angik Kammeret, og samme var sendt til Erklæring, kom der i kort Tid treende Breve fra Kammeret, for at erindre, og begiere, at Commissionen jo ser jo hellere maatte vorde anordnet. Da Cancelliet derpaa foreslog tvende Commissarier (nemlig Striframmanden og een af de meest anseete Affessorer i Over-Hofretten) som skulde undersøge Angivelses-Posterne med videre, og efter Lov og Forordninger kiende og dømme paa alle Vedkommende, Angiverne saavelsom de Angivne ic., var Kammer-Collegium ikke fornøiet dermed, men vilde have særskilt Commissorium og Commissarier, i Henseende til de Poster, der syntes at angaae Kammeret. Af det Brev, som de derom tilskrev Cancelliet, kunde man ikke slutte andet, end at de ønskede, at det af Cancelliet foreslagne Commissorium maatte blive udsat, indtil Kammerets Commission var bragt til Ende. Imidlertid bleve tvende Commissoria expederede, et fra Cancelliet, hvorudi de Kammer-Collegium vedkommende Poster bleve undtagne, et andet fra Kammeret angaaende disse Poster.

Årsagen, hvorfor Kammer-Collegium ikke var fornøiet med det af Cancelliet foreslagne Commissorium, kunde man just ikke af deres Skrivelse erfare; men siden har man havt Leilighed til at merke tvende saadanne Årsager. Den ene maae have været, at Commissarierne vare befalede at kiende og dømme paa Secretair Zaurvig, og hvad Straf han maatte have fortient, isald Angivelsen fandtes urigtig, og han ikke beviiste det, han havde andraget. Dette findes ikke i Kammerets Commissorium; tværtimod har Kammer-Collegium midt under Sagen, afskediget Zaurvig, som Angiver, og beskiftet en anden Actor, hvorved Zaurvig synes at være frietaget fra det Ansvar, han, som Angiver, stod udi. Zaurvig, efter at han havde erholdet dette ved Kammeret, i Henseende til deres Commissorium, har nogle Gange søgt det samme i Cancelliet, i Henseende til det fra Cancelliet udstædte Commissorium, men det er ham ikke bevilget, som stridende imod Commissorium og Sagens Natur.

Det:

Derimod har Fleischer derved høilig fundet sig fornærmet, og derved besværet sig i Memorial til Cancelliet, som er sendt til Kammer-Collegii Betænkning, uden at man derpaa har faaet Svar.

Det andet, som man nu merker, ikke at have staaet Kammer-Collegium an, i det fra Cancelliet expederede Commissorium, er, at Commissarierne ere befalede at kiende og dømme, saaledes, som de ville til- og forsvare, og at det er samtlige i Sagen deeltagne tilladt, isald de maatte finde sig fornærmede ved Commissariernes Dom, da at indstævne samme for vedkommende Overret.

Dette findes ikke i Kammerets Commissorium, men det hedder, at Commissarierne skulle indsende deres Betænkning til Vice-Statholderen, og han igjen til Kammeret, for derpaa at erholde Kongl. Resolution. Man burde ikke tænke, at dette var anderledes at forstaae, end isald Sagen ved Undersøgningen ikke fandtes at være af nogen Betydning, saa at den korteligen kunde afgjøres ved Kongl. Resolution, uden at nogen kunde finde sig derved fornærmet. Men af det, som her nu er passeret, mærker man, at Kammer-Collegii Hensigt dermed er, ligesvem at betage alle Vedkommende Lands Lov og Ret, saa at de hverken kunne paaastaae, at Commissarierne skulle kiende og dømme, ei heller paaanke Commissariernes Kiendelse for vedkommende Overret, naat de derved formeente sig at være fornærmede.

Dette er noget, som Cancelliet ingen Deel kan tage udi, da det er Cancelliets Pligt, at see Deres Majestæts Undersaatter haandhævede ved Lands Lov og Ret, og at forhjelpe dem dertil, som besvære sig over, at samme bliver dem nægtet og betaget.

Det er en egen Idee hos visse Collegier, at isteden for at lade dem kiende og dømme, som ere satte dertil, og som vide, at de først skulle høre, alt, hvad Parterne have at sige, og dernæst handle saaledes, som de ville til- og forsvare, saa ville de selv kiende og dømme, omentskient de ikke ere satte dertil, og man ikke af dem kan fordrø det, der fordrøes af en Dommer, med videre.

Hvor

Hvor lidet saadant her taales, naar særdeles Omstændigheder og en høj Nødvendighed ikke udfordrer det, og hvad Uleilighed det i Almindelighed medfører, naar de, der egentlig ere Ministre, ville afsige sig med at kiende og domme i de Sager, der høre for Rotten og Dommeren, det kan man erfare af den berømte Montesquieu, og at saadant allermindst passer sig hos os, hvor Dyrbheds- og Dommer-Embede ere saa nøie adskilte, og hvor der i Collegierne ikke engang findes Bericente, som ere satte til at giennemgaae og overveie slige Acter, og derover give Betænkning, det har jeg ofte tilforn viist.

Underligt er det ellers, at det i Kammer-Collegii Skrivelser hedder: at Fleischer, ved dette af ham til Over-Hofretten udtagne Etævnemaal, legger Hindring imed Commissionens Fremgang, og at Commissionen ved slige Paarund gøres umuelig; da dog Vice-Statsholderen i hans Erklæring melder, at han ikke seer, at dette Etævnemaal, efter Omstændighederne kan opholde Commissariernes Forretning, og man i Cancelliet haver fra Fleischer høvt Klager over, at Commissarierne uden Nødvendighed opholde Commissionen, og ikke vilde bringe den til Ende.

Som jeg saaledes i Henseende til denne Sag, der synes at angaae Formaliteter, er eenig med Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzons Erklæring, saarskulde jeg indstille, om samme kunde Kammer-Collegium communiceres, og dem derhos tilskrives: At man ikke seer, hvorfor Etatsraad og Amtmand Fleischer, der er angreben paa Ære og Lempe, meere end andre Hans Majestæts Undersaatter, skulde betages almindelig Lands Lov og Ret, naar han henstyder sig derunder; at saadant er ham, og alle de øvrige i Sagen deeltagne, udtrykkelig forbeholdt i det giennem Cancelliet, i denne Sag, expederede allernaadigste Commissorium; at man vel af den tilsendte Copie erfarer, at udi det giennem Kammer-Collegium expederede allernaadigste Commissorium, meldes om vedkommendes Betænkning og Kongl. allernaadigst Resolution; men at saadant vel ikke kan være at forstaae med Udelukkelse af de ordentlige Beneficia Juris, uden i det Tilfælde, hvor Sagen ikke maatte befindes at være af

nogen Betydenhed, og altsaa Forteligen Kunde afgigres uden nogens Fornærmelse, og uden at nogen kunde have Aarsag til at besvære sig derover, og ikke i det Tilfælde, hvor een, som formæener sig fornærmet ved Commissariernes Behandling, udtryffeligg begierer Lands Lov og Ret, og for vedkommende Overret paaanter Commissionens Prægtning; at man, hvor det gaaer, ikke herfra kan tage nogen Deel derudi, da det er Cancelliets Pligt, at see samtlige Hans Majestæts Undersaatter haandhævede ved Lands Lov og Ret, og dens usormeente Brug, og at forhjælpe dem dertil, som med Sjøie Klage over, at de derudi hindres og fornærmes.

Det kommer mig ellers for, at der, denne Post angaaende, tilforn er til Cancelliet indkommen en Memorial fra Etatsraad Fleischet, som er sendt til Kammer-Collegii Betænkning, og hvorpaa ei endnu er kommen Svar. Kjøbenhavn den 27 August 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 8 October 1764:

Ejpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Rentekammeret under 20 October 1764 fra Gehejmeraad Thott tilskreven.

CLI.

Erklæring over et Brev af 24 Jan. 1764 fra General-Oekonomie-Collegium hvorved de til det Danske Cancellie, som derhen hørende, sende en Memorial af 15 Decbr. 1763 fra Hofbygmeister Fortlings Enke, derudi hun forestillter, at da hendes sal. Mand havde indrettet et kostbart Marmor-Steenbrud paa Gaarden Tranbyses Grund i Norge, og han saae, at Verket ikke kunde drives uden han tillige eiede Gaarden, købte han Gaarden Tranbye i Aaret 1754 af da værende Odelseier Marcus Hansen, og har siden den Tid anvendt anseelige Penge paa dens Forbedring og Istandsættelse. Men siden hendes Mand's Død har en Person, navnlig Jens Nielsen Buttedal meldt sig som Odelspræstendent til Gaarden, og vil løse den fra hende. Da nu Gaarden nødvendig behøves ved Verket, beder hun, at Kongen vil befale, at den bestandig skal være henlagt til og under Marmorverket, og at ingens formeenende Odels- eller

Ind-

Ind'øsnings-Ret derudi bør være hinderlig, ligesom ved Jernværkerne er brugelig. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 7 Julii, der indsender Erklæring af 3te og 26 Junii, derudi han beretter, at Verket er i ypperlig Stand, at Gaarden, som Jortling købte for 2000 Rdr. er derved overmaade forbedret; at Enken er kommen til rette med Jens Bittedal, som nærmeste Odelssprædendent, da hun har betalt ham 300 Rdr., men at der endnu ere tvende og maaskee flere Odelssprædentere, af hvilke den første i sig ingen Ret haver, men dog vil føre Proces, den anden er baade gammel og fattig, men understøttes af andre, som tænke ved den Leilighed at faae Gaarden; han anseer derfor, som det eneste Middel til dette nyttige og vigtige Verks Vedligeholdelse, at det blev fastsat, at Gaarden, uden hvilken Verket ei kan drives, ikke maatte stilles fra Verket, men begge ansees som en frie, og ikke med nogen videre Odelssprætension betyngt Eiendom.

* * *

Skient der bør høre meget til, inden Deres Majestæt ved en fra Thronen udstedende Kongl. Ordre, betager nogen privat Person den Ret, han haver eller formeener sig at have, saa synes her dog at møde saadanne Omstændigheder, som i alle Maader uersfordiggjøre en saadan allernaadigst Befalning.

Odelsbretten forestilles her under den allerhæsligste Gestalt; her møde vi de samme Odelssprædentere, som agte ikke saa meget at bruge, som at misbruge en dem i det mindste efter deres Iudbildning tilkommende Odelser, ikke saa meget til deres egen Nytte, som til Statens og andres Skade og Fornærmelse.

Efter Amtmandens Vidnesbyrd er det paa Tranbys Gaards Grund at afgangne Hofbygmeister Jortling optagne Marmorverk i en meget ypperlig Stand og for Staten heel vigtigt og magtpaaliggende. At Gaarden Tranbye ikke fra Verket kan undværes, men er nødvendig til dens Drift, det vidner Amtmanden iligemaade, ligesom det og i sig er let at begribe.

Dersom et Marmorverk kunde kaldes et Bergverk, (som synes heel rimeligt) og var deelagtig i de Bergværkerne, men især Kobber- og Jernværkerne allernaadigst forundte Privilegier, saa maatte disse Odelssprætensioner af sig selv bortfalde.

Afgangne Hofbngmester Sortling havde d, i Følge Privilegierne af 25 August 1687 Art. 1, til evindelig Odal og Eiendom, for sig' og Descendenter, havt og besiddet det, af ham optaane Marmorverk. Eierren af Tranbye havde da, i Følge bemeldte Privilegiens 7de Artikel, været forbunden til, endog imod hans Villie, at afstaae og overlade ham Gaarden til Eiendom, hvoraf fulgte, at ingen anden Odelsprætendent kunde igjen indløse den fra ham. Men Sortling haver kjøbt Gaarden af forrige Eier, med hans gode Villie og Minde, og efter de Tidens Omstændigheder betalt ham den temmelig dyrt. Efterat han og hans Enke haver anseelig forbedret Gaarden og sat Verket i en hyppelig Stand, kommer en Odelsprætendent og vil have Gaarden fra ham, som ikke kan uddværes fra Verket. Skjønt samme Odelsprætedents Omstændigheder noksom vise, at han ikke er istand til, enten at købe eller at drive enten Gaarden eller Verket, men at det maae være for andres Regning, saa har Enken dog accorderet med ham og givet ham 300 Rdr. for at afstaae sin Fordring; men det er vanskeligt og farligt at indgaae slige Accorder med Odelsprætedentene. Ved det, at den nærmest Odelsberettigede afstaaer sin Fordring, bliver en Eier ikke sikker; thi, saasnart den første tier, er den anden berettiget til at tale, og saa fremdeles, og just ved det, at Eierren accorderer med een, blive de andre opmuntrede til at tale og gjøre Prætension, for ligeledes at erholde en Sum Penge. Saaledes frygter jeg, det og vilde gaae her, og da man ikke veed, hvor mange Odelsprætedentere der ere, saa kunde den een efter den anden komme og plukke Enken, som, foruden de Penge hun maaite udgive, imidlertid forblev i en bestandig Uvisshed, om hun kunde gjøre Regning paa at beholde Gaarden og Verket eller ei, hvilket nødvendig maatte gjøre hende vaersom i at anvende noget derpaa.

Saa meget er imidlertid opnaaet ved denne Accord, at, da denne Jens Buttedal, som Enken har affundet sig med, var den nærmeste Odelsprætendent, saa kunne de andre ikke giere nogen Paastrand, saa længe han lever og er istand til at søge; og altsaa kunne de saa meget mindre besvære sig over, at dem bliver paalagt Tausshed.

Ammanden medder endnu om tvende andre Odelsprætendenter; den een af dem, nemlig forrige Eier, har ingen Ret og kan ingen Bei komme, da han vil søge paa en Søns Regne, som ikke var fød da han solgte Gaarden. Denne Mand skeer visselig en Tjeneste med, at han hindres fra at begynde en Proces, som vilde koste ham en Høben Præge, og han tilsidst ustridig vilde tabe.

Hvorvidt den andens Ret er grundet eller ei, veed jeg ikke; men man ser af Ammandens Erklæring, at han er i samme Stand og Omstændigheder, som den Enken har accorderet med, nemlig yderlia fattig, saa det ikke kan være med hans egne Penge han vil indløse, men med andres Penge og for andres Regning, hvoraf følger, at han neppe med en god Samvittighed kunde aflægge den, i Lovens 5te Bogs 3die Cap. 7de Art. i flige Tilfælde paabudne Eed.

Dersom man var forvissat om, at der ikke vare flere end disse tvende Odelsprætendenter, saa blev Sagen efter mine Tanker ikke meget vanskeligt at afgjøre, og jeg skulde da være for, at Enken blev lovet Beneficium Paupertatis og al muelig Understøttelse i Sagen mod den første, isald han skulde begynde en Proces, hvis Udfald aldrig kunde blive ferdeelaarigt for ham, og at vedkommende Ammand blev tilskreven, at see at mage en Foreening imellem Enken og den anden, som vel lod sig neie med en maadelig Sum af 100 Eldr. eller saa om trent, fornemmeligt, naar han ikke vidste, at Jens Buttedal, som er nærmere Odelsberettiget, havde frafaldet sin Fordring. Men saalænge man staaer i Uvisshed, om der ere andre og flere Odelsprætendenter, nytter dette ikke, men kunde snarere skade.

Dersom det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, enten til Marmorværkerne i Almindelighed, eller til dette Marmorværk i særdeleshed, at udvide de Bergværkerne, men især Kobber- og Jernværkerne allernaadigst forundte Privilegier, saa var Sagen dermed til Ende og Enken havde fuldkommen Sikkerhed. Men da disse Privilegier i sig ere vel stærke, og ofte have givet Anledning, til een og anden fiendelig Misbrug og haard Medfart, og jeg ikke er tilfulde forvissat om, at et Mar-

morverk kan ansees i alle Maader at være ligesaa nyttigt for Staten som et Jern- eller Kobberverk, saa understaaer jeg mig ikke at raade dertil.

Men, da her paa den ene Side er en Enke, hvis Mand i Henseende til nyttige Foretagender, har havt nogen Fortieneste af Staten, der begier at reddes fra Undergang, allene ved at beholde det, hun haver, og hendes Mand paa lovlig Maade har erhvervet og tilkøbt sig; et nyttigt og maatpaaliggende Verk, som med megen Omkostning er optaget, og med god Virkning drevet, men vil blive ødelagt og bortfalde, om Gaarden Tranbye skulde komme i een af disse Odelsprætendentes Eie, og til at understøttes behøver langt mindre, end de Bergværkerne (hvorunder det mueligt kunde regnes) i Almindelighed forundte Privilegier, og her paa den anden Side ere tre Odelprætendenter bekiendte, af hvilke den første og nærmeste har frasaldet sin Fordring og forligt sig med Enken, den anden aldeles ingen Ret haver, uden den han urimeligviis indbilder sig; og den tredie for Tiden ingen anden Ret haver, end den Enken saa at sige haver tilkøbt ham, ved at faae den første og nærmeste Odelprætendent til at tie, ligesom han ei heller efter hans Omstændigheder, kan nogen- sinde vente at komme til at besidde Gaarden, uden han i Forveien vil vove at giøre een efter al Anseende falsk Eed, saa skønner jeg ikke rettere, end her er mere, end tilstrækkelig Grund nok til at see denne Enke, og dette Verk satte i Sikkerhed ved en Kongl. Resolution, og skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolvare: At, da Gaarden Tranbye, som afgangne Hofbygmester Sortling af forrige Eier har tilkøbt og tilforhandlet sig, efter at han paa dens Grund havde optaget og indrettet et betydeligt Marmor-Steenbrud, nødvendig behøves til samme Marmorverks Vedligeholdelse, og ikke derfra kan adskilles uden Verkets Undergang, saa bør den og bestandig følge og forblive ved Verket, og tilhøre Verkets nu værende og tilkommende Eiere, uden at nogen Andens formeentlige Odels- eller Løsningsret til samme Gaard Tranbye derudi bør eller maae være hinderlig. Kjøbenhavn den 29 August 1764.

Her:

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev afgangne Hofbyggmester Sortlings Enke under 7. December 1764 forundt en Kongelig Bevilling.

CLII.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 10 Martii 1764 angaaende: at da en Underassistent i det Asiatiske Compagnies Tjeneste navnlig Poul Christian Zeuthen den 2 Julii 1762 var død i China, havde Compagniet ved Skibets Hiemkomst leveret det, han paa Skibet havde efterladt sig, tillige med det, han hos Compagniet havde tilgode til Stadens Skifteret, som derpaa forrettede Skiftet, der dog ei endnu er sluttet; men da den Afdødes Broder Ole Zeuthen, som er Herredsfoged i Nørre-Rangstrup og Hviding Herreder i Riber Stift, Haderslebhuus Amt, paa Skiftet tilfalder en Arv af 500 Rdr., saa paastaar Kiøbenhavn's Magistrat, af samme Arv at oppebære 6te og 10de Penge, og beraabe sig paa, at det efter Reskriptet af 28 Julii 1741 tilkommer dem at forrette Skiftet. Men da bemeldte Reskript undtager de Skifter, der ere behandlede paa Skibene eller det Sted, hvor Betienten er død, som intet efterlader sig uden hans Afregning, der da kan leveres til vedkommende Arvinger, saa formener Kammer-Collegium, at dette Skifte derunder bør beregnes, hvoraf da vilde skyde, at 6te og 10 Pengene ikke tilfaldte Magistraten, men Hans Majestæt; derover de udbede sig General-Prokureurens Betænkning. Med Brevet fulgte tvende Memorialer fra Ole Zeuthen, een til Kongen og een til Kammer-Collegium, derudi han begierer at blive frie for at betale disse 6te og 10de Penge. Tillige med Magistratens Erklæring af 30 Novbr. 1763, derudi de melde, at 6te og 10de Penge ere henlagte til Eigt- og Sagesalds-Cassen og Magistratens Lan, og vente ikke, at noget bliver resolveret dem til Fornærmelse, da Sleevig er uden for Riget. Og endnu en vidtløstlig Correspondence mellem Kammeret og Magistraten denne Sag angaaende.

• • •

Hvad Skiftet efter afgangne Assistent Poul Christian Zeuthen angaaer, da synes samme saa meget mindre, at kunne gøres Kiøbenhavn's Magi-

Magistrat og Stadens Skifteret stridigt, som ingen anden Jurisdiction gier Paastand derpaa, og det Asiatiske Compagnie selv til Stadens Skifteret haver udleveret, hvad den Afdøde havde efterladt sig paa Skibet, saavel som hvad han hos Compagniet havde tilgode, ligesom man og seer, at der blant det, Compagniet saaledes har overleveret, tillige have været Gieldsbreve og Breviser, hvilke Compagniet hverken har afgivet sig med at indkræve eller at undersøge, hvorvidt de maatte være viffe eller uviffe, saa at Compagniet ikke har gjort videre, end allene forfattet en Designation over det, han' havde efterladt sig paa Skibet, og en Bregning over det, han hos Compagniet havde tilgode men aldeles ikke forrettet noget Skifte eller Deelning, hvortil hører at betale den Afdødes Gield, at slade sig underrette om, hvem hans Arvinger ere, at indkalde dem og efter at Gielden er betalt, deele det øvrige iblant dem efter Loven. Alt dette maatte altsaa forrettes af en ordentlig Skifteforvalter, som var forsynet med den dertil behøvende Jurisdiction, og i Tilfælde kunde kiende og demme, saavel imellem Sterboen og Creditorerne, som imellem Arvingerne mellem sig. Denne Skifteforvalter kunde ei vel være anden, end Stadens ordentlige Skifteret, fornemmelig den Afdøde, foruden det han havde i Skibet, og havde efterladt sig nogle Klæder og andet her i Kiøbenhavn, hvilket, (foruden, at det viser den Afdødes Opholdssted,) enten det var lidet eller meget, dog tilhørte hans Sterbee, og skulde, med det øvrige ham tilhørende, skiftes og deeles mellem hans Arvinger; og kunde ikke requireres af Compagniet, som intet havde dermed at bestille, og ikke kunde befatte sig med videre, end det, den Afdøde havde efterladt sig paa Skibet og hos dem, men vel af Magistraten og Stadens Skifteret, under hvis Jurisdiction det hørte. Det er altsaa klart, at dette Skifte ikke kan regnes blant dem, der ere behandlede, enten paa Colonierne eller paa Skibene, men at det tilfaldt Stadens Skifteret at forrette det, ligesom det og af dem virkelig forrettes.

Men det, som egentlig har givet Anledning til denne Qvæstion, og her kan ansees som Hovedsagen, ere 6te og 10de Penge af den Arv, som er tilfalden den Afdødes Broder Herredsfogden i Nørre-Rangstrup og Hviding

Hviding Herreder udi Riber Stift, Haderslebhuus Amt Cancellieraad Ole Zeuthen.

Ferend der kan blive Spørgsmaal om, hvem disse 6te og 10de Penge med Rette bør tilfalde, Hans Majestæt eller Kiøbenhavn's Magistrat, i Følge de dem allernaadigst forundte Privilegier, maae det i Forveien være ndgiort, at der af denne Arv skal betales 6te og 10de Penge.

Men denne Qvæstion er efter mine Tanker heel uvis. Jeg vil abstrahere fra det, Cancellieraad Zeuthen beraaber sig paa i sin Memorial af 3 Januarii 1764, at denne liden Arvpart, (der, efter Magistratens Bestemmelse beløber til 500 Rdr.) desuden i Kiøbenhavn skal udbetales, og ikke en Skilling deraf vorder af Landet at udføre. Imidlertid, ligesom dette Foregivende just ikke i sig er urimeligt, da bemeldte Zeuthen udi nogle Aar skal have opholdt sig i Kiøbenhavn, uden at have haft noget vist at leve af, saa er det og af den Betydning, at, naar det bevises, er det allene nok til at afgjøre Qvæstionen, da Zeuthen i saa Fald ikke kan forbindes til at betale 6te og 10de Penge i Følge af Lovens 5 Bogs 2 Cap. 78 Art., som ikke vil, at der skal erlægges 6te og 10de Penge, naar hverken Arven, eller det mindste Bederlag for den udføres, hvilket Billighed og selv tilføjer, derom jeg og, ved en anden Leilighed vidtløftigere har ytret mine Tanker.

Jeg vil ligeledes abstrahere fra et andet Argument, som Cancellieraad Zeuthen ikke selv betiener sig af, nemlig: at denne Arv er ham tilfalden i den Tid, da han opholdt sig i Kiøbenhavn, og længe ferend han blev beskiftet til Herredsfoged i det Elesvigiske. Dersom Skibet et Aar tidligere var kommet tilbage, og Skifter da strax var bleven holdet, og Arven da var bleven ham udbetalt, kunde man vel ikke paastaæet, at han siden, da han fik denne Bestilling, skulde betale 6te og 10de Penge deraf.

Endelig vil jeg ei heller i Særdeleshed beraabe mig paa, at de tvende Herreder, i hvilke Cancellieraad Zeuthen er Herredsfoged, ligge i Riber Stift. Imidlertid er det underligt, om der skulle betales 6te og 10de Penge af en Arv, som gaaer fra Kiøbenhavn til Riber Stift i Jylland.

Jeg antager, at Arven var falden i Ribe, Fredericia, Colding eller en anden Bøje i Ribers Stift; monne der da skulde betales 6te og 10de Penge af en Arv, som forblev i det samme Stift, hvor den var falden, og maasske tilfaldt En, der kun boede et Par Mile fra det Sted, hvor Skiftet blev holdet.

Det er bekendt, at disse tvende Herreder, saavel som de øvrige i Thorninge Ehn, i det Geistlige hører under Biskopen i Ribe, men i det Verdelige under Amtmanden i Hadersleb og det Slesvigsk. Jeg antager, at denne Arv, isteden for den er tilfalden en Herredsfoged, var tilfalden en Præst eller Provst i samme Herred, og jeg ønskede at vide, om man kunde paastaae, at en Mand, der maatte rette sig efter Danske Lov, Forordninger og Kirke = Ritual, og ikke vidste af anden Lov at sige; der i sit Embeds Ferretninger, bestandig betiente sig af det Danske Sprog og ikke af noget andet, der erkendte Biskopen i Ribe, og i visse Henseende, Stiftamtmanden for sin nærmeste Overighed, der hørte under Ribe Provstmode, og Høieste = Ret i Kiøbenhavn, som hans competente Over = Retter, at en saadan Mand, siger jeg, skulde af een ham her i Riket tilfalden Arv, betale 6te og 10de Penge, som een uden Riket Boesiddende, der af Riket vilde udføre Arven. Dette lader noget paradox; men, naar Præsten eller Provsten bør være frie for, at betale 6te og Tiendepenge, saa synes Herredsfogden i samme Herred, med nogen Slags Feie, at kunne paastaae det samme.

Men, naar jeg og vil lade alt dette staae ved sit Værd, skient det i sig er af nogen Betydning, og afsiver Rationes decidendi, som just ikke ere at forklaste; og allene holde mig ved den Quæstion, om der bør erlægges 6te og 10de Penge af en Arv, som i Danmark tilfalder nogen, som boer i Hertugdømmet Slesvig, og feres derhen? da finder jeg samme Quæstion, for sig betraaet, meget problematiff, og drifter mig ikke til, at besvare den bekræftende, saa længe jeg intet haver andet at gaae efter, end den Danske Lov.

Det kommer an paa, hvorledes den Talemaade, uden Riket, som forekommer i Danske Lovs 5te Bogs 2det Cap. 76de Artikel, bør for-
staas

staas og forklares. Dersom man skulde fortolke den af en anden Talemaade, som forekommer i selv samme Artikel under fremmed Herskab; saa burde Slesvig, som er under vores allernaadigste Kongs og ikke under fremmed Herskab, ikke anses at være uden Riget. Det er bekendt, at Norge ikke i dette Tilfælde anses at være uden Riget.

Paa adskillige andre Steder, hvor den Talemaade: uden Riget, ellers i vores Lov forekommer, saasom 1ste Bogs 4de Cap. 12te Art. 5te Bogs 2det Cap. 4de Art. 5te Bogs 10de Cap. 3 Art 5te Bogs 14de Cap. 29de Art. ic. tvivler jeg om, at Slesvig anses at være uden Riget.

For 5 à 600 Aar siden, var der neppe nogen, som tvivlede om, at Slesvig horte til Danmark, og var et Stykke af Jylland, ligesom det og kaldes Sønder Jylland, og blev i den Henseende, sat imod Nørre Jylland.

Det er vist, at det, siden den Tid, saavel ved adskillige indfaldende Omstændigheder, som ved visse Foranstaltninger, der just ikke allestider have havt den allerbeste Grund i den allerrigtigste Statsklogskab, er mere adskilt fra Jylland og Danmark; men jeg ved dog ikke, om det er saaledes adskilt, at det ligesom kan siges at være uden Riget, og derudi sættes i Ligning med Lybsland.

Den allegerede 5 Bogs 2 Cap. 76 Art. i vores Danske Lov, er for saavidt 6te Penge angaaer, ganske tagen af Kong Christian den 4des Rescesses 2 Bogs 7 Cap. 2 Art. Da denne Resces udkom i Aaret 1643, var den gamle Jydske Lov den Lov, som næsten overalt i Danmark gjeldre og blev fulgt. Denne Jydske Lov var, og havde i 400 Aar været tilfælles for Nørre Jylland og Sønder Jylland eller Slesvig, hvor den endnu den Dag i Dag er, gjeldre, skient tillige med andre nyere Love. Det er værd at legge Mærke til, at da det først i Danmark blev fastsat, at der skulde betales 6te Penge eller erlægges en flette Part af den Arv, der blev ført uden Riget, stod Slesvig under den selv samme almindelige Lov, som de fleste eller største Proviindser i Riget. Det er altsaa ikke meget rimeligt, at man paa den Tid, under den Talemaade, uden Riget, og tænkte at indbefatte Slesvig.

Af alt dette synes i det mindste saa meget, at det just ikke kan anses for en afgjort Sag, eller som noget, der er uden for al Tvivl, at der skal erlægges 6te og 10de Penge af den Arv, som føres fra Danmark til Slesvig. Deraf følger atter, at man bør være saa meget mindre vanskelig i Henseende til dem, som i et enkelt Tilfælde gjøre allerunderdanigst Ansøgning om Befrielse derfor.

Det er ikke vel mueligt andet, end at saadant Tilfælde ofte tilforn maae være indruffet, saa man i Kammer-Collegium let kan have Underretning om, hvorledes dermed er forholdet, og hvad for Reskripter eller Resolutioner i den Henseende maatte gives.

Hos mig haver jeg antegnet, at der skal findes et Reskript af 18 Jan. 1671, der fritager saadan Arv, der føres fra Danmark til Hertugdømmet Slesvig, for at betale 6te og 10de Penge. At et saadant Reskript er til, er jeg ganske vis paa, men jeg er ikke tilfulde forvissat, om det er almindeligt, eller om det allene angaaer et enkelt Tilfælde. Da jeg har ladet eftersøge i Cancelliet og Cancellie-Archivet, findes dette Reskript der ikke; maaskee kunde det findes paa Kammeret, og mueligt vilde man deraf erfare, at det, som her tvistes om, allerede tilforn er afgjort.

For øvrigt maae jeg tilstaae, at om det ikke tilforn er skeet, saa har man Aarsag til at være vaersom udi, eengang for alle at afgjøre denne Qvæstion i Almindelighed.

Men, hvorledes dermed end tilforn maatte være forholdet, og hvad for Reskripter der end i den Henseende maatte gives, saa maae her saadanne specielle Omstændigheder, der alle ere til Fordeel for Cancellieraad Zeuthens Ansøgning, saa der er meere end tilstrækkelig Grund til, at samme bliver allernaadigst bevilget, og han saaledes befriet for at betale 6te og 10de Penge af den ham efter hans Broder afgangne Poul Christian Zeuthen tilfaldne Arvepart.

Alt hvad som herimod kan indvendes, er efter mine Tanker, at disse 6te og 10de Penge ikke tilhøre Hans Majestæt, men ere eengang for alle skienkede til Kiøbenhavns Sigt- og Sagefalds-Casse og Magistratens Løn,

og at Hans Majestæt aldrig bør disponere over det, som eengang tilforn i Almindelighed er skianket bort til andre.

Dette kunde og i sig have sin Rigtighed, naar det var udgiort, at der af denne Arv skulde betales 6te og 10de Penge. Men da dette er intet mindre end usfridigt, saa tænker jeg, at naar der spørges enten i Almindelighed, om der bør erlægges 6te og 10de Penge af den Arv, der føres fra Danmark til Heringdommet Slesvig, eller i særdeleshed, om disse Penge bør betales, naar Arven føres til et af de Herreder i det Slesvigske, som høre og staae under Riber Stift, saa kan det ikke tilkomme Kiøbenhavns Magistrat at afgjøre disse Questioner, men de maae lade sig nøie med det, som bestemmes enten i Almindelighed eller i særdeleshed i det forekommende Tilfælde.

Dette er efter mine Tanker den Waade, paa hvilken det her opstaaede Spørgsmaal best og beqvemst kan afgjøres, og det saaledes, at Rimelighed og Billighed derved tillige iagttages. Kiøbenhavn den 31 August 1764.

Herpaa har ingen Resolution kunnet faaes fra Kammeret.

CLIII.

Erklæring over en Forestilling af 5 Julii 1764 fra Amtmanden over Silkeborg Amt, tillige med en Correspondence mellem ham og Amtmanden over Skanderborg Amt angaaende følgende Tilfælde: En Mand boende i Skanderborg Amt, blev i Aaret 1763 beskicket til Skovrider i Silkeborg Amt, men blev ved at boe i Skanderborg Amt, og leiede allene et Kammer indtil videre paa Silkeborg Amt. Imidlertid, og inden han fik noget Huus paa Silkeborg Amt, døde hans Kone paa Skanderborg Amt, hvis Amtmand strax kom og forfælskede, og vil forrette Skiftet, hvilket den anden meener at tilkomme ham, da Manden, som Konen bør følge, havde sin Betiening derpaa Amtet, og altsaa bestandig burde være der tilfæde, det han og var, skint han der kun havde et Kammer, og ikke havde faaet noget Huus til Sie eller Leie.

* * *

Da man letteliq seer, at omendskiont Christen Bering over et Aar tilforn var beskicket til Skovrider paa Silkeborg Amt, saa havde

han dog der ikke endnu faaet noget Huus til Eie eller Leie, og var altsaa ikke flyttet derhen, da hans Kone, i deres forrige iboende Huus paa Skanderborg Amt ved Døden afgik; og Lovens 5te Bogs 2det Cap. 1ste Artikel tydelig nok viser, at det tilfalder Vriggheden paa det Sted, hvor een har havt sin Boepæl eller Tilholdssted, og er død, at forrette Skiftet; saa skulde jeg indstille, om Amtmanden over Silkeborg Amt Hr. Conferensraad Trappaud kunde tilskrives: At da den afdøde Skovriderkone bestandig har boet og er ved Døden afgangen i hendes og Mands forhen tilhørende Huus paa Skanderborg Amt, saa tilfalder det og, i Sølge Loven, Amtmanden over Skanderborg at forrette Skifte efter hende. Kiebenhavn den 1 September 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 19 November 1764:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Conferensraad og Amtmand Trappaud under 1 Decembris 1764 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLIV.

Erklæring over 1) et Brev fra Kammer-Collegium af 24 Decbr. 1763, hvorved de sende en Relation til dem af 19 Novbr. 1763 fra Amtmanden over Stavanger Amt, hvorved han beretter, at han i Sølge hans Instructions 23 Post (der befaler ham, i Henseende til, at Stiftamtmanden er saa langt borte, at have Indseende med hoed der foregaaer i Stavanger Bye, og derom at correspondere med Stiftamtmanden) har, for at hindre et Opløb, været nødt til at foranstalte, at Kornet blev solgt til Almuen af et Kartoi, der laae ved Byen, og tilhørte tvende Borgere Hoff & Mejer, som havde kocht det inde paa Landet omkring Byen, og efter Almuens Eigende vilde bringe det til Bergen, det han og strax har tilmeldt Stiftamtmanden, derhos han indstiller, om ikke hans Instructions 23 Post kunde fortiene at blive noget meere udvidet og noiere bestemt. Og 2) en Memorial fra bemeldte Hoff og Mejer af 3 Decembr. 1763, derudi de besvare sig over Almuen, som har nødt Byefogden til at sælge dem Kornet og Melet for een af dem selv sat ringe Priis, til Supplicanternes Skade, hvorfor de, til at erholde Erstatning hos Indvaanerne, een for alle og alle for een, udbede sig

sig tøvende Commissarier bevilgede, og at Vidner sine Exceptione fori, for Commissionen maatte fores. Tillegmed Vice:Statholderens Erklæring af 14 Julii 1764, som meener, at Hof og Mejer have begaaet Forprang, skont de derudi have en Byens Vedtægt for sig, og at det bør forblive ved Amtmandens Instrux, men Stiftamtmanden bifales at tilrettesætte Almuen; derhos han indstillter, hvorvidt det ansøgte Commissorium bør bevilges, da det vil foraarstuge megen Vidiløstighed og Pengespilde.

* * *

Det er underligt, at man i denne heele Sag ikke seer en Tøddel fra Stiftamtmanden, som dog er Hovedmanden, paa hvis Vegne og i hvis Fraværelse, Amtmanden har handlet, saa man ikke veed, hvorvidt han enten billigere eller misbilligere Amtmandens Foranstaltning; dog kan man af Vice:Statholderens Erklæring see, at derom er corresponderet med ham og maae af hans Siikienhed slutte, at han intet har imod det, som er foregaaet. Jeg troer og, at ligesom Amtmandens Hensigt har været gandske god, saa var det og gaaet stille af og uden Klage, naar det var forblevet ved hans Resolution, som ikke gik videre, end at de Kornvare, som fandtes i Jagten, skulde sælges til Indvaanerne efter Markeds: Priis, hvormed Eierne Mejer og Hoff mueligt havde været fornøiede; men Indvaanerne have tvunget Byefogden til at gaae videre, og at sælge dem disse Kornvare efter Bøgten og for den Priis, de selv fandt for gode at sætte derpaa, hvorved Kiebmændene mueligt ere fornærmede, og have taget Skade, som nok burde dem igjen erstattes; thi omendskiont de synes at have begaaet Forprang, saa have de dog havt en Slags Udkomst dertil, eller Anledning af den paaberaabte Byens Vedtægt, og overalt gav det ikke Almuen Udgang til at tage sig selv til Rette. Men skiont de maaskee kunde fortjene noogen Erstatning for lidte Skade, saa er jeg dog ikke for, at dem, til at erholde samme, skulde forundes et saadant Commissorium, som de have ansøgt mod den heele Almue, og alle Paagieldende, da det er let at begribe, hvad Vidiløstighed, Tid og Pengespilde sliet et Commissorium vilde foraarstuge, hvorved Reparationen nødvendig maatte blive ulige stærkere og vanskeligere at erholde, end den nu er, da den muelige

paa

paa en bequemere Maade kunde faaes, ved det, at de Kjøbende bleve formaadede eller forbundne at lægge noget til den af dem selv satte Priis, hvilket Byskjøden allerede befindes at have foreslaaet for de tvende Kjøbmænd.

Hvad Amtmandens Instructions 23 Post angaaer, da meener jeg med Vice-Statholderen, at det bør have sit Forblivende ved det, som derudi er fastsat.

Udføllige Amtmænd i Norge ønskede gierne at have noget mere at sige i Kjøbsederne, thi da de, de fleste Tider, boe i een i Amtet liggende Kjøbslød, saa kunne de ikke saa godt finde sig udi, at de der aldeles intet have at befale.

Jeg skulde saaledes formene: 1) At det ansøgte Commissorium ikke kan bevilges.

2) At Amtmanden kunde tilskrives: At den af ham søiede Anstalt blev bifaldet, og at det, i det øvrige havde sit Forblivende ved de Stiftamtmanden og ham, som Amtmand meddeelte alletnaadigste Instructioner; da Amtmanden i Overeenstemmelse med hans Instructions 23 Post, ved Correspondence med Stiftamtmanden, kan see at ordne og afgjøre, hvad, som i den Henseende, maatte eragtes nødvendig.

3) At Stiftamtmanden kunde tilskrives: At han havde usie at lade sig underrette, om de tvende Kjøbmænd Mejer og Hoff virkelig havde lidt Skade ved det, at de dem tilhørende Kornvare, mod deres Villie, vare af Jagten solgte til Indvaanerne, paa den Maade og for den Priis de selv satte derpaa, saa at Kjøbmændene ikke havde faaet deres Indkjøbspriis og de paa Transporten anvendte Omkostninger godtgjorte; og isald han erfarede, at de virkelig havde taget Skade, (thi om Fordeel spørges ikke,) maatte han see at mægle disse tvende Kjøbmænd, og dem blant Indvaanerne, som Kornvarene vare solgte til, saaledes imellem, at disse sidste lagde saa meget til den af dem selv satte Priis,

Pris, saa de første, nemlig Kjøbmændene, derved kunde blive Stadesløse, skiont de ikke havde Fordeel derpaa.

4) At Stiftamtmanden blev reskribet, efter Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzons Erklæring angaaende at ivertsette og advare vedkommende Indraanere i Stavanger, som herudi have taget Deel, med Tillæg: At Deres Majestæt for denne Gang, allernaadigst vilde estergive dem deres Forbrydelse og den dermed velforcierte Straf, imod at de holde Lierne af de borttagne Kornvare, Kjøbmændene Anders Mejer og Jørgen Hoff Stadesløse, og lagde saa meget til den, af dem selv, paa disse Vare satte Pris, saa at ei allene Indkjøbs-Prisen, men og de paa Transporten og Indkjøbet med videre anvendte Omkostninger, bleve disse tvende Kjøbmand godtgjorte.

Imod, at man neger disse tvende Kjøbmand Commissarier, synes det billige, at man nogenledes sørger for deres Stadesløsholdelse, hvilken de neppe kunde erholde ved almindelig Lands Lov og Ret, ligesom man ei heller af det Indkomne kan erfare, hvorvidt den dem tilseiede Fornærmelse eller Skade strækker sig, og hvor stor Forskiel der var imellem den af dem selv satte Pris, som forudsatte Løndemaal, og den Almuen siden fandt for godt at sætte, efter Vægten. Kjøbenh. d. 3 Sept. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik Skrivelse under 15 December 1764 fra Geheimeraad Thott til Amtmanden Oberst-Lieutenant Lachman.

CLV.

Erklæring over et dito Brev fra Kammer-Collegium af 11 Februarii 1764, hvorefter de sende et Brev til dem af 14 Jan. 1764 fra bemeldte Amtmand i Stavanger, hvorudi han i Henhold til forrige, paa Bønderne der i Amtet, deres Vegne, forestiller adskillige Besværginger, saasom: at alle de, der boe 3 Mile nær Stavanger, maae der indbringe deres Producter, hvor de faae dem meget slet betalte, og derimod dyrt maae betale det, de vilde kjøbe, hvortil

kommer, at Veien, og især den sidste Wiit er heel besværlig, at Bønderne maae sælge deres Kornvare til Kjøbmanden efter Vægten, og igien kjoibe dem efter Maal, hvorved de tabe $\frac{1}{2}$ Deel; at Bønderne maae betale deres Afgifter efter Christianslands Capitelstaxt, som er langt heiere, end Kornet hos dem gi-lder. I den Henseende han indstiller, om ikke Borgerne i Stavanger burde modtage Kornet af Bonden efter Christianslands Capitelstaxt, og om der ikke maaatte blive sat en Commission til at forebygge den Uvisshed og Uorden mellem Borger og Bonde, da han merker, at Bønderne blive alt meere og meere forarmede. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 14 Julii 1764, som gaaer ud paa, at der ved disse Poster intet er at giøre, men at det faaer forblive ved det, som hidindtil har været Brug. Hvilket alt Kammer-Collegium overlader til det Danske-Cancellie, som derhen hørende.

* * *

Man er ilde færen med at give Betænkning i slige Tilfælde, hvor man seer en kiendelig Misbrug og deraf skydende Uleilighed til Besværing og Tab for Almuen, men ikke har Underretning om, hvad der først hæ givet Anledning til saadan Misbrug, og mueligt siden gjort den nødvendig, og endnu mindre om Maaden, paa hvilken den kunde hæmmes og forebygges; og om man end selv kunde udfinde noget, som synes at kunne bidrage dertil, saa understaaer man sig ikke at foreslaae det, da man af Mangel paa tilstrækkelige Efterretninger, ikke kan vide, hvad for Uleilighed saadant igien kunde medføre, og hvad for Vanskeligheder der mueligt ville møde ved Iverksættelsen.

Ammanden har paa Almuens eller Bøndernes Begne, fremsat visse Besværinger, som for største Deelen synes at være af nogen Betydning; men han har ikke været saa lykkelig at udfinde Midler derimod. Hvad Stiftamtmanden siger dertil, ved man ikke, og Vice-Statholderen synes, mod hans Eedvane, noget løslig at have behandlet denne Materie.

At Bonden og Landmanden, paa 3 Miles Omkreds omkring Stavanger, ere forbundne til, der at henbringe og sælge deres Producter, om end skjønt de der faaer dem langt slettere betalte, end deres Naboer uden for denne Strækning, som have Frihed at henbringe deres Producter, hvor de vilke, faaer dem betalte i de andre Kjøbsteder, det er baade ubilligt, og haardt.

Det

Det bliver saa meget haardere ved det, Ammanden end videre erindrer, at de der langt dyrere end paa andre Steder maae betale det, de trænge til, og igien ville kiebe af Kiebsmanden. Dette sidst kan man saa meget bedre troe, som det skyder af, eller følger med det første. I den Kiebstæd, hvor Landmanden faaer sine Producter stættest betalt, der maae han i Almindelighed dyrest betale, hvad han igien vil kiebe ind; begge Deele have een og den samme Grund, nemlig, at Handelen paa et saadant Sted, ikke drives med Concurrence og Industrie, men allene paa en søvnagtig Maade forsettes ved Twang eller en Slags Nødvendighed.

Vist er det, at Landmanden omkring Stavanger haver denne Byrde tilføelles med adskillige andre Steder i Norge, som ligge i en privilegeret Kiebstæds Omkreds. Jeg haver derom vidtsøftigere og i Almindelighed nyttret mine Tanker i min allerunderdaniqste Erklæring over det til Cancelliet, fra den dertil anordnede Comission, indkomne Forslag til nye Privilegier for Christiansands Bye, hvilken om jeg ret mindes, endnu hviler i Deconomie-Collegium.

Men det, som derudi gier Landmandens Wilkaar endnu stettere i Stavangers District, end paa adskillige andre Steder, er det, som Amtmanden ligeledes erindrer, at den ved Byen nærmeste Mill er saa besværlig, at det ei er mueligt at føre meere end en Tonde Kornvare paa en Hest, og at de Bønder, som boe 3 Mile fra Byen, behøve i det mindste tvende Dage til at reise denne Wei.

Man kan begribe, at en Tonde maae og skal blive edelagt, naar han i een eller tvende Dage maae bruge en Hestes og Karls Arbeide for at bringe en Tonde Kornvare til Kiebsteden, og naar han endelig har bragt den derhen, kun faaer den stet betalt, og derimod dyrt betaler det, han igien vil kiebe. I den Henseende synes det og meget rimeligere, at det blev Kiebsmanden tilladt, en Mill fra Byen at inodtage de Kornvare, han havde kiebt af Bonden, og derudi haver mueligt den paaberaabte Byens Bedrægt sin Grund. Men dette er det, de øvrige Indvaanere i Byen skriqe imod. De vilqe at Bonden, af denne Besværlighed uagtet, skal være forbunden til, at bringe sine Producter til

Byen og der sælge dem, for hvad de finde for godt, at byde ham for dem, da han ikke, uden ligesaa stor Besværlighed, kan bringe dem tilbage. Dette er just den samme Aand, som haver tilsagt og styret det forhen ommeldte Forslag til Privilegier for Christiansands Bye. Jeg troer, den maae herske langs Vestkysten i Norge.

Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzon formener, at naar Bonden kan sælge og købe til og hos hvem han vil, saa borefalder denne Klage af sig selv, og Bondens Vilkaar blive ikke værre i Stavanger, end i de andre Kjøbsteder i Norge.

Dette var og i sig ganske rigtigt, naar Stavanger var en Bye, hvor Handelen blomstrede, og hvor der var Mængde af Kjøbmand. Men en saadan Bye forlanger ikke at betiene sig af denne Tvang. Den har en anden Maade, paa hvilken den forbinder og tvinger Folk til at komme til sig, for at sælge og købe, nemlig, ved at betale godt, at give gode Vare og godt Kjøb. Saadant viser, at Handelen der blomstrer. Havde disse Bønder Bergen for sig, isteden for Stavanger, vare de ikke at ynke. Derimod forestiller Amtmanden Stavanger, som en Bye, hvor der er saare liden Handel, og altsaa kun faae Handlende. Naar disse faa Handlende stikke Hovederne sammen, kunne de sætte hvad Pris de vilde for Bonden, saavel i Henseende til det han skal sælge, som det han maae købe.

Da nu Bønderne paa Jædderen eller omkring Stavanger, desuden efter Amtmandens Beretning ere saa fattige, at de sidst i forrige Aar, ikke have kunnet betale den allernaadigst paabudne Extra-Skat, saa er det Umagen værd at overlægge, om de paa nogen muelig Maade, kunde være at understøtte, paa det de ikke reent skulde tabe Modet.

Naar man over det forhen ommeldte Forslag til Privilegier for Christiansands Bye, haver hørt vedkommende Collegiers Betænkning, og samme da kommet under Betragtning, vil det tillige blive undersøgt om disse faa kaldte Circumferencer, (som lægge Baand paa Industrien, og ophæve Handelen) ikke kunne ophæves, og Bonden overalt i Norge tillades, at bringe sine Vare og Produkter til hvilken Kjøbstad, han fandt for godt,

og der igien forsyne sig med hvad han behøvede til hans Huusholdning og Haandterings Fortsættelse.

Hvorfor Bonden i Stavanger skal sælge sine Kornvare til Kiøbmanden ved Vægt, og Kiøbmanden igien sælge dem ud ved Maal, det kan jeg ikke begribe, men skulde tænke, at det i Stavanger ligesaavel som ellers overalt i begge Rigerne burde forholdes efter Forordningen om Vægt og Maal af 10 Jan. 1698, som vil, at alle Slags Korn og Frugter skulde maales med Korutønden.

Den 3die Besøring Amtmanden fremsætter, bestaaer derudi, at Bonden der omkring maae betale sin Landskyld ic. efter Christiansands Capitelstaxt, da han i Stavanger ikke erholder nær saa meget for sine Kornvare. Ligesom det Middel just ikke fortjener Bisfald, hvilket Amtmanden derimod fremsætter, og som bestaaer derudi, at Kiøbmændene og andre i Stavanger, som trængte til Bondens Kornvare, skulde forbindes til at betale ham samme efter Capitelstaxten, hvilket ligesvem strider imod de Princips, som bør følges i Handel og Wandel, hvis Siel er Frihed og Concurrence, og som ikke taaler noget, der har Anseende af Tvang; saa troer jeg og, at denne Besøring ikke i sig er saa vel grundet, som de forrige.

Dersom Bonden i Stavanger District maae betale sin Landskyld efter Christiansands Capitelstaxt, saa kommer det uden Tvivl deraf, at de i Folge deres Fæste eller Bøxelbreve, er forbundne til, at levere Landskylden i Christianssand, thi dersom de efter Bøxelbrevene skulde levere Landskylden i Stavanger, kunde saadant ikke paastaas af dem.

Det gaaer i den Henseende med dem, som med Bønderne i Sieland, hvor Prisen paa Kornvare om ved Callundborg, Elagelse ic. gierne er 1 à 2 Mk. mindre, end i Kiøbenhavn, og efter Capitelstaxten; men dersom en Bønde, der boer paa de Steder, er, efter hans Fæstebrev, forbunden til at levere sin Landskyld i Kiøbenhavn, maae han gjøre det eller betale den efter Capitelstaxten. Er han derimod efter Fæstebrevet kun forbunden til at levere den i nærmeste Kiøbstad, kan ikke videre paastaas af

ham, end samme Steds almindelige Priis, eller det saa kaldte Kirkeskiøb medfører.

Det Middel, som Ammanden tilsidst og i Almindelighed foreslaaer, at der maatte blive sat en Commission, som paa beste Maade kunne rette den Uvished og Uorden imellem Kiøbmand og Bønde, kan jeg ei helter bifalde.

Det ofte tilforn ommeldte Forslag til Privilegier for Christiansands Bøye med videre, som kommer fra en heel anseelig Commission, hvor alle de fornemmeste Embedsmænd i og omkring Christiansand vare befalede at indtræde, kan tiene til Bæviis paa, hvad man kan love sig af en saadan Commission, og hvortidet der ofte kan agtes paa dens Forslag.

Det var let at anordne Commissioner, naar man kun alletid paa Stedet vidste at treffe Folk, som forstode og havde Indsigt i den Ting, der skulde afhandles; men, naar det angaaer Oekonomien, finder man ofte de fleeste Kongl. Berientes Indsigt derudi overmaade indskrænket. Det er i den Henseende jeg nogle Gange forhen har ønsket, at denne Videnskab maatte i Almindelighed blive noget meere studeret hos os, saa at endog anseelige Embedsmænd ikke saa jevnlig skulde befindes, derudi at anstøde mod de allerførste Grunde, eller det saa kaldte *A. B. C.*

Efter sliige Omstændigheder skulde jeg indstille: Om Hr. Geheime raad og Vice-Statholder Benzou kunde tilskrives: Efter indhentet Underretning fra alle Vedkommende, at indberette: 1) Om der kunde være noget imod, at de i Stavanger ligesom ellers overalt bleve befalede at holde sig Forordningen af 10 Jan. 1698 angaaende Vægt og Maal efterrettelige, saa at Kornvare der i Byen ved Indkjøbningen ligesaavel som ved Udsælgningen ikke bleve veiede, men maalte med Korntønde, Skieppe &c.

2) Om det ikke skulde eragtes nyttigt og tjenligt til at hjælpe Bønderne paa Jedderen og omkring Stavanger paa Fode, og hvad der fornemmelig maatte være imod, at det blev de Stavanger paa 3 Mile nær boende Bønder og Landmænd tilladt, paa samme

samme Maade, som de der boe længere borte, at henbringe deres Producter og Vare til hvilken Kjøbstæd, de sandt for gode, for der at sælge dem, og igien indkøbe, hvad de maatte behøve. Da det forstaaer sig selv, at de dog alletider helst gaae til Stavanger, der ligger dem saa ulige nærmere, naar Forskiellen paa Indkøbs og Udsalgningspriserne, i den og de andre Kjøbsteder ikke er alt for stor og fiendelig.

3) Da Veien til Stavanger, men især den nærmeste Miil ved Byen, skal være meget vanskelig og besværlig, om det da ikke maatte evagts tienligt, for at befrie Bonden fra at føre hans Vare denne besværlige Miil, at det blev Borgerne eller de Landslende i Stavanger tilladt, en Miil fra Byen at modtage de Kornvare, de købte af Bonden. Kjøbenhavn den 6 Sept. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 November 1764.

Expederes efter General-Prokureurens Erklæringer.

Herefter blev under 7 Junii 1765 udiærdiget Kongelige Befalinger til Geheimeraad og Stiftamtmand Adeler, Geheimeraad og Stiftamtmand Cicignon samt til Oberst-Lieutenant og Amtmand Lachman.

CLVI.

Var til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 1 Maji 1764, derudi de berette, at blant det Strøe-Gods i Norge, som i forrige Tider er solgt fra Kronen med de Friheder, som ellers ifkun følge privilegerede Godser, er Stor-Hammer i Wangs Sogn paa Heedemarken, som nu tilhører Frue Jentoft. Da det var erfaret, at hun havde afhandlet det største af det til Hammer hørende Gods, paastod man, at Sigt og Sagesald (som udtrykkelig nævnes i Skiodet) paa de afhandlede Stykker burde hjemfalde Hans Majestæt; men hun indbender derimod, at hun har forbeholdt sig Sigt- og Sagesald derover, som hun fremdeles udøver. Da nu Lovens 5 Bogs 3 Cap. 34 Art. bifalder denne Paastand, og hun derimod indbender, at hun besidder denne Rettighed, ikke fordi Hammergaard nogenstinde har været en complet frie Sædegaard, men fordi Rettigheden har været hende tilskiodet; og dette Tilfælde eksisterer paa flere Steder, saa udbede de sig General-Prokureurens Betænk-

Betænkning, om en Eier, der besidder Jordegods med Sigt- og Sagefald, og deraf afhænder en vis Deel, hvorover han forbeholder sig denne Rettighed, er berettiget til at udøve den paa de afhændede Stykker, eller og, om Sagefaldet i saadant Tilfælde er Hans Majestæt hjemfalden. Med Brevet fulgte Copie af Etiodet, og en Memorial fra Fru Jentoft af 28 Martii 1764, derudi hun klager over Fogderne, beraaber sig paa Etiodet, som er uden Reservation eller Indskrænkning, og som hun ikke har handlet imod. Derhos hun forestiller, at der er bundet meget ved, at disse Gaarde ere bortfulgte, som laae langt fra Hammer til at gjøre Arbeide, og bleve forhen slet dyrkede af en Leilending, men nu ere anseelig forbedrede, efter at de ere komne i Selveieres Hænder, der have af udyrkede Steder gjort grødefulde Aigre og frugtbare Enge, saa hun nu gierne vilde give dobbelt for dem, om det var hende tilladt at indløse dem; hvilken Forbedring, som var let at see forud og har været det, der fornemmelig har bestemt hendes sal. Mand til at afhænde dem.

* * *

Ligesom begge Rigers Love, nemlig Danske og Norske Lov, ere ganske eenstemmige og ligelydende i den Materie om Sigt- og Sagefald, (der kan ansees, som en Levning af den gamle Rettighed, Hals og Gaard, som Udelen var og er tilstaaet over deres Bønder og Læuere,) saa er og denne Rettighed i sig den samme, og af samme Beskaffenhed i begge Rigerne, skient den in praxi, synes noget forskiellig og at udøves paa adskillige Maader, i Henseende til Jordegodsfers ulige Beskaffenhed og Inddeelsning.

Begge Love sætte forud, at Sigt- og Sagefalds Ret over begge Rigerne tilhører Kongen og Kronen. Deraf flyder, at ingen kan eie eller øve denne Rettighed, uden den, til hvilken den af Kongen er overladt og afstaaet, saa at enhver, som vil bruge og betjene sig af Sigt- og Sagefalds Rettighed, er forbunden til at vise, at han haver saadan Adkomst dertil.

Denne Overlædselse eller Afstaaelse, og deraf flydende Adkomst, er enten almindelig, som haver sin Grund i de visse Stænder, visse Personer eller visse Eiendomme forundte Privilegier, eller og særdeels, som haver sin Grund i een eller anden speciel Contract.

Efter

Efter begge Rigers Love, kan enhver Privilegeret som eier en frie adelig Sædegaard, paa det dertil hørende Gods, eue Sigt- og Sagesfalds-Rettighed. Her udfordres tvende Egenfkaber, den ene hos Personen, at han skal være Adel eller lige med Adel privilegeret, den anden hos Tingen, at det skal være en frie adelig Sædegaard; saa at dette er tildeels et Privilegium Personale, som hænger ved Personen, tildeels et Privilegium reale, som hænger ved Tingen, skjønt begge Dele have sin Grund i de Adelen forundte Privilegier.

Saa snart disse tvende Rettigheder ere samlede, kan en Eier bruge Sigt- og Sagesfalds-Rettighed, og det hvad enten den er ham tilskjødet eller ei, hvad enten den findes og er nævnet i hans Skjøder og Udkomst eller ikke, da han dertil ikke behøver anden Udkomst, end den han haver i Loven, og de i Loven fastsatte og forundte Privilegier.

Men deraf flyder og, at den ikke i mindste Maade maae udstrækkes videre, end Loven tillader, og at saasnart nogen af de i Loven udfordrede Egenfkaber fattes, saa bortfalder Udøvelsen af denne Rettighed, og den tilhører Kongen allene.

Det er klart, at den, der paa saadan Maade, og allene efter saadan Udkomst besidder Sigt- og Sagesfalds-Rettighed, ikke kan sælge noget af Godsset, og forbeholde sig Sigt- og Sagesfalds-Ret dertil, men at saadan Reservation er aldeles ulovlig og ugyldig, da det er, som Eier af Godsset, at dette Privilegium er ham forundt, og det bortfalder, saasnart hans Eiendomsret ophører.

Ligesom saadan En ikke kan sælge noget af Godsset, og forbeholde sig Sigt- og Sagesfalds-Ret dertil, saa kan han ei heller sælge det med denne Rettighed. I det mindste bliver denne Clausul i det af ham udgivne Skjøde unyttig og uden Virkning; thi sælger han Godsset til en Privilegeret, som eier en frie adelig Sædegaard, hvilken han kan lægge det under, saa kan han i Følge af Loven bruge Sigt- og Sagesfalds-Ret derved, enten det staar i Skjødet eller ei.

Sælger han det derimod enten til en Uprivilegeret eller til en Privilegeret, som ikke eier en frie adelig Sædegaard, saa kan det ikke nytte en

saadan Kjøber, at Sigt- og Sagesald nævnes i hans Skøde, siden han, samme uanseet, ikke kan benytte sig deraf, saalænge de i Loven fastsatte Requisita fattes.

Overalt burde den Sigt- og Sagesalds-Rettighed, som besiddes paa denne Maade, og allene efter denne Udkomst, ikke nævnes i Skøder og ved Afhændelser, siden den bestemt at tale, ikke er overladt til Eiendoms, men allene til Brug per modum Privilegii, og Loven altid skal vise, hvem der kan benytte sig af saadant Privilegium eller ei.

Derfor en saadan Eier bliver saalænge ved at bortselge af sit Bøndergods, at hans Hovedgaard derved, formedelst Mangel af det behørigte Hartkorn Bøndergods, bliver ufrie, saa taber han recnt sit Sigt- og Sagesald saavel til det Bortsolgte, som til det Tilbageblevne, og samme tilhører Kongen, og bør udeves af Kongens Foged paa Kongens Vegne.

Sælger han Gaard og Gods til en Uprivilegeret, tabes iligemaade Sigt- og Sagesalds-Rettigheden, skient Gaarden er frie og complet, men oplever igjen, saasnart denne nye Eier faaer en Karakter.

En ganske anden Sag er det med dem, som besidde Sigt- og Sagesalds-Rettighed, ikke i Følge af de almindelige i Loven fastsatte Privilegier, men paa Grund af en eller anden særdeelses og derhos lovlige Contract. Af hvilken Beskaffenhed deres Sigt- og Sagesald er, skal Contracten udvise, og saalænge den taler, kan man ikke bestemme eller indskrænke Rettigheden efter Loven og Privilegierne. Her henhører fornemmelig de, som have tilkjøbt og tilforhandlet sig denne Rettighed af Kongen og Kronen, og derpaa erholdt lovlige Skøde og Udkomst.

Hvorvidt saadant deres Sigt- og Sagesalds-Rettighed strækker sig, og paa hvad Maade de besidde den, det skal Skødet udvise, som den Lov der allene skal dømmes efter, saavidt den gaaer.

Derfor Skødet indeholder visse Indskrænkninger, bør de ikke tages, men dersom Skødet for saavidt denne Rettighed angaaer, er lige frem og uden al Indskrænkning, saa haver den Kjøbeude derved faaet Sigt- og Sagesalds-Rettigheden til Eiendom, og kan frit raade over den, som over anden hans Eiendom, ved at sælge, pantsætte, afstaae og afhænde den,

den, med videre. Saa længe han ikke dermed foretager sig noget, som strider imod det Skiede, han eller hans Formand af Kongen og Kronen have faaet, saa er hans Foretagende loovligt og reumæssigt, alt i Følge den Ret enhver haver til at foretage sig med sin Eiendom; hvad han vil; da Eiendoms-Ret just er en Ret at raade over en Ting efter min frie Villie, og at gjøre med den, hvad jeg finder for godt.

Udi dette Tilfælde finder jeg afgangne Justitiraad Jentofts Enkefrue Christina Sophie Wagel at være. Der er ingen Spørgsmaal om, at hun jo til Hammer Gaard og Gods har loovlig Udkomst, og besidder det med samme Rettighed, som hendes Formand, der have kiebt det af Kongen og Kronen. Utsaa skal hendes Rettighed, saavel til Gaard og Gods, som til Eigt og Sagesald bedømmes og bestemmes af det Skiede, heiløvs lig Ihusommelse Kong Christian den 5te derpaa haver udgivet den 28 April 1675. Udi dette Skiede nævnes udtrykkelig Eigt, og Sagesald, og denne Rettighed er Kieberen skiedet paa samme Maade, som Gaard og Gods uden allermindste Indskrænkning. Utsaa har Kieberen derved faaet Eiendomsret saavel til Gaard og Gods, som til Eigt og Sagesalds Rettigheden, og denne Eiendomsret har han i Følge Skiedet været berettiget til at afstaae og overdrage til hvem han vilde. Ligesom det stod til ham, enten at sælge Gaard og Gods under Eet, eller at sælge et Stykke deraf efter det andet, og een Bondegaard efter den anden, saa berøede det og paa ham, enten at sælge det med alle de Rettigheder og Hertiligheder han havde bekommet det med, eller at forbeholde sig nogle af disse Rettigheder og Hertiligheder, og i Særdeleshed Eigt og Sagesald.

Havde han solgt enten heele Godset eller visse Bøndergaarde med Eigt og Sagesald til en anden, saa havde Kieberen derved faaet loovlig Udkomst, ligesom til Godset, saa og til Eigt og Sagesaldet, og det hvad enten han var privilegeret eller ei; siden hans Udkomst og Rettighed dertil ikke skulde søges i Norske Lovs 5te Bogs 3die Capitels 34 Artikel, (som her, for saavidt Udkomsten angaar, intet har at bestille,) men i det Kongelige Skiede, som ikke indeholder nogen saadan Indskrænkning.

Nu derimod, da Eieren har fra Godset bortsolgt visse Bøndergaardde, men derhos forbeholdt sig Sigt- og Sagesalds-Rettighed derover, saa spørges: om hun er berettiget til at øve Sigt- og Sagesalds-Rettighed paa de afhændede Bøndergaarde, eller om denne Rettighed ikke i dette Tilfælde er Hans Majestæt hiemfalden?

Da Kongen engang, for Sølv og Penge, har bortsolgt denne Rettighed og bortskjædet den, uden nogen Slags Indskrænkning eller Reservation; saa kan den umulig igien tilfalde Kongen, uden ved en Forbrudelse, efter foregaaende Lov og Dom. Altsaa opløser denne Qvæstion sig igien i en anden Qvæstion, nemlig: om Frue Jentoft, ved den af hende sluttede Contract og tagne Reservation, har forbrudt Sigt- og Sagesalds-Rettighed til de bortsolgte Gaarde?

Mig er ikke nogen Lov bekiendt, som hun skulde have handlet imod, eller, som forbyder at bortselge nogle Bøndergaarde, og derhos forbeholde sig Sigt- og Sagesalds-Ret dertil. En saadan Lov kunde maaffes være rimelig og have sin Nytte, men saalænge den ikke haves, kan ingen siges at forsee sig derimod og endnu mindre straffes derfor. Dersom og en saadan Lov var til, saa saldt Sigt- og Sagesalds-Rettigheden derfor ikke til Kongen, med mindre det i Loven udtrykkelig var fastsat, at denne Rettighed i saafald skulde være confisceret.

Men da ingen saadan Lov gives, saa kan Frue Jentoft ikke siges at have forseet sig derimod, eller derved at have forbrudt noget, men den af hende sluttede Contract, som ikke er imod Loven, ber i Følge Norffe Lovs 5te Bog 1 Cap. 2 Artikel, i alle dens Ord og Punkter at holdes.

Ligesom dette er i sig ret og billigt, og har sin gode og tilstrækkelige Grund i Contracters og Skjøders Natur og Besskaffenhed, saa bestyrkes det og ved de Argumenter Frue Jentoft i hendes Memorial har besraabt sig paa.

Man erfarer deraf, at Hammer-Gaard tilforu, og førend den blev bortsolgt fra Kronen, ikke har været en frie adelig Sædegaard, hvoraf følger, at Sigt- og Sagesalds-Rettigheden ikke er solgt dermed, som noget,

noget, der naturligviis hørte dertil, (hvilket desuden ikke kunde antages, saa længe derom intet blev meldt i Skiedet,) men som noget, der udryffeligt var betinget og betalt.

Deres Excellence og høisærede Herrer tilstaae selv, at man har Exempler paa, at Personer, som ere ubetydeligt Jordegods i Norge, have dog Sigt- og Sagesalds-Rettigh.d paa samme Gods, og at andre, som slet intet Gods ere, ere blevene Eiere af Sigt- og Sagesaldet i et vist District, hvilket atter viser, at det ikke kan være forbudet, at adskille Sigt- og Sagesalds-Rettighed til et Gods, fra Eiendoms-Ret over Godset.

Det kan ikke vel feile, at jo slige Exempler jævnlig maae forekomme i Nordlandene, da heiløslig Jhufommelse Kong Friderik den 3die i Aaret 1666 eller saa omtrent, til een navnlig Tochim Jrgens skal have solgt Nordlands Amt, (hvor der ikke er een eneste frie adelig Eadegaard) eller stor Deel deraf, med Sigt- og Sagesald over det heele Amt. Denne Jrgenses Arvinger og Efterkommere have siden solgt et Stykke til Een, og et andet til en Anden, nu solgt et Stykke med, nu uden Sigt- og Sagesalds-Rettighed, nu solgt Sigt- og Sagesalds-Rettigheden over et større Stykke til Een, nu over et mindre Stykke til en Anden, uden at det nogenstinde er bleven disse Sigt- og Sagesalds-Eiere formeent at udøve den Rettighed, de saaledes have tilforhandlet sig, ligesom det ei heller vel kunde paa-staaes, saalænge det til Jrgens udgivne Skiede intet meldte derom, at Sigt- og Sagesalds-Rettigheden ikke kunde udøves uden af den, der besad det heele Amt.

Men, saasnart det ikke behøvedes, at Een skulde besidde det heele Amt, for at øve Sigt- og Sagesalds-Rettigheden, saa kunde det være ligemeget, enten han besad et større eller et mindre Stykke Jordegods, siden der i Amtet ingen frie adelig Eadegaard findes (hvilket Niemanden ved en anden Leilighed haver erklæret) og Doven, i dette Tilfælde, ikke veed af anden Distinction at sige, end mellem frit Gods eller en frie adelig Eadegaard, og andet Gods, som ikke haver saadan Frihed.

Om slige Exempler enten paa dem, der besidde lidet og ufrit Gods med Sigt- og Sagesalds-Rettighed, eller paa dem, som ikke ere Godset,

men dog have Eigt- og Sagesalds-Rettighed dertil, hvilket ere saa lærnlige i Norge, og forekomme i Danmark, skal jeg ikke kunne sige, men skulde snart tvivle d. rom, da det er let at begribe, hvorfor Eigt- og Sagesalds-Rettigheden baade er af større Betydning, og mere er søgt i Norge end i Danmark.

I Danmark ere de fleste Bønder Fæstebønder, hvis Eiendomsret er meget indskrænket, og blant disse Fæstebønder ere igjen de fleste Høveries bønder, somielden eie mere, end Huusbonden gjør Fordring paa, og hvortil han frem for andre formeener sig berettiget. Eigt- og Sagesalds-Rettighed over saadanne Bønder, saasnart den besiddes af en anden privat Person end Huusbonden, kan snarere ansees som en Byrde, end som en Fordeel, saa det ikke er at undre over, om ingen har tænkt paa, at erhverve samme.

Derimod i Norge ere de fleste Bønder Selveierbønder, hvilke, enten de eie lidet eller meget, saa besidde de det med en uindskrænket Eiendomsret, saa at den, der har en Fordring paa dem, ikke kan af andre hindres fra at nyde det, kan fordrer, og har Ret til at fordre. Dertil kommer, at i Danmark høre de fleste Bønder til frie adelige Sædegaarde, hvis Eiere, saasnart de ere privilegerede, desuden i Følge Loven nyde Eigt- og Sagesalds-Rettighed, da derimod i Norge kun findes saae flige Gaarde.

Udsaa, omendskiont Eigt- og Sagesalds-Rettigheden i sig er den samme, og har den samme Grund i begge Rigerne, saa gjør dog Jordes gudsrets ulige Beskaffenhed og Inddeling, at den ansees med ganske andre Dine og af langt anden Betydning i Norge end i Danmark.

Endelig, ligesom det hidindtil er viist, at afgangne Justitiraad Jentofts Enke, udi det hun her paastaar, baade haver Ret og Billighed paa sin Side, og at vedkommende Fogder (skient deres Hensigt mueligt kan have været god) aldeles ingen lovlig Adkomst have havt til at gjøre hende hendes Eigt- og Sagesalds Rettighed stridig, saa er det og af nogen Betydning og værd at legge Mærke til, som hun, i hendes Memorial til Kammer-Collegium, af 28 Martii h. a. erindrer og erklærer, at den af

af hendes salig Mand og hende skete Afhændigelse, har sigtet til det almindelige Beste, og virkelig er bleven til Fordeel for Landet og Riget; da den Jord og Grund, som tildeels laae reent udyrket, og tildeels blev slet og ilde dreven, medens en Leilanding besad Gaarden, er bleven forandret til grødesfulde Aagre og frugtbare Enge, siden Gaarden kom i en Selveiers Hænder og af ham blev dyrket og brugt.

Det, hun her melder, er saa meget mere troligt, som det i sig haade er rimeligt og naturligt, og kommer overceens saavel med de adskillige Besiddelses- Maaders Natur og Beskaffenhed, som med de Erklæringer, jeg ved en anden Leilighed, har seet fra adskillige Kongelige Botiente i Norge. Det er ikke vel uueligt andet, end at en Gaard, *coeteris paribus*, maae blive bedre behandlet, og en Jord bedre dyrket af en Eier, end af en Leier eller Fæster.

Hvad for en utroelig Virkning Eiendomsret i slige Tilfælde haver, det kunne vi lære af adskillige Exempler saavel hos os selv, som hos andre Nationer.

De fleeste Forandringer, som foretages ved en Jord, der hidindtil har været udyrket og uden Nytte, for at giere den nyttig og brugbar, ere af den Beskaffenhed, at de i Begyndelsen forarsage Udgifter og Omkostninger, da derimod Nyttens og Fordeelen først kommer og mærkes siden, efter kortere eller længere Tids Forløb. Det er ikke vel at formode, at en Leilanding eller Fæster skulde giere slige Udgifter, paa det at hans Eftermand, som han ei engang veed, hvem bliver, deraf kunde høste Fordeel. Han veed ikke, om han arbejder for sig selv eller for andre, og omendsskiønt Gaarden forbedres, saa selger dog ikke deraf, at hans Bilkaar blive bedre. Derimod er en Selveier vis paa, at han arbejder for sig og sine, og at, naar Gaarden, som er hans Eiendom, bliver bedre og meere værd, saa bliver hans Bilkaar og Formue forbedret. Altsaa kan man rimeligviis vente det af ham, naar han allene forstaaer sit eget Beste, som man ikke kunde formode af den anden, skiønt han havde samme Indsigt.

Deraf finder, at naar man vil see paa det almindelige Beste, og det som virkelig er Kongens og Landets Fordeel, saa har man i alle Maader og saavidt mueligt Anstod til at nyde og befordre den Contract og den Handel, hvorved enten en Leilending eller Fæstebonde forvandles til en Selveierbonde, eller den Gaard, som tilforn har været besiddet og brugt af en Leilending eller Fæstebonde, efterdags bliver besiddet og brugt af en Selveierbonde; saa at, ligesom Frue Jentoft haver Ret og Villighed for sig, saa ere og de af hendes sal. Mand og hende sluttede Contracter og fæete Afhændigelser, hvoraf Fogderne have taget Anledning til at chicanere hende, i sig af det Slags, som i alle Maader fortiene at begunstiges. Kiøbenhavn den 12 Sept. 1764.

Herpaa har Udfaldet ikke været at finde.

CLVII.

Erklæring over en Memorial til Cancellie-Collegium af 22 Junii 1764 fra Forbakteren ved Serigles Gaard i Jylland, derudi han foreskilder, at da nogle af Gudssets Bønderkarle og Mænd havde fæstet Huus eller Gaard paa samme Gods, men i et andet Sogn, og han havde givet dem Følgeseddel med Begiering til Præsten, at han derpaa vilde tegne deres Skudsmaal, paa det de i det andet Sogn kunde blive antagne til Gudsbord, havde Præsten i Wahre Hr. Schjøl negtet at tegne derpaa, med mindre det var paa stemplet Papiir, siden Reskriptet af 7 Decbr. 1742 allene taler om dem, der gaar ud af Sognet for at tiene andensteds, men ikke om dem, der gaar ud for at fæste Huus eller Gaard; og omendskiont Amtmanden havde befaleet ham det, vilde han dog ikke, førend han fik Ordre fra Cancelliet; hvorfor Supplicanten beder, at ham maae blive tillagt saadan Ordre. Tillige med Stiftamtmand Rosenørns Erklæring af 17 Julii paa egne og afgangne Biskop Sygoms Begne, som melger, at det overalt er Praxis i saadanne Tilfælde, at udgive Følgesedler, og at en Præst ikke kan vove noget ved at tegne derpaa.

* * *

Det er enten en stor Chicane eller en grov Uoidenhed af Præsten Hr. Schjøl, at han i nærværende Tilfælde vil paastaae Pas paa stemlet Papiir. Saadan Pas finder ikke Sted blant Bøndestanden, uden i det Tilfælde,

sælde, hvor de reent forlade et Gods, og i Henseende til Mandfolkene i Særdeleshed, ikke uden i det Tilfælde, hvor Huusbonden reent frasalder den Rettighed, han haver til dem.

Men, da det ofte træffer sig, at en Bønderkarl ikke kan finde passelig Tieneste paa det Gods, til hvilket han hører, og at Huusbonden af den Marsag tillader ham, paa nogen Tid at tiene uden for Godset, enten i en Kiebstad eller paa Landet, dog uden at affkeedige ham fra Godset, og uden at frasalde sin Rettighed til ham; saa har Reskriptet af 1742 den 7 Decbr. tilladt en Huusbonde i slige Tilfælde, at give sin Bønderkarl Følgeseddels, hvorved han tillader ham paa en vis Tid at tiene paa et vist Sted uden for Godset, dog uden at affkeedige ham fra Godset, og ved at forbeholde sig sin Rettighed til ham.

Da disse Følgesedler kun gielde for en vis Tid, og kun ere at ansee som et Slags løbende og Interims-Tilladelsler, saa er det og tilladt at give dem paa slet Papiir, og det er Præsterne tilladt derpaa at tegne Bønderkarlens Skudsmaal, skient de ellers ikke bør tegne saadant Skudsmaal uden paa loelig Pas, som er skrevet paa vedberlig stemplet Papiir.

Da nogle af Serikløv Gaards Bønderkarle eller Mænd have fæstet Gaard eller Huus derpaa Godset, men i et andet Sogn end det, hvor de hidindtil have opholdt sig, saa haver Huusbonden eller hans Juldægriq givet dem Følgeseddels, og forlangt af Præsten, at han derpaa vilde tegne deres Skudsmaal, hvilket Præsten negter, og det paa den Grund, at Reskriptet, som tillader slige Følgesedler, nævner dem, der gaae ud af Godset eller Sognet, for at tage Tieneste andensteds, da derimod disse gaae ud af Sognet, ikke for at tage Tieneste, men for at modtage og behoe det Huus, de have fæstet.

Egentlig at tale, behøvede disse Folk hverken Pas eller Følgeseddels, siden de ikke gaae ud af det Gods, hvilket de tilhøre; men det, som dog i den Henseende virker en Slags Nødvendigheds, er, at Præsten i det Sogn, hvor de komme hen, ikke tør tage dem til Gudsberd, med mindre han haver Skudsmaal fra forrige Præst, og at forrige Præst ikke maas tegne dette Skudsmaal uden paa deres Pas eller Følgeseddels.

Hr. Schizel havde sluttet meget bedre, naar han havde sluttet saaledes: Paa paa stemplet Papiir behøves ikke uden i Henseende til dem, som reent afkædiges fra Godset, men disse forblive paa Godset, altsaa behøve de ikke Pas; og videre: det er tilladt at give dem Følgeseddler paa slet Papiir, som allene paa nogen Tid gaae ud af Godset, før siden at komme tilbage, altsaa maae det meget meere være tilladt at give dem Følgeseddler, som ikke engang gaae ud af Godset, men forblive der, og allene gaae ud af Sognet.

Da nu adskillige andre Proprietairer ere i samme Tilfælde som denne, nemlig, at de til een og den samme Gaard have Gods i adskillige Sogner, og det er let at begribe, at det for saadanne vilde være heel fortrædeligt, om en vrangvillig Præst skulde kunne tvinge dem til, hvergang en Bondeskarl eller Mand gik fra det ene Sogn til det andet, da at give dem Pas paa stemplet Papiir; saa skulde jeg indstille, om Erstammanden og Bispevoen i Aarhus kunde tilskrives: At, da Pas og Afkæd paa stemplet Papiir allene finder Strid og udfordres i de Tilfælde, hvor en Bondemand eller Karl reent afkædiges fra Godset, og tillades at gaae, hvor han vil, saa er det urimeligt at paaastaat, at en Huusbonde skal give den Pas paa stemplet Papiir, som forbliver paa Godset, og allene gaaer fra det eene Sogn til det andet paa samme Gods; hvorfor vedkommende Præster, i slige Tilfælde, naar en Bondeskarl eller Mand forbliver paa samme Gods, men allene gaaer fra et Sogn til et andet, enten for der at tage Tjeneste, eller for at fæste Huus eller Gaard, bør paa Huusbondens Begiering eller Sølgeseddler, paa slet Papiir, i Sølge Reskriptet af 7 Decbr. 1742, tegne den saaledes fra Sognet bortgaaedes Skudsmaal. Hvilket de have at communicere Sognepræsten for Wahre og Nebbel Meenigheder Hr. Tønne Schizel, og tilholde ham at rette sig derefter. Da deraf mueligt kunde gaae Communication til Amtmanden Kammerherre Woyda. Kiøbenhavn den 15 Septem-
ber 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 7 Jan. 1765:

Eppederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftammand Rosenørn og Biskop Bildsøe den 16 Febr. 1765 fra Scheimeraad Tbott tilskreven.

CLVIII.

Erklæring ober et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 3 Julii 1764, angaaende, at da adskillige Permitterede, saavel af Garnisonen i Helsingør, som fra andre Steder, sig her opholde, især saadanne, som have lært et Haandværk, hvilke, saasnart de vilde øve deres Profession, blive af Laugene forfulgte og efterfattede, saa bede de, at de herhen Permitterede, maatte ubehindret arbejde, om ikke for alle og enhver, saa dog i det mindste for de Militaire, og Forordningen af 20 Martii 1739 saaledes blive indskrænket. Tillige med Magistratens Erklæring af 18 Julii 1764, som er ganske derimod, og formener, at det vilde blive til største Skade for Borgerstædet.

* * *

Naar General-Krigs-Directorii Begiering ikke tilstaaes anderledes, end med den af dem selv i al Fald tillagte Indskrænkning, nemlig: at det maae være de herhen Permitterede, ligesaavel som de her i Garnison værende Militaire tilladt, at arbejde for de sig her opholdende militaire Personer, saa kan jeg ikke see, at det kan blive til saa stor Fornærmelse for Borgerstædet, som Magistraten synes at formene.

Ved Forordningen af 20 Martii 1739 have Stadens Haandværksfolk saa at sige allerede mistet det Arbejde, som foresalder hos de sig her opholdende militaire Personer, da det er bleven dem tilladt, at lade samme forrette ved de her i Garnison liggende Soldater, for saavidt de med egne Hænder, og uden Hielp af Evende og Dreng, kunde overkomme.

Mere end det samme Arbejde miste de ikke ved det, som her forlanges, og altsaa synes Fornærmelsen deraf at være større for de her i Garnison liggende Soldater, hvilke med de herhen Permitterede maae deels det Arbejde, dem tilforn allene var foryndt, end for Stadens Haandværksfolk, som dette Arbejde desuden forhen var betaget.

Da man nu gierne saavidt mueligt vil seie de Militaire, og befordre den nye Indretning, som de ved alle Leiligheder beraabe sig paa, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiebenhavns Magistrat: At de her til Staden fra andre Garnisoner permitterede Soldater, som noget Haandværk eller en Profession have lært, ligesaavel som de her i Garnison ell. i Quarteer liggende, i Selge Forordningen af 20 Martii 1739, skulde have fuldkommen Frihed, for alle sig her opholdende militaire Personer, alt foresaldende Arbeide, som de med egne Hænder, og uden Zielp af Svende eller Drengene kunde overkomme, uvægerlig at forfærdige.

Da der af saadant allernaadigst Reskript vil gaae Communication til General-Krigs-Directorium. Kiebenhavn den 17 Sept. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 7 Jan. 1765:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter afgik under 18 Jan. 1765 Kongelig Befaling til Kiebenhavns Magistrat.

CLIX.

Erklæring over en Foresilling til det Danske Cancellie af 23 Maji 1764 fra General-Gouverneuren Baron Prødt og det Secrete-Raad paa St. Croix, i Anledning af det Reskript, som gik til General-Gouverneuren den 26 Novbr. 1763 angaaende Moratoria, og især angaaende det James forundte Moratorium, alt i Folge min Erklæring af 18 Sept. 1763, hvorved de indberette, at de have erhholdet dette Reskript, og som samme fastsætter, at ingen Moratoria maae have Sted, saa foresille de adskilligt derimod, hvilket fornemmelig gaaer ud paa, at Landet aldrig vil blive ret folkerigt, og de endnu udrykede Grunde (af hvilke der er Mængde paa den nordre Side af Landet) optagne, med mindre Fremmede, som komme dertil Landet, nyde Beskyttelse, hvilken dem fornædes paa Naboe-Eilandene. For Resken tilskaae de, at John James vilde bedrage L:wily, og erklære, at naar L:wily havde henvendt sig til dem, skulde han langt lettere kommet til sin Ret, og James aldrig bleven beskyttet i saadan Redrigheid, hvorved han vilde benytte sig af en Mandes Troeskyldighed. De melde om en forhen anseelig Mand, som er kommen der til Landet,

og

og har faaet en anseelig Plantage, og ved det erlangte Protectorium vil den faae Nar blive istand til at betale samtlige sine Creditorer, som lidet eller intet havde faaet, om Protectorium var bleven ham negtet. De haabe i den Henseende, at Cancelliet vil udbirke en Forandring i ermeldte Reskript.

* * *

Det bliver efterhaanden alt mere og mere vanskeligt og næsten umueligt, at give nogen tilforladelig Betænkning over de fleeste og vigtigste Poster, som komme fra de Amerikanske Stander.

Man har fra dette lange fraliggende Sted, faaet ingen anden Underretning, end den, man skal have giennem General: Gouverneuren og det Secrete Raad; men disse Efterretninger blive alt mindre og mindre tilforladelige.

Det er vanskeligt og mange Uleiligheder underkastet, om man paa et saadant Sted, hvorfra Correspondencen er saa vanskelig og langvarig, vil binde Hænderne alt for stærk paa den høieste, der paa Stedet værende Ørigighed. Men det er ligesaa vanskeligt og snart mere farligt, at tilstaae dem een eller anden betydelig Myndighed og Frihed, da man i Forveien kan være forvissset om, at de ikke allene, efter eget Godtfindende udvide, men og misbruge den. Ja det kommer dem just ikke an paa at bruge en Myndighed og Frihed, som dem aldeles ikke er forundt, og naar dette ikke er nok, til at naae deres Hensigt, da at gjøre det, som udtrykkelig er forbuden.

Exempel derpaa har man havt i disse Dage, da man af General: Gouverneurens og det Secrete Raads egen Indberetning, har erfaret, at de paa egen Haand, have suspenderet den i Christianstad, paa St. Croix værende Bysfoged, og det, uden i nogen Maade at tænke paa, at anlægge Sag imod ham, og, da de endelig efter 4 Maaneders Forløb, og paa den Tid, da Skibene begyndte at gaae til Europa, fandt, at ham maatte gives Sag, har General: Gouverneuren, (skient det udtrykkelig er ham forbuden at bestille Commissarier og at expedere Commissoria,) bestillet tvende Commissarier til at kiende og dømme paa ham.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke veed, hvorledes man skal bære sig ad, eller hvad man skal foretage sig med saadanne Folk.

Tilforn indberettede og forestillede General: Gouverneuren alting allene, men paa nogen Tid har jeg merket, at han stifter sig bag ved det Secrete: Raad, naar det kommer an paa, at giere et eller andet slibrigt Skridt, saa at jeg svax frygter og venter noget saadant, saasnart jeg seer en Forestilling fra General: Gouverneuren og det Secrete: Raad tillige.

Hvem det er, der egentlig handler, enten det er General: Gouverneuren eller det Secrete: Raad, eller en tredie Mand uden for dem, det kan jeg ikke sige tilvisse; men det seer jeg tydelig nok, at da det er bekiendt, at General: Gouverneuren, som i sig ikke skal være en ond Mand, bestandig har ladet sig styre, nu af een, nu af en anden, saa er han for Tiden, ikke falden i de beste Hænder.

Her møder en Forestilling fra General: Gouverneuren og det Secrete: Raad tillige; den er understrevet af 5 Personer, som alle ere Danske, men jeg veed ikke, hvad jeg skal tænke om, at den kiendelig er oversat af det Engelske, og at Oversætteren har gjort sig saa liden Umage for at ssiule det, saa han ikke allene har beholdt Engelske Ord: f. Ex. Sentlede, Eskater etc. men og, Ord til andet, oversat Engelske Talemaader i det Danske, f. Ex. hvilken (nemlig Lawly,) da han spurgte James for Betalningen. 2c.

Denne Forestilling skal egentlig være et Svar paa det Reskript, som gik til General: Gouverneuren den 26 Novbr. 1763, efter min allerunderdanigste Erklæring af 18 Sept. 1763; men af heele Forestillingen kan man ikke erfare, om General: Gouverneuren har efterkommet det ham ved samme Reskript udtrykkelig var befalet, nemlig: at see derhen, at John Lawly, som en fremmed Mand ikke i nogen Maade blev fornærmet ved det af General: Gouverneuren til James udgivne Moratorium, og ikke desformedelst tabte noget af sin lovlige Ret. I Anledning af Begyndelsen og Slutningen af Forestillingen, saavelsom det, de erklære, at da James ansøgte om Protectorium, kunde de ei andet end tilstaae ham den, skulde

skulde man snart tvivle derom; men derimod maae man slutte, at det er efterkommet, af det de melde, at naar Lawly havde henvendt sig til dem, kunde han langt nærmere kommet til sin Ret, da James aldrig var bleven beskyttet i saadan Nedrigbed.

Men ligesom dette lader mig i en fuldkommen Uvisshed, saavel om John Lawly er forhiulpen til sin Ret, som om Maaden paa hvilken det er skeet, saa er jeg derimod vis paa, at det aldeles ikke havde hiulpet Lawly, om han den Tid havde henvendt sig til General-Gouverneuren og det Secrete-Raad, da alle Omstændigheder kiendelig viiste, at det paa-klagede Moratorium fornemmelig var udgivet for at betage Lawly den Ret, ham tilkom efter hans Pante-Obligation. Thi omendskient Pant eller Hypotheque i det udgivne Moratorio var undtaget, saa nyttede det dog ikke Lawly, siden det ved de øvrige James's og Popperss Kneb var bragt dertil, at det laae en Dom for, at Lawly ikke kunde paaftaae Pante-Rettighed, men burde sættes i Klasse med de andre simple Creditorer. Det samme kommer og overeens med det, de selv i deres Forestilling melde, at James havde gjort Opbud, og at de øvrige Creditorer havde faaet pro quoto, men at Lawly havde givet ham nye Credit, paa Bilkaar at faae Underpant.

Overalt var det underligt, at man herfra først skulde berette General-Gouverneuren og det Secrete-Raad det, som der var Proces om paa St. Croix, nemlig, at John James, som af General-Gouverneuren havde erhholdet Moratorium, havde tillige med hans Juldmægtig Poppson bruge Kneb, for at bedrage John Lawly, og at de tilforn derom skulde have været uvidende.

For øvrigt skal denne Forestilling gaae ud paa at vise, at det baade er nyttigt og nødvendigt, at det derpaa Eilandene bliver General-Gouverneuren tilladt at udgive Moratoria.

Derfom de for nogle Aar siden havde gjort en saadan Forestilling, og derudi paa den ene Side vare gangue meere aabenhjert og oprigtig til Verks, og paa den anden Side tydelig havde fremsat de Tilfælde, i hvilke saadan Nødvendighed, efter deres Formeening var forhaanden, da kunde det

det lade sig høre; men at General-Gouverneuren først paa egen Haand, uden dertil i nogen Maade at være bemyndiget, ja tværtimod Lov, Forordninger og de ham tillagte Anbefalninger, udgiver Moratorier, (som Deres Majestæt selv ikke vil udgive til nogen) og derpaa, efter at derover er indkommen Klage, og han derfor har faaet en Slags Prættetsættelse, tillige med det Secrete-Raad, indkommer med en saadan Forestilling, som gaaer ud paa, at tilstaae ham, ikke een, til visse særdeles Tilfælde indskrænket, men en uindskrænket Tilladelse til at udgive Moratoria, det er sølsomt, og en bagvædt Orden.

Da det Ord, Moratorium, ikke er ubekendt for General-Gouverneuren, som heel godt har vidst at betiene sig deraf i det til James udgivne Moratorium, ligesom samme Ord og findes og bruges i Reskriptet af 27 Novbr. 1763, og deraf anferes i Indledningen til denne Forestilling, saa v:ed jeg ikke, hvad der stikker under, at de for øvrigt i den heele Forestilling have affholdet sig fra at nævne dette Ord, og derimod taget deres Tilflugt til de almindelige og ubestemte Ord, Indulgence, Protection etc., hvilket sidste Ord vel kan indbesatte Moratorium, men dog ogsaa kan betyde noget ganske andet, da En vel kan nyde Protection, omendstkiert han derfor ikke tilstaaes Moratorium.

Da Forestillingen overalt er sat paa Skruer, saa har dette opvakt nogen Opmærksomhed hos mig. De beraabe sig paa, at disse Eilande paa saa kort en Tid ere blevne meget meere folkerige, end forhen, og deres Producter' anseelig formæredes; de formene derhos, at dette fornemmelig er at tilskrive den Protection, som Fremmede til Landet ankommende der have nydt. Derfom de her ved Protection forstaae Moratorium, have de Uret, thi Landet har bestandig tiltaget, siden Compagniet i Aaret 1755 ophørte, og Landet blev Deres Majestæt tilhørende; men førend 1763 er intet Moratorium der udgivet, thi at det til James udgivne er det første, det maae man slutte deraf, at dette er det første, General-Gouverneuren har anmeldt, og hvorpaa han har begiært Approbation her i Cancelliet. Utsaa kunne Moratoria ikke have bidraget noget til Landets Opkomst, da det fornemmelig er for 1763 og ikke siden den Tid, at disse Eilande have tiltaget.

De

De beraabe sig ligeledes paa, at de, der ankomme til Naboe: Eilandene i Amerika, der nyde Protection. Dette troer jeg gierne, men om de just paa disse Eilande ere saa villige til at udgive Moratoria, derom er jeg ikke saa tilfulde forvissat. I min forrige Erklæring haver jeg meldet, at, efter det mig var fortalt, blive undertiden Moratoria udgivne, men allene i de Tilfælde, hvor Creditorene efter saa Mars Ferløb, kunde være ganske forvissede om at nyde deres fulde Betalning. Den hollandske Gesandt her ved Høffet, Hr. de la Calmette har forskrevet mig, at det ikke var de hollandske Gouverneurer tilladt at udgive Moratoria, og derom foreviist mig et Brev fra een i Holland, som han sagde mig at være een af General: Staterne; saa jeg ikke saa aldeles tør forlade mig paa det, som derimod anføres.

De melde, at Indbyggerne, til at optage og dyrke Landet, nødvendig maasøge Credit hos fremmede Nationer; men jeg har tilføen viist i min forrige Erklæring, denne Quæstion angaaende, at det rette Middel til at vedligeholde saadan Credit ganske vist ikke er at være villig til at tilstaae og udgive Moratoria.

De klage over, at de ingen Credit finde i Danmark, og at de Danske Kiøbmænd ere meget bange for Credit; da det dog er bekiendt, at Deres Majestæt haver mange Tønder Guld tilgode hos Indvaanerne paa disse Eilande, og at Kiøbmændene i Kiøbenhavn der ligeledes have anseelige Summer udestaaende.

De erklære, at det er de Danske i det Secrete: Raad og andre Kongelige Betiente forbuden at erhverve Plantager, saafom de intet have at begynde med; da det dog er bekiendt nok, at saavel General: Gouverneuren, som de fleeste Kongelige Betiente, der i nogen Tid have været der i Landet, eie og bruge Plantager.

De sige, at de ere bange for at giere Credit hos de Engelske, saafom de ikke, uden ved anden og tredie Omsætning af Produktionerne, igien kunne betale dem. Det burde vel saa være, men de finde nok ud at giere det kortere; og den nye Forordning om Handelen paa disse Eilande synes derudi ikke at være for haard imod dem.

Naar jeg saaledes overveier alt hvad der findes i denne Foreskilling, og kan anses at vedkomme den her omrøvede Question, og derhos er af den Beskaffenhed, at man kan sætte Troe og Tillid dertil, saa er det bedste, som deraf efter min Ekiensomhed kan komme ud, dette: At, naar en Fremmed, som paa et andet Sted er bleven anfalden af sine Crediterer, kommer der til Eilandene med nogle Levninger af sin Formue, før der at nedsette sig og tilforhandle sig Plantager, det da kan være rimeligt, at ham mod hans udenlandske Creditorer, og i Hensende til den Gield, han forhen haver giort, paa nogen Tid forundes Protection eller Moratorium, paa det han imidlertid kan have Tid til at forbedre sine Omstændigheder.

Ligesom saadant hverken er urimeligt eller usædvanligt, og ikke ligefrem strider imod Reskriptet af 26 Novbr. 1763, saa vil jeg og gjerne troe at det bruges hos adskillige af de andre Nationer og paa de der omkring værende Eilande. Dette synes og at være Tilfældet med den i Foreskillingen ommeldte Tilfælde.

Men at det skulde være General-Gouverneuren tilladt, pro lubita, at give Moratorium til de derpaa Eilandene værende Indvaanere og Plantager, det kan jeg saa meget mindre raade til, som man paa den ene Side ikke saa aldeles kan forlade sig til General-Gouverneuren og det Secrete Raads Forsigtighed, Paerksomhed og Upartiiskhed, og jeg paa den anden Side holder for, at saadant, som noget der svækker Crediten, snarere vilde bidrage til disse Eilandes Afstaaelse og Odeleggelse, end til deres Folkesmande og Opsomst.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdaniagst indstille: 1) om General-Gouverneuren kunde tilskrives: At, da han ved det aller-naadigste Reskript af 26 Novbr. 1763 er befaleet at see derhen, at John Lawly, som en fremmed Mand, der paa mere end een Maade syntes at være forurettiget, ikke i nogen Maade blev nærmet ved det af General-Gouverneuren til Jan James givne Moratorium, og ikke desformedelst tabte noget af sin lovlige Ret, saa maae man undre over, at der i det Secrete Raads Foreskilling af 23 Maji 1764 ikke meldes det allermindste om, hvorvidt

og paa hvad Maade, dette af ham er efterkommet, hvorfor han saadant, saasnart mueligt, og ved første givne Leilighed, haver at indberette.

2) Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General-Gouverneuren og det Secrete-Raad: At naar Fremmede, som paa andre Steder ere oversaldne, eller have frygtet for at blive oversaldne af deres Creditorer, der til Lilandene maatte ankomme, for der at boesatte sig, og enten tilforhandle sig en Plantage, eller optage og dyrke en udyrket Grund, maae det, især i sidste Tilfælde, være General-Gouverneuren tilladt, efter deres Ansøgning, og efter at have med det Secrete-Raad overlagt og overveiet samtlige Omstændigheder, hvad der for dem maatte være at sige, og hvorvidt de kunne eragtes at blive nyttige Indvaanere, paa nogle faa og visse Aar, at forunde og tilstaae dem Moratorium eller Protectorium mod deres udenlandske Creditorer, og i Zensende til den Giæld, de allerede forhen have paa draget sig, dog at saadant ikke angaaer den Giæld, de siden efter maatte gjøre; hvorhos General-Gouverneuren og det Secrete-Raad strax og ved første Leilighed, have at indberette det Passerede med sine Omstændigheder til Cancelliet, for derpaa at erholde Approbation.

Men hvad angaaer Indvaanerne og dem, som allerede forhen ere boesatte paa disse Lillande, da maae dem ikke tilstaaes eller forundes noget Protectorium eller Moratorium, under hvad Paaskud og være kunde, med mindre Omstændighederne maatte være saadanne, at General-Gouverneuren og samtlige det Secrete-Raads Lemmer (saa mange som derudi have samtykket,) selv, een for alle, ville in subsidium, være Creditorerne ansvarlige til, at de, efter den i Moratorio fastsatte Tids Forløb, (som dog ikke maae overgaae 5 Aar,) skulde nyde deres fulde Betalning, og det saaledes, at, isald Creditorerne ikke kunde erholde deres

Betalning hos Debitor selv, det da skal være dem tilladt at søge samme hos General-Gouverneuren og det Secrete Raad, som træde i Debtors Sted; hvilket og udtrykkelig skal indføres i det udgivne Moratorium.

Naar det skal være General-Gouverneuren og det Secrete Raad tilladt at give Moratorium til Eilandenes Indvaanere, (thi hvad de Fremmede angaaer, som i Reskriptets første Periode ommeldes, da tænker jeg ikke, at det finder saa megen Vanskelighed,) da meener jeg, at det bør være med denne Clausul, som temmelig stærk binder Hænderne paa dem, og nok forbinder dem til at være vaersomme. Eigesom det kommer overeens med det, der (efter det mig er berettet,) skal være Brug paa visse andre Eilande, hvor det er Øvrigheden tilladt, at give En Moratorium paa visse Aar, naar de kiendelig kunde see, at Creditorerne efter samme Aars Forløb, kunde nyde deres fulde Betalning, dermed de og ere forbundne til at have Indsigt, og især, at Debitor ikke imidlertid gjør nye Giæld eller afhænder noget af hans Effecter, saa dette Moratorium, saavidt jeg har kunnet slutte, snart ligner et Slags Opbud. Men hos os, og efter vores Gouvernements Beskaffenhed paa disse Eilande, gaar det neppe an, at lade det ganske ankomme paa Gouvernementets Paaskiennende og Indsigt, men for at forbinde dem til at bruge Forsigtighed, vil det være fornødent, at sætte dem selv i Fare og Ansvar.

Dog har jeg ei heller noget imod, om man maatte eragte det tiensligere, at denne sidste Periode i Reskriptet reent udgik. Men hvad den første angaaer, da vil derved især ansees, som en Ratio decidendi, og som den fornemteste Grund til denne Tilladelse, det de have indberettet, at saadant er Brug hos de andre Nationer, og paa alle omkring liggende Eilande, siden jeg maane tilstaae, at dersom dette skulde befindes at forholde sig anderledes, saa torde jeg ikke raade til, at give vores Gouvernement saadan betydelig Frihed; da Moratorium alletider i sig er og bliver noget forhadet, og skadeligt for den almindelige Credit. Kiebenhavn den 23 September 1764.

Herpaa

Herpaa resolverede Cancelliet under 7 Jan. 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring, dog at den sidste Periode udelades.

Heresfter afgik den 1 Febr. 1765 Kongelig Befaling til Conferensraad og General-Gouverneur Baron Pröck.

CLX.

Erklæring over en Memorial af 3 August 1763 fra Kiøbenhavn's Magistrat, angaaende den Kornarmelse og Afgang i Accisen, de formeente at Staden, Haanden og Magistraten var tilføiet, ved den nye Tarif eller Toldrulle af 17 Maji 1762, hvormed det havde følgende Beskaffenhed: Da de i Toldkammer-Collegium vare i Færd med at forfatte en nye Tarif, tilskreve de Magistraten den 11 Jan. 1762, at de fandt, at Accise her i Staden blev oppebaaren af adskillige Ware, hvortil Accise-Anordningen ikke syntes at give Anledning, saasom af toldfrie Ware, af de i Nigjerne fabriquerede Ware, som ere frie for Told, af de Ware, der oplegges til Udsærl *ic.*, hvorfør de begiere Sienpart af de Magistraten i den Henseende forundte Privilegier. Derpaa svarede Magistraten den 25 Jan. 1762 ved at vise deres Rettigheder, og at anføre og indsende Sienpart af deres Privilegier og Adkomster. Men da den nye Tarif derpaa udkom den 17 Maji, fandt de dog, at disse og adskillige andre Ware vare tagne frie for Accisen, hvorved de foregibe at dem foraarsages et aarlig Tab paa mere end 5000 Rdr. De tilskreve derpaa Toldkammer-Collegium den 1 Septbr. 1762, og foreskifte dem disse Feil og Kornarmelser ved den nye Tarif, men fik intet Svar. De indgave derpaa Supplique til Kongen den 9 Februarii 1763, derudi de ligeledes foreskifte deres Adkomst og Ret; og begierede Resolution: At det, med Accisens Oppebørsel her i Byen, efterdags Skulde forholds ligesom forhen, hvilken Resolution faldt den 9 Junii 1683, da en nye Toldrulle kort forhen var udkommen, eller, isald dette ikke fandt Bifald, at Sagen da i det Kongl. Geheimt Conseil maatte blive foretagen og undersøgt, og derfra Hans Majestæt foreskillet. Men derefter erholdte de den Maji 1763 Skrivelse fra Toldkammer-Collegium, at Hans Majestæt den 9 Maji havde resolvert, at si Magistraten ved den nye Toldrulle ikke var betaget nogen Accise, som de efter Privilegierne vare berettigede til, men de derimod ubeføiede til at paastaae Accise 1) af de Ware, som ikke nævnes i Accise Anordningerne. 2) De, der ere befriede for Told, hvorhen og høre de, der forbruges til Hof-

holdningen eller Land- og See-Statens Fornødenhed. 3) De Jesandske. 4) Inderriigs Fabrique og Manufacturvare. 5) De til Udsættel oplagte: saa skulde det forblive ved Toldtullen. Hvorpaa Magistraten den 30 Maj 1763 indgave Memorial til Kongen i det Danske Cancellie, derudi de til 5 Pøster henføre det, hvorudi de formeente sig fornærmede, og begiere, at Sagen maae foretages i Consellet, eller og Kongen vil udvæne visse af sine høie Ministre eller Retsværdige, som ere uden for Kammer-Collegium og Toldvesen, der kunde undersøge dette, og derom affatte dets Indberetning til Kongl. allernaadigst Resolution. Men derpaa blev Magistraten den 23 Junii svaret fra Cancelliet: At siden de derom tilforn havde henvendt sig til Toldkammer-Collegium, og der i Sagen var falden Kongl. Resolution, saa kunde Cancelliet ikke derudi videre foretage noget. Derpaa Magistraten igjen den 3 August 1763 indgav nye Memorial til Kongen, med Begiering, at Hans Majestæt allernaadigst ville tillade og befale, at denne betydelige Sag i det Danske Cancellie og Consellet maatte foretages, og Hans Majestæt til allernaadigst Resolution derfra foresattes, samt at den, efter Kammer-Collegii Foreskilling ergangne Resolution ikke derudi maatte være hinderlig. Denne Memorial blev af Hans Majestæt leveret Gehimeraad Thott, og var paategnet, at General-Prokureuren derover skulde give sin Erklæring.

Eigesom Kiøbenhavn's Magistrat i adskillige af de her omtvistede Pøster synes at have den strenge Ret for sig, saa maae det og tilstaaes, at de i Henseende til nogle af dem, have Villighed og Handelspolitik imod sig, og at det Bestindiff Guineiske-Rente: samt General-Toldkammer, ved at giøre allerunderdanigst Foreskilling derhen, at visse Slags Vare maatte befries for at svare Accise, have havt det almindelige Beste for Dinene, og søgt at ophæve og formindske de Paalæg, som meest indskrænke Handel, Fabriquer og Manufacturer, og i den Henseende ere meest skadelige.

Uf den Marsag tør jeg ei eller råde til, at lade disse Qvæstioner afgiøre ved Lands Lov og Ret og Commissariers Paakiendelse, hvilket Magistraten synes at ønske. Thi da Dommeren allene maae see paa, hvad der er Ret, og hvad Vedkommende have looslig Udkomst til, og ikke just allestider kan rette sig efter det, der er nyttigt, og det Handelsens Udvidelse, og Fabriquers og Manufacturers Flor og Opkomst kunde udfordre, saa kunde

kunde det nok hælde sig, at Magistraten tabte i visse Poster, hvor de gierne uden at skade Handelen, og uden synderlig Byrde for det Almindelige, kunde blive ved at oppebære Accisen paa samme Maade som hidindtil, og at de derimod vandt i andre Poster, hvor det lettelig i Fremtiden kunde blive til utroelig-Hinder for de Handlende, og til ubodelig Skade for Byen.

Derimod, naar det afsjøeres ved Kongl. Resolution, kan man bedre see paa, hvad der er nyttigt eller skadeligt, og hvad der enten beforder eller hinder og trykker Handel, Fabriquer og Manufacturer; og ved en Slags Compensation tilstaae Magistraten noget af det, hvortil deres Adkomst ei er alt for sikker og paalidelig, imød at dem betages noget andet, hvortil de mueligt kunde have noget bedre Udgang.

Magistraten har i deres Memorial af 30 Maji 1763, i Anledning af Toldkammer-Collegii Skrivelse til dem af Maji 1763, indeelt de Bære, om hvilke der, i Henseende til den deraf svarende Accise tvistes; i 5 Slags, hvoraf der opkommer 5 forskjellige Qvæstioner.

Den første Qvæstion angaaer de Bære, som ikke udi gamle eller nyere Accise-Anordninger til Accisens Betalning findes anførte.

Saavidt jeg skønner, (thi jeg maae tilstaae, at jeg just ikke i denne Materie, som er mig meget fremmed, er Judex Comperens,) saa har Toldkammer-Collegium havt meget god Føie til at paastaae, at der af disse Bære ikke burde svares Accise. Jeg veed ikke hvortil disse Anordninger, og den derudi skeete Dpregning af Bærene nytte, naar der ligesaaavel skulde betales Accise af de Bære, derudi ikke findes anførte, som af dem derudi anføres. Jeg begriber ei heller, hvorved Accisen af disse i Anordningerne ubenævnte Bære kan være bleven bestemt, og hvad Adkomst Magistraten kan have, enten til at paastaae Accise, eller til at paastaae saa og saa meget i Accise af disse Bære. Det tilkommer Magistraten at bevise saadan Adkomst, som de ikke have i Accise-Anordningerne, og dette kan jeg ikke finde, at de have gjort.

Det Magistraten herved fornemmelig beraaber sig paa, at i Privilegieerne af 9 Junii 1658, af 24 Martii 1659 og af 24 Junii 1661, fastsættes og bevilges, at af alle Bære, som her udi Staden ind- og udse-

res,

res, skal svares den nu sædvanlige Havnens Accise, kan efter mine Tanker ikke afgive nogen lovlig og gyldig Adkomst; thi foruden det, at naar de Ord: alle Vare, skulde forstaaes saaledes, som Magistraten vil fortolke dem, saa kunde de og paastaae Accise, af Guld, Sølv, rede Penge, Bøger &c., hvilket de vel neppe selv formene; saa indeholdes der virkelig en Indskrænkning i de Ord: den nu sædvanlige Havnens Accise; thi i Følge deraf, paaligger det Magistraten, naar de ville beraabe sig paa det Ord: alle, da at bevise, at de den Tid, da de fik disse Privilegier, vare i Besiddelse af at oppebære Accise af de Vare, som nu ermtvistes.

Men derom finder man ikke det allermindste i alt det, Magistraten har fremlagt; ivertimod erfarer man af de dem af høilovlig Thukommelse Kong Christian den 3die, Kong Friderich den 2den, og Kong Christian den 4de forundte Privilegier og Benaadninger, som de her have fremlagt, at dem den Tid allene har været tilstaaet Accise af Wiin, Indsk Øi og saadanne Drillevare; ligesom man og af Kong Christian den 4des Decrees af 1643 dens 2 Boges 31 Cap. og adskillige Forordninger rimeligviis kan slutte, at ingen anden Accise den Tid haver været bekjendt.

Hvorledes Magistraten fra 1591 af, da de kun ned Accise af Wiin, Indsk Øi og Drillevare, eller maaskee fra 1643 af, indtil 1658, ere komne i Besiddelse af at oppebære Accise af saa mangfoldige andre Sorter, derom tales ikke et Ord i alt det, de her ere fr. mkomne med.

Jeg tænker saaledes, at da Magistraten ikke kan paastaae Accise af en eller anden Art Vare, uden dertil at have Adkomst, og den visseste Adkomst er, at slige Vare i de gamle eller nyere Accise-Anordninger ere ansatte til Accises Betalning, saa kunne de ikke paastaae Accise af de Vare, som derudi ikke findes ansatte, med mindre de dertil vise særdeles Adkomst.

Men derhos maae jeg tilstaae, at det for Magistraten kan være nok, om slige Vare, skient ikke i Særdeleshed, saa dog i Almindelighed ere ansatte i Accise-Anordningerne, som in dubio her fortolkes til Fordeel for Magistraten, naar de bevise, at de hidindtil have oppebaaret Accise af saadanne Vare, og altsaa have Interpretatio usualis for sig. Saaledes, naar Kramvare, Specerier, Urter og Trær nævnes i Anordningerne, synes
Indigo,

Indigo, Cochenille, Bernsteen, Zoisler ic. derunder at kunne forstaaes. Dog synes Magistraten og at udstrække dette alt for vidt, naar de, af det, at Toldbrullen tillader af Fyr- og Grantømmer at oppebære $\frac{1}{2}$ pro Centum Accise, ville udlæde, at den samme Accise og bør svares af Brændeveed, da Brændeveed dog ikke er et Slags Fyr- eller Grantømmer, og dette sidste beregnes Tytte eller Stykvis, da derimod det første udmaales i Favne.

Jeg formener saaledes, at Toldkammer-Collegium i Ertningen har havt Ret til at betage Magistraten og Syn Accise af de Vare, som hvertken i de gamle eller nyere Anordninger findes anførte til Accises Betalning, men at de i Anvendelsen ere gangne for vidt, ved det de ei allene have betaget Magistraten Accisen af visse Vare, som middelbar og i Almindelighed her ansees at være anførte i forrige Toldruller, men og af saadanne Vare, som der umiddelbar og i Særdeleshed ved deres rette og sædvanlige Navn ere anførte til Accises Betalning.

For øvrigt holder jeg for, at det ved denne Post allene kommer an paa, hvad der er Ret og lovligt, og at Handelen og det almindelige Veste ikke haver nogen syndelig Indflydelse derudi; thi om der i Accise betales af en Favn Brænde 1 fl. , af en Tende Afse 1 fl. , af 3 Pund Indigo 1 fl. o. s. f., som alt forbruges i Kiøbenhavn, det kan hverken legge Waand paa Handelen, eller behyrde enten den Sælgende eller Kiøbende.

I den Henseende skulde jeg og noget helde for, at det herefter som hidindtil, blev Magistraten tilladt at oppebære Accisen af alle de Vare, som under denne Post outvistes, imod at denne Rettighed blev dem betagen ved een af de følgende Poster, hvor deres Udkomst dertil er mindre tvivlsom end her, men hvor Accisen tillige meget mere behyrder Handelen, og selvseligen er langt mere skadelig.

Den anden Post angaaer de Vare, som for Toldens Betalning ere befriede, af hvilke Magistraten ligesuldt paastaar Accise; og det kan ikke negtes, at jo høilovlig Ihukommelse Kong Christian den 5tes Resolution paa Kammer-Collegii Forespørgsel i Maji 1672, som er gientagen i bemeldte Hans Majestæts Reskript til Kammer-Collegium af 12 Martii 1764 dertil giver dem god Udgang. Man merker deraf, at den samme

Quæstion den Tid har været opløstet, som nu, nemlig, om der burde svares Accise af de Vare, som Kongen havde befriet for at svare Told; og at Hans Majestæt derpaa haver resolveret: at, naar han eftergav Tolden, eftergav han allene det, hans var, men ikke det, han tilforn havde foræret til andre, hverken hører Accisen, som Kongen tilforn havde foræret til Magistraten og Byen. Altsaa er denne Quæstion eengang forhen bleven afsjort ved en Kongelig Resolution, der kan ansees som en Fortolkning over Magistratens og Byens Privilegier, og altsaa som et Synke af Privilegierne selv. Saa længe denne Resolution staaer fast, og ikke ved en nye Kongelig Resolution (som dog i saa Fald, vel ikke vilde være at forstaae, uden om den følgende Tid,) er recent tilsidefat og ophævet, kan Frihed fra at svare Told, ikke betage Magistraten og Byen Ret til at paastaae Accise.

Til de Vare som for Toldens Betalning ere befriede, henfører Toldkammer-Collegium og de Vare, som til den Kongelig Hofholdning, samt til Land- og Sø=Etatens Fornødenhed vorde indførte, endskiønt for Misbrugs Skyld deraf Told betales.

I Henseende til disse Vare er der noget mere for Toldkammer-Collegium, og imod Magistraten at sige, end i Henseende til de øvrige i denne Post ommeldte. Thi, da jeg tilforn har erindret, at den første Adkomst, man erfarer Magistraten at have til at oppebære Accise af alle Vare i Almindelighed, ere Privilegierne af 9 Junii 1658, af 24 Martii 1659 og 24 Junii 1661, saa er at mærke, at skjønt de første, nemlig de, af 1658, ikke indeholde nogen Undtagelse, saa undtage de sidste, nemlig de, af 1659 og 1661, derimod udtrykkelig de Vare, som Kongen selv lader forskrive. Det kommer altsaa her fornemmelig an paa den Quæstion: hvilke Vare Kongen selv kan siges at lade forskrive.

Naar der med en Kiebsmand eller saa kaldet Leverandeur, accorderes om at levere visse Vare for en vis fastsat Priis, og han da lader saadanne Vare komme, kan Kongen ikke vel siges at forskrive dem, omendskiønt de vorde indførte til den Kongelig Hofholdning, da Fragt, Distico over Søen, eller Assurance, og alle øvrige Omkostninger ere for Leverandeurens

deurens og ikke for Kongens Regning, og altsaa synes det overeenstemmende med Privilegierne, at en saadan Leverandeur burde betale Accise, og det saa meget mere, som Privilegierne udtrykkelig melde, at Accise og skal betales af det, der selges til Kronen, naar Kongen det ikke selv forskriver.

Derimod, naar en Kjøbmand, som Commissionair, befales at forskrive visse Vare, til den Kongelig Besoldning, imod, at han indgiwer Regning paa Kjøbsummen og Omkostningerne, og allene for hans Umage, nyder en vis Provision, da synes det at være det samme, som om Kongen selv forskrev dem, siden al Risiko og alle Omkostninger gaar for Kongens Regning, og at saadanne Vare altsaa, i Følge Privilegierne, burde være frie for at svare Accise. Men ligesom Toldkammer-Collegium strækker dette noget vel vidt, naar de udvide det til alle de Vare, der blive indførte til Land: og Søe: Statens Fornødenhed, og ligesom Deres Kongelig Majestæt selv i dette Tilfælde er den allerbeste Fortolker af Privilegierne; saa tænker jeg og, at Deres Kongelig Majestæts allernaadigste Hensigt og Willie er, at Interpretatio Usualis her skal gjælde, og at med disse Vare, og den deraf svarende Accise, efterdags skal forholdes paa samme Maade, som dermed hidindtil er forholdet.

Den tredie Qvæstion angaaer de Jølandske Vare, eller, om der her betales Accise af de Vare, som det Jølandske Compagnie med deres Skibe hjembringe fra Jøland til Kjøbenhavn?

Magistratens og Byens Ret er i Henseende til denne Post saa klar og tydelig, saa jeg maae undre over, at Toldkammer-Collegium har kunnet falde paa at betage dem samme.

Dette er ikke den første Gang, at denne Qvæstion haver været omtvistet, men man erfarer, at da et nyt Jølandsk Compagnie i Aaret 1742 var bleven octroieret, hvis Skibe første Gang hjemkomme fra Jøland i Efteraaret 1743, væggede Compagniets Directeurer sig for at betale Accise af de hjembragte Vare, hvorpaa Magistraten til saadan Accises Erholdelse, har anlagt Sag imod dem, som den 9 Martii 1744 er bleven paadømt ved Kjøbenhavns Byeting, og den 12 April 1745 ved Høieste-Ret, ved hvilke Domme Directeurerne ei allene ere dømt til at betale den paastaæede Accise,

eise, mere og anseet det som temere litigantes, og i den Henseende domte til at betale Omkostninger, og mulcterede for unedvig Trætte. Altsaa har Magistraten en Høieste-Rets Dom for sig, hvorved denne Quæstion engang for alle er afgjort. Vel kunde herimod indvædes, at Byefogdens Dom, som i Høieste-Ret er confirmeret, blant andre derudi anførte Grunde og er bygget derpaa, at Compagniet ikke ved den dem allernaadigst forundte Detroi var fritaget for at svare Accise, hvilken Grund bortfalder, saasnart der nu er et Compagnie, som haver en Detroi, hvorved dem er forundt saadan Frihed.

Men da bemeldte Dom tillige fastsætter: at Magistraten i Følge de dem og Byen allernaadigst forundte Privilegier, var berettiget til at paaskaae Accise af de Islandske Vare, og disse Privilegier endnu staae ved Magt, og af Deres Majestæt allernaadigst ere confirmerede, saa bør man ikke antage, at det har været Deres Majestæts allernaadigste Hensigt og Villie, at udgive en Detroi, hvorved Magistraten eller Byen skulde blive betaget noget af det, som dem var tilstaaet ved de dem fra gammel Tid af forundte, og af Deres Kongelige Majestæt allernaadigst confirmerede Privilegier.

Da der nu ei heller, saavidt jeg kan ffionne, kan finde nogen betydelig Ueilighed af, at de Vare, som fra Island bringes til Kiøbenhavn, og der for største Delen fortæres, svare den i Toldrullen fastsatte meget taalelige Accise, saasom, af et Skippund Klipfisk 6 β ., af et Skippund tør Fisk 5 β ., af en Tønde saltet Kød 3 β . *ic.*, hvilket neppe kan behyde enten den Sælgende eller den Kiøbende; saa skulde jeg formene, at Deres Kongl. Majestæt, hvad denne Post angaaer, vil allernaadigst lade det have sit Forblivende ved det, som hidindtil er skeet, og som ved en Høieste-Rets Dom er bleven bifaldet og fastsat.

Den fjerde Post angaaer Indenrigs-Fabriqs- og Manufacturvare, om deraf her i Kiøbenhavn bør svares Accise eller ei?

At det Vestindisk-Guineisk-Rentes- og General-Toldkammer, som vil have disse Vare fritagne for at erlegge Accise, derudi haver Villighed og det almindelige Bestes Befordring for sig, derom kan neppe være Tvivl,

da det er usfridigt, at Indenrigs Fabriquer og Manufacturer bør saavidt mueligt opmuntres og befordres, og dette igjen synes at udfordre, at de der forarbejdede Vare og Producter bør overalt her i Riget frit forhandles, og være frietagne for al Slags Paalæg og Udgift, være sig under Navn af Consumption, Told, Accise &c.

Fer saavidt jeg skionner, kommer og den strenge Ret eller Justum her overeens med det, som er nyttigt og billigt. Vel forholder det sig som Magistraten melder, at Privilegierne ikke giør Forskiel paa Inden- eller Udenrigs Vare, men slet hen fastsætte, at af alle Vare skal betales den sædvanlige Havnens Accise. Men jeg har tilforn erindret, at der ligger en Indskrænkning i de Ord: den nu sædvanlige Havnens Accise, og at Magistraten, i Følge deraf, naar de ville beraabe sig paa det Ord, alle, ere forbundne til at bevise, at de, den Tid Privilegierne udkom, vare i Besiddelse af at oppebære Accise af det Slags Vare, der omrøstes. Naar man betragter, i hvilken Forsætning vore Indenrigs Fabriquer og Manufacturer vare paa den Tid, da disse Privilegier bleve givne, og at de samme Tid hos os vare saa godt som reent ubekjendte, saa behøver man ikke at undre over, at Privilegierne ikke giøre Forskiel paa Inden- og Udenrigsvare, og ikke have unddraget de første fra at svare Accise. Men deraf skyder og, at Magistraten ikke paa den Tid kan have været i Besiddelse af at oppebære Accise af Indenrigs Fabrique- og Manufacturvare, som ikke vare til, og at Accisen deraf ikke kan være indbegreben under den i Privilegierne ommeldte, og Magistraten tilstaaede sædvanlige Havnens Accise.

For øvrigt vise de af Magistraten selv fremlagte, ældste og første Beswaadninger paa at oppebære Accisen, som dem ere forundte af høilovlig Høfdommelse Kong Christian den 3die, Kong Friderich den 2den og Kong Friderich den 4de, at man og paa den Tid har vidst at giøre Forskiel paa Inden- og Udenrigsvare: thi udi det Privilegium dem i Aaret 1551 er givet af Kong Christian den 3die, saavelsom det, dem i Aaret 1573 er givet af Kong Friderich den 2den, tillades dem allene at oppebære Accise af fremmed og Indsk. V., men aldeles ikke af Dansk V., og omendskjønt dem i Kong Friderich den 2dens Benaadning af 1578 tillades ligeledes at oppebære

Accise af Dansk Øl, for saavidt samme blev solgt og udtappet af Kroere og Kroestuffer, saa er samme Accise kun Halparten af den, der skulde betales af fremmed Øl; ja man har Aarsag at slutte, at denne Bevilling, for saavidt det Danske Øl angik, enten aldeles ikke paa den Tid, maae være kommen i Brug, eller og kort derefter maae være bleven ophævet; thi af Kong Christian den 4des Bevilling af 1591, seer man, at Magistraten paa den Tid allene haver været i Besiddelse af at oppebære Accise af fremmed og Tydsk Øl, men ikke af Dansk Øl; ligesom man og af den af Magistraten indleverede Accise-Taxt erfarer, at omundskient der nu om Dage, svares Accise af Dansk Øl, saa beleber samme Accise dog kun til $\frac{1}{4}$ Deel af den, der betales af fremmed Øl.

Uf alt dette har man Aarsag at slutte, at om Fabriquer og Manufacturer paa den Tid, da disse Privilegier bleve givne og forhen, havde her i Riget været bekendte, havde slige Fabrique og Manufactur-Vare, enten recnt været fritagne for at svare Accise, eller Accisen deraf kun været ansat til $\frac{1}{2}$ de eller een endnu mindre Deel af det, der svares af fremmede Vare.

Det vilde altsaa være tvertimod baade Privilegiernes og Accisens Esprit og B. skaffenhed, om Magistraten paa den Grund, at Judentrigs Fabrique og Manufactur-Vare, som noget der den Tid ikke gaves, da ubi Privilegierne ikke ere undtagne, nu af dem skulde oppebære den samme Accise, som af Udentrigs Fabrique og Manufactur-Vare.

Jeg holder saaledes for, at Magistraten ikke, med Høie kan besvære sig over, enten at de blive fornærmede, eller at der handles imod deres og Byens Privilegier, ved det, at Judentrigs Fabrique og Manufactur-Vare aldeles fritages for at betale Accise, da Magistraten desuden kan giere sikker Regning paa, at jo mere slige Vare tiltage, og jo flere deraf forhandles, jo høiere vil deres Accise stige.

Den 5te og sidste Post angaaer Oplags og Udsæls-Vare, som ikke her sælges og forblive, men usfortoldede igien udføres, om deraf tør svares Accise eller ei?

Denne Post holder jeg for at være blant dem alle den betydeligste og vigtigste, om ikke just for nærværende Tid, saa dog i Henseende til Fremtiden; og det gier mig ouden, at jeg maade tilstaae, at Magistraten for saavidt samme Post angaaer, haver temmelig tydelig Medhold i den Kongelige Resolution af 13 Febr. 1692, hvor heilovlig Jhufommelse Kong Christian den 5te, paa endel af de Handlende i Kiøbenhavn deres Ansøgning om at maatte forfaaenes for at give Accise af de Vare, som her i Staden oplægges og til et eller andet Sted, inden eller uden Riget herfra igien udføres, allernaadigst har resolveret: At der ingenlunde maatte skee Skaar eller Forandring i de Magistraten, Staden, Havnen og de Fattige forundte Privilegier, men at Accisen som derved er henlagt til Magistratens Ven, samt til Stadens, Havnens og de Fattiges Nytte, derved fremdeles og uforandret skal forblive, ligesom Hans Majestæt og derved vil beskytte og haandhæve den.

Det kan ikke negtes, at jo den Qvæstion, om der skal betales Accise af oplagte Vare? herved er afgjort til Fordeel for Magistraten og Byen.

Men, saa tydelig som dette og maatte være, saa udfordrer dog det almindelige Beste og Kiøbenhavns Opkomst og Velstand, at derudi maade og bør skee Forandring. I den Henseende kan jeg ei heller undre over, at det Vestindisk-Guineisk-Rente- samt General-Toldkammer haver bestræbt sig af den Anledning, at en nye Toldbrulle udkom, for at giøre Forandring derudi.

Kiøbenhavns naturlige Bølligheden og Beskaffenhed synes at have bestemt den til at være en Entrepot mellem Østersøen og Nordsøen. Skjønt den hverken har været det, eller for Tiden er det, saa bør man dog vente og haabe, at det eengang kan komme dertil, at i Kiøbenhavn vil findes et tilstrækkelig Magazin især af de Vare, som bringes fra den østre Deel af Europa til den vestre og søndre Deel deraf.

Alt, hvad som kan tiene til at befordre denne Hensigt, det bør man, saavidt mueligt, befordre og haandhæve, men alt, hvad som strider derimod, og kan legge Hinder i Veien derfor, det bør man forebygge og afskaffe.

Skaffe. Intet kan mere stride derimod, og meere hindre denne Hensigt, end at der af de til Udførsel oplagte Vare skal betales sædvanlig Accise.

Man bør overalt og i alle Handelssteder, men allermæst i Kiebenhavn, søge at befrie slige Vare fra al Slags Paalæg og Afgifter, med hvad Navn og nævnes kan.

En halv pro Centum Accise af de Vare, der fortæres i en Bys, vil ikke sige ret meget, og kan ikke synderlig indskrænke Handelen, eller bebyrde enten den Sælgende eller den Kievende, men en halv pro Centum Accise af de Vare, der ikke fortæres i Byen, men allene oplægges til Udførsel, det er en utaalelig Byrde, som allermindst bør finde Sted i en Bys, der bestemmes til at være en Stabelstad, og at have Magazin af Indenrigs- og Udenrigsvare, og af Naturen synes oplagt til at gjøre den saa kaldte commerce d'economie.

Jeg holder saaledes for, at det bør have sit Forblivende ved den allerede for saavidt denne Post angaaer, seiede Foranstaltning, og ved det, som i den Henseende i den nye Toldrulle er fastsat. Men, da det dog ikke kan negtes, at jo Magistraten og Byen hidindtil har været berettiget til at oppebære denne Accise, saa synes Billighed at udfordre, at dem derfor blev tilstaaet en Slags Godtgjærelse, imod at de mistede den.

En saadan forholdsmæssig og passelig Godtgjærelse vilde ikke være meget vanskelig at udfinde, da jeg er vis paa, at om derover blev indgivet en Beregning, det da vilde befindes, at denne Accise af de til Udførsel oplagte, og virkelig udførte Vare, hidindtil kun har indbragt saare lidet; thi omendstjænt Magistraten virkelig har været berettiget til at paastaae og oppebære denne Accise, saa have de derfor ikke alle Lieder faaet den, især af Vare, som allene for nogen kort Tid paa Toldboden have været oplagte.

Naar Magistraten og Byen, som en Slags Godtgjærelse for den Afgang de leed, ved at miste denne Accise, blev tilstaaet Accise af de i første og anden Post ommeldte Vare, hvortil deres Ret ikke synes at være saa aldeles ustridig, og især af det, som indføres til Deres Majestæts Højholdning, saa tænker jeg, at de dermed kunde være vel tjente, skient man af deres Memorialer maae slutte, at de derved, endog i Henseende til disse
Vare,

Vare, ikke kom til at nyde anden Accise, end de hidindtil have oppebaaret, og altsaa ere i Besiddelse af at nyde. Imidlertid vilde dog derved de særdeles Besværing, som Magistraten anfører i deres Memorial af 9 Febr. 1763 for største Delen bortfalde. Og om end Magistraten derved i een eller anden Henseende vilde formene sig at være fornærmet, saa maatte de ombædes at betragte den Forskiel, der er paa Accisen nu, og da samme først blev dem forundt.

Jeg vilde ønske, at vi maatte opleve den Tid, at Magistraten med Føie kunde sige, at de havde tabt noget anseeligt ved det, at Accisen af Oplagsvare var dem betagen, og jeg er vis paa, at de tillige vilde finde, og maatte tilstaae, at dette Tab var dem mere end rigelig erstattet, ved det at nogle tusende Handlende, Commissionairer, Skibs-, Haandværks- og Arbeidsfolk mere opholdte sig, og kunde ernære sig her i Byen.

Den, der haver Accisen af en Bye, taber aldrig ved det, der bidrager til Byens Opkomst, og til at gjøre den mere folkerig.

Skald dette foranførte skulde finde Bifald, kunde denne temmelig vidtløftige Sag kortelig afgjøres paa følgende Maade: At det i Henseende til den 4de og 5te Post skulde i alle Maader have sit Forblivende ved den nye Toldrulle af 17 Maji 1762, og derefter nøiagtigen forholdes; men at det i Henseende til den 1ste, 2den og 3die Post, skulde med Accisens Oppebørsel her i Kiøbenhavn, forholdes paa samme Maade som hidindtil, og førend den nye Toldrulle udkom, forholder været haver.

Hvorhos i Præmisserne udtrykkelig kunde tillægges, at Magistraten og Byen i den første og anden Post blev tilstaaet Accise af adskillige Vare, som de ikke vare berettigede til at paaftaae Accise af, imod at dem i den 5te Post blev betaget at nyde Accise af de til Udferseis oplagte Vare, hviltes Accise de i Anledning af de forhen ergangne Kongl. Resolutioner, syntes med nogen Slags Føie og Rimelighed at kunde paaftaae. Kiøbenhavn den 1 Octbr. 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 25 September 1765 saaledes:
 Copie af Forestillingen samt af General-Prokureurens Erklæring tilsendes Toldkammeret med Tillæg, at man haaber at de med Erklæringen ere eenige.

Paa Cancelliets Erindring om denne Sags Afgiørelse, har Toldkammeret meddeelt adskillige Erindringer ved Magistratens Forslag, samt Kammerets Tanker, hvorledes det formeenes at Magistraten, efter General-Prokureurens Forslag kunde være at foie; i øvrigt beder Kammeret, at Sagen maatte foretages i Conseillet, og bemeldte Kammer derefter tilmeldes; om eller hvorvidt Sagen derefter kunde forestilles til Kongelig Approbation.

Derpaa har Cancelliet svaret under 5 Jan. 1767:

At man overlader til Kammeret, hvorvidt det finder, at der kan i Overeenstemmelse med General-Prokureurens Erklæring gøres hans Majestæt Forestilling til nogenledes Skadesløsholdelse for Byen og Magistraten.

CLXI.

Erklæring over en Memorial af 30 Junii 1764 fra Sognepræsten i Ørsted i Fyen-Dr. Nornad, derudi han besværer sig over hans Sognefolk, og det Had, de have fattet til ham formædelt hans Mandtaller til Extra-Skatten, da de baade have angivet ham for Kammeret, og overfaldet ham med haarde Ord og Trusler, derom han til føre Tingsvidne, hvorfor han beder om Beskyttelse og Gyldefgiørelse, og at blive frie for at forfatte disse Mandtaller, da han i den Sted vil betale 10 Rdr. aarlig. Tilligemed Biskopens Erklæring af 28 Julii, som melder, at Supplicanten er en skikkelig og retsindig Mand, og indstiller, om Amtmanden eller Commissionen til at regulere Extra-Skatten, maatte faae Ordre at undersøge denne Sag, og at ansee de Skyldige med tilbørlig Straf. Derhos han tilstaaer, at det foraarfager Præsterne megen Byrde, at forfatte disse Mandtaller, men, at han dog ikke tør anbefale Ansøgningsen om at blive frie derfor, men indstiller allene, om de verdslige Betiente maatte

bysales

befales derudi at gaae dem tilhaande, og at understøtte, samt mod ubillige Angræbser forsvare dem.

* * *

Da Supplicanten vel melder, at han, til at opløse og godtgjøre det som er foregaaet, vil fere et Tingsvidne, men han ikke har indsendt samme, han og i hans Ansøgning, med meget almindelige og ubestemte Talemaader, anferer og beskriver Factum; og Biskopen ligesom har antaget, at det forholdte sig saaledes, som Præsten har andraget: saa, ligesom jeg ikke seer tilstrækkelig Anledning til at anstille nogen Undersøgning, saa finder jeg ei heller Factum tilfulde nok oplyst for derefter at kunde tillegge Amtmanden Ordre om at tiltale de skyldige befuindne, man skulde holde det for rettest, at Amtmandens Erklæring derover først blev indhentet, da man deraf mueligt vil erfare, hvad der egentlig er foregaaet. Kjøbenhavn den 3 October 1764.

Derefter blev Sagen sendt til Amtmandens Erklæring:

Denne gik ud paa, at der var Skyld paa begge Sider, at Sagen overalt ei var saa farlig som den var beskreven, langt mindre at den kan ansees for Complot, men den har sin Grund i Præstens egen Opførsel, thi da han har endeel Huusmænd, saa for at befrie sig selv, som Huusbonde, fra at betale Ert-afskatten for dem, har han, skiont de fleeste skal være fattige, dog ansat dem alle som Formuende, og endskiont Kammeret paa Huusmændenes Klage havde resolveret, at der ikkun skulde ske Execution hos dem, der af Modvillighed ei vilde betale, og at Huusbonden skulde betale for de Uformuende, saa har Præsten dog ladet gjøre Execution hos dem, været derved selv tilstede, og da der fra disse Huusmænds Side saldt nogle utilborlige Ord, har han slaget en Mand med sin Stok; Amtmanden formener derfor, at man først burde søge at forlige dem.

Herpaa resolverede Cancelliet under 28 Jan. 1765:

Amtmanden tilskrives efter Slutningen af hans Erklæring og Notice deraf til Biskopen, med Tillæg at foreholde Præsten det Lastværdige i hans Opsørsel.

Herefter blev Biskop Ramus under 2 Martii 1765 fra Geheimesraad Thott tilskreven.

CLXII.

Erklæring over en Memorial af 25 Maji 1764 fra Lods-Oldermændene ved og omkring Ahrendal i Norge, derudi han bærer, at de paa og omkring ved Havnene Sandvigen, Merdøe og Røvesand boende Lodser og enrullerede Sælsfolk, fra umindelig Tid af have været vante til at forsyne de der indkommende Skippere og Skibe med det Æl og Brød, de til deres Provision kunde behøve, men efterat Christian Toldorff, som er Borger i Ahrendal, men boer paa Gieffen, har af 3 Julii og 6 Novbr. 1761 erholdet Bevilling paa at forsyne de i disse Havne indkommende Skibe med Æl, Brød og andre Ting af Landets egne Producter og Vare, som de maatte forlange, vil han allene dem saadant, omendskjønt hans Bevillinger ikke medføre, at han allene skal dertil være berettiget, ligesom han og har for saadant anlagt Process mod en af Lodserne; hvorfor han beder, at disse Lodser og Enrullerede maae blive berøvet ved deres forrige Friheder. Tillige med Etatsrædsmand Adeleros Erklæring af 29 Junii, som formener, at de enrullerede ikke bør giøre Toldorff Indpaa udi det ham forundte Privilegium. Og Vice-Etatsholderens Erklæring af 4 August, som formener at Toldorff ikke har erholdt Monopolium, og vedt altsaa ikke, om de deromkring boende Lodser og enrullerede Matroser bør derved være udelukte fra den liden Røring, de forhen ved saadant have haft.

* * *

Alle Omstændigheder vise, at Christian Toldorff, ved at søge de her ommeldte allernaadigste Bevillinger, har villet underhaanden tilsnige sig et Monopolium, hvorved han kunde være istand til at forbyde alle andre, at sælge Æl eller Brød til de der indkomne Skippere og Sælsfolk. Omendskjønt han nu ikke derudi har naaet sit Ønske, da der, udi de ham forundte Bevillinger ikke meldes, at han allene skal til saadant

dant være berettiget, hvilket han vel søgte, men med god Overlæg blev af Bevillingen udeladt, saa vil han dog ligesfuldt have sin Bevilling saaledes forstaaet, og indbilde alle Vedkommende, at den paa saadan Maade bør fortolkes, derudi Stiftamtmanden og synes at give ham Medheld noget mere, end vel behøvedes; ligesom Stiftamtmanden og nok forhen kunde indberettet det, man nu først erfarer, at de, paa disse Udhavne boende Lods- og Enrollerede have bestandig været vante til at forsyne de der kommende Skippere med Øl, Brød &c.

For da at hjælpe alle Vedkommende udaf denne Drøm, og at forebygge de deraf flydende og bestrygende Processer, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden over Christiansands Stift Hr. Geheimeraad Adeler: At, da de paa Merdøen, Kævesand og Sandvigen, og der omkring boende Lods- og enrollerede Matroser, fra umindelig Tid af, skal have været vante til at forsyne de der ankommende Skippere og Skibe, med Skibsforraad af Øl og Brød, efter deres Forlangende, hvortil Forordningen af 8 Junii 1705 og 30 Sept. 1739, og synes at give dem Udgang; saa er Christian Toldorph, som ikke har erhholdet noget Monopolium eller Privilegium exclusivum paa allene at sælge slige Provisioner, aldeles uberettiget til at formeene dem saadant, hvilket Stiftamtmanden til Vedkommendes Efterretning haver at bekendtgjøre.
Kiøbenhavn den 6 October 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 24de December 1764:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herfter afgik under 18 Jan. 1765 Kongelig Ordre til Geheimeraad og Stiftamtmand Adeler.

CLXIII.

Erklæring over en Forestilling af 22 Maji 1764 fra General-Gouverneuren over de Amerikaniske Eilande Conferensraad Præs, hvorved han til Confirmation indsender et Testamente, som een der paa Landet død Indvaaner og Plan-

leur Nicolay Dambaryn havde oprettet den 24 Martii 1763: hvorved han havde gjort nogle Legata, og derpaa indsat sine Børn til Arvinger, men meget begunstiget sin eneste Søn frem for sine 5 Døttre, da han skulde beholde Plantagerne og tiltræde samme, naar han blev 25 Aar, men imidlertid skulle de af ham nævnte Executores Testamenti bestyre dem. Tillige med Efticerettens eller Byefoged Dugens Erklæring derefter af 4 Maji 1763, som mener, at den Aføde har opført sig som om han virkelig havde facultas testandi, hvilken dog neppe var ham tilstaaet saa uindskrænket da hans øvrige Børn meget fornærmes ved, det, at Sønnen skal beholde de tvende Plantager.

* * *

Naar jeg noie betragter alle her medende Omstændigheder, finder jeg ikke noget, som kan eller bør hindre dette Testaments allernaadigste Confirmation. De af Testator til Fremmede efterladte Legata ere enten ringe, og i Forhold til hans Efterladenskab ubetydelige, eller saadanne, at de med Billighed kunne ansees som Legata remuneratoria. I det øvrige har han allene indsat hans Børn til Arvinger af hans efterladte Midler. Vel mærker man derved, at han i Særdeleshed har sørget for hans eneste Søn frem for hans efterladte 5 Døttre, da Sønnen allene skal beholde hans tvende Plantager og liggende Grunde; men jeg tænker, at om der i Danmark var en Mand, som eiede anseelige Midler, og eet eller flere Jordegodser, og derhos havde een Søn og fem Døttre, og samme Mand da vilde begjære facultas testandi eller Tilladelse til at begunstige Sønnen og at efterlade ham Godserne for en vis fastsat Priis, og imod at han til Døttrene udbetalte visse reede Penge, det da saa meget mindre blev ham negtet, som det endog haver nogen Grund i vores Lov. Langt mindre bør saadant negtes den, der er fødten her ind i Landet, og der har nedsat sig, men, i det øvrige er født og opfødt under Love, der forunde Forældre en langt meere udstrakt facultas testandi, end vore Love tilstaae dem.

Den Romerske Ret, som i den Materie om Arv enten ligestrem gielder, eller er lagt til Grund for Lovene i de fleste europæiske Riger, forbinder Forældre ikke til videre, end at efterlade deres Børn Legitima, som efter Børnenes Antal enten er en halv Deel, eller kun en tredie Deel

Deel af alt det, Forældrene eie og efterlade sig. Den øvrige Deel af deres Efterladenskab, naar denne Børnenes Legitima først er fradragen, kunne de, nemlig Forældrene, efter eget Lykke disponere over, enten til Fordeel for en Fremmed, eller for een eller flere blant deres Børn.

Om det, afgangne Nicolay Dunbaryn har testamenteret samtlige sine Børn, udgjør saa meget, som deres Legitima kunde belebe sig til, det kan man ikke erfare enten af Testamentet, eller af de derover indkomne Erklæringer, da derudi ikke meldes noget enten om Plantagernes Værd, eller om den heele Boes Besøb.

Imidlertid har man ei heller nogen Årsag til at tvivle derom, og da det, han haver testamenteret samtlige sine Børn til lige Deeling, beløber, hvor det gaaer, langt over 60000 Rdr., saa er det rimeligt, at samme i det mindste udgjør deres Legitima.

Saa snart han haver efterladt Børnene Legitima, saa haver han gjort det, som han i Følge de ham bekiendte Love holdt sig forbunden til at giøre, og har troet sig berettiget til at disponere over det øvrige, som han fandt for godt.

At han har disponeret over det meste deraf til Fordeel for hans eneste Søn, det kan man ikke nægte Ravn af en fornøytig og rimelig Disposition, som fortiener at bifaldes.

Da vores Lov langt stærkere indskrænker baade Forældres og andres facultas testandi, saa pleier Deres Kongl. Majestæt ved sin allerheieste Myndighed i enkelte Tilfælde at raade God paa denne Mangel, enten ved allernaadigst at confirmere et oprettet Testamente, eller ved at forunde den, som derom gjør Ansøgning, en uindskrænket eller mindre indskrænket facultas testandi.

Foruden det, at det Testamente frem for andre, fortiener saadan allernaadigst Confirmation, som er indrettet efter de Love, under hvilke Testator er født og opfødt; saa bør man og derudi vise en særdeles Willighed i Henseende til de Testamenter, som komme fra de Amerikanske Eislande, paa det at den ved vores Lov saa sær indskrænkede facultas testandi, ikke skal stærkke andre Nationer, som ikke ere vant til saadant, fra at boesætte sig der.

Endnu er der een Omstændighed, som i Henseende til disse Eilande, baade beskriver det samme og viser Fornødenheden deraf. Vil man, at en Fader skal være istand til, at efterlade sine Grunde og Plantager til een eller flere af hans Børn, (og man bør ville det, saafremt man ellers vil opmuntre Forældrene til at erhverve noget,) saa maae man tillige tillade ham, at gjøre saadan Disposition, hvorved denne Hensigt kan opnaaes.

Det gaaer paa disse Eilande ikke som i Danmark, at En der eier en Plantage, som med sin Besætning kan være 30000 Rdr. værd, altid kan faae 10000 Rdr. eller mere derpaa at laane; men det kan nok hende sig, at en Plantage bliver mod Eierens Willie solgt, for at betale en Gield, som neppe beløber sig til $\frac{1}{4}$ Deel af Plantagens Værdie. Naar derfor en Fader testamenterer sin Søn en Plantage, hvorpaa hæfter nogen Gield, maae han enten paa anden Maade gjøre Anstalt til Giældens Afbetaling, eller tillige sætte Sønnen i den Stand, at han kan betale den, uden at løbe Fare, at miste Plantagen.

Alt dette bidrager til at vise, at man aldeles ikke bør være vanskelig i at tilstaae Confirmation paa de fra disse Eilande, og især fra de der boefatte Plantage-Eiere kommende Testamenter, naar de ikke i sig ere alt for urimelige, og man haver fuldkommen Visshed om Testators Willie.

Det Testamentet fastsætter, at Børnene skulde miste de dem tillagte Legata, isald de giftede sig uden Executorernes Samtykke og Bisald, kan jeg just ikke finde noget saa sær ubilligt udi.

Disse Executores ere tillige indsatte til Formyndere for de umyndige Børn. Hvad de fire ugifte Pigebørn angaaer, da kommer det overeens med Loven, at de ikke bør gifte sig uden deres Formynderes Willie og Samtykke, og hvad Sønnen angaaer, kan det vel ikke forståaas længere, end indtil han bliver myndig, da han og tiltræder Plantagerne.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at confirmere dette Testamente i alle dets Punkter, Ord og Clausuler.

Før øvrigt, da dette Testamente er gjort den 24 Martii 1763 og den derpaa følgende 11 April er af General Gouverneuren sendt til Skiftes

rettens Erklæring, hvorfra det er kommen tilbage den 4 Maji, saa undret jeg over, at det først ved Skrivelse af 22 Maji 1764 er fra General-Gouverneuren indsendt til Cancelliet til Confirmation. Kiøbenhavn den 11 October 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 7 Jan. 1765:

Bevilges Confirmation.

Herefter blev Testamentet den 25 Jan. 1765 confirmeret, men er siden efter som uindløst, bleven casseret.

CLXIV.

Erklæring over en Memorial af 10 April 1764 fra Stads-Physicus i Bergen Dr. von Büchner, derudi han besværer sig over, at den anden i Bergen værende Dr. Medicinæ Pape og udgiver Sundhedspasser til de til Strædet fra Bergen færende Skippere, da han dog formener, at saadant allene tilkommer ham som Stads-Physicus. Tillige med Stifstammændens Erklæring af 26 Junii, som er i Medhold af ham; og Collegii Medici Erklæring af 6 August, som melder at slige Sundhedspasser ikke ere andet end et paalideligt Wiensbyrd om, at der paa saadan Tid ingen Pest eller anstikkende Sygdom græsser i Bergen; hvilket enhver Promotus Medicus ligesaavel som en Stads-Physicus kan udgive, saalænge denne sidste ikke haver noget for, at det allene tilkommer ham.

* * *

Efter mine Tanker bør det beroe paa de Handlende og deres Skippere, at forsyne sig med saadanne Sundhedspasser, som de kunde være tiende med, og som antages for guldige paa de Steder, hvor de skulde producere dem og benytte sig af dem; og for øvrigt overlades til dem, om de ville tage dem hos Stads-Physicus eller en anden paa Stedet værende Promotus Doctor. Og, som jeg saaledes er ganske enig med Collegii Medici Erklæring, saa skulde jeg dertil i alt henholde mig. Kiøbenhavn den 14 Decbr. 1764.

Cancelliet resolverede herpaa under 7 Jan. 1765:

Expederes efter Collegii Medici Erklæring ved Skrivelse.

Herefter blev Geheimeraad og Stifstammemand Cicignon den 26 Jan. 1765 fra Geheimeraad Thørt tilskreven.

CLXV.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmanden i Sieland Geheimeraad Grev Knuth, af 25 Octbr. 1764, derudi han indberetter, at udi Ringsted Bye findes stor Urigtighed, da Bysfogden Jørgen Jacobsen Friis sidder inde saavel med Sterboers Penge, som med adskillige Penge, han, paa Byens Vegne har oppebaaret, uden at aflegge Regnskab og Rigtighed, dertil han ei bletter hidindtil har været at formaae, uanset han ofte derom har været advaret, saadant ham og er bleven befalet; hvorfor Stiftamtmanden indstiller, om han maae tiltales, og imidlertid, indtil han gjorde Rigtighed, suspenderes fra Embedet. Og som Sagen ikke beqvæmelig ved ordentlig Rettergang kan orddeles, foreslaaer han tvende Commissarier, og indstiller, om de maae befæles at paaskiende alt hvad denne Sag vedkommer, og bemyndiges til at indfatte alle til Rigtigheds eller Oplysnings Erholdelse Paagieldende, og de, sine Exceptione fori, være pligtige at fremsille sig.

* * *

Da Stiftamtmandens Hr. Geheimeraad Knuthes allerunderdanigste Forestilling angaaende Borgemeesteren og Bysfogden i Nestved, hvilken omtrent var af samme Beskaffenhed, allerede allernaadigst er approberet, og Ordre dertæfter er expedret til Vedkommende, saa kan jeg saa meget mindre have noget imod denne Forestilling at erindre, som man lettelig seer, at der i Ringsted Bye er megen Urigtighed, og Fornødenhed selv udfordrer, at derpaa jo før jo hellere raades Bed, paa det at denne efterladne og skiedesleste Betient ikke skal faae Leilighed reent at opæde, saavel Sterboers og Umyndiges, som Byens og de offentlige Penge. Kiøbenhavn den 30 Decbr. 1764.

Herpaa resolverede Cancelliet under 24 December 1764:

Expederes efter Forestillingen og at han beskikker en Actor, og samme Dag Ordre til Geheimeraad Grev Knuth.

Herefter afgik under 4 Jan. 1765 Ordre til Justitsraad Hofman og Hætrebsfoged Thorup som Commissarier.

CLXVI.

Var en Betænkning over General-Krigs-Directorii Pro-Memoria, angaaende en nye Indretning ved Landmilitien, hvorved det allerede var afgjort, at der skulde levges en Karl af 32 Eder, Hartkorn, og at Mandskabet paa en vis Tid om Aaret skulde ind til Regimentet for at øves i at exercere, og at Landmilitien skulde incorporeres med de gevorbene Regimenter ic.

* * *

Samme gik meest ud paa, at kun $\frac{1}{2}$ eller mod $\frac{1}{2}$ Deel aarlig kunde mistes, at de ikke i alt maatte være længere borte, end 6 Uger; at det ikke gik an, fra Benschiffel, Lhye ic. at lade dem marschere enten til Rensborg eller Kiøbenhavn; at der kun kunde være en Reserve for hver Landsoldat; at Reservoen ikke ligesvem burde træde i Landsoldatens Sted, men at det skulde beroe paa Proprietairen; at det om at fæste Gaard maatte være med adskillige Indskrænkninger; at enhver maatte antages uden Henseende til Heiden ic.

Derpaa blev igjen svaret fra General-Krigs-Directorium, som blev eenig med de fleste Voster.

CLXVII.

Var en Betænkning over et kort Pro-Memoria fra General-Feldtmarskalk Grev Sanct Germain, som gik ud paa, at han var for at overlade Eskiter og alle Pengesager ved Militair Staten til de civile Jurisdictioner, paa visse Vilkaar.

* * *

Denne Betænkning gik ud paa, at Forslaget var i sig meget godt og nyttigt for Militair-Staten selv, ligesom det og kom overeens med vores Lov og gamle Forsatning, da Tingen allene ved specielle Reskripter og Forordninger var kommen i den Forsatning den nu var, som medførte megen Ustilhed. Derhos blev viist, at det ikke kunde lade sig giøre, som Marskalken havde foreslaaet, og ikke vilde være tiensligt for de Militaire selv, at de skulde indstævnes lige for Overretterne og gaae Underretterne forbi.

Ligeledes blev viist, at de Militaire ikke vel i Almindelighed kunde fritages fra at betale Retsens Gebyr og stemplet Papiir, men at dem alle Lider i Tilfælde (særlig disse Sager kun vilde blive saare faa) kunde forundes saadan Fritagelse eller Beneficium Paupertatis.

CLXVIII.

Erklæring over en Forestilling af 7 Novbr. 1764 fra sal. Conferengraad Bartholin Wichel, (som den Tid forrettede Justitiarii Embede) hvorved han indsender et trykt saa kaldet Species facti dateret den 6te Octbr. 1764 og nogle derhos fæede Parerer, udgione af endeel Kiøbmænd i Kiøbenhavn; derhos Conferengraaden melder, at omendskiønt Forfatteren ikke har tordet sætte sit Navn derunder, saa seer man dog strax, at det maae være Banco-Commissair Iselin, der ved Høieste-Rets Dom af 4 Octbr. er tilfunden at erstatte Skaden af noget Hamp, han havde forskrevet for Admiralitetet, men som for stor Deel var befunden ubuelig til Skibss-Redskab, og deriblant 7 Skippund torraaden Hamp. Han anserer derhos Høieste-Rets Patent, og formeener, at om man end vilde tilgive Forfatteren hans Driftighed, med at udstæde et saadant Species facti (som dog langt fra ikke kommer overeens med Sandhed) efter at Høieste-Rets Dom var gaaet, saa fortjener dog hans Postscriptum eller Slutning allerførste Opmarksomhed. Dette Postscriptum bestod derudi: at uagtet Iselin (som skulde være Iselin) havde beviist alle i Species facti ommeldte Omstændigheder, og fremlagt de paaberaabte Parerer, og uagtet Hampen i Holland var solgt for god Hamp, saa var han dog bleven tildømt selv at betale al Skade.

Over denne Forestilling havde jeg givet min Betænkning, førend den blev foretagen i Cancellie-Collegio, som gik ud paa: at Sagen maatte af hele Cancellie-Collegio overveies, da det vel var klart, at Bogtrykkeren havde forseet sig, ved at trykke saadant uden Approbation, men det just ikke synes ligesaa klart, at Iselin haver handlet mod Patentet, ved at lade det trykke. Derhos erindrede jeg, at for en 20 Aar siden var noget saadant hændet, da Byefoged Benzon i Stabbeffisking havde i Aviserne averteret, at han vilde lade Documenterne og Acten trykke i en Sag, han havde tabt for Høieste-Ret, i den Henseende jeg bad, at det maatte eftersees i Cancelliet, hvad den Tid var skeet. Endelig formeente jeg, at førend videre kunde foretages, vilde det være fornødent at indhente Iselins Erklæring; 1) Om han havde ladet dette Species facti trykke? 2) Hvad hans Hensigt dermed havde været, og om han ikke var bekiendt, hvad Høieste-Rets Patent i den Henseende fastsætter. 3) Af hvem dette Species

species facti var forfattet, og hos hvilken Bogtrykker han havde ladet det trykke? Derom blev Magistraten tilskrevet den 21 Novbr. og derpaa indkom Hjelms Erklæring af 28 Novbr., som gik ud paa, at han havde ladet dette species facti trykke; at han derved aldrig havde havt anden Hensigt, end at vedligeholde hans (for ham og enhver Kjøbmand saa nødvendige) Agtelse og Credit, og at hindre, at denne Sag ikke skulde skade samme; at han aldrig har tænkt paa at foretage noget mod Høieste Rets Dom, end sigte at begiere Forklaring derover, men tværtimod til Punkt og Prikke strax efterkommet alt hvad samme indholdte. At dette species facti er, under Sagen, og længe førend Høieste Rets Dom gik, opsat paa hans Contoir, og Copie deraf leveret til adskillige, og siden trykt i det Philibertiske Bogtrykkerie. Endelig slutter han, at, isald han herved skulde have forset sig, saa forsikkrer han, at det er skeet imod hans Villie og Vidende, og at hans Hensigt ikke har været at fornærme nogen, men allene at redde hans Credit og Ansæelse. Det i Mæret 1742 med Byfoged Benzon passerede fulgte og med, hvoraf erfarede, at General-Prokureuren den Tid havde gjort Forestilling derom, og i Følge deraf var Bogtrykker Høpfner tilrettesat og tilholdt at betale 20 Rdr. i Mulct til Conventshuusets Fattige, men Byfoged Benzon var, af Stiftamtmanden paa det skarpeste bleven irrettesat, og foreholdet, at han havde forørient at have sit Embede forbrudt, og at saadant ved første befindende Forføelse skulde staae ham aaben for, samt derhos tilholdt at udlevere det af ham forfattede og saa kaldte Compendium af Sagen.

* * *

Over denne Sag haver jeg tilforn, og førend den blev foretagen i Cancellie-Collegium, fortellig givet min Betænkning af 10 November f. A. og derudi erklæret, at jeg holdt det høifstnødvendigt, at den blev overveiet af samtlige Lemmer i Cancellie-Collegium, da saadant Tilfælde ikke var mødt i den Tid, jeg havde været General-Prokureur, men jeg derhos vel erindrede, at en saadan Slags Dvæstion var, før omtrent 20 Aar siden bleven omvistet, i Henscende til Byfoged Benzon i Stubbekjøbing, der i Aviserne havde bekendtgiort, at han vilde udgive et Compendium af en Sag, der var paadomt i Høieste-Ret med videre, hvis Udfald man i Cancelliet kunde erfare. Derhos jeg ligeledes erklærede, at jeg vel indsaae, at Bogtrykkeren, som havde understaaet sig, at

trykke noget saadant uden Approbation, havde fortient en Mulet, men at jeg ikke var saa aldeles eenig med mig selv, i Henseende til den Declaration: hvorvidt Tselin kunde ansees, at have forgaaet sig imod den i Forestillingen anførte Artikel af Høieste-Rets Patent, eller ei. Jeg havde saaledes ventet at blive frietaget fra, at give videre Betænkning over denne Sag.

Endelig gav jeg Anledning til, at Tselins Erklæring blev indhæftet over visse ham forelagte, og dette species facti, dets Forfatning og Tryk, med videre angaaende Spørgsmaal.

Denne Erklæring eller Svar er og indkommen, og man erfarer deraf, at Tselin vedgaaer, at have ladet dette species facti forfatte og trykke; men erklærer derhos, at han dermed ikke har havt anden Hensigt, end at vedligeholde hans Credit og Rygte, og at hans Hensigt aldrig har været dermed at fornærme nogen, end sige at fremsføre noget imod den affaagte Høieste-Rets Dom, som han til Punkt og Prikke skal have efterkommet og opfyldt.

Det er vist, at man ikke bør regne det alt for naie med en Kiebmand, i Henseende til det han foretager sig, for at redde sin Credit og Anseelse, hvorpaa hans Næring og Belskærd beroer. Det er og vist, at en saadan Sag som denne, hvor en Kiebmand demmes til, selv at beholde de Vare, han, som Commissionair for en anden har forskrevet, og selv at bære den Skade derpaa taget, let kan, af hans Misundere bruges til at svække hans Credit og sværte hans Rygte.

I den Henseende holder jeg og for, at naar Tselin, allene havde ladet dette species facti trykke, burde man ikke taget ham det saa saare ilde op. Dog ligesom han, i hans Erklæring melder, at det var opsat længe førend Høieste-Rets Dom gik, saa havde han og gjort bedre og handlet uskyldigere, om han den Tid havde ladet det trykke og uddeele, og ikke hiet indtil Høieste-Rets Dom først var gaaet; thi, omendstiont Høieste-Rets Patent just ikke udtrykkelig forbyder saadant, saa skønnes det dog lettelig, naar man vil sammenholde sammt med Loven, at Vicesinglingen deraf skal være denne: At, naar Høieste-Rets Dom i en Sag

et affagt, maae intet videre den Sag og den Dvæstion angaaende, foretages eller raisonneres, men Sagen bør ved den affagte Høieste-Rets Dom anses at være reent til Ende bragt og afgjort.

Ligesom dette haver sin gode Grund i det bekiendte Princip: ut exitum habeant negotia humana; saa synes dermed ei heller vel at kunne bestaae, at een af Parterne, strax efter at Høieste-Rets Dom er gaaet, udgiver et species facti i Sagen, da saadant ei vel kan anses for andet, end en Slags Appel fra Høieste-Ret til Publikum.

Men overalt, i hvor antagelig end den af Jselin anbragte Undskyldning maatte synes at være, i Henseende til det af ham udgivne species facti, saa seer jeg ikke, at samme kan udstrækkes til det derunder tegnede Postskriptum, som salig Conferensraad Bartholin, i hans Forestilling, i Særdeleshed har anmærket, og endnu mindre til den derunder satte Datum, som just er anden Dagen efter at Høieste-Rets Dom var affagt.

Med dette Postskriptum synes Jselin egentlig at ville sige, at omendskient han havde opløst og godtgjort alle i species facti ommeldte Omstændigheder, omendskient han havde bevist, at Hampen i Amsterdam var solgt for gode Kjøbmands-Vare, og omendskient han til Overflodighed, havde fremlagt Parere fra de fornemteste her værende Kjøbmand, saa havde han dog tabt sin Sag, og ved den undertegnede Datum, viser han, ved hvilken Ret det var, han saaledes havde tabt Sagen, nemlig, ved Høieste-Ret.

Jeg kan begribe, at Jselin, for at redde hans Credit og Agtelse, som hans Misundere ved Anledning af denne Sag, mueligt havde søgt at svække og sværte, kunde behøve at bekiendtgjøre Sagens Omstændigheder, for derved at vise, at han ikke havde handlet anderledes, end en redelig og erfaren Kjøbmand egnede og ansød; men jeg kan ikke begribe, at han, for at opnaae denne Hensigt, behøvede tillige at sige den, at uanset han, efter hans Formeening, saa tilstrækkelig havde opløst Sagens Beskaffenhed og Omstændigheder, havde han dog tabt den; endnu mindre behøvede han, ved den undertegne Datum, ligesom at pøge paa

Rigets

Rigets høieste og eneste afgjørende Ret. Saadant Forhold synes vel at kunde fortiene en taalelig Mulet.

Jeg holder og fer, at om en saadan Mulet blev Jselin paalagt, den derom udstædende Ordre da maatte forfattes saaledes, at man deraf kunde erfare, at det ikke var Jselin eller nogen Kiebmand formeent at søge at redde hans Credit og Anseelse, og at han just ikke blev mulceteret for det udgivne Species fakti, skjønt han havde forset sig derudi, at han først havde bekendtgjort det, efter at Høieste-Rets Dom var gaaet, men fornemmelig fordi han ved det tillagte Postskriptum havde tilkiendegivet, at han formeente sig fornærmet ved den affagte Dom, som i Følge den derunder satte Datum ikke kunde være anden end Høieste-Rets Dom, som han ved denne Datum og dette Postskriptum just synes at pege paa.

Det synes og nødvendigt, at noget saadant skeer, og at denne Sag ikke saa aldeles hendryffes, saavel i Henseende til Høieste-Ret, som til det combinerede Admiraltets- og General-Commissariats-Collegium.

Dette Collegii Forhold med og under denne Sag har været heel roesværdig, og saadan, at det kunde forestilles visse andre Collegier, som et Exempel, der var værd at efterfølge.

Da der imellem dem og Jselin er opkommet Tvistighed i Henseende til den Samp, han for dem havde forskrevet, have de ikke søgt ved Kongl. Resolution at faae Sagen afgjort, eller i noget Maade betient sig af usædvanlige Midler, langt mindre have de foretaget sig, selv derudi at expedere Ordres og Befalinger, men de have viist den vedberlige Heiagtelse for ordentlig Lands Lov og Ret, og ligefrem underkastet Qvæstionen Dommerens Kiendelse.

De have og havt den Fyldestgjørelse, at, da Sagen først er paadamt ved en Commission af 4 fornuftige, lovkyndige og reedelige Mand, have samtlige Commissarier været enige i en Dom, som kom overeens med den Paastand, Collegii Fuldmægtig havde gjort, hvilken Dom og ligefrem er bleven confirmeret ved Høieste-Ret.

Da dette Collegii Maade at behandle denne Sag paa har været saa billig og lovmæssig, saa var det ildt, om Publicum skulde beholde mindste Anledning til at troe, at Iselin af dem var tilseiet nogen Slags Fornærmelse.

Hvorvidt det af Iselin udgivne Species facti er fuldstændigt og tilforladeligt, kan jeg ikke sige, da jeg ikke har demt i Sagen, og ikke har havt Documenterne, men jeg seer, at Hr. Conferensraad Bartholin i hans Forestilling derom har meldt: at det langt fra ei i alle Poster kom overeens med Sandhed. Da jeg nu er vis paa, at han, som havde demt i Sagen, ikke har erklæret saadant, uden dertil at have havt tilstrækkelig Grund, visse Folk og, af dette Species facti og medfulgte Parere skal have taget Anledning til at troe, at Iselin var stæet for nær, saa ønskede jeg, at naar der i den udstående Ordre blev meldt om dette Species facti, der da tillige blev tillagt: som dog langt fra ikke skal være fuldstændigt, og i den Sænsende ei heller tilforladeligt.

Hvad Bogtrykker og Boghandler Philibert angaaer, som har understaaet sig at trykke dette Species facti, uden foregaaende Approbation, da kunde ham, saavidt jeg skienner, derfor paalegges en ligesaadan Mulct som Bogtrykker Høpfner er paalagt i Aaret 1742, nemlig 20 Rdr. Ligesom dette og, efter mine Tanker, er det æcneste, hvorudi det, som bemeldte Tid og i Qvæstionen, Bysfoged Benzon angaaende, er foregaaet, i nærværende Tilfælde kan tiene til Mynster. Kiebenh. d. 10 Martii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 6 Maji 1765:

Indstilles til Hans Majestæt om ikke Iselin burde bøde til vor Frelseres Kirke 500 Rdr. og ligesaa meget til Justitj: Kassen, med mindre han heller vil være General: Fiskalens Eiltale underkastet. Saa og at Bogtrykker Philibert bøder til vor Frelseres Kirke og Justitj: Kassen hvert Sted 30 Rdr.

Dette blev bifaldet af Hans Majestæt den 24 Maji næstefter, dog at Philibert ikkun bøder 30 Rdr. til Justitj: Kassen.

Herefter blev under 31 Maji 1765 Kjøbenhavn's Magistrat tillagt Kongelig Befaling.

CLXIX.

Swar til Kammer Collegium paa deres Skrivelse til General-Procureuren af 2 Febr. 1765, hvorved de sende een dem fra det Danske Cancellie communiceret Forestilling af 31 Decbr. 1764 fra Amtmanden over Callundborg oc. Amtet Christiantmand Værner, derudi han beretter, at en Proprietærs Eftatte var truffet med falsk Mynt, og beskyldt selv at have myntet dem; i den Henseende han 1) forespørger sig, hvorfra Omkostningerne paa slige Sager skulde tages. 2) Begieret, at den beskikkede Accor, som er en fattig Mand, maae af Hans Majestæts Kasse forskydes 20 Rdr. til at bestride Omkostningerne. I den Henseende Kammer Collegium udbeder sig General-Procureurens Betænkning, hvorfra Omkostningerne i denne Sag, saavelsom andre deslige Sager, der falde paa Proprietair-Godserne, vorde at udrede.

Det er vist, at Forordningen af 13 Januarii 1747 udtrykkelig fastsætter, at de paa Delinquentsagers Udfersel gaaende Beføstninger ikke maae lignes og legges paa Almuen, med mindre de angaae Tyverie, Røveri, Drab eller Mordbrand, hvilke og ere de hos os oftest og meest jevnlig forekommende Misgjerninger.

Men da falsk Myntning ligesaa vel som disse i bemeldte Forordning benevnte er et Delictum Publicum eller Crimen, hvis Forsøgning og Paagaaelse den almindelige Sikkerhed og Roelighed og synes at udfordre, og altsaa den samme Narfsag, nemlig, at slige Misgjerninger ikke skulde ustraffet kunne foreves, her ligeledes maae finde Sted, saa skionner jeg ei rettere, end at det samme der maae gielde, og at de paa en saadan Sags Forsøgning anvendte Omkostninger paa sanne Maade maae lignes paa vedkommende Byer, Amt eller Stift.

Derom har og nogle Gange været expederet Ordre giennem det Danske Cancellie, naar vedkommende Dørlighed i forekommende enkelte Tilfælde, have i den Henseende gjort Forespørgsel.

Da denne Dræftion og, fornemmelig og næsten allene synes at vedkomme det Danske Cancellie, saalænge der ikke er Spørgsmaal, om siige Lunkostninger skulde udredes af Hans Majestæts Kasse, saa tænker jeg, at det der i Særdeleshed har foranlediget, at bemeldte Cancellie har communiceret Hr. Stiftamtmand Vårners Forestilling til det Kongl. Rentekammer-Collegium, har været den Begiering han gier, at Rector til at bestride de paaqaende Lunkstvinger, maatte af Hans Majestæts Kasse nyde et Forskud af 20 Rdr., hvilket vel ikke forefinder megen Bønskelighed, da saadant altid pl ier at bevilges.

Dette er, hvad jeg har at melde i Gienbvar paa Deres Excellences og heistærede Herrers meget erede af 2 Febr. h. a. Den mig tilsendte Copie af Hr. Stiftamtmand Vårners Forestilling, følger hermed tilbage. Kiebenhavn den 14 Martii 1765.

Paa denne Kammer-Sag har Resolutionen ikke været at finde.

CLXX.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 12 Jan. 1765, derudi de berette, at ved Coloriernes Anlag ndi Albeden, er ndi Halds Aant foresalden det Tilfælde, at Rector Jessen i Viborg, som der eier en Gaard Floygaard kaldet, paaastaar, at endeel af bemeldte Gaards Grund skulde være indtagen til Colonien Friderichshoy. Omendskont det nu er ham betydet, et han ved Lands Lov og Ret maatte lade Sagen og den ham formeentlig tilseiede Fornærmeise (som de ved Colonien værende Commissarier meget sætte i Tvivl) udgiere og paadomme; saa har han dog ikke erklæret sig dertil, eller begyndt Sag, ei heller har noget billig eragtet Forlig i den Sag været med ham at træffe.

Da nu herved foraarages Ophold i Opmaalningen og Eftelsætningen, saa udbeder Kammer-Collegium sig General-Prokureurens Betænkning, hvad Middell herudi var at tage, for at formaae Rector Jessen Sagen, uden længere Ophold og Henstand, paa lovlig Maade at afgiore, saafremt han ikke strax derom vilde indgaae saadant Forlig, som billig maatte eragtes.

* * *

J Almindelighed finder Processus Provocatorius ikke Sted i vores Danske Lov, saa at det efter samme, ikke gaaer an at tvinge En til at anlægge Sag, ved at opfordre ham og giøre alternativt Paastrand over ham, at han enten strax, og inden en vis, ham af Dommeren forelagt Tid skal bevise sin Ret, eller og taale, at ham i den Hensende, paa lægges perpetuum silentium.

Vel findes der, for saavidt Eiendomsager og Tvistigheder angaaer, nogle Spor af en saadan Action eller provocation, udi Danske Lovs 5 Bog 5 Cap. 5 Artikel, som handler om Lavhævd. Men, foruden at denne Artikel, som ikke vel kan forstaaes, uden at tage de ældre Love til Hielp, er kommen paa en Maade ud af Kraft, saa at de fleste Dommere og Prokuratorer ikke vide at finde sig derudi, og foruden at jeg ikke veed, om alle de Omstændigheder, som samme sætter forud, her findes; saa tænker jeg og, at deres Excellence og heistærede Herrer ikke just behøve at tage deres Tilflugt dertil, for at faae den, i deres meget ærede Skrivelse af 12 Jan. h. a. ommeldte Tvistighed med Rector Jessen afgjort.

Efter det mig er berettet, holder Rector Jessen sig forvissat om, at hans Ret, som Eier af Fleygaard, til det omtvistede Stykke Jord, er ustridig og intet mindre end tvivlsom. Visse Folk, som jeg haver talt med derafra Stedet, og som Omstændighederne temmelig synes at være bekiendte, ere af samme Meening.

Ligeledes paaستاar han, at det Tilbud, han skal have giort Kammer-Collegium, om at overlade hele Fleygaard for 4000 Rdr., er ganske billigt, da ham af andre forhen skal være budet langt mere derfor.

Uarsagen, hvorfor han ikke hidindtil har villet anlægge Sag dets angaaende, skal tildeels være Undseelse for at have Proces med Kammer-Collegium, tildeels Frygt for de Bekostninger, en saadan Proces vilde udfordre, som ikke beqvemmelig kunde afhandles, uden ved en Commission.

Da jeg nu veed, at deres Excellence og heistærede Herrer ikke forlange i nogen Maade, at fornærme denne Mand, eller at betage ham noget af det, han har Ret til at paaستاae, men allens ønske at faae Ende paa Sagen og at faae at vide, hvad derudi er Ret og Uret; jeg og begriber,

at

at de ikke kunne indlade sig udi nogen Accord med Rector Jessen om dette Stykke Jord, og derfor tilstaae ham lidet eller meget, saalænge det er uvist, om det tilhører ham, og, om det ikke virkelig er Hans Majestæts Eiendom: saa skulde jeg holde det for den bequemteste Maade, at komme ud af denne Sag paa, om Kammer-Collegium besørge et Commissorium udstedt, hvorved tvende Commissarier bleve befalede, at paakiende den Dvæstion: hvem det Stykke Jord, som Rector Jessen paa- staaer, af Flængaards tilliggende Grund, at være indtaget til Colonien Frederichshøj, med Rette tilhører, og hvad enten det, som et Stykke af Flængaards Grund, tilhører bemeldte Rector Jessen, eller det, som et Stykke af Alheeden, tilhører Hans Majestæt.

Jeg formeener derhos, at dette Commissorium (som vel rettest expederes giennem det Danske Cancellie) bør forfattes i sædvanlig Stil, saaledes, at omendskönt der paa den ene Side ere befalede Commissarier, bliver det dog den anden Part usformeent, at søge Contra-Commissarier, ligesom det og maae staae enhver af Parterne frit for, isald de, ved Commissariernes Dom skulde formeene sig at være fornærmede, da at indstævne samme for Højeste-Ret.

Naar da Kammer-Advocaten befales at udføre Sagen, paa Hans Majestæts Side, og han, efter erholdet Commissorium, udtager Commissions-Stævning, mod Rector Jessen, er der ingen Tvivl om, at han jo for Commissionen fremkommer med hans Breve og Vertieligheder, mod hvilke Kammer-Advocaten kan anføre sine Exceptioner og tillige fremlægge, hvad han paa sin Side har til Oplysning og Styrke i Sagen, derved Commissarierne da blive satte istand til, derudi endelig at kiende og dømme. Kjøbenhavn den 22 Martii 1765.

Sagen blev siden afgjort ved Forlig.

CLXXI.

Erklæring over en Forestilling af 26 August 1763 fra General-Gouverneuren over de Amerikanske Eilande Conferensraad von Pasck, hvorved han indsender og til Confirmation anbefaler et Testamente, forfattet den 22 August 1763 af

en Plantage: Eier paa Et Croix Laurence Bodkin og hans Hustru Marie Bodkin, som gaar ud paa: at efter Maudens Død, skal Konen have 10000 Rdr. eengang før alle, og 2500 Rdr. aarlig; at h-er af deres tiende Datter skal have 50000 Rdr.; at deres eneste Søn og hans Arvinger skal have alt det øvrige, som et Fideicommis efter at han har betalt Gjelden og benævnte Legata. Skulde de endnu faae en Datter skal hun ligeledes have 50000 Rdr. Skulde de faae en Søn, og deres nu levende Søn dør, da skal hiin træde i denne sidste Sted. Dettrene moae ikke gifte sig uden Faderens, og efter hans Død, Moderens og een af Executorernes hvorf 6 ere navnte: Samentkke. Testamente: var forfatter i N. tarius Publicus hans Overværelse, og af ham overfat.

Hofogden og de øvrige i Eksteriten havde, efter General-Gouverneurens Befaling, givet deres Betænkning derefter af 24 August 1763, og derudi havt adskilligt derpaa at udsætte, især 4 Poster, som de ansaae at være imod Loven.

* * *

Jeg har nogle Gange tilforn erindret, at man her vilse af mulig Feielse i Henseende til de Testamenter, som komme fra Deres Majestæts Eilande i Amerika, især naar de ere forfattede af Fremmede, som Engølandere og andre, hvilke der have boefat sig.

Facultas testandi, fornemmelig i Henseende til dem, der have Børn, er efter vores Lov langt mere indskrænket, end efter nogen anden mig bekendt borgerlig Lov.

Efter Jus Romanum, som paa en Slags Maade gielder i de fleste Europæiske Riger, ere Forældre allene forbundne til at efterlade deres Børn den saa kaldte Legitima, som i Forhold til Børnenes Antal udgior $\frac{1}{3}$ Deel eller $\frac{2}{3}$ Deel af det, Forældrene eie og efterlade sig. Altsaa kan en Fader, som kun haver 1, 2 à 3 Børn, frit raade over $\frac{2}{3}$ Deel, og den, som haver 4 eller flere Børn over $\frac{1}{3}$ Deel af det, han eier, og det enten til Fordeel for een af Børnene, eller en Anden hvem han vil.

Deraf følger, at en Fader meget kan begunstige det ene Børn frem for det andet, hvilket og ofte udfordres til Familiens Bødeligeholdelse.

Derimod efter vores Danske Lov, er Børnenes Legitima saa at sige heele Forældrenes Formue, og en Fader kan i Almindelighed ikke give det ene

ene Barn frem for det andet, uden særdeles Kongl. Tilladelse, hvilken ofte er heel vanskelig at bekomme, ligesom det og i Forordningen af 20 Februarii 1717 er forbuden at giere Ansøgning derom.

Efter Jus Romanum ansees en Kone allene at eie, hvad hun i Boen haver indbragt, videre kan hun ikke paastaae efter Mandens Død, saafremt der ikke er noget Testamente eller Foreening til hendes Fordeel; videre kunne hendes Arvinger ei heller paastaae efter hendes Død. Derimod ansees Manden at eie alt det øvrige, saavel hvad han selv i Boen har indbragt, som hvad de under Ægteskabet have erhvervet, og derefter maae Deelningen skee, naar Mand eller Kone ved Døden afgaae, saafremt derudi ikke ved Testamente eller paa anden Maade er skeet Forandring.

Men efter den Danske Lov ansees Mand og Kone at leve i Fællesskab, og enhver af dem at eie den halve Boe, uden Henseende til, hvad enten den Ene eller den Anden i Boen har indbragt, og hvad de under Ægteskabet have erhvervet eller tilsat, derefter Deelningen da og i påkommende Tilfælde maae skee.

Det er bekiendt, at de gamle Romere ansaae den dem, efter deres Love tilkommende meget udstrakte og næsten uindskrænkede facultas testandi, som een af deres største Herligheder og Forrettigheder. Adskillige Europæiske Nationer, og især Engælenderne synes derudi, som i adskilligt andet, at have antaget de gamle Romeres Lænkemaade.

Det kan saaledes let hælde sig, at en Engælender, som er fundet at boesætte sig paa et af Deres Majestæts Eilande udi America, finder en Anstøelse derudi, at den ham efter de Engælske Love, tilkommende facultas testandi, der bliver saa meget indskrænket. Det er ligesledes mueligt, at en Engælender eller anden Fremmed, som har boesat sig paa et af disse Eilande, og der samlet anseelige Midler, tilsidt forlader dem og nedsetter sig et andet Sted, og dertil bliver, tildeels bestemt ved det, at han ikke der kan giere saadan Anordning om hans Midler og saadan Disposition mellem hans Børn, som han finder for godt, og anseer tienslig til at vedligeholde det, han har erhvervet.

Da man nu veed, at en stor Deel af disse Eilande endnu ligger udnykt, saa at mange nye Familier der kunde finde beqvem Boepæl, og man saaledes har Marsag til, i alle Maader, at opmuntre Fremmede til at borsætte sig der, saa bør man og saavidt mueligt, søge at rydde alle de Anstedssteene af Veien, som kunde hindre Fremmede fra, enten at fatte eller udføre saadant Forsæt.

Da de fleeste Fremmede, som hidindtil have nedsat sig paa disse Eilande, ere Engælændere, og man bør see derhen, at de ei allene forblive der, men at de og søge at formaac deres Betsindere og Landesmand i Engeland, saavel som paa de Engelske Colonier til at efterfølge deres Exempel; saa har man Marsag at vise nogen besynderlig Ugt for disse Engælændere, og saavidt mueligt og billigt, læmpe sig efter deres Tankemaade.

Naar jeg paa denne Kant betragter dette Testamente, som er forfattet af een af de meest velhavende Plantage Eiere paa St. Croix og hans Husfrue, saa finder jeg intet, som kan hindre mig fra, allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til allernaadigst at confirmere samme.

Da Godfins Husfrue har været enig med dette Testamente og underskrevet det, saa viser hun derved, at hun er fornøiet med det, hende er tillagt. Man merker og, af alle Omstændigheder, at hun ikke maae have indbragt ret meget i Boen. Naar dette sættes forud, og de forhen ommeldte Love tillige betragtes, saa kan dette Testamente siges at være temmelig fordeelagtigt for hende.

Ved Testamentet synes saavel Testator som Testatrix at have rennueret paa andet Egteskab, hvilket er noget, som beroer paa dem selv.

At Døttrene ikke maae gifte sig imod Forældrenes Willie, er i sig billigt, og at de efter Faderens Død ikke maae gifte sig uden Moderens og een af Executorernes Samtykke, synes ei heller at være for haardt, fornemmelig der er 6 Executores Testamenti indfatte; ligesom dette Wilkaar og synes at være indskrænket til Døttrenes 21 Aar, som den Alder, i hvilken Forældrene først ansee dem ret at være istand til at skisne om hvad dem er tienligt eller ei.

At Laurence Bodkin efter hans Hustrues Død, og saalænge han lever, beholder heele Boen uskift og udeelt, er aldeles icke urimeligt, da man merker, at Hustruen lidet eller intet i Boen har indbragt, og hendes Børn efter de forhen ansætte Love, efter hendes Død ikke kunde paastaae videre, end det hun havde indbragt, og kunde anses at have efterladt sig, hvilket altsaa blev saare lidet eller intet.

Endelig haver Skifteretten paa St. Croix ved dette Testamente havt at erindre, at ifald Testator og Testatrix i deres Ægteskab endnu skulde avle en Søn, saa er vel fastsat, at han skulde træde i deres nu levende Søns Sted, ifald han ved Døden maatte afgaae, men der meldes icke det mindste om, hvad en saadan Posthumus skulde have i Arv, om den ældste Søn levede.

Dette er i sig gandske rigtigt, og kan icke vel anses for andet, end en Forsemmelse, som mueligt tildeels haver sin Grund, i den in Jure Romano bekiendte Regel: agnatione Posthumi rumpitur Testamentum.

I den Henseende skulde jeg og allcrunderdanigst indstille, om det allersnaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at confirmere dette Testamente, med en Clausul omtrent af følgende Indhold: Dog saaledes, at ifald Laurence Bodkin og hans Hustrue Marie Bodkin skulde avle flere Sønner, dem da bliver tillagt noget i Arv i Forhold af deres Sødskende, og det hvad enten bemeldte Ægtefolks eneste nu levende Søn Dominik Bodkin ved Døden maatte afgaae eller ei.

Ved denne Clausul blev en saadan Posthumi Arveret alle Tider bevaret. Men da jeg ved at giennemsee det Engelske Original-Testamente finder, at den Fortolkning, som General-Gouverneuren i hans Erklæring har gjort deraf er den retteste, og at en Posthumus derved i al Fald er tillagt ligesaa meget, som een af Døttrene, nemlig 50000 Rdr., saa tænker jeg, at denne Clausul icke behøves, naar allene den 12te Artikel i Testamentet bliver i Confirmationen udtrykt saaledes, som den af General-Gouverneuren i hans Erklæring findes oversat, og som man icke kan tvivle om at komme overeens med Testatorum Villie og Hensigt. Kjøbenhavn den 4 April 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 15 April 1765:
 Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.
 Under 4 Maji 1765 er paa Testamentet forundt Kongl. Confirmation.

CLXXII.

Erklæring over en Forestilling af 19 Martii 1764 fra Stiftamtmanden i Sieland Hr. Geheimeraad Brev Knuth, derved han indsender tvende Breve til ham fra Magistraten i Helsingøer, hvorudi de berette, at da den Svenske Commisffair og Postmester i Helsingøer Commerceraad Kryger var død, havde de indfunden sig i Boen, for at forsegle, men Enken havde forevist dem et inlem hendes afdøde Mand (som ikke havde efterladt sig Børn) og hende i Stokholm oprettet testamentum reciprocum, hvorved hun var iudsat til Universals Arving. Men, da samme ikke er confirmeret af Hans Majestæt Kongen i Danmark, formene de, at de ikke kunde antage det for gyldigt, og rette sig der efter, derudi Stiftamtmanden og ved sit Evar har givet dem Bisfald. Hvorved han tillige indsender Copie af adskillige Reskripter, især et af 8 August 1733 som fastsætter, at de fremmede Consuler og Commissarier bør staae under Byens Jurisdiction, for saavidt de bruge borgerlig Møring, samt i Henseende til deres Skifter være underkastede de ordinære Byens Skifte-Forbalters Behandling. Tillige med et Pro-Memoria af 10 April fra det Tydske Cancellie, hvorved de indsende og anbefale en Note af 3die April fra den Svenske Minister, derudi han begierer, at Magistraten i Helsingøer maae tillegges Ordre, ikke meere at foruroelige denne Enke. Og et dito Pro-Memoria af 12 April, hvorved de indsende og anbefale en Memorial af 9 April fra bemeldte Krygers Enke, derudi hun begierer det samme, og tillige indsender Copie af tvende inlem hendes sal. Mand og hende oprettede Reciproque-Testamenter, det eenes for Notarius Publicus i Stokholm af 10 Junii 1747, og det andet, hvorved det første gientages, dateret Stokholm den 18 Octbr. 1757; begge vare den 22 Decbr. 1757 nedlagte paa Malmø Raadsue, og vare først udleverede efter Mandens Død den 16 Febr. 1765.

Spørgsmaalet er her egentlig ikke, om og hvorvidt Magistraten i Helsingøer er berettiget til at forrette Skifte hos og efter de der værende fremmede Nationers Consuler og Commissarier.

Da Magistraten erklærer, at den ved Døden afgangne Svenske Commisair og Postmester Commereeraad Kryger har, derudi Byen brugt Borgerlig Næring, og drevet en anseelig Handel, saa kunde denne Dvæstion vel ikke være ret vanskelig at afgjøre, ligesom den og tydelig nok er afgjort, især ved Reskriptet af 8 August 1733, som udtrykkelig fastsætter: at de i Helsingøer værende Consulter og Commissarier, bør og skal staae under Byens Jurisdiction, for saavidt de bruge borgerlig Næring, samt være underkastet, i Henseende til deres Skifter, de ordinaire Byens Skifteforvalteres Behandling.

Men, da afgangne Commereeraad Kryger, har med hans efterladte Enkefrue oprettet et Reciproque-Testamente, hvorved hun er indsat til eeneste Universal-Arving, i det herværende Tilfælde, nemlig, at han ved Døden afsik, uden at efterlade sig Livsarvinger; saa er Spørgsmaalet, om Magistraten som Skifteforvaltere have noget i denne Sterboe at bestille, hvor der kun er een eneste uaiwersel og myndig Arving? Denne Dvæstion er afgjort saavel ved Loven, som ved Forordningen af 5 April 1754, hvis 3die Artikel udtrykkelig fastsætter, at Skifteforvalterne intet, enten som Salarium eller som Recognition, have at paaastaae i en saadan Sterboe som denne, hvor tvende Ægtefolk, som ikke efterlade sig Livsarvinger, have bebrevet hinanden, at den Længstlevende skal beholde heele Doen udskift og udeelt. Dette haver Magistraten og indseet, og i den Henseende grunde de deres Paaastand fornemmelig derpaa, at Testamentet ikke er af Deres Majestæt confirmeret.

Dette Testamente, eller disse Testamenter (thi der ere tvende, af hvilke det sidste allene gientager det første,) ere oprettede i Stockholm, det første for Notarius af 10 Junii 1747, det sidste den 18 Octob. 1757. At de ere indrettede efter den Svenske Lov, og have de behørige Formaliteter, derom kan saa meget mindre være Tvivl, som det eens af dem er forfattet af Notarius, og de begge have i Følge samme Lov været forvarede paa et offentlig Sted, nemlig Ralmsee Raadhuus, indtil Manden var død; ligesom deres Indhold og er saadan, at de her, uden allermindste Vanskelighed vare blevne confirmerede, naar det havde været

forlanget; da de endog ere af det Slags, som i Forordningen af 20 Febr. 1717, have i Almindelighed faaet Afgang til at paaftaae Confirmation.

Derimod er det vist, at da Testatores i dette Testamente have over deres Gods og Formue disponeret videre'og anderledes, end vores Lov tilrader, saa kunde det, naar derom skulde skienes efter den Danske Lov, ikke ansees for lovligt og gyldigt, med mindre det af Deres Majestæt, var confirmeret.

Qvæstionen bliver altsaa denne: Naar et Testamente er oprettet paa et Sted, og i alle Maader indrettet efter samme Steds Love og deres Forskrift, saa det derpaa Stedet er aldeles lovligt og gyldigt, om det da og kan gielde og bør ansees for lovligt paa et andet Sted, hvor Lovene for et Testamente foreskrive andre Formaliteter, som derved ikke ere iagttagne? Efter mine Tanker, og saavidt jeg skionner, bør denne Qvæstion besvares med Ja.

Enhver, som foretager sig en Gierning eller Handel bør derved iagttage det Steds Love, hvor Gierningen foretages, og han for Tiden opholder sig, og er altsaa i det mindste civis temporaneus.

Naar en Gierning er saaledes indrettet, har den sin Lovlighed og Gyldighed i sig, hvilken den ikke taber uden tilstrækkelig Grund.

Det, som gielder om en Gierning eller Handel i Almindelighed, maae og gielde om et Testamente. Det vilde være af en slem Følge, om man antog, at et Testamente, som i sig og da det blev oprettet, var lovligt, blev svæket allene ved det, at Testator begav sig et andet Sted hen, og der hændelseviis ved Døden afgik.

Billighed selv udforderer, at man i slige Tilfælde, og i Henseende til slige Actus i det ene Rige, dommer efter det andet Riges Love. Det samme er og ved adskillige Love fastsat, og vi have derom havt en Artikel i vore gamle Love.

Da det nu er uden al Tvivl, at dette Testamente er indrettet og gyldigt efter den Svenske Lov, saa man derom ikke behøver videre Attest eller Beviis, hvilket ellers kunde paaftaaes, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden kunde tilskrives: At det vel i sig tilfalde
Magi

Magistraten i Selsingøer at forrette Skifte efter den der ved Døden afgangne Svenske Commissair og Postmester Commerceraad Kryger, da han derudi Byen skal have brugt borgerlig Næring, og drevet en anseelig Handel; men da det erfares, at der findes et imellem bemeldte Commerceraad Kryger og hans efterladte Enke i Stokholm, og efter den Svenske Lov oprettet Reciproque-Testamente, hvorved den Langstlevende er indsat til Universal Arving, saa have Skifteforvalterne intet at befatte sig med denne Sterboe, hvor der kun er en eneste nærværende og myndig Arving, med mindre de dertil maatte blive requirerede, men i det svrige at overlade den til Enkens, som den myndige Arvings frie Raadighed.

Af en saadan Skrivelse kuade Vedkommende tillige erfare, at Reskriptet af 8 August 1733 hverken er forandret eller ophævet, og at man ikke er enig med den Grund, hvilken, saavel den Svenske Legations-Secretair i hans Note af 3 April, som Enken i hendes Memorial af 9 April, fornemmelig beraabe sig paa. Kiøbenhavn den 17 April 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 April 1765:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad og Stiftamtmand Grev Knuth den 8 Maji 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXIII.

Erklæring over en Forestilling af 8 Jan. 1765 fra Stiftamtmanden i Polland Kammerherre von Krogh, hvorved han indsender et Tingsvidne, som han havde ladet tage i Anledning af en Klage, som en Børgere navnlig Langbeen i Nyestad til ham havde indgivet over Bøeføgden og Bøefriveren der i Byen, at de en Tingdag under Retteens Holdelse havde tilføiet ham Overlast. Derhos Stiftamtmanden forespørger sig, hvad videre derved skal gøres.

Af Tingsvidnet og Actors Skrivelse til Stiftamtmanden erfares: at da Langbeen havde en Sag for Retten, og de havde talt til ham om deres Skiftefalarium efter hans afdøde Hustru, havde han givet dem et heel-grovt og uholdigt Svar, hvorpaa de havde sagt, at han skulde i Hullet, og som han i

det samme var gaaet ud fra Retten, var Byeskriveren gaaet efter, for at trække ham i Hulst, derved de vare komne i Slagsmaal, og som Byefogden imidlertid kom til, for at hjælpe By-Skriveren, gav han Langbeen nogle Slag af en liden Sten han havde i Haanden, hvorefter Langbeen gif bort, og de andre igien forsojede sig ind for Retten.

* * *

Det er noget vel raff handlet af Stiftamtmanden, at han allene indsender et Tingsvidne, og derhos ligestrem forespørger sig, hvad derved videre skal gøres.

Derfor alle Stiftamtmand og Amtmænd i paakommende Tilfælde saaledes vilde forholde sig, maatte det i Cancelliet fattes paa Folk til at giennemgaae sliqe Dokumenter, og derefter underrette Vedkommende om hvad de havde at giere og lade.

For øvrigt synes denne Sag paa alle Kanter, at være en privat Sag, som Stiftamtmanden gierne kunde ladet være at afgive sig med; ligesom begge Parter, nemlig Byefogden og Byeskriveren, saavel som Borgeren Langbeen, og hver paa sin Side har forset sig, og i den Henseende, samtlige have Uret.

Da nu Langbeen allene er den, som har klaget, og han vel ikke kan vente megen Erstatning, men det, i hvor det og gaaet, tilkommer ham selv at udføre Sagen, men det derhos er vist, at Byefogden og Byeskriveren ikke have opført sig paa en for deres Embede anstændig Maade, saa kunde Stiftamtmanden efter mine Tanker herpaa svares: At hvad Døvens Langbeens Klage over Byefogden og Byeskriveren angaaer, da forbliver samme ved Lands Lov og Ret, og det vil ankomme paa Langbeen selv, om han, for den ham formeentlig tilfæiede Overlast, vil anlægge Sag imod Byefogden og Byeskriveren. I det øvrige haver Stiftamtmanden at kalde Byefogden og Byeskriveren for sig, og advare dem, at de opføre sig paa en sømmelig og for deres Embede mere anstændig Maade; og ikke ved Overfæelse, og ved at tage sig selv til Rette, forspilde den Agt og Ærbødighed, Vedkommende var deres Embede skyldig, og tabe den

den Syldestgiorelse, de ellers kunde vente og paagstaae, naar de i deres Embeds Forretninger og især for Retten bleve ilde beegne- de eller fornærmede. Kiøbenhavn den 24 Maji 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Junii 1765:

Expederes efter General-Procureurens Erkøring.

Herefter tilskrev Geheimeraad Thott den 12 April 1766 Kammer- herre og Stiftammand von Krogh.

CLXXIV.

Erklæring over en Forestilling af 31 Decbr. 1764 fra Stiftamtmanden i Chris- tiania Kammerherre Storm, hvorved han indsender en Klage fra Raadmand og Bysfoged Sahm i Strømsøe over, at Føderen Capitain Tange ilde havde beegnet ham, grebet ham i Brøstet, og saa gode som undsagt ham, da han den 15 Octbr. efter Ordre holdt en Besigtelses-Forretning over Strømsøe Føldbod. Som Tange negtede Factum, havde Sahm derom til Stiftamtman- den indsendt Laugretsmændenes Attester under deres forhen aflagte Laugrets- eed, og som de end videre vare vittige at beeedige. Og som Stiftammanden mener, at Nødvendighed selv udfordrer, at Dommere udi judiciale Forretnin- ger fredes, saa indfiller han, hvorledes Capitain Tange for denne utillade- lige Opførsel bør anses.

* * *

Det er ganske rigtig, som Stiftamtmanden skriver, at Nødvendig- hed selv udfordrer, at Dommere fredes i judiciale Forretninger, og at Bedkommende erfare, at det Loven i den Henseende med saa god Betænk- somhed og saa stor Omhyggelighed har fastsat, ikke staaer der for intet, eller i det høieste for at indjage Folk en Skræk, men at det virkelig i paa- kommende Tilfælde, og ved foresaldende Leilighed kan ventes at blive erqveret.

Da det nu tillige træffer sig, at dette ikke er den første Gang, at denne Capitain Tange (som maae være en temmelig gammel Mand, og altsaa ikke kan undskyldes med Ungdoms Hidsigbed) paa den Maade har forgaaet sig, siden man ei allene erfarer af Raadmand Sahms Memorial til

til Stiftamtmanden, at Tange eengang tilforn, nemlig i Aaret 1759 har ved en saadan Forretning beegnet ham med Ubeqvems=Ord, og derfor er bleven tilrettesat af Kammer=Collegium, men jeg og erindrer, at han for en 8 à 10 Aar siden eller saa omtrent har havt tvende Sager for Høieste=Ret, hvilke ligeledes reiste sig af, at han havde angrebet en Dommer paa hans Dommersæde med grove Ord og nærgaaende Udtro, hvorefter det dog kom ham til megen Lindring i Straffen, at Dommeren just var hans Svigersøn, saa skulde jeg allcrunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden kunde tilskrives: at lade Tolderen i Strømsøe Capitain Tange for saadan hans Adfærd paa Justitiens Vegne tiltale, og indhente Dom over ham til vedbørlig Strafs Lidelse. Kiebenhavn den 25 Maji 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Junii 1765:

Eppederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftamtmand Storm den 20 Julii 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXV.

Erklæring over en Memorial af 26 Octb. 1764 fra Hr. Gregers Hiort Sognepræst i Rudfisbing paa Langeland, derudi han forstiller, at der til hans Kald ligger et Mensalgods af 7 Bønder, for hvilke Præsten staaer ansørt som Huusbonde i Nyborg Amtstue, men Grev Ahlefeldt raader over disse Bønder efter eget Lykke, ved at sætte Gaardene bort, tage Hovet af Bønderne, bemægtige sig det unge Mandskab med videre, saa Præsten intet beholder uden Navnet af Huusbonde, ligesom Grevens og paastaaer, at Præsten bør lade sig nøie med Landgilden og smaae Redsel. Da Præsten androg dette i Cancelliet, og derhos foreslog, om ikke dette Gods maatte sælges paa offentlig Auction og Capitalen udsættes paa Rente, blant Stiftets offentlige Midler, og Præsten nyde Renten deraf, blev Sagen ved Geheime=Conseils Resolution, henviist til Lands Lov og Ret, hvilket han formener at være det samme, som at der skulde forblive ved det, det var, da Præsten derpaa fattede den Beslutning, at hvor han ingen Herlighed havde, vilde han ei heller have Besværlighed, og i den Hensende henvendte sig til Kammer-Collegium, med den Erklæring, at han ikke længere kunde være ansvarlig til Skatterne af dette Mensalgods; men fik under

30 Junii 1764 derfra det Svar: at han derom maatte henholde sig til det Danske Cancellie, hvorfor han hermed frastiger sig, for Aar 1765 og saalænge han er i Embedet, at svare ringeste Skilling af Skatterne for dette Mensal-gods, og overlader til Cancelliet, hvad Ansætt de derom vil gjøre, enten hos Greven eller Amtshuuen i Nyborg. Tillige med Stiftamtmandens og Biskopens Erklæring af 9 Jan. 1765, som melder, at Grev Ahlefeldt, (hvis Skrivelse de indsende) beraaber sig paa, at saavel udi Grevskabets Erections-Fordebog af 1672, som udi Matriculen af 1686 findes anført, at Herligheden til dette Gods er Grevskabets tilhørende, hvilket af alle Præsterne hidindtil er bleven upaatakt. Derhos de erindre, at omendstiont ved saadan Herlighed rimeligviis ikke forstaaes andet, en Ret til Jagt, Fiskerie, Eigt- og Sagelald &c., hvilket adskillige Proprietairer have over det geistlige beneficerede Gods, ligesom og Greven selv saaledes har Herligheden over det øvrige geistlige Gods under hans Grevskab, saa vil det dog efter saa lang Tids Fortab blive vanskeligt at faae forandret, uden ved ordentlig Proces, hvilket er Supplicanten som en fattig Mand umueligt. Imidlertid finde de det billigt, at da Grev Ahlefeldt nyder saa stor Fordeel af dette Gods med Første, Vegt og Arbeide &c., saa burde han og indestaae for de Kongl. Skatter deraf, og svare Extra-Skatten for de Fattige paa Godset, hvilket de indstille.

* * *

Det er ikke aldeles uden Grund, som Hr. General Grev Ahlefeldt i hans Skrivelse til Stiftamtmanden og Biskopen melder, at denne Supplique er forvirret og dumdriftig; da jeg maae tilstaae, at jeg i mere end een Henseende finder den heel næsviis.

Supplicanten formener, at Geheime-Conseils forrige Resolution i denne Sag, hvorved den er henviist til Lands Lov og Ret, er tagen i Overilelse, og beder derfor, at man dog i Cancellie-Collegio vil tænke den Sag efter, med en sund Estertanke &c. Grunden til denne formeentlige Overilelse bestaaer derudi, at Supplicanten, i Følge af denne Resolution, skulde føre Proces med Grev Ahlefeldt, da dog Greven er en riig og mægtig, og han derimod en fattig og uformuende Mand.

Han antager altsaa, at fordi han er fattig og hans Contrapart riig og mægtig, saa burde Deres Majestæt uden videre kiende til Fordeel for ham, og det uanset, at det er en Quæstio Juris der omtvistes, at

hans Contrapart, som er i Besiddelse af det, der tvistes om, paastaar, at have Retten paa sin Side, og at han tillige hensehder sig under Lands Lov og Ret. Maaſke kunde det tiene Supplicanten til Undſkyldning, at ſaa eenfoldig ſom denne Slutning og er, ſaa finder den dog hiſt og her adſkillige Belyndere. Han formeener, at denne Resolution er imod Loven, ſiden Loven ikke vil, at umuelige Ting maae æffes af nogen.

Endelig behandler han Cancelliet paa ſamme Maade, ſom han kunde behandle en Tieneſtekarl han vilde opſige, da han ligeſtem fraſiger ſig, for tilkommende Aar og ſaa længe han er Præſt, at ſvare ringeſte Skilling af Skatter for dette Menſalgods, og overlader til Cancelliet, hvad Anſalt de derom vil gjøre, ſaa man maae frygte, iſald der komme Erequerere paa ham, og de ville lade ſig noie med hans Anviſning, at han da henviſer dem paa Cancelliet.

Men, naar man abſtraherer fra Supplicantens ſynderlige Skrives maade, ſom mueligt haver ſin Grund, tildeels i hans berrængte Omſtændigheder, tildeels i en melankoliſk Lune, og et Slags Hypokondrie, og i den Henſeende maaſke kan overſees; ſaa kan det ikke nægtes, at der jo i Hovedſagen er meget for ham at ſige, og at han af Greven tiensdelig fornærmes.

Det eneſte Greven haver at beraabe ſig paa, er, ſaavidt man af hans egen Erklæring kan ſlutte, at ſaavel i Grevſkabets Erections-Jordbog af 1672 ſom udi Matriculen af 1686 meldes, at Herligheden af Skrobelov Menſalgods tilhører Grevſkabet.

Det Ord Herlighed, ſom her bruges, er allene iſtand til at forſaarſage Tvivl og Tviftighed, da dets Bemerkelse i vores Danſke Lovs Kyndighed er heel ubefſt. mt, og endnu ikke tilfulde faſtſat, men tages nu for eet, nu for et andet.

Saaledes tages det undertiden for alle de Rettigheder, ſaaſom, Jagt, Fiſkerie, Sigt- og Sagesald, Jus vocandi &c. hvilke en Privilegeret, der eier en frie Sædegaard, derved udøver ſrem for en Uprivilegeret eller den, ſom ikke eier en frie og complet Sædegaard; og i denne Mening bruges dette Ord i Danſke Lovs 5te Bogs 3die Cap. 20 Artikel.

Under-

Undertiden derimod, og især, naar det sættes imod Landgilden eller Bondeskjylden, tages dette Ord for alle de Fordeele, som en Eier kan have og nyde af en Bondegaard, Landgilden eller Bondeskjylden allene undtagen; og i denne Mening tages det i Danske Lovs 5te Bogs 3die Cap. 24, 25 og 27 Artikel. Udi samme Mening synes det og at tages udi 3die Bogs 12 Capitel.

Udi den første Mening pleier det Ord Herlighed gjerne at tages, naar det heder, at en Proprietair eller anden har Herligheden til en Præstegaard, Aunexgaard eller Mensalgods. Det er altsaa rimeligt, at det bør forstaaes paa samme Maade saavel i Grevskabets Erections-Jordbog, som udi Matriculen.

Det samme bestrykes end ydermeere, saavel derved, at Præsten i Nyborg Amstue, hvor Matriculen maae formodes at være lagt til Grund, staaer anført som Huusbonde for dette Gods, som ved det, Stiftamtmanden og Biskopen melde, at Greven paa samme Maade har Herligheden over det øvrige geistlige Gods under hans Grevskab. Ligesom saadant og synes at komme overeens med de grevelige Privilegiens 5te, 12te og 18de Artikel.

Men saa meget som der og, i den Henseende, er for Præsten og imod Greven at sige, saa merker man dog, at det har lykkedes Greven, at indbilde Præsterne, at det Ord Herlighed her skulde forstaaes paa en anden Maade, og at Greven allene en Tidlang har været i Besiddelse af at nyde alle Fordeele af disse Mensalgaarde og Bønder, Landgilden allene undtagen, som er betalt til Præsten; altsaa kan saadant ham ikke, mod hans Villie betages, uden ved Lands Lov og Ret og Dommerens Kiendelse, hvilket er det, Præsten saa meget frygter for, skiont det tillige, efter al Anseende, er det eneste, hvorved han kan blive hjælpen.

Men, naar man og vil tilstaae Greven, at det Ord Herlighed, her bør forstaaes saaledes, som han vil have det forstaaet, saa bliver dog Præsten af ham forurettet.

Paa de Steder, hvor tvende Proprietairer have Lod og Deel i een og den samme Bondegaard, saaledes, at den ene eier Herligheden, men

den anden Landgilden, og som er den Casus, Lovens 5te Bogs 3die Cap. 24 og 25 Art. antager, der pleier det gierne, og saavidt mig er bekendt, at forholdes saaledes: at Hertigheds Eieren aarlig besørger Landgilden betalt til den anden, hvorimod denne sidste aldeles intet videre befatter sig med Gaarden, som allene bestyres og bortkastes af Hertigheds Eieren, der altsaa tillige besørger og staaer til Ansvar for, at Kongelige Skatter med videre deraf vorde betalte.

Paa denne Naade var Præsten og fornøiet med, at det forholdtes med dette Mensalgods, men Greven, naanseet han sætter Gaardene bort og tager Hoverie af Bønderne, vil dog, at Præsten allene skal staae til Ansvar for de Kongl. Skatter.

Dette er i sig den største Ubillighed, og noget, som aldrig kan have været Forsædrenes Hensigt og Willie, at naar Greven enten har fat en slet Beboer til Stedet, eller ødelegger Beboeren med Hoverie, Præsten da for saadan forarmet Beboer skal betale Skatter med videre.

Imidlertid hedder det her, ligesom i forrige Tilfælde, at Greven er i Besiddelse deraf, (skiont det er rimeligt, at denne Besiddelse har sin Grund i de forrige Præsters Eftergivenhed) og at det, han er i Besiddelse af, ikke kan ham mod hans Willie betages, uden ved Lands Lov og Ret og Dommerens Kiendelse.

Men da Greven dog ikke vel kan frietage sig fra, at tilkiendegive, hvad der efter hans Formeening bør forstaaes ved den Hertighed, som ham efter Erections-Jordebogen og Matriculen tilkommer over dette Mensalgods, og deraf kan erfares Naaden, paa hvilken han bør nyde den, saa, for tillige saavidt mueligt at see denne stakkels Mand og hans Efterfølgere i Embedet, forhiulpne til det, dem med Rette tilkommer, skulde jeg allersunderdanigst indstille, om Srivamtmanden og Biskopen i Fyen kunde tilskrive: Saavidt dem var mueligt at see at mægle denne Sag imellem Grev Ahlefeldt og Præsten i Rudkøbing, saaledes, at Præsten enten beholder Bestyrelsen af Godset og oppebærer Indkomsterne deraf, og Greven allene forbeholdes Hertigheden af Jagt, Gisserie, Sigt- og Sagesald, med videre, eller, isald Greven ikke

er fornsiet dermed, at han da forpligter sig og efterkommende Grever, aarlig til Præsten i Rudkøbing, nuværende eller kommende, at betale Landgilden af dette Mensalgods, med hvad videre Præsten deraf hidindtil har oppebaaret, imod at Greven beholder frie Raadighed over Godset, og svarer til de deraf gaaende ordinaire og extraordinaire Skatter, som ikke i nogen Maade bør vedkomme Præsten eller blive ham til Ansvar, da han aldeles intet har med Godset at bestille, eller deraf at paastaae, saalænge den aarlige Landgilde med videre rigtig til ham erlægges af Greven.

Skulde Greven ikke vilde beqvenne sig dertil, og ei heller gisre noget andet antageligt Forslag, som Stiftamtmanden og Biskopen maatte finde billigt, og Præsten kunde være tient med, kan Præsten efter Stiftamtmandens og Biskopens derom gisrende Forestilling blive forundt Beneficium Paupertatis og frie Procurator til at udsøe Sagen imod Greven. Kiøbenhavn den 27 Maji 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Junii 1765:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herom findes intet expederet.

CLXXVI.

Erklæring over en Forestilling af 13 Octbr. 1764 fra Stiftamtmanden i Christiania Kammerherre Storm, hvorudi han beretter, at da Forordningen af 14 Octbr. 1763 ikke fastsætter, hoor meget Faderen til et vægte Barn skal bidrage til dets Opdragelse, eller paa hvilken Maade samme skal inddrives, og derom, ved Stiftet er indløben Forespørgsel, saa haver han i et vist Tilfælde bestemt, at da et Barns Opfostring der sædvanlig løber tii 12 Rdr., Faderen da deraf bør betale de 6 Rdr., hvilke i Mangel af Betalning uden videre Dom, kunde udpantes.

Isald denne Anstalt maatte finde Bifald, indskiller han, om samme ved en alernaadigst Befalning maatte blive almindelig.

* * *

Ursagen, hvorfor man ikke i Almindelighed kunde fastsætte en vis Sum, som Faderen af et uægte Barn skulde bidrage til dets Opdragelse, har jeg viist i min allerunderdanigste Forestilling og Forslag til Forordningen af 14 Octbr. 1763. Og da bemeldte Forordning tillige fastsætter, at om Faderen derudi skulde findes vægerlig, skal Øvrigheden forbielspe Moderen til at nyde det af hans Løn eller anden Indkomst, saa er det derved overladt til Øvrigheden at udfinde de beste Midler, hvorved Moderen, efter Omstændighederne, snarest og lettest kan forbielses til sin Ret, enten ved Udpantning, Beslag paa Løn og Indkomst, eller paa anden Maade.

Jeg skulde i den Henseende indstille, om Stiftamtmanden Hr. Kammerherre Storm paa denne hans Forestilling kunde svares: At da Forordningen af 14 Octbr. 1763 fastsætter, at Faderen til et uægte Barn skal efter hans Vilkaar og Formue erlægge i det mindste Halvdeelen af de Omkostninger, som Barnets nødtværfte Underholdning efter Øvrighedens Skiggnende udfodrer, og Stiftamtmanden melder, at et Barns Opfostring der sædvanlig løber til 12 Rdr., saa kommer det og overeens med Forordningen, at Faderen deraf bør betale i det mindste de 6 Rdr. Og da Forordningen ligeledes fastsætter, at Øvrigheden skal forbielspe Moderen til at nyde det af Faderens Løn eller anden Indkomst, og derved overlader til Øvrigheden at vælge de beste og beqvemmeste Midler, hvorved et saadant fattig Qvindemenneske og Barnemoder, snarest og lettest kan forbielses til sin Ret, enten ved Udpantning eller andet, saa kan Stiftamtmandens herudinden giorte Forskalsning, som aldeles overeenstemmende med Forordningen og dens Zensigt, ikke andet end finde Bisald. Kiøbenhavn den 28 Maji 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 26 Junii 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre og Stiftamtmand Storm den 20 Julii 1765 fra Geheimeraad Thæt tilskreven.

CLXXVII.

Forklaring over en Memorial af 8 Sept. 1764 fra en Enke i Kjøbenhavn Dorothea sal. Siens, hoorudi hun anmelder, at hendes Datter har med hendes Tilladelse været forlovet med en Norsk Student Christen Stierne, hvis Fader er Probst i Norge, men da hun havde anvendt over 100 Rdr. paa ham, fik hun at vide, at han var forbundet med en Fransk Bagerdatter navnlig des Baus, med hende han og siden har ladet sig vie paa Landet, efter at der var erhverbet Copulations-Brev i Cancelliet under deres Fornavne allene, hvorfor hun indskiller, om ikke de Personer, som dermed have haabt at bestille, bør anses efter Forordningen. Og en dito Memorial af 26 Octbr., hoorudi hun begierer Beneficium Paupertatis, for at anlegge Sag imod Christen Stierne. Tilføjede med en Memorial af 13 Octbr. fra bemeldte Bager de Baus, derudi han tilstaaer, at han har ladet Copulations-Brevet bestille, da han merkede, at hans Datter var frugtsommelig ved Stierne. og fandt ham villig til at ægte hende; at han har leveret hans Datters og Svigersøns Navne saadan, som han mente rettest at være, nemlig, at nævne deres og deres Foreældres Døbenavne; at det er usandskædigt, som Enken Sien foregiver, at Stierne har været forlovet med hendes Datter ic.

* * *

Derfom det var Brudens eller Brudgommens Fader eller Formynders, som klagede over, at deres Barn eller Myndling havde mod deres Villie indgaaet et ulovligt Ægteskab, og for at komme dertil, havde under falske Navne tilsnøget sig et Copulations-Brev, saa kunde denne Sag maaffee fortjene noget næiere at undersøges.

Men da Brudens Fader tilstaaer, at han har ladet Copulations-Brevet bestille, og dertil leveret hans Datters og Svigersøns Navne, saaledes, som han (der skal være fremmed og ikke forstaae det Danske Sprog,) formeente det rettest at være, samt at han har besørget Brudlyupet, hvilket han kunde have nogen Ursag at drive paa, da hans Datter var frugtsommelig ved Stierne; man ei heller merker til nogen Klage fra Brudgommens Fader og fødte Børge, som endnu er i Live, saa veed jeg ikke, hvorvidt dette Ægteskab, som ingen af dem, det egentlig vedkommer, befindes at besvære sig over, kan kaldes ulovligt, og altsaa veed jeg

jeg ei heller, om Forordningen af 7 Sept. 1736, som forudsætter et ulovligt Egtteskab, her kan finde Anvendelse.

Derimod synes Enken Siem, som allene klager og andrager dette, dertil at være temmelig incompetent, da hun ingen anden Afgang eller Udkomst dertil haver, end allene det hun foregiver, at Christen Stierne har været forlovet med hendes Datter, hvilket hendes Foregivende, som Stierne og hans Svigerfader aldeles benegte, man dog nok mærker, hun neppe bliver istand til at bevise.

Hvad de Folk angaaer, som efter den dem af Brudens Fader givne Commission, og efter den af ham leverede Forregnelser, paa Brudfolkens Navne, have bestilt Copulationsbrev i Cancelliet, da seer jeg ikke, at dem kan paalægges nogen Straf, eller at det er Umagen værd, at lade dem tiltale efter Forordningen af 1736; fornemmelig det ikke er saadanne Folk, som forstaae sig paa slige Ting, eller pleie at være Commissionairer. Jeg seer saaledes ikke, at der paa Enkens Dorothea Siens Memorial af 8 Sept. 1764, som i sig er en Angivelse, kan eller bør falde anden Resolution, end at den henlægges.

Udi den anden Memorial af 26 October begierer bemeldte Dorothea Siens Beneficium Paupertatis og frie Prokurator, for at anlægge Sag imod Christen Stierne. Dersom noget Skulde agtes paa denne Memorial, maatte den først gaae til Magistratens Erklæring, hvor den ikke haver været; men da man, af alle Omstændigheder har Aarsag at slutte, at hun neppe ved endelig Dom vilde erholde noget, (fornemmelig Christen Stierne ikke endnu skal være myndig,) og at Beneficium Paupertatis kun vilde tiene hende til, at fornrolige sig selv og andre; saa bliver det nok best, at denne Memorial tillige med den anden, henlægges. Kiøbenhavn den 30 Maji 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 3 Julii 1765:
Kan ikke bevilges.

CLXXVIII.

Erklæring over en Memorial af 11 Octbr. 1764 fra Landstings- Hører Auctander og Landstings- Skriver Jilstrup i Viborg, hvorudi de besvare dem over at Magistraten i Viborg har paalagt dem Indquartering af deres iboende Gaarde, ved den Anledning, at et Regiment Infanterie der er bleven inquarteret, og det, uanset de ingen borgerlig Næring bruge, og at saadant ikke er skeet tilforn, hvilket de formene at stride imod de, de Kongl. Betiente forundte, Privilegier, og især imod Reskripterne Viborg angaaende af 1 April og 29 Junii 1718, skient deres Betieninger ikke udtrykkelig derudi nævned. Tilligemed Stiftamtmandens Kammerherre Hvitfeldts Erklæring af 19 Novbr. 1764, derudi han beretter, at Landsdommeren Justifraad de Thestrup ligeledes har derom meldt sig hos ham, men som der ved Stiftet ingen Kongl. Befalning findes, som fritager Landstings-Betiente fra at svare Indquartering, saa har han ikke kunnet decidere derudi; skient adskillige andre Betiente, saasom Magistraten, Byefogder, Byeskrivere, Postmestere ved een og anden Kongl. Venaadning ere befriede for Indquartering; han indstiller altsaa, hvorledes dermed skal forholdes.

* * *

Der som Qvæstionen her var i Almindelighed om privilegerede Personer og Kongl. Betiente, som boe og nedsette sig i een eller anden Kjøbstad, dog uden der at tage Borgerskab eller bruge borgerlig Næring, skulde være frie for Indquartering af deres Eiendele og iboende Huuse? saa tænker jeg, at samme lettelig kunde afgieres, endog af de Artikler i Loven, som Landstings-Høreren og Landstings-Skriveren fornemmelig heraabe sig paa, som de, hvoraf de ville bevise deres Ret til den paastaade Frihed, nemlig 3 Bogs 4 Cap. 11 Art. og 3 Bogs 6 Cap. 2 Art. Den første af disse tvende Art. fastsætter, at Borgemeester og Raad ikke maae besvære Privilegerede ic. og dem, som ere i Kongens Tjeneste, og ingen borgerlig Næring bruge, med nogen borgerlig personel Tynge. Deraf kan man vi oppositorum og rimeligviis slutte, at de ikke ere befriede for borgerlige reelle Tynge, s: saadanne, som En ikke svarer for hans Person, men af hans iboende Huus eller Gaard. Nu er det bekjendt, at Indquartering (endog efter dens Oprindelse, Natur og Beskaffenhed) ikke er et onus personale, men et onus reale, som ikke paalegges Personer, uden for saavidt

de eie Huuse og Gaarde, men Huusene og Gaardene, og indrettes og lignedes efter Grundtarten.

Utsaa følger, at Privilegerede og Kongelige Betiente, som eie Huus eller Gaard i en Kiebstad, ligesaaavel som andre Dyens Indvaanere, ere forbundne til at svare Indquartering af deres Huus og Gaard, i Forhold til dets Grundtært, og ligesaa lidet, som andre Dyens Borgere og Indvaanere derfor kunne undslaae sig.

Det samme bestyrkes ved 3 Bogs 6 Cap. 2 Art., som befaler, at Privilegerede og Kongelige Betiente, som boe i Kiebstederne, og ingen borgerlig Næring bruge, skalle, saavidt de Eiendomme i Kiebstederne have, skatte efter den Tært, som nu sat er, eller herefter sat vorder.

Dette viser tydelig, at saadanne ikke kunne paastaae at være befriede for de reelle Skatter og Tynger, som paalægges ikke Personerne, men Eiendommene eller Grundten, og lignedes efter Grundtærens Størtelse og Godhed eller Veliggenhed, efter Grundtæren.

Da Landstingshørerer og Skriversen i deres Memorial, fornemmelig have beraabt sig paa disse tvende Artikler, som just udtrykkelig ere dem imod, saa maae man deraf slutte, at der ikke er meget for dem at sige.

Derimod synes den Grund noget mere afgjørende, som Justifraad og Landsdommer Thestrup, i hans Skrivelse til Stiftamtmanden af 8 October 1764, har beraabt sig paa, nemlig, at de Kongelige Betiente i Rangen, ved de dem allernaadigst forundte Privilegier af 23 November 1661, ere frietagne for Indquartering.

Men naar det betragtes, at det med Indquarteringen den Tid forholdtes ganske anderledes end nu, og at den nu er af langt større Betændighed, saavelsom, at disse Privilegier ere ældre end Loven; saa synes dette Argument ei heller at være tilstrækkelig nok til at afgjøre Qvæstionen tværtimod det, som Loven siden den Tid, i Almindelighed har fastsat.

Man har og derudi et mærkeligt Exempel for sig her i den Kongelige Residencestad, hvor de Kongelige Betiente i Rangen synes at have været mest berettigede til at beraabe sig paa de dem forundte Privilegier, og hvor det dog er bekjendt, at Kongelige Betiente, hvad enten de ere i

Rangen

Kongen eller ei, aldeles ikke, for deres iboende Huuse og Gaarde, nyde nogen Frihed for Indquartering, men maae svare samme lige med andre Byens Indvaanere, for saavidt den erlægges af Huuse og Gaarde, og lignes efter Grundtaxten; thi en anden Sag er det med den Deel eller de Deele af Indquarteringen, som svares af borgerlig Næring og lignes derpaa, hvilken er at ansee, som en personel Tynge, og fra hvilken at svare alle de ere befriede, der ikke have taget Borgerskab og ikke bruge borgerlig Næring.

Det som Loven i saa Fald har fastsat, synes og i sig at være det retteste og billigste, da intet kan være rimeligere, end at onera realia, som legges paa Huuse, Gaarde og Grunde, alle Tider af dem paa lige Maade svares, uden nogen Hensæende til Eieren og hans Stand eller personlige Egenstaber.

Enhver indseer lettelig, hvor ubehagelig det maae være, især for et fattigt Borgeriskab i en liden eller maadelig Kiebstad, naar det træffer sig, at Kongl. Rentente eller Privilegerede besidde eller beboe 2, 3 eller flere af de største og beste Gaarde i Byen, at samme Gaarde da skulle være frie for Indquartering, og derimod den Indquartering, som af dem forhen blev svaret, lignes paa de andre mindre Huuse og Gaarde. Thi det, som udi nærværende Tilfælde gjør et ulige Forhold eller Fritagelse saa meget forhadet, er, at de øvrige Indvaanere, som eie Huuse og Gaarde i Byen, maae betale for dem, der blive fritagne.

Man har, for Tiden, saa meget mere Marsag til, at være sparsom i at tilstaae sige Friheder, som det er bekjendt, at Indquartering saavel som visse andre onera realia paa Huuse og Gaarde i Kiebsteden, nu paa nogen Tid, frem for tilforn, ei allene her i Kiebenhavn, men og i visse andre Kiebsteder, ere anseelig stegne og formcerede, saa at den Byrde, der tilforn ikke blev anseet for noget, nu paa visse Steder begynder temmelig at føles.

Men skjønt det Loven saaledes herom i Almindelighed fastsætter, i sig er det rimeligste og billigste, og skjønt derefter neigtigen ferholdes her i den Kongl. Residencestad; saa er det dog vist, at det har sig langt anders

ledes i adskillige andre Kjøbsteder, hvor det fra lang Tid af har været Brug, at alle Privilegerede og Kongl. Betiente ere aldeles frie for at svare Indquartering af deres iboende Huuse og Gaarde, hvilket rimeligviis maae have sin Grund i særdeles Kongl. Bevillinger og Dispensationer.

Saaledes erfarer man af Stiftamtmandens Hr. Kammerherre Zvitzfeldts Erklæring, at hvad Viborg i Særdeleshed angaaer, saa ere endeel andre Kongl. Betiente, saasom Magistraten, Byefogder, Byeskrivere, Postmestere og andre ved een og anden Kongl. Betiening, for Indquartering befrieede.

Det er i den Henseende ikke at undre over, at Landstings-Betiente paaftaae det samme, da den samme Aarsag og samme Gunst synes at tale for dem.

Men ligesom det er billigt, at disse Kongl. Bevillinger og Benaadninger forblive i deres fulde Kraft, og man ikke betager nogen, det han haver saa lovlig Udkomst til, saa bør man og paa den anden Side saavidt muligt stricte fortolke dem, som noget der i sig er forhadet, og aldeles ikke udvide eller fornøye dem, men snarere, ved forefaldende Leilighed, og saavidt det kan skee uden nogens Fornærmelse, søge at indskrænke og opheve dem.

Ehi omendskjønt det kunde siges, at Byerne og deres Borgerckab virkelig vinde ved det, at saadanne Folk nedsætte sig der, som leve enten af deres egne Midler eller af deres Betiening, og at de i den Henseende vel kunde taale at betale Indquarteringen for dem af de Huuse eller Gaarde de behoe, saa ere dog adskillige Byer i den Forfatning, at de, hvor det gaaer, i Begyndelsen ikke kunne merke denne Fordeel, da de derimod strax merke det Tab, de have ved, at de af deres iboende Huuse og Gaarde maae betale den Indquartering, der forhen blev svaret af en saadan Gaard.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden i Viborg kunde tilskrives: At da Loven frietager Privilegerede og Kongl. Betiente, som boe i Kjøbstederne og ingen borgerlig Næring bruge, allene for borgerlig personel Tyngde, men derimod fastsætter, at de, saavidt de Liendomme i Kjøbstederne

stederne have, skulle skatte efter den Taxt, som sat er, eller her-
 efter sat vorder; og Indquarteringen, for saavidt den lignes paa
 Huuse og Gaarde efter Grundtaxten, ikke er en borgerlig personel
 Tyngge, men en reel Tyngge, som svares af Eiendommen; saa kunne
 saadanne Privilegerede og Kongelige Betiente ikke paastaae at
 være frie for at svare Indquartering af deres iboende Gaarde,
 Huuse og Grunde, med mindre de have særdeles Kongelig Bes-
 villing, som derfor udtrykkelig frietager dem.

Men da det undertiden skal være hændet, at Magistraten eller Bye-
 fogden af saadanne Privilegerede eller Kongl. Betiente have paastaact, at
 de skulde præstere Indquarteringen in Natura, og til Logementet modtage de
 Soldater eller Officerer, som bleve dem anviste, hvilket ikke vel kan an-
 sees for andet, end en Chicane, da det, paa den ene Side er ligesaa bil-
 ligt, at saadanne, lige med andre Byens Indvaanere, af deres iboende
 Huuse og Gaarde bidrage deres Andeel til den Byen paalagte Indquarte-
 ring, som det paa den anden Side er rimeligt, at de ikke imod deres Vil-
 lie bebyrdes med at præstere Indquarteringen in Natura, og at modtage
 Soldater eller Officerer til Logementet, hvormed Vertshuusmænd, Øltap-
 pere, Haandverksfolk og andre fattige Borgere gierne ere bedre tiente; saa
 for at gjøre Vedkommende den dem paalagte Byrde saa let som muel-
 ligt, og betage slige Magistrats-Personer al Anledning til at chicanere,
 skulde jeg endnu indstille, om berørte Skrivelse eller Reskript kunde saale-
 des censureres: Dog haver Magistraten at see derhen, at Privile-
 gerede og Kongl. Betiente ikke mod deres Villie bebyrdes med at
 præstere Indquarteringen in Natura; men allene i Penge erlægge
 de Deele af Indquarteringen, som komme paa deres Huuse og
 Gaarde, alt efter den satte Taxt. Kiøbenhavn den 1 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 5 Julii 1765:

Expederes efter Erklæringen.

Herefter afgik Kongelig Befaling under 16 December 1765 til
 Stiftamtmanden Kammerherre Svitsfeldt.

CLXXIX.

Videre Erklæring over den fra Land- og Hirkfogden paa Den Føhr og Amrum indkomne Memorial af 29 Decbr. 1763. efter at Evar fra Stiftamtmanden var indløbet af 21 Decbr. 1764 paa det ham efter min forrige Erklæring i denne Sag af 10 Julii 1764 tilskrevne Brev, derudi han beretter, at der paa Landet ingen er, som kan betroes dertil, uden allene Landfogden, som og forretter det paa den østre Deel af Landet, dog saaledes, at han, naar Sagen er af Betydning, maae andrage det for Regieringen i Gottorf, da disse Der sigge over 8 Meile fra Ribe, saa Veien ofte om Vinteren er upassabel, i den Henseende Stiftamtmanden og mener, at det vel kunde betroes Landfogden, som dog for sine Domme maae staae til Ansvar for Overretten.

* * *

Da det af Stiftamtmandens senere Erklæring, med hoslagte Skrivelse fra Landfogden nu erfares, som jeg forhen næsten formodede, at den Uleilighed, jeg meldte om i min forrige allerunderdanigste Erklæring over denne Sag, ikke kan undgaaes; saa kan jeg nu ei have videre herved at erindre, men maae allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Stiftamtmanden i Ribe, efter hans og min forrige Erklæring. Kjøbenhavn den 2 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 3 Julii 1765:

Expederes efter Erklæringerne.

Imidlertid er denne Resolution aldrig fuldbyrdet, men Sagen funden henlagt uexpederet, uden at Marsagen dertil er opgiven.

CLXXX.

Erklæring over en Memorial af 3 Decbr. 1764 fra Priorinden i Stovring-Saards Frøkenkloster, Frøken Rosinfrang, herudi hun begierer, at det maatte være Priorinden med tvende tiltagne Jomfruer tilladt, under Stiftamtmanden, som Directeur, hans Opsyn, at forrette Skifte efter de i Klosteret ved Døden afgaaende Jomfruer. Tillige med Stiftamtmand Rosensørns Erklæring af 28 Decbr. derudi han formeener, at det vilde være noget sølsomt, da et Skifte er en Underret, om et Fruentimmer da for Overretten skulde indkaldes og staae til

til Ansvar for hendes Ekifte-Behandling; i den Henseende han indstiller, om Ekisterne ikke kunde forrettes af Directeuren i Overværelse af Priorinden og tvende Jomfruer, og slige Ekifte-Forretninger ikke paaanfes for Landstinget, men lige for Høieste-Ret.

* * *

Det, Stiftamtmanden i hans Erklæring indvender imod Frøken Priorindens Forslag, er saavel grundet, saa jeg ikke kan andet end være enig dermed. Hvad derimod Stiftamtmandens eget Forslag angaaer, da havde jeg just ikke noget derimod at erindre, naar allene det udgik som han foreslaaer, at slige Ekiftebehandlinger skulde paaanfes lige for Høieste-Ret, hvortil jeg ikke seer nogen tilstrækkelig Grund, da det er bekiendt, at en Amtmands Ekifteforretninger i Almindelighed, naar nogen vil paaanke dem, indstævnes for Landstinget.

Men, da Amtmanden egentlig er den Person, som det efter Loven tilfaldt at forrette slige Ekister, saa paa det at Vedkommende Amtmænd ikke skulde have Marsag til at besvære sig over, at det, ham med Rette tilkom, var ham betaget mod hans Villie, og han derved fornærmet, skulde jeg indstille, hvad enten Memorialen skulde sendes til Amtmandens Erklæring, eller Frøken Priorinden tilskrives, om hun dertil kunde erholde Amtmandens Samtykke; hvilket jeg formeener at være saa meget mere rimeligt og nødvendigt, som jeg erindrer, at der for nogle Aar siden var en saadan Memorial i Cancelliet, angaaende Estvadgaards Kloster, fra Directeuren derover Kammerherre Wærner Rosenkrantz, hvilken blev sendt til Amtmandens Etatsraad Albertins Erklæring; og da han meget var derimod, og formeente, at han ved saadan Foranstaltning eller Bevilling, vilde blive heilig fornærmet, forblev det derved. Kiøbenhavn den 3 Junii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 28 August 1765:

Stiftbefalingsmanden tilskrives, at det efter saadanne Omstændigheder kan forblive herefter som tilførn.

CLXXXI.

Erklæring over en Forestilling af 25 Sept. 1764 fra Stiftamtmanden i Rosland Kammerherre von Krogh, derudi han forestiller, at da hans Formand af Banquens Commissarier var bleven anmodet at anlægge Sag inod en Bonde, som havde gjort nogle falske Bancofedler, og Sagen nu var tilendebragt, havde han af Banqven requireret Omkostningerne, som beløbe omrent 58 Rdr., men faaet til Svar, at samme som Delinquent Omkostninger ikke kunde falde Banqven til Last. Som det da efter Forordningen af 13 Jan. 1747 ikke er tilladt, at ligne samme paa Stiftet eller Amtet, saa forespørger han sig, hvorfra de skulle komme.

* * *

Efter mine Tanker kunde Stiftamtmanden herpaa svares: At da Forordningen af 8 Martii 1737 befaler ethvert Steds Øvrighed at lade anholde og actionere dem, som ere skyldig befundne i at have eftergiort eller forfalsket Bancofedler, og derved gior denne Misgierning til et Delictum Publicum, saa kan det ikke af Banqven paaftaaes, at den skulde erstatte de paa en saadan Sags Udførsel gaaende Omkostninger. Og da Stiftamtmanden beretter, at af den Skyldiges Boe ingen Erstatning derfor har været at erholde, saa bliver ei andet tilovers, end at disse Omkostninger, efter at Regningen af Stiftamtmanden er revideret og decideret maae lignes paa vedkommende Stift eller Amt.

Af Regningen seer jeg, at Sagen ikke er ført som en Delinquent eller publiqve Sag, men som en privat Sag paa stemplet Papiir, hvilket Stiftamtmanden nok kunde sluttet af den anførte Forordning, ikke at burde være saaledes. Men da det nu ikke meere kan rettes, Banqven og i deres Besgierning til Stiftamtmanden, om at lade Sagen forfølge, har forsemt at beraabe sig paa denne Forordning, hvilket har bragt Vedkommende paa de Tanker, at Banqven selv vilde erstatte Omkostningerne, saa nyttet det vel ikke at røre derved. Kiøbenhavn den 4 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 Julii 1765:

Espederes efter Erklæringen.

Herefter blev Stiftamtmanden Kammerherre von Krogh den 20 Julii 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXXII.

Erklæring over en Skrivelse af 22 Sept. 1764 fra Kammer-Collegium til Cancelliet, hvorved de fornemme, om Cancelliet maatte have noget at erindre ved en Ansøgning af 2 Decbr. 1763 fra endeel Bønder og Saugeiere i den vestre Deel af Holts Sogn, hvorved de foresulle, at det i Henseende til Berge-Eloens Løb, er ganske beqvemt at bringe deres Sommer og Vord til Øster-Riisøer, men for den vestre Deel meget beqvemmere og langt mindre bekosteligt og vanskeligt at bringe dem til Åhrendal, hvorhen de og bestandig have bragt dem, indtil nu paa et Par Aar, Tolderen i Øster-Riisøer (som heele Sognet er lagt under) har begyndt at nægte dem Passeersedler, og tilsidst confiskveret en Ladning for en fattig Mand. I den Henseende de begiere Tilladelse at sælge deres Tralast til Åhrendal, eller hvor de maatte finde for godt. Med Memorialen fulgte 1) Vice-Stattholderens Erklæring af 14 April 1764, der holdt det betænkeligt at giøre Forandring i Sauge-Reglementet og Bevillingerne, som legge disse Sauge under Riisøer, hvorhen han og meener de burde føre deres Sommer, men naar de ikke der kunne faae det samme for dem, som i Åhrendal, burde dem gives Passeerseddel til at føre dem derfra. 2) Stiftamtmandens af 9 Martii, som er neutral. 3) Riisøer Byes af 17 Febr., som meget striger imod Ansøgningen. 4) Åhrendals Byes af 23 Febr., Toldkammerets af 26 Maji og General-Forstamtets af 24 August, som alle ere for Ansøgningen.

* * *

Efter mine Tanker og i Følge af de Principis, jeg ofte forhen, men især i min Erklæring over Forslaget til nye Privilegier for Christiansands Bøye, haver fastsat og bevist, kunde Kammer-Collegium hørpaa svares: At, da de af Supplicanterne anførte Grunde og Omstændigheder synes heel rimelige og betydelige, det og er billigt, at man såavidt mueligt, søger at forskaffe og lette Landmanden de Midler, hvorved han best, beqvemtest og med største Fordeel kan afsætte sine Vare og Producter, da al Tvang i den Henseende er skadelig, og gierne haver stemme Følger; man ei heller kan være eenig med Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder

Benzens Forslag, siden samme ikke eragtes at bidrage noget til at afhjælpe den Vrede, som Supplicanterne meest og med størst Joie besøære sig over, nemlig, den lange, vanskelige og farlige Wei fra dem til Øster-Riisøe; hvortil kommer, at Indvaanerne eller de Handlende i Riisøer saa meget mindre synes besøiede til at sætte sig derimod, eller at paastaae sig derved at blive fornærmede, som man erfarer, at de i lang Tid og mange Aar, have siltende, og uden at sige noget derimod, seet paa, at Supplicanterne have, uden Tilladelse eller speciel Udkomst, foretaget sig det, som de nu begiere at blive berettigede til, ved en Kongelig allernaadigst Concession og Bevilling; saa har man herfra intet imod, at det bliver Supplicanterne usorment, at frembringe og afhænde deres Trælast, enten til Ahrendal eller Øster-Riisøer, alt efter som de maatte finde det meest passelig og fordeelagtigt." Kiøbenhavn den 5 Junii 1765.

Herpaa blev resolvet i Cancellie-Collegium den 10 Julii 1765: Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Rentekammeret fra Geheimeraad Thott den 20 Julii 1765 tilskreven.

CLXXXIII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General-Krigs Directorium af 29 Decbr. 1764, hvorved de communicere Copie af et Reskript af 19 Octbr. 1759, som fra det Lydske Cancellie er gaaet til Statholdereren i Holstein, hvorved befales at naar nogen fra Danmark undvigst Tienstekar i Slesvig eller Holstein antreffes uden Pas, skal vedkommende Vorighed strax lade ham levere til den Regiments- eller Compagnichef ved Cavalleriet, som har gjort Anvæisning paa ham, da han derefter, i nogle Aar, skal tiene ved Cavalleriet. Derhos General-Krigs-Directorium ønsker, at dette Reskript maatte igientages og udvides til Infanteriet, med Tillæg, at Chesen, som fik en saadan Karl, skulde give vedkommende Proprietair Communication deraf, samt om Proprietairen forlangte, godtgjøre ham 15 Rdr. af Regiments-Cassen for Karlen, da de ønske, at saadan Resolution, som efter deres Tanker meget vilde hindre Bønderkarlenes Desertion, blev bekendtgjort overalt her i Landet.

Ved hvad Anledning det her paaberaabte Reskript af 19 Octob. 1759 er expederet giennem det Tyske Cancellie, er mig aldeles ubekendt. Jeg erindrer ei heller, at derom i Forveien er corresponderet med det Danske Cancellie.

Naar en Bønderkarl, som hører til et vist Gods i Danmark, og er indført i samme Godses Reserverulle, undviger, og Huusbonden paa behørig Maade tager Rønnings-Dom over ham, kan Huusbonden overalt, hvor han antreffer Karlen, i Deres Majestæts Riger og Lande, og foreviser den over ham erhvervede Rønnings-Dom, lade ham anholde og bringe tilbage til det Gods, hvorfra han er undviget, og Vedkommende der paa Stedet, eller i Nærvaærelsen værende Øvrigheds-Persouer, ere forbundne til, derudi at være ham behjælpelige.

Denne Rettighed, (som haver sin heele Grund i den i Danmark indførte Land-Militie) synes ved dette Reskript reent at betages vedkommende Proprietairer og Huusbonder, saasnart deres undvigte Bønderkarle betrede Slesvigsk eller Holstensk Grund. I Begyndelsen af Reskriptet meldes vel, at slike Udvoigte, paa nogle Aar skulde tiene ved Cavalleriet, men i Conclusionen eller Befalningen er denne Indskrænkning udeladt, og overalt i det heele Reskript tales der ikke et Ord om, at Karlen efter disse Aars Forløb, igien skal komme tilbage til Godset, saa at en Huusbonde eller et Gods derefter reent kan miste sin undvigte Karl, omendskjønt han paagribes, han og paa lovlig Maade søger at faae ham tilbage til Godset. Dette er noget, hvorudi man ei vel, fra det Danske Cancellie kan tage Deel, eller dertil bidrage.

General-Krigs-Directorium formeener, at en saadan Ordre vilde meget hindre Desertionen blant Bønderkarlene i Danmark. Hvorvidt dette er grundet, kan jeg just ikke sige; men om det og forholdre sig saaledes, saa gaaer det dog ikke an, derfor at betage Vedkommende deres vel erhvervede Ret, imod deres Willie og uden deres Samtykke.

I den Henseende holder jeg for, at, om noget videre skal røres ved denne Sag, vil det være fornødent: 1) At General-Krigs-Directorii Pro-Memoria communiceres det Tyske Cancellie, med Regiering, at

blive underrettet om, hvad der, til dette Reskript haver givet Anledning, og, om Hensigten dermed har været, at det skulde være en bestandig Regel og Lov. 2) Maatte nogle af Stiftamtmandene og Amtmændene, især i Jylland og Fyen tilskrives, efter foregaaende Overlæg med nogle af de fornøftigste Proprietairens at indberette, om de formeenste, at en saadan Foranstaltning, og dens Bekjendtgørelse kunde, paa den ene Side være nyttig til at hindre Bønderkarlenes Desertion, og paa den anden Side være taalelig og ikke til Fornærmelse, for Proprietairerne og Jordegodset, fornemmelig, naar visse Billaar, til Proprietairernes Næts Forbeholdenhed, bleve tillagte, og visse Omstændigheder næiere bestemte; saasom: At denne Regiments eller Compagnie-Chef, til hvilken Karlen blev udeleveret, strax skulde melde det til den Proprietair, fra hvis Gods Karlen var undvigt, og saafremt de ikke mellem sig kunde foreenes om, at Proprietairen reent frasagde sig Nætt til Karlen til Fordeel for Regimentet, saa skulde Karlen dog i 4 Aar, at regne fra hans Paagribelses Dato, tiene ved Regimentet, som efter samme 4 Aars Forløb, skulde besørge ham frit og uden mindste Bekostning for Proprietairen, leveret til det Gods, hvorfra han var undvigt. Ligesom Regiments-Chefen og strax, efter at Karlen var ham overleveret, skulde give Proprietairen sit Beviis for, at han havde en saadan Karl, og vilde være ansvarlig for, at han, naar den Tid, i hvilken han skulde tiene ved Regimentet, nemlig 4 Aar var forbi, skulde paa forommeldte Maade, igien blive leveret til Godset. Kiebenhavn den 6 Junii 1765.

I Følge Cancelliets Resolution af 17 Julii 1765, er dette ramtiteret til Tydske Cancellies Betænkning efter Erklæringen.

Hvorpaa Tydske Cancellie svarede: At den under 19 October 1759 gjorde Foranstaltning er efter Krigs-Directorii Forlangende og meest for Cavalleriet. I øvrigt sender det Tydske Cancellie Copie af dets Skrivelse til Directorium, hvilken gaaer ud paa, at de intet have imod det Forlangte, der var det samme, hvorom Dansk Cancellie har skrevet, men at det var unyttigt.

Cancelliet resolverede derpaa under 4 September 1765:

Indstilles til Conseillet, med Formeening, at man ikke vel kan gaae videre, uden at fornærme Vedkommende i deres Rettighed.

Og Conseillet resolverede derefter under 12 September 1765:

Directorium svares efter Cancellie-Collegii Betænkning.

Herefter blev General-Krigs-Directorium den 21 Sept. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXXIV.

Erklæring over en Forestilling af 27 Nov. 1764 fra Amtmanden over Roeskilde Amt, Geheimeraad Brev Knudh, derudi han beretter, at Præsten i Kirke-Hvalsøe for ham har andraget, hvorledes en Broe, som han maae fare over til hans Anny Carlse er reent bortstydt; hvorfor han begierer, at den maae blive istandsat, da han ellers om Vinteren maae gjøre en Omvei af meere end een Miil til Carlse Kirke; derom han har henvendt sig til Kirkepatronen Brev Holstein, som igien har tilskrevet Brevden med Begiering, at Broen maae bestaa af begge Sogne Kirke-Hvalsøes og Carlse Sognemænd, da han er villig at bidrage for de 9 Bønder, han har i disse Sogne, men da Brevden derom har tilskreven de øvrige Lodseiere, paaستاer Justisraad Brabrandt til Sønerup Gaard, som eier det meeste i Hvalsøe Sogn, at det ikke tilkommer de tvende Sogne, men allene de tvende Byer i Carlse Sogn Skov-Hastrup og Carlse, mellem hvilke Naen løber, at sætte Broen istand; derefter Amtmanden da og har tilskrevet Brev Holstein, og begiert, at han vilde besørge den istandsat, siden den skal ligge paa Brevskabet Lethrøberg Grund, ligesom Brevskabet og skal være største Lodseier i Carlse Sogn, men da han derfor undskælder sig, og vedbliver, at Reparationen bør stee af begge Sogne, saa indstiller Amtmanden, om Brev Holstein maae tillegges Ordre at lade Broen opbygge og istandsætte, imod at de andre Lodseiere i Carlse Sogn, bidrage til Befæstningen, i Forhold til deres Hartkorn.

* * *

Hyad enten den her omvistede Broe falder paa en privat Vei mellem de tvende Byer Carlse og Skov-Hastrup, eller paa en Sognevei mellem de tvende Sogne Kirke-Hvalsøe og Carlse, og hvad enten det tilfalder de

tvende førstbenævnte Dyer (som vist udgjøre Særløse Sogn) allene, eller det tilfalder de tvende Sogne, tillige at istandsætte og vedligeholde samme, det kan jeg saa meget mindre sige, som man ikke tilfulde veed, hvem der tilforn har opbyggt den, og holdt den vedlige; thi skönt det berettes at skulle være sket af de tvende Dyer allene, saa seer man dog, at Lodseierne i Særløse Sogn ikke ville tilstaae saadant, da der og er noget i det, de paastaae, at en Kirkevei fra Hoved-Sognet til Anner-Kirken er ligesaa nødvendig for det ene Sogn som for det andet, hvilket saa meget mere maae tilstaaes, som det mueligt er en Hændelse, at Præsten snarere er kommen til at boe i det ene Sogn, end i det andet, og at den ene Gaard er bleven Præstegaard og den anden derimod Annergaard.

Altsaa maae denne Dvæstion henvises til Lands Lov og Ret, og afgjøres ved Dommerens Kiendelse. Men da Broens Opbygning ikke kan hie derefter, og Præsten, hvis Sogne og Kirkevei falder derover, har Høie til at paastaae, at den jo før jo hellere bliver istandsat, saa bliver det ei andet tilovers, end at vedkommende Amtmand maae befales at besørge Broens Istandsættelse, og siden reparere Omkostningerne paa dem, som ved endelig Dom blive tilpligtede samme at erstatte.

Da nu Stiftammanden Hr. Geheimeraad Grev Knuth beretter, at Broen falder paa Lethraborg Grevskabs og sammes Bonders Grund, og at Grevskabet i Særløse Sogn er største Lodseiere og saadant ikke af Hr. Kammerherre Grev Holstein er bleven modsagt, saa skiemer jeg ei rettere, end at det tilfalder Hr. Grev Holstein, at besørge denne Istandsættelse.

Jeg skulde saaledes indstille, om Hr. Kammerherre Grev Holstein kunde tilskrive: "At hvad angaar den Dvæstion, hvem det tilfalder at opbygge og istandsætte denne Broe, enten de tvende Dyer i Særløse Sogn, Særløse og Skov-Hastrup allene, eller de tvende Sogne Hvalsøe og Særløse tillige, da forbliver samme ved Lands Lov og Ret og maae afgjøres ved Dommerens Kiendelse, saafremt vedkommeude Lodseiere ikke derem imellem sig kunde foreenes.

Men,

Men, da med Broens Opbyggelse og Istandsættelse, som bør skee det snarreste mueligt, ikke kan beroe indtil saadan Sags endelige Uddrag, saa, da Broen skal falde paa Leisbraborg Grevskabs Grund, og bemeldte Grevskab skal være største Lodseier i Carlsøe Sogn; saa haver Hr. Kammerherre Grev Zolstein at besørge Broens Opbyggelse og Istandsættelse, saasnart mueligt, imod at de derpaa gaaende Beføstninger resparteres paa dem, som ved endelig Dom maatte vordre tilpligtede, at opbygge og vedligeholde Broen, enten de tvende Byer Carlsøe og Skovhøjstrup alene, eller de tvende Soane Hvalsøe og Carlsøe tillige." Da deraf saadan Skrivelse, vil gaae Communication til Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Greve af Knuth. Kiøbenhavn den 7 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 September 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kammerherre Grev Zolstein den 28 Sept. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXXV.

Erklæring over en Memorial fra Kammerherre og Stiftamtmand Rosenørn af 13 Aug. 1764, hvorudi han forestiller, at under det ham tilhørende Katholms Birk forterer tillige Hessel Hovedgaard og Gods, som tilforn har tilhørt Katholms Stene, da det blev et Birk, men siden er solgt derfra, og dog forblevet under dets Birk; i den Anledning er nu reist Dispute mellem Katholms Birk og Herreds-Betiente, som hver paa sin Side formene sig berettigede til at forrette en Auction, som den 10 Julii sidstleden er holden paa bemeldte Hessel-Gaard og Gods, hvilket Kammerherren indstiller til Kongl. Decision, og formener, at et Reskript, som den 25 Martii 1758 er gaaet til Amtmanden Conferensraad Trappaud, i Anledning af en Auction paa Clausholm, bifalder Birk-Betientenes Paaastand, siden Hessel-Gaard og dens Hershaf forterer under deres og ikke Herreds-Betientenes Jurisdiction. Tillige med Amtmandens Kammerherre Bersdorfs Erklæring af 16 Septbr. 1764, som indsender begge Parteris Erklæringer, og dernæst indlader Quæstionen.

* * *

Det, som haver givet Anledning til denne Dispute og forarsager en Slags Vanskelighed ved dens Afgjorelse, er at det her finder Sted, som i Almindelighed ikke formødes, og som efter Proprietair Virkernes nu værende Beskaffenhed ikke vel burde finde Sted, nemlig, at en frie Herregaard med dens underliggende Gods staaer under en anden Herregaards Virk, skjønt den ikke tilhører Virkeherrn eller Eieren af den Gaard, til hvilken Virke-Rettigheden er henlagt.

Man seer lettelig, at det forholder sig, som Kammerherre Rosenørn melder, at den, som Virke-Rettigheden af heilovlig Thukommelse Kong Christian den Fjerde først er forundt, har paa den Tid eiet begge Gaarde Katholm saavelsom Hesselgaard, og i den Henseende faaet dem begge henlagte under et og det samme Virk, derved det da og siden er forblevet, skjønt Hesselgaard er solgt fra Katholm.

Da Virke-Rettighed og den Jurisdiction Virkebetienterne udøve, egentlig kun er en Undtagelse fra den almindelige Jurisdiction, som er Herreds-Betientene anfortroet over det heele Herred eller District, og en Ret, som Kongen af synderlig Gunst, haver forundt En eller Anden i Henseende til alt det Gods, han paa et Sted og i een Strækning, eiede og besad, saa burde samme Rettighed, i Almindelighed bortfalde, i Henseende til det Gods, som bliver udstykket, og kommer under andre Eiere.

Saaledes, da Katholms Eier have bortsolgt Hesselgaard og Gods, burde det og været adskilt fra Katholms Virk og igjen faldet tilbage under Herreds-Linget, og Herreds-Betientenes Jurisdiction, med mindre det anderledes udtrykkelig maatte være fastsat i Concessionen paa Virke-Rettigheden, eller og derfor maatte være særdeles Kongl. Bevilling. Maa skee Hayes ingen af Delene, men Hesselgaard og Gods er bleven ved at høre under Katholms Virk allene ved Eiernes Forsømmelse og Herreds-Betientenes Stiltienhed; da det er rimeligt, at, om enten Hesselgaards Eier, eller Herreds-Betientene i saa Fald, derom havde meldt sig, Hesselgaard da igjen var kommen under Herreds-Linget og blevet adskilt fra Katholms Virk, den Tid Katholms Eier bortsolgte den.

Denne Herreds-Betientenes Stiltienhed kunde i nærværende Tilfælde let virke en Presumption imod dem, da det i Almindelighed er rimeligt, at den Underdommer, som har den ordinaire Jurisdiction over et Sted, og bær forrette de der foresaldende Auctioner.

Men, ligesom man ikke har Marsag til, meget at holde med de smaae Proprietair-Birker, som medføre Slden eller ingen Nytte, men adskillige Uleiligheder, og betage Herreds-Betientene endeel af deres desuden alt for ringe Levebrød; saa træffer det sig og, at Auctions-Forordningerne herudi have sørget for Herreds-Betientene, ved at indfrånke Birke-Betientenes Ret til at forrette Auctioner, inden snævrere Grændser, end den øvrige dem tilkommende Jurisdiction.

Jeg skulde i den Henseende indstille, om Amtmanden Kammerherre Baron Gersdorf kunde tilskrives: At, da Auctions-Forordningerne af 1690 og 1693 udtrykkelig fastsætte, at, ved de i Proprietairernes Birker foresaldende Auctioner, som de selv, ved deres Birkefogder og Skrivere maae lade forrette, ikke skal være meent andre, end enhver Proprietairs egne Bønder og Tienere, udi hans Birk; og det erfares, at Zessel Hovedgaard og Gods ikke engang tilhører Katholms Eiere; saa kunde det ikke tilkomme Katholms Birkebetiente, at forrette den paa Zesselgaard og Gods, den 10 Julii 1764 holdte Auction, men det tilfaldt vedkommende Herreds-Betiente, samme at forvalte.

Da deraf saadan Skrivelse vel kunde gaae Communication til Kammerherre Rosenørn, sliant han i denne Sag kun er at ansee, som Katholms Eier, og altsaa som en privat Person. Kjøbenhavn den 8 Junii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 18 September 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel Kammerherre og Amtmand Baron Gersdorf som Kammerherre og Stiftamtmand Rosenørn den 28 Sept. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXXVI.

Erklæring over en Memorial af 19 Martii 1764 fra Præsten i Carløse Provst Gemborg, hvorudi han forespørger sig, om den geistlige Jurisdiction ikke bør forrette Skifte 1) efter Præsters, Degnes og Skoleholderes Tjenestefolk. 2) Efter Præste-Enker, som boe i Proprietairernes Kæstehuse. Tilhjevmed Stiftamtmandens Erklæring af 23 Sept. 1764, som indsender Justitsraad Præstantis Deduction (da det er med ham, Præsten har havt Dispute) og formeener, at det ikke tilkommer Provsten at forrette Skifter efter Præste-Enker, som paa Landet bruge Nøling, og i Kjøbstedet borgerlig Nøring; og at Skifterne efter Anner, Mensal-Bønder og Tjenestefolk tilkommer det den at forrette, som Huusbønde, der har Jus Patronatus og Herligheden til Præstegaarden; og Biskop Zarboes Erklæring af 2 Novbr. 1764, som anfører det her værende Tilfælde, og mener, at det tilkom Provsten at forrette Skifter efter Præste-Enken, siden Drabrandt ikke kan bevise, at hun havde kastet Huset af ham. Han troer og, at denne Skifte-Jurisdiction strækker sig til de Geistliges Hørn og Huusfolk, men hver det og gaaer med Lynde, formener han, at Præsterne ikke kan nægtes Ret, som Huusbønder, til at forrette Skifte efter deres Bønder og Huusmænd paa Anner og Mensal-Gaardene, og deres Tjenestefolk.

For saavidt angaaer den Qvæstion, hvem det tilkommer at forrette Skifte enten efter Præste-Enker i Almindelighed, eller efter denne Enke i Cardeleshed, kan jeg omtrent henholde mig til Hr. Biskop Zarboes Erklæring, da samme næsten overalt er bygget paa de Grunde, som jeg ofte tilforn i denne Materie, og i mine allerunderdanigste Erklæring over slige Qvæstioner, haver antaget og beviist at komme overrens med vores Lov og Forsætning, og dens Aand.

Efter de Principis, som sættes forud i Lovens 1 B. 2 Cap. og hvorefter paa Jurisdictionernes Indretning og Grændser hos os er grundet, skulde geistlige Sager allene, og ikke geistlige Personer være privilegerede, og den geistlige Jurisdiction allene strække sig til geistlige Sager, hvoraf fulgte, at denne Jurisdiction ikke burde have med Skifter eller slige Ting at bestille, men ved Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art. et Hervedsprovsten bleven

Blevet berettiget til at forretht Skifter blant Geistligheden, og emendskient dette efter Lovens Hensigt vel ikke burde udstrækkes videre, end til geistlige Personer, saa er det dog i Følge de Geistligheden forhen allernaadigst forundte Privilegier, ved adskillige specielle Benaadninger og Reskripter, og nu endelig ved en langvarig Praxis og Besiddelse, udvidet til geistlige Enker, saa længe de ikke foretage sig noget, hvorved de forandre deres Stand, saavel som deres Børn, saalænge de ere i Forældrenes Huus og ikke selv erhverve sig nogen nye Stand for deres egen Person.

Omendskient dette nu medfører og har medført adskillige Vanskeligeheder, det ei heller kommer overens med de Sæmninger, hvorpaa vores Lov og Jurisdictionernes Indretning hos os grunder sig, det og har havt en skadelig Følge i Henseende til de militaire Jurisdictioner, som af de geistlige have lært at paastaae og tilegne sig Skifterne, saa har jeg dog ofte tilforn erindret, at jeg ikke torde raade til, derudi at giøre nogen Forandring, da man meget bør tage sig vare for, paa eensgang at slette den heele geistlige Stand, ved at fastsætte noget, hvorved de samtlige vilde finde sig fornærmede, og ansee det, som et Indbrud paa de dem allernaadigst forundte Privilegier.

Derimod har jeg erindret, at der mueligt vel engang kunde skee en almindelig Forandring derudi, paa en Maade, som ikke saa meget skulde mishage Geistligheden selv, naar man allene i Forveien havde brugt den Forsigtighed, at faae Bisperne og de fornemteste Geistlige til at være enige dærmød.

Imidlertid maae man lade den geistlige Jurisdiction forblive in statu quo, og allene see derhen, at den ikke strækkes uden for de Grændser, som før den ere satte, ved Lov, Forordninger og Reskripter.

Den anden Quæstion, som Provst Gamborg opkaster angaaende Tjende og Tienstefolk, er saa almindelig og saa ubestemt, at den vel kunde opløses i 20 andre, blant hvilke der ere adskillige, som jeg ikke understod mig at afgjøre. Derhen høre foruden andre, især de, som søgte forud, at det skal være bestemt, hvad der forstaaes ved den Herlighed, som Proprietairen siges at have over Præstegaarden og dens Grund, saas-

velsom Mensal- og Annex-Gaarde. Eligesom det Ord Herlighed overalt i vores Danske Lovshudighed er et temmelig tvetydigt Ord, saa veed jeg og adskilligt, som denne Herlighed over Præstegaarden ikke vil sige, men jeg veed langt fra ikke alt, hvad den egentlig vil sige. Eligesaa lidet veed jeg, om den, der eier Kirken og haver Jus vocandi, i Følge deraf kan paastaae at have Herlighed til Præstegaarden, med videre, da Lovens 2 Bogs 12 Cap. 1 Art. antager, at Præsten selv kan have Herligheden ei alene til Præstegaarden, men og til Annex- og Mensal-Gaardene.

For øvrigt er jeg eenig med Hr. Biskop Zarboe derudi, at den, der har Herligheden til Præstegaarden, ikke kan paa den Grund paastaae at det tilkommer ham, som Huusbonde at forrette Skifte saavel efter Præstens Tjenestehende, som efter Annex- og Mensal-Bønder og Huusmand og deres Tjenestefolk, da dette ingen Grund haver i Loven, og strider imod den almindelige og hidindtil bestandig vedtagne Praxis.

Dog holder jeg ei heller for, at disse Folk staae under den geistlige Jurisdiction, som efter mine Tanker ikke kan eller bør strække sig til Tjenestefolk og Tjende, og endnu mindre til Bønder og Huusmand, da Præsterne paa Landet vel forrette Skifte efter dem, men de gjøre det ikke som Præster eller Geistlige, men for saavidt de ere Huusbønder, i hvilken Henseende og slige Skifter paa Præstegaardens, saavel som Annex- og Mensal-Gaardenes Grund forrettes ikke af Provsten, som udøver den geistlige Jurisdiction, men af Præsten, som den, der er Huusbonde.

Af dette Slags er og det Skifte, som haver givet Anledning til den af Provst Gamborg her fremsatte almindelige Qvæstion. Samme (saavidt man af Erklæringen og Bilagerne kan erfare, thi af Memorialen kan man ikke slutte det,) angaaer Skifter efter en Tjenestekarl, som var kommen fra et andet Gods, dog uden Pas, og i nogle Aar havde tjent Provsten, i hvis Tjeneste han blev syg, da han flyttede hen til een af Justitiraad Brabrandts Bønder, hos ham han og kort derefter ved Døden afgik.

Naar Provsten paastaar dette Skifte, paastaar han det vel, som Præst og Huusbonde, og ikke som Provst. Justitiraad Brabrandt paa-
staaer

staaer det iligemaade, som Hunsbonde; altsaa er her ikke Tvistighed imellem den verdslige og geistlige Jurisdiction, men her er allene Spørgsmaal om, hvem der, i Henseende til den Afdøde bør anses, som Hunsbonde, hvilken Qvæstion saa meget mere bør afgjøres ved Lands Lov og Ret, som de ikke komme overens i Henseende til Facta, da Provsten siger, at den Afdøde var en frie Karl, som døde i Præstegaarden, men Justikraad Brabrandt derimod paastaaer, at den Afdøde tilhørte hans Guds, og er ded hos en Bonde paa hans Guds.

Overalt merker man, at Brabrandt har forrettet og sluttet dette Skifte, uden at Provsten har erindret noget derimod.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Sieland: At, naar en Præste-Enke fæster Zuus eller Gaard paa Landet, og der ved Døden afgaaer, tilfalder det ikke den geistlige Jurisdiction, men vedkommende Zuusbonde at forrette Skifter efter hende; da derimod, naar en saadan Enke ikke foretager sig noget, hvorved hun forandrer sin Stand eller erhverver en nye Stand, men allene fisker eller leier Zuus eller Gaard, i Rishsteden (dog uden at bruge borgerlig Væring) eller paa Landet, og der ved Døden afgaaer, tilfalder det vedkommende geistlige Jurisdiction at forrette Skifter efter hende.

Zvad angaaer Skifter efter den, ved Døden afgangne og i Provst Gamborgs Tieneste, forhen værende Tienestekarl, (hvis Navn jeg ingensteds, i alle Erklæringer og Bilager finder navnet,) da, som det fornemmelig kommer an paa, hvem der i den Henseende, bør anses, som Zuusbonde, og ikke, hvorvidt den geistlige Jurisdiction strækker sig, saa henvises denne Qvæstion til Lands Lov og Ret. Kjøbenhavn den 10 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 September 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Heresfer blev Stiftamtmanden Geheimeraad Grev Knuth og Biskop Sarboe under 11 October 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CLXXXVII.

Erklæring over en Memorial af 24 Jan. 1765 fra Stiftsprovsten i Kiøbenhavn, hvorudi han foreskilder, at da en gl. Præstedatter fra Sorø navnlig Schieldrup, hvis Forældre for lang Tid siden ere døde, og hun siden opholdt sig her i Byen, i Novbr. Maaned her var død, havde den civile Skifteret foretaget sig at holde Skifte efter hende, mod hans Protest. Tillige med Magistratens Erklæring af 6 Febr. 1765, som formener, at det alene tilkommer Provsten at forrette Skifte efter Sockelunds Herreds Geistlige. Og Bispevæns Erklæringer af 22 Febr., som formener, at det tilkommer Provsten at forrette Skifte efter Præste-Esker og Døttre, og altsaa dette till ge.

* * *

Det er underligt, at i alle disse Breve og Erklæringer, (af hvilke jeg ikke kan bifalde nogen) sættes Præste-Esker og Døttre eller Børn for saavidt Jurisdictionen angaaer, i Klasse sammen, da der dog paa dem i den Henseende er en stor Forskiel.

En Præste-Eske tager Deel i hendes Mands Status et forum, saa længe hun forbliver i Enke-Stand, og ikke foretager sig noget, hvorved hun forander sin Stand; derimod et Præstebarn, være sig Sen eller Datter deeltager ikke i Forældrenes forum længere, end de ere i Forældrenes Huus, og naar de komme ud af deres Forældres Huus andenslæds hen bestemmes deres forum enten af deres egen Person, eller af dem, i hvis Huus de ere, og til hvis Familie de regnes, alt i Følge det bekendte Axioma: Uxor et familia sequitur forum Mariti et domini. Allermindst gaaer det an, at slige Børn længere kunne tage Deel i Forældrenes forum, naar Forældrene ere døde, og Børnene derpaa ere komne andenslæds hen.

Med det, at begge Parter her sætte Enke og Børn i Parallell sammen, gaae de begge for vidt med deres Paastand, saavel Stiftsprovsten, der formener, at fordi dette Fruentimmer var en Præstedatter, tilkommer det ham at forrette Skiftet efter hende, ligesaa suhd, som om det havde været en Præste-Eske; som Magistraten, der formener, at hvad enten hun

var Præste-Enke eller Præste-Datter, havde Provsten intet med hendes Ektise at bestille.

Allermæst undrer jeg over, at Magistraten, som i dette Tilfælde havde ganske gode Grunde at beraabe sig paa, har fornemmelig taget deres Tilflugt til det elendige Argument, at den Afdøde ikke hørte til Sockelunds Herreds Geistlige, hvorved de paa den ene Side synes at tilstaae noget meere, end de behøvede eller burde, nemlig, at isald den Afdødes Gader havde været Præst i Sockelunds Herred, kunde det vel tilkommet Provsten at forrette Ektiset, og derimod paa den anden Side giøre de Mine til en Paastand, som er endnu mindre rimelig, nemlig, at isald en Præst, som kom fra eller gif til China, Tranquebar, Vestindien, Norge &c., døde i Kiøbenhavn, saa skulde det tilfalde Magistraten og ikke Provsten eller den geistlige Jurisdiction at forrette Ektise efter ham, siden den Afdøde ikke hørte til Sockelunds Herreds Geistlige.

Men da dette egentlig ikke vedkommer denne Qvæstion, hvor der er intet for Stiftsprovsten at sige, saa skulde jeg indstille, om Biskopen kunde tilskrives: At da Præsters og andre Geistliges Børn egentlig ikke kunne ansees at have Deel i Forældrenes forum længere, end de ere i Forældrenes Luus, og allermindst naar de efter Forældrenes Død komme andensteds hen, og den nu afdøde Tomfrue Schieldrups Forældre for over 20 Aar siden ere bortdøde hvorefter Datteren skal være kommen fra Soer til Kiøbenhavn, og der siden have opholdt sig, saa kan hun ikke ansees for andet, end et Fruentimmer, der har opholdt sig og er død i Kiøbenhavn, og altsaa kan det ikke tilfalde Provsten eller den geistlige Jurisdiction at forrette Ektiset efter hende. Kiøbenhavn den 14 Junii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa den 18 September 1765:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Biskop Zarboe den 28 September 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CLXXXVIII.

Erklæring ober en Forefifling af 12 Jan. 1765 fra Amtmanden ober Etabanger Amt Obriftlieutenant Lachmand, hvorudi han beretter, at tvende Profkuratorer der i Amtet, Peder Kingholm (som har Kongl. Bevilling paa at gaae i Rette) og Michal Berven (som skal have Stiftets Conftitution) opføre fig meget flet, forfæmme de dem anfortroede Eager, ophidfer Almuen og tager Penge af dem, under Paaskud, at de skal gives til Amtmanden og Sorenfkriveren, med videre, og ere desuden meget liderlige, og jævnlig drukne &c., derom han fremlegger Breve fra Sorenfkriveren og Laugmanden, og Klager fra nogle Bønder, som dog meeft angaae Berven. I den Henseende han begiarer, at det maae blive dem forbuden at gaae i Rette for Underretterne der i Amtet, og at fkrive for Almuen; derhos han ønsker, at tvende fikkelige Perfoner kunde formaaes til at reife derop for at lade fig bruge som Profkuratorer.

Det er vift nok, at tvende faadanne Profkuratorer, som disse, og ifær den fiftte, nemlig Michael Berven, befktrives at være, kunne paa Landet og fornemmelig i Norge, komme meget ondt afftad, faa at en Vorighedsperføn vel kan have Urfag til at ønske, at Districtet maae blive dem qvit.

Norffe Lovs 1fte Bogs 9de Cap. 17 Artikel faftfætter, at Profkuratorer, som befindes at handle imod deres Sed og Pligt, ffulle af Borgemefter og Raad affættes, og ei af Dommeren tilftades, for nogen at gaae i Rette.

Det, fom i Kieftaden er Borgemefter og Raad tilladt og paalagt, fynes paa Landet, at ffulde tilkomme Amtmanden, fkiønt Loven ikke taler derom, ved det, at den ikke antager ordenlige Profkuratorer paa Landet, fom dog nu næften overalt ere, og ved Tidens Længde og Omfændighedernes Forandring, ifær i Norge, ere blevne nødvendige.

Men, foruden at det, bemeldte Artikel faftfætter, neppe kan vaffe fig paa andre Profkuratorer, end dem, fom i Følge den foregaaende 10de Artikels Formeldning, ere af Borgemefter og Raad dertil forordnede; faa gaaer det ikke vel an, paa blotte Klager og Befkjyldninger, i hvor

stor Rimelighed og Troeværdighed samme end medføre, at betage nogen Virkningen og Nyttens af den dem forundte Bevilling og Constitution; men saadant bør skee, efter foregaaende lovligt Beviis, ved Lands Lov og Ret, og Dommerens Kiendelse, saafremt Øvrigheden ikke, ved at bruge deres Mændighed og ved privat Mellemhandling, kunde faae det afgjort.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden over Stavanger Amt: "At saafremt de vende af ham anmeldte Procuratorer Peder Kingholm og Michael Berven, og især den sidste, ikke kiendelig forbedre sig og forandre deres Opførelse, og de ei heller godvillig ville afstaae fra, at gaae i Rette og skrive for andre der paa Amtet, haver han at lade dem tiltale til at have den dem forundte Bevilling og Constitution til at gaae i Rette og skrive for andre, forbrudt, med videre, alt efter deres Forseelses Besskaffenhed, og imidlertid, og indtil Sagens Uddrag haver han at suspendere dem fra deres Procurator-Embedet, og forbyde dem at gaae i Rette og skrive for andre der paa Amtet."

Hvad det angaaer Amtmanden snffer, at et Par duelige Procuratorer maatte dem opsendes, med videre, da veed jeg ikke, hvorvidt det kunde nytte, at skrive det Juridiske Facultet til, om de vidste nogen saadan at bringe i Forslag, som tillige var villig til at gaae derop: men i modsat Fald maatte Amtmanden herpaa svares: "At om han vidste nogen, som havde de udfordrende Egenskaber, og var villig til at boesætte sig der, og om hvis Ærlighed og Duellighed han var forvissat, da skulde en saadan efter Amtmandens derom gierende Forslag blive forundt allernaadigst Bevilling paa at gaae i Rette for alle Over- og Underretter, enten der i Amtet, eller i heele Christiansands Stift." Kiøbenhavn den 18 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 September 1765:

Expederes efter General-Procuraturens Erklæring.

Herefter blev Oberstlieutenant og Amtmand Lachman den 28 September 1765 fra Geheimeraad Thott tilstreven.

CLXXXIX.

Erklæring over en Førestilling fra Stiftsamtmanden i Sieland Scheimeraad Grev Knuth af 20 Decbr. 1764, hvorudt han beretter, at fra nogle Bysfogder i Stiftet er til ham indsendt Regninger paa Omkostninger i Delinquentsager angaaende Besagttighed, Vold, skidsløs Mæretæt over en Arrestant, med videre, med Regiering, at de maatte godtgjøres og paa Kiøbsfæderne repareres, hvilket han ikke har undersøgt sig at gjøre, siden det ikke var af de i Forordningen af 13 Jan. 1747 benævnte 4 Misgjerninger, men har sendt dem tilbage for at tages af Eigt- og Sagesalds Cassen, ligesom han og i een af disse Sager, har med Forespørgsel af 5 Decbr. afsledet, vendt sig til Kammer-Colegium, og der faaet til Svar, at saadanne Omkostninger vil tages af Eigt- og Sagesalds Indkomsterne, da Bysfogden ei tilkommer den ham tillagte Løn indtil 30 Rdr. aarlig, uden for saavidt Eigt- og Sagesalds Indkomsterne, efter at slige Omkostninger deraf ere godtgjorte, vil tilstrække. Derhos Stiftsamtmanden beretter at have erfaret, at det lidet Bysfogderne af disse Indkomster nyde til deres Løn, og til at holde en Fangevogter for, som paa nogle Steder er 30 Rdr., og paa andre mindre; aldrig opnaaes, og om det og blev opnaaet, ikke engang var tilstrækkeligt at holde en Fangevogter for, da det og er berettet, at om disse Indkomster et Aar skulde overskyde den Bysfogderne tillagte Løn, skal det overskydende leveres i Hans Majestæts Cassa, saa at intet deraf bliver tilovers til slige Omkostninger, hvoraf slyder, at Bysfogderne selv maae udrede det, som de ikke ere istånd til, ligesom det og gjør, at slige fattige Betiente ikke tør inquirere eller paatale, hvad de maatte overkomme. Hvorfor Stiftsamtmanden forespørger sig, hvorfra Omkostningerne skulle tages i slige offentlige Sager, som ikke ere nævnte i den allegerede Forordning, og dog paa Justitiens Vegne af Øvrigheden bør paatales, saasom falsk Vidnesbyrd, Meeneederie, Vold, falsk Montning, og i Almindelighed alle criminelle Sager, for Forbrydelser, som Loven vil have straffet. Derhos han indstiller, om ikke Bekostningerne paa slige Sager maae lignedes paa Kiøbsfæderne og Almuen, lige med Tyverie, Mord ic., og i modsat Fald ubbeder sig Resolution, saavel som, hvorledes skal forholdes paa det ham anførteede Koeskilde Amt, naar saadanne Sager der forealde paa Strægedsøet og i Amtet, hvor ingen Proprietair har Eigt- og Sagesalds Ret, om samme da af Deres Majestæts Cassa maae udredes af Amtstuen, ifald Eigt- og Sagesalds Indkomsterne paa Amtstuen ei dertil skulde være tilstrækkelige, eller om de i saa Fald skulle lignedes paa Amtets Hærkorn.

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg længe har været bange for, at see en saadan Forestilling fra en Stiftammand, eller Ammand, som den man her haver fra Stiftamtmanden i Sieland Hr. Geheimeraad Grev Knuth.

Samme angaaer den Qvæstion, hverfra Omkostningerne skulde tas ges i Delinquent- og andre offentlige Sager, som Øvrigheden paa Justitiens og Embedets Vegne bør lade paatale?

En Qvæstion, som efter nuværende Omstændigheder, nødvendig meget maae sætte det Danske Cancellie i Forlegenhed, som frem for alle Ting bør see paa, at Loven, og den paa Loven grundede almindelige Sikkerhed og Rolighed haandthæves og stadfæstes, og at Misgjerninger eller de i Loven forbudne Gierninger, fornemmelig saadanne, som forstyrre den almindelige Sikkerhed og Rolighed, hæmmes, og just i den Henseende, belægges med den i Loven derfor satte Straf.

Man seer lettelig forud, at paa hvad Kant, man end i den Henseende vender sig, og hvad der endog saa fastsættes, saa vil der altid møde utallige og næsten uovervindelige Vanskeligheder.

Det, Stiftamtmanden foreslaaer og begierer, og uunderstøtter med meget antagelige Gruade, strider aabenbare imod Forordningen af 13 Jan. 1747, og er just det, eller mere end det, som Forordningen vil forebygge, og som man paa den Tid (som dog ikke er saa meget langt borte,) maae have havt tilstrækkelig Grund til at forebygge, ligesom den Marsag, der i Forordningen selv anføres, nemlig, at Almuen derved bliver saa overmaade besværet og betnyget, og i sig er ligesaa begribelig, som betændelig, og passer sig ligesaa vel nu som da.

I de ældre Tider vare de fleste Misgjerninger hos os delicta privata, for hvilke der var sat privat Straf, som blev erlagt til den der var fornærmet, eller ansaaes at være det. En saadan Misgjernings Forsøgning og Paatale blev i Henseende til den, det tilkom, eller som dertil var berettiget, anseet ikke som en Byrde eller en Pligt, men som en Fordcel.

Processen var den Tid kortere, simplere, og, som alt andet mindre bekvæmlig. Delinqventens Underholdning og Baretægt kostede lidet eller slet intet. Som oftest slap han løs, imod Caution, og naar han blev forvaret, bandt man ham og kastede ham i et Hul. Vore Forsædres Mildhed mod Arrestanterne, af hvad Grund de endog vare, kan just ikke forestilles til Exempel og Efterfølge.

De i vores nugældende og ældre Love fastsatte Bøder eller poenæ privatae, som nu udgjøre smaae Summer, der neppe agtes paa, udgjorde den Tid, da Pengene vare langt rarere, og Tingenes Værdie langt ringere, anseelige Summer.

Imidlertid bleve dog Bøderne den Tid langt rigtigere betalte, og Bedkommende gjorde langt vissere Regning derpaa, den Tid end nu. Hvad Marsagen dertil egentlig var, kan jeg just ikke sige med Visshed; at Armod nu skulde være meere almindelig end da, synes just ikke saa aldeles afgjort. Men derimod er det vist, at de, der havde begaaet en Misgjerning, den Tid gjorde sig mere Umagge for at bringe dem tilveie, i Henseende til de Følger, det havde, om de ikke betalte dem, og af den Marsag, naar de ikke selv kunde anskaffe dem, søgte de Hjelp hos deres Venner og Slægtninge.

Altsaa var det de fleeste Tider Fordeel ved at forfølge dem, der havde begaaet en Misgjerning. Paa disse Principer er vores nuværende Lov og grundet. Omendstønt den for de grove Misgjerninger haver sat offentlig og corporelig Straf, saa har den dog ikke ophævet eller reent afskaffet de gamle poenas privatae, men ladet det forblive derved, og just i den Henseende overladt til den, som var fornærmet, at forfølge Misgjerningsmanden, og indhente Dom over ham til Strafs Lidelse.

Saaledes, naar et Drab blev begaaet, vare den Dræbtes næste Arvinger rette Eftermaalsmande: det tilkom dem at forfølge og indhente Dom over Manddraberen, hvorimod de, i de ældre Tider, tingede op med ham, hvilket kaldes at sætte Bod for Manddrab, men siden oppebære Halvdelen af hans Boeslod, men i visse Tilfælde Mandebod. Endelig har dog Loven, i Henseende til Manddrab brugt den Forsigtighed, at naar hverken den Dræbtes Arvinger eller dets Husbønde, ei heller

Mand:

Manddraberens Huusbonde vilde forfølge og tiltale ham, da skulde Dørrigheden besørge det, hvorimod de og, paa Kongens Begne, oppehare Halvdelen af Manddraberens Boeslod.

Blev Tyverie begaaet, tilkom det den Fornærmede eller Bestiaalne at forfølge Tyven, hvorimod han, af ham oppebar Igiæld og Tvegiæld, nemlig, først den stiaalne Tings Værdie, saafremt han ikke fik den igien in natura, og dernæst dobbelt saa meget, som samme Værdie beløb sig til. Dersom den fornærmede eller bestiaalne Person tiede stille, saa var ingen anden berettiget eller forbunden til at tale derpaa. Hvad Ran, Bold, Herverk, Afhug og Saar ic. angaaer, da ere de endnu delicta privata.

I Følge af de Principis, hvorpaa vore ældre Love saaledes ere grundede, og som vores nuværende Lov tillige sætter forud, have vore Lovgivere ikke holdt det nødvendigt at sørge for, at slige Delicta, og især Tyverie, (thi i Henseende til Manddrab er der dog brugt en Forsigtighed,) bleve forfulgte og afstraffede, da de have antaget, at den fornærmede Person nok af sig selv paataalte dem, siden det var hans Fordeel.

At dette og temmelig godt maae have passet sig paa de da værende Tider og Omstændigheder, og ikke i Begyndelsen har forarsaget nogen kiendelig Misbrug eller Uleilighed, det kan man slutte deraf, at det fra den Tid af, at Loven udkom, varede henimod 30 Aar, førend man tænkte paa, at giøre nogen almindelig Forandring derudi; thi ved Rescript af 20 Maji 1690 var det allerede tilladt, at slige Omkostninger i visse Tilfælde, maatte tages af Kongens uvisse Indkomster, (eller Eigt og Sagelald,) og i Mangel deraf, af de visse Indkomster, hvilket om trent kom overcens med Lovens 1—24—2.

Forordningen af 4 Martii 1690, som taler om, at Tyverie maaget gif i Svang, og for at hæmme det, skærper Straffen for visse grove Tyverier, taler ikke et Ord om, at Tyverier ikke bleve paataalte, og at Tyvene af den Aarsag gif ustraffede bort.

Men ligesom Processen, efterhaanden blev vidtestrigere, Appel i criminelle Sager mere brugelig, Pengene mindre rare og alle andre Ting følgerigen kostbarere, saa kunde det ikke feile, at jo adskillige Misgiernin-

ger og især Tyverie, ofte maatte gaae ustraffet bort, fordi ingen vilde, eller kunde tiltale og forfølge Gierningsmanden til vedberlig Strafs Lidelse. En Bønde eller anden fattig Mand, som noget blev staalet fra, kunde ikke udholde de Omkostninger, som Sagens Forfølgning giennem Retterne, Delinquentens Underholdning og Varetagt, og endelig Executionen, eller Straffens Fuldbkyrdelse udfordrede. Han maatte altsaa tie stille, omendskient han baade vidste sin Tyv, og var istand til at overbevise ham Tyveriet. Andre, som vel kunde giere disse Omkostninger, ville dog ikke, fornemmelig, naar de vidste, at intet var at faae hos Tyven, og at han ikke var istand til at betale Tgield og Tregiæld. De foretrak altsaa, at tage den første Skade og tie stille, hellere end at lide nye Skade, ved at giere anseelige Omkostninger, uden derfor at erholde nogen Giengjeldelse.

Derre gav Anledning til Forordningen af 9 Decbr. 1712, som paa det at Misdæderen ikke formedelst Sagsfejernes og Eftermaalsmændenes Uformuenhed ustraffet skulde hængaae, fastsætter, at udi de Sager, som efter Loven blive paataalte og udførte mod Tyve, som havde staalet fra Bønder, og mod Manddrabere, hvor Eftermaalsmændene ikke formaade Sagen at udføre, maatte bruges ustemplet Papiir (thi tilforn havde slige Sager ei engang Beneficium Paupertatis) og de øvrige Omkostninger ligesom paa Muret, hvor Gierningen var begaaet, saafremt den Skyldiges Bøe ei kunde tilstrække samme at udrede.

Denne Forordning raadede altsaa tildeels Bød paa denne Ueilighed, men kun tildeels, da den allene angik de Tyverier, som bleve forøvede hos Bønder, og de Drab, hvor Eftermaalsmanden ikke formaade at udføre Sagen. I andre Tilfælde forblev det ved Loven, og slige Sager fik ikke engang i Almindelighed Beneficium Paupertatis.

Altsaa omendskient man havde mærket, at en saadan Misdæders Forfølgning, der tilforn var anset som en Fordeel, nu virkelig i sig var en Byrde, saa lod man det dog derved forblive, uanset man let kunde gjætte sig til, at deraf jevnlig vilde flyde det, som Forordningen just søgte at

at forebygge og affkaffe, nemlig: at adskillige Misgjerninger vilde henaae, upaatalte, og Gierningsmændene derved blive frie for Straf.

Maaskee gav dette, saavel som adskillige Proprietairers Modevillighed i at erlægge den paa deres Geds faldende Anpart af slige Beføstninger, Anledning til Forordningen af 20 August 1723, som i visse Henseende udvider Forordningen af 1712, da den taler om alle Misgjerninger, for hvilke nogen gribes, og i Fængsel til videre Forsøgning hensættes, og altsaa udelukker den i forrige Forordning tillagte Indskrænkning af visse Tyverier og Manddrab, men i andre Henseende indskrænker dens Bøddende, ved det den gjør forskiel paa Proprietair-Geds og Strøe-Geds, og vil at naar Misgjerningen er forøvet paa en Proprietairs Geds, som eier sammesteds en complet Edegaard, skal Proprietairen selv udrede de erfordrende Omkostninger, men naar den er forøvet paa Strøegodsset, Kongens eller andres, skal de Beføstningerne lignedes paa alt Strøegodsset i det heele Amt, og Proprietairernes Geds ingen Deel tage derudi.

Deraf fulgte, at Huusbonden eller Proprietairen, paa hvis Geds en Misgjerning var forøvet, havde Marsag til at søkke den fordulgt, og Rytet derom stoppet, saafremt hans Pligt og Kierlighed til det almindelige Beste ikke hos ham var stærkere end hans Omhu for egen Fordeel.

Endelig indsaae man, at ligesom det er Staten om at giøre, at de Misgjerninger, hvorved den almindelige Noelighed og Sikkerhed, som enhver her have for hans Ære, Liv og Geds, eller alt hvad hans er, forstyrres og lider, blive vedbarlig afstraffede og derved hemmede, saa er det og billigt, at Staten bærer den dermed følgende og deraf sthørende Byrde, og at samme ikke paalegges en eller anden privat Person allene.

Paa dette Princip synes Forordningen af 26 Sept. 1732 at være grundet, som sigter til at ophæve og forebygge de forhen ommeldte Uleiligheder, hvilke den og i Indledningen anfører. Samme fastsætter, at naar en Delinquent, som har begaaet Mord, Manddrab, Tyverie eller nogen anden Misgjerning, hvorpaa corporlig Straf efter Loven bør følge paagribes, da skal de paa Sjæns Udørsel mod ham og hans Afstraffelse gaaende Omkostninger lignedes paa heele Amtet, hvor Misgjerningen er begaaet,

Begaæet, men, isald de overgaae 200 Rdr., da paa heele Stiftet, alt saafremt Delinquenten ikke selv eier Midler, hvoraf de kunne tages, ligesom Beneficium Paupertatis og i alle saadanne Sager derved forundes.

Skjønt Hensigten med Forordningen af 6 December 1743 ikke har været at vise, hvorfra de, paa Delinquenters Udførsel gaaende Bekostninger skulde tages, men hvorledes med idømte Pengebeders Inddrivelse skulde forholdes, saa synes dog dens 23 Artikel at ville tilkiendegive, at Proprietairerne selv paa egen Bekostning skulde forfølge de Misgierninger, som paa deres Gods bleve begangne.

Paa den Maade merker man og, at Stiftamtmanden har forstaaet denne Forordning. Har det virkelig været Hensigten, saa har man den Tid ikke iagttaget, at i Følge den anførte Forordning af 1732 skulde, naar en Misgierning blev begaaet paa Amtet, Omkostningerne lignes paa det heele Amt, Proprietairernes Gods, saavelsom Strøegodsset. Men, naar Proprietairerne maae, for deres Gods, bidrage til Omkostningerne paa de Misgierningers Forfølgning, som begaaes uden for deres Gods og paa Strøegodsset, saa var det høist ubilligt, om de i det Tilfælde, at en Misgierning blev begaaet paa deres Gods, selv allene skulde staae heele Bekostningen, uden dertil at nyde nogen Hielp af Strøegodsset og de øvrige Godser.

Det maae i saa Fald enten forblive ved Forordningen af 1723, som adskiller Proprietairernes Gods fra Strøe-Godsset, og vil, at hver skal svare for sig, eller ved Forordningen af 1732, som staaer dem alle, Proprietair-Godser og Strøe-Godser, sammen, og vil, at det ene i Henseende til slige Omkostninger alle Tider skal komme det andet til Hielp.

Imidlertid, som Forordningen af 1732 derved ikke udtrykkelig blev ophævet, saa forblev det derved, indtil Forordningen af 13 Jan. 1747 udkom, hvilken udtrykkelig fastsætter, at Omkostningerne paa Delinquenters Udførsel ikke maae lignes og lægges paa Almuen uden allene naar de angaae Tyverie, Røverie, Drab eller Nordbrand, og at med alle de øvrige Sagers Paatale, Udførsel og Bekostning, skal forholdes efter Loven.

Dette var godt nok, dersom man af Loven kunde erfare, hvorfra de paa slige Sagers Udsørsel gaaende Omkostninger skulde tages, men derom taler Loven slet intet. En saadan Fortegnelse paa visse Misgjerninger er alle Tider vanskelig.

Jeg maatte spørge, om Voldtægt, Blodskam, Sodomitie, falsk Myntning, falsk Bancoedlers Fabricering, (som nu desværre paa nogen Tid er alt for ofte forekommen) falsk Passers og Attesters Udstedelse, falsk Vidnesbyrd, og Falsk, i Almindelighed, Kufferie ic.; at jeg ikke skal tale om de Misgjerninger, der kunde henregnes til en Slags Forgrubelse imod Kongens Heibed, ikke ligesaavel som de her benævnte her forfølges og straffes, og om deres Forfølgning ikke ligesaavel forarsager Omkostninger, samt hvorfra samme maae tages?

Saa ofte slige Misgjerninger siden den Tid ere forekomne, ere vedkommende Eftammænd og Ammænd indkomne med saadan Forespørgsel, hvorfra Omkostningerne skulde tages, og man har derpaa alle Tider fra Cancelliet seet sig nødt til at svare, at de maatte lignedes paa Eftiet eller Amtet.

Et Par Gange have visse Eftammænd tillige erindret, om ikke noget i den Henseende i Almindelighed kunde fastsættes; men man har ladet sig nøie med at svare, paa det af dem fremsatte enkelte Tilfælde, da man nødvendig, og fornemmelig efter saa kort Tids Forløb har villet giøre Forandring i en Forordning, som har havt en meget god og priselig Hensigt, og virkelig i sig har havt sin Myt.

Hvad der fornemmelig har givet Anledning til denne Forordning, og hvad Hensigten dermed egentlig har været, kan man nogenledes erfare af dens Præmisses, hvorudi meldes: 1) At Ammændene have været alt for villige til at lignede slige Omkostninger paa Almuen, og derudi ere gaaene videre; end de af de forrige Forordninger have havt Anledning til. 2) At Omkostningerne, ved Sagernes lange Udhaling og af adskillige andre Aarsager ere vorne for høit, alt til utaalelig Tynge og Beføvring for Almuen.

Hvad det sidste angaaer, da ligesom Hensigten, nemlig at lette Almuens Tynge, har været ganske god, og ligesom det er vist, at saadanne

Sager ofte tilforn alt for længe henstode; saa troer jeg og gierne, at der ved deres Udførsel, just ikke alle Tider er brugt den mueligste Spar-sommelighed, men at adskillige Amtmænd eller deres Fuldmægtige, just i Henseende til, at Omkostningerne skulle lignedes paa Amtet, og at der vare saa mange om at bære Byrden, have este i Udgifts-Regningerne ladet et og andet passere, som vel kunde været nedsat eller reent burde udgaaet, hvorved det værste er, at det, som tilforn er skeet, endnu og i Fremtiden kan skee; og just i den Henseende troer jeg, at denne Forordning har gjort megen Nytte, da den har bidraget meget til at forforte Delinquentsagers Udførsel, og desuden, ved at fastsætte almindelige Regler, søgt saavidt mueligt, at bestemme og afskippe de derpaa gaaende Omkostninger.

Hvad derimod det første angaaer, da synes mig at Forordningen af 26 September 1732 taler temmelig tydelig og bestemt, naar den nævner de Misgjerninger, hvorpaa corporelig Straf, efter Loven bør følge. Saalænge Amtmændene ikke have lignet Omkostningerne i andre, end disse Delinquentsager paa Amtet, saa have de gjort det, dem var tilladt og befalet. Have de derimod udvidet det til Delicta leviora, for hvilke Loven allene sætter maadelige Bøder, saasom Løssagtighed, Slagsmaal, Helligbrøde ic. (thi hvad Vold, Herværk, Ran, Udbug og Saar angaaer, da er det gierne den Fornærmede der anlegger Sag,) saa have de derudi havt Uret, og burde selv derfor staae til Ansvar; thi ligesom de for disse Sager satte Bøder, hvorefter dog gierne noget indkommer, gaae ind i Vedkommendes Eigt- og Sagfalds-Casse, saa bør og disse forte og lidet befestelige Sagers Forsølgning deraf bestyres, hvilket saa meget lettere kan skee, som det i disse Sager, de fleeste Tider ikke behøves at anholde eller forvare nogen, hvilket just er det, der foraarstager de største Omkostninger i slige for øvrigt beneficerede Sager.

Ueg maae og i den Henseende undre over, at blant de Delicta, som i Forestillingen opregnes, som de, hvis Omkostninger burde lignedes paa Stiftet eller Amtet, tillige nævnes Løssagtighed og Slagsmaal, ligesom Stiftamtmanden, og i Begyndelsen af Forestillingen melder, at blant de

til ham indkomne Regninger, som vedkommende Betiente eller Spjogder have forlangt godtgjorte og paa Kjøbsstederne reparterede, ere nogle, som angaae tvende løsaarige Qvinder, og andre, som angaae En, der er dømt til at betale sine Voldsbøder. Jeg ønskede at see disse Regninger, da jeg ikke lettelig kan forestille mig, hvad for nødvendige Omkostninger, der kunne gaae paa at indføre en saadan Sag for Underretten.

Imidlertid viser dette, at isald det blev tilladt, at Omkostningerne i alle Delinquentes og offentlige Sager, maatte lignedes paa vedkommende Amt eller Stift, kunde det samme let slyde deraf, som man ved Forordningen af 13 Jan. 1747 har søgt at forebygge, og som man har Marsag til, saavidt mueligt at see forebygget, nemlig, at saadant blev til utaalelig Besværing og Byrde for Almuen.

Derimod kan jeg begribe, at naar en Delinquent maae anholdes og forbares, bringes til og fra Ketterne eller Tinget, og imidlertid bevogtes, og saadant tillige varer længe, ved det, at Sagen maae gaae flere Ketter igiennem, og Dommen maaskee tilsidst forestilles Hans Majestæt, der, siger jeg, kan jeg begribe, at det ikke saa aldeles kan gaae af uden Omkostninger.

Spørges der, hvorfra disse Omkostninger skulle tages i de Sager, hvor Forordningen af 1747 forbyder at ligne dem paa Almuen, saa veed man intet at svare.

Man kan endelig svare, at de skulle tages af Sigt- og Sagesalds-Cassen; men, naar det atter indberettes, at der er intet i denne Casse, saa er man igjen lige nær. At denne Casses Indkomster paa de fleste Steder jævnlig aftage, troer jeg gierne.

Ligesom man paa den ene Side har Marsag til at forebygge, at Almuen ikke bliver for meget betyngt og besværet, saa maae man og paa den anden Side vel tage sig vare for, at grove, og for den almindelige Sikkerhed og Koelighed farlige Misgjerninger ikke af Mangel paa Ansaltter blive ustraffede, og Misgjerningsmændene derved faae Marsag til at love sig Frietagsløse for Straf.

Det vilde være af en farlig Følge, om de Betiente, som det efter Embedets Pligt tilkommer at opdage og paatale slige Misgjerninger, naar

de forfømte det, havde den Udskyldning for sig, at de ikke vidste, hvorfra Omkostningerne skulde komme, og at de i den Henseende tilforn vare brændte, da de ikke havde faaet de paa slige Sager anvendte og af dem udlagte Beføstninger godgjorte.

Saaledes møder der paa begge Sider betydelige Vanskeligheder, og man har Ondt ved at undgaae den ene Uleilighed, uden at falde i den anden. Da det dog eensgang maae udgøres, hvorfra Beføstningerne paa saadanne Sagers Udferfel skulde komme, saa vil der neppe blive andet for, end at man, over kort eller lang igien maae komme tilbage til Forordningen af 26 Sept. 1732.

I den Henseende troer jeg og, at om Stiftammanden i Sieland Hr. Geheimmeraad Grev Knuth paa denne Foreskilling skal gives noget bestemt og endeligt Svar, vil det omtrent være følgende: "At hvad angaaer de Misgierninger, hvorpaa corporlig Straf efter Loven bør følge, og i Henseende til hvilke Forordningen af 26 Sept. 1732, har tilladt, at de paa deres Forsølgning gaaende nødvendige Beføstninger maae lignedes paa Amtet eller Stiftet; da naar saadanne Sager ere anlagte efter Stiftammandens Foranstaltning og med hans Forevidende, og han siden har resideret og nedsat Regningerne, saa han er forvissat om, at derudi ikke indeholdes uden de nødvendige og aldeles uomgiengelige Beføstninger, maae det være ham tilladt, efter Omstændighederne at lignede saadanne Beføstninger paa Stiftets Kjøbsteder, Stiftet eller Amtet, for saavidt den Skuldiges Midler ikke kunne tilstrække.

Men hvad angaaer delicta leviora, hvorpaa efter Loven bør følge Straf af nogle Bøder, saasom Løssagtighed, Slagsmaal ic. ; da, ligesom de nødvendige Beføstninger paa disse Sagers Udferfel ikke vel kan beløbe til ret meget, fornemmelig den Skyldige eller Forbryderen ikke anholdes og forvares, saa bør og slige Beføstninger ikke lignedes paa Almuen, men for saavidt de maatte eragtes nødvendige, tages af Sigt- og Sagesalds-Cassen, hvilken Bøderne beregnes til Indtægt."

Derhos jeg dog maae erindee, at Stiftammandens Foreskilling fornemmelig angaaer Kjøbstederne, da derimod Forordningerne af 1712,

1723 og 1732 egentlig kun tale om Landet, hvoraf maae sluttes, at man den Tid har antaget, at slike Omkostninger i Kiøbsteden nok kunde udreedes af Sigt- og Sagesalds-Cassen; hvorved er at mærke, at i Kiøbsteden, er Kongen allene at ansee som Huusbonde, da de Bøder, der paa Landet tilfalde Huusbonden, ligesaavel som de der tilhøre Kongen, i Kiøbsteden tilfalde Kongen allene, og beregnes Kongens Sigt- og Sagesalds Casse til Indtægt, hvoraf synes at flyde, at ei allene de Misgjerninger, som Øvrigheden bør lade paatale, men og de, som Proprietairen eller Huusbonden paa Landet, bør paa egen Bekostning forfølge, dem bør Foyden i Kiøbsteden, paa Kongens Vegne og paa Kongens Bekostning forfølge og paatale, da Bekostningerne tages af Sigt- og Sagesalds-Cassen, saalænge samme kan tilstrække.

Der er og nogen Billighed udi, at saalænge denne Casse, som bestaaer af slike Bøder, kan tilstrække, burde Almuen i Kiøbstederne ikke behyrdes med at udrede saadanne Omkostninger. Med alt dette vil jeg gierne troe, at disse Sigt- og Sagesalds-Cassers Indkomster, i de fleeste Kiøbsteder aarlig aftage, saa de selden ere tilstrækkelige til at erstatte disse Bekostninger. Det kan og, som Stiftamtmanden erindrer, have skadelige Følger, om Bøefogderne udi deres Løn og Indkomster, skulde tabe det, som Bekostningerne paa Delinquentfagers Udførsel medtage.

Men, da Cancelliet intet har med disse Casser at bestille, og Kammer-Collegium allene kan give Underretning om, hvad de besøbe sig til eller ei, ligesom det og fornemmelig vil ankomme paa Kammer-Collegium, om derudi kan gøres nogen Forandring til Fordeel for Bøefogderne, i Henseende til den Løn, dem af disse Casser er tillagt, saa skulde jeg indstille, hvorvidt det maatte eragtes nyttigt eller nødvendigt, at Forestillingen i Forveien og førend Stiftamtmanden blev givet noget Svar, blev sendt til Kammer-Collegium, og dem derhos tilskrives: "At da Kongen og ingen anden i Kiøbsteden er at ansee som Huusbonde, og de Bøder, der paa Landet tilfalde Proprietairen eller Huusbonden, i Kiøbsteden tilfalder Kongen allene og beregnes Sigt- og Sagesalds-Cassen til Indtægt, og det i den Henseende synes billigt, at de paa Delinquentfagers Udførsel gaaende Bekostninger

ninjer tages af denne Cassé, uden at lignes paa Almueen, saalænge den kan tilstrække, eller derudi er noget Overskud fra forrige Aar; men det derhos er vist, som Stiftamtmanden melder, at det kan have stemme og høistfædelige Følger, end Byefogderne, som desuden paa de fleste Steder ere slet aflagte, og som det just efter deres Embeds-Pligt tilkommer at opdage Misgjærninger og at tiltale og fersøge Delingsventerne til vederbørlig Strafs Lidelse, skulde udi deres desuden ringe Len og Indkomster forte det, eller noget af det, som Beføstningerne paa slige Sagers Udførsel maatte belæbe sig til, saa overlod man til Kammer-Collegium, om derudi kunde skee nogen Forandring, eller dette paa nogen anden Maade kunde indrettes, hvorved disse Uleiligheder kunde hæves og forebygges." Kjøbenhavn den 26 Junii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 25 September 1765:

Kammeret tilskrives efter Slutningen af General-Prokureurens Erklæring.

Og efterat Kammerets Svar var indkommen resolverede Cancelliet under 10 Martii 1766:

Ordre til Stiftamtmanden efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftamtmanden Geheimeraad Grev Knuth den 4 April 1766 tillagt Kongelig Befaling.

CXC.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 1 Junii, hvorudi de berette, at da Obristlieutenant Benzon paa Auctionen over Nytergodset i Kjøen, havde tilkjøbt sig Christiandals Gaard med Hjallesøe Bye og andet Bøndergods, og samme var ham overleveret, og han fandt at Eierén af Holufgaard Stiftamtmand von Heinen tilholdt sig sælveds Jagt paa bemeldte Hjallesøe Mark, efter Kongl. Bevilling for Justitiraad Jørg Andersen af 20 August 1720, har Benzon begjært af Kammer-Collegium, at Kammer-Advocaten maatte beordres derom at anlegge Sag mod von Heinen, derudi Kammer-Advocaten og i hans Erklæring omtrent har givet ham Besked, da han formener, at Holufgaards Eier ikke længere kunne paastaane denne Jagt

Jagt over Hiallesøe Mark. Derimod von Zeinen begierer, at Sagen maae blive henvisst til almindelig Lands Lov og Ret, der han er villig at udgiøre den med Benzou.

• Hvad nu angaaer Hoved-Quæstionen, hvem der har Ret til denne Jagt, da stienner Kammer-Collegium, at den maae ankomme paa Dommerens Kiendelse; men ubbeder sig General-Prokureurens Betænkning, angaaende det Spørgsmaal: om en Kjøbere have Kjøie eller Ret til, udi saadanne eller deslige Tilfælde at forlange af den Sælgende, Sagen imod Bedkommende at udføre eller ikke, med hvad dertil i Henseende til Folgen i denne Sag henhører.

* * *

Hvad enten Kammer-Collegium i Obristlieutenant Benzons Sted er forbunden til at udføre Sagen, angaaende Jagten paa Hiallesøe Mark imod Stiftamtmand von Zeinen eller ei; det kommer allene an paa det Spørgsmaal: om Kammer-Collegium holder sig forbunden til, at hiemle Obristlieutenant Benzou denne Jagt eller ei.

At en Sælger ber præstere evictionem eller hiemle Kjøberen, det han har solgt ham, det er en Lov, som den naturlige Billighed selv tilføjer, og som altsaa maae komme overeens med alle Nationers borgerlige Love, ligesom den og findes i Danske Lovs 5te Bogs 3 Cap. 12 Artikel.

Kammer-Collegium haver paa Hans Majestæts Begne, solgt endeel af Hans Majestæts forbeholdne Jordegods i Fyen med Skov, Jagt og anden Herlighed og Rettighed, alt efter de derom i Forveien bekendtgjorte og trykte Conditioners Formeldning.

Den første af disse Conditioner, som egentlig angaaer Herregaardene, fastsætter: At Hovedgaardene sælges med dertil tildeelte Bøndergods tillige med Skov, Jagt og anden Herlighed, saa at den Kjøbende overdrages samme Gaarde og Gods, med al den Herlighed og Rettighed, som sælger andre privilegerede Sædegaarde efter Loven.

Paa den Maade og efter disse Conditioner, haver Obristlieutenant Benzou kjøbt Christiansdahls Gaard og Gods. Han havde altsaa Marsag bagde at paastaae og at troe, at han derved havde faaet Jagt Rettigheden saaledes, som andre privilegerede Proprietærer i Almindelighed,

og efter Loven eie og bruge den til deres Gaarde; nemlig, at hvor Christiansdahl er ene Lods-ciere og ingen anden haver Lod eller Deel udi Grundden, og eier i det ringeste 20 Lender Hartkorn, der tilføjer Jagt-Rettigheden ham allene, men hvor der ere flere Lods-Ciere, som have 20 Lens det Hartkorn eller derover, det øver han tillige med dem Jagt-Rettighed.

Men skönt heele Hiallesøe Dyne, som man nok merker, tilhører Christiansdahl, og Hollufgaard der ikke haver nogen Lod eller Deel i Grundden, saa paaftaaer dog Hollufgaards Eier Hr. Stiftamtmand von Zeinen sælsleds Jagt paa Hiallesøe Mark, i Følge af en Bevilling, som i Aaret 1720 af høilovlig Ihukommelse Kong Friderich den 4de er forundt Hollufgaards da værende Eier, som paa et andet Sted tabte nogen Jagt ved den samme Tid indrettede Wildbane.

Da Obristlieutenant Benzon erfarede dette, og derhos mærkede, at Stiftamtmand von Zeinen agtede at vedblive og udføre deane sin Paaftand, har han meldt sig hos Kammer-Collegium, med Begiering, at de vilde hincle ham det, de havde lovet ham, ved at sælge ham Christiansdahls Gaard og Gods med Jagt og al den Herlighed og Rettighed, som følger andre privilegerede Gaarde efter Loven, nemlig ene Jagt paa Hiallesøe Dyens Marker, som efter Loven ustridig bør følge Christiansdahl.

Det eneste, som Kammer-Collegium, saavidt jeg skønner, herimod kunde have at indvoende, er, at blant de specielle Conditioner, som først paa Auctionsstedet ere blevne bekendtgjorte, medfører den 3die: At de skeete Forandringer og Indretninger skulde vedblive; at Godsset overdrages paa den Maade, som det nu til hver Sted bruges, og ki med anden Ret, end Kongen det høvt haver ic.

Om dette kan udstrækkes saavidt, at En i Følge deraf ikke kan paaftaae Hiemmel af, eller Erstatning for en Jagt-Rettighed, som efter Loven høerte til den Gaard, han havde kjøbt, men ved en speciel Kongl. Bevilling, (som ikke paa Auctionsstedet eller ved Conditionerne blev bekendtgjort) var overdraget til en Anden, det er noget, som jeg overlader til deres Excellences og Høifærede Høtters eget gode Paaftømenda.

Bevillingen af 1720 var i frisk Minde i Kammer-Collegium, da Auctionen gik for sig, siden Stiftamtmand von Zeinens Memorial, samme angaaende, nyelig forhen var indkommen. Naar det derfor havde været Kammer-Collegii Hensigt at unddrage sig fra al Hiemmel og Ansvar i Henseende til denne Jagt, tænker jeg, de ved Christiansdahl's Dyræab i Særdeleshed havde tillagt som et Vilkaar: At da en saadan Bevilling var til, maatte Kieberen selv med Holufgaard's Eier udgiere, hvorvidt han derefter for den følgende Tid kunde paastaae Jagt paa Hjallesøe Mark eller ei. Da dette nu ikke er sfect (hvortil Ursagen rimeligviis er den som Kammer-Udvo:aten anfører) saa tænker jeg, at naar Kammer-Collegium og med nogen Slags Føie kunde, saa vilde de dog ikke undslaae sig for, at hiemle Obristlieutenant Benzou det, de kunne ansees at have solgt ham: thi at en saadan Bevilling gaves, det kunde en Kieber saa meget mindre formode, som den ikke allene er heel usædvanlig, men den og aabenbar strider imod Loven og Jagt-Forordningerne, som fastsætte, at ingen maae jage der, hvor han ingen Lod og Deel haver i Grunden, men det er bekiendt, at det usædvanlige ikke formodes.

Naar det da sættes forud, (hvilket deres Excellence og høistærede Herrer ei heller synes at tvivle om) at Kammer-Collegium holder sig forbunden til, at hiemle Obristlieutenant Benzou denne Jagt-Rettighed, som gøres ham stridig, saa formeener jeg ikke allene, at Benzou har Føie til at begiere af Kammer-Collegium, at de ville udføre Sagen mod Stiftamtmand Zeinen, men jeg formeener endog, at naar Benzou ligesrem anmeldte det, saa burde Kammer-Collegium selv tilbyde det.

Det er bekiendt i Almindelighed, at, naar en Kiebere fravindes noget af det, en anden har solgt ham, bør Sælgeren som hans Hiemsmænd, i den Henseende holde ham reent skadesløs, og altsaa, ei allene erstatte ham Tingens Værdie, som er bleven ham frakiendt, men og godtgjøre ham de Omkostninger, han har maattet anvende paa Processen, for at redde den med videre. Dog forudsætter alt dette, at Tingen er tabt, fordi den tredie Mand, som fravandt den, virkelig havde Ret dertil, og at Kieberen ikke har sig noget at bedreide, saasom, at han

ikke i Tide har passet, eller har forsemt at bevise sin Ret med videre; thi i saa Fald, er Sælgeren ikke forbunden til at erstatte Kjøberens det, han haver tabt ved hans egen Forseelse eller Forsømmelse.

For at undgaae denne Anke og Exception, som en Hiemmelmand med eller uden Jæie, kan fremsætte mod den, der paastaer af ham, at han skal præstere evictionem, er denunciatio Litis indført, hvorved Kjøberens tilkiendegiver hans Hiemmelmand, at der er paaført ham Proces, i Henseende til den Ting han har koebt af ham, og paastaer, at han skal møde i Retten og forsvare ham: udføre Sagen for ham. Saa snart saadan denunciatio Litis er skeet, saa kan Hiemmelmanden ikke siden beraabe sig paa, at Kjøberen har forsoemt Sagen, og ikke iagttaget, hvad der var til hans og Sagens Forsvar at sige.

Wores Danske Lov, i første Bogs 11 Capitel antager, at en Hiemmelmand, i saa Fald, strax er villig til at paatage sig Sagen, og at møde i Retten for den anden, og lader sig i den Henseende noie med, at fastsætte, at Sagen ikke af den Aarsag, maae drages fra sit rette Bærning, men skal uden Hensigt til Hiemmelmandens Person forblive ved den Ret, hvor den var anhängiggjort eller henhørte.

Saavidt jeg skønner, kan Obristlieutenant Benzons Memorial af 28 Febr. h. a. ikke ansees for andet, end en denunciatio Litis extrajudicialis, hvilken fornemmelig og næsten allene, i slige Hiemmel-Sager er brugelig i Danmark.

Naar det da sættes forud, at Kammer-Collegium holder sig forbunden til at hiemle Obristlieutenant Benzons denne Jagt-Rettighed, og det derhos betragtes, at Benzson, da samme gøres ham stridig, kan ansees at have denunciret Litem for Kammer-Collegium; saa synes Questionen at blive, hvilken Kammer-Collegium helst vil vælge iblant følgende tvende Alternativer, nemlig, enten selv at lade Sagen udføre mod Stiftamtmand von Zeinen, eller og, at lade Obristlieutenant Benzson udføre den, paa Kammer-Collegii Bekostning og Ansvar.

Foruden at Valget herudi ikke synes at være meget vanskeligt, saa kommer endnu een vigtig Omstændighed til; som Kammer-Advocaten
gaulke

ganske rigtig har bemærket og anført, nemlig, at Kammer Collegium med god Jøie kan mod Hollusgaards Eier betiene sig af det Argument; at da Hans Majestæts Wildbane nu i Hyen er ophævet, saa maae Hollusgaards Eier nødvendigz faae den Jagt igien, som dem efter Loven og Jagt-Forordningerne kan tilkomme paa St. Jørgens og Korups Marker, og som de i Aaret 1720 ved bemeldte Wildbanes da sseete Indpælning mistede, hvilket just gav Anledning til, at Hollusgaards da værende Eier blev forundt den nu omvist de fælleds Jagt paa Hialsesee Byes Marker.

Derimod har dette Argument ikke nær den Styrke, naar det fremsættes ikke af Kammer Collegium, men af Obristlieutenant Benzon.

Der Stiftammand von Zeinen i hans Erklæring af 11 April, indvender imod denne Kammer-Advocatus Slutning, og hvormed han vil bevise, at han ikke, skjønt Wildbanen er ophævet, kan vente at faae den Hollusgaards Eirs forhen tilkommende Jagt-Rettighed over St. Jørgens og Korups Marker tilbage, det maae jeg tilstaae at jeg ikke tilfulde begriber, og ikke er istand til at dømme om, da Stedernes Beliggenhed og Besskaffenhed, og Omstændighederne ere mig aldeles ubekjendte.

De mig tilsendte, denne Sag vedkommende Documenter, følge hermed tilbage. Kiøbenhavn den Junii, 1765.

Derpaa fik Kammer-Advocaten Ordre at udføre Sagen.

CXCI.

Erklæring over 1) en Forestilling af 6 Maji 1765 fra Amtmand Adeler over Bragberg Amt i Norge, hvorudi han beretter, at Underofficerer og Soldater underdrage sig fra at efterkomme Forordningen af 14 Octbr. 1763, med at bidrage til de af dem aflede uægte Børns Underholdning, beraabende sig paa, at Forordningen ikke er bleven Regimentet communiceret. 2) Et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 1 Junii, hvorved de communicere en Forestilling fra det Norske Krigs-Directorium af 18 Maji, som begge angaae samme Spørgsmaal, derved begge Directorier erindre, at da Soldater og Underofficerer ere befriede for al Straf, i Henseende til de første af dem begangne Leiermaal, saa bør de saa meget mere være befriede for Børnets Underholdning som een i sig langt større Byrde end Boderne.

Efter mine Tanker kunde General: Krigs: Directorium herpaa svares: At det Forordningen af 14 Octbr. 1763 fastsætter, at den der er Fader til et uægte Børn, bør tillige med Moderen bidrage til dets Underholdning, aldeles ikke er at anse som en Straf, (lige som det i Almindelighed ikke er en Straf, at Forældrene maae underholde og opdrage deres egne Børn) men som noget, hvorved Forældre forbindes til at efterkomme og opfylde de Pligter, hvilke Naturens Lov selv paalægger alle Forældre, i Zensende til de af dem avlede saavel uægte som ægte Børn, hvilket Forordningen selv og tydelig nok viser.

Altsaa kan det, at Soldater og Underofficerer ere frietagne for al Straf, i Zensende til det første af dem begangne Leiermaal, saa meget mindre befrie dem fra at efterkomme denne Forordnings Bydende, som de derved ikke lade af at være Forældre, og i Sølge deraf ei heller undrages fra at opfylde de Pligter, hvilke Naturens Lov selv paalegger alle Forældre i Almindelighed, i Zensende til de af dem avlede Børn, og det uden at gjøre Forskiel paa, hvad enten samme ere ægte eller uægte.

Da nu det almindelige Beste, god Skik og Orden, og Menneskekierlighed selv udfordrer, at der drages vedbørlig Omforg for slige uskyldige Børns Underholdning og Opdragelse, og at det saavidt mueligt forebygges, at de ikke af Mangel paa Tilsyn forkomme; saa forhaaber man, at General: Krigs: Directorium, for saavidt angaaer Under: Officerer (om hvilke der hidindtil fornemmelig har været Spørgsmaal,) foranstalter, at det, de bør bidrage til et af dem avlet uægte Børns Underholdning, bliver, i Sølge Forordningens Bydende, trukken af deres Gage.

Naar Copie af dette Pro-Memoria communiceres Amtmand Adeler, saa tænker jeg, han haver Svar paa hans Forestilling. Thi hvad Under: Officerer angaaer, da bliver der neppe noget at faae af dem, uden det

trækkes

trækkes af deres Gage, men hvad Landsoldater angaaer, da have de ingen Gage, men tieue hos Bonden for Kost og Løn.

Da hverken det Danske eller Norske Krigs-Directorium haver aarsøgt det Argument, som Amtmanden melder, at Oberste Bryggeman har beraabt sig paa, nemlig, at Forordningen ikke var bleven Regimentsmentet communiceret, saa behøves det vel ikke, at svare dem, at de der staae ved Regimenterne, ere Hans Majestæts Undersaatter, og maae altsaa lade sig neie med, at en almindelig Forordning, der angaaer dem saavel som alle andre, bliver paa sædvanlig Maade, bekiendtgjort for samtlige Hans Majestæts Undersaatter. Kiøbenhavn den 30 Junii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 September 1765 saaledes:
Ejpederes efter General-Prokureurens Betænkning.

Og i Anledning af et senere Brev fra Krigs-Directorium i samme Materie resolverede Cancelliet under 25 October 1765:

Directorium svares efter Slutningen af General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel General-Krigs-Directorium som Amtmanden Kammerjunfer Adeler den 28 September 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven. Saa blev og General-Krigs-Directorium atter udi samme Materie under 2 November samme Aar tilskreven.

CXCII.

Erklæring ober 1) en Memorial af 1 August 1764 fra en Bondeskarl Christen Hansen, som andrager, at hans Huusbonde General-Auditeur Wederking til Grevens Wenge har talt fornæstelige Ord mod Kongen. Tilfige med Amtmandens Geheimeraad Reitzensteins Erklæring af 19 Sept. 1764, som melder, at der længe har været Proces mellem denne Christen Hansen og hans Huusbonde, og troer at de Ord, der ere talte, egentlig kun have sigtet til Amtmanden og ikke til Kongen, ligesom Wederking og tilbyder Sed paa, at han aldrig har talt saadanne Ord. 2) En Memorial af 8 Sept. 1764 fra bemeldte Wederking, hvorudi han beskriver denne Bondes Ondskab og Trodsighed, og melder, at de Vidner, han beraaber sig paa ere hans Moders Brødre, der dog

have sagt et for Retten, og et andet og langt grovere i den af dem udgivne Attest, hvilken saavel som Memorialen Birkedommer Zytter har opsat for dem, og paa Bregenved overleveret den til Kongen; han beder derfor, at hans Ufkyldighed maag vordz hans Majestæt forebragt, da det i Landet ryktes, at han er falden i Kongens Uaabe. 3) En Memorial af 2 Jan. 1765 fra bemeldte Christen Zansen og Sødssende, hvorudi de beklage sig over Birkedommer Zytter, som har forført dem hadde til at angibe og at føre Proces med deres Husbønde, og derved faaet over 50 Rdr. fra dem, hvilke de bede han maane befales at levere tilbage igien.

* * *

Eigesom Supplicanten og Angiveren Christen Zansen selv udi hans med Moders og Søsters senere Supplikve har tilbagekaldt sin Angivelse, og beklaget sig, dertil at være forført af Birkedommer Zytter, saa vise og alle Omstændigheder, at der paa denne Angivelse ikke kunde være noget at agte.

De Vidner, Christen Zansen heraaber sig paa, ere hans Moders Brødre, og ere førte paa General-Auditeur Wederfings Dag, og uden at ham dertil har været givet lovlig Hald og Bærsel. Imidlertid have de for Retten udsagt Eet, som just ikke var saa meget farligt, og udi deres udgivne Attester sagt et andet, som var heel straffskyldigt.

Jeg tænker altsaa, at paa denne Angivelse med videre, ikke bliver at reflectere. De indsendte Tingsvidner kunde vel efter Begiering udlæveres til Geneneral-Auditeur Wederfings Commissionair. Kiøbenhavn den 1 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 September 1765:

Herpaa er ei at reflectere.

CXCIII.

Erklæring ober et Brev af 28 Februarii 1765 fra Oeconomie-Collegium til det Danske Cancellie, angaaende, at da der i Aaret 1761 var opkommen en Ildbrand i Maribo, havde Byefogden strax indsendt et Tingsvidne til dem, hvorefter 5 Huuse vare afbrændte, nemlig No. 48, 49, 50, 51 og 52, hvorefter Erstatningen og er skeet i Aaret 1763. Men da Byefogden den 6 Novbr. 1764 ind:

indsendte en Taxations-Forretning, over de igien opbygte Huuse, meldte han at Huuset No. 48 ikke havde taget nogen Skade i Branden, skønt dets Eier, som tillige eiede No. 49, derfor havde faaet 90 Rdr. i Erstatning.

Af Stiftamtmandens Erklæring have de ikke kunnet erfare Sammenhængen, hvorfor de ansee det fornødent, at Sagen vorder undersøgt, og indstille, om det maatte befales, at undersøge denne Sag mod Byefogden saavel som Eierne. Med Brevet fulgte Taxations-Forretningerne, Tingsvidnet, samt Stiftamtmandens og Byefogdens Erklæringer til Deconomie-Collegium.

Det er vist nok underligt, som Deconomie-Collegium melder, om Byefogden i en saa liden Bye som Maribo, ikke skulde vide, om et Huus mindre eller meer var opbrændt ved en Ildbrand, som allene havde fortæret 4 à 5 Huuse. Men af den Underretning, jeg har om Sagen og dens Sammenhæng, hvilken just er den samme, som Deconomie-Collegium haver havt, finder jeg dog ei heller Anledning til at mistænke Byefogdens Ærlighed og Redelighed, og at tillægge ham nogen egenlytlig Hensigt, og altsaa seer jeg ei heller tilstrækkelig Grund til en offentlig Action.

Jeg skulde saaledes formeene, at General-Landets Deconomie- og Commerce-Collegium kunde tilskrives: "At den her foregaaende Feiltagelse synes at være kommen deraf, at de tvende Borgere, som den 19 November 1761, for Marieboe Byeting have giort Forklaring, om den 8 Dage tilforn passerede Ildbrand, have anseet Huuset No. 49, der skal have været indrettet til, og beboet af tvende særskilte Familier, for tvende Huuse, og i den Henseende tillagt det tvende Numere, nemlig Numer 48 og 49, da det dog i sig kun var et Huus, og anført under et Numer.

Omendskønt nu Byefogden blot haver indsendt dette Tingsvidne til Stiftamtmanden, uden at melde noget om denne Forseelse, hvilken han ved at eftersee de afbrændte Huuse, og at sammenholde dem med den tilforn i samme Aar tagne almindelige Taxations-Forretning, nødvendig maatte have erfaret; saa kan man dog ikke vel derunder tilregne

Bye-

Dyefogden nogen egenlyttig Hensigt, siden det erfares, at saasnart han kom i Erfaring om denne Irring, ved at conferere Taxations-Forretningen over de igien opbygte Huuse af 12 October 1764 med bemeldte Tingsvidne og den foregaaende almindelige Taxations-Forretning over heede Byens; saa har han strax indberettet det til Deconomie-Collegium, og Herved givet Anledning til, at de formeget udbetalte, 90 Rdr. ere blevne tilbagefordrede og leverede.

Man overlader i den Henseende til Deconomie-Collegii Overveiede, om en offentlig Action her behøves, og om det ikke kunde være nok, at Dyefogden af Stiftamtmanden blev advaret, en anden Gang at see sig bedre for, og ikke ved uefterrettelig Forklaring give Anledning til, at saadan Feiltagelse fandt Sted. Hvilken Advarsel han og synes saa meget bedre at kunde fortiene, som det uden Tvivl maae være en Mangel af Nøisagrighed hos ham at tilskrive, at udi Tingsvidnet saavelsom Beregningen over de afbrændte Huuses Taxation af 9 Decbr. 1761, er Jørgen Hanssen Bødker anført som Eier af Huuset No. 50, og Madame Sølling som Eier af Huuset No. 51, men udi Taxations-Forretningen over de igien opbygte Huuse af 12 Decbr. 1764 findes Madame Sølling anført som Eier af No. 50, og Jørgen Hanssen Bødker som Eier af No. 51, da dog Beregningen saavelsom Taxations-Forretningen er under Dyefogdens Haand.

Hvad Eieren af Huuset No. 48 angaaer, da som det er en Enke, der virkelig har eiet tvende af de afbrændte Huuse, og for dem med Rette oppebaaret Brandhielp, saa at alt hvad man kan sige om hende er, at hun har modtaget mere, end hende med Rette tilkom, men at hun og har været villig til at tilbage levere det for ueget oppebaarne, da det blev hende betydet, at hun ingen Ret havde dertil; saa sees ikke, at hun just derfor enten bør tiltales eller tilrettesættes." Kiøbenhavn den 2 Julii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa den 14 August 1765:
Expederes efter Erklæringen.

Da Commerce-Collegium under 11 Jan. 1766 derpaa svarede:
At det kunde blive derved at Byfogden ved dem af Stiftbe-
falingsmanden reprimanderedes.

Resolverede Cancelliet den 20 Jan. næstefter:

Henlægges.

Men Conseillet derimod den 23 s. M.

Stiftamtmanden tilskrives efter Deconomie-Collegii Skrivelse.

Herfter blev Deconomie-Collegium under 31 August 1765 fra
Geheimeraad Thott tilskreven.

CXCIV.

Erklæring over en Memorial af 8 Martii 1765 fra Byfogden i Callundborg,
hvorved han indsender en Beregning paa 22 Rdr. 3 Mk. 2 s., Omkostningerne
han har maattet gjøre paa at forfølge en Tyv og tvende Qvinder, som havde
begaæet 3die Leiermaal, og begierer, at samme maae ham godtgøres, da
han derom har henvendt sig til Stiftamtmanden, som har henviist ham til For-
ordningen af 13 Jan. 1747 og Lovens 1—24—2. Derhos han forestiller, at
han desuden tiener uden Løn, som Byfoged, og ikke kan taale derved endnu
at have Udgifter. Tillige med Stiftamtmandens Erklæring af 25 Martii, som
melder, at de billige Omkostninger paa Tyvsagen har han ikke negtet at re-
parere, men allene de ubillige, som Byfogden i den til ham indsendte Reg-
ning havde anført, s. Ex. 4 Rdr. for et Politie-Forsør. Men hvad de øvrige
Sager angaaer, maae han henholde sig til sin Forestilling derom af 20 Decbr.
1764, og anmoder, at ham derved en almindelig Regel til bestandig Efterle-
velse maae vorde meddeelt.

* * *

Hvad Tyvsagen angaaer, da kunde Supplicanten henvises til Stift-
amtmanden, som nok iagttager, hvorvidt de af ham anførte Omkostnin-
ger ere billige og tilladelige eller ei. Men, i Henseende til de andre
tvende Sager, og de derpaa anvendte tilladelige Beskostninger, da er det
enkelt Tilfælde, som indeholdes under den almindelige Forestilling, Stift-
amtmanden derom har gjort under 20 December 1764, og hvorover jeg
haver indsendt min allerunderdanigste Erklæring af 26 Junii h. a. saa

at Resolutionen paa denne Ansøgning vil beroe paa det, som derudi aller-
naadigst vorder resolveret.

Skulde Stiftammandens Forestilling, efter det jeg i min Erklæring
har givet Anledning til, blive sendt til Kammer-Collegii Betænkning,
kunde denne Memorial nok følges med, som et Bilag, og som et Beviis
paa det, som derudi, og i det foreslaagne Brev til Kammer-Collegium,
i Almindelighed er anført. Kiøbenhavn den 3 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 August 1765:
Eryederez efter General-Prokureurens Erklæring.

Fra Rente-Kammeret, som Memorialen var bleven tilsendt kom
saadant Svar, som er meldt under No. 189 næstforhen.

CXC.V.

Erklæring over en Memorial af 19 Maji 1764 fra Magistraten og Byefogden
i Christiania, hvorudi de berette, at ved Resolution af 22 Junii 1707 er dem
tillagt $\frac{2}{3}$ Deele af de uiffne Indkomsters aarlige Beløb, hvorunder hidindtil
steds er bleven henregnet forbrudte Boes- eller Hovedlodder, indtil nu paa et
Var Aar, Kammeret har sat det ud til Mangel i deres Regnskaber, paa den
Grund, at sligt ikke henhører til Eigt- og Sagefald, hvilket Magistraten forme-
ner at stride imod 1—22—7. Art. I den Henseende de begiere, at beholde det,
som de og deres Formænd hidindtil bestandig have haft. Elligemed Stiftame-
mandens Erklæring af 31 Decbr. 1764, som melder, at Resolutionen af 1707
ikke har været at finde, men mener, at Magistraten er temmelig vel grundet
i deres Paastånd, og foreslaaer, om det kunde fastsættes, at Boeslodder over
100 Rdr. skulde forbeholdes Kongen allene, men under 100 Rdr. deels som
andre Bøder; og Kammer-Collegii Betænkning af 30 Martii 1765, som gaaer
ud paa, at i Følge Resolution af 1707, hvoraf de sende Copie, kan Magi-
straten ikke paafaae nogen Andeel af Boeslodder, da saadanne ikke hører til det
Eigt- og Sagefald, hvormed viffe Kongl. Betiente ere benaadede, ligesom saa-
dant ei heller tilstaaes noget, anden Magistrat eller Byefoged.

Da der er endeel for Magistraten og Byefogden i Christiania at
sige, men der i denne Materie ikke vel kan eller bør fastsættes noget,
uden

uden Kammer-Collegii Forevidende og Samtykke; saa skulde jeg indstille, om Kammer-Collegium endnu kunde tilskrives: "At det ikke vel kan negtes, at Hoved- og Boes-Lodder, som forbrødes, bør henregnes under Hans Majestæts uviste Indkomster; at Norske Lovs 1ste Bogs 22de Capitels 7de Artikel, confereret med samme Lovs 5te Bogs 3die Capitels 34de Artikel, synes at vise, at slige Hoved- og Boes-Lodder bør forstaaes under Sigt- og Sagesald, hvilket man saa meget mere maae antage, som af det Notsatte vilde flyde, at en Uprivilegeret, der ikke haver Sigt- og Sagesalds Rettighed, ligesaa vel som en Privilegeret, der haver samme Rettighed, er berettiget til at oppebære de Hoved- eller Boes-Lodder, som paa hans Gods maatte vorde forbrudte.

Men da man af den, ved Kammer-Collegii Ekrivelse af 30 Martii d. N., communicerede Kongl. Resolution af 22 Junii 1707, erfarer, at Christiania og Bragundes' uviste Sigt- og Sagesald, i Aarene 1705, 1706 og 1707 have været under Forpagning, da Magistraten og Byesfogden, isteden for de dem tilkommende $\frac{2}{3}$ Deel af disse Indkomster, have nydt $\frac{1}{3}$ Deel af Forpagtings-Udgiøten, saa enskede man at vide, om Boeslodder og Hovedslodder, som bleve forbrudte, den Tid, have været med under Forpagningen eller ei; hvorom vel kan faaes Underretning i Kammer-Collegii Archiv, da det er klart, at det i første Tilfælde, vil være et stærk Argument for, men i sidste Tilfælde, imod Magistraten og Byesfogden i Christiania.

Skulde det første befindes, overlader man til Kammer-Collegii Overveiende, om det ikke, for at faae en bestandig Regel for Fremtiden, var best at vælge det Middel, Stiftamtmanden Kammerherre Scovm, i hans Erklæring foreslaaer, nemlig, at Hoved- og Boeslodder over 100 Rdr. maatte Hans Majestæt forbeholdes, men under 100 Rdr. tilfalde (eller i det mindste deelles, saa at de fik $\frac{2}{3}$ Deel deraf,) Magistraten og Byesfogden.

Hvorudi man dog herfra heldede til den Forandring, at naar en Hoved- eller Boeslod overgik 100 Rdr. skulde Magistraten og Byesfogden beholde, eller nyde deres Andeel af de første 100 Rdr., men det øvrige forbeholdes Kongen allene." Kiøbenhavn den 4 Julij 1765.

Cancelliet resolverede derpaa under 14 August 1765:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Paa dette svarede Kammeret, at da det uviste Sigt- og Søgefald var under Forpagtning, har forbrudte Hoved- og Bæskobber ei derunder været begrebne.

Og derefter resolverede Cancelliet under 4 September 1765:

Stiftamtmanden tilskrives, at her ved, efter Kammerets Sketvelse intet er at gjøre.

Herefter blev Stiftamtmanden Kammerherre Storm fra Gehejmerraad Thott den 28 Sept. 1765 tilskreven.

CXCVI.

Erklæring ober en Skrivelse fra Toldkammer-Collegium af 14 Maji 1765, hvorved de communicere Extract af en Skrivelse fra General-Gouverneur von Pröck af 22 Octbr. 1764, som gaaer ud paa, at det ved en Forordning maae forbydes, at ingen af de sig der paa Eilandet befindende Slaver maae af Landet udføres uden Pas, og en vis Straf sættes for de Indvaanere, som enten selv eller ved Hielp af andre lade Slaverne der fra Eilandene bortføre, med videre. Da nu Toldkammer-Collegium anseer en saadan Forordning for meget gavnlig, saa udbede de sig Cancelliets Tanker derom i Henseende til Straffen og andre foruden eragtede Omstændigheder. General-Gouverneurens fornemteste Bevæggrund er, at Engkænderne søge paa alle muelige Maader at opmuntre Folk til at boesætte dem paa de forhen neutrale, men dem nu tilhørende Eilande, hvilket er saa meget mere farligt, som de fleeste Indbaanere paa de Danske Eilande, og de fleeste der handle derpaa, ere Engtelændere.

* * *

Omendskiont jeg i Almindelighed ikke holder Tvang for det beste Middel til at faae en nye Colonie befolket, men troer at fuldkommen Frihed har i Tidens Længde en langt bedre Virkning, saa dog, da General-Gouverneuren saavel som det Bestindiske Kammer-Collegium holder et saadant Tvangsmiddel for nyttigt og nødvendigt, og Omstændighederne nu for Tidens synes at udfordre det samme, saa formeenet jeg, at det Bestindiske Omis-

neiske

neisse-Rentes og General-Toldkammer kunde svares: at man herfra intet har imod, at det bliver forbuden, at bortføre nogen af de sig derpaa Eilandene befindende Slaver fra Landet uden Pas, og tænker man, at Straffen kunde være saavel for dem, der bortførte slige Slaver, som for dem, der vare andre behjælpelige i at bortbringe dem, første Gang en Mulet af 2 à 300 Rdr. for hver Slave, anden Gang dobbelt, og saa fremdeles, og desuden skulle de samtlige, een for alle, og alle for een være forbundne at skaffe Slaven tilbage igjen til Landet, eller i Mangel deraf, og naar det maatte være dem umueligt, skaffe en anden ligesaa god Slave i hans Sted.

Og ligesom det vel vil tilkomme General-Gouverneuren, at udgive de i saa Fald behøvende Passer, saa vil det og ankomme paa ham, i paa-kommende Tilfælde, naar En eller Anden reiser bort i lovligt Erinde, enten for nogen Tid, eller for reent at forlade Landet, da at dømme, hvorvidt han efter Omstændighederne kan tillades at bortføre og forundes Pas paa een eller flere Huus-slaver. Kjøbenhavn den 5 Julii 1765.

Paa dette blev af Cancellie-Collegio under 14 Aug. 1765 resolt.

Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev General-Toldkammeret den 24 August 1765 fra Geheimeraad Thost tilskreven.

CXCVII.

Erklæring over en Memorial af 26 Decbr. 1764 fra Birkedommeren paa Falster, hvorudi han besværer sig over, at Provsten har foretaget sig at holde Auction efter en Præste-Enke, som døde paa en Fæstegrund, og hvor Regimentsskrivaren havde forseglet. Tillige med Stiftsamtmandens og Biskopens Erklæring af 20 Martii 1765, som gaaer ud paa, at Provsten har Ret, siden Enken boede og døde i et Eiendomshuus, derhos de indsende Provstens Erklæring, som beretter, at der intet Skifte er holdet eller bør holdes, siden den Afdøde kun efterlod sig en eneste myndig Son, som har rekvireret Auctionen hos Provsten, og selv er Student, med videre.

* * *

I Følge af den ofte forhen antagne Grundsaaning, kunde Stiftamtmanden og Biskopen tilskrives: At da den efdøde Præste-Enke Sara sal. Hr. Schous ikke har sættet Huus eller Gaard paa Ryttergodset, men har boet og er død i et hende selv tilhørende Liendoms-huus, og altsaa ikke har foretaget sig noget, hvorefter hun har forandret sin Stand, saa tilfalder det den geistlige Jurisdiction eller Herredesprovsten saavel at forerette Skifter efter hende (isald noget Skifte der ellers requireres og behøves) som den ved samme Skifte eller i samme Sterboe foresaldende Auction. Kiebenhavn den 6 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 August 1765:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftamtmanden Kammerherre Krogh og Biskop Ramus tilskreven fra Geheimeraad Thott.

CXC.VIII.

Erklæring over en Forestilling af 6 April 1765 fra Stiftamtmanden over Is-lapp Geheimeraad Grey Ranzau, hvorefter han indsender en Forespørgsel til ham fra en Syffelmand navnlig Wium, om de Mandfolk i Island, som søge medelsi Tyverie ere dømt til at miste Wren og betale Tyvskøbet, maae tillades Wgteskab uden foregaaende Opreisning, hvilket Syffelmanden formener, at Geistligheden urettelig tillader dem, det Stiftamtmanden og synes omtrent at bifalde i Hensende til de flette Følger det kan have med de Børn, som avles i Wgteskab af uærlige Forældre, hvorfor han holder for rettest, at de først burde søge Opreisning.

Den Grund paa hvilken Syffelmand Wium (ham Stiftamtmanden omtrent synes at bifalde) vil, at det bør formenes dem, der ere dømt for Tyverie, at indlade sig i Wgteskab, ved mindre de først erholde Kongl. Opreisning, bestaer derudi, at de have mist deres Wren, og at det kan have flette Følger i Hensende til de Børn, som avles i Wgteskab af uærlige Forældre.

Denne

Denne Grund gielder og om alle dem, der ere dømt til at være mindre Mænd, eller at høde deres 3 Mark.

At lade saadanne Folk beholde deres Frihed, og dog forbyde dem at indlade sig i Ægteskab, det strider aldeles imod vores Lovs, og saas vel den bürgerlige som den geistlige Rets Grundsatninger, da samme aldeles ikke kiender den Forskiel, som Jus Romanum giørde mellem Conjugium og Contubernium, eller Conjugium Naturale og Civile, men antager kun eet Slags Ægteskab, og regner al Samqvem uden for Ægteskab til Coitus illicitos, som ere forbudne, og for hvilke der er sat Straf.

De Følger, som Stiftamtmanden og Sysselmanden synes at befrygte, ere vel i sig ikke saa farlige, og bleve desuden ikke at undgaae paa den af dem, og af Stiftamtmanden især foreslagne Maade.

Man kan forbyde slige Mandsfolk, (thi det er om dem, der i Særdeleshed spørges; hvorfor Qvindfolkene forbigaaes, veed jeg ikke) at indlade sig i Ægteskab, men saalænge de beholde deres Frihed, kan man neppe hindre dem fra at avle Børn uden for Ægteskab.

Hvad skal der da antages om de Børn, som uden for Ægteskab avles af uærlige Forældre? De ere uægte, men de ere derfor ikke uærlige.

Det er og mueligt, at den, der lever i Ægteskab, kan begaae Tyverie, og derfor blive dømt paa sin Ære. Der Ægteskabet da derfor ophæves, det er tvertimod Loven; hvad skal man da antage om de Børn, som siden avles af slige Forældre, og hvad om dem, som forhen vare avlede?

Infamia Juris forplantes ikke fra Forældrene paa Børnene. Fordi Forældrene have begaaet en Gierning, hvorfor Loven sætter Straf paa Æren, ere Børnene ikke uærlige. Vil man sige, at der dog alle Tider hænger noget ved, da er saadant ikke en infamia facti, som alle Tider maae have sin Grund i End egen og ikke i Forældrenes Gierning; langt mindre er det infamia Juris som alle Tider sætter en reen og tydelig Lov forud; men det er egentlig det, som in Jure Romano kaldes Levis nota macula, og som har sin Grund hverken in Jure eller in facto, men i Almuens Fordomme. En saadan, skient urigtig Tænkemaade, naar den først er rodfæstet hos den gemeene Mand, lader sig ikke hæve ved en Kongelig Opreisning.

Dispensation eller Bevilling, som vel ophæver infamiam Juris, men ikke engang er nyttig eller tienlig til at afsvætte levis notæ maculam, hvilken Loven egentlig ikke kiender, og med hvilken Lovgiveren maae omgaaes paa en langt anden Maade, nemlig, ved at opløse dem, som tage feil.

Efter flige Omstændigheder skulde jeg formeene, at Stiftammanden Hr. Geheimeraad Grev Ranzau kunde tilskrives: At det har sit Forblivende ved Lov og Forordninger, som ikke forbyde flige Folk, at indlade sig i Retsstrib. Kiøbenhavn den 7 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 August 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftammanden Geheimeraad Grev Ranzau den 14 Sept. 1765 fra Geheimeraad Thott tilfreven.

CXCIX.

Erklæring over en Memorial af 2 Martii 1765 fra Vice-Borgemeester og Raadmand i Christiania General-Auditeur Piper, hvorudi han paa den Grund, at Christiania Raadsstue har Laugtingeret, og at Norske Loos 1—23—12 tillægger Laugmanden en Rigsdaler for at paaskrive et Documente, som læses til Laugtinget, paastaar, at denne i Rdr., som Raadsstuefriveren faaer i Christiania, bør komme til lige Deeling mellem Magistraten, paa samme Maade som deres øvrige Indkomster deeles, hvorfor han udbeder sig Kongl. Resolution; ligesom han og formener, at flige Publicationer burde attesteres af heele Magistraten, og ikke af Raadsstuefriveren allene; derom han fremlegger en Memorial-Besikkelse til Raadsstuefriveren, som har beraabt sig paa, at det bestaa dig i hans og hans Formænds Tid saaledes har været forholdet, og at aldrig nogen Magistratsperson har gjort saadan Paastand. Ellige med Stiftammandens Erklæring af 13 April, som gaaer ud paa, at der er intet for Piper at sige, at de øvrige Magistratspersoner, som ere i lige Tilfælde med ham, misbillige hans Paastand, og at der er stor Forskiel paa Laugtingene og Raadsstuerne, saa at Piper isteden for Benhørelse, snarere fortiente en Jrettesættelse.

Den Grund General-Auditeur Piper beraaber sig paa, er hentet saa langt fra, og saaledes trukket ved Haarene, saa det er at undre over, at

at han ei allene har villet betiene sig deraf, men og have den Tillid dertil, at han i Følge deraf har paaftaaet sin Andeel, ikke allene for den selgende Tid, men og, at Raadstuefriveren for den forbigangne Tid, de begge have været i Embede, (som snart udgjør 20 Aar,) skal deele med ham.

Derfom heele Magistraten havde forlangt, at herudi ved Raadstuefriver-Embedets Vacance maatte skee en Forandring, var det en anden Sag, som kunde fortient nogen Opmærksomhed.

Havde heele Magistraten indgivet en saadan Ansøgning som denne, burde Questionen været henviist til Lands Lov og Ret. Den kunde vel endnu henvises til Lands Lov og Ret; men da Supplicanten allene gjør saadan urimelig og overdreven Paastand, og den øvrige Magistrat, som er i lige Tilfælde med ham, ei allene tier stille, men og efter Stiftamtmandens Formeldning, finder hans Paastand aldeles ubillig; Supplicanten og skal være en temmelig trættefjær Mand, som mueligt af en saadan Resolution tog Anledning til at begynde en temmelig vidtløftig Proces, hvortil kommer, at han efter Stiftamtmandens Formeening havde fortient en Tikettesættelse, saa bliver vel den passeligste Resolution paa denne hans Ansøgning: herpaa er ei at reflectere, eller henlægges. Kiøbenhavn den 8 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 14 August 1765:

Herved er intet at gjøre.

CC.

Eklæring over en Forestilling af 29 August 1764 fra Kiøbenhavns Magistrat, hvorudi de berette, at af de her værende Slaver ere adskillige Tyverier begangne, siden det blev afløst, at ingen Vagt følger med dem, da nogle have staalet Bancoedler og faaet dem vekslede i Urte- og Iseeboder, hvor de have kooft et og andet, som de igien have solgt til andre; i den Henseende, og for at forekomme saadant, de indstille, om det maatte forbydes alle og enhver at handle med en Slave, enten ved at sælge til dem, at koope af dem, eller at bytte Bancoedler for dem, under Straf, som de der handle med Soldater og andre Uberettigede til at sælge, hvoraf da vil flyde, at de, der have Slaver i Arbejde, ikke maae bruge dem til at koope noget.

Eigesom en saadan Anordning, som Magistraten her foreslaaer, kan paa den ene Side have sin store Nytte, saa skønner jeg ei heller, at der paa den anden Side kan være noget imod, at der i Overeenstemmelse med Forestillingen, (som allene angaaer Kiøbenhavn,) gik et Reskript til Kiøbenhavns Magistrat, som da ved en Placat kan bekiendgiere det til alle Vedkommendes Efterretning, naar allene ved det Forbud, om at følge til en Slave, tillægges følgende nødvendige Indskrænkning: undtagen de Sødevarer, de, til deres nødsrøftige Underholdning maatte behøve.

Men da Slaverne, i visse Henseende staae under General-Krigs-Directorium, og det er General-Krigs-Directorium, der har seiet den nu værende Foranstaltning med dem, saa veed jeg ikke, hvorvidt det maatte eragtes nødvendigt, at man først derom tilskrev General-Krigs-Directorium, for at erfare, om de havde noget imod en saadan Anordning. Kiøbenhavn den 9 Julii 1765.

Efterat Krigs-Directorium var bleven tilskrevet i Overeenstemmelse med det, som af General-Prokureuren var yttret, og bemeldte Directorium havde svaret, at samme intet fandt derved at erindre, tefolverde Cancelliet under 2 October 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev udfærdiget Kongelig Befaling til Kiøbenhavns Magistrat af 11 December 1765.

CCI.

Erklæring over en Memorial af 23 Julii 1764 fra Byfogden i Aalborg, hvorudi han beretter, at da han i sit Regnskab til Kammeret for 1762 havde meldt et befovet Qvindemenneske, som havde nævnt een Varnesfader for ham, men udlagt en anden for Præsten, fik han Antegnelse, at hun skulde tiltales og straffes for urigtig Bekendelse, og da han udi sit Svar til Kammer-Collegium meldte, at Loven ikke havde sat Straf for saadant, og forespurgte sig, om Dommeren ikke maatte tie, hvor Loven tie, var ham fra Kammer-Collegium til-

tillkiendegivet, at han derom maatte henvende sig til det Danske Cancellie, siden det var Kammer-Collegium uvedkommende, thi begierer han Resolution, hvorledes han i denne Sag og herefter i slige Tilfælde, skal forholde sig. Tiltige med Stiftamtmandens og Biskopens Erklaring af 20 August 1764, som bede for slige forforte Mennesker, der giore falsk Bekiendelse for Bysfogden, men siden sigte en reene Sandhed, fornemmelig da Frygt for saadan Straf gjør det tungere for Præsten, at bringe dem til Sandheds Bekiendelse. I den Henseende de holde det for best, at Bysfogden ikke modtog nogen besvangret Qvindes Bekiendelse om hendes Varnesfader, førend ham først er tilstiftet Sognepræstens skriftlige Underretning derom

* * *

Det, som har givet Anledning til denne Forespørgsel fra Bysfogden i Aalborg, er, at Kammer-Collegium, eller visse Vertiente paa Kammeret have afgivet dem med det, dem ikke vedkom, og de ikke ikke forstode, da de ved at giøre Antegnelser over Bysfogdens Sigt og Sagefalds Regnskab, have paalagt ham, at tiltale En til vedbørlig Strafs Lidelse for en Gierning, som Loven ingen Straf har sat for.

Lovens 6 Bogs 13 Cap. 26 Art. sætter Straf for dem, som Ietsfærdigen staae aabenbare Skrifte paa løgnagtig Bekiendelse, fornemmelig, naar de ikke inden et Fierdingaar dernæst efter gaae til Sandheds Bekiendelse; men den haver ingensteds i Almindelighed sat Straf for den, som lyver for en Bysfoged.

Naar et besvangret Qvindemenneske nævner en Varnesfader for Bysfogden, men siden ved det aabenbare Skriftemaal udlegger en anden for Præsten, maae man troe, at hendes Forklaring for Bysfogden er urigtig, men at Præstens Formaning, og en andægtig Høiagtelse for den hellige Nadvere, hvorudi hun strax efter det aabenbare Skriftemaal bliver deelagtig, har bragt hende til at bekiende den rene Sandhed. Altsaa bestaaer deres Forbrydelse derudi, at de have fremført en Usandsfærdighed for Bysfogden; hvorfor Loven ikke har paalagt nogen Straf.

Stiftamtmanden og Biskopen behøver altsaa ikke at bede for disse arme og forforte Mennesker, siden de desuden ikke, i Følge Loven, kunde belegges med nogen Straf, hvilket bør Stiftamtmanden og Biskopen

tillidende gives, da Kammerets Antegnelse synes at have bragt dem i en Slags Uvisshed og Tvivl derom.

Det de foreslaae, at Byskjyden ikke skulde modtage nogen besvangret Qvindes Bekiendelse om hendes Barnefader, førend han først er tilsendt Sognepræstens skriftlige Underretning derom, kan jeg just ikke bisfalde, da det vilde foraarsage nogen Vanskelighed, fornemmelig i Sænsende til dem, som ved Kongelig Bevilling blive befriede fra at staae aabenbare Skrifte.

Overalt tænker jeg, at Forordningen af 14 October 1763, blant andre vil have den Virkning, at besvangrede Qvindemennesker ikke saa lettelig udlægge en falsk Barnefader, siden de derved tabe den Ret, Forordningen giver dem mod den rette Barnefader, til at bidrage til BARNETS Underholdning.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg formeene, at Stiftamtmanden og Biskopen kunde tilskrivs: At det har sit Forblivende ved Loven, der allene sætter Straf for dem, som letsærdigen staae aabenbare Skrifte paa løgnagtig Bekiendelse. Kiøbenhavn den 10 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 September 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Geheime-Conferensraad Baron Zolt og Biskop Brorson den 28 Sept. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCII.

Erklæring over en Memorial af 6 Octbr. 1764 fra en Bonde i Norge Niels Jørfen Klund, som beretter, at en Svenssk Anders Joensen, som tiente ham, har fra ham og hans Broder staalet endeel Guld, Penge og Bancoskilder, beløbende til 550 Rdr., omendskiont han ikke kan have forødt det Etmaalne, saa har han dog ikke villet bekiende, hvor det er afleveret, men har i den Hensende foregivet, nu een, nu en anden Usandsfærdighed.

Da han nu ved Ober-Hofretten er dømt til at kogsstrages og brændenærked, har han erklæret at være fornøiet med Dommen, saa man maae slutte, at hans Hensigt er at finde Leilighed til at undvige, og derefter at benytte sig af det Etmaalne, som han har forvaret, hvorfor han begierer, at bemeldte Unders

ders Joensen, som er arresteret paa Aggerdhuus Fæstning, maae komme under paaalagt Forhør, indtil han bekiender, hvor det Stiaalne er afblevet. Tillige med Vice-Stattholderens Erklæring af 1 Decbr. 1764, som indsender Copie af Over-Hofrettens Dom, og melder, at han ved Aeternes Eftersyn har erfaret, at det forholder sig, som Supplicanten andrager; og indstiller derfor, om denne haardnakkede Delinquent maatte ved Tortur bringes til at aabenhare de stiaalne Koster, eller om Sagen først ved Høieste-Ret skulde paafiendes.

* * *

Tortur er for temmelig lang Tid siden saa godt som aldeles affKaffet i Danmark og Norge, dertil et vist Tilfælde har givet Anledning, hvor nogle Personer, som havde den allerstærkeste Formodning imod sig, og som alle Omstændigheder hidrog til at gravere, ved Tortur bleve bragte til at bekiende det paa sig selv, som de dog siden befandtes at være uskyldige udi.

Udi Frankerige og visse andre Steder, hvor Tortur endnu er i Brug, anvendes den dog neppe uden paa dem, som ere dømt fra Livet, og det saare kort Tid, før Executionen gaaer for sig.

Anders Joensen er ikke dømt til at miste Livet, men allene til at lagstrænges og brændmærkes. At han haver begaaet det omtvistede grove Tyverie, derom kan ikke vel være Tvivl; thi uenndiskont det ikke er fuldt Beviis imod ham, saa synes dog hans egen for Underretten gientagne omstændelige Bekiendelse og Tilstaaelse aldeles at udfylde det. Naar det sættes forud, at han har begaaet Tyveriet, saa er det visselig en stor Haardnakkethed, at han ikke vil tilstaae, hvor han har forvaret de stiaalne Koster, og det er heel rimeligt, som Supplicanten andrager, at han maae giøre sig Regning paa, efter kort eller lang Tids Forløb, at faae Anledning til at undvige, og da at benytte sig af det Stiaalne, som han til den Ende har forvaret.

Men, saa stor som hans Haardnakkethed og er, og saa meget det var at ønske, at Supplicanten kunde faae sine stiaalne Koster tilbage, saa tør jeg dog ikke raade til, at et saa forhadet og afselig Middell, som Tortur, der til almindelig Fornøielse for saa lang Tid siden er bleven forviist, skulde for hans Skyld kaldes tilbage.

Derimod, for dog at gjøre noget til Fordeel for Supplicanten, og at bidrage saavidt mueligt til, at han maatte faae hans Lei. tilbage, skulde jeg allerunderdanigst indskille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou: At saafremt Anders Joensen endnu ikke vilde bekiende og tilstaae, hvort han havde forvaret de af ham bortstaaalne Koster havde han at lade Over-Sofretrens Dom over ham exequere, (saafremt han ikke forlanger at appellere) og derhos tilkiendegive og advare dem, som han bliver overleveret til i Forvaring og til Arbeide, at de lade ham nøie bevogte og oppasse, saa at ham betages al Leilighed til at undvige. Skulde Anders Joensen derimod bekiende og anvise, hvor han har forvaret det Stiaalne, saa at Niermanden fik samme tilbage, kan han efter Vice-Statholderens derom gjørende allerunderdanigste Forestilling, endnu haabe at nyde nogen Formildelse i den tildømte Straaf; hvilket Vice-Statholderen haver i Forveien at lade ham betyde. Kiebenhavn den 17 Julii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 4 Sept. 1765:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou den 18 October 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CCIII.

Erklæring over et Pro-Memorie fra General-Krigs Directorium af 29 Decbr. 1764, hvorved de communicere og anbefale Kammerherre og Obrist von Gircks Forlangende i et Pro-Memoria af 10 Decbr., som gaar ud paa, at Reskriptet af 13 Sept. 1754 til Politimester i Kiebenhavn, (som forbyder at antage Profuratører i Sager Militaire angaaende, saa længe Forbøret paa Politiekammeret varer) maatte udvides, til Hellsinger, da Profuratørernes Nødende gjør, at Sagen forhales og aldrig kommer til Ende. Tillige med Stiftsamtmandens Erklæring af 29 Jan. 1765, som indsender Magistratens Erklæring til ham (som viser, at det er de Militaires egen Skyld, at den af Kammerherren

herren anmeldte Sag saa længe har henstaaet) og formener, at det, der forlanges, ei vel kan finde Sted, i Henseende til Forskiellen mellem Kiøbenhavn, hvor der er en særskilt Politieret, og Politie- og Commerce Collegium, og Helsingør, hvor Sagerne ferhøres og paadømmes af een og den samme Ret, nemlig Magistraten, men derhos gjør han et Forslag, hvorledes med Politiesager i Henseende til de Militaire i alle de Kiøbsteder uden for Kiøbenhavn skulde forholdes, og det, hvad enten der var Indquartering, Garnison eller ei.

* * *

I Henseende til de her, dels egentlig dels ved en Hændelse afhandlede Postier, er min Meening følgende:

1) Det Magistraten har indberettet til Stifstamtmanden, og han her melder, at det er de Militaires egen Skyld, at den af Kammerherre Sircks anmeldte Sag saalænge har henstaaet, vil communiceres General: Krigs: Directorium; da denne Klage synes ligesaa slet grunder, som den Erklæring maae være, hvilken Kammerherren gjør, at der er ikke een eneste Klage fra Borgereskabet til ham indkommen over de Militaire, som jo allerede er afgjort; ifald der ellers bliver noget at agte paa den Klage, som nyelig er indkommen i Cancelliet, fra de 16 Mænd i Helsingør.

2) Hvad angaaer Stifstamtmandens Forslag om Maaden, paa hvilken Politiesager, for saavidt samme angaae de Militaire, kunde afgjøres i Kiøbstæderne uden for Kiøbenhavn, da er det res alioris indaginis, som sætter forud en vidtseftig Correspondence med General: Krigs: Directorium, hvilken det just ikke nu er Tid at begynde, da det endnu ikke er tilfulde afgjort, hvorvidt der i Almindelighed skal skee Forandring, i Henseende til den militaire Jurisdiction, eller ei. Desuden vilde adskillige af de foreslaagne Postier foresinde nogen Vanskelighed, saasom, at paa de Steder, hvor der er Garnison eller Indquartering, skulde en Officeer commanderes til at sidde i Politie: Retten, for saavidt samme angif de Militaire.

Det træffer sig undertiden, at der er Indquartering i en siden Kiøbstad, saasom Præstee, Wordingborg ic., hvor der kun er en Byfoged allene. Naar en Lieutenant der blev commanderet at sidde i Politie: Retten

tillige

tillige med Bysfogden, vilde han mueligt paastaae at præsidere, og hvor det gik, kunde intet afgjøres, saa længe Licutenanten og Bysfogden ikke vare enige.

3) Det Kammerherre Sixtens egentlig begierer, og General-Krigs-Directorium anbefaler, nemlig, at Reskriptet til Politimester i Kiøbenhavn af 13 Sept. 1754 blev udvidet til Helsingøer, har jeg i sig intet imod. Det Stiftamtmanden derimod indvender, at der i Kiøbenhavn er en særskilt Politieret og Politie- og Commerce-Collegium, (hvorom han dog ikke synes at have det fuldstændigste Begreb, ligesom det og er uden for hans Departement) gjør intet til Hovedsagen, thi enten det er en Ret eller forskiellige Retter, enten det ere de samme eller adskillige Dommere, kunde Prokuratorer gierne forbydes at møde i Retten, saa længe Forhøret varer, og Vidnerne examineres, men tillades siden at bruges, naar Sagen begynder at føres, og der pro et contra skrives Indlegge i den.

Det, som derved forårsager den største Banfselighed, er, at det sætter en Kundskab og Indsigt forud, som adskillige Dommere og Magistratspersoner hos os ikke have, nemlig, en Slags Kundskab om Processus Inquisitorius, og juridisk Forstand til selv rettelig at examinere Vidnerne, og af dem at indhente Oplysning om factum og dets Omstændigheder. Da Dommerne ofte enten ikke forstaae dette, eller ikke gierne ville have den Umage, saa ønske de at have Prokuratorer for Retten, paa hvilke de da lade alle Ting ved Vidnernes Examination og Førelse ankomme, og allene forbeholde sig, at kiende eller interloquere paa de Tvistigheder, som derved opkomme mellem Prokuratorerne.

Hvorvidt Magistraten og Bysfogden i Helsingøer besidde denne Kundskab og Indsigt, kan jeg ikke sige, da jeg ikke kiender dem; men at de derudi ikke have den største Tillid til dem selv, det slutter jeg af det, jeg ved denne Leilighed har erfaret, at de i Almindelighed tillade Prokuratorer at møde for Politie-Retten ved Forhøret og Vidnernes Examination, hvilket i sig er uret, og strider imod Politiesagers Natur og Beskaffenhed.

Omendskjønt man nu i det Danske Cancellie, desværre, er alt for meget forvissat om denne Mangel, som i dette og andre Tilfælde kan medføre

føre megen Bannfelighed, saa tør man dog ikke henschyde sig dertil, eller anføre den, som en Aarsag til at nægte det, som General-Krigs-Directorium begierer og anbefaler.

Da det og undertiden kan have sin Nytte, at Folk mærke deres egen Mangel, og derved faae Leilighed til at afhjælpe og forbedre den, hvortil kommer, at Helsingøer uden for Kiøbenhavn er den eneste Kiøbstad, ei allene i Sieland, men og i Danmark, hvor der er Garnison, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Reskriptet til Politimester i Kiøbenhavn af 13 September 1754 kunde med den fornødne Forandring udvides til Helsingøer, ved et Reskript til Stiftamtmanden i Sieland saaledes: at det i Politiesager, især, naar Militaire derudi vare indviklede, ikke skulde være Prokuratorer tilladt at møde for Polities Retten, saalange Forhøret varede og Vidnerne bleve examinerede; men Dommerne skulde selv, i Anledning af Klagen og Parterner Anviisning, examinere Vidnerne, og af dem søge Oplysning om det paaklagede Factum og dets Omstændigheder, med videre derhen hørende. Men, naar Forhøret og Vidnernes Examen er tilendebragt, og Sagen da begynder at føres, skal det være Parterne tilladt, at betiene sig af Prokuratorer til at forklare Sagen og at skrive Indlægger derudi pro et contra.

Da Reskriptet af 13 September 1754 omtrent synes at sætte Reskriptet af 19 August 1726 forud; saa havde jeg ei heller noget imod, at dette sidste Reskript, ligeledes med den fornødne Forandring blev udvidet til Helsingøer, isald det ellers blev forlangt, og det ikke vilde forarsage nogen Bannfelighed, i Henseende til de affagte Dommes Appel. Overalt vil der, af hvad som bliver resolveret, gaae Communication til General-Krigs-Directorium. Kiøbenhavn den 12 Julii 1765.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio den 4 Septbr. 1765 resolveret:

Expederes efter den 1ste Post af General-Prokureur. Erklæring.

Herefter blev Geheimeraad Grev Knuth den 22 Septbr. 1765 tilslagt Kongelig Befaling.

CCIV.

Erklæring ober en Ansøgning af 6 August 1764 fra de Tilforordnede i Missions-Collegio, hvorudi de foreskille, at Kirkerne i Nordlandene blive meget fornærmede, ved det, at andre fratage dem Enge, Stetter, ja heele Gaarde ic., hvilket Biskop Scris paa Bodsøen, som dette Godes nærmeste Forsvar, for dem har tilsaæet, og derhos erklæret, at han ikke vidste andet Middel til at forebygge det, end et af ham foreslaget Reskript, hvilket skiont det ikke er saa ganske tydeligt) gaar ud paa, at Hævd ikke skulde gielde imod Kirkerne, og at den, som havde nogen Grund i Besiddelse, hvilken med gamle Kirkestole eller paa anden Maade kunde bevises at have tilhørt Kirkerne, skulde bevise sin Adkomst dertil, eller misse det, hvorfor Missions-Collegium indstiller, om et saadant Reskript maatte expederes, som i Henkende til Hovedsagen, grunder sig paa Ret og Billighed. Tillige med Vice-Stattholderens Erklæring af 8 Decbr. 1764, som formener, at et saadant Reskript vilde stride imod Rigets Lov, og især imod 5—5—3 og 5, og tør i den Henseende ikke raade dertil, men meener efter Amtmandens Forslag, som han har iødhentet, at Missions-Collegium gjorde best i at antage en fornuftig Mand, som under Biskop Scises Anviisning kunde indtale det Kirkerne frafornne Gode.

* * *

Jeg kan herudi ei andet, end være af lige Meening med Hr. Generalleraad og Vice-Stattholder Benzon.

Hvor nødvendigt det er for den almindelige Sikkerhed og Rolighed, og Eiendommens Vished, at Hævd, hos os anses for det, den i Tjelze Loven ber være, nemlig en god og lovlig Adkomst, og hvor farlig det er at røre derved, eller i nogen Maade at svække denne Adkomst, det haver jeg for uogle Aar siden, ved en anden Anledning vidtseftigere vilst.

Det af Hr. Biskop Scris, i en god Hensæt foreslaagne Reskript, fuldkaster tvende Hovedgrunde og Sæmnaer i vores Danske og Norske Lov og Lovkyndighed, nemlig 1), at Hævd er en god og lovlig Adkomst, der bestier den, som beraaber sig derpaa, og lovmæssig beviser den, fra at frembringe og forevise anden Adkomst. 2) At den, der har en Ting i Besiddelse indtil videre, har Præsumptionen for sig, at han eier den, hvoraf styder, at han ikke strax, saasnart en anden gier ham den stridig,

er forbunden til at fremføre sin Udkomst, men at den anden, som vil vinde Tingen fra Besidderen, først bør fremføre sine Beviser og Udkomster, eller i Mangel deraf, lade al Tiltale paa Tingen fare.

I hvor stor Uret end Kirkerne i Nordlandene kan være vederfarede, og hvor heilig de end kunde behøve en saadan særdeles Beskyttelse, saa tør jeg dog, efter slige Omstændigheder, ikke allerunderdanigst raade Deres Kongl. Majestæt til at udgive et saadant allernaadigst Reskript; hvilket, (foruden den Fornærmelse visse private Folk derved blev tilføjet,) naar man først havde et saadant Exempel, lettelig kunde drage andre efter sig, og saaledes recnt forandre vores Lov, og gjøre Eiendommene vallende.

Det, som i Slutningen af Reskriptet foreslaaes, at Amtmanden paa Vedkommendes Anmodning, skulde beskikke en loofyndig Mand til at paatale Kirkenes Ret, og at han paa sine Reiser, i samme Verinde, skulde nyde frie Befordring, det kan jeg ikke have noget imod.

Dog vil det ankomme paa Missions-Collegium hvad de finde beqvemest, enten dette af Hr. Biskop Striis foreslaagne, eller det Vice Statholderen melder om, at Amtmanden har bragt i Forslag, nemlig, at de skulde antage en loofyndig Mand, som mod en vis maadelig Belønning, skulde indtale Kirkenes Ret. Kiebenhavn den 13 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 September 1765.

Missions-Collegium tilskribes efter Erklaringerne.

Herefter blev Missions-Collegium den 12 October 1765 fra Oberammeraad Thott tilskreven.

CCV.

Erklaring ober en Skrivelse fra Kammer-Collegio til Cancelliet af 16 Junii 1764 i følgende Anledning: den 25 August 1762 indsendte Ober-Bergamtet tvende Inquisitions-Acter og Domme, angaaende Esld-Inverie paa Kongsborg, med deres Betænkning deroover til Rentekammeret (for dersaa at forestilles Hans Majestæt) som igien sendte dem til Cancelliet. Den ene Inquisition var begyndt den 10 Decbr. 1759 og Dom derudi affagt den 5 Julii 1762 over trende Personer, Palme Werp, som var dømt til at arbeide i Jern i Fæstningen

ningen hans Livstid, og have sin Hovedlod forbrudt, Ole Wittlock, at have sit Berg-Arbejde forbrudt og rømme Riget Syndenfelds, og Anders Mikkelsen at bøde 10 Rdr. til de Fattige i Sygehuset. Derhos Ober-Bergamtet indstillter, om den første, som en farlig Person, der tilforn har været mistænkt for falsk Myntning, maatte henses til et af hans Majestæts Eilande.

Den anden var begyndt den 11 Martii 1761, og Dom derudi assagt berørte 5 Julii 1761 over Matthias Lintner og Lars Larsen, som vare domte til at hænges og have Hovedlod forbrudt, Ole Søy, at have forbrudt sin Pension, erstatte de paa ham anvendte Omkostninger, og ei at opholde sig i Christiania eller Christiansands Stifter, og Hans Simon Larsen frie for Tiltale. Derhos Ober-Bergamtet indstillter, om Kongen vilde formilde Straffen for de 2 første, saa at Lintner blev domt til Fæstnings-Arbejde paa Livstid, og Lars Larsen (som et ungt vanvittigt Menneske) paa 20 Aar. Ole Søy, at beholde sin Pension af 50 Rdr., mod at begive sig til Finmarken, og der opelske Skov, og ikke mere lade sig finde Syndenfelds, og betale Omkostninger.

Da disse Domme ikke vare forkyndte for Delinqventerne, blev Ober-Bergamtet den 23 Octbr. 1762 befalet at lade dem forkynde, i Følge Forordningen af 7 Junii 1762 Art. 4. Ved den første Doms Forkyndelse den 19 Jan. 1763 erklærede Palme Werp at appellere, men de andre tvende at være fornsiede. Ved den anden Doms Forkyndelse underkastede de trende sig Hans Majestæts Naade til Straffens Formildelse. Iuudertid havde Ober-Bergamtet sendt Acterne tilbage, og i Skrivelse til Geheimeraad Grev Solstein af 10 og 24 Novbr. 1762 foreslået, at disse Domme ikke vare assagte af Ober-Bergamts-Retten, men af den paa Kongsbjerg, ved Forordning af 27 Jan. 1736 anordnede Inquisition-Commission, i Følge hvis første Artikel, Dommene, førend de bekiendtgjøres, bør indsendes til Kongl. Resolution, hvorfor de atter bede, at de maae blive Hans Majestæt til allemaadigst Resolution allerunderdanigst foreslåede. Derpaa faldt Kongl. Resolution, som, (ved Dommens Tilbageførelse) ved Reskript af 10 Decbr. 1762 blev Ober-Bergamtet communiceret, nemlig: at den første Dom over Palme Werp ic, skulde epeqveres, naar Delinqventerne ikke forlangte at appellere; og den anden Dom over Lintner ic. indstævnes for Høieste-Ret, samt nedsendes til Cancelliet, saasnart den var forkyndt for Delinqventerne. NB. Det er i Følge af denne Resolution, at Dommene den 19 Jan. 1763 ere forkyndte. Den 4 Febr. 1763 har Ober-Bergamtet atter til Rentekammeret indsendt en Memorial til Kongen, hvorudi de begiere, at Dommene maae Hans Majestæt foreslås, og meget udbille de Uleiligheder, det vil medføre, om de indstævnes til Høieste-Ret; tillige med en Memorial

Memorial af samme Dato til Kammer-Collegium, som gaaer ud paa, at det tilkommer dette Collegium at forsvare dem og Forordningen af 1736.

Som denne Memorial blev liggende paa Kammeret, og man over et Aar intet horte dertil i Cancelliet, blev Over-Bergamtet den 10 Martii 1764 derfra tilskrevet, i Henseende til den eene Dom, at søie Anstalt til Befalningens Efterseelse, og i Henseende til den anden at indberette, om den var exequeret. Derpaa indgav Over-Bergamtet atter en nye Memorial af 25 April 1764 til Rentekammeret, (hvor Acterne vare indsendte med Memorialen af 4 Febr. 1763) hvorudi de atter udbede sig Kammerets Beskyttelse, at det maae forholdes efter Forordningen af 1736, og det, som hidindtil har været Brug, og deres Behandlinger og Domme ikke udsattes for at blive criticerede af Høieste Ret, som de ikke ere fornoiede med. Men ifald den ene Sag endelig skal for Høieste Ret, bede de, at den der maae foretages uden mindste Forsvar paa Delingventernes Side, og Over-Bergamtet for al Slags Censur, Bøder og Omkostninger være befriet. Denne Memorial, saavel som de foregaaende, og samtlige til Sagen henhørende Documenter blev fra Kammer-Collegium communiceret Cancelliet ved berørte Skrivelse af 16 Junii 1764, derudi de anbefale Over-Bergamtets Begiering, at Dommene, efter at Acterne af General-Prokureuren ere reviderede, maae blive Hans Majestæt foreslittede, og Resolution derover indhentet, og at dermed efterdags paa samme Maade maae forholdes, saa at det har sit Forblivende ved Forordningen af 1736, som fra Cancelliet er expederet efter Kammer-Collegii Begiering og Forslag.

* * *

Det er egentlig tvende Questioner her affhandles, nemlig:

1) Hvorledes der i Almindelighed skal forholdes med de Domme, som affiges af den, i Bergstaden Kongsberg, ved Forordningen af 27 Jan. 1736, anordnede Inquisitions-Commission i Sager, Selvtyverie ved Bergverket angaaende?

2) Hvorledes der, i Særdeleshed skal forholdes med de tvende, i samme Commission den 5 Julii 1762 affagte og herhos følgende Domme, og de Personer, som derved ere dømt til at lide een eller anden Straf?

Hvad det første angaaer, da fastsætter Forordningen af 27 Jan. 1736 udtrykkelig, at, naar Sagerne ved denne Commission ere forhørte og paadømt, da skulle de derudinden passerede Acter og Domme, til Deres

Majestæts egen allernaadigste Eftersyn, og nærmere allernaadigste Resolution, allerunderdanigst forestilles.

Jeg har nogle Gange tifforn' allerunderdanigst viist, at det ikke syn-
derlig vel kommer overeens med vores Indretning, at Domme, som ellers
siode under Appel, isteden for at appelleres, blive, endog uden Parter-
nes Billie og Vidende, Deres Majestæt allerunderdanigst forestillede, og
ved Kongl. Resolution afgjorte; da der ikke i Collegierne, og især i Justits-
Departementet, findes nogen Betient, hvis Embede egentlig medfører,
at giennemgaae og undersøge slike Acter og Domme, og derover forfatte
en allerunderdanigst Relation.

Hvorfra Kammer-Collegium og Over-Bergamtet have den Abens-
baring, at det tilkommer General-Prokureuren, begriber jeg ikke, (Skiont
jeg med Taknemmelighed erklænder den Fortroelighed, de have til min
Rettskaffenhed og Indsigt,) saa de derudi vide meere, end jeg veed; da
jeg derimod veed, at den mig allernaadigst meddeelte Instrux intet melder
derom, og at mine øvrige Forretninger ikke lade mig Tid tilovers, til at
giennemgaae vidtseftige Acter og Domme, som de, der komme fra en In-
quisition-Commission, gierne pleie at være.

Men, i hvad der end, i den Henseende kunde være at erindre, saa
er Forordningen af 1736 hidindtil hverken gienkaldet eller forandret; altsaa
saa har Over-Bergamtet, i alle Maader havt Ret udi, da disse vrende
Domme vare affagte, skiont ikke forkyndte, at de da, med deres aller-
underdanigste Betænkning derover, have sendt dem herved, for at blive
Deres Majestæt allerunderdanigst forestillede, og derpaa erholde Deres
Majestæts allernaadigste Resolution.

Vel er det underligt, at de dermed have henvendt sig til Kammer-
Collegium, som det ikke vedkom, isteden for det Danske Cancellie, som
det rette Justits-Departement. Men man mærker overalt, at Over-Berg-
amtet heller har villet have med Kammer-Collegium, end med det Danske
Cancellie, og hellere med det Danske-Cancellie, end med Høieste-Ret
at bestille.

Imidlertid, da disse Domme fra Kammer-Collegium vare sendte til det Danstke-Cancellie, ere de i Følge Forordningen Deres Majestæt allerunderdanigst forestillede, da det allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt at resolvere: At Dommen i den ene Sag, hvor tvende vare demte fra Livet, skulde indstævnes for Heieste-Ret, men at Dommen i den anden Sag maatte excoqueres, saafremt de Vaagielvende ikke forlangte at appellere.

Dette formeener Over-Bergamtet (som dog ikke har fundet for godt, at lade denne Resolution eller Copie deraf følge med Aeterne) at stride imod Forordningen af 27 Jan. 1736. Og derudi have de Uret.

Det følger ikke, at fordi en affagte Dom, som ellers stod under Appel, skal Deres Majestæt allerunderdanigst forestilles, at Deres Majestæt da, ved sin allernaadigste Resolution vil giøre Ende paa Sagen, ved enten allernaadigst at approbere eller at formilde den affagte Dom, men det kan og hælde sig, at Deres Majestæt finder for godt, at den affagte Dom skal indstævnes for høiere Ret.

Naar factum med sine Omstændigheder tilfulde er beviist og tilstaaet, og det er klart, at en reen Lov derpaa tydelig er anvendelig, da kan det være rimeligt, at Deres Majestæt ved sin allernaadigste Resolution giør Ende paa Sagen, og enten allernaadigst approberer den affagte Dom, eller ifald der møde Omstændigheder, som dertil bestemme, formilder Straffen.

Men dersom Sagen er tvivlsom, enten i Henseende til *quæstio juris* og Lovens Anvendelse, eller i Henseende til *quæstio facti*, er det rimeligere, at Deres Majestæt allernaadigst befaler, at indstævne Dommen.

Saaavel Publikum som de Vaagielvende blive derved best tilfredstillede.

Det kan og hælde sig, at der aldeles ingen Anledning er til at formilde Straffen, men derimod alt for megen Anledning til at skærpe den. Som Straffens Skærpselse aldrig umiddelbar maae komme fra Thronen, saa er der i saa Fald ei andet tilovers, end at Dommen maae indstævnes for høiere Ret.

Der kan og være særdeles Omstændigheder og Aarsager, hvorfor visse Sager paa een Tid maae allerunderdanigst forestilles og ved Kongl. Resolution afgjøres, hvilke en anden Tid ophøre.

Det

Det samme, som Bergamtet her saa meget synes at støde sig over, hænder ofte. Det hænder sig ofte, at visse udnævnte Commissarier befales at undersøge en Sag, og derefter enten at indsende deres Betænkning derover til Kongl. allernaadigst Resolution, eller at dømme, og indsende Dommen til Kongl. Approbation. Men, naar deres Betænkning eller Dom indkommer, skeer det jevnlig, at de i første Tilfælde befales at affige Dom, saaledes, som de ville til og forsvare, da det skal være Vedkommende tilsladt at appellere, og i sidste Tilfælde at lade Dommen erøvere, saafremt Vedkommende ei ville appellere, hvilket skal staae dem frit for.

De Argumenter, som Over-Bergamtet i deres mange Memorialer til Kammer-Collegium i den Henseende anfører og beraabe sig paa, og som alle vise en stor Skræk for Høieste-Ret, ere heel flutte.

De anføre, at de, ved denne Inquisition-Commission, indkalde Vidnerne uden ordentlig Støvnemaal, afhøre dem, inden lukte Dørre, og ikke tillade nogen Prokurator derved at være nærværende ic. Alt hvad Forordningen af 1736 i den Henseende fastsætter, gaaer ud paa, at Processus ved denne Inquisition-Commission skal være Inquisitorius og summarius. Men de maae ikke troe, at Processus Inquisitorius og summarius skulde være saa ubekendt i Høieste-Ret, at de ikke skulde forstaae sig paa at dømme i en Sag, som paa den Maade var begyndt og anlagt.

De beraabe sig end videre paa, at de, ved Forordningen af 27 Jan. 1736, ere frietagne for adskillige Formaliteter, som i Almindelighed i Følge Loven, bør iagttages, og at saadan Mangel lettelig kunde foraarsage, at deres Forhold i Høieste Ret blev dadlet og anseet. Men Forordningen af 1736, som er expederet fra det Danske Cancellie, findes blant de trykte Forordninger, og kan læses og forstaaes af de Tilforordnede i Høieste-Ret ligesaavel, som af de Tilforordnede i Over-Bergamter, saa at Over-Bergamtet aldeles ikke behøver at frygte, at deres Forhold i Høieste-Ret skulde blive anseet, for saavidt de ikke have foretaget sig andet, end det, hvortil bemeldte Forordning bemyndiger dem.

Det, de melde, at saadan Indstævning vilde have skadelige Følger, i Henseende til Sølvtverie ved Bergamtet, og sætte Over-Bergamtet i yderlig Foragt, behøver ikke at bevares.

Efter slige Omstændigheder, og for at vise Bergamtet, at den Kongl. Resolution i disse Sager ikke strider imod Forordningen af 27 Jan. 1736, som derved ingenlunde er forandret eller ophævet, og tillige at lære dem, hvorledes de kunne vente, at der i Fremtiden vil forholdes med deres Inquisitions-Commissions Domme, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Over-Bergamtet: At det med de, i den der værende Inquisitions-Commission over Sølvtverie, affagte Domme, i alle Maader skal forholdes efter Forordningen af 27 Jan. 1736, saaledes, at naar Sagen er forhørt og paadsomt, skal Acten og Dommen her nedsendes, for allerunderdanigst at forestilles Deres Kongl. Majestæt; da det vil ankomme paa Deres Majestæts egen allernaadigste Resolution, hvad enten Deres Majestæt allernaadigst maatte finde for godt, strax at afgjøre Sagen, ved allernaadigst at approbere eller formilde den nedsendte Dom, eller og Deres Majestæt allernaadigst maatte befale, at Dommen skal, eller tillade at den maae, indstævnes for Høieste-Ret, om de Paagieldende det skulde forlange.

Naar saadan allernaadigst Resolution, i Henseende til Omgangen med disse Domme i Almindelighed var Over-Bergamtet bekiendtgjort, saa maae jeg for saavidt den anden Qvæstion angaaer, tilstaae, at jeg gierne ønskede, at de tvende her forhaanden værende Sager og Domme, som ved de indfaldende Omstændigheder saalænge have henstaaet uafgjorte, nu kunde afgjeres ved Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, hvilket efter mine Tanker vel lader sig gjøre, da der er temmelig god Anledning til, enten at approbere eller at formilde Dommen i Henseende til samtlige paagieldende Personer, fornemmelig, naar tillige betragtes den lange Tid, i hvilken nogle af dem have maattet henseende i Arrest.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille; for saavidt den første Sag angaaer, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere Commissions-Dommen i Henseende til Ole Witlof og Anders Michelson, som begge have erklæret, at være forneiede med Dommen, og af hvilke den første er dømt til at have sit Berg-Arbejde forbrudt, og at rømme Christiania og Christiansands Stifter, men den sidste til at bøde 10 Rdr. Men i Henseende til Palme Werp, som er dømt til Fæstnings-Arbejde Livetid, og at have Hovedlod forbrudt, og har ved Dommens Forkyndelse erklæret, at ville appellere, at formilde Dommen saaledes, at han skal have sin Hovedlod forbrudt, og hensejtes til Fæstnings-Arbejde paa 2 Aar, og efter samme tvende Aars Forløb, ikke mere lade sig finde i Christiania og Christiansands Stifter, under Straf, ifald han der blev antruffen, da at hensejtes til Fæstnings-Arbejde hans Livetid. Hvorhos jeg tillige maae indstille, hvorvidt det ham derved maatte forbeholdes at appellere. Og for saavidt den anden Sag angaaer, hvor ingen af de Paagældende have forlangt at appellere, men underkaste sig Deres Majestæts Naade, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere Dommen i Henseende til Hans Simon Larsen, som er frikendt, og Ole Zøy, som er dømt at have sin Pension paa 50 Rdr. forbrudt, erstatte Omkostningerne, og rømme Christiania og Christiansands Stifter, da Over-Bergamtet kan henvende sig til Kammer Collegium, i Henseende til det, de foreslaae om denne Ole Zøy, at han skulde beholde hans Pension, mod at gaae til Ginmarken: og derimod formilde Dommen og Straffen i Henseende til Matthias Lindner og Lars Larsen (som begge ere dømte til Galgen), saaledes, at de skulde have deres Hovedlod forbrudt, og arbejde i nærmeste Fæstning deres Livetid.

Ehi omendsskiønt Over-Bergamtet har foreslaaet, Lars Larsen, i Henseende til hans Ungdom og Banvittighed, allene paa tvende Aar, skulde hensejtes til Fæstnings-Arbejde, saa finder jeg det dog alt for stærk, da han i Følge Forordningen af 1736, er dømt fra Livet. Der-

som

som han efter nogle Aars Forsøb, indgiver allerunderdanigst Ansøgning om Befrielse, og man erfarer, at han imidlertid har opført sig skikkelig, kan han mueligt giere sig Haab om allernaadigst Bønherelse; men at Livsstraf ligesvemt skulde forandres til 2 Aars Fæstnings- Arbeide, det synes ikke anstændigt. Kjøbenhavn den 14 Julii 1765.

Cancelliet resolverede derpaa under 4 September 1765 saaledes:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Og i Conscillet paa Fredensborg blev af Hans Majestæt den 27 September samme Aar resolveret:

I alt approberet, saa at for denne Gang ingen Appæl skeer.

Herefter blev udsærdiget Kongelig Befaling under 4 October 1765 til Over- Bergamtets Tilforordnede.

CCVI.

Erklæring over en Forestilling af 14 Jan. 1765 fra forrige Vice-Justitiarius i Høieste-Ret, nu salige Conferensraad Bartholin, hvorved han indsender et Pro-Memoria af 4 Martii 1762 (som tilforn havde været leveret til forrige Justitiarius sal. Geheimeraad Lewzgan) fra Høieste-Rets Procurator Ancher- sen, angaaende de Vestindiske Sagers Indlægning og Foretagelse i Høieste-Ret. Derudi han forestiller: a) at de i Vestindien ofte udtage Stævning til Høieste-Ret, ikke for at faae Sagen for, men for at hindre Overrettens Dom fra at blive exequeret, i hvilken Henseende de og lade deres hos General-Gouverneuren udtagne Stævninger ligge, og ikke i følge Reskriptet af 13 Octbr. 1758 indsende Stævningen med dens Forkyndelse og Gienpart deraf til Cancelliet, hvilket gjør, at Sagen ikke kommer paa Høieste-Rets Orden, og for- aarsager Contra-Parten endeel Bryderie, hvorfor han forestiller, om det ikke kunde fastsættes: at General-Gouverneuren med hver afgaaende Skib (tvende Gange, isald det ene maatte forulykkes) til Cancelliet skulde hiemsende verificerede Gienpartter af alle de, siden seene Steeds Afgang ham til Expedition leverte Concepter til Høieste-Rets Stævninger, da Sagen derefter paa Orde- nen kunde ansøres. b) Da det allene er fastsat, at Høieste-Rets Stævninger i Vestindien skulde forkyndes med Aar og Dags Waarsel, saa indfiller han, om det tydelig maatte fastsættes, at terminus ad quem, i Henseende til dette Aar og Dag, skal være: naar den indstævnte Sag i Høieste-Ret paaraabes,

hvilket og fommer overeens med det, som i et enkelt Tilfælde er fassat ved Reskriptet af 30 Jan. 1756. c) Da visse Partier fra Vestindien have ved en erhølet Anticipations-Bevilling søgt at overcumpel deres Contra-Parters Mandatarier herpaa Stedet, som ikke have været tilfulde underrettede, saa indstiller han, om Etilen i Vestindiske Sagers Anticipations Bevillinger maatte indrettes derhen: at bemeldte Sager blive bevilgede at foretages, saasnart Aar og Dag fra Stævningens Forkyndelse var udløbet. Sal. Conferensraad Bartholin finder alle trende Poster vel grundede, og indstiller, om eller hvorvidt derpaa maae vorde agtet.

Endnu indstiller sal. Bartholin selv: a) om i Høieste-Rets Patentets 1ste Art. kunde tillegges i Slutningen: og all rsidst de Vestindiske. b) Om i Patentets 6te Art. isteden for Kl. 6, maatte i Overeenstemmelse med Instruxen sættes 7½. c) Om i Patentets 21 Post, hvor det forbydes at indgive Memorialer ic. efter at Høieste-RetsDom er afsagt, maatte tillige sættes Straf derfor, og i den henseende tillegges: under Straf, af vores General-Risikal at tiltales, som vore Mandaters modvillige Overtrædere: eller en anden passende Straf.

* * *

Hvad de trende første Poster angaaer, da have de saa meget større Præsumtion for sig, som de ere foreslagne af Prokurator Ancherfen, der omtrent 20 Aar har været Høieste-Rets Prokurator, og i de sidste Aar, har blant alle Høieste-Rets Prokuratorer havt den største Praxis, og altsaa havt best Velilighed til at iagttage, saavel de, i eet eller andet Tilfælde mødende Ueiligheder og Vanskeligheder, som Maaden paa hvilken de best kunde afhjælpes, og de derhos ere bifaldte af St. Conferensraad Bartholin, om hvis Erfarenhed og Indsigt i alt det, som angik Høieste-Ret, ingen bærer, og ingen kan bære Tvivl.

Jeg maae og allerunderdanigst tilstaae, at jeg udi visse af mine Betænkninger, angaaende de Vestindiske Sagers Indstævning for Høieste-Ret, og Stævningens Udstedelse med videre, haver med frie Forsæt undsgaaet, saa noie at bestemme et og andet, i det Haab, at Tiden selv vilde lære, hvad der var det beste og retteste, og hvad Ueilighed det ene eller det andet kunde medføre, og paa hvad Maade samme best kunde afhjælpes, samt hvilke ForsigtighedsRegler, der i den henseende maatte være at følge.

Jeg

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General:Gouverneuren over de Amerikanske Eilande, efter Ansøgningen og Forestillingen; da deraf vil gaae Communication til Høieste:Ret.

Dog maae jeg ved den første Post erindre, at, som samme forudsætter, at Sagen, efter den af General:Gouverneuren hid sendte Copie af Stævningen, bliver anfert paa Høieste:Rets Orden, saa vil det vel være fornødent, at det stemplede Papiir til Stævningen, med videre, forud betales. I den Henseende skulde jeg indstille, hvorvidt det maatte eragtes tienligt eller nødvendigt: At General:Gouverneuren tillige blev reskriberet: af dem, som forlangte Høieste:Rets Stævning hos ham, tillige at modtage det, som det stemplede Papiir, og Stævningens Expedition i Cancelliet koster, og at oversende samme, enten tillige med Gienparten af Stævningen eller tvende Gange om Aaret, tillige med een derover forfattet Designation.

De tvende første Poster, som El. Conferensraad Bartholin selv haver foreslaaet, angaae visse smaae Forandringer i Høieste:Rets Patent, efter nu værende Omstændigheder, mod hvilke, som i sig heel rimelige, der umuelig kan være noget at indvende.

Det tredie han har foreslaaet, angaaer, at sætte Straf for dem, der handle imod bemeldte Patents 21de og sidste Artikel. Det kan ikke nægtes, at jo saadant haver sin gode Grund og i sig synes billigt, ligesom det og er bekendt, at El. Conferensraaden har havt en ganske rimelig Anledning til at foreslaae det. —

Det fornemteste jeg har derimod, er, at jeg forud seer, at det ikke vil blive erequeret. Der gaaerielden et Halvaar forbi, uden at man i Cancelliet seer Ansøgninger, nu om at Deres Majestæt vil forandre eller tilsidefætte en Høieste:Rets Dom, nu om, at Sagen maae begyndes paa nye, efter at der er gaaet Høieste:Rets Dom i den; nu om, at den igien maae komme ind for Høieste:Ret, med videre, men aldrig er der tænkt paa, at slige Supplicanter derfor skulde tiltales og afstraffes. Om de og skulde tiltales, som Kongl. Mandaters modvillige Overtrædere, vilde

det i visse Tilfælde være haardt, hvor man tiendelig seer, at deres Foretagende har sin Grund ikke i Modvillighed, men i Uvidenhed, Laabelighed og Eenfoldighed.

I den Henseende er det maaskee ligesaa godt, enten herefter, som hidindtil, at lade Straffen være ubestemt, eller ifald noget derom skal meldes, da allene at tillegge: "under anseelig Mulct, eller anden haardere Straf, efter Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed."

Men da Patentet allene taler om dem, som indgive Memorialer i de for Høieste: Ret paadømte Sager, eller begiere Forklaring over en ergangen Høieste: Rets Dom, og der ere andre Maader, paa hvilke Folk middelbar eller umiddelbar kunne søge Rettighed at dable en Høieste: Rets Dom, hvilket nok synes saa straffældigt, som at indgive Memorial eller at begiere Forklaring derover; saa skulde jeg indstille, hvorvidt det maatte eragtes tiensligt og nyttigt, at Begyndelsen af den forhen anførte 21 Art. i Høieste: Rets Patent blev for den følgende Tid saaledes forandret: naar Domme ere affagte udi vores Høieste: Ret, maae ingen Memorial i samme Sag af Parterne indgives, ei heller nogen Forklaring over den ergangne Dom af Høieste: Ret begieres, mindre noget skrives eller foretages, som kunde have nogen Slags Anseende af et ville dable den affagte Høieste: Rets Dom, under Straf &c. Kiøbenhavn den 15 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 25 September 1765:

Erpederes efter Erklæringerne paa Ancherzens Pro: Memoria og Slutningen af sammes 1ste Post.

Herefter blev Conferensraad og General: Gouverneur Prøck den 13 October 1765 tillagt Kongelig Befaling, udi øvrigt er det sidste af denne Sag bleven liggende uerpederet.

CCVII.

Erklæring over en Memorial af 9 Julii 1764 fra Bager: Lauget i Kiøbenhavn, derudi de foreskille, at det ved Resolution af 28 April 1739 er fastsat, at

at deres Lång ikke skulde bestaae af flere end 50 Bagergaarde, derefter de have sat deres Bagergaarde istand, saa at de nu kunne rumme 60000 Ldr. Korn. Men det er derpaa den 10 April 1761 fastsat, at enhver kan faae Privilegium paa at bage og sælge grovt Brød, men disse Privilegerede holde op at bage, naar det er dyr Tid, og sælge Brødet dyrere, end Bagerne; uden for Byen bager enhver fint og grovt Brød og sælger, da de gierne fra Bagerne for samme Priis kunde forsynes. De have tabt deres Credit, og kunde ikke forsyne sig med det fornødne Quantum af Rug, siden de ikke vide at affætte det. De kunne ei heller faae Evende til at fortsætte deres Arbejde, da de maae høre, at de kun ere Huskere, og her er ingen Laug. Men det, som er det værste, nyelig har En faaet Tilladelse at indrette en Bagergaard. De bede derfor, at Kongen vil fastsætte deres Bagergaarde til 50 i Tallet, og forbyde, at ingen flere Privilegerede end de, der nu ere, maae indkomme. Til lige med Magistratens Erklæring af 1 August 1764, som bifalder og anbefaler Ansøgningen, der den 12 Juli 1764 var paategnet, at skulle foreslilles Hans Majestæt.

* * *

De Grunde, hvilke saavel Bagerlauget, som tildeels Magistraten beraaber sig paa, har jeg ofte tilført, og især i min allerunderdanigste Erklæring, Laugene i Almindelighed angaaende, tilstrækkelig giendrevet.

Bagerne beraabe sig paa, at de have indrettet deres Gaarde saaledes, at de kunne bierge 60000 Lønder Korn; men de melde intet om, at de ikke have den $\frac{1}{6}$ Deel af saadan Forraad, eller af den Forraad de ere forbundne til at have, og at det fornemmelig er Marsag udi, at nu adskillige Aar efter hinanden, hver Aar i October og November Maanedes, paa en Tid, da Bonden er beskæftiget med at pleie og saae sin Vintersæd, og ikke har faaet Tid til at tærskle meere, end han bruger til sin Sæd og i sin Huusholdning, og altsaa ikke endnu har faaet Leilighed at indbringe noget til Torvet, ere Bagerne stedse indkomne med Memorialer fulde af Klagen og Skrigen, at her er Mangel og dyr Tid, at Byen ingen Forraad haver, men vil komme til at lide Hunger, saafremt de ikke faae lov at indføre fremmed Korn, og der tillige kommer Forbud paa at føre Korn ud af Landet. Dette er og skeet de Aaringer, da her ikke har været mindste Misværet, og da Erfarenhed selv siden haver vist,

at

at der var Forraad nok i Landet. Det underligste er, at Magistraten anfører, som et Argument for Bagerne, at de ere forbundne til at have Forraad; da dog Magistraten selv, meere end engang, og heel ofte have erklæret, at Bagerne ingen saadan Forraad have.

Jeg troer, at det var langt bedre for Bagerne selv, om de alles tider havde nogen Slags Forraad, siden de derved bleve langt meere Mestre af Priserne, hvilke da, formedelst Mangel af nogle Ugers Tilførsel, ikke kunde saa umaneelig stige; men hvor det gaaer, kan en Forbindelighed, som Bagerne ikke engang tænker paa at fyldestgjøre, ikke gjøre deres Vilkaar værre.

Bagerne klage over, at saa mange have faaet Bevilling paa at bage og sælge grovt Rugbrød, som den gemene Mand og de Fattige meest bruge. Det er efter god og moden Overlæg vedtaget, at saadan Bevilling ikke lettelig nægtes nogen.

Hensigten dermed have Bagerne ret nok giettet, nemlig Lettelse for den fattige Almue, men de beraabe sig derhos paa, at saadanne Privilegerede ofte have solgt Brødet langt dyrere, end det er Bagerne tilladt at sælge det.

Dette beviser allene, at der og blant slige Privilegerede ere fundne nogle Bedragere, hvilket vel ikke kan forebygges. Imidlertid er det bleven Politimesteren tilladt og paalagt, at have Indseende ligesaa vel med disse Privilegerede, som med Bagerne, at det Brød de sælge, i det mindste holder den fastsatte Vægt, og det under samme Straf; altsaa have de Privilegerede ikke derudi noget forud for Bagerne.

Det, de melde om Mangel paa Evende til at forrette deres Arbeide, fortienet neppe at agtes paa. Bagere ere just ikke de Haandverksvende, som vi meest maae frygte for at kunne lide Mangel paa.

Endelig begierer Bagerne, at Magistraten anbefaler, at deres Laug maae fastsættes til 50 Bagergaarde. Dette er noget, som Bagerne bestandig ønske og begiere, men som man tillige i Cancelliet har søgt at forebygge, da man derudi har et Exempel for sig med Bryggergaardene, som noksom er istand til at vise, hvad Følger saadant kan have. Bagerne have

Aarsag

Udsag til at ønske det, da det vilde blive til kiendelig Fordeel for de nu værende Bagerer eller Eiere af Bagergaardene, men til Skade for deres Efterkommere og Staten. Virkningen deraf maatte nødvendig, og coeteris paribus, nesten (si Omgangen blant Bryggerne gier dog nogen Forstiel derudi) blive den samme, som med Bryggergaardene, nemlig, at de vilde stige omtrent til dobbelt saa høi Priis, som de nu ere udi.

Men jo høiere Bagergaardene stige, jo større Fordeel maae Bagerne nødvendig have paa det, de udsælge, og jo dyrere maae Brødet, i Forhold deraf blive. Magistraten anfører nu, da en Bagergaard gielder 5 à 6000 Rdr., som et Argument for Bagerne, at de maae svare anseelige Henter af deres Bagergaardene. Hvad vilde de ikke sige, om en Bagergaard steg i 10 à 12000 Rdr.

Jeg har ofte tilførn viist, hvor farlige stige Privilegia og Monopolia, iser realia ere. Tager man sig ikke vel vare, ere de ofte indførte, næsten iuden man mærker det.

Da Magistraten viser sig saa hengivne for Bagerne, men derhos dog ofte har tilstaaet, at Bagerne ikke have nogen klækkelig Forraad, og ikke ere istand til at have det, (skjønt Bagerne selv have tilbudt det, naar det kun maatte fastsættes, at der ikke skulde være meere end de nu istand værende 50 Bagergaardene her i Byen) saa var jeg tilfreds, at Magistraten paa en anden Kant vilde komme Bagerlauget til Hielp, nemlig ved at have et maadeligt Magazin af nogle Tusende Tønder Rug, hvilket nødvendig maatte blive til Fordeel saavel for Bagerne som for Publicum, og ikke kunde være til Skade for nogen, foruømmelig Kornvare i Kiøbenhavn ikke ere en Handels-Gienstand eller noget, som der ordentlig handles med.

Efter stige Omstændigheder, og i Henhold til det, jeg ofte tilførn har erindret, skulde jeg allerunderdanigst formeene: At der, ved Ansøgningen intet er at giøre. Kiøbenhavn den 16 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 September 1765:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring.

Denne Sag er vel derefter bleven Kongen forestillet, men den Kongelige Resolution findes ikke vedtegnet.

CCVIII.

Erklæring oder en Memorial af 31 August 1764 fra Præsten i Thorstrup i Sieland Hr. Niels Bruun, derudi han beretter, at i Thorstrup Sogn var en Smed, hvis Kone levede, berygtet for en der i Huuset værende Tjenestepige, Maria Christensdatter, det Præsten foreholdt dem, og formanede dem derhos at adskille sig fra hinanden, det de og lovede, men ikke holdte; omfider kom hun og til at lave til Barsel, da baade hun og Smedden, for Præsten og hans Medhjelpere tilfode det, derpaa hun og stod aabendare Skrifte, derved Præsten dog glimte at spørge om hendes Farnesfader, ligesom Smedden og fiden derfor stod aabendare Skrifte; men da Smeddens Kone imidlertid døde, er han i Tølløse Sogn, hvor Maria Christensdatter havde begivet sig hen, bleven trolovet til hende, og har derpaa taget hende til sig, saa de leve sammen som Egtefolk, hvilket han har holdt sig forbunden til at andrage, og berder, at Hans Majestæt vil befale disse forargerlige Personer at udryddes af Meenigheden, tillige med Biskop Høibørs Erklæring af 30 Novbr. 1764, som gaaer ud paa, at Hr. Bruun har selv tildraget sig dette, ved det, at han ikke paa rette Sted har spurgt om hendes Farnesfader; i den Henseende han indskilte: a) om de maane befales at holde sig fra hverandre; Præstens Medhjelpere, saavel som Degnen og Marie Christensdatter s. l. v, for Retten giøre Forklaring om de af dem udgivne Attester, med videre. b) Hr. Bruun, som paa saa mange Maader har forseet sig, betale en Mulct til Enke-Cassen af 10 à 20 Rdr., og detsuden tilrettesattes.

Der kan ikke vel være Tvivl om, at Jens Nielsen Smed, hvis Kone den Tid levede, jo baade har levet i et utugtigt Levnet med Maria Christensdatter, og været Fader til det af hende fødte uægte Barn. Man haver derfor, (forinden det almindelige Rhyge,) begges egen Tilsaaelse; hans skriftlig under hans Haand, og hendes mundtelig for Præsten og hans Medhjelpere. Fattes der noget i fuld Bevist, da er det allene Præstens Hr. Bruuns Skyld, som har forsemt at modtage deres
Tils

Tilstaaelse og Bekjendelse derom paa det Sted, hvor den burde modtages, og hvor den i alle Maader stod til Troende.

Altsaa er det Ægteskab, i hvilket disse tvende Personer agte at indtræde, aabenbar stridende imod Dancks Lovs 3die Bogs 16de Cap. 8de Artikel, og af det Slags, i hvilke Deres Kongl. Majestæt aldrig pleier allernaadigst at dispensere.

Da man og, efter den Allarm og Opsigt, bemeldte Hr. Bruun selv har gjort og forarsaget, ikke kan dølge eller lade som man var uvidende om det Passerede; saa sjenner jeg ikke, at der er andet for, end efter Hr. Biskop Harboes Forslag, næriere at undersøge det Foregaaende, og de udgivne Attesters Rigtighed og Paalidelighed, for derved at komme til det Beviis og den Visshed, som Præsten har skilt os ved. Og da alt dette skal sigte til, at hindre det forehavende Ægteskab, saa er det nødvendigt, at de imidlertid befales, at emholde sig fra hinanden.

Hvad Præsten Hr. Bruun angaaer, da haver han ærlig fortient den af Biskopen foreslaagne høieste Muld af 20 Rdr., om det og var meere, og desuden tilstrækkelig at irettesættes, da han har gjort alt sit til at bringe denne Sag i Uorden, og at gjøre det mueligt, at den Troelovelse kunde gaae for sig, som han nu saa høilig besværer sig over.

Hans Forsømmelser og Uordener ere saa mange, at man ei vel kan regne det til en blot Forsømmelse, men maae slutte, at han har villet spare og søie Jens Nielsen. Han har ved hendes Absolution, ikke spurgt, hvem hendes Børnesfader var, og ved hans ikke spurgt eller nævnt, hvem han havde begaaet Utugt med. Han har absolveret Jens Nielsen paa en Maanedes Bededag, ikke forhen bekjendtgiort det af Prædikestolen, og da han samme Dag har talt derom, ikke meldt at det var for Utugt, men for Uhdighed og Opsætsighed NR. uden Tvivl, mod Præsten; endelig har han, i Paategnelsen paa hendes Studsmaal af 16 Febr. 1764, saa sammelig og nærgaaende for hende den og er, ikke tydelig meldt, at hun havde faaet et uægte Barn ved en Ægtemand, og endnu mindre nævnet Jens Nielsen, som den Ægtemand, der havde besvangret hende, og hun havde levet i Utugt med. Dersom han havde

giort det, kan man noget nær være forviist om, at den her paafaggede Troelovelse ikke var gaaet for sig, saa Hr. Bruun i alle Henseende, maae tilskrive sig selv det, han her saa hæstigt klager over.

Da da jeg saaledes i alt er eenig med Hr. Biskop Zarboe, til hvis Indsigt i siige Sager jeg har en fuldkommen Tillid, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere saavel til Biskopen, som Stiftammanden, efter Biskopens Erklæring; da i Reskriptet til Ammanden mueligt kunde tillægges: At Jens Nielsen Smed og skulde møde for Retten, og hans til Hr. Bruun udgivne Attest af 14 Febr. 1764 ham forevises, samt hans Forklaring derom modtages; dog uden, at enten han eller Maria Christensdatter, for det første tillades at aflægge Eed. Udi den anden Post kunde maaskee den Inddeeling mellem verdslig og geistlig Ret udelades, da det kan beroe paa Degnen, om han, for at spare Tid og Omkostninger, vil tillige med andre Vidner, møde og giøre sin Forklaring for Herredstinget. Kiøbenhavn den 17 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 September 1765:

Expederes efter General-Proforeurens Erklæring og 20 Rdn. Mulct.

Herefter blev under 20 Sept. 1765 udfærdiget Kongelig Befaling til Stiftbefalingsmand og Ammand Bærner, saa og ligeledes samme Dag Ordre til Biskop Zarboe.

CCIX.

Erklæring over en Memorial af 1 Febr. 1765 fra en Bondeskarl paa Frisens volds Gods i Jylland navnlig Niels Bredal, hvorudi han foreskilder, at ham af Skifte-Commissarierne i sal. Grev Reventlaus Eterboe, Kammerherre Verregaard og Etatsraad Pauli var givet Friheds-Pas, hvorfor han havde betalt 30 Rdr., men da han den 10 Jan. mødte for Landmilite-Sessionen i Weite, og der forediiste samme Pas, havde de Deputerede frataget ham det, og indskrevet ham som Landsoldat, hvorfor han begierer, at han maae faae hans Friheds-Pas tilbage, og blive frie for at være Landsoldat. Bemeldte Commis-

sarius

varier. have paategnet Memorialen, at det forholdt sig saaledes, og at Passet var givet med Formyndernes Samtykke, som de bede han maae nyde godt ad. Tilføjede med de Deputerede i Sessionen Geheimraad Bylows og Obristlieutenant Kalsens Erklæring af 27 April 1765, hvorudi de beraabe sig paa Forordningerne af 4 Februarii 1733 Art. 5 og 9 Decbr. 1735 1ste Post Art. 6, som forbyder at give Pas i Strøe-Læg, og paa, at Supplicanten var den eenestienstidigtige Karl i dette Strøe-Læg, hvilket de med Lægsmandens Erklæring bevise, da det er skeet efter hans Begiering, hvorfor de bede om Approbation paa deres Forhold, og at Frisenvolds Herskab maae henvises mindeligen at afgjøre denne Sag med de øvrige Lægs Participanter.

At Supplicanten er bleven fornærmet af de Deputerede i Sessionen for Landmilicien, der have frataget ham et i alle Maader lovligt og guldigt Friheds-Pas, og samme uanseet indskrevet ham, som Landsoldat for det Gods, hvorfra han havde Friheds-Pas, det er uden al Tvivl.

De Forordninger, de Deputerede i deres Erklæring beraabe sig paa, ere saavidt jeg skienner, her ikke anvendelige. Forordningen af 4 Febr. 1733 Art. 5 vil, at den største Lodseier i et Strøe-Læg først skal levere Karl, naar han den haver, og siden næst største, og saa fremdeles; men naar største Lodseier ikke haver nogen Karl, da maae Karlen i Lægget tages, hvor den findes.

Af de indkomne Erklæring kan man ikke erfare, hvem den største Lodseier har været ved dette Strøe-Læg, eller hvem det denne Gang tilfaldt at præsentere Landsoldat; men af Lægsmandens Skrivelse til de Deputerede maae man slutte, at det har været Thrsb. K., som er en anseelig Herregaard, hvoraf flyder, at saa længe Thrsbeks Eier havde en Karl, vare de øvrige Participanter i dette Strøe-Læg ikke forbundne til at præsentere nogen. Naar det og havde tilfaldet Frisenvold, og saadant havde været den, der har Bestyrrelsen derover tilkiendegivet, da er det ikke at tvivle om, at han jo vel havde anskaffet og præsenteret en tienstidigtig Karl uden et lade det komme dertil, at en Karl, hvilken de, der forestillede Frisenvolds Herskab havde givet Friheds-Pas, skulde miste samme og blive enrolleret.

Forordningen af 9 Decbr. 1735 1ste Post Art. 6 forbyder Passers Udgivelse paa Strøe-Læggen, dog fastsætter den ikke, at saadanne Passer, naar de eengang ere udgivne, skulde være ugheldige og tilintetgjorte, men at den, som har udgivet et saadant Pas, skal, naar forlanges, i den andens Sted levere en tiensdygtig Karl igien udi Lægget. I Følge heraf var det høieste man kunde paaستاæt, at Frisenvolds Eier i Niels Bredals Sted skulde levere en dygtig Karl igien ind i dette Strøe-Læg; men derom finder jeg ikke mindste Spor til, at de engang have været anmodede, ligesom den der har Bestyrelsen af Frisenvolds Gods, hans Erklæring ei heller er bleven indhentet. Men overalt er det af Præmisserne i den alleregredede Artikel og alle Omstændigheder klart, at dette Forbud om at give Pas paa Strøe-Læg, ikke kan passe sig paa andre end dem, som uden at eie andet Bøndergods, allene have een eller et Par Bøndergaarde i et Læg, men aldeles ikke paa dem, som eie et samlet Gods af een eller flere Herregaarde, skjønt noget af samme Gods kan være indeelt til et Strøe-Læg.

Da en Proprietair i Almindelighed er berettiget til, at give een eller flere af hans Bønderkarle Friheds-Pas, og Frisenvold Stamhuus er et samlet Gods bestaaende af 3 à 4 temmelig anseelige Herregaarde, saa skulde det være underligt, om Frisenvolds Eier ikke maatte give een deres Gods tilhørende Bønderkarl Friheds-Pas, fordi det traf sig, at han tiende paa en Bøndergaard, som var indeelt til et Strøelæg. Dette have de Deputerede i Sessjonen ikke betragtet; men derimod synes de at have ladet sig forlede af den gamle Lægsmænd Christen Christensen, som nok har havt sit under, at han vilde have Supplicanten indskreven, som Landsoldat for dette Læg.

Spørgsmaalet bliver, hvorledes Supplicanten, som virkelig er sket Ret, best kan forhielpes til sin Ret.

Derfor Sessjonens Foretagende, med at tage Passet fra Supplicanten, og at indskrive ham som Landsoldat, og tvinge ham til at aflegge Troeffabs-Eed, kunde ansees som en Kiendelse, var det retteste, at henvise Sagen til Lands Lov og Ret. Da Supplicanten tillige
kunde

kunde forundes Beneficium Paupertatis og frie Procurator til at indstævne Sessionens Kiendelse og Behandling for Høieste. Ret.

Dette kunde saa meget bedre fundet Sted, naar Sessionen selv havde paaastaet Lands Lov og Ret, og tilbudet, at forsvare deres Behandling for Høieste. Ret. Men de synes derimod og, at ønske Kongl. Resolution.

Skulde man finde Sagen af den Bessaffenhed, at den ved Kongl. Resolution burde afgjøres, maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til de Deputerede i Sessionen: At de havde at tilbagelevere Niels Bredal det ham, af de dertil berettigede Personer, lovlig givne, men ham siden urettelig fratagne Striebets. Pas, samt at udslette ham af Rullen; da Frisenvolds Lier, isald det ellers denne Gang kan tilfalde dem, at præsentere Landsoldat for dette Strøselæg, haver i hans Sted, at levere en anden tjenstdygtig Karl.

Maaffee kunde det og være nok, at de ved Reskriptet bleve befalede, at tilbagelevere ham Passet, derpaa Resten mueligt vilde falde af sig selv. Kiøbenhavn den 18 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 September 1765:

Expederes efter det sidste af General: Procureurens Erklæring.

Herefter blev Landmilice: Sessionen i Coldinghuus Amt den 22 September 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CCX.

Erklæring over en fra Kammer Collegium tilsendt Forestilling af 24 April 1765 fra Abbedissen i Walløe, derudi hun beretter, at et Qvindemenneske fra Wordingborg er indkommen i Herfølge, og der har født et ukægt Barn; og som Besvangrelsen er begaaet i Wordingborg, hun og er en gift Kone, saa berder hun, at Byefogden i Wordingborg maae befales at modtage hende, for at lade hende afstraffe, samt erstatte de paa hende anvendte Omkostninger, det han efter Anmodning ikke har villet. Tillige med Sostamtmandens Erklæring af 8 Junii, og Byefogdens dermed følgende af 1 Junii, som begge gaar ud paa, at hun ikke er fra Wordingborg, og at Byefogden hverken bør eller kan lade hende afhente og modtage.

Uden

Uden at indlade mig i de adskillige Questioner, som Forestillingen, Erklæringerne og Correspondencen oplæste, skulde jeg formene, at hendes Durchlauchtighed Abbedissen kunde tilskrives. At da Birthe Daniels Datter ikke har havt stadig Tjeneste i Vordingborg, men er der, som en Løsgænger ankommen, uden Pas og Studsmaal, og hos en der værende Enke vel er bleven antagen i Tjeneste, men paa de Vilkaar, at hun skulde skaffe Studsmaal, hvilket hun siden ikke har kunnet, og i den Zensende, da hun jævnlig, af bemeldte hendes Madmoder, derom er anmodet, atter efter nogle Maaneders Forløb er derfra bortløben, og altsaa ikke kan siges, at høre hjemme i Vordingborg, saa kan Byefogden i Vordingborg ikke mod hans Villie, forbindes til, at lade denne Birthe Danielsdatter afhendte eller modtage. Kiebenh. d. 19 Juli 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 September 1765:

Espederes efter Gen.ral-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev hendes Durchlauchtighed Abbedissen paa Walløe den 14 September 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXI.

Erklæring over en Forestilling af 11 Maj 1765 fra Byefogden i Kiøbenhavn, at da et gammelt Menneske var falden om paa Gaden og strax død, havde han requireret af Stats-Physikus, at han vilde forrette en Obductions-Forretning derover, før at erfare, om den Afdøde, som ingen kiender sig ved, maatte være tilføiet nogen Vold, men han havde svaret, at det ikke tilfom ham; og at han ikke gjorde det uden Betalning. Og, som det døde Legeme derover henligger, forespørger han sig, om han maae lade det begrave uden Obductions-Forretning. Tillige med Magistratens Erklæring af 5 Junii, som melder, at Stats-Physicus har 130 Rdr. Løn af Byen, og derfor bør forrette de foreskaldende Obductions-Forretninger; naar Magistraten eller Byefogden saadant af ham begierer, hvorfor de ikke kunde bisalde Professor Wandlers Bægring.

Jeg vil haabe, at Byfogden længesiden er givet mundlig Svær enten at lade den Afdøde uden videre begrave, eller at besørge Obductions-Forretningen ved en anden, da det i disse Tider ikke er godt, saalænge at giemme et dødt Legeme, og en Obductions-Forretning efter saa lang Tids Fortøb vilde være til liden eller ingen Efterretning.

Professor Wandeler's Forhold kommer mig heel uartig og gienstridigt for, og jeg maae tilstaae, at jeg just ikke kan forestille mig, hvad han kan have til hans Undskyldning at anføre. Imidlertid, da Collegium Medicum best. her vide, hvorudi en Stats-Physici Embede bestaaer, og hvad samme medfører, saa skulde jeg indstille, om dette først kunde sendes til Collegii Medici Erklæring.

Derjom de da enten ikke billige hans Forhold, eller intet antageligt anføre til at retfærdiggjøre samme, tænker jeg, han efter Magistratens Erklæring kunde tilskrives: At man med Forundring har erfaret hans Vægning i nærværende Tilfælde; hvorfor han advares efter hans Embedes Medfør, uden Udflugter, at forrette de Obduktioner, som Magistraten eller Byfogden paa Embedets Vegne requirere af ham. Kiøbenhavn den 20 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 September 1765:

Wandeler tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Professor Wandeler fra Geheimeraad Thott den 21 September 1765 tilskreven.

CCXII.

Erklæring ober et Pro-Memoria af 4 Maji fra det Kongl. General-Krigs-Directoryum, hvorved de communicere et Forslag fra Landmilits-Sessionen for Halsborghuus Amt eller Stiftamtmanden i Halsborg Baron Soltz og Krigs- og Land-Commissarius Dietrich, derudi de forestille den store Mangel der er paa Mandfolk især i Estræ-Læggene, hvilket har gjort, at ved sidste Session maatte adskillige Estræ-Læg staae vacant, til hvis Erstattelse ingen Udveie sees. De meene, at det tildeels kommer deraf, at Lodseierne søge at befrie det unge Mandskab fra Enrolleringen, deels ved at give dem Frieplads, eller Tilladelse

at fare til Søes, hvorefter Søe-Enrollings Officeren holder sig berettiget til at give dem Søepatent eller Certificat, derefter de reent udgaae fra Land-Løggene. Da Forordningen af 9 Decbr. 1735 ikke er tilstrækkelig nok til at hindre dette, saa foreslaaer de: a) at det skulde forbydes alle dem, som ikke eie et complet Gods, at give nogen Dreng eller Karl Friepas eller Tilladelse at fare til Søes, under Straf af en anseelig Mulct til Regiments-Cassen. b) At det blev forbuden Søe-Enrollerings Officererne, at give Certificat til nogen af Land-Løggene, som ikke er forsynet med Pas eller Tilladelse at fare til Søes af en Proprietair, der eier et complet Gods. Tillige med det combinerede Collegii Erklæring derover af 12 Junii, som paa Søe-Statens Vegne ikke have noget imod den første Post, men derimod ikke kunne samtykke i den anden, da en Enrollerings-Officer ikke alletider kan vide, hvem der har et complet Gods eller ei, ligesom de og formene, at naar det holdes over den første, vilde dette af sig selv falde.

* * *

Da det combinerede Collegium, som det synes, med nogen Slags Føie, er imod den anden og sidste af de tvende her foreslagne Poster; saa faaer det vel derved have sit Forblivende, hvilket og i sin Tid, kunde svares General-Krigs-Directorium, ifald de ellers herpaa skal have noget Svar.

Derimod, ligesom det combinerede Collegium erklærer, at de paa Søe-Statens Vegne, ikke have noget imod den første Post; saa kunde jeg mueligt og (helst, naar nogle saa Indskrænkninger bleve tillagte,) være eenig dermed, skient jeg forud seer, at det vilde medføre nogen Banskelsighed, og i visse Tilfælde en Slags Ubillighed; saasom, naar En, der kun eiede een eller et Par Bøndergaarde, ved at bygge Huuse og paa andre Maader, giere sig al muelig Umage med at have sit liden Gods stærk befolket, og at have Mængde af ungt Mandskab, aldeles ingen Fordeel skulde have, men derimod være forbunden til at levere Landsoldat for en anden i samme Læg, som lod sin Gaard ligge øde og blottet for Mandskab.

Man skal meget tage sig vare for, at giere den arbeidsommes og den efterladnes, den gode og den flette Huusholderes Vilkaar lige gode.

Enten

Enten En haver lidet eller meget, saa er det altid en Fortieneste, at han bestyrer det vel, og det er billigt, at han selv nyder godt deraf. Maa-
skee ere de, som kun eie en liden eller maadelig Deel Jord, men dyrke
og bruge den godt, nogle af de nyttigste Lemmer i Staten.

Men da jeg erindrer, at der er indkommen et Forslag fra Stifts-
amtmanden i Fyen Hr. Geheime-Conferensraad Juul, blant andet denne
Post angaaende, og hvor han, som et Middel til at holde Mandskabet
ved Strøe-Læggene, og at hindre vedkommende Lods-Eier fra at udgive
saa mange Friheds-Passer, foreslog, at den eene Participant i et sa-
dant Strøe-Læg ikke skulde være pligtig at skaffe Landsoldat for den
anden, som ingen Karl havde, men enhver være forbuuden at anskaffe
en Karl til Landsoldat, naar det ham, efter Forordningen og i hans
Tour tilkom, i hvor han og ellers fik saadan Karl fra, og dette Forslag
uden Tvivl er communiceret General-Krigs-Directorium, eller og sendt
til Krigs- og Land-Commissariernes Erklæring; saa skulde jeg holde for
tienstligt, at der, i Henseende til det her ventilerede Forslag, ikke blev
taget nogen endelig Resofution, førend Geheime-Conferensraad Juuls
var kommen tilbage, og de da begge tillige kunde overveies; thi skient
disse tvende Forslag have een og den samme Hovedhensigt, saa ere de
dog byggede paa gandske forskiellige og næsten stridige Grunde.

For øvrigt er det meget bedrøveligt at erfare, at der paa Landet,
og især i Jylland og Fyen, hvor man mindst skulde vendte det, er saa-
dan Mangel paa unge Mangskab. Aarsagen dertil var vel værd at un-
dersøge, og burde frem for alle andre Ting høves. Kiøbenhavn den 21
Juli 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 November 1765:

Udsattes efter Erklæringen.

CCXIII.

Erklæring over 1) en Forestilling af 17 April 1765 fra Kiøbenhavns Magt-
strat, derudi de berette, at Joderne have nedrevet den gamle Gaard de havde
i Læderstræde, og agte paa den saavel som en næst derved liggende Grund, at

opføre en nye Bygning, hvis Tegning i Bygnings-Commissionen er approberet, da det dog er dem forbuden her at have nogen Synagoge, og de derfor, da de i Mæret 1737 have begyndt derpå ere mulcterede paa 800 Rdr. Ellige med Biskop Sarboes Erklæring, som forment at de have forseet sig, og fundt fortæntene at ansees, ligesom forrige Gang, og tilholdes at stande med Arbeidet. Og 2) En Memorial af 20 Maji fra Jødernes Eldste, derudi de berette, og med Høffets og Stadens Bygmestres Attester bevise, at den gamle Bygning var færdig at falde ned, og at i den nye indrettes Kielderen og den nederste Etage til almindelige Partier for at leies bort til een eller flere Familier, men den anden og tredje Etage til en Forsamlingsaal, da dem, ved Resolution af 3 Octbr. 1735 er tilladt at anskaffe sig et Sted til at holde deres Gudstjeneste ndt. Ellige med Biskop Sarboes Erklæring af 14 Junii 1765, at han af Magistratens Forestilling havde suttet, at den nye Bygning allene blev indrettet til en Synagoge, men seer nu, at den, som tilforn, bliver et privat Hus, og ikke en offentlig Bygning, hvortil Jøderne have Frihed; derhos han indstiller, om Politimester kunde befales at have Indseende med, at Kielderen og den nederste Etage altid bortleies, og ikke just beboes af Betientene, som Rabbineren og Cantoren.

Saavide jeg kan skienne, have Jøderne herudi ikke foretaget sig andet, end det, som i sig er lobligt, og ved de dem allernaadigst forandre Privilegier og Bevillinger er dem tilladt, naar de allene tage sig vel vare for, at betiene sig af det Græske Ord Synagoge, og derimod bruge det Danske ligegyldige Ord, Forsamlingssted.

Dette haver Hr. Biskop Sarboe og fundet og indseet, da de rette Omstændigheder blede ham bekjendte; hvorfor jeg og skulde henholde mig til hans senere Erklæring og indstille, om Magistraten efter samme (især, i Henseende til den af ham foreslagne første Post,) kunde tilskrives, og samme Skrivelse derhos clausuleres: At paa den Maade og disse Vilkaar kunne Jøderne fortfare med den af dem begyndte Bygning. Kiøbenhavn den 22 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 November 1765:
Egpederes efter General-Procureurens Erklæring.

Hørestet blev Kiøbenhavn's Magistrat den 7 December 1765 fra Geheimeraad Thott tilskrevet,

CCXIV.

Eklæring over en Memorial af 23 Martii 1765 fra et ugift Fruentimmer Maria Thorkildsdatter i Christiania, derudi hun forestiller, at hun over et Halvaar har været forlovet med en der ved Døden afgangen Sadelmager Christian Wirz, sient Brylluppet blev udsat formedelsi han over Tiden havde holdt sig fra Alterens Sacramente, og i den Henseende vilde først sege Opriisning; da han imidlertid for adskillige, og tilsidst Aftenen for hans Død har erklæret, at hun skulde være hans eneste Arving; derom hun til Bevils indsender et Tingsvidne, og beder om Confirmation derpaa. Dette Tingsvidne viser tydeligt nok, at de hage været forlovede, og at det indtil hans Død har været hans Tanke at ægte hende, samt at han ofte har sagt, at om han døde, skulde hun beholde hvad der var, og var nærmest dertil; men Aftenen for hans Død har han sagt til hans Vært, at om han ikke kom sig, skulde det blive, som han havde sagt, nemlig, at Maria Thorkildsdatter skulde tilhøre alt hvad han efterlod sig. Tilligemed Stifamtmandens Erklæring af 4 Maji 1765, som anbefaler Ansøgningen, melber, at Maria Thorkildsdatter er af en sømmelig Opførsel, og at Arven, som kan beløbe henved 500 Rdr., som den Afdøde der i Byen har fortient, ellers vil gaae ud af Landet.

i * * *

Ligesom det tilfulde er beviist, at Supplicantinden Maria Thorkildsdatter har været forlovet med den ved Døden afgangne Sadelmager Georg Christian Wirz, og at det indtil hans Død har været hans Tanke at ægte hende, saa har det og visselig været hans Hensigt, som han paa adskillige Tider og Steder, for adskillige Personer haver tilkiendegivet at isald han døde, skulde hun beholde alt hvad han efterlod sig.

At han ikke har tænkt paa at oprette noget Testamente, er just ikke at undre over, da saadanne Folk ikke have meget Begreb om Testamente, han og, som ikke synes at have været meget gammel, og som tænkte paa at indtræde i Ægteskab, just ikke har forestillet sig, at han forinden skulde døe; hvortil kommer, at han synes at have staaet i den Tanke, at dette var no-

get, som forstod sig selv, hvilket ligger i den Talemaade, han saa jevnlig har berient sig af, at hun var nærmest dertil, og at ingen var der til bedre berettiget, end hun.

Blant de adskillige Erklæringer, om hvilke Vidnerne have forklaret, synes den at være den vigtigste og meest herhen hørende, som det andet Vidne Osmund Kragh bevidner, nemlig, at da han Aftenen førend Georg Wirges Død var hos ham, og de talte om Marie Torckildes datter, som Wirg sagde, at han ikke kunde taale at see grøde, erklærede han tillige: at han haabede Bedring, men hvis ikke, skulde det blive, som han forhen havde sagt, nemlig, at hende skulde tilhøre alt hvad han efterlod sig.

Derfor denne Declaration, der haver Anseende af et Slags Testamentum Numupativum, var skeet for tvende Vidner, saa drog jeg ikke i Tvivl, allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til at bevilge allernaadigst Confirmation.

Men da Osmund Kragh er den eeneste, som paa den Tid har været nærværende, og den eneste, som vidner derom, saa vil det komme an paa, om denne Mangel kan ansees at være udfyldt ved de adskillige Erklæringer, han derom har gjort paa andre Tider for andre Personer, og deriblant engang fort for hans Død, for tvende Personer Ole Landsald og Ulrich Normand tillige, i hvis Paaher han sagde til Maria Torckildes datter, at ingen var nærmere til alt hans Esterladenskab, end hun, og at hun skulde faae det, da i det øvrige alle Omstændigheder ere til Fordeel for Supplicandinden, som Stiftamtmanden melder at være af en sammelig Dørforsel, saa han anseer det enskeligt, om hun maatte faae denne liden Arv. Kjøbenhavn den 23 Julii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 16 November 1765:

Bevilges.

Herefter blev under 9 Decbr. 1765 paa Georg Christian Wirg Testamente udfærdiget Kongl. Confirmation.

CCXV.

Erklæring ober et Pro-Memoria af 4 Septbr. 1764 fra General-Krigs-Directorium, som er Svar paa det Brev, der den 18 August 1764 gik til dem fra det Danske Cancellie efter min Erklæring af 23 Junii 1764 ober Directorii Pro-Memoria af 6 Febr. 1764 angaaende den Tvivlighed, der var imellem General-Auditeuren og Hofretten, om den Auction, der var holdt hos Obrist von der Lühe, hvorudi de, til Svar paa det Spørgsmaal, hvad Forfælt der var imellem at nyde Wartpenge og Pension, melde, at naar en Officer, enten formedelst det Corps Reducering, hvorved han staaer, eller af anden Aarsag bliver sat ud af det Numer og den Forretning, som han derved har haadt, saaledes, at han ved foreskaldende passelig Vacance, der ikke alletider strax er tilreede, igien skal ansættes, og han da imidlertid bliver godtgjort, enten hans fulde havte Sæge eller endeel deraf, da siges en saadan Officer at nyde Wartpenge; han er derved ikke allene forbunden til at forrette en eller anden Militair-Tjeneste, som hannem maatte blive paalagt, men endog stedse holde sig færdig til at træde ind i en virkelig Plads, som ham overdrages, hvorfor han og bestandig bliver staaende i Militair-Reglementet; da derimod den som sættes paa Pension, gaar reent ud fra al Militair-Forretning og Tjeneste, og nyder allene et vist Raadebrød hans Livstid; saa at en Officer, der nyder Wartpenge, kan siges at staae i virkelig Krigstjeneste, endskiant han for nogen Tid er sat ud af et vist Embede eller Forretning.

Og som dette just var Obriste von der Lühes Tilfælde, den Tid denne Auction blev holdt, nemlig, at han ei var forløbet af Krigs-Tjenesten, men formedelst den ved Livgarden til Hest skeete Forandring var sat paa Wartpenge, formode de, at Hofrettens Auctions-Forvalter bliver tilholdt at udbetale det urettelig oppebaarne Auctions-Salarium til Justigraad Carroc.

* * *

Da det tværtimod General-Krigs-Directorii bestemte Erklæring, ikke gaar an at nægte, at Obriste von der Lühe, den Tid, den omrøvede Auction gik for sig, stod paa Wartpenge, og det efter den, af Directorium derover givne Forklaring og Beskrivelse, og maae tilstaaes, at en Officer, som staaer paa Wartpenge, kan siges at staae i virkelig Krigs-Tjeneste; saa skulde jeg i Henhold til min forrige allerunderdanigste Erklæring i denne Sag indstille, om Hofretten kunde tilskrives: At da General-Krigs-

Krigs-

Krigs-Directorium bestemt erklæret, at Obrist von der Lühe, den Tid, den her omdrøiste Auction gik for sig, ikke havde sin Afsted, men stod paa Vartpenge, hvorpaa han var sat, i Anledning af den ved Livgarden til Zest stæete Forandring; og derhos forklarer, at en Officer, som staaer paa Vartpenge, med Rette kan siges at være i virkelig Krigs-Tjeneste, skint han for nogen Tid er sat ud af et vist Embede eller Forretning; da han i Zensende til de ham forundte Vartpenge, ikke allene er forbunden til at forrette een eller anden militair Tjeneste, som hans nem maatte blive overdraget, men endog stedse at holde sig færdig til at træde ind i en virkelig Plads, som ham betroes, og af den Aarsag bestandig bliver staaende i Militair-Reglementet, saa følger deraf, at det tilkom den militaire Jurisdiction at forrette den den 24 Jan. 1764 hos Obrist von der Lühe holdte Auction, og at det derfor oppebaarne Auctions-Salarium bør til samme Jurisdiction udbetales

Da, som heraf vil gaae Communication til General-Krigs-Directorium, som udi deres seeniere Pro-Memoria af 4 Sept. 1764 ikke har svaret paa det, som det Danske Cancellie ved Pro-Memoria af 18 Aug. 1764, af dem havde forlangt, nemlig, en Fortegnelse paa de uden Tjeneste værende Officerer, og i Særdeleshed paa dem, som stode paa Vartpenge; saa kunde mueligt i denne Communication tillegges: at man i det øvrige henholder sig til sit Pro-Memoria af 18 August 1764, og endnu, som da, maate, af General-Krigs-Directorio, udbede sig en Fortegnelse paa samtlige forløvede, eller for Tiden, uden Tjeneste værende Officerer; hvorudi tillige meldes, hvilke af dem, der nyde Vartpenge, eller isald dette maatte falde for videløstigt, da i Særdeleshed, en Fortegnelse paa de Officerer, der staae paa Vartpenge, paa det man saaledes kan vide, hvilke der høre under den civile, og hvilke der endnu sortere under den militaire Jurisdiction, og altsaa være istand til, at give de Betiente, der i paakommende Tilfælde melde sig i Cancelliet, et tilforladeligt og efterrettes

retteligt Svar, hvorved de kunne hindres fra at tage feil, eller at forløbe sig. Kiebenhavn den 24 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 November 1765:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev saavel Hofrettens Tilførendede som General-Krigs-
Directorium den 11 Jan. 1766 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXVI.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 15 Junii 1765, hvorved de communicere et andet Pro-Memoria fra det Norske Krigs-Directorium af 1 Junii, angaaende, at der hos en Dragon Johannes Andersen var af Fogden gjort Execution efter en Underrets-Dom for idømte 37 Rdr. Opforstringpenge til et af ham for 6 Aar siden aplet uagte Varn. Som det nu ikke er saa aldeles afgjort, at Forordninden skal være anvendelig paa de Militaire, og Forbindtigheden til at bidrage til Barnets Opdragelse, ikke kan tage sin Begyndelse førend fra Forordningens Dato af, saa anbefale de Ansøgningen til det Danske Cancellie, om at søie saadan Foranstaltning, som maatte eragtes fornøden til Understøtning for Dragonen, og med Vilagernes Tilbagefendelse udbede sig Communication deraf. Af Obristens Indberetning til det Norske Directorium af 16 April 1765, saaes at Dragonen var dømt til at betale 37 Rdr., hvorfor de havde frataget ham alt, hvad han eiede og havde, da han dog paastod, at han hidindtil til samme Barns Opdragelse havde gjort Forskud af 4 à 5 Rdr. aarlig.

• • •

Hvad den ene Qvæstion angaaer, hvilken General-Krigs-Directorium ligesaavel som det Norske Krigs-Directorium her har oplasket, nemlig, om Forordningen af 14 Decbr. 1763 og angaaer de Militaire, da have de derpaa saaget Svar ved det til dem afgivne Pro-Memoria efter min allerunderdanigste Erklæring over der Norske Krigs-Directorii her anmeldte Pro-Memoria af 18 Maji a. c.

Men, hvad denne Johan Andersen i Særdeleshed angaaer, da synes den Sum af 37 Rdr., han, som en fattig Dragon er dømt til at

betale, vel høi, og jeg maae deraf slutte, at de og have dømt ham til at betale for de forbigangne 6 Aar, hvilket i sig er Uret, og her saa meget meere ubilligt, som han paaستاaer desuden at have bidraget aarlig 4 à 5 Rdr. til BARNETS Opdragelse. Imidlertid da her ligger en Dom, hvorefter der er giort Execution, saa kan han ikke hjælpes, uden samme Dom for Overretten bliver indstævnet og underkiendt, hvortil ham kunde forundes Beneficium Paupertatis, naar man vidste, hvorledes Dommen lyder, samt naar og hvor den var affagt.

Jeg skulde saaledes, og da det vilde foraarsage for megen Ophold, at lade det gaae til Amtmandens Erklæring indstille, om General-Krigs-Directorium kunde svares: At i Henseende til den Qvæstion, om Sorordningen af 14 Octbr. 1763 og er anvendelig paa de Militaire, henholder man sig til det derom til General-Krigs-Directorium afgivne Pro-Memoria. Men da den Summa af 37 Rdr., som denne Johan Andersen er dømt til at betale til det af ham, for 6 Aar siden avlede uægte BARNES Opforstring, er vel høi, og man deraf maae slutte, at han og er kiendt pligtig at betale for de forbigangne Aar, førend Sorordningen udkom, hvilket i nærværende Tilfælde, er saa meget mere ubilligt, som han paaستاaer tilforn godvillig at have bidraget til samme BARNES Underholdning og Opdragelse, da det vel er vist, at de Børn, der vare avlede og fødte, førend Sorordningen, ligesaavel som de, der siden ere fødte, bør nyde Sorordningen godt ad; men det derhos og har sin Rigtighed med det General-Krigs-Directorium melder, at den i Sorordningen fastsatte og bestemte Forbindelighed, til at bidrage til BARNETS Opdragelse, ikke kan tage sin Begyndelse, førend fra Sorordningens Dato af; saa, ikald Johan Andersen, i den Henseende, skulde formeene sig at være fornærmet ved Underrettens Dom, kan han, til at paaanke samme for Overretten, forundes Beneficium Paupertatis og frie Procurator, naar han derom indgiver allerunderdanigst Ansøgning, og derudi melder, naar, hvor og af hvem Dommen

er affagt, og hvad han derved egentlig er dømt til at betale eller præstere. Kiøbenhavn den 25 Julii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 18 November 1765:

Expederes Efter Erklæringen.

Herefter blev General-Krigs-Directorium fra Geheimeraad Thott den 7 December 1765 tilskreven.

CCXVII.

Erklæring over en Skrivelse fra Toldkammer-Collegium af 11 Maj 1765, hvorved de sende et Species facti og en Act i en Sag, som er paadømt ved Kammerretten, hvoraf kan erfares, hvad der er foregaaet angaaende tvende af Kiøbmændene Peder Wilskov og Matthias Kurrelbaum udgivne og siden af dem beedigede Attester. Derhos Kammer-Collegium melder, at det under Sagen er beviist, at det forholder sig anderledes, end som bemeldte Attester, og især den, som af Peder Wilskov er udgiven, forklarer. I den Henseende Kammer-Collegium henstiller til Cancelliet, hvorvidt Attestanterne, og især Peder Wilskov for sit mislige Vidne kunde ansees, efter Sagens Bistaffenhed, at være nærmere Tiltale undergivet.

* * *

Da man af høstfølgende species facti og de derudi ommeldte, og tildeels beviiste Omstændigheder, har nogen Marsag at slutte, at det Hovedfactum, som Peder Wilskov i den af ham udgivne og beedigede Attest vidner om, er falsk og opdiøret, da den omvundne Lybske Kiøbmand ikke engang skal have været i Odense eller Jhen paa den Reise til Kiøbenhavn, paa hvilken den i Wilskovs Attest ommeldte Aftale mellem ham og Wilskov i Odense skal være truffet, og det i Kurrelbaums Attest omvundne Factum og af samme Marsag synes noget mistænkeligt, skjønt det mueligt per benignam interpretationem, kan frietages fra Modsigelse; saa skulde jez allerunderdanigst indstille, om medfølgende Act og Species facti kunde Stiftammanden i Jhen Hr. Geheime-Conferensraad Juul tilsendes, og ham derhos tilskrives: at da det Vestindiske og Guineiske Rentesamt General-Toldkammer, efter at denne Sag der ved Kam-

merretten har været paadømt, har remitteret samme, og derhos tilmeldet Cancelliet, at det under Sagen er beviist, at det forhold sig anderledes, end de af de tvende Ridsmand Peder Eilskov og Matthias Kurrelbaum udgivne Attester, og især den, som af Peder Eilskov er udgiven, forklare; saa vilde Stiftamtmanden lade disse tvende Ridsmand Peder Eilskov og Matthias Kurrelbaum for saadan deres mislige Forhold, med de af dem udgivne og beedigede Attester, paa lovlig Maade tiltale. Kiøbenhavn den 26 Julii 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 9 December 1765:

Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Geheime-Conferensraad og Stiftamtmand Juul den 29 Martii 1766 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXVIII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 19 Jan. 1765, hvorved de sende til det Danske Cancellie et Pro-Memoria af 9 Jan. 1765 fra en Bønde i Dismagle paa Giesselfeldts Gods navntlig Jens Nielsen (saaledes findes Navnet under Memoriaalen, men af Erklæringerne sees, at det skal være Niels Jensen), derudi han forespørger sig, om hans tvende Etiffønner, Peder Larsen og Hans Larsen, og hans egen Søn Lars Nielsen ikke bog være frie for at være Landsoldater, da deres Moder, Supplikantens nu værende Hustru er en Sannedatter af Hans Madsen Jordlund, som for udiiste Tieneste i Kiøbenhavns Belevring, hvor han tjente som Landsoldat, har erhvoldt Kong Friderich den 3dies Benaadings-Brev af 6 Martii 1661, at han, hans Børn og Efterkommere til evig Tid skulde være frie og qvit for deres føde Eted, saa at de kunde sætte sig ned og boe hvor de lystede, uden at kunne deles til Staans eller for deres Fødested tiltales, derom han til Beviis fremlegger een af da værende Obrist Henning Quidgow (ved hvis Regiment han havde staaet, og som dette Reskript, der angif Hans Madsen saavel som adskillige andre, var gaaet til) vidimeret Copie af bemeldte Benaadings-Brev, saavel som Quidgows ham meddeelte Pas og Affkeed. Ulligimod Stiftamtmandens Erklæring af 2 April 1765, som indsender Giesselfeldts Herskabs Grev Danner Riolds Erklæring af 30 Martii 1765, der beretter, at saavel Niels Jensen, som

som hans Formand i Høved og Høvedskab, Lars Pedersen, have fæstet Gaard paa Giesfeldts Gods, uden at forbeholde sig nogen Etags Frihed for dem eller deres Børn, hvilke altsaa lige med andre Bønder sønner vor Landsofsdater. Stiftamtmanden meener det samme, siden vornede Rettigheden er ophævet, og Faderen har fæstet Gaard uden Forbeholdenhed, Benaadnings Brevet ei heller af de følgende Konger er confirmeret; derhos han dog indfyller, om det ikke kunde fortolkes saaledes, at de lige med andre Bønderkarle skulde være Landsofsdater, men i det øvrige være frie for Godsset, og al Tiltale i den Henseende; ved Ansøgningen fulgte trende Tingssvidner af 1698, 1736 og 1746, hvorudi disse Benaadnings Breve og Passer vare indførte.

* * *

Naar vornede Rettigheden og endnu var i sin fulde Kraft, og paa samme Måde, som i Aaret 1661, saa tvivler jeg dog om, at Hans Madsen Jordlund, og de øvrige, som vare i samme Tilfælde med ham, dets Descendenter paa Qvindesiden kunde paastaae, i Følge den deres Forsfædre paa Moderssiden foruundte Benaadning, at være aldeles frie for vornede Rettighed og at pleie Fødestavn.

En Proprietair kunde komme meget til kort derved, om adskillige af hans Fæstebønder, som af ham uden Forbeholdenhed havde fæstet Gaarde, kunde paastaae, at deres Børn skulde være frie for Godsset, fordi de havde ægtet en Bøndepige eller Enke, som var en Descendent af Hans Madsen Jordlund, eller een af de øvrige, der fik samme Frihed, som han.

Efterkommere pleie i slige Tilfælde kun at forstaaes om Descendenter paa Mandssiden, og ikke paa Qvindesiden, hvorpaa daglig havet utallige Exempler.

Det var og underligt, om en Fæstebøndes Sønnen i Henseende til deres personelle Stand og Frihed skulde bedømmes, ikke efter deres Fader men efter deres Moder, hvilket strider imod de almindelige Regler, der følges ved alle saadanne Leiligheder.

Men, da vornede Rettighed, som Stiftamtmanden retteligt erindrer, overalt er ophævet ved Forordningen af 21 Febr. 1702, saa synes alle Bønder sønner i Almindelighed, derved at have erhholdet det samme, som

Zans Madsen Jordlund og nogle saa andre, for dem og deres Efterkommere, ved heilovlig Ihukommelse Kong Friderich den 3dies Benaadningsbrev, i Særdeleshed var tilstaaet; da denne Benaadning allene blev tilstaaet dem, der vare vornede og allene angik, i Henseende til dem, at opbhæve vornede Rettighed, som derefter er opbhævet for alle.

Vist nok er det, at den vornede Rettighed, som blev opbhævet 1702, siden Tid efter anden og lidet efter lidet, er saaledes igien indført, saa Bønderkarlens personlige Frihed nu ikke er synderlig større, end den var tilforn, medens vornede Rettigheden stod ved Magt; ffiont Grunden til det Baand der ligger paa Bøndestanden, nu just ikke er det samme, som den Tid. Da vornede Rettigheden saaledes for en stor Deel er igien indført, saa burde Frietagelse deraf, som disse Folk er forundt, og igien finde Sted.

I den Henseende holder jeg og for, at, om en Huusbønde vilde forbinde En, der havde været Landsoldat og tient sin Tid, til at komme tilbage igien til Godset, og han da exciperede og beviste, at han paa Wandsiden var en virkelig Descendent af Zans Jordlund, saa burde han nyde Kong Friderich den 3dies Benaadning godt ad, uanset samme ikke af de efterfølgende Konger er allernaadigst confirmeret.

Overtalt er her allene Spørgsmaal om at være Landsoldat, og ikke om de øvrige Baand, som ere Bønderfæmmer og Karle paalagte. Forbindtigheden til at være Landsoldat har aldeles ikke sin Grund i vornede Rettigheden, men vedblev ligesaavel, da vornede Rettigheden var reent opbhævet, som da den siden igien tildeels er indført.

Alle unge Folk, som tiene paa Landet hos Bønder, og ernære sig af Bøndearbejde, ere forbundne til i deres Tour, og naar de dertil, af Vedkommende vælges og præsenteres, at tiene, som Landsoldater, og det uden Henseende til, hvem deres Forældre have været, om de have været frie Folk eller ei; hvilket er saa almindeligt, at i Følge den sidste Forordning, om Land-Militien af 13 April 1764, maae, efter en vis Tids Forløb ingen sætte Gaard, med mindre han tilforn haver tient, som Landsoldat.

Niels Jensen eller den, som for ham haver havt Commissi: n, og som ikke engang har vidst hans rette Navn, har allene forespurgt sig, om hans egen Son og Stiffønner, der alle ere fødte af een og den samme Moder, Hans Jordlunds Sønmedatter, ikke bør være frie for, at riene, som Landsoldater. Mere, end han haver spurgt om, formener jeg ikke, at man bør svare paa, og jeg ønskede, at man reent kunde undgaae, at give ham noget Svar; da det var ilde, om han skulde faae et saadant Svar, hvoraf han kunde erfare, at de Documenter, hvilke hans Kones Familie, med saa stor Omhyggelighed haver giemt og forvaret, og som i sig, fortiene meget at agtes paa, aldeles ikke være til nogen Nytte for hans Kones Børn og Descendenter.

Da man og seer, at paa visse andre Godser ere Hans Madsen Jordlunds Descendenter, endog paa Kvindesiden, efter de her fremlagte Documenters Tilhold, hidindtil frietagne for at være Landsoldater; saa var det og efter mine Tanker ilde, om de i Anledning af det Svar, der blev givet Niels Jensen, skulde tabe det Fortrin, de saaledes paa en Slags Maade ere i Besiddelse af.

I den Henseende ønskede jeg helst, at Ansøgningen kunde henlægges, og Niels Jensens Documenter, nemlig de gamle Breve og Tingsvidner leveres hans Commissionair tilbage, for at afgive dem til Niels Jensen selv.

Men isald Niels Jensen forlanger Svar, og man finder det tienligt og anstændigt, at saadant bør ham gives, formeener jeg det kunde være følgende: "At da Niels Jensen, saavel som hans Formand i Boepæl og Egteffab, Lars Pedersen, have sættet Gaard og medtaget Fæstebrev, uden nogen Reservation, og deres Sønner, der allene paa Modernesiden nedstamme fra Hans Madsen Jordlund, ernære sig ved Bøndearbejde, saa kunde disse deres Sønner, i Følge de om Landmilitien udgangne Forordninger, saa meget mindre paastaae, frem for alle andre Bønderkarle, at frietages for at være Landsoldater, som deraf vilde flyde, i Følge den seeneeste Forordning om Landmilitien af 13 April 1764, at de ei heller siden maatte antages til at sætte Gaard." Kjøbenhavn den 27 Jul. 1765.

Her

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 Decembær 1765:
Henlægges.

CCXIX.

Erklæring over følgende Memorialer: 1) en Memorial af 12 Junii 1758 fra Sorenskriver Engelhardt, hvorover jeg havde givet min Erklæring af 16 Martii 1759, i Folge af hvilken den var sendt til Vice-Stattholderens Erklæring, som var indkommen af 2 Maji 1761, efter at han derom havde corresponderet med Stiftamtmandene og Amtmændene, og maade tilstaae, at Praxis derudi har været ganske forskellig, da Sorenskriverne paa nogle Steder har forrettet alle Skifterne, men paa andre Steder have Verkerne's Betiente forrettet Skifte efter dem, der stode i aarlig Tjeneste ved Verkerne, og allene leve af Verket og boede paa Verkets Grund eller den Gaards Grund, som Verket laage paa, men ikke efter dem, som for Dag- eller Maanedsløn have gjort Arbeide med Kjørlf eller andet til Verket. Han meener ellers, at Bergverkets Jurisdiction kun burde strække sig til deres Arbeidere ved Verkerne; og at, hvor Bergamtet forretter Skiftet, der burde dog de andre derved foreskattede Forretninger s. Ex. Auctioner, Taxationer &c. forrettes af rette Vedkommende.

2) Et Brev fra Kammer-Collegio af 28 August 1764, hvorved de til Cancelliet sende en Ansøgning af 20 April 1764 fra Bergraad Meyer og Bergamtskriver Kiegels paa Bergamtets Vegne, hvorudi de besvære sig over tvende Sorenskrivere, Tyrholm over Hamble og Giesing over Agerø Hæred, og Slotfoged Koed, at de gjøre Indtrængsel i Berg-Jurisdictionen Syndensfelds, da den ene tilegner sig Leiermaalsbøder af Barum Verks Arbeidere, som burde tilfalde Kongsbørgs Sigt- og Sagfalds Cassé; den anden har tilegnet sig Auction efter en Afdd Korbalkter ved Koffum Jernverk, skiont han boede paa Verkets Grund, og til Bergamtet har betalt Contingent for Samfrænder Skifte; og Giesing har i de sidste Aar anmasset sig adskillige Skifter efter afdøde Bergarbeidere ved Barum Jernverk og deres Husfruer, fordi de havde Tilhold paa en Gaard, som dog er kjøbt med og ligger tet ved Verket. Hvorfor de bede, at de maade befales sig fra saadant at entholde, og Sorenskriveren især fra Auctioner og Skifter efter afdøde Verks Proprietairer, deres Betiente og Arbeidere, haade de, der bve paa Verkets Grund og uden for, naar de ikke haade anden Tjeneste eller Næringsvei tillige; da slige Auctioner ere tillagte Supplicanten Meyer ved hans Bestalling, og Skifterne tillagt Bergamtet

amtet ved Privilegierne af 25 August 1687 § 9, og Forordningen af 9 Jan. 1736 S. 11. Tilfide med Ober-Bergamts Erklaring (som Kammer-Collegium havde indhentet) af 16 Maji 1764, som i alt anbefaler Ansagtingen; og Vice-Statholderens Erklaring af 30 Martii 1765, som melder, at de giøre sig forsiiclige Begreb om Privilegierne, da Bergamtet paaskaaer Jurisdiction over alle Verkers Betiente og Arbeidere, saavel ved Hytterne, som ved Gruberne, derimod Fogderne og Sorenskriferne formeene, at Skifterne ic. tilkomme dem, naar Betientene og Arbeiderne ikke boe paa Verkets Grund, og derholde Dug og Dist. Han formeener derhos, at begge Parter gaae for vidt, da der findes Arbeidere ved Verkerne, som ei skaae i fast eller aarlig Tjeneste, Gruberne til adskillige Verker og ligge 20 à 30 Mile fra Verkerne, saa Arbeiderne derved ikke kan siges at henhøre under Verkerne; og Bergamts Jurisdiction, paa den anden Side blev alt for indskraenket, om den kun skulde strække sig til de Betiente og Arbeidere, der holde Dug og Dist ved Gruben og Hytterne. I den Henseende han indstiller, om det til at have disse Irtinger, kunde fastsaettes: at alle Bergverks-Eiere, Inspectuer, Hytte- og Kulleriere, samt alle andre ved Hytterne antagne Arbeidere, tilfide med Arbeiderne ved de Gruber, der ligge paa Bergverks-Eierens egen Grund, bor med deres Husfruer, Børn og Tienere i alle Tilfaelde henhøre under Bergamts Jurisdiction, uden Forskiel af deres Boepæl, men at derimod de, som arbeide ved Gruberne, der ei ligge paa Proprietairernes egne Eiendomme, og de, som ei haab faste Tjenester ved Hytten, men allene for Daglønner kunne ansees, bor høre under den almindelige Jurisdiction.

Derhos Vice-Statholderen og indstiller, at Bergverks Eiere maatte befales at holde behorige giennemdragne og af Ober-Bergamtet forseglede og auctoriserede Skifte-Protocoler og Oberformynder-Kuller, samt at tilfide Ober-Bergamtet de i Lov og Forordninger paabudne aarlige Undersogelser over Tilstanden med Umyndiges Arvemidler og Bærgere. Derhos han og meener, at det kan have sit Forblivende ved det, der er foregaaet.

3) En Memorial af 20 April 1765 fra Sorenskriver Giesing og Auctions-Directeur Barcklay, derudi de besvare dem over, at Bergamtet udstrækker deres Jurisdiction videre, end Privilegierne tilholde, nemlig til Haandsverksfolk og andre Personer, som boe ved Verkerne, og til Verkets Arbeidere, som boe paa Bøndergaarde og matriculerede Eiendomme, hvilket giver Anledning til daglige Tvistigheder; i den Henseende de ubede sig Decision, og melde derhos, at Proprietairernes Fuldmægtige strax antage sig slige Skifter, under Foregivende at være bemyndigede dertil af Bergamts Be-

tiende. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 18 Maji 1765, hvor han henholder sig til sin forrige nu ommeldte Erklæring af 30 Martii, og indstiller det samme, samt tillige, om det i Henseende til Auctionerne kunde fastsættes, at hvor det tilkom Sorensskriveren at forrette Skiftet, der skulde det ogsaa tilfalde Auctions-Directeuren at forrette Auctionen.

* * *

Udi min herhos følgende allerunderdanigste Erklæring af 16 Martii 1759, over den ene af de 3de indlagte, nemlig Sorensskriver Engelhardts Memorial haver jeg meldt de Omstændigheder, som i denne Materie gjorde mig tvivlskaadig, da de Privilegier og Forordninger, som de, paa begge Sider, og især paa Over-Bergamts Side heraabte sig paa, ikke vare saa aldeles tydelige, og ikke saa usie havde bestemt, hvad enten Bergamts-Retten skulde anses, som et forum privilegium ratione Personarum, saaledes, at alle de, der eiede Bergværket, og alle deres Betientere ved Verkerne skulde i alle personelle Sager staae derunder, eller og det allene skulde være et forum Privilegium ratione Causarum, saaledes at Bergsager allene og ei andre skulde høre derunder.

Udi denne Uvisshed holdt jeg det for nødvendigt at vide, hvad Praxis hidindtil havde været, paa det man saaledes, kunde tage sin Tilflugt til Interpretatio usualis.

Men efterat Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou, just i Anledning af bemeldte min Erklæring, derom var bleven tilskreven, og han, i samme Materie havde tilskrevet samtlige Stiftamtmand og Amtmand, maatte han, udi hans Svar af 2 Maji 1761, tilstaae, at han ikke var istand til derom at give nogen tilforladelig Underretning, siden Praxis i dette Fald, derudi Districterne ganske havde afværet, da Sorensskriverne paa visse Steder, havde forrettet Skifterne efter samtlige Betiente og Arbeidere ved Verkerne, men paa andre Steder havde Verkets Betientere selv forrettet Skifte efter dem, der stode i aarlig Tieneste ved Verket, og ikke havde anden Næring, men allene levede af Verket, og boede paa Verkets Grund eller den Gaards Grund, som Verket laae paa, da Sorensskriveren derimod havde forrettet Skifte efter dem, som

enten

enten for Dagløn eller Maanedsløn, havde gjort Arbejde med Kiørsel eller andet til Bærket.

Efter Slige Omstændigheder, og da jeg vel paa begge Sider kunde forestille mig adskillige Følger, men jeg hverken kunde faae at vide, hvad Praxis havde været, og hvorledes dermed hidindtil var forholdet, ei heller med Biskop kunde sige, hvad Forordningernes og Privilegiernes rette Meeuing var, understod jeg mig ikke at give nogen Beslutning eller Anledning til endelig Afgiørelse af disse Qvæstioner, da jeg frygtede for, at enten den eene eller den anden Part derved maatte blive fornærmet, og betaget noget af det, dem med Rette tilkom.

Saavidt jeg skionner, har og Vice-Statholderen selv, siden den Tid, meget forandret sin Meeuing i denne Materie, da hans Erklæring over Bergraad Meyer og Assessor Kiegels Memorial af 30 Martii h. a. er langt meere for Bergamtet og dets Jurisdiction og Detiente, end bemeldte hans Svar af 2 Maji 1761. Udi dette formeener han, at, naar Skiftet og forrettes af Bergamtet, saa bør dog de øvrige Forretninger, som i Anledning af Skiftet kan behøves, men ei egentlig høre under Skiftet, saasom Auctioner, Taxationer &c. af rette Vedkommende at skee. Drimod formeener han, i hans senere Erklæring, at hvor Skiftet forrettes af Bergamtet, der tilfalder det dem og at forrette Auctionerne, og at samme ikke kan tilfalde Auctions-Directeuren, uden hvor det tilkommer Sorensskriveren at forrette Skiftet.

Udi berørte hans Skrivelse synes han at holde for, at Bergamtet intet skulde have med Skifterne at bestille, ligesom han og troer, at det meest er sfect ved Sorensskriverens Uvidenhed, Estergivenhed og Stiitienhed, at de ere komne i Besiddelse deraf, og hvor det gaaer, meener han, at det høieste Bergamtet kunde paastaae, var, at forrette Skifte efter dem, der stode i stadig Tieneste ved Bærket, og tillige goede paa Bærkers Grund; men i hans senere Erklæring, formeener han, at Bergamtets Jurisdiction vilde blive alt for meget indskrænket, om den allene skulde strække sig til de Detiente og Arbeidere, der holde Dug og Disk ved Gruberne og Hytterne.

Jeg slutter deraf, at Vice-Statholderen, siden den Tid, han fik dette Brev, i Aaret 1761 har faaet tilstrækkeligere og høiere Underretning om Omstændighederne, og disse Quæstioners Beskaffenhed, hvilke alle gaae ud paa et og det samme, nemlig, hvorvidt Bergamtets Jurisdiction, fornemmelig i Henseende til Skifterne, skal strække sig eller et.

Omhenskiønt jeg nu finder, at Vice-Statholderens Forslag til at afgjøre disse Tvistigheder, som han fremsætter i berørte hans Erklæring af 30 Martii h. a. er vel meget til Fordeel for Bergamtets Jurisdiction, som synes derved i visse Tilfælde videre at udstrækkes, end de af dem paaberaabte Privilegier af 25 Aug. 1687 Art. 9, og Forordningen af 9 Jan. 1736 Art. 11. egentlig medføre; saa dog, da man ikke kan tvivle om Vice-Statholderens Kundskab, Erfarenhed og Indsigt i disse Ting, det og er vel, at man engang for alle, kan faae disse Tvistigheder ved en almindelig Regel afgjorte, hvortil kommer, at den Indskrænkning Vice-Statholderen foreslaaer i Bergamtets Jurisdiction i Henseende til Arbejderne ved de Gruber, der ligge langt fra Verkerne paa en anden Grund, synes heel vel grundet; saa har jeg ikke den Fortroelighed til min egen Indsigt i disse Tvistigheder, at jeg turde understaae mig, at foreslaae nogen betydelig Forandring i det, Vice-Statholderen har fremsat, fornemmelig Omstændighederne, og Indretningen ved disse Verker ere mig tildeels enten ubekjendte, eller ikke tilfulde bekjendte, men formeener, at det er best allene een eller anden Talemaade udelukkes eller forandres, saasom: at der i Begyndelsen tillægges: indtil videre, da jeg ikke er saa aldeles forvissat om, at heraf jo kunde finde een eller anden Ueilighed, som man maatte see at høre; at ved Betiente og Arbejdere, blev tillagt, i Følge Privilegierne: som virkelig ere i Verkerens Tierneste, og endelig, at de Ord: med Deres Zustruer, Børn og Tienerne, i alle Tilfælde, udgik, da jeg vel troer, at det har forholdt sig saaledes, men jeg ingensteds finder, at Bergverks Eiernes og deres Betientes Zustruer, Børn og Tienerfolk ere henlagte under Bergamtets Jurisdiction, og man herved ikke forlanger enten at udvide samme, eller at give dem Adkomst til det, de tilforn ingen Adkomst have havt til.

Hvad

Hvad endelig det angaaer, som Vice=Statholderen foreslaaer, at Bergværks=Eierne skulde befales, at holde behørig og autoriserede Skifter=Protocoller og Over=Formynderrouller med videre, da kan jeg i Henseende til følgende Omstændigheder, just ikke være enig dermed. Jeg finder ingensteds, at Bergværks=Eierne er en saadan Jurisdiction over deres Betiente og Arbeidere ved Verket tilstaaet, som i nogen Maade kunde berettigede dem til at forrette Skifter efter dem, men Jurisdictionen er allene ansættelig Over=Bergamtet, og det er kun i eet Tilfælde, som Forordningen af 9 Jan. 1736 Art. 11 omformelder, at det er Eierne eller deres Forvaltere og Fuldmægtige tilladt, at øve en Slags Jurisdiction, eller rettere, at bruge et Tvangsmiddel, under Over=Bergamts Tilsyn. Derimod erfarer jeg af Sorensskriver Giesings og Bartlays Memorial af 20 April h. a., at Bergværks=Eiernes Fuldmægtige gjerne antage sig slige Boer til Behandling, men under Forgivende, at de dertil af Bergamts Betiente ere bemyndigede. Altsaa er det paa Bergamts eller dets Betientes Vegne, og paa deres Ansvar, at Bergværks=Eierne eller deres Fuldmægtige forrette slige Skifter, og de ere selv for deres egen Person ingenlunde berettigede dertil.

Men, naar et saadant Reskript udkom, saa fik de derved Udførelse til at forrette Skifter, hvilket, foruden anden Uleilighed, og kunde forarsage Collision imellem dem og Over=Bergamtet.

For øvrigt, da Over=Bergamtet saa stærk, som deres Erklæringer noksem vise, søge at forsvare denne Jurisdiction, saa kan der ikke være Tvivl om, at de jo staae til Ansvar saavel for Skifternes Behandling, hvad enten de forestaae dem selv eller ved andre, som for de Capitaler, der paa slige Skifter tilfalde umyndige Arvinger.

Det, Hr. Vice=Statholder Benzou foreslaaer i hans sidste Erklæring af 18 Maji h. a., at det i Henseende til Auctionerne kunde fastsættes, at der, høit Sorensskriverne tilkom at forrette Skifter, skulde det ogsaa tilfalde Auctions=Directeuren at forrette Auctionen, kan, efter mine Tanker gjerne forbigaaes, da det, paa den ene Side ikke behøves, saasom her ikke har været Dispute om Auctionerne, uden for saa vidt det har berøret

paa Tvistigheder om Skifterne, og det paa den anden Side mueligt kunde foraarsage nogen Collision og Misforstaaelse, isald man, vi oppositorum, vilde slutte deraf, at hvor det ikke tilkom Sorensskriveren at forrette Skifterne, der tilkom det ei heller Auctions-Directeurerne at forrette Auctionerne. Thi endog i de Tilfælde, hvor det uden Modsigelse tilfaldt Bergamtet at forrette Skifterne, kunde det mueligt gøres dem stridigt, og det med god Føie, at de ikke burde forrette de, ved Skiftet foresaldende Auctioner over Immobilia og faste Eiendomme.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzon: At alle Betiente og Arbejdere ved Hytterne, som virkelig ere i Verkernes Tieneste, saavelsom Arbejderne ved de Gruber, der ligge om ved Verket og paa Bergverks-Hierens egen Grund, maae indtil videre, og uden Zensende til deres Boepæl, sortere under Bergamtets Jurisdiction, da derimod Arbejderne ved de Gruber, som ikke ligge paa Bergverks-Hierens egen Grund, saavelsom de, der ikke have fast Tieneste ved Hytten, men arbejde for Dag- eller Maanedsløn, og som Daglønnere kunne ansees, skulle høre under den almindelige Jurisdiction.

Videre tør jeg ikke understaae mig, at gaae fra Vice-Statsholderens Forslag, da jeg ellers maae tilstaae, at efter det Begreb, jeg gier mig om disse Verker, og den liden Indsigt jeg har derudi, havde jeg mere været for, at det var bleven fastsat: At det skulde have sit Forblivende ved Privilegierne af 25 August 1687, saaledes, at alle Betiente og Arbejdere, som virkelig vare i Verkernes Tieneste ved Gruberne og Hytterne, og der holdte Dug og Diff, skulle staae under Bergamtets Jurisdiction, da derimod de, som enten ikke vare virkelig i Verkets Tieneste, men arbejdede for Dag- eller Maanedsløn, og kunde ansees som Daglønnere, eller og boede uden-for Verkets Grund, skulle høre under den almindelige Jurisdiction.

Men,

Men, som jeg tilforn har erindret, maae jeg tilstaae, at jeg ikke veed, hvad Banffelighed eller Uleiligheder dette og kunde medføre, fornemmelig her ikke er en blot Jurisdiction's-Dispute, men en saadan, som i Følge de nyelig anførte Privilegier, tillige medfører visse Undtagelser og Friheder. Kiøbenhavn den 29 Julii 1765.

Efterat Vice=Statholderen først var tilskreven, om der kunde være noget imod, at det blev anordnet efter det, som anføres i Slutningen af General=Prokureurens Erklæring, og Vice=Statholderen derpaa havde svaret, resolverede Cancelliet under 3 Febr. 1766:

Espederes efter General=Prokureurens Erklæring.

Herefter blev den 4 April 1766 udfærdiget Kongelig Befaling til Gehejmerraad og Vice=Statholder Benzou.

CCXX.

Erklæring over en Memorial af 7 Maji 1763 fra alle Præsterne og heele Clerestet i Thorninge Lehn (Siant den ikke var underskrevet af nogen i Særdeleshed), derudi de begiere, at dem maatte forundes det samme, som de øvrige Præster og Geistlige i Ribe Stift, nemlig deres egen geistlige Ret i deres Eterboers Behandling, med Auctioner, Skifte og Deeling, hvilket Geistligheden paa Als, der for øvrigt er i lige Tilfælde med dem, og have. Derhos de meget besvære sig over de store Besøftninger og den lange Tid, der medgaaer af 3 à 4 Aar, inden Skifterne sluttet, ved det, at de behandles af de civile Besistente, efter den Tydske vidtløftige modus procedendi, omendstiant hver Mand der i Amtet er Dansk, derhos de beraabe sig paa et Reskript af 21 Oct. 1733 og en Forordning af 26 April 1729, at disse Skifter skulde forrettes uden Betalning. Tillige med Biskopens Erklæring i Ribe af 2 Junii 1763, som ligefrem anbefaler Ansøgningen, og et Pro=Memoria fra det Tydske Cancellie af 14 Jan. 1764, som er gandske imod Ansøgningen, og refererer sig til medfølgende Erklæringer, nemlig, Ober=Gerichtets i Soltorf af 9 Decbr. 1763, Amtmandens i Hadersteb af 30 Novbr. 1763, og de trende Herredsfogders af 21 October 1763, hvilken sidste stærk hegler Concipisten igiennem, men alle søge at vise Urimeligheden og Umueligheden af Ansøgningen, da denne ældgamle Forfatning med Skifternes Behandling er stadfæstet ved Kongl. Resolution af 6 October 1727, hvilken Resolution er beholdet efter Geistligheden i Thorninge Lehn,

Lehn; (eller de 4 Herreder) deres Ansøgning, som derved bleve befrieede fra, at bidrage Brandhielp til Viborg, ligesom de og siden beraabte sig derpaa, og kaldte den en pragmatisk Sanction, da de bleve anmodede om, at betale Studiffat og Cathedraticum, hvorpaa det og ved Resolution giennem det Danske Cancellie af 10 Febr. 1736 er fassat, at det ved denne Resolution af 1727 skulde have sit Forblivende, og Geistligheden paa Als have af Hertugen af Pløen, som paa den Tid havde Nordborg, erholdt det Privilegium, at deres Skifter skulde forvaltes af Provsten og Herredéfogden uden Betalning. Forordningen af 26 April 1729 angaaer allene Geistligheden i den forhen værende fyrstelige Andeel, og Reskriptet af 22 Octbr. 1732, som angik et enkelt Tilfælde, er tilbagekaldet ved et Reskript af 4 Febr. 1734.

* * *

Da man af de adskillige herhos følgende Erklæringer, ikke allene ser, det man tilforn kunde vente, at det Tydske Cancellie, Ober-Verichtet i Gottorf, Amtmanden i Hadersleb og Herreds-Vericientene i Thorninge Lehn, ere aldeles imod Ansøgningen og søge at vise dens Urimelighed og Umuelighed; men man og deraf erfarer, at Geistligheden i Thorninge Lehn selv haver givet Anledning til, at denne Foranstaltning med deres Skifters Behandling, ved Kongl. Resolution af 6 October 1727 er bleven stadfæstet, og siden har beraabt sig derpaa, saa ofte de have forment, at det kunde tiene dem til at erholde Frihed for een eller anden Byrde, som var Geistligheden i Danmark paalagt; hvortil kommer, at det er heel rimeligt, som Herreds-Vericientene i deres Erklæring melde, at Geistligheden i Thorninge Lehn, om de opnaaede denne deres Ansøgning, vilde forefinde utallige Banskneligheder, ved at udfinde og bestikke Formyndere for de umyndige Arvinger, som noget kunde tilfalde paa de, af dem behandlede Skifter: saa skienes lettelig, at der ved Ansøgningen intet er at gjøre, men at det maae have sit Forblivende ved de søiede Foranstaltninger; skient det derhos er ilde, at da samtlige Indvaanere, som Supplicanterne melde, i dette District og Amt ere Danske, de da maae demmes ved Retter, hvor alle Ting afsandles paa Tydsk, efter Tydske Love og den Rettergangsmaade, som samme Love foreskrive.

Af det der saaledes bliver resolveret, vil der nok gaae Communicatlon, saavel med Erklaringernes Tilbageføndelse, til det Tydske Cancellie, som til Biskopen i Ribe. Kjøbenhavn den 30 Julii 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 December 1765:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erkl. i 9

Herester blev saavel det Tydske Cancellie som Biskop Bloch den 21 December 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXXI.

Erklaring over et Pro-Memoria fra det Tydske Cancellie af 6 Octbr. 1764, hvorefter de communicere en Memorial af 23 Julii 1764, fra Herredsfogden i Arrildt i Thorninge Lehn Cancellieraad Zenthen, tllige med det Gottorfske Ober-Gerichts Erklaring af 7 Sept. og Amtwandens i Hadersleb af 2 Sept. 1764, som alle angaae, at en Præste Enke i Thorninge Lehn Inger Sammers i Hviding, har giennem det Danske Cancellie efter indgiden Memorial og indhentet Erklaring fra Biskopen i Ribe, den 6 April 1764 erhholdet Bevilling at sidde i uskift Boe, og at skifte med Samfrænder, hvilket de formene at være skeet sub et obreptitie, ligesom der og i Bevillingen nævnes, at hun boer i Rørrø Jylland, som er urigtigt. Da nu dette ikke henhørte til det Danske Cancellie, siden de Geistlige i Thorninge Lehn i det Verdslige fortere under Slesvig, og hun, efter den Tydske Lov og den Slesvigiske Vormånder-Ordnung, ikke behøvede Bevilling paa at sidde i uskift Boe, men derimod neppe havde erhholdt Bevilling paa at skifte med Samfrænder, da der er et umyndigt Barn, som derved lettelig kan blive fornarmet, saa bede de, at Bevillingen maae kaldes tilbage og casseres, og hun henvises at vende sig til Herredsfogden, som rette Skifte-Forvalter, naar hun vil skifte.

Det er ganske rigtigt, som indstuttede Pro Memoria, Ansoonina og Erklaringer melde, at da Thorninge Lehn i verdslige Sager hører under Slesvig, og Geistligheden allene i geistlige Ting staaer under Riber Stift, og Danske Lov og Kirke-Ritual, og det, at skifte med den Udsdeds Arvinger efter Loven, eller at frietages derfra ved en særdeles Kongl. Bevilling, ingenlunde kan henregnes til det Geistlige, eller noget, som vedkom-

mer de Geistliges Embede, men allene til det Verdslige, som berøder paa den almindelige Lands Lov og Anordninger, saa burde denne Bevilling for Præste-Enke Inger Zimmer i Hvidding i Thorninge Lehn, ikke været ansøgt udi, eller expederet giennem det Danske Cancellie, men Supplicanten inden burde henvendt sig til det Tydske Cancellie, hvorunder Slesvig hører; ligesom man og i det Danske Cancellie maae have været uvidende om, at hun boede i Thorninge Lehn, derom sal. Biskop Brorson ei heller har meldt det allermindste i hans over Ansøgningen, (efter det, som i Almindelighed iagttages i Cancelliet, i Henseende til slige Memorialer, der indkomme fra Præster eller Præste-Enker) indhentede Erklæring.

For at forebygge, at saadant ikke oftere skulde mede, og Collision derved forarsages mellem begge Cancellierne, skulde jeg formeene, at Biskopen i Ribe kunde tilskrive: "At tilkiendegive Geistligheden i Thorninge Lehn, at, da de i det Verdslige staae under Hertugdømmet Slesvig, som hører under det Tydske Cancellie, saa maae de med Ansøgninger, som ikke angaae deres Embede eller noget Geistligt, men deres Gods og Formue, og andet saadant, saasom, Ansøgning om Bevilling paa at sidde i uskift Bøe, om Confirmation paa et Testamente &c., henvende sig til bemeldte Tydske Cancellie; ligesom Biskopen og, ifald nogen saadan Memorial maatte blive sendt til hans Erklæring fra Cancelliet, havde i Erklæringen at indberette, om Supplicanten var boende i Thorninge Lehn."

Naar da deraf, saavelsom af Waaben, paa hvilken Bevillingen er erhholdet, nemlig, efter indhentet Erklæring fra Biskopen, som sædvanlig gaaer Communication til det Tydske Cancellie, kunde de magtsee illige tilskrive: "At, som man derved havde forebygget, at saadant ikke skulde indtræffe tiere, og Collision derved opstaae mellem begge Cancellier, saa formeente man, at det kunde have sit Forblivende ved den udgivne Bevilling; fornømmelia samme var ganske sædvanlig og saa almindelig, og der ikke var mindste Anledning til at frygte for, at den skulde kunde have ubehagelige eller skadelige Følger, efter det Vidnesbyrd, afaangne Biskop Brorson har givet Enken, i Henseende til hendes fornøstige og sparsommelige Huusholdning." Kiøbenhavn den 31 Julii 1765.

Ligeledes resolverede Cancelliet derpaa under samme Dato:

Ejpeledes efter General-Procureurens Erklæring.

Ligeledes samme Dato den 21 Decenber 1765 har Gesheimeraad Thott tilskreven baade det Tydske Cancellie og Biskop Bloch.

CCXXII.

Erklæring ober en vidtseftig Memorial af 23 Martii 1764 fra de saa kaldte Deliberations-Committerede ved Frand-Assurance Societet her i Kiøbenhavn, hvorved de urbede Confirmation paa ren i deres General-Forsamling bifaldef. Plan til en nye Convention eller Fundation for dette Societet af 26 Febr. 1762, hvilken de strax under 2 Martij 1762 og 31 Martii 1762 havde communiceret Magistraten, og begiært deres Approbation derpaa, eller Efterretning om, hvad de derudi formeerte at burde forandres, førend derpaa blev søgt Confirmation; derpaa de under 28 Martii 1763 fik til Svar, at de ikke kunde bifalde adskillige Poster derudi, og ikke holdte for, at en nye Convention behøvedes, men, at det ved nu værende Fundation burde have sit Forblivende. I den Hensende søge de udi denne Memorial at vise, at en nye Convention er nyttig og nødvendig, og at de Poster, som Magistraten ikke har villet bifalde, ere rigtige og billige; endelig tilkiødengeve de og, at Magistraten ved en ei alt for rigtig Forestilling, har tilveiebragt sig Reskriptet af 17 Novbr. 1756, som fastsætter: At intet af Vigtighed ved Assurance Cassen maae enten beslattes eller afgiores uden Magistratens foregaaende Overlæg og Samtykke; hvilket de formene at stride imod et frit Societets Natur, at de saaledes skulle være under Magistratens Værgemaal, og Magistraten være istand til at kundgaae det, som af samtlige Interessentere i en General-Forsamling var vedtaget, hvorfor de og bede, at de, ligesom de andre Compagnier, maae frietages fra saadan Overopfsigt, ligesom den nye Fundation og recnt ubeluffer Magistraten fra dette Compagnies Bestyrelse. Tillige med Magistratens Erklæring af 8 August 1764, som henholde sig til deres Forestilling af 25 August 1756 (dog uden at sende Copie deraf) og derpaa fulgte Resolution af 17 Sept. 1756, og ønske at blive frietagne for det Ansvar, Magistraten staaer udi for denne Brandcasse, og ikke, som Magistrat, at have noget dermed at bestille; derhos de dog erindre, at den 23 Art. i den foreslagne Fundation, giver Cassens Directeurer tillige med de 12 Committerede Ret til at gixre hvad Indretninger de finde for godt, hvilket uden Tvivl sigter til Uddeeling, og strider aabenbar imod Resolutionen af 1756. Hvorvidt Cassen kan anses at tilhøre Interessent-

terne, eller hvad Ret, de, der ere prioriterede i Stadens Gaarde og Huuse, dertil have, lade de faae ved sit Værd, men formeene dog, at der er stor Forskiel paa Brand-Assurance-Cassen og de octroierede Compagnier, og indstille, om de maae være frie for, at have videre med denne Casse at bestille.

I hvad der end, i denne Materie resolveres til eller fra, saa troer jeg ikke, at det er af den yderste Vigtighed, da det kommer mig for, som at en Slags Bitterhed eller Misformielse paa den ene Side, og maaffee en alt for stor Myndighed og Gæsfæstighed paa den anden Side, har havt den største Deel i det meget, som i denne Materie er passeret og skrevet.

Den store Nødvendighed, der skulde være udi, at dette Societet blev forsynet med en nye Foundation, kan jeg just ikke indsee; dog findes der udi den her foreslaagne nogle Poster, som synes at være gode og nyttige, men samme kunde vel desuden været approberede og fastsatte, uden at en nye Convention eller Foundation, just i den Henseende behøvedes.

Endog iblant de Poster, som Magistraten ikke har villet samtykke udi, finder jeg nogle, som efter mine Tanker ere gode og nyttige, andre som ere ligegyldige. Saaledes veed jeg ikke, hvad Magistraten har kunnet have imod, at Controleur-Embedet blev afskaffet, da det var til Besparelse for Cassen, og Directionen best var istand til at skienne, hvorvidt et saadant Embede var nødvendigt eller ei, de og havde saa meget mere Marsag til at troe, at det kunde undværes, som den der var det, ikke i lang Tid havde gjort noget derved.

Ligeledes finder jeg, at Magistraten har Uret i det, at de ikke, efter den 8de Postes Formældning, have villet tillade dette Societet, at have deres egne Burderings-Mestere og Haandverksfolk, da det er alt for bekendt, hvor lidet tilforladelige de almindelige og saa kaldte Magistrats-Burderinger ere, saa at Magistraten just ikke har megen Uret af, at stride saa meget for dem, og at ville tilvende dem et Slags Monopolium paa at vurdere. Endelig synes mig og, at den 21 Post, som angaaer Douceur for dem, der udmærke sig ved at slukke en opkommen Ildbrand, kunde have sin Nytte, skiont maaffee med nogen Forandring.

Der-

Derimod kan jeg begribe, at Magistraten med god Føie har kunnet nægte at samtykke i den 19. Post, som foreslaaer en Elags nye Jurisdiction, der allene skal bestaae af 7 Interessentere, som Dommere, med Udelukkelse af de tvende Magistrats-Personer, som efter Placaten af 8 Junii 1733 burde tillige med Directeurerne og tvende Interessentere dømme i sige Sager; ligesledes indseer jeg, at Magistraten ikke har kunnet eller burdet samtykke udi den 23de og sidste Post, som, naar den sammenholdes med den første og anden Post, saavel som den fra Interessenternes indkomne Ansøgning, viser, hvad Hoved-Hensigten er, med dette Forslag til en nye Convention eller Foundation, nemlig, et saae Magistraten reent udelukket fra al Opsigt og Indsigt med dette Societets og dens Casses Bestyrelse, og fra al Deeltagelse derudi, da derimod Directeurerne og de 120 Committerede, som foreskille samtlige Interessentere, skulde have frie og ubundne Hænder, saavel i Henseende til Cassens Bestyrelse, som i Henseende til Conventionens Forandring og Forbedring, med videre. Og herudi kan jeg aldeles ikke være enig med Ansøgningen og de saa kaldte Deliberations-Committerede.

De beraabe sig paa, at Brand-Assurance-Societetet er et frivilligt Societet, der selv udnævner Directurer og Revisores, og hvis Interessentere i General-Forsamlingen beslutte og fastsætte, hvad de eragte at være til Societetets Lyve og Beste.

Det er vist, at det er et frivilligt Societet, men det er derhos et Societet, som med Kongelig Tilladelse, og under Kongelig Beskyttelse er oprettet til den Ende, at det skulde være bestandigt, og saa at sige, til Beste for Byen, og til Sikkerhed ei allene for dem, der eie Huuse og Gaarde i Byen, men og for dem, der have Prioritet og Panterrettighed i saadanne Huuse og Gaarde. Interessenterne i dette Societet ere vel Eierne af Huuse og Gaarde i Kiøbenhavn, dog ikke for deres Person, men for saavidt de eie Huuse og Gaarde i Byen. Altsaa ere Huusene og Gaardene de virkelige og bestandige Interessentere, og det er paa deres Vegne, Eierne møde og have Stemme i General-Forsamlingen.

Dette synes at vise, at Byens Magistrat, som et beständig Collegium eller Persona Moralis, ikke kan eller bør saa aldeles udelukkes fra al Direction og Inspection med dette Societet og den dertil hørende anseelige Cassé, og samme ligefrem overlades til nogle saa Directeurer og Interessentere, som jævnligh afværte.

Det samme viser og, at dette Societet ikke saa ligefrem, som de Committerede synes at formeene, kan sættes i Liang med de andre her værende Compagnier og Societeter, som ere oprettede til at naae en vis Hensigt og for en vis Tid, efter hvilken Tids Forløb (om ikke for) det allene beroer paa Interessenternes, at skilles ad og ophæve Societetet. Men, om samtlige nu værende Interessentere i Brand-Assurance-Compagniet og bleve eenige om at ophæve Societetet, og dele Cassen imellem sig pro rata; saa lod det sig dog ikke giøre, siden det stridede imod Indretningens og Societetets Hensigt, som udfordrer, at det bestandig skal vedvare, ligesom de virkelige Interessentere, nemlig Huusene og Gaardene og bestandig viddblive. Ligesaa lidet lod det sig giøre, om samtlige Interessentere og bleve eenige, at de efterdags ville pro rata mellem sig dele de indkommende Renter og Premier; siden dette og strider imod Indretningens Hensigt, der vil, at det, der saaledes aarlig indkommer, skal anvendes til at samle en Fond, hvorved Societetet, i paakommende Tilfælde af uhykkelig Ildsvaade, kan være istand til at udbetale de afsejterede Summer til de Eladellidende.

De Committerede formeene, at al denne Direction og Inspection med videre, gjerne kunde overlades til de 5 Directeurer ved Cassen og de 120 Committerede som forstille samtlige Interessentere, og at det var en Slags Skam for dem, om de, ligesom skulde staae under Magistratens Børgemaal, og Magistraten være berettiget til at kuldaste, hvad saa mange brave Mænd vare blevne eenige om.

Det er vist nok, at man kan have megen Fortroelighed til det, som 120 fornuftige Mænd slutte, efter foregaaende Overlæg med 5 Directeurer, som formodedes at vide Omstændighederne, og at have Indsigt i det, der vedkommer Societetet. Men, naar man veed, hvorledes det jævnligh gaaer

gaaer til med flige Directioner. og Deputationer af Interessentere, saa kan man gjerne forestille sig det som mueligt, at de 120 Committerede forlade sig paa de 12 Deliberations-Committerede, og disse igien, eller de fleeste af dem, paa Directionen, der maaskee igien for største Deel forlader sig paa Berietene, og saaledes kommer det tilsidst ud, at et par Beriete med en 2, 3 à 4 Directeurer og Interessentere styre det heele Societet, og en saa anseelig Cassé, der beløber sig nu for Tiden over 800000 Rdr.

Det er saaledes ikke uden tilstrækkelig Grund, at det er fastsat, saavel ved Placaten af 8 Junii 1733, at Magistraten skulde indestaae for Cassens Capitaler, og til den Ende bestille nogle af deres Middél, som med Directeurerne kunne have vedborlig Indseende, med videre, som ved Reskriptet af 17 Sept. 1756, at intet af Vigtighed maae ved Brands-Affurance-Cassen enten beslattes eller afsaiores, uden Magistratens foregaaende Overlæg og Samtykke. Omendskint nu det, Placaten i den Henseende melder, kunde, som de Committerede og beraabe sig paa, synes at være forandret ved det, Reskriptet end videre fastsætter, at Regnskaberne: Qvittering skal skee af Interessentene i General-Forsamlingen, og være Magistraten uvedkommende, saa staaer dog Reskriptet endnu i sin fulde Krafft, og er hverken igienkaldet eller forandret.

Dette vide de Committerede, og dog fremkomme de uden Magistratens Samtykke (thi uden Overlæg med dem kan man just ikke sige at det er skeet, da de i Forveien have communiceret dem det) med et Forslag til en Convention eller Foundation, som sigter til reent og aldeles at udelukke Magistraten fra at have med denne Cassé at bestille.

De beraabe sig derved paa, at Magistraten selv har frafaldet denne Rettighed, og i deres Forestilling af 25 August 1756 erklæret, at de ikke havde nogen særdeles Myndighed eller Over-Direction over denne Cassé, men at alle Ting beroede paa Interessentskabet, samt derhos bedet, at de maatte blive frie for det dem ved Placaten paalagte Ansvar, siden samme ikke meere behøvedes.

Dette har omtrent sin Rigtighed. Det er og vist, at Magistraten i deres Erklæring af 8 August 1764 over denne Ansøgning har reent og begiert

begieret at blive fritaget for at have noget videre med Brändcaffen at bestille, og for det Ansvar, Foundationen og Reskriptet paalagde dem. Men foruden, at denne Begiering er tidligere end Ansøgningen, saa følger deraf ikke, at Begieringen er, eller bliver bevilget, og Reskriptet forandret.

Af det, som tilføen er anført, skjønes lettelig, at efter dette Societets og denne Casses Natur, Beskaffenhed og Hensigt, bør Byens Magistrat ikke være aldeles deruden for, og intet have dermed at bestille.

Naar Magistraten meere saae paa deres Embedspligt og Byens Beste, end deres Magelighed og Koelighed, saa burde de ikke begiere at blive frie for at have med denne Cassé at bestille.

Men, skjønt de i Henseende til de derved mødende Fortrædeligheder og Modsigelser, begiere det, saa er det derfor ikke sagt, at det bliver bevilget, og saalange det ikke er bevilget maae de Committerede eller Interessenterne ikke antage det, og, i Følge deraf, sætte Reskriptets Bydende tilside.

Efter lige Omstændigheder skjøner jeg ikke, at Interessenterne eller de Committerede skeede for nær, om de bleve henviiste, i Følge Reskriptet af 1756, med Magistraten at overlægge, hvorvidt en nye Conventioen og Sundation kunde anses at være nyttig eller nødvendig.

Men, da det og maae tilstaaes, at Magistraten har behandlet dette Societet med temmelig Ligeegyldighed, ved det, de ei allene have negtet deres Samtykke til visse Poster, som synes gode, og til andre, som ere ligeegyldige, men de og derved ikke have undt Societetet og dets Directeurer og Committerede den Ære, at anføre Marsagen til, at de ikke ville eller kunne bifalde een eller anden Post, hvortil de dog saa meget mere syntes forbundne, som de i særdeleshed havde været indbudne til General-Forsamlingen, hvor det var bleven vedtaget; og dertil kommer, at da denne de Committeredes Memorial har været sendt til Magistratens Erklæring, saa have de, isteden for at erklære derpaa, ladet sig noie med at begiere, at de maatte blive frie for at have med denne Cassé at bestille, og dog derhos paaberaabt saavel Reskriptet af 17 Sept. 1756, som endnu staar ved Magt, og viser, at de bør have dermed at bestille, som deres Foresøgning af

af 25 Aug. 1756, hvoraf de dog ikke have indsendt Copie, saa kunde maaffee Ansøgningen tillige med Bilagerne Magistraten igien tilsendes, og dem derhos tilskrives: "At det maae have sit Forblivende ved Reskriptet af 17 Sept. 1756, og altsaa kan Magistraten ikke fritages for at have med denne Cassé at bestille, skjønt det derhos er rimeligt, at Magistraten ikke uden tilstrækkelig Grund og hei Nødvendighed kuldaster det, som af familige Interessentere i en General-Forsamling er bleven besluttet eller vedtaget; derfor haver Magistraten herover at indsende deres Erklæring, og i Særdeleshed at indberette: 1) Om de eragte en nye Convention eller Foundation for dette Societet eller denne Cassé at være nyttig eller nødvendig. 2) I fald de formeene det, hvilke Poster, i dette af de Committerede indsendte Forslag, de da eragte at burde forandres eller udelades. 3) I fald de ikke finde en nye Convention nyttig eller nødvendig, om de da formeene, at nogle eller visse af de her foreslagne Poster, som maatte eragtes nyttige eller tjenlige, kunde, ved en Placat fastsættes og bekendtgjøres." Kiøbenhavn den 3 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 28 April 1766:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat den 10 Maji 1766 fra Gesheimeraad Thott tilskreven.

CCXXIII.

Erklæring over 1) en Memorial af 1 Febr. 1765 fra Auctions-Directeuren i Grundhiem Svend Busch, derudi han foresliller, at udi hans og hans Formands Tid ere Auctioner over Bergparter Synden- og Nordenfields, som ere holdte i Grundhiem, alletider forrettede af Auctions-Directeuren sammesteds; men da der nu i Hr. Raadmand Hornemands Sterboe foresalder Auction over Bergparter eller Actier i alle de Nordenfieldske og tvønde Syndenfieldske Bergverker, paa staae Justiz-Betientene ved nogle af disse Verker, at det tilfalder dem at forrette Auctionen, i Følge Reskriptet af 10 August 1753, som dog ikke taler om Bergverker; ligesom Busch og formener, at den disse Betiente anfortroede Jurisdiction allene strækker sig til Arbejderne og Betientene ved Verkerne og andre, som høre paa Bergsederne; derhos han og, med Nota-

rial-Udskrift af Auctions-Protocollerne i Trundhjem siden 1687 beviser, at sige Auctioner i Trundhjem bestandig ere forrettede af Auctions-Directeuren. Tillige med Stiftamtmand Rangaus Erklæring af 23 Martii 1765, som bifalder Ansøgningen, og siger, at samme kommer overeens med det, der stedse har været Praxis. Og 2) en fra Kammeret ved Skrivelse tilsendt Memorial af 8 Febr. 1765 fra Hytteskriver Schielderup ved Lockens Kobberverk, som besvarer sig over, at Auctions-Directeuren i Trundhjem har ved Auction bortsolgt $\frac{3}{8}$ Parter i dette Verk, som var Raadmand Hornemands Esterboe tilhørende, da det dog efter hans Formeening tilkom ham, ligesom han og derimod har protesteret. Tillige med Stiftamtmandens Erklæring af 6 April 1765, derudi han henholder sig til sin forrige Erklæring over Auctions-Directeurens Memorial.

* * *

Det, som har givet Anledning til denne Dispute, er: at Reskriptet af 10 August 1753 angaaende Auctioner, fastsætter, som et almindeligt Princip, at Auctioner over Immobilia eller fast Eiendom skal forrettes af den, der er Auctions-Directeur over det Sted, hvor Eiendommen er beliggende, uden nogen Hensende til det Sted, hvor enten Auctionen holdes eller Eieren er boende; og at derimod Auction over Mobilia eller Løse ere skal forrettes af Auctions-Directeuren paa det Sted, hvor Auctionen holdes og Effecterne paa samme Tid ere.

Da Justitz-Betientene ved Bergverkerne have anseet Bergparter, som en fast Eiendom, saa have de, af dette Reskript taget Anledning til at slutte, at det tilkom dem at forrette sige Auctioner, uden Hensende til Stedet, hvor Auctionen holdes, eller Eieren var boende. Derudi kunde maasse og være noget for dem at sige, om en Bergpart eller Actie ikke vilde sige andet, end en vis Andeel s. Ex. $\frac{1}{8}$ Deel, $\frac{1}{4}$ Deel eller $\frac{1}{100}$ Deel i den Grund Bergverket ligger paa, eller samme tilhører.

Men egentlig vil en Bergpart eller Actie sige en vis Andeel i en Fabrique med alle dens tilhørende Hytter, Bygninger, Machiner, Instrumenter, Erzk, Malms, Kobber, Jern, udestaaende Giæld &c. Grunden udgjør her det mindste, og ligesom det var uueligt at have og eie et Bergverk, uden at eie Grunden det laae paa, saa kan og Grunden

der

der kun ansees, som et Accessorium, hvorom det hedder: *sequitur sumum principale*.

Actie-Brevet er det Symbolum, hvorved en saadan Bergpart eller Andeel i en saadan Fabrique, Manufactur, Handel eller andet, overleveres og afhændes. Den, som har Actie-Brevet med lovlig Udkomst ihænde, han ansees uden videre, som retmæssig Eier deraf.

Der behøves i den Henseende, hverken Tinglysning eller andet saadant, men at det bør anmeldes ved Fabriken eller Comptoirret, har sin gode Grund derudi, at Casserer og øvrige Betiente bør vide, hvem de i paa kommende Tilfælde, skulde henvende sig til, og hvem Uddestningen eller Udbyttet med videre tilfalder.

Den Jurisdiction, som en Inspecteur, Hyttefriver eller anden Betient ved et saadant Bergværk er forundt, strækker sig allene til Betientene og Arbejderne ved Fabriken og Bergværket, og vedkommer egentlig ikke Grunden; thi, naar Fabriken ophører, og Grunden allene bliver tilbage, ophører og denne Jurisdiction.

Det er saaledes klart, at en saadan Hyttefriver eller Berg-Betient, i Følge den ham anfortroede Jurisdiction over Verkets Betiente og Arbejdere, ikke har den allermindste Udgang eller Feie til at forrette den Auction, der, paa et andet Sted, holdes over en Bergpart eller Actie. Thi dersom det, der blev bortsolgt ved en saadan Auction, allene var et vist Stykke af Grunden, tilkom det ikke denne Betient, men Sorensfriveren at forrette Auctionen, som den der er Auctions-Directeur paa Stedet, hvor Eiendommen er beliggende. Men, da det, der sælges, egentlig er Rettighed til en vis Andeel i en Fabrique med alt dertil hørende Verktøi og raae saavelsom forarbejdede Producter, tilligemed al udestaaende Gield og alle derpaa høftende Byrder, med videre, hvis Symbolum er et Actie-Brev, som strax transporteres og overleveres; saa tilfalder det Auctions-Directeuren paa Stedet, hvor Auctionen holdes, at forrette samme.

• Det, som saaledes har sin Grund i Lov og Ret og de hos os giorte Foranstaltninger, kommer og overeens med det, der hidindtil bestandig har været Praxis, og er i sig det billigste og rimeligste.

Af den med Auctions-Directeur Busches Brev til Stiftamtmanden følgende Notarial-Extract af Auctions-Protokollerne, seer man, at Auctioner over Bergparter hidindtil i Trundhiem bestandig ere forrettede ved Auctions-Directeuren, endog siden Reskriptet af 1753 udkom, og at Bergværkernes Betiente aldrig derimod have indvendt noget, eller derom meldt sig, seerend denne Gang, ved Anledning af de mange slige Auctioner, der ere forefaldte i afgangne Raadmand Hornemands Eterboe.

Man kan og let forestille sig, til hvad Uleilighed det vilde være for alle Bedkommende, især Arvinger eller Skifte-Forvaltere i en saadan Eterboe, som Raadmand Hornemands, der berettes at eie Bergparter i alle Nordenfieliske og tvende Syndenfieliske Kobberværker, isald de, for at faae slige Bergparter satte til Auction, skulde være forbundne til at melde sig ved et hvert Bergværk og den der værende Justih-Betient, og samme da enten reise til Trundhiem, eller committere en anden i hans Sted til at forrette Auctionen, udstede Placater med videre, hvilket alt uden saadan Correspondence og Bidtøstighed kunde i saare kort Tid, og paa nogle Tismer, forrettes ved Auctions-Directeuren i Trundhiem.

Derfom En i Kiøbenhavn eller et andet Sted i Danmark efterlod sig en Deel saadanne Bergparter i Norge, vilde Uleiligheden blive endnu større for Bedkommende, om de, for at faae dem bortsolgte, skulde henvende dem til hvert Bergværks Justih-Betient, og Auctionen ikke være looslig, uden den af ham var foranstaltet.

Som der da i dette Tilfælde ikke er det allermindeste for Hytteskriver Schielderup eller de andre Berg-Betiente at sige, men de tværtimod have Lov, Ret, Praxis, Billighed og den almindelige Bequemmelighed imod sig, saa skulde jeg allertunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden i Trundhiem kunde tilskrive: At det med Auctioner over Bergparter efterdags skal forholdes paa samme Maade som hidindtil, nemlig,

at

at de forrettes af Auctions-Directeuren paa det Sted, hvor Auctionen holdes. Kiebenhavn den 5 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 December 1765:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring.

Herefter blev Stiftbefalingsmand Rangau den 28 Decbr. 1765 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXXIV.

Erklæring over et Pro-Memoria af 24 Novbr. 1764 fra det Tydske Cancellie hvorved communiceres en Memorial af 11 August 1764 fra Hr. Peter Thun Præst i Hiortlund i Thorninge Lehn, derudi han besvarer sig over: a) at Ridesfogden i Frøs- og Calslund Herreder fordrer de Forordninger tilbage fra Præsterne, som de have bekiendtgjort paa Prædikestolene. b) At han paaftaaer af Præsterne at oplæse paa Prædikestolene ei allene alle Kongl. Forordninger, men og allehaande forefaldende Licitations- Auctions- og andre Opbuds- Placater, hvilke han ved Sognesfogden lader dem levere, endog midt under Kirketeneften. Tillige med Ridesfogdens Cancellieraad Danws Erklæring af 16 Octbr. 1764, som heglter Præsten igien: nem, melder, at han og Hr. Dyffel i Hygom ere de eneste, som bære sig derfor, da de øvrige 4re Præster i Herredet ere villige dertil, og at han ikke faaer saa mange Exemplarer af Forordningerne, som der ere Præster, og altsaa maae fordre dem tilbage ic. Og Amtmandens Erklæring af 21 Octbr., som henholder sig til Ridesfogdens; og Overrettens i Gøtørf af 26 Octbr. 1764, som gaae ud paa, at disse, ligesaa vel som alle øvrige Præster i Slesvig, bør fra Prædikestolen bekiendtgjøre, hvad dem til den Ende af Øvrigheden tilsendes. Og endelig Biskopen i Ribe, hans Erklæring af 4 Febr. 1765, som af Geistlighedens Privilegiér og adskillige Reskripter vidtlostigen bviser, at Præsterne i Thorninge Lehn ikke ere forbundne at oplæse andre Forordninger af Prædikestolen, end de, dem tilsendes af Biskopen i Ribe, deraf han og formener, at Provsten i det mindste burde beholde et Exemplar. Derhos han og erindrer om Ekisterne efter de Geistlige i Thorninge Lehn, hvor der i alt ere 24 Præster, og bider, at de maae nyde Geistlighedens Privilegiér godt ad, dog at de nu værende Herreds-Beckiente intet afgaaer.

* * *

Efter mine Tanker kunde Biskopens Erklæring communiceres det Tydske Cancellie, og dem derhos tilskrives: "At man efter de derudi anførte Grunde og Omstændigheder, og især, i Følge Beskrifterne af 18 November 1704 og 20 Martii 1750, ikke saae, at Præsterne i Thoringe Lehn vare forbundne til at publicere andre Forordninger, Beskrifter og Befalninger, af Prædikestolen, end de, som dem, til den Ende, bleve tilsendte fra Biskopen i Ribe; ligesom det og syntes rimeligt, at i det mindste Herreds- Pvoisien beholdte et Exemplar af de Forordninger med videre, der saaledes bleve bekiendtgjorte."

Hvad det angaaer, som Biskopen melder om Skifterne efter de Geistlige i Thoringe Lehn, da saacet det vel have sit Forblivende ved det, som derudi er resolveret paa den derom fra hele Clercciet i Thoringe Lehn indkomne Ansøgning. Kiebenhavn den 6 August 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 18 September 1765:

Espederes efter General: Profureurens Erklæring.

Herefter afsjil Geheimeraad Thotts Skrivelse til det Tydske Cancellie af 30 November 1765.

CCXXV.

Erklæring over en Skrivelse fra Kammer-Collegium af 15 Junii 1765, hvorved de til det Danske Cancellie, som derhen hørende og Kammer-Collegium medkommende, remittere en Skrivelse og Forslag af 1 Junii 1765 fra Hr. Geheime-Conferensraad og Ober-Jægermester Gram, angaaende at skærpe Straffen for dem, der bortstjæle noget af det i de Kongl. Skove sædende Tømmer, og der opsættende Favnbrande; og for dem, der stjæle noget deraf, naar det ved Bønderne transporteres og føres til de Kongl. Weedhauger, saavel som for Bønderne, der ved Kierfelen lode saadant Brænde eller Tømmer forkomme, og endelig for dem, som de i Skoven nedsatte Deelings- og Skiftstene maatte bort- eller optage, og at saadant ved tygte Placater, maatte vorde bekiendtgjort, (ligesom angaaende Indhegninger under 21 Maji var skeet) og Amtmændene saavel som ham tilfjelles, for at uddeele til Vedkommende. Og en dito Skrivelse af 22 Junii, hvorved de ligeledes sende en siden fra Ober-Jægermesteren til dem indloben Skrivelse af 15 Junii, angaaende, at der ligeledes maatte

maatte sættes Straf for dem, som bortstjæle de til de nye Indbegjænger ndi Skoven udforte Legter, eller der tilhugne Stolper og Stiver. Angaaende disse Poster havde Ober-Jægermesteren tilforn corresponderet med Amtmændene over Kiøbenhavn og Friderichsborg Amt, som havde indhentet Amtsbetjentenes Erklæringer, og tillige med deres egen Betænkning tilsendt ham samme, dem han og lader følge med Forestillingerne, og bifalder Amtmandens over Kiøbenhavns Amt Kammerherre Juel Viids Forslag af 10 Maji 1765, som gaaer ud paa, at han anseer det for almindeligt Tyverie, naar nogen tager enten Favneved eller Hultammer, da Skovtyverie allene er det, hvorved Skoven beskadiges, og mener derfor, at det bør straffes efter Lovens 6 Bog 17 Cap. 32—37 Art., ligesom den 25de og 26de Art. i samme Capitel og anseer det som almindeligt Tyverie, naar nogen staaer anden Mand's Egterter, eller borttager hans Lemmer i Skoven eller paa Marken, derhos han og formener, at det bør paatales og dømmes ikke ved Skov-Sessionen, men ved det sædvanlige forum. Han mener, at denne Straf vil have den tilfugtede Virkning, men at der maae Mænd udnævnes til at tagere det Stialne, og at der maae sættes Tøxt paa Lemmeret og Brændet, som vel kunde være højere end sædvanlig, f. Ex. en Favn kløvet Brænde til 10 Rdr. og en Favn Fagetter 4 Rdr. og et Stykke Brænde lidet eller stort til 1 Mark, en Favn Hultammer af Bøg 1 Alen lang 15 Rdr., og hver Stykke Eg 1 Alen lang, 3 Mark. Dernæst han indstillter, om ikke Halvdelen af Tvegielden kunde tillægges Angiveren. Saa formener han og, at den Vonde, der forkommer noget af det Brænde, han kiorer til Kongens Vedhammer, burde skaffe det igien, eller i Mangel deraf betale 1 Mark for hver Stykke til Korst-Cassen, og desuden til Straf, Mandspersonen at ride Træhesten, og Qvindfolk at bære Heddelen i en Time, og Fogden, isald han saae igiennem Fingre dermed, at miste sin Fogedienst; at de, der optage eller forflytte Stielsteene i Skove, skulle straffes med at ride Træhesten i 2 Timer, og om det var Qvindfolk, bære Heddelen i samme Tid.

De øvrige ere meest for en arbitrair Straf af Mulct. Amtmanden over Friderichsborg og Cronborg Amters Geheimte Conferensraad Gram beder, det maae betragtes, at Vonden ikke kan undvære Brænde og Savntammer, og der paa Amtterne ikke kan saae det at købe. Regiments-Skrivaren i Cronborg Plumb foresliler, at Vonden i dette Aar har mistet og fremdeles vil miste $\frac{3}{4}$ Deel af hans aarlige D. putat, og har saact saa lidet især af Savntammer, saa han umuelig kan komme ud derned. Da han nu intet kan saae at købe, saa synes dets Tyverie nødvendig, hvorfor han ikke kan bifalde de haarde Betænkninger, men mener, at for Favnebrænde burde betales dobbelt, og

for tilhugget eller saugfaaret Hugningstemmer fire dobbelt det^s Værdie, dog uden at ansees som Tyve, eller i Mangel af Betalning at straffes med Fæstnings- Arbejde, men vel med anden Straf paa Kroppen, som at ride Træchesten, bære Spansk Kappe, sidde paa Vand og Brød &c. da $\frac{1}{3}$ Deel af Mulden kunde tillegges Angiveren. Naar Brænde ved Kierfelen forkommer, burde Gierningsmanden betale det bortkomne Brændes Værdie 4re dobbelt, hvortil samtlig Selskabet og medfølgende Fogder, i Mangel af Gierningsmandens Udbyggelse, skulde være ansvarlig, dog saa, at en Foged skulde betale dobbelt imod Een af Selskabet. De, der optoge og forpffede eller forpfftede nogen af de i Skoven satte Skielsteene eller Skovmerker, skulde, naar Uvidenhed ikke med Sed kunne bekræftes, betale 4 à 5 Rdr.

* * *

Da der paa de, næst om Kjøbenhavn liggende og Deres Majestæt tilhørende Kjøbenhavn, Friderichsborg og Cronborg Amtet, er skiet den Anstalt, at et vist Stykke af Deres Majestæt der beliggende Skove, aarlig borthugges og ryddes, til den Ende, at paa det ryddede Stykke igjen kan saaes eller plantes unge Træer til Op- og Fremvert, og Skoven saaledes bestandig vedligeholdes; og de saaledes afhuggede og oversaugede Træer, efter deres Beskaffenhed, inddeles enten til Fagotter, Brændeveed eller Hugning- og Gavntømmer, og derpaa opsættes og opstables i Skoven, indtil det kan blive bortsolgt, eller Brændeveeden indbragt til Deres Majestæts Bæddhammer; ligesom der og til de nye Indhægninger om det ryddede Stykke, tildeels udbringes Lægter fra Kjøbstedden, tildeels af de fældede Træer hugges Stolper og Stiver, hvilke ligeledes maae blive liggende i Skoven, indtil de kunne anvendes til den Brug, hvortil de ere bestemte; saa har Hr. Geheime-Conferensraad og Over-Jægermester Gram holdt det fornødent, til denne Indretnings Befordring, at Straffen blev skærpet for dem, som befandtes at bortstiale noget af disse saaledes fældede og opstabledede Træer og Træevare.

Hr. Over-Jægermesteren har, ved denne af ham foreslaagne Straffens Skierpelse, allene havt sine Tanker henvendte paa Skov-Forordningen af 26 Jan. 1733 og den udi sammes første Artikel satte Straf for Skov-Tyveri; og da denne Forordning ikke sætter nogen Straf, i

Særdes

Særdeleshed for dem, som bortstjæle noget af det i Skoven opstablede Brænde eller Tømmer, saa har Over-Jægermesteren i hans Skrivelser, saavel til Amtmændene som til Kammer-Collegium meldet, at hverken Loven eller Forordningerne tale tydelig om saadanne Tyverier i Skoven. Men derudi har han ikke været vel og tilstrækkelig undertrettet.

For at opfylde hans Duffe, og efterkomme hans Begiering, som i sig har en ganske god Hensigt til Deres Majestæts Tjenestes Befordring, behøver man ikke at fastsætte noget Nyt, men enten ligefrem at lade det blive ved det Gamle, eller i det højeste i den at indføre det, som tilforn har været fastsat, men maaskee siden forandret.

At stjæle Tømmer eller Brændeveed i Skoven, er ganske vist at stjæle, hvoraf flyder, at naar Loven har sat Straf for Tyverie i Almindelighed, har den og sat Straf for dette Tyverie, om det end ikke var nævnet i Loven.

Men det synes, som Lovgiveren forud maae have indseet, at der mueligt kunde være de, der vilde antage, at det ikke var Tyverie, at stjæle i Skoven. I den Henseende har han, i Særdeleshed anført adskillige herhen hørende Tilfælde, i den 6te Bogs 17de Capitel, som handler om Tyverie. Saaledes fastsætter den 25 Art. i det allegerede Capitel, at den, der staaer anden Mands Ege træer, som staae i Skoven, han skal forfølges som Tyv, for saavidt, som han haver gjort skade NB. ikke allene, for saavidt han haver faaet eller vundet. Den følgende 26de Artikel fastsætter det samme i det Tilfælde, at nogens Tømmer borttages enten i Skoven eller paa Marken, nemlig: at den der, gjør det, skal forfølges derfor, som Tyv.

Dette er just *ipsissimus casus*, som her omtales, og man kan saaledes ikke sige, at Loven ikke tydelig har sat Straf for dem, som borttage Tømmer, være sig Ege- eller Bøgetømmer, Lægter, Støtter eller Stiver, i Skoven. Endelig fastsætter den følgende 27de Artikel, at den, som hugger i anden Mands Skov, og antræffes dermed, han er Tyv, hvilket saaledes synes at gjælde om al ulovlig Skovhugst i Almindelighed.

Spørges der nu; hvad Straf Loven haver sat for flige Tyverier, da viser den 39 Artikel, i det allegerede Capitel, i Almindelighed, at den, som Tyvs Dom overgaaer, han skal betale Tjeld og Tvejeld, og have forbrudt sin Hovedlod; men, i Henseende til den corporlige Straf, gjør den 32te og følgende Artikler Forskiel, efter Tyveriets Størrelse, saaledes, at om det er ringe Tyverie, hvorhen regnes det, som er under 10 Rdr. Bærdie, skal Tyven allene miste sin Hud, men om det er stort Tyverie, hvorhen regnes det, som er af 10 Rdr. Bærdie eller derover, skal han kaastreges og have Tyvs Merke paa sin Pande.

Den Straf, som saaledes i Loven er sat for Tyverie i Almindelighed, er og sat for Skovtyve, saavel de, der begaae ulovlig Skovhugst, som især de, der bortstjæle en andens Lemmer i Skoven.

Den første Skov-Forordning som udkom, efter at Loven var bekendtgjort, den 13 September 1687, synes herudi at have fuldt Loven og overalt at forudsætte den i Loven paalagte Straf, hvilken den dog, i visse Tilfælde haver skærpet, hvorhen fornemmelig hører det, den i den 29de Artikel fastsætter, at den, som tredie Gang bliver Lovforbunden for ulovlig og tyvagtig Skovhugst, skal dømmes til Galgen.

Men de senere Skov-Forordninger af 21 Jan. 1710 og 26 Jan. 1733 have derudi gjort Forandring, ved at fastsætte visse Bøder, i Forhold til det hugne Træs Størrelse og Bærdie, og den derved tilseiede Skade, som Straf for ulovlig Skovhugst.

Maaskee have Bekommende indseet og erfaret, at den i Loven og forrige Forordninger paalagte haarde Straf ikke blev ereqveret, og i den Henseende holdt for, at det, til at faae det hæmmet, var tienligere at sætte en mildere Straf, som alletider i paakommende Tilfælde kunde bringes til Execution. Det kan og hende sig, at de derudi ikke have tænkt feil, da jeg nogle Gange tilforn har viist, at Straffens Skierpelse just ikke alletider er et sikkert Middel til at faae en Misgjerning hæmmet eller forebygget. Dertil kom og, at denne Straf, som allene strakte sig til Bøder eller Pengemulct, kunde det paalægges dem, som vare forbundne til at have Indseende med Skoven, at svare i Gierningsmandens Sted,

naar

naar de ikke skaffede ham tilstæde, hvilket ikke kunde passe sig, saalænge Straffen enten var corporlig eller infamant.

Dette kom og heel vel overeens med de Grunde, hvorefter Straf i Almindelighed bør bestemmes, da den Straf alleritid er den rimeligste og billigste, som forekommer, at en Misgjerning ikke begaaes, og gier det enten umueligt, eller i det mindste heel vanffeligt, at den kan begaaes, og det alleritid er bedre, at den der havde Lyst og Tilbeielighed til at udøve en Misgjerning, hindres fra at begaae den, end at han, naar han har begaaet den, straffes haardt derfor.

Vil man nu undersøge, hvorvidt disse seener Skov-Forordninger have gjort Forandring i Loven, og den ved Loven for Skovtyveri satte Straf, da finder jeg, at samme allene strækker sig til ulovlig Skovhugst eller det Tilfælde, som indeholdes i Danske Lovs 6 Bogs 17 Cap. 27 Art., og ikke kan udvides til det Tilfælde, som indeholdes i den foregaaende de 26 Artikel, nemlig, naar nogens Lemmer borttages, enten i Skoven eller paa Marken.

Skov-Forordningerne have allene sat Straf for ulovlig Skovhugst, og ikke for dem, som bortstie en Andens opstablede Brændeveed eller Lemmer i Skoven. Altsaa maae dette sidste Delictum, naar det bliver paatalt og forfulgt, paadømmes og straffes efter Loven.

Dette er og i sig heel rimeligt og aldeles overeenstemmende med Principia Juris saavel forestalis som communis.

Ulovlig Skovhugst er et delictum forestale, hvorved man fornemmes sig har seet paa den Skade, Skoven tilføies, og at Skoven derved ødelegges. Men at bortstie en Andens opstablede Brændeveed og Lemmer, hvad enten det staaer i Skoven, paa Marken, eller i eller ved hans Gaard er et ordentligt Tyveri, hvorved Skovene just ikke ødelegges eller beskædiges, men den almindelige Sikkerhed fornærmes.

For det første have de, som Inspectionen og Directionen over Skovene og Forstværnen har været anfortroet, foreslaaet saadan Straf, sem de eraadte meest tienlig til Skovens Vedligeholdelse, hvilket og har fundet Lovgiverens Bisald; for det sidste har Lovgiveren sat saadan Straf,

som han eragtede beqvem og tilstrækkelig til at befæste den almindelige Sikkerhed og Roelighed.

I den Henseende er det og ganske rigtigt, som Amtmanden over Kjøbenhavn's Amt Hr. Kammerherre Baron Juel Vind i hans Betænkning melder, at de, der saaledes bortstjæle noget Brændeveed eller Tømmer icke bør derfor tiltales, ikke for Skov- og Jagt Sessionen, som allene dommer efter Skov-Forordningen, men for deres Bærning, hvor Dommeren i de Tilfælde, som ere uden for Skov-Forordningen, eller den intet melder om, dommer efter Loven.

Jeg er og temmelig vis paa, at om der og aldrig i den Henseende udfom nogen Forordning eller Placat, og En, som saaledes havde bortstjælet noget Tømmer eller Brændeveed, blev derfor tiltalt for hans Bærning, han da der vilde blive dømt, ikke efter Skov-Forordningen, som intet melder om dette Tilfælde, men efter Loven, som ikke allene sætter Straf for Tyverie i Almindelighed, men og saa godt som nævner dette Slags i særdeleshed.

Hr. Geheime-Conferensraad og Over-Jægermester Gram, der allene har seet paa Skov-Forordningen, som den Lov, der egentlig vedkommer hans Embede, og antaget, at alt hvad der nogenledes kan henføres til Skov-Tyverie, bør derefter paadømmes, forlanger ikke, at Straffen skal skærpes for ulovlig Skovhugst i Almindelighed, men ønsker, at det dermed maae have sit Forblivende ved den i Skov-Forordningen paalagte Straf, han begierer allene, at Straffen maae skærpes for dem, som bortstjæle noget af det i Deres Majestæts Skove fældede Træe, eller der opsatte Tømmer eller Brændeveed, eller der henlagte og tilhuggede Løgter, Stolper, Stiver icke.

Da han derudi bifalder Hr. Baron Juel Vind's Forslaag, som grundet paa Loven, saa sees deraf, at han er fornøiet med, at det dermed, og i Henseende til dette Slags Misgerninger, har sit Forblivende ved den Straf, Loven har sat for Tyverie i Almindelighed. Udsaa forlanger han ei andet, end at dette Tyverie maae straffes, som andet Tyverie, efter Loven.

At det, jeg tilforn har anført, sees saaledes, at Over-Jægermesteren har i Loven alt det han forlanger, og at dette Tyverie, i Følge Loven, som derudi ikke er forandret ved Skov-Forordningen, ikke kunde undgaae at blive straffet saaledes, som han ønsker og formener.

Omendstiont der nu i den Henseende just ikke behøvedes nogen nye Forordning, Reskript eller Placat, som ikke vil sige andet, end at det skal have sit Forblivende ved Loven, der ikke i denne Post er forandret, saa dog, da man af de indkomne Betænkninger erfarer, at adskillige blant de civile Betiente staae i samme Tanke, som Over-Jægermesteren, at dette Tyverie bør paatales og dømmes for Skov-Sessionen, og straffes efter Skov-Forordningen, som allene sætter Straf af maadelige Bøder derfor, saa har jeg intet imod, at det i Følge et derom expederende allernaadigst Reskript, ved en Placat til alles Efterretning bliver bekiendtgjort: At den, som borttager noget af det i Deres Majestæts Skove opstablede Brændeveed eller Tommer, eller af de til Indhegningerne tilhugne Stolper, Siver og Lægter, eller og af de til den Ende fældede Træer, han skal ikke tiltales for Skov- og Jagt-Sessionen, som det ikke tilkommer at kiende paa almindeligt Tyverie, ei heller dømmes efter Skov-Forordningen, som vel har sat Straf for ulovlig Skovhugst, men ikke for andet Tyverie, som begaaes i Skoven, men han skal tiltales og forfølges for hans rette Værneting, og dømmes til at lide den Straf, som Loven har fastsat for Tyverie i Almindelighed, og saadant Tyverie i Særdeleshed, saa at den, der befindes saaledes at have bortstaalet noget, skal hvad enten det er lidet eller meget, efter Lovens 6 Bogs 17 Cap. 39 Art., betale Tjæld og Tvegjæld, og have sin Hovedlod forbrudt, og desuden, isald det Stiaalne efter den derpaa satte Taxt ikke beløber til 10 Rdr., efter bemeldte Capitels 32 Art., miste sin Gud; men isald det Stiaalne efter denne Taxt beløber til 10 Rdr. eller derover, da, i Følge den 36 Art., at Kagsstryges og have Tyvsmærke paa sin Pande.

Da her meldes om en sat Tært, saa vil det nok være fornødent, at Over-Jægermesteren tillige tilskrives, ved visse kyndige Mand at lade sætte og bekiendtgjøre en almindelig Tært, saavel paa Tømmeret som Brændet, hvilken Tært dog ikke bør overgaae den Priis, som det kan anses at være udi, enten paa Stedet, hvor det ligger, eller udi den nærmeste Kiebstad, hvor det skulde henbringes; thi at denne Tært skulde sættes del belt saa fæt, eller langt høiere, end Tømmeret og Brændet i sig er værd, det kan jeg ikke være enig med, da det vilde være paa en Maade at skærpe Straffen, uden for Loven, hvilket her ikke er eller bør være Hensigten, da man ikke har anden Hensigt, end at anvende den Straf paa dette Tyverie, som Loven sætter for Tyverie i Almindelighed.

Endnu ønsker Over-Jægermesteren, at der og maae sættes Straf for dem, som enten borttage, eller lade noget forkomme af det Brænde, som Bønderne fiøre fra Skoven til Deres Majestæts Vedhammer.

Hvad angaaer dem, som af saadant Brænde borttage noget, da er det klart at de begaae Tyverie, og bør straffes som Tyve. Men, da det, naar en 30 à 40 eller flere Bønder fiøre sammen, i Følge og efter hinanden, ikke vel er mueligt, at nogle Stykker Brænde kan af Eens eller Fleres Bogne borttages, uden nogle af de Kiørende selv maae dérudi være Medvidere og dermed see igjennem Fingere, saa kunde det rimeligviis have sin Nytte, om der i saa Fald for dem samtlige blev sat en Slags Straf af Mulet, som kunde baade opmuntre og forbinde dem til at passe paa hinanden, og derved hindre og forekomme saadant Tyverie. Og derudi fins der jeg Regimentskriver Pluhms Forslag ganske antageligt, som gaaer ud paa, at hele Selskabet skulde erstatte det Bortkomnes Værdie firedobbelst.

I den Henseende skulde jeg formeene, at, udi berørte Placat endnu kunde tillægges, denne Post angaaende: At, naar Bønderne fiøre Brændet fra Skoven til Deres Majestæts Vedhammer, skulle si allene Fogderne, og de der følge med, for at passe paa, men og samtlige Bønder og de Kiørende selv give nøie agt paa, at intet deraf under Kiørselen bortkommer. Dersom nogen deraf borttager noget, da skal han derfor tiltales og straffes, som Tyv.

Men,

Men, skulde Gierningsmanden ikke opdages, og det borttagne Brænde ikke strax bringes tilbage, da skal hele Selskabet, saavel Fogderne og de, der følge med, for at passe paa og have Opsigt, som Bønderne, eller de der kører, betale det forkomne Brændes Værdie, efter den derpaa satte og bekiendtgjorte Taxt, firedobbelt, og det saaledes, at enhver af Fogderne og dem der følge med, for at have Opsigt, betale dobbelt imod enhver af Bønderne, der kører.

Hvad enten een eller flere Fogder, eller og een Fojed og nogle Skovbetiente, ved saadan Kiersef bør følges med og have Opsigt, det kan efter mine Tanker, overlades til Over-Jægermesteren og Bedkommende, at indrette saaledes, som de finde det bequemest og meest tienligt.

Da det og formænes, at kunde have sin Nytte, om Angiverne af saadanne Tyverier, blev lovet en Slags Belønning, saa kunde maaffke endnu tillægges: At, naar nogen angiver et saadant Tyverie af Tømmer eller Brændveed, hvad enten det er begaaet i Skoven eller under Kjørsefen, naar det føres fra Skoven, da skal han nyde Halvdeelen af Tvegielden, eller af det, som de Skyldige vorde dømt til at betale over det Bortstaaalnes enkelte Værdie.

Endelig onsker Over-Jægermesteren og, at der maae sættes Straf for dem, som optage eller forflytte nogen af de i Skovene satte Skielsteene eller Skovmærker.

Saaavidt jeg skønner, gaaer det hermed ligesom med det forrige, nemlig, at der for denne Misgierning virkelig er sat Straf i Loven, og den haard nok. Lovens 6 Bogs 18 Cap. 1 Art., der anseer dette delictum, som et fallum, fastsætter: at hvo som optager, flytter eller sætter Skielsteenen eller Stabel, uden lovlig Medfart, han gjør falsk, og Kongen bør hans Haand.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke tilfulde veed, hvad de her omtalte og i Skovene værende Delingssteene og Skovmærker egentlig ere; men derhos begriber jeg ei heller, hvorfor den Straf, som Loven har sat for dem, der optage

optage eller snytte Skielsteene i Usmindelighed, ikke skal kunne passe sig paa dem, der optage eller snytte Skielsteene i Skoven.

For øvrigt er det og klart, at denne i Loven i dette Capitel om Jalfst, fastsatte Straf for dem, der optage eller snytte Skielsteene, ikke kan passe sig paa andre, end dem, som derved have havt Forsæt at bedrage.

Jeg skulde saaledes formene, at denne Pest angaaende, endnu i kes meldte Placat kunde tillegges: At dersom nogen optager eller flytter de i Skovene satte Skielsteene eller Ekedmarker, da, saafremt det befindes, at han dermed har havt Forsæt at bedrage, skal han tiltales og straffes, som den, der giver jalfst efter Lovens 6 Boges 18 Cap. 1 Art.; men, dersom han ikke dermed har havt Forsæt at bedrage, da skal han mulcteres fra 1 til 5 Rdr., efter Omstændighederne og Forseelsens Bestaaffenhed.

Hvad Maaden angaaer, paa hvilken en saadan Placat best kunde udkomme og bekiendtgjøres, da, som jeg seer af Foreskillingen, at der om Indhegningerne er udkommen en Placat af 21 Maji h. a., saa tænker jeg, at med denne paa samme Maade kunde forholdes. Kiebenhavn den 12 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 16 December 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring; men Expeditionen findes aldrig ufærdiget.

CCXXVI.

Erklæring over en Skrivelse fra Stiftamtmand Kaungau i Trundhiem af 21 Julii 1764, hvorved han i Følge den Ordre, som var gaaet til ham, efter min Erklæring af 18 Julii 1761, og en senere Ordre af 16 Sept. 1763, indsender Langtingsdommen af 28 Junii 1764 i Sagen mellem Sorenstriver Niemand og Hans Svaboe tillige med Augustinus Røst, m. fl., hvorved de tvende sidste ere frikendte for Niemandes og den bestiftede Actors Littale, og Svaboe allene dømt til at bøde 4 Rdr., fordi han, uden Pligt eller Fornuften, har antaget sig Bøndernes Commission. Og, som Niemand saaledes har

har taft Sagen, og man af denne Dom seer, at han virkelig har været skyldig i adskillige af de Ting, han var beskoldt for, og at han saaledes ikke forstiente Beskyttelse eller Beneficium Paupertatis; saa indstiller Stiftamtmanden, hvorledes han kan være at ansee, og hvad derved videre kan være at gjøre.

Egtesom man af Laugtings-Dommen erfarer, det Stiftamtmanden og indberetter, at Hans Davidsen Svaboe allerede var død, da Laugtings-Dommen gik, saa er og Sorenskriveren Jacob Tersin Niemand siden ved Døden afgangne. Havde han levet, tvivler jeg om, at han havde været fornøiet med denne Laugtings-Dom, om han og, paa egen Bekostning, skulde indstævnet den for Over-Hofretten, hvor det vel og kunde hændet sig (saavidt jeg kan slutte af det lidet mig om denne Sag er bekiendt,) at den i visse Poster var bleven underkiendt.

Men nu, da begge Hovedparterne ere døde, tænker jeg, at Stiftamtmanden kunde svares: At, da Sagen egentlig kun angik Hans Davidsen Svaboes og Augustinus Røstes Forhold, med at forsætte og skrive den i en del Bønders Navn indkomne Angivelse over Sorenskriveren Jacob Tersin Niemand; og det nu erfares, at saavel Hans Svaboe, som Sorenskriver Niemand ere ved Døden afgangne, saa kan det, ved den ergangne Laugtings-Dom have sit Forblivende, saafremt ingen af de Paagieldende forlanges samme at appellere. Kjøbenhavn den 14 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 November 1765:

Erpederes efter Erklæringen.

Herefter blev Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzou den 23 November 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CCXXVII.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Procurøren af 29 Septbr. 1764, hvorudi de berette, at ved Skide af 16 Martii 1672 har Kongen solgt Rommedals og Luthens Almindinger i Hedemarkens Fogder-

rie til Laugmand Niels Toller med flere. Da der i dette Skjøde ikke meldes noget om Grunden, saa har forrige Foged paa Kongens Bøgne forfæstet adskillige Pladser og Rydningssteder i bemeldte Almindinger, paa Vilkaar deraf at have Landfkyld og jorddrotlig Herlighed. Da een af disse Pladser nu skulde skyldfattes den 3 August, har nærværende Eier af Almindingerne Justisraad Ancher ic. ved Skrivelse til Amtmanden og Kammer-Collegium af 28 Julii begiert, at Landfkylden og jorddrotlig Rettighed af denne Plads maatte ved Skyldfættings-Forretningen vorde dennem, som Eier af Almindingen forbeholden. Det er og befunden, at disse Eiere af Almindingen bestandig have oppebaaret jorddrotlig Rettighed af een Plads, Dore Kasse kaldet, men af de øvrige har Fogden havet den, og beregnet den den Kongl. Kasse til Indtægt, hvorfor de udbede sig General-Prokureurens Betænkning, hvorvdi Justisraad Ancher ic. i Folge Skjodet og de anførte Omstændigheder, kan anses at være Eiendomsberettiget til Grunden af disse Almindinger. Udi Brevet af 28 Julii som fulgte med, beraabte Ancher ic. sig paa, at de af forrige Foged Hviid udgionne Bevillinger til En og Anden, at sætte sig ned i disse Almindinger, have været dem, som langt fra boende, ubekjendte; at disse Folk af dem ere taalte, paa det at Udmarken af dem kunde blive dyrket, og de, som Eiere, i sin Tid deraf nyde jorddrotlig Herlighed. Med Brevet fulgte endnu Obristlieutenant Petersens Erklæring af 15 Sept. 1764, som er af den Meening, at Skoven og Grunden ikke kan adskilles (skiont han derhos erindrer, at forrige Foged er af anden Meening), da det sidste frembringer det første, og medder tillige: at Eierne svare Skat og al Afgift af Almindingen for 1 Skpd. 5 Lpd., skiont de øfte ingen Indtægt har deraf, og formener i den Henseende, at dem ikke kan negtes Ret til Grunden og til at bortbøfle og oppebære Landfkyld af de derpaa nu siddende Leilædinge.

Udi Danmark findes Det paa nogle Steder, at een eier Skoven eller Træerne og en anden eier Grunden. Hvorvdi det samme og er brugeligt eller findes paa visse Steder i Norge, kan jeg ikke sige.

De af slige Skjoder, som mig ere forekomme, have været saaledes clausulerede, og indrettede med saadan Indskrænkning og Undtagelse, saa deraf ikke vel i den Henseende, har kunnet reise sig Tvivlsighed. Saaledes pleier Skjodet paa Skoven, i slige Tilfælde clausuleres: dog Grunden

den undtagen, og Skjødet paa Grunden pleier ligeledes at clausuleres: dog Skoven undtagen.

Derimod, naar et Skjøde ligesvem og uden nogen Undtagelse lyder paa en Skov, pleier man aldrig at tvivle om, at det jo er at forstaae, saavel om Træerne som om Grunden. Dette kommer og overeens med den bekiendte Regel: *ordinarium præsumitur; extraordinarium probandum*. Thi skjønt det, at En eier Skoven og en Anden Grunden, undertiden finder Sted, saa er det dog *extraordinarium quid*, som meget sielden indtræffer, og altsaa ikke *in dubio*, kan eller bør præsumeres.

Meget mindre bør man tvivle om, naar den, som eier baade Træerne og Grunden, ligesvem og uden Forbeholdenhed, udgiver Skjøde paa Skoven, at han jo derved har solgt og afstaaet, saavel Grunden, som Træerne eller Skoven.

Naar dette anvendes paa nærværende Tilfælde, saa er det klart, at Justisraad Ancher, Collet og Leuch, som med lovlig Adkomst, have Skjødet af 16 Martii 1672 paa Kammedals og Leutens Almindingskøve i hænde, have Præsumptionen for sig, at til dem er afstaaet, og de altsaa eie ligesaaavel Grunden, som Skoven eller Træerne.

Det tilstaaes, at Kongen og Kronen, som udi Aaret 1672 folgte denne Almindingskøve, paa den Tid eiede baade Grunden og Skoven. Naar det da havde været Hensigten allene at sælge det eene, nemlig Skoven eller Træerne, og at forbeholde sig det andet, nemlig Grunden, saa var det ei allene rimeligt, men endog nødvendigt, at en saadan Reservation eller Undtagelse var i Skjødet bleven tillagt. Men udi Skjødet (hvoraf Copie følger med Justisraad Anchers Memorial til Kammer-Collegium,) forefindes ikke noget, som kunde have den aller mindste Anseende deraf. Tvertimod forekomme udi dette Skjøde, de paa den Tid brugelige meest forbindelige Clausuler; saasom: a) At denne Almindingskøve sælges, skjødes og afhændes til Kjøberen og hans Arvinger, saavidt den sig strækker, og af Arvids Tid tilligget haver. b) At samme skulde følge dem, og de nyde, bruge og beholde den til evindeligt Odel og Eiendom. Men det er bekiendt, at Odels-Rettighed allene hæfter paa

Grunden, og at En ikke kan siges at have Odels-Ret til det Sted, hvor han ikke eier Grunden. c) At de maae giøre sig samme saa nyttig og gavnlig, som de, efter Lov og Forordninger best vide og kunde. Dette medfører Ret til at rydde, udtørre Moradser, optage Agerland eller Engbund, med videre; men alt saadant sætter forud Rettighed til Grunden. d) At disse Almindingsskovene fuldkommer hjemles og tilstaaes Kieberen og hans Arvinger, saavidt de sig retteligen strække.

Endelig findes der og, i dette Skiede, en Forbeholdenhed, da det mod Slutningen heder: Dog Hans Kongl. Majestæts Contribution og hsiæ Regalier, udi alle Maader forbeholden. Dette var noget, som omtrent forstod sig selv, naar derom og aldrig havde været meldt noget i Skiedet.

Men, da Vedkommende ved Skiedets Udstedelse have iagttaget at forbeholde Hans Majestæt det, som forstod sig selv, og saa godt som ikke behøvede at forbeholdes; saa maatte jeg spørge, hvor det er mueligt at antage, at de derimod skulde have forsomt at forbeholde Hans Majestæt Grunden, som noget, der langt fra ikke forsked sig selv, naar det ellers havde været Hensigten, at Grunden skulde Hans Majestæt forbeholdes. Da det ikke er skeet, saa kan man være temmelig vis paa, at der aldrig er tænkt paa saadan Forbeholdenhed af Grunden, den Tid Skiedet blev udgivet.

Til alt dette kommer, at udi Begyndelsen af Skiedet er denne folgte Almindingsskov befreven, at den er beliggende paa Hedemarken og sat udi Landsskyld tilfammen for fem fierding Tunge; og ligesom Kieberen ved Slutningen af Skiedet er forbunden til, deraf at svare Hans Majestæts Contribution, saa seer man og af Amtmandens Obristlieutenant Petersens Erklæring, at Eierne svare Skat af denne Alminding for 1 Skpd. 5 Rpd. med alle Slags Afgifter. Da nu Skatten lignes paa Grunden, og svares af Grunden, saa kan man ikke vel tvivle paa, at den, som svarer Skat af Grunden, og ved sit Skiede er forbunden til at svare den, ham maae og Grunden være overdraget ved samme Skiede, der er udgivet af den, som tilforn eiede Grunden.

Endelig, da forrige Foged over Hedemarken Lars Zvid, just er den, som har formeent, at ved Skiedet af 1672 var Skoven allene, men ikke Jorden eller Grunden solgt og overdraget til Kieberen, og som medens han var Foged har handlet i Dvereenstemmelse dermed, ved at bortbøyle Pladser i denne Alminding, saa seer jeg af Amtmandens Erklæring, at han, til at bestyrke samme sin Meening, har paaberaabt et Argument, som virkelig er ham imod og for Eierne af Skoven. Da der i denne Alminding findes 3 à 4 opryddede og skjldsatte Pladser, som Fogden paa Hans Majestæts Begne har bortbøylet, og deraf oppebærer jorddroelig Rettighed, men der og findes een Dvre Kesen kaldet, som Eierne af Skoven bortbøyle og have jorddroelig Rettighed af, saa formeener Fogden Zvid, at denne sidste Plads har været opryddet, førend Almindingen blev solgt.

Er det saaledes, saa kan det tiene til Beviis paa, at denne Plads tillige med Skoven er bleven afstaaet og overdraget til Kieberne af Almindingen, og at de, der beboede Pladsen, ere blevene henviiste til dem, som deres Jorddrot, hvoraaf da atter skyder, at Grunden tillige med Skoven maae være bleven solgt og afhændet.

Dersom den, der paa samme Tid var Foged over Hedemarken, ikke saaledes havde forstaaet Skiedet, saa havde han neppe tiet stille til, at Kieberne af Almindingsskoven tilegnede sig og bortbøylede denne Plads, og af Beboere derpaa oppebar den aarlige Afgift til Jorddrootten.

Efter slige Omstændigheder skionner jeg ei rettere, end at Eierne af Skoven Justiticaad Ancher, Collet og Leuch, i Folge det dem eller deres Formand giene Kongl. Skiede, bør anses at være Eiendomsberettigede til Grunden af disse Almindinger.

Hvorvidt man ellers imod disse Eiere, hvis Ret til Grunden efter Skiedet synes usftridig, kan beraabe sig paa Hævd, i Henseende til, at Fogden ofte og til adskillige Personer, har, paa Hans Majestæts Begne, udgivet Bevillinger paa at rydde Pladser i denne Alminding, og siden besørget samme Pladser skjldsatte, bortbøylet dem, og af Beboerne oppebaaret den aarlige Landskjyd eller jorddroelig Rettighed, det er jeg ikke istand

itt at sige, da Omstændighederne ere mig ubekjendte, og jeg ikke veed, hvor ofte, og hvor lang Tid siden, slige Bevillinger ere indgivne, og hvorledes det er tilgaaet med disse ryddede Pladsers Skjødsæmning, om alle Vedkommende, og især Skovens Eiere dertil have været indfaldede, om de da have erfaret, og tiet stille til, at Fogden paa Kongens Begne bortbøylede Pladsen, og deraf betingede sig den aarlige Afgift af Landskjold med videre.

Af Eiernes Skrivelse til Kammer-Collegium saavelsom til Amtmanden, seer jeg lettelig, hvad de tildeels agte derimod at indvænde, nemlig: at de af Fogden udgivne Bevillinger paa at nedsette sig i denne Alminding, have været dem ubekjendte; at de have taalt de Folk, der saaledes nedsatte sig, og begyndte paa at rydde, ikke fordi de havde Bevilling af Fogden, som de intet vidste af at sige, men fordi de paa den ene Side ikke ville misunde slige Folk Velstand til at ernære sig, og de paa den anden Side gjerne saae, at Udmarkene bleve dyrkede, hvorved dem gaves Haab, i Fremtiden af slige Dyssiddere at nyde jorddrortlig Rettighed.

Hvorvidt nu enten det ene eller det andet kommer overeens med det, der virkelig er foregaaet og kan bevises, derom kan jeg ikke dømme.

Men, da det er en bekjendt Regel: tantum præscriptum, quantum possessum, saa tænker jeg, at denne Paastand, for saavidt den allene Kjøbde have sin Grund i Lov, ikke kunne strække sig videre end til de saag. Pladser, Fogden virkelig paa Kongens Begne har bortbøylet og oppebaaret Afgift af, og ikke til den hele Almindingens Grund eller Jord. Kjøbenshavn den August 1765.

Den hørefter saidne Resolution har i Rente-Kammeret ikke været at finde.

CCXXVIII.

Erklæring over 1) en Skrivelse af 2 Maji 1765 fra Kammer-Collegium, hvorved de sende en Examinations-Korretning over en Person navnlig Frans Prüss, der i hans Faders Johan Michael Prüsses, constitueret Saltforvalter ved det Kongl. Walløe Saltverk, Embeds-Korretninger, har forøvet en Deel Mistigheder, derhos de berette, at, da Eagen har været Hans Majestæt foreskillet, har han resolveret derpaa, i Henseende til Faderen, men derhos be-

falet,

falet, at Egen, for saaldte den angif Sønnen, skulde sendes til det Danske Cancellie. Tillige med Vice-Statholderens Erklæring af 1 Junii 1765, der melder, at Faderen Forvalter Preuß, der selv ei skal kunne læse eller skrive, har i Aaret 1763 betient sig af Sønnen Frans Preuß 19 Aar gammel, til at forrette hans Embede med Skr. vning og Henges Udbrædning, ved hvilken Leilighed Sønnen har: 1) forfattet urigtige Regninger under andres Navn paa Spiger og andre Materialier til Saltverket. 2) Korhoiet Summen udi de Sedler, som af andre Verkets Betiente vare udgivne, og forandret Verkets Regnskabsbøger derefter. 3) Forandret den Summa i Bogen over det virkede Salt til 25 Kurbe mindre, end forhen stod anført. Ved disse Misligheder udgjøres et Tab for Kongens Cassé af 514 Rdr. 94 sk. Hvorfor Vice-Statholderen indsætter, om han ikke bør være General-Fiskalens Tiltale undergiben.

2) Et dito Brev fra Kammer Collegium af 18 Junii 1765, hvorved de til Cancelliet sende en Ansøgning af 4 Junii fra Faderen Saltforvalter J. W. Preuß, derudi han begierer, at den mod hans Søn anbefalede Action maae ophæves, da Faderen har erstattet Tabet til Kongens Kasse, og Sønnen har begaaet Utroeskab imod ham alene, siden han ikke har været i Kongens Tjeneste.

* * *

Da det er et ordentligt Crimen falsi, som Frans Preuß, paa mere end een Maade, og i mere end een Henseende har begaaet, saa vil det vel være fornødent, at der gaaer Ordre til vedkommende Dørlighed, (om det skal være Vice-Statholderen, Over-Bergammet, under hvis Inspection dette Saltverk vist staaer, eller Amtmanden veed jeg ikke tilviffe,) at lade Frans Preuß, for saadant hans Forhold, paa lovlig Maade forfølge og tiltale, og indhente Dom over ham til vedberlig Straf.

Da det er et ordentligt delictum, der er begaaet, seer jeg just ikke, at det tilfalder General-Fiskalen at paatale det. Hvad Faderens Joh. Michael Preußes Ansøgning angaaer, om at Actionen mod Sønnen Frans Preuß maatte ophæves, da kunde der være noget i det han siger, at det er en Utroeskab imod ham og ikke imod Deres Majestæt, hans Søn har forøvet, dersom Faderen selv havde ordaget det Passerede, og faaet det rettet, og det deraf flydende Tab for Deres Majestæts Kasse erstattet. Men nu maanc det tilstaaes, at Hensigten virkelig har været at for-

forærmne og bedrage Deres Majestæts Kasse, hvis Tab først er bleven erstattet ved den Anledning, at Omgangen er bleven angivet, og Bedrageriet ved Examinations-Forremingen opdaget; da Faderen, i Følge Kammerrets-Ordnungen, har været forbunden til at godtgjøre den Skade, som var fulgt af hans Sønns og Fuldmægtiges Utroeskab og Bedragerie.

Da nu Omgangen er skammelig, og Bedrageriet aabenbart, og det vilde være af en slem Følge, om saadant, efter at det først var bleven beviist og bekiendgjort, skulde med Stiltheden blive overseet og tyttet; saa tænker jeg, at Resolutionen paa denne Memorial, som Faderen har indgivet til Kammer-Collegium, og Kammer-Collegium allene har remitteret, men ikke i nogen Maade anbefalet, til det Danske Cancellie, kunde være: Udsættets indtil Dom er gaaet.

Naar Dom er gaaet, og Frans Preuß deraf har erfaret, hvad Straf han har forient, vil det komme an paa, om hans Ungdom eller andre Omstændigheder kunde bestemme Deres Majestæt til, allernaadigst at formilde den ham paalagte Straff. Kjøbenhavn den 18 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 December 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Herefter blev en Kongelig Befaling den 20 December 1765 udfærdiget til Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou.

CCXXIX.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 23 Martii 1765, hvorudi de berette, at da Amtmanden over Nyborg Amt Kammerherre von Holfstein har af Arvingerne efter afgangne Cancellieraad Preterersens Enke, som dsde paa den hende tilhørende Broelyche Gaard, paastaæet, at de skulde erlægge Forskovspenge 1 Rdr. af hver Arvelod til Hans Majestæts Kasse, have de vægret sig for at betale samme, hvorfor Kammer-Collegium sender General-Prokureuren en derom, fra een af Arvingerne indkommen Ansøgning af 16 Martii 1765, og den dermed følgende Correspondence om samme Sag, mellem ham og Kammerherre Holfstein, hvoraf sees, at Amtmanden grunder sin Paastand derpaa, at Forskovspenge skal svares, naar Arven udføres: naar Skiftes sluttes, og at en Uprivilegeret den Tid eiede Broelyche Gaard,

da han tilføaer, at om en Privilegeret den Tid havde eiet Gaarden, bare Forløvspege ham, og ikke Kongen tilfaldne. Derimod Arvingerne formeene: 1) at Forløvspege ikke tilfalde Kongen paa Proprietair-Godser, og at det allene er uden for siige Godser de tilfalde den Kongl. Kasse. 2) At Arvingerne selv vare Eiere af Broelshkke Gaard, da Arven blev udført til 11 Decbr. 1763 og 11 Junii 1764; thi skiont de havde solgt den til Hr. Voed, blev han dog aldrig Eier deraf, formedelt mistlig Betalning. I den Henseende Kammer-Collegium udbeder sig General-Proffureurens gode Betankning, saavel over dette Tilfælde, som om Forløvspege af Arvparter, som falde paa et privilegeret Gods, og deraf udføres, kan med Rette paastaaes for den Kongl. Kasse, naar samme Gods besiddes af en Uprivilegeret.

At Loven finder jeg ingen Anledning til at antage eller giøre Forskiel mellem privilegerede og uprivilegerede Proprietairer eller Jordegods-Eiere, for saavidt angaaer deres Ret til at paastaae Forløvspege af den Arv, der udføres af deres Grund.

Lovens 5 Bog 2 Cap. 75 Art. fastsetter: at naar Arv føres af den Huusbondes Grund, som den var falden paa, skal hver, som Arv saaledes afferer, give til Huusbonden Forløvspege to Lod Sølv.

Lovens 5 Bog 3 Cap. 20 Art., naar den opregner de saa kaldte adesslige Privilegier, eller de Herligheder ved Jordegods, hvilke ingen maae bruge og benytte sig af, uden han er Adel eller lige med Adelsprivilegeret, og derhos eier en Sædegaard, og som Kongen beholder, saalænge Godset er i en Uprivilegerets Hænder, nævner allene Hals og Saand og Sagefald, Virke-Rettighed og Ret til at kalde Præst og Degn; (hvortil i Anledning af det følgende 10 Cap. mueligt kan legges Ret til at jage paa Fjelled) og slutter derpaa: hvis andre Friheder, som have fulgt Sædegaardene af Alders Tid, og dem bør med Rette at følge, beholde de, som Sædegaardene eie, i hvo de og ere. Altsaa anseer denne Artikel ikke Ret til at oppebære Forløvspege, (som ingenlunde kan henregnes under Sagefald, der allene angaaer Døder) som noget, der allene tilkommer en privilegeret Sædegaards-Eier, men som noget, enhver der eier en Sædegaard, i hvem han og er, beholder.

Ligesom den anførte Lovens Artikel giver Huusbonden Ret til at oppebære Forløvspenge, saa fastsætter og 5te Bogs 2det Capitels gode Artikel, at Dyrigheden og Rettens Middell, som Skifter skulle forestaae, er paa Landet, Kongens Amtmand eller Huusbonden.

I Følge deraf har enhver, som eier Jordegods, saavel Uprivilegeret som Privilegeret, hidindtil forrettet Skifte efter hans Fæstebønder og Tienere, og man har ikke merket, at denne Rettighed nogenstunde er giort nogen Jordegods Eier stridig paa den Grund, at han ikke var privilegeret.

Det er rimeligt, at den, der i Følge Loven, som Huusbonde, er berettiget til at forrette Skifte efter hans Fæstebønder og Tienere, han er og, i Følge den samme Lov, som Huusbonde berettiget til, at paa-
staae Forløvspenge af de Arvinger, som han paa saadant Skifte, tildeler noget, og som ville føre den dem tilfaldne Arv udaf hans Grund; fornemmelig Loven ikke mere, i det ene end i det andet Tilfælde, giver Anledning til, at indskrænke det Ord Huusbonde til dem allene, som ere privilegerede.

Endelig, ligesom Forløvs-Rettighed, eller Ret til at oppebære Forløvspenge, er en ældgammel Rettighed, som fra Arriids Tid af har tilkommet Huusbonder og Jorddrotter, saa synes den, endog efter Ordets etymologiske Bemærkelse, at ville sige saa meget, som Ret til at oppebære en Kiendelse for Forlov eller Frihed, at føre en Arv udaf Godset eller Grunden, hvor den var falden.

Det er bekendt, at en Bondekarl ikke maatte gaae udaf det Gods, hvor han var fød, uden Huusbondens Forlov eller Frihed, og at det var Huusbonden tilladt, for saadan Friheds-Pas af ham at oppebære en Kiendelse. Man har uden Tvivl, i den Henseende fundet det billigt, at, naar Arv eller Penge, som vare samlede paa Godset, skulde føres ud af Godset, burde Huusbonden, for at give Forlov eller Frihed dertil, og nyde en i Loven bestemt Kiendelse. I den Henseende bleve og disse Forløvspenge, som da vare ansatte til 3 Rix-Drt, i de ældre Tider, betalte ej allene, naar nogen uden for Godset tilfaldt en Arv, og vilde have den ud, men, og, naar nogen, som paa Godset havde arvet, medens han
der

der opsholdt sig, siden vilde gaae ud af Godset og føre Arven ud af Godset med sig.

Man er det bekiendt, at enhver Proprietair, som eier en Edegaard eller et samlet Gods, (thi i Henseende til dem, der allene eie Etæegeds, giøre Forordningerne om Landmilitien nogen Slags Indskrænkning) hvad enten han er privilegeret eller uprilegeret, kan give en Bondekarl, som hører til Godset, Frihedspas eller Forlov at drage fra Godset, og derfor af ham oppebære en Kiendelse. Det er altsaa rimeligt, at den samme Proprietair og kan paastaae og oppebære den i Loven fastsatte Kiendelse, for at give Arvinger uden for Godset Forlov eller Frihed til, af Godset at udføre den Arv, som dem paa Godset var tilfalden.

Efter slige Omstændigheder, og i Følge af Foransførte, skienner jeg et rettere, end at enhver Proprietair, hvad enten han er privilegeret eller uprilegeret, er berettiget til at oppebære Forløvspenge af den Arv, som falder paa hans Gods eller Grund, og derfra udføres, hvoraf skylder, at den Grund er urigtig, paa hvilken Amtmanden over Nyborg Amt Hr. Kammerherre von Solstein har paastaet af Arvingerne efter afgangne Cancellieraad Petersens Enke, at de skulde erlegge Forløvspenge af de dem tilfaldne Arvelodder til Hans Majestæts Kasse, da han grunder saadan sin Paastand allene derpaa, at det var en Uprilegeret, der eiede Broelshkke Gaard, hvor Arven faldt, den Tid Skiftet blev sluttet og Arven altsaa udført.

Hvad enten nu disse Forløvspenge tilkomme Broelshkke Gaards forrige eller nuværende Eier, det er en Dvæstion, som er Amtmanden og Hans Majestæts Kasse aldeles uvedkommende. Kiøbenhavn den Aug. 1765.

I Rentekammeret har den herefter faldne Resolution ikke været at finde.

CCXXX.

Erklæring over en Memorial af 1 Febr. 1765 fra Renovation-Commissionen (bestaaende af Gouverneuren Sr. v Ahlefeldt, heele Magistraten og nogle af de 32 Mænd), derudi de andrage, at en i Dybenkgade her i Byen boende Mand navnlig Christopher Solders, adskillige Gange har angrebet og søgt at ville

forhaane dem, nu ved Avertiffements, han har indleveret, for at indrykkes Adresse-Contoirets Efterretninger, nu ved Brev-til Underfogden og Bøgter-Inspecteuren, nu ved Pro-Memorier og notariale Bessikkelfer til Commissionen selv, hvilke de alle indlevere under Holders egen Haand. Endskient nu saadant ikke kan skade Magistraten eller Commissionen, saa gøres dog den gemene Almue derved opsaglig, fornemmelig, naar det upaatakt hengaaer. Hvorfor de indstille, om det derved skal have sit Forblivende, og Holders Forhold upaatakt hengaae, eller om Hans Majestæt befaler Action mod ham anlagt. Af Documenterne sees, at da Placaten af 16 Junii om de offentlige Feiere og om at betale Feierpenge melder: at Gaderne overalt daglig skal feies og Rendesteenene renses, saa havde Holders negtet at betale Feierpenge af hans iboende Huus, paa den Grund, at i en heel Uge var Gaden ikke feiet og hans Rendesteen ikke renses, saa han selv havde maattet lade det gøres; ligesom han og beständig paa samme Grund blev ved at negte Betaling.

* * *

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg ikke veed, hvad jeg i denne Sag skal raade til, eller, hvad derved kan være at foretage.

Man har længe vidst, at Christopher Holders er et uroeligt Menneske, der har Lyst til at chicanere, og at dadle især Ørighedens Foranstaltninger. Men man merker tillige, at han besidder en Slags Koldsin-dighed og Estertanke, saa han veed at tage sig vare for det, man kalder grovelig at forløbe sig, saavel som for det, der er sat Straf for i Loven.

Renovations-Commissionen eller Magistraten har og givet nogen Slags Priis paa sig, som man let kunde giætte, at et Menneske af den Tænkemaade som Holders, ikke vilde forsamme at betiene sig af, da de have lovet noget mere, end de vel kunde holde; thi da der, udi Placaten af 8 August 1764, angaaende, at der, af hvert Huus eller Gaard, skal i Feierpenge, til at lenne de offentlige Feiere, betales ligesaa meget som i Bøgterpenge, tillige meldes, at Gaderne overalt dagligen werde feiede og Rendesteenene rensede, saa haver Holders ansæet dette sidste, som en Conditio, sine qua non, og i Følge deraf paastaet, at, som Gaden uden for hans Huus ikke i en heel Uge var feiet og hans Rendesteen ei heller oprenses, saa var han ikke forbunden at betale noget til disse offentlige

lige Feiere. Hans Argument, som synes at medføre nogen Elags Nødsnag, er følgende: Saa længe han selv maae lade Gaden uden for hans Huus feie, og hans Nædste sten-oprensning, fordi de offentlige Feiere ikke gjøre det, hverken daglig eller ugentlig, da det dog nødvendig maae gøres, saa holder han sig ikke forbunden til, for hans Husens Andeel at bidrage til disse Feieres Len. Han paastaar, at han, ved at negre denne Betalning, ikke handler imod Placaten eller Reskriptet, hvorpaa den er grundet, siden han er villig til at betale alt det Placaten paahylder og fastsætter, naar kun det Vilkaar opfyldes, som Placaten tillige foreskriver, og under hvilket Betalningen er paabuden. Da det og, efter Commissionens Foranstaltning, er bleven Indvaanerne forbuden at kaste Urensning ud paa Gaden, saa har Zolders derved rigtig nok anmærket, at saadant Forbud, i Følge Forordningen og Placaten, ikke burde, og i sig ikke kunde finde Sted, med mindre Renovations-Vognene daglig kom i Gaden, for at imodtage, hvad der af Husene blev udbaaret.

Imidlertid, ligesom Zolders, nu ved Breve, nu ved Pro-Memoiriet, og nu ved Notarial-Beskikkelser, har gjort disse hans Anmærkninger, saa har han og derved betient sig af adskillige, for Commissionen og især Magistraten, stødende Talemaader, saasom: At visse af deres Anstalter have været et hylsteron proteron, at de have taget bag og sat for; at Politienister burde sætte i Rette paa Magistraten eller Commissionen, see dem paa Fingrene, og mulctere dem, og ikke de Folk, der kaste Feieskarn ud paa Gaden; at Magistraten eller Commissionen, ved deres Forestilling, have naaet det, de sigtede til, og erhvervet sig saa herligt et Creditiv paa Stadens Indvaanere; At Magistraten, sub titulo Commissionis, beiler til Feiepengene; at mange med ham ønske, at Gouverneuren paa det allernæste ville iagttage, at man ingenlunde fik Tilladelse til at benytte sig af Renovations-Kassens Midler; enten til Lemninger, eller noget andet, som ikke egentlig henhører til Renovationen, med Tillæg, at dersom man tilforn havde taget denne Artikel i Aag, kunde man nu, uden nye Paalæg, været fuldkommen istand til at bestride alle behøvende Anstalter, men, at det er bekjendt, at Renovations-Kassen har maattet udbetale

meget, som den ikke har været vedkommende, med videre. Dette sidste synes at indeholde en Besskyldning imod Magistraten, hvilken de dog ikke i deres Forestilling, i Særdeleshed anfere, som noget, der især kunde tiene til Grund for den Action, der skulde anlægges imod Zolders.

Det er vist nok heel ubehageligt, især for dem, der sidde i denne Commission, uden at nyde noget derfor, og uden at have v dere med disse Ting at bestille, at taale sliqe heel tvetydige og bidende Chicauer og Forhaan- nelser. Imidlertid troer jeg dog, at de havde gjort bedre udi, at foragte det og tie stille dermed, end udi det, at de have anmeldt det, og paa en Slags Maade slaget derover, og derved sat Cancelliet i nogen Forlegenhed.

Magistraten kunde vel tillegges Ordre at lade Zolders, for saadan hans Forhold, tiltale; men foruden, at sliq Action mod en Person af saadan Tænkemaade som Zolders, vilde give Anledning til at adskillige ubehagelige Ting bleve oprippede og sat i Bevægelse, saa vilde det endnu blive mere stedende for Commissionen og Magistraten, om Zolders ved endelig Dom skulde blive frikendt eller allene dømt til at betale en liden eller maasdelig Bulet.

At henlegge Forestillingen vilde vel og være anstedeligt for Commissionen og Magistraten, fornemmelig om Zolders skulde faae det at vide, og deraf blive mere dristig.

Jeg veed saaledes intet andet at foreslaae, end om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Magistraten: At de havde at kalde Christopher Zolders for sig, og b. kiendtgjøre ham, at Deres Majestæt med Niesbag havde fornummet, hvorledes han mod Commissionen og Magistraten havde opført sig paa en uanstændig og trodsig Maade, og søgt at dadle de af dem foiede Anstalter; hvorfor han hermed advares, efterdags at forandre sit Forhold, og at vise sømmelig Ærbødighed mod hans foresatte Øvrighed og deres Foranstaltninger, saafremt han ikke vil vente, derfor at blive ansæt og tiltalt til vedbørlig Strafs Lidelse, da alt det Foregaaende i saa Sald skal staae ham aaben for.

Hvorvidt ellers en saadan Tilrettelse vil tiene til at forbedre Holders, er jeg ikke istand til at sige, da jeg allene har foreslaaet den, som den eneste Maade, jeg veed at faae Sagen afgjort paa, naar man hverken paa den ene Side vil henlegge eller udsætte Forestillingen, ei heller paa den anden Side vil befale Magistraten at lade Holders tiltale. Kiøbenhavn den 25 August 1765.

Cancellet resolverede herpaa under 4 September 1765:
Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev Kiøbenhavns Magistrat den 4 October 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CCXXXI.

Var til General: Landets Oeconomie: og Commerce: Collegium paa deres Skrivelse (i det Tydske Sprog) til General: Procureuren af 30 Martii 1765, derudi de berette, at ved Forordningen af 22 Martii 1740, er det herværende Kongl. almindelige Ware: Magazin i Henseende til den Credit paa Ware, de give de her værende Kræmmere, forundt Fortrinsret i Debitorernes Gods og Formue, frem for andre Creditorer, og næst efter dem, som enten have Pant, eller i Folge Lovens 5 Bog 14 Cap. 37 Art. ere prioriterede. Men de berette derhos, at denne i adskillige Tilfælde intet nytter Magazinet; thi naar en Kræmmer har givet En, han er Penge skyldig, Bexel eller Bexel Obligation, eller anden saadan Forskrøning, som en 3die Mand intet faaer at vide af, og Creditor da i det Tilfælde, at Terminen ikke rigtig holdes, forlanger og erholder Arrest i Debitors Gods, saa løber Magazinet Fare, at den eller de Creditorer tage de fleeste og beste Effecter og Krambare forud, da de derudi paaastaae, at have Fortrinsret, i Folge den af dem derudi erhvervede Arrest, derefter der da bliver lidet eller intet tilovers for Magazinet, og til at betale de Krambare, som det haver betroet Kræmmeren. I den Henseende udbede de sig General: Procureurens Betænkning, hvad han formencr, der endnu kunde foranstaltet til meere Sikkerhed for de Fordringer, Magazinet haver til Kræmmerne, fornemmelig i de anførte Tilfælde, og det uden Hinder for det almindelige Credit: Væsen.

Naturen og Veskaffenheden af den Credit, som det her værende Kongl. almindelige Vare-Magazin giver og maae give Stadens Kræmmere, synes selv at medføre, at derfor ikke kan faaes tilstrækkelig Sikkerhed.

En Kræmmer, som forlanger og nyder saadan Credit af Magazine, eller selden andet end de Vare, han haver i hans Huus og Krambed. Naar han og vilde, er han ikke istand til, derudi at give Magazine Sikkerhed, som, naar den skulde være tilstrækkelig og paalidelig, maatte bestaae i Pante-Nyttighed. Men til haandfaaet Pant kan saadanne Vare ikke gives, siden deraf vilde flyde, at de skulde være i Magazine's Vicinne og Forvaring, og under deres Laas og Lukke, hvilket ikke kan lade sig giere saa længe Kræmmeren skal være istand til at forevise og falsholde Varen, saasnart og saa ofte nogen Kieber melder sig. At betage ham denne Frihed, er at betage ham hans Næring, og selgeligen at ødelegge ham, hvilket strider imod den Hensigt Magazine har havt med at give ham Credit.

Tinglyst Pant (naar man og vil antage, at det kan passe sig paa Kramvare og andre saadanne Mobilier) kan her ligesaa lidet finde Sted. Dertil vilde udfordres, at ethvert pantsat Stykke maatte i Obligationen nøie specificeres og beskrives v.d. Numer, Anemaal, Farve og andre saadanne Merker. Saasnart et Stykke blev solgt, maatte det strax antegnes og affrives paa Obligationen. Forsømte man det, kunde det let hændes sig, at inden man vidste deraf, var heele Pantet eller det meste deraf borte, da Pante-Obligationen kun vilde faare lidet eller slet intet nytte.

Altsaa er der i Henseende til denne Credit, neppe at tænke paa, at faae Sikkerhed ved Pant, men Cautio pignoratitia kan her anses som umuelig.

Da en ung Kræmmer, som er nødt til at søge Credit hos Magazine og selden faaer nogen bekiendt vederhæftig Mand til at gaae i Borg for sig, saa er Cautio fidejussoria her lige saa lidet at vente.

Der synes saaledes intet andet at være tilovers, end det, Forordningen af 22 Martii 1740 har forundt Magazine's Fordringer hos Kræmmerne, nemlig, Fortrinsret for alle andre Creditorer, som kun have Haandskrifter eller Gieldsbreve for sig.

Saa billigt, som saadant i sig er, saa sikkert skulde man og tænke, at Magazinet derved i de fleeste Tilfælde maatte være om at nyde sit Tilgodehavende hos Kræmmerne, men af deres Excellences og Høifæredede Herrens meget Ærede af 30 Martii h. a. erfarer jeg, at denne Fortrinset ofte lidet eller intet nytter Magazinet, da det jævnlig træffer sig, at den, der af en Kræmmer har faaet Bærel-Obligation eller andet saadant Gieldsbeviis, der lyder paa at betales til en vis Termin, saasnart Terminen er forbi, lader gjøre Arrest hos Kræmmeren i hans beste Vare og Effecter, og derefter paastaar, i Følge af hans Arrest, frem for alle andre at være prioriteret i de arresterede Effecter, saa der siden kun bliver lidet tilovers til Magazinet.

Jeg har alletid været af de Tanker, at Arrest efter vores Danske Lov, ikke giver den, der har gjort Arresten nogen Fortrinset for de andre Creditorer eller Prioritet i de arresterede Effecter, førend samme ved Dem er confermeret, og han da gjør Execution i det, han tilforn havde arresteret. Indtil dette er skeet, har han efter mine Tanker, allene Act til at paastaae, at de arresterede Effecter skulle blive tilstøde, og ikke maae forrykkes. Forordningen om Debitorer, som faller og for Giæld undvige af 28 October 1702, fastsætter og udtrykkelig, at ingen Arrest, Beslag, eller anden Forsølgningssmaade, hverpaa ei Dom, førend Falliten undvige, falden er, skal nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Med-Creditorer til Skade.

Naar dette sættes forud, saa bør det i de Tilfælde, at der gøres Arrest hos en Kræmmer, som er skyldig til Magazinet, fornemmelig være Magazinet om at gjøre, at faae en saadan Kræmmers Bøe til Concurs, førend de, der have gjort Arrest, kunde faae Dom derpaa.

Thi saasnart det er kommen til Concurs, kunde de, der have gjort Arresterne, ei mere forfølge dem, eller faae Dem paa dem, altsaa kunne de ei heller, i Følge af den giorte Arrest, paastaae nogen Fortrinset, de andre Med-Creditorer til Skade, hvorfra da flyder, at Magazinet ved Concursen, maae nyde den Fortrinset gode ad, som Forordningen af 1740 giver dem.

J den Henseende skulde jeg eragte følgende at være nyttigt og tiøntigt.

1) Da Underrets Procuroreerne gierne have Underretning om, hvad der foregaaer paa Byetinget og Byefogdens øvrige Embeds: Forretninger, og det vel ikke feiler, at Magazinet jo haver en vis Procurator eller Gulds magtig, de bestandig ved slige Leiligheder, betiene sig af; saa maatte denne Procurator paalægges, at han strax gav Directionen for Magazinet Underretning, saasnart han merkede eller erfarede, at der blev gjort Arrest hos nogen Kræmmer.

2) Da Forordningen af 22 Martii 1722 befaler Byefogden (skiont ved en anden Leilighed, nemlig, med prompte Execution), at være Magazinet Directeurer behjælpelig, saa var det godt, om Byefogden kunde formaas til, at lade Directionen for Magazinet vide, naar han gjorde Arrest hos nogen Sille- eller Klædekræmmer.

Jeg siger, naar han gjorde Arrest; thi at han skulde lade dem vide det, førend han gjorde Arresten, det maae man just ikke begiere af ham, da det kunde have Anseende af en Slags Partiffhed; men naar en Arrest først er begyndt, skionner jeg just ikke, at det meere behøver at være nogen Hemmelighed.

3) Saasnart Directionen for Magazinet fik at vide, at der for nogen betydelig Summa var gjort Arrest hos en Kræmmer, som Magazinet havde en anseelig Fordring hos, maatte de tilskrive Magistraten eller Stadens Skifteret, og i samme deres Skrivelse erklære denne Kræmmer fallit, med Begiering, at Skifteretten ville antage sig hans Boe under Behandling, som en Fallitboe.

Saasnart Skifteretten da antog sig Boen som en Fallitboe, kunde Arresterne ei mere forfølges, eller Dom derpaa erholdes, men det kom til Concurs, og ved Concursen maatte Magazinet nyde den Fortrinsret, som Forordningen giver dem.

Naar der hos en Kræmmer var gjort Arrest for en betydelig Summa, og Magazinet desuden havde en anseelig Fordring hos ham, kan man nok være forviffet om, at Directionen for Magazinet ikke vovede noget, ved at erklære ham fallit.

Da Forordningen af 28 Octbr. 1702 taler om dem, som fallere og for Gield undvige, saa have nogle deraf taget Anledning til at antage, at ingen kunde anses for fallit, uden han var undvigtt. Dette er Ursagen, hvorfor de, der giere Arrest i en saadan Persons Gods, gierne tillige giere Arrest paa hans Person, og lade ham sætte i Stutteriet, ikke fordi det er dem om hans Person at giere, men allene for at hindre, at han ikke skal undvige, og derved anses som fallit, og hans Bøe altsaa komme til Concur.

Jeg skalde ikke vente, at Stifteretten paa denne skrebellige og i sig kun lidet rimelige Grund, skalde negte at antage sig en saadan arresteret Kræmmeres Bøe. Skee de det imidlertid, maatte man være betænkt paa andre Midler.

4) Jeg veed ikke, hvorvidt det enten maatte være gierligt eller tiensligt, at Directionen for Magazinet, ved at give en Kræmmer nogen betydelig Credit, tillige betingede sig af ham, at han, saa ofte det blev forlangt, skalde forevise een af Directionen hans Bøger med videre, paa det de deraf kunde erfare, hvorledes hans Tilstand var, hvad Effecter han havde, og hvad Gield han var udi. Dersom de kiendelig saae, at hans Tilstand forværredes, og at han neppe var istand til, med det han eiede eller havde til gode, at betale det, han var skldig, var det best, at overtale ham til jo før jo hellere, at giere Opbud, hvorved det da strax kom til Concur, og Magazinet nød sin Fortrinnsret.

5) Da det og undertiden skal være hændet, naar En er kommen og har villet giere Arrest hos en Kræmmer, for en Fordring, som var forfalden, at Kræmmeren da, for at undgaae Arrest, har leveret ham eendeel af hans beste Kramvare og Effecter til Sikkerhed, som haandsaaet Pant, og saadant nødvendig maae skade Magazinet, isald det hos Kræmmeren har noget anseeligt til gode, det og er rimeligt, at saadan Omgang vilde blive meere brugt, naar Bedkommende saae, at de, ved at giere Arrest, ikke erholdte den tilsigtede Sikkerhed og Prioritet; saa skalde jeg indstille hvorvidt det maatte eragtes tiensligt, at Directionen for Magazinet, naar nogen Kræmmer nød betydelig Credit hos dem, alvorlig foreholdt og ad-

varede ham, at da Magazine gav ham Credit uden at ætke Pant eller Sikkerhed af ham, saa maatte han være forvissat om, ifald det befandtes, at han gav nogen anden Creditor, som ætkede Betaling af ham, Kravbare til haandsaaet Pant, og Magazine derover kom til at tabe noget, at ham da ikke blev estergivet det allermindste af det, Magazine havde tilgode hos ham, men, at de tværtimod til det alleryderste, og med den allerførste Strengthed vilde forfølge ham, som en Bedrager.

Dette er, hvad jeg efter beste Skionsomhed og Overlæg, herudi for Tiden veed at raade. Jeg vilde ønske, at det maatte kunde bidrage noget til denne gode og nyttige Indretnings Understøttelse, der staar i saa nøie Forbindelse med Fabriquerne's Vedligeholdelse og det almindelige Beste, som det, deres Excellence og Heistarede Herrer med disse deres Bestræbelser allene sigte til. · Kiøbenhavn den August 1765.

Den herefter faldne Resolution har ikke været at finde i *Dekonomie- og Commerce-Collegio*.

CCXXXII.

Erklæring ober en Skrivelse af 22 Junii 1765 fra Amtmanden ober Nordmoer og Sundmoer Justisraad Collin, hvorudi han svarer paa tvende ham ved Skrivelse af 27 April forelagte Qvæstioner, nemlig; a) hvorvidt Sundmoer's Fogderie trænger til Romsdals Skove? derpaa han svarer, at de ere uomgiengelig nødvendige for dem til deres Fynginger og Fiskerie. b) Om Bønderne i de sidste Aaringer have kunnet faae det fornødne af de Romsdalske Skove, og for sædvanlige Priser? Derpaa han svarer Ja, men mener, at det kommer af at Kammerraad Alfsing, der merker, han har forløbet sig, ved det gjorte Forbud, nu er bange, og frygter, det vilde ophøre, naar han fik Privilegium paa Bergverk. Han viser derhos, at Fiskeriet paa Sundmoer er af stor Vigtighed og Allmuens beste Næringsmiddel, der forrige Aar har indbragt over 15000 Rdr., skiont der kun fiktes 9 à 10 Uger, og det om Vinteren og Vaaren, da Agerdyrkingen og andet Arbeide ikke derved forsømmes. Han meener derhos, at Bergverker kunne være nyttige oppe i de store Dale og affides Bøigder, hvor Skovene ikke kunne bruaes til andet, men holder dem for skadelige ved Søefantien og hvor der er godt Fiskerie.

Dette

Dette Brev var gaaet til Collin efter at Cancelliet havde faaet Kammer-
 Collegii Betænkning og Svar af 9 April 1765 paa det Brev, som gik til dem
 den 12 Novbr. 1763 i Anledning af min 2den Erklæring af 15 August 1763
 og første Erklæring af 8 Julii 1762, over Commissariernes Forestilling an-
 gaaende det af Kammeraad Alsing anlagte Jernverk, hans Forhold imod
 Bønderne, og Almuens Opløb med videre. Kammer Collegium melder derudi,
 at de have besluttet, intet Privilegium for dette Verk at udvirke, ei heller no-
 gen Circumference samme at lade udbise, derom Alsing og først er indkommen
 med Ansøgning af 9 Julii s. A., alt efter de derom indhentede Efterretninger,
 som de tillige sende, nemlig: a) det Nordenfjeldske Bergværk af 17 Decbr. 1763
 og 25 Februarii 1764, som gaaer ud paa, at de Romsdalske Skove neppe vil
 være tilstrækkelige til at forsyne baade Bergværket, og de tvende Fogderier
 Romsdal og Sundmør, men at Alsing har tilkiøbt sig det anseelige Vestnæs
 Gods og Skove, og dernæst (efter de i Berg:Ordonancerne værende Opmun-
 tringer) med meget stor Beføstning indrettet dette Jernverk, hvis Bygværdis-
 hed ikke kan negtes, saa han i alle Maader fortjener at besyttes, derom de
 og indsende hans Deduction til dem af 20 Febr. 1764, der gaaer ud paa, at
 det er lutter Misundelse der er ham imod; at hans heele Belsfærd og langt
 mere, end han eier, stikker i dette Verk; at Romsdals Skove ere tilstrækkelige
 til at forsyne baade Verket og Almuen; at Sundmør faaer deres meeste Træ-
 vare fra Nordfjords og Nordmørs Fogderier, hvor de lettere kunne have dem;
 at paa visse Steder i Sundmør, s. Ex. Woldens Præstegjeld, findes saa meget
 Lommer, at alle Fogderiets Baade bygges der, og saa meget Saug: Lommer,
 at en snees Sauge der drives ic.; at de Bord, han og andre have skaaret paa
 Romsdalen, ikke engang kan affattes; at det er et lidet District, der henlægges
 til Verket, og at baade hans og andres store Skove blive uden for, deraf han
 erhyder sig, for gangbar Betalning at forsyne de Almues Mænd paa Sund-
 møer, som trænge, med alle behøvende Træ:Materialier ic. b) General:Forst-
 amtets af 22 Martii 1 65, som meener, at de Romsdalske Skove ere ganske
 utilstrækkelige til et Jernverks bestandige Dribt og Indbyggernes Fornødenhed,
 derom de framlægge den derpaa Stedet værende Høfshyrsters Relation, som
 gaaer ud paa, at disse Skove ere af ringe Betydenhed, og for de tvende Fog-
 deriers Indbyggere til deres Gaarde og Huseerier saa aldeles umistelige, at det
 inden saa Nar vilde drage deres Deleggelse efter sig, om det anlagte Jernverk
 skulde blive sat i Brug, og ikke inden kort Tid standset. c) En Memorial til
 Kammer: Collegium af 12 Maji 1764 fra endeel Bønder i Romsdalen under-
 skreven af 30 Stykker, og forfattet af Sorenskriveren paa samtliges Vegne,

som boe Werket paa 2 Mile nær, derudi de besvære dem over, at det er dem af Holzhøfsteren paalagt, at levere saadan Quantitet Kul til Werket, som de ikke kunne skaffe, uden at hugge for Gode de i Vigt staaende Træer, hvilket er saa meget mere tungt for dem, som de ikke ere vant til at brænde Kul, og ikke vide at omgaaes dermed, og for største Delen maae de bære Kullene til Werket paa Ryggen; da de derefter kun faae 4 Skilling for en Tønde Kul, hvorfor de begjære, for denne Kulleverance at befries. Da Kammer-Collegium havde sendt denne Memorial til General-Forsamletts Erklæring, og derhos tilkiendegivet, at de saa meget meere undrede derover, som ingen Circumference-Akt til Kammeret for dette Werk var indsendt, langt mindre nogen Approbation derpaa forlangt, havde General-Forsamlet derpaa svaret, at det var skeet af Holzhøfsteren, der ikke vidste andet, end Werket med Privilegier og Circumference var forsynet, paa Fogdens Requisition og efter Gaarde-Mandtal, men af General-Forsamlet efter Kammer-Collegii Skrivelse af 16 Junii 1764 tilbageskaldet, som uesterretligt, og Udviisningen indtil videre standset. Endelig fulgte endnu en Memorial af 12 Martii 1765 fra Alfing til Cancelliet, som gaaer ud paa, at Commissarierne ere Sab-Tiernes Patroner og hans Fiender; at der ikke mangler Skov til Werket og Landet, naar Saverne udi Romsdalen og Nordmoer, efter Kongl. Anordninger ikke drives uden til Bøigdernes Fornødenhed; at han er villig at sælge for gangbar Pris af hans uden for Werkets Circumference havende betydelige Skove, til Almuen, alt hvis de til Bygnings-Materialier og ellers maatte behøve. Han beder derfor, at denne Sag, som nu paa 5 Mars Tid har henstaaet, maae blive afgjort, de oprørke Bønder straffede, og Commissarierne anseete. NB. Der var imidlertid, og efter at Kammer-Collegii Svar var indkommen, gaaet Ordre til Commissarierne at domme i Sagen, som de og havde svaret, inden kort Tids Forløb at skulde ssee.

* * *

Skiønt dette er den 3die Gang, jeg over denne Sag giver min allerunderdanigste Erklæring, saa maae jeg dog tilstaae, at jeg, for saavidt angaaer Conclusionen, og den Grund, hvorpaa samme egentlig skal bygges, ikke veed meere, men snart mindre, end jeg vidste første Gang.

Jeg har bestandig antaget, at Eiendomsret var at ansee, som en hellig Ting, den man ikke, uden den yderste Fornødenhed, burde røre ved og indskrænke, og at man ikke, uden saadan Fornødenhed, maatte betage

en

en Eier Ret, at giere med sit hvad han vilde, og at bruge det som han fandt for godt.

Derudi have alle været enige med mig; Qvæstionen har allene været, om denne yderste Nødvendighed her var for Haanden, der kunde ansees; som tilstrækkelig Grund til, at betage Kammerraad Alsing Ret, at giere hvad han vilde, med de Skove, han havde tilforhandlet sig og var Eier af, og at bruge samme paa den Maade, som han fandt for godt.

Da jeg forrige Gang skrev i denne Materie, havde jeg derudi Biees Statholderen (saavel som dem, han havde henvendt sig til, og faaet nøie Underretning fra om Stedets og denne Qvæstions Beskaffenhed,) Amtmanden og Commissarierne for mig, som alle komne overeens derudi, at det vilde blive til aldeles Hveleggelse for Sundmørs Almue, om dem skulde blive betaget at faae Træe-Materialer til Bygnings-Tømmer og Fiske-Nedskab fra Romsdals Skove, da denne Almuens fornemteste Næringsbestaaer i Fiskeerie, som de reent maatte opgive, naar de ikke til deres Jægter, Waade, Jüstager, Lønder ic. kunde faae Træe fra Romsdalen.

En heel Almuens Vedligeholdelse og Nedning fra Undergang, visse sig en yderlig Nødvendighed, og gier det tilladeligt at indskrænke en andens Eiendomsret, dog ei videre, end Hensigten uomgiængelig udfordrer, ligesom Indskrænkningen og, i nærværende Tilfælde, ikke bestaaer i andet, end at Eieren skal være forbunden til, for gangbar Priis, at sælge noget af det, han eier til andre, skient han hellere paa en anden Maade, vilde forbruge det.

Man har og, af det saaledes Indkomne erfaret, hvorudi Qvæstionen egentlig bestaaer, og hvad det er, som dertil har givet Anledning; nemlig: Kammerraad Alsing har paa Romsdalen tilforhandlet sig et anseeligt Gods, og adskillige Skove; hans Hensigt dermed har været at anlægge et Jernverk, hvilket han og strax har begyndt, og som der, til et saadant Verks Drift fordres en stor Qvantitet Kul, saa har han ei allene dertil bestemt sine egne Skove, og i den Henseende, forbudet Sundmørerne at komme over til Romsdalen for at kiøbe Tømmer- og Træe-Materialer, (hvilket Forbud just er det, der har foraarsaget den ham af

Eund-

Sundmørs Almue tilføiede Overlast,) men han har og forlangt en Circumference udviist af 2 Miles Afstand paa hver Side af Birket, saaledes at de, der boede og havde Skove inden denne Strækning, skulde entog mod deres Billie og med deres Skade, være forbundne at levere et vist Quantum Kul og for en vis fastsat Priis, aarlig til Birket.

Dette er det, 30 af disse Skov-Eiere, paa Samtliges Begne, ved Memorial af 12 Maji 1764, have klaget over, og det med nogen Feie, da enhver kan begribe, at det ikke er den fordelagtigste Maade at bruge en Skov paa, der ligger nær ved Søekanten, at Eierne maae brænde Træerne i Kul, som de endog foregive sig ikke at forstaae, og, naar de med stor Vanskelighed have bragt Kullene til Birket, da nyde 4 s. for Tønden. Dertil kommer det, de endnu paastaae, at det Quantum Kul, dem er paalagt at levere, er saa stærkt, at de umuelig kunne levere det, uden reent at ødelegge deres Skove, ved at hugge valf før Føde, endog de unge Træer, som staae i Vært.

Alfing paastaar saaledes af andre, det han saa meget besværer sig over, at der fordres af ham, nemlig, at deres Eiendomsret skal indskrænkes, og at det skal dem formenes, at betiene sig af deres eget, som de ville og finde sig best tiende med. Dog maae derved til Fordeel for Alfing tilslige bemærkes, at han udi det han paastaar, haver Medhold i Berg-Ordonancen og Bergverks-Privilegierne, hvilke, ved det de allene have søgt paa, at befordre Bergverker, og deres Anlæg ei alletider have havt den sædvanlige og vedbørlige Ugt for Eiendomsret, men ofte trødet samme for nær, da derimod Alfings Contraparter ikke have nogen saadan Lov for sig, der berettiger dem til det, de paastaae af ham.

Spørgsmaalet, om den yderlige Nødvendighed der allene tillader at indskrænke eller gjøre Undtagelse i Eiendomsret, her er forhaanden, opløser sig saaledes i tvende Qvæktiones facti, hvis Afgjørelse allene beroer paa de Efterretninger, man har fra Stedet, om Beskaffenheden af Romdals Skove og øvrige Omstændigheder; nemlig: a) om Romdals Skove ere tilstrækkelige til at forsyne saavel det anlagte Jernverk med fornøden Kul og Ved, som Romdals og Sundmørs Almue med fornødne Træ-Materialier?

lier? b) Naar den første Qvæstion benegtes, om Almuen da, og især Sundmørs Almue, andensteds fra bekvemmelij kan faae de Træ-Materialier, de nødvendig behøve til deres Bygninger og Fiskevier?

Ligesom Vice-Statsholderen (efter indhentet Underretning fra Stedet) og Commissarierne, nemlig Amtmanden og Sorenskriveren, ere enige udi, at bevare disse Qvæstioner med et blot Nei; saa maae og det Nordenfieliske Bergamt (hvis Betænkning i det øvrige er ganske fordeelagtig for Kammerraad Alfsing) selv tilstaae, at, naar Jernverket med bestandig Blæsning skulde underholdes, vilde de Romsdalske Skove neppe blive tilstrækkelige til at forsyne baade Verket og Fogderierne med de fornødne Træ-Materialier.

General-Forstammet antager, at Romsdalsens Skove, med Sparommelighed og god Huusholdning, kunde strække til at forsyne Romsdalsens saavelsom Sundmørs Almue med fornødne Træ-Materialier, men ere aldeles utilstrækkelige til et Jernverks bestandige Drivt.

Denne deres Betænkning grunde de paa den Underretning, de have indhentet fra den paa Stedet værende Hølhjyrster, som bedre, end nogen anden, kan og bør vide Skovenes Strækning og Bessaffenhed. Han paastaar, at dette Jernverk, ifald det faaar Fremgang, vil blive til Undergang for Romsdalen saavel som Sundmør, der inden faae Aar vil komme til at savne fornødne Træ-Materialier.

At et Bergamt og Forstamt ikke ere eenige, naar det kommer an paa at oprette et Bergverk, det kan man ikke undre over, da Bergamtet baae de vil og bør beskytte og befordre et Bergverk, og Forstammet med Forst-Berientene derimod bør see paa, og søge Skovenes Vedligeholdelse, men det er bekiendt, at der er ingen Ting, hvorved Skoven mere medtages og ødelegges end ved et Bergverk.

Men, omendskjønt Hølhjyrstens Beretning, for saavidt kunde ansees, som noget Partisk, saa maae dog tillige tilstaaes, at adskillige Omstændigheder bidrage til at stadfæste dens Rimelighed og Troeværdighed, da den ei allene, næsten overalt kommer overeens med Commissariernes Indberetning, men og indeholder visse Data og Facta, som ikke kunne

være opdigtede, saasom: At Nomsdalen bestaaer af 8 Tinglav, af hvilke de 4 slet ingen Skov have til Bygnings-Materialier eller Fiske-Nedskab, og kun lidet til Brænde, de 3de til egen Fornødenhed, men en videre, saa det 8de, Sannesfiord kaldet, maae forsyne, foruden de 4re først benævnte, hele Sundmeer og Kjøbstedet Molde med fornødne Træes Materialier; at Allsing, ved Skrivelse til Høghyrsteren, havde til Verkets Driiv, forlangt 6000 Læster Kul, foruden Cærteved og andet; at Høghyrsteren, efter næieste Befaring af Skoven, kunde udi den opgivne Strækning, unuelig udvise mere, end henimod 200 Læster; og at det imidlertid maae være disse 200 Læsters Udvtiining, som har foraarsaget Almuens klagelige Memorial af 12 Maji 1764, saa man deraf kan slutte, hvad der var skeet, om 6000 Læster, efter Kammerraad Allsings Begiering vare blevne udviiiste.

Naar man nu hermed sammenholder det, Amtmanden Justikraad Collin, saavel forhen, som især i hans sidste Skrivelse og Betænkning af 22 Junii h. a. har anført om Fiskeriets Vigtighed paa Sundmeer, saa kan der ikke være Tvivl om, at jo Fiskeriet paa dette Sted fortienet langt meere Yndest, end et Bergverk, naar der mellem begge maaite være Collision, og at et Bergverk, hvis Drive vilde standse og hindre Fiskeriets Fremgang og Formerelse, her virkelig er skadelig for det almindelige Beste. Det, Amtmanden i samme hans Skrivelse anfører om Bergverker i Almindelighed, nemlig: at de ere nyttige oppi i de affides Beigder og store Dale, hvor Skovene ikke kunde bruges til andet, men skadelige ved See-kanten, hvor Fiskerierne gaae til, kan jeg saa meget mindre negte mit Bisfald, som det baade kommer overeens med Erfarenhed, og har sin gode Grund i de rette og sunde oeconomiske Grundsetningaer, sicut det ikke saa aldeles er iagttaget i Berg-Ordonanciaen og Bergverks-Privilegierne, hvilke ville, at alle Bergverker i Almindelighed skulde understøttes og befordres, uden Hensende til Stedet, hvor de ere anlagte. Og just i den Hensende kan det ikke negtes, at der jo og er en heel Deel for Kammerraad Allsing at sige.

Han har ikke foretaget sig andet end det, hvortil han ei altsene har været berettiget, men hvortil han endog ved Kongelige Anordninger, nemlig, Berg-Ordonancen og Bergverks-Privilegierne, er bleven opmuntret. Da han vilde anlegge et Jernverk, har han ikke betient sig af det Forhadte, disse Privilegier indeholde; ved at paastaae af Vedkommende, at de til ham skulde, endog mod deres Villie, afstaae deres Skove og Grunde, men han haver selv for Sælv og Penge tilforhandlet sig et anseeligt Gods og mægtige Skove; og derefter først begyndt med at bryde Malm og at giøre Anstalter til et Jernverks Anlæg.

Man merker lettelig, at han derudi intet har foretaget sig, uden med det Nordenfjeldske Bergamts Forevidende og Approbation, hvilket just var det rette Collegium, han burde vende sig til. Det er i den Henseende de holde sig saa høit forbundne til at forsvare ham.

Da han er gaaet ind paa Kongl. Ord og Bogstav, og Bergamtet melder, at han i dette Verk har sat sin hele Belskær, saa var det ilde, om han skulde blive ødelagt, ved det han ikke fik Tilladelse til at iværksætte det, som han ved Kongl. Anordninger er opmuntret til at foretage sig.

Hvad det angaaer, som Alfving selv siger, saavel i hans Skrivelse til Cancelliet af 12 Martii 1765, som i hans Skrivelse til det Nordenfjeldske Bergamt af 20 Februarii 1764, da kan man vel ikke sæste synderlig Troe dertil, fornemmelig hans egen Opførsel ikke saa aldeles rimer sig dermed; saaledes paastaar han, at Romsdalens Skove ere tilstrækkelige til at forsyne saavel Jernverket, som Almuen, men, naar det forholdte sig saaledes, saa maatte man spørge, hvorfor Alfving, strax efter at han havde tilforhandlet sig endeel af disse Skove, lod giøre Forbud hos Sundmøerne paa at kobe Træe-Materialier paa Romsdalen, hvilket Forbud just er den første Anledning til al denne Vidtøstighed.

Imidlertid er der dog et og andet af det, han foredrager, som synes at fortiene nogen Opmerksomhed, skjønt det derhos er rimeligt, at det meget er overdrevet.

Saaledes paastaar han, at al denne Opstand, og alle disse Vanskeligheder ikke komme fra Almuen selv, men fra Saugbrugerne, og deres

Parroner og Tilhængere (deriblant han især regner den ene Commissarius Bysfoged og Sorenskriver Jalles), som gierne vilde hindre Jernverkets Fremgang; at Sundmøer kun saae saare lidet af Træ-Materialier fra Romsdalen, da de saae deres Jagter fra Nordmøer eller Nordlandene, deres Bygnings-Materialier fra Nordfiord, hvor Veien er kortere og beqvemere, end til Romsdalen, deres Bord og Tømmer fra Nordmøer, og deres Baade bygges paa Sundmøer selv i Woldens Præstegield og visse andre Steder, hvor der og findes Bygnings-Materialier, og saa meget Sauge-Tømmer, at en Snees Sauge der drives; at han og andre Sauge-Eiere have ladet flere Bord til Veigdernes Fornødenhed, og ikke kunnet affætte dem enten paa Romsdalen eller i Sundmøer; at det kun er en liden Deel af Romsdalens Skove, der bliver henlagt under Jernverket; at han af sine uden for Verket's Circumference liggende betydelige Skove baade er istand og villig til at forsyne Almuen; at Skovene i Romsdalen ødelegges ved Kishmands Bords Skjærsel, tværtimod de Kongelige Befalinger, og at Skovene vare mere, end tilstrækkelige nok, naar samme bleve efterlevede, med videre. Ligesom Kammeraad Alfsing erbyder sig, ved den skarpeste Undersøgning eienlydlig at bevise alt dette Feransætte med mere, saa troer jeg og, at der er noget derudi, siden Holzhjyrsteren, i hans Relation til General-Forsamlet, iblant andet melder, at den lille Handling af Udskibningslast, som falder paa Romsdalen, reent vilde ophøre ved dette Jernverk. Men jeg tænker, at hvor de ere istand til at udfibe Trælast, der kan ikke være saadan Mangel paa Træ-Materialier; af Alfsings Breve skulde jeg og slutte, at saadant er forbudet.

Al Ammandens sidste Skrivelse merker jeg og, at de øvrige Skove og Sauge-Eiere paa Romsdalen er meget bange for dette Jernverks Fremgang; hvortil de mueligt og kunde have nogen Aarsag.

General-Forsamlets Betænkning er allens underskrevet af Etagraad Zelzen og Justitsraad Bentzen; derimod har den zdie Assessor Ammand Sielstedt erklæret, at Romsdalens Skove vare tilstrækkelige til Verket's Driivt, efter Anmodningerne, og just er han den iblant dem, som best bør kiende Stedet, da han der i nogle Aar, har været Ammand.

Det

Det Nordenfieliske Bergamts Betænkninger, skjønt de i sig ere ganske godt skrevne, agter jeg dog ikke meget paa, da de, (som man, for øvrigt ikke kan tage dem ilde op,) ligesom slutte efter Berg-Ordonancen og Privilegierne, og i den Henseende antage et Princip, som jeg ikke er saa ganske enig med, nemlig: At alle andre Indretninger og Næringsveie bør vige for et Bergverks Antæg, og at Kammerraad Alsing, i Følge deraf, bør nyde Privilegium, og udvises Circumference til det af ham begyndte Jernverk, omendskjønt deraf kunde stude, at Sundmørs Almue fik Mangel paa Træ-Materialier, og med stor Vanskelighed, og større Befrustning, maatte lade dem komme andensteds fra. Imidlertid seer man deraf, at Kammerraad Alsing er gaaet lovlig til Verks, og ikke har foretaget sig andet, end det Berg-Ordonancen og Privilegierne baade tillade og anbefale, og ville have fremmet.

Naar jeg saaledes nøie overveier alle Omstændigheder, frygter jeg, at man endnu ikke haver en ganske upartisk, fuldstændig og tilforladelig Underretning om disse Steders og de der værende Skoves Beskaffenhed.

Og omendskjønt jeg er temmelig overbevist om, at dette Jernverk for det almindelige Beste er mere skadeligt end gavnligt, jeg og er ganske enig med Amtmanden derudi, at Jernværket ikke lettelig bør anlægges paa sige Steder, nær ved Søekanten, men allene langt inde i Landet og langt fra Søen og Seehavne, hvor der ere store Skove, som man ikke veed paa bedre, og for det almindelige Beste forderlagtigere Maade at anvende, saa ønskede jeg dog, at Kammerraad Alsing, der virkelig har strictum Jus for sig, i alle Henseende, kunde uden alt for stor Tab komme fra det, han har begyndt, og at der kunde udfindes et Middel, hvorved han nogenledes kunde hjælpes, og faae Tilladelse i det mindste at smelte den Malm, han allerede skal være forsynet med, dog paa en Maade, hvorved Almuen og Fiskeriet (som efter mine Tanker fortjener den allerførste Yndest) ikke kom til at lide, eller i nogen Maade blev hindret; jeg siger, Almuen, og Fiskeriet, thi om Saus-Brugerne og derved tabte noget, og nogle Saugebrug derover kom til at standse, det vilde ikke sige, da disse ere ligesaa ska-

delige og fætlige for Skoven, som Jern- eller Bergværkerne, og mindre nyttige for det almindelige Bæst.

General-Forsamlet har i deres Betænkning af 22 Martii h. a. talt noget derom, og givet Anledning til en Handling, som mueligt i den Henseende kunde foretages.

Men, skjønt Berg-Ordonancen og Privilegierne, nemlig de ældre, ere expederede gienhem Cancelliet, saa dog, da Bergværkerne nu ansees at høre under Kammer-Collegium, hvorfra de yngre derhen hørende Forordninger og Privilegier og ere expederede, saa tænker jeg, at det allene bliver Kammer-Collegii Sag at skioine om, hvorvidt Kammeraad Alsing bør forundes Privilegium og udvises Circumference eller ei, og at man derfra aldeles kan abstrahere i det Danske Cancellie, som allene haver at sørge for, at Almuen ikke lider Mangel paa fornødne Træ-Materialier til deres Bygninger og Jiskeriets Drift, hvorhen det hører, hvilket Commissarierne saaspesom Vice Statholderen haver foreslaaet, at Alsing skulde befales, for billig og almindelig Markeds Priis, at sælge Almuen de Trævare, som de til deres Gaarders Brug og Jiskeriets Drift nødvendig behøvede. Da dette medførte en Indskrænkning af Alsings Eiendomsret, saa har jeg holdt for, at man ikke burde skride dertil, med mindre man i Forveien var forvissnet om, at den yderlige Nødvendighed, der allene kan undskyldte en saadan Indskrænkning, her var forhaanden. Skjønt jeg nu derom for Tiden ikke har mere Visshed end tilforn, saa møder her dog en nye Ratio decidendi, som aldeles hæver denne Vanskelighed, og hvorpaa en saadan Besfalning kan grundes, nemlig: Alsings eget Tilbud, da han udi hans Skrivelse til det Nordenfeldske Bergamt af 20 Febr. 1764 erbyder sig, imod den i Landet gangbare Betalning, at forsyne de Almuens Mænd paa Sundmøer, som trænge, med alle behøvende Træ-Materialier, hvilket han og erklærer at kunne gjøre, uden hans Skoves ringeste Tab eller Svækkelse. Ligeledes har han, udi hans Skrivelse til det Danske Cancellie af 12 Martii d. A., erklæret sig villig at sælge efter gangbar Priis af sine uden for Verkets Circumference havende betydelige Skove, alskvots Almuen til Bygnings-Materialier, og ellers maatte behøve.

Da

Da Kammeraad Alsing saaledes selv har tilbudt og erklæret sig villig til det, man vil have ham befalet og paalagt; og man just i Folge af dette Tilbud, saa nieget mindre har at befrygte Vanskelighed ved Iverksettelsen af det, der befales, saa veed jeg intet imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Commissarierne, efter Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzons Erklæring af 18 December 1762, dog at den første Post saaledes forandres: At Kammeraad Alsing, som selv har erklæret sig villig dertil, og selv har tilbudt det, bør af hans havende Skove, for billig og almindelig Markeds Pris, sælge Almuen, især fra Sundmøer, de Trævarer og Materialier, som de, vil deres Gaarders Brug og Sjællers Drift, behøve; med videre Erklæringens Indhold.

Og da der af det, der saaledes reskriberes vel vil gaae Communication til Kammer-Collegium; saa kunde dem maaffee tillige sendes Copie eller Extract, saavel af Kammeraad Alsings som Amtmandens Erklærelser til det Danske Cancellie, itald de af den sidste, maatte finde Anledning til, ved Leilighed at foreslaae nogen Forandring i Bergverks Privilegierne. Kiøbenhavn den 29 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 9 December 1765:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring

Herefter blev Amtmand Nicolai Collin den 21 Febr. 1766 tilslagt Kongelig Befaling, og Rentekammeret Dagen efter herom givet Notis ved en Skrivelse fra Geheimeraad Thott.

CCXXXIII.

Erklæring ober en Memorial af 27 August 1764 fra en Plantage-Eier paa Et. Croix i Vestindien Laurence Bodkin, derudi han foreskilder, at af den nu værende Aaregangsmaaade og Skifternes Behandling flyder adskillige Ulemigheder, og at man endnu ikke har Exempel paa, at nogen har arvet sin Faders Plantager; thi em Enken efterlæver, tager hun Halvdelen, og beholder Plantagerne efter Vurderingen som hun tilbringer en anden Mand. Er der ingen Enke, men mange Børn, kan den ældste Søn dog ikke beholde Plantagen, siden han i
saa

faa Gald, foruden hans Forældres Gield, skal udbetale saa meget til hans Sødsfænde, og det derpaa Landet ikke er rimeligt at faae en Capital at laane paa det allerbeste Pant, saa at Plantagen i slige Tilfælde maae følges, og gaaer da ud af Familien. Efterlader en Mand flere Børn og tillige flere Plantager, som drives under eet Verk, paastaar hver Søn sin Plantage, hvorpaa Verket for den Eene bliver for stort, og for saavidt unyttigt, og hver af de andre maae giøre nye Bekostning paa at oprette et nyt Verk, hvortil kommer, at Omkostningerne paa en dobbelt eller tredobbelt Plantages Drift kun er saare lidt høiere, end paa en enkelt.

For de umyndige Børns Bedste skal en Skifte-Forvalter imidlertid serge, som desuden har langt meere at bestille, end han kan overkomme, da 3 à 10 Skifter der paa Eilandet kunde flye den virksomste Mand nok at bestille; thi ved det, at der ikke ere reede Penge, og alle Ting stee paa Credit, og betales med Sukker, Rum eller Bomuld, saa daer neppe en Plantage-Eier, der ikke staaer i Regning med 2 à 300 forskjellige Personer. Deraf flyder, at Skifterne maae blive uendelige, naar en Mand, som har mange andre Forretninger, Tid efter anden paadrager sig benimod 100 Skifter. Medens Skifterne saaledes henkaae, faae Creditorerne intet, men maae idelig supplicere til Skifte-Forvalteren. Naar Skiftet endelig er til Ende, sættes der Børge, hvortil vælges den Altsedes nærmeste Slægt eller en Anden, enten han duer dertil eller ei, naar han kun er vederhæftig.

I den Henseende indstiller han, som noget, der vilde tiene til at have og forebygge alle disse Uleiligheder, om Hans Majestæt vilde foruude dem en fuldkommen Friehed til at giøre Testamente, saaledes, at en Fader skulde have Rettighed, i sit Testamente, at give Plantagen med tilhørende Besætning af Negre &c. til den af hans Børn, som han ansaae meest beqvem at styre den, imod, at Medarvingerne nød et vist paffeligt Ophold i deres umyndige Aar, og en vis Summe desuden udbetalt, naar de opnaaede deres Aalder; og paa det en Fader ikke, ved saadan uindskrænket Frihed i at testamenterer, skulde kunne forurette sin Kone, saa kunde det paalegges hanne, i det mindste at efterlade hende paa Livstid $\frac{1}{2}$ Part af Plantagens reene Indtægter, om de aarlig oversteeg 20000 Rdr., og $\frac{1}{3}$ Deel, om de vare derunder. Faderen maatte og have Rettighed at indsætte saadanne Executors Testamenti og Formyndere, som han havde Fortroelighed til. I Plantagen skulde Enkes Morgengåve, Arvingernes Capitaler, hendes og deres aarlig tilkommende Penge være prioriterede; saa maatte det og tilkomme dem, som modtog Plantagens Indtægter, at afbetale

Credi-

Creditorerne. Saadanne Testamenter skulde ikke behøve nogen Confirmation, men allene læses for Retterne i Bestindien, og registreres i Cancelliet.

Han formener, at Virkningen deraf vilde blive, at mange Fremmede, der ansee libertas testandi, som et af deres herligste Privilegier, vilde sætte sig ned der; at adskillige rige Familier, som nu gaae bort, vilde blive der; at Familierne vilde blive conferverede, og een af hver Familie blive riig, og istand til at hjælpe de andre; at Planterne vilde blive formuende og istand til, ei allene at betale det, de vare Kongen skyldige, men og at skaffe anseelig Credit. Han melder derhos, at Engellænderne have forundt deres Colonister paa Suffer-Colonierne, langt andre og mindre indskrænkede Urvægangs-Love end i England selv.

Endnu var mig leveret et Engellsk Brev af 11 August 1764 fra bemeldte Bodkin til Geheimeraad Bernstorff angaaende samme Materie, derudi han melder, hoorledes der forholdes paa visse andre Eilande i Amerika s. Ex. Antigoæ, St. Christoph 2c., hvor ei allene en Fader kan giøre Testamente, ligesom han vil, men, naar han vser uden Testamente, beholder den ældste Søn Plantagen, Regerne 2c., og betaler hans Moder aarlig $\frac{1}{3}$ Deel af Indkomsterne, saa længe hun lever, og Ørigheden fastsætter, hvor meget af Indtægterne de øvrige Børn skulde have til Underholdning, derfor de og Moderen beholde Sikkerhed i Plantagen, som Sønnen derimod ikke kan disponere over; er der ingen Børn, falder Plantagen paa samme Maade til den næste Slægt.

• • •

Udi min allerunderdanigste Erklæring over Supplicantens Laurence Bodkins Ansøgning om allernaadigst Confirmation paa et af ham oprettet Testamente, haver jeg i Almindelighed anført de Aarsager, hvorfor jeg ansaae det baade for billigt, nyttigt og nødvendigt, at Indvaernerne paa disse Eilande, og især Plantage-Eierne blev forundt en mindre indskrænket facultas testandi, end den vores Danske Lov og Forordninger tilstaaer eller lover Forældre, der efterlade sig Børn.

Hvad jeg der har erindret, og hvoraf hermed, for saavidt angaaer Generalia, følger Copie, bestyrkes ved de særdeles Omstændigheder, Supplicanten her anfører.

Det han melder om Omstændighederne der paa Eilandene, og de Wansfeligheder Børnene møde, isald de skulde behalde de af Forældrene

efterladte Plántager, naar Deelningen skeer efter vores Lov, og Umueligheden af at faae en nogenledes anseelig Capital at laane, med godt Hypotheque, kommer altsammen temmelig godt overeens med Erfarenhed og de Efterretninger, man her haver derfra.

Hans Raisonnement derover, som han videløftigere udfører og opløser i hofølgende Engelske Skrivelse, der er mig leveret af hans Excellence Hr. Geheimeraad Baron af Bernstorff, er, efter mine Tanker ganske grundig, og de Samlinger han deraf drager, ere ingenlunde trukne ved Haarene.

Skient det, vores Danske Lov fastsætter i Hensende til Børnernes lige Arveret, haver sin gode Grund i den naturlige Lov og Billighed, og Forældrenes naturlige Pligter mod Børnene; saa kunne dog politiske Aarsager tagne af Statens Velgaaende og det almindelige Beste, ofte udfordre, at derfra skeer een eller anden Undtagelse.

Saaledes haver Familiernes Conservation, paa adskillige Steder og i visse Stænder, indført Jus Primogenituræ. Paa andre Steder, hvor Jus Primogenituræ just ikke gielder, er det dog Forældrene tilladt, at giere saadan Disposition, til Fordeel for een af Børnene, som de eragte tjenlig til deres Families Bedligeholdelse.

Saa meget, som vores Danske Lov og er for, at holde over Børnernes lige Arveret, saa gjør den dog visse Undtagelser derfra, til Fordeel for dem, der eie Jordegods, og søkke at bevare samme i deres Familie. Saaledes tillader 5te Bogs 2det Cap. 65de Art. enhver Privilegeret, som haver en Sædegaard paa 400 Tønder Hartkorn, at oprette Stamhuus, hvorved Jus Primogenituræ indføres blant hans Descendenter. Lovens 5te Bogs 4de Cap. 6te Artikel tillader den, som eier en Sædegaard, at give een af hans Børn dobbelt Lod derudi, hvilket kiendelig sigter til, at et saadant Barn kan derved blive istand til at beholde Gaarden.

Foruden det, at en Plántage i Vestindien nok kan sættes i Ligning med en Sædegaard i Danmark, saa møde her adskillige særdeles Omstændigheder, som giere en saadan Frihed i at testere, og ved Testamente at disponere over sin faste Eiendom, paa disse Eilande, langt mere baade nyttig og nødvendig.

Naar man, for at faae en Colonie befolket, vil søge at drage Fremmede derhen, maae man ikke betage dem nogen af de Friheder, som de ere vante til at have, og dem, uden Colonien's Tab og Skade, eller anden betydelig Uleilighed, kan forundes.

Det seer derom, i Almindelighed har erindret i min forrige herhos følgende Erklæring, bestyrkes ved det, Supplicanten, som selv er en Engælænder, melder om Engælændernes Tænkemaade. Af ham erfarer man, at Engælænderne have forundt deres Sukker Colonier i Amerika langt andre og mindre indskrænkede Arvegangs Love, end Engælænd selv.

Man kan, ved at giøre Love og Anordninger for en nye Colonie i Amerika, ikke vel tage feil derudi, at man saavidt mueligt, og coeteris paribus, følger Engælænderne, som derudi nødvendig maae have den beste Indsigt og Erfarenhed.

Det er bekiendt, at Deres Majestæts Gilænde i Amerika ere Sukkers Colonier. Man skal søge at opmuntre Forældre til god Huusholdning, Flid, Arbeidsomhed og Sparfommelighed, ved at skaffe dem al muelig Visshed om, at deres Børn skalde nyde deres Sveed og Arbeide godt ad, og beholde det, de derved have erhvervet, og man bør i den Henseende saavidt mueligt søge at rydde de Vanskeligheder af Veien, som man mætte forudsæer, at saadant vil forefinde.

Hvor det er vanskeligt og saa godt som umueligt at finde Credit, skient man er istand til at skaffe Sikkerhed, og en Arving ikke, paa een ham tilfaldende Eiendom, kan faae at laane det, han skal udbetale til sine Medarvinger, der bør man, ved andre Midler søge at sætte Forældre istand til, disse Vanskeligheder uagtet, at holde een af deres Børn ved Eiendommen.

Ligesom de Følger, den nu saa meget indskrænkede facultas testandi for dem, der have Børn, efter Supplicantens Formening haver, og den Virkning den giør hos andre Nationer, især Engælænderne, som mæst ere istand til at nedsette sig der, ere høist skadelige, og derimod de Følger, som en mere udstrakt facultas testandi, efter hans heel rimelige Slutning, vilde drage med sig; ere høist fordeelagtige, ei allene for disse Gilænde,

men og for heele Landet og Deres Majestæt; saa kan jeg heller ikke skionne, at deraf kan flyde nogen betydelig Uleilighed.

J Hensende til de i min forrige Erklæring anførte Omstændigheder, er saavel Supplicantens eget, som visse andre fra disse Eilande til Cancelliet indsendte Testamenter, af Deres Majestæt allernaadigst confimerede.

Supplicanten, som ved hans Narværelse her i Kiøbenhavn, for en 4 à 5 Maaneder siden, talte med mig, havde intet imod, at de af ham ommeldte Testamenter bleve af Deres Majestæt allernaadigst confimerede, og formænte, det kunde have sin Nytte, naar Bedkommende allene vare forvissede om at erholde Confirmation.

Hensigten dermed udfordrer, at de skulle have denne Visshed, og at saadant for dem skal bekiendtgjøres. Eaavidt jeg skionner, kan dette ikke skee paa bedre eller bequemere Maade, end om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General-Gouverneuren, omrent af følgende Indhold: At omendstisnt den Danske Lov, som gielder paa de Amerikanske Eilande, ikke tillader dem, der efterlade sig Børn, ved Testamente eller anden saadan Disposition, at tillægsge det ene Barn mere end det andet, men gjør alle Børnenes Arveret lige, Forordningen af 20 Febr. 1717 ei heller giver Forældrene noget Raad om, paa de af dem saaledes uden for Loven oprettede Testamenter at erholde Kongl. allernaadigst Confirmation; saa haver Deres Kongl. Majestæt dog, for at betee sin besynderlige Naade mod dem, der paa Deres Majestæts Eilande i Amerika, eie, optage eller tilforhandle sig Plantager, og for at lette dem Midlerne til at beholde Plantagen for deres Børn og Efterkommere, allernaadigst funden for godt, ei allene til dem at udvide de Friheder, som i den Hensende ere forundte dem, der eie frit Jordegods eller en Sædegaard her i Riget, men og allernaadigst at bevilge og tillade, at enhver, som eier Plantager paa disse Eilande, hvad enten han efterlader sig Børn eller ei, maae derover gjøre saadan testamentarisk Disposition, som han eragter tienligst til hans Families Conservation, og Plantagens

Con-

Conservation ved Familien, og at det saaledes skal være en Sædvan-
 tilladt, at testamentere Plantagen med Besætning af Negere og
 andet, og al dens Tilbehør, til den af hans Børn, som han an-
 sees meest beqvem til at drive den, imod at de andre Børn til-
 lægges noget vist aarlig til anstændigt Ophold i deres umyndige
 Aar, og en vis Summa, som skal dem udbetales, naar de kom-
 me til deres Lavalder, og at Enken ligeledes, foruden hendes
 Indbragte, tillegges en vis Deel af Plantagens Indkomster til
 anstændig Underholdning hendes Livetid. Saa skal det og være
 dem tilladt, til Executores Testamenti, og Formyndere for deres
 Børn, at indsætte saadanne Personer, som de have Fortroeligh-
 ed til; da de allestider kunde være forvissede om, paa de saale-
 des, og i den Sensigt forfattede Testamenter, at nyde allernaag-
 digst Confirmation, naar de derom gisre allerunderdanigst Ans-
 søgning. I den Sensende skal det og være dem tilladt, om de
 det forlange, til desto større Sikkerhed, og Underretning i paa-
 kommende Tilfælde, at lade et saadant Testamente, førend det
 sendes herover til Confirmation, protocollere ved Retten der paa
 Landet.

Skulde nogen, som haver forfattet et saadant Testamente,
 ved Døden afgaae, førend Confirmation derpaa var erhholdet og
 indløst, og Testamentet enten, som meldt, er protocolleret ved
 Retten, eller det er leveret General-Gouverneuren, for, med
 hans paategnede Erklæring, at sendes over til Confirmation,
 eller og der paa anden Maade, havet authentique Gienpart
 deraf; da maae imidlertid og indtil Confirmationen indløber, in-
 tet foretages, som kunde stride imod Testamentet, men der skal,
 i alt hvad som behøver at afgisres, i alle Maader, forholdes og
 forfares efter dets Tilhold; hvilket General-Gouverneuren til
 alle Vedkommendes, og især Plantage-Eiernes Efterretning,
 haver at bekiendtgisre.

Jeg havde vel ønsket herover først at have seet General-Gouverneurens Betænkning, men da det vilde foraarsage for lang Ophold, tænker jeg, at naar dette Reskript, tilsendes ham, kunde han tillige befales at indberette, om han havde noget derved at erindre, eller noget, som han formeente ved den Anledning, at burde iagttages.

Dette holder jeg saa meget mere nødvendigt, som jeg forud seer, at deraf endnu vil stude een Qvæstion, i et Tilfælde, som Supplicanten ikke synes, at have sættet sin Opmærksomhed paa, nemlig: naar en Plantage Eiers Kone døer og efterlader sig Børn; hvorledes Manden da skal skifte med dem?

Men, da derom intet er erindret, og vedkommende Egtfolk kunde forekomme denne Qvæstion, ved at oprette et Testamente, saa behøver man ikke at røre derved, før end noget samme angaaende, maatte indkomme enten fra General-Gouverneuren eller andre. Kiøbenhavn den 3 September 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 November 1765.

Expederes efter Erklæringen.

Herefter blev General-Gouverneuren Conferensraad Baron Prøck den 15 November 1765 tillagt Kongelig Befaling.

CCXXXIV.

Var til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 30 Juli 1765, derudi de berette, at af en fra tvende Dragon-Udredere i Norge af 8 Februarii 1765 indkommen Klage og derover indhentede Erklæringer erfares, at Bogholderen over Dragon-Godsset Syndenfieldd i Norge Justisraad Wulfier, som af dette Gods har oppebaaret Kongl. Skatter og Afgifter, har uden nogen dem bekjendt Tilladelse, bestandig oppebaaret visse Jordebogs-Artikler, som skulde erlægges i Penge, efter hvert Aars Capitels-Taxt, og efter samme beregnes til Indtægt, efter en vis vilkaarlig Taxt, som han foregiver, i hans Formands Tid at være indført, og dermed fortaaret indtil Aaret 1757, da han ikke fandt sin Regning derved, siden Capitels-Taxten var høiere, end nogenstinde tilforn, hvorfor han beregnede den derefter, hvorved en Forhøielse i Jordebogs-Afgivten af 51 β . blev Udrederne paalagt, efter hvilken

for Forhøielse han siden er vedbleven at indfordre Jordebøgs- Afgiften, uden at nedfætte den efter de følgende Aars ringere Capitels- Tæfter, indtil først i Aaret 1764, da Dragon-Cassen indgik i den almindelige Kongl. Casse, og disse Oppebørseler bleve anbetroede de Kongl. Fogder, da tilbød han Bønderne, at livere dem tilbage, hvad han, siden 1757 for meget havde oppebaaret, uden Tvivl af Frygt, at hans Umgang ved den indfaldende Forandring skulde blive opdaget. Da han nu i sine aarlige Regnskaber har beregnet disse Afgifter efter hvert Aars Capitels Tæft, saa udbede de sig General-Procururens Betænkning, hvorledes denne Betient, til Exempel for andre Regnskabs-Betiente, paa disse Maade var at ansee til Undgieldelse, for saadan formastelig Umgang.

Udi Klagen, som fulgte med Brevet, begjære de tvende Bønder, at Bukiers Umgang saavel hermed som med Odelsskatten (som de og formene at være vigtig berægned) maatte undersøges og paakendes. Stiftamtmandens Erklæring af 15 Junii 1765 gik ud paa, at Bønderne selv havde forfattet Klagen; at Justizrådens Opførsel ikke kan undskyldes, uden med Forsømmelse; at han i Henseende til Urigtigheden med Odelsskatten er uskyldig, siden han ikke kunde saae Mandtallerne af Fogderne; at en Commission ikke behøves, og vilde forarsage megen Uleilighed for Bønderne, men at Bukier bør tilbagelevere det for meget oppebaarne med Rente. Derhos han og indsender Bukiers Erklæring af 2 April, som tilsaar Forsøelsen med den Retighed af Leedings Blandforn Havre eller Havremeel, der efter Capitels-Tæften blev forhoiet 1757, men Aaret efter forsømt at nedfættes, men beraaber sig paa, at han ved Skrivelse til Compagnie-Cheferne at 1 Decbr. 1764 har bedet dem tilkiendegive Udrederne, at denne Forhøielse skulde blive dem godtgjort. I det øvrige striger han meget mod Concipist-erne af denne Angivelse, og beder, at de tvende Bønder, som have underskrevet samme, maae forbindes til at nævne dem.

* * *

Jeg vilde ønske, at jeg med Stiftamtmanden Hr. Kammerherre Storm kunde kalde det af Krigs-Bojholderen Justizråd Bukier forøvede, en utilladelig Forsømmelighed; men jeg frygter, at naar man ret ved Lyset betragter samme, det da vil fortiene et ganske andet Navn.

At Justizråd Bukier har, uden sær Tilladelse, efter en vilkaarlig Tæft oppebaaret visse Jordebøgs-Artikler, som skulde erlægges efter hvert Aars Capitels-Tæft, og efter samme ere beregnede til Indtægt i Regnskaberne, det er i sig Uret.

Udsedningen og Oprindelsen til denne vilkaarlige Tært veed man ikke men maae rimeligviis være en gammel Contract og Forening. Saadanne bestandige Contracter mellem en Oppeberfelses-Betient paa den ene, og Bonderne paa den anden Side, angaaende Maaden, paa hvilken en Etat skal erlægges og udredes, bør, efter mine Tanker, ikke finde Sted uden Øvrighedens Forevidende og Approbation. Det er Øvrighedens Pligt, saas vidt mueligt at afsende Fornærmelse fra den, som ikke selv er istand til at vogte sig derfor, og derhen kan man regne Bondestanden i Almindelighed, fornemmelig paa de Steder, hvor de ikke have Huusbønder, som iagttage deres Fordeel.

Maar en saadan Contract indgaaes, har det ingen Nød, at Betienten derved bliver fornærmet, men Øvrigheden bør see til, at Bonden ei heller derved fornærmes.

Nærværende Tilfælde viser endnu en anden Årsag, hvorfor slige Contracter ikke bør indgaaes uden Øvrighedens Forevidende og Approbation. Af det, at Justisraad Bukier bestandig fra hans Betienings Tiltrædelse indtil 1757, har ladet det forblive ved denne vilkaarlige Tært, kan nogenledes sluttes, at han derved stedse har fundet sin Fordeel, og at Bonden derimod har derved tabt noget. Men, da det endelig engang traf sig, at Capitels-Tærten blev saa høi, at den overgik denne Tært, saa vilde han ei længere lade det blive ved den gamle Forening.

Og saaledes kan man noget nær vente, at det vil gaae, naar Betienten og Bonden mellem sig, og uden at tredie Mand kommer imellem, giøre slige bestandige Foreninger.

Saalænge Betienten finder sin Fordeel og vinder derved, bliver Foreningen holdet ubrødelig, men, naar Bonden engang skulde have Fordeel deraf, vil Betienten ei længere holde sig Foreningen efterrettelig. Havde den her antagne Forening været sluttet med Øvrighedens Forevidende og Approbation, saa havde Justisraad Bukier været nødt til at rette sig derefter, ligesaa vel i Mæret 1757, skient han tabte derved, som i de foresaaende Aaringer, da han derved havde vundet.

Men,

Men, skjønt jeg saaledes ikke kan billige Justikraad Buziers Forhold herudinden, men finder samme utilladelig og stridende imod hans Embedspligt, saa maae jeg dog tilstaae, at, da det paa samme Maade, skal være forholdet saavel i hans Formands Tid, som i den Tid Betieningen stod ledig, saa var denne Forseelse ikke grovere, end at den jo vel, med en Advarsel for Fremtiden kunde rettes.

Imidlertid viser det, som her er hænder, at man saavidt muligt, og saavidt skee kan, uden anden Ueilighed, bør see derhen, at slige smaa Afgifter erlægges efter en vis staaende og uforanderlig Tært, hellere, end efter Capitels-Tærten, som bestandig forandres fra det ene Aar til det andet.

Men af ganske anden Betydning er det andet, Justikraad Buzier bekyldes for, og selv maae tilstaae, nemlig, at da han i Aaret 1757, havde begyndt at oppebære denne Afgift efter da værende meget høie Capitels-Tært, har han siden, i de 7 paafølgende Aar indtil 1764 inclusive, forfaret at fordre og modtage den af Bønderne, efter samme Tært, men derimod i hans aarlige Regnskaber, beregnet den den Kongelige Cassa til Indtægt, efter den for hver af disse Aar satte langt ringere Capitels-Tært.

Ingen kan negte, at jo dette er et stort Bedragerie. Enten en Oppebørsels-Betient maaler ind med en falk og alt for stor Tønde, og derimod maaler ud igien med en mindre, skjønt i sig rette Tønde; eller og han tager ind, efter een af ham selv sat alt for høi Tært, og derved imod betaler ud igien efter den rette Tært, som er langt ringere, det synes hartad, at komme ud paa et og det samme. Skal saadant være tilladt, saa veed jeg ikke paa hvad Maade, det er en Oppebørsels-Betient formeent at bedrage en Bønde, ved at oppebære Kongelige Skatter og Afgifter af ham.

Vidste man, hvad Capitels-Tærten havde beløbet sig til saavel i Aaret 1757 som i de 7 næst paafølgende Aar, saa vidste man tillige, hvorvidt enhver Bønde, hver af disse Aar, var bleven bedraget og fornærmet i Forhold til det Hele han havde betalt. Da Justikraad Buzier selv tilstaaer, at Capitels-Tærten i Aaret 1757 var saa overmaade høi, som den ei nogensinde tilforn havde været; saa har den rimeligviis i

de paafølgende Aar, været $\frac{1}{3}$ Deel eller $\frac{1}{4}$ Deel eller saa omtrent ringere. Utsaa har en Bønde- eller Dragon-Udreeder, for saavidt denne Afgift angik, hver af disse Aar, betalt $\frac{1}{3}$ Deel eller $\frac{1}{4}$ Deel mere, end han med Rette burde betale.

Det eneste, Justikraad Budkier, som selv maae tilstaae Factum, har til hans Undskyldning at anføre, er, at det er skeet af en Slags Uagtsomhed, at det, da Aaret 1757 var forbi, er forsemt at nedsette denne Afgift efter de følgende Aars Capitels-Taxter. Jeg vilde ønske, at Justikraad Budkier var istand til, enten at bevise dette hans Forgiven- de, eller at anføre saadanne Omstændigheder, hvoraf man med nogen Slags Skin af Rimelighed, kunde slutte det, eller i det mindste at ansee det som noget, der ikke var umueligt. Men in dubio gaaer det umuelig an at præsumere det; allermindst her, hvor alle Omstændigheder bidrage til at vise det Modsatte.

Det er forunderligt, at da Justikraad Budkier var vant til at oppe- bære denne Afgift, ikke efter Capitels-Taxten, men efter en vilkaarlig og staaende Taxt, saa kunde han dog i Aaret 1757 huske, at Capitels-Tax- ten for samme Aar var høiere, end denne Taxt, og i Følge deraf falde paa at forhøje den; men efter at den saaledes engang var forhøiet, og der- ved indrettet efter Capitels-Taxten, om hvilken alle Folk veed, at den aars- lig forandres, saa kunde han ikke i 7 Aar erindre, at Capitels-Taxten var forandret og nedsat, og at denne Afgift derefter burde nedsettes. Saa haardt, som dette og var at fordsøje, saa vilde jeg dog gjerne overtale mig selv til at troe det, dersom jeg allene fandt, at Justikraad Budkier alletid- der havde været lige glemsom, men jeg seer, at han i den selv samme Tid meget vel har kunnet erindre, at Capitels-Taxten var forandret og nedsat, hver Gang han skulde beregne denne Afgift til Inddragt for Deres Maje- stæts Casse; thi der har han rigtig nok beregnet den efter hvert Aars Capis- tels-Taxt, og at han derimod alletider har glemt det, naar han skulde op- pebære Afgifter af Bønderne.

At en Regnskabs-Berient, der staaer for Oppebørsel af Bønder og Landgods, glemmer, at Capitels-Taxten fra det ene Aar til det andet er for-

forandret og nedsat, d. t. er ikke meget troeligt; men at han husker det, saa ofte han skal udbetale noget efter Capitels-Taxten, og derimod glemmer det, saa ofte han derefter skal imodtage noget, det saae man vel ingen til at ansee som en Virkning af en blot Forglemmelse eller Uagtsomhed. Et saadant Herredømme over sin Hukommelse har vel neppe noget Menneffe.

Den eneste Omstændighed Justisraad Bukier anfører til at bestyrke dette i sig saa lidet troelige Foregivende med, er, at han den 1 Decbr. 1764, har tilskrevet Compagnie-Cheferne, i hvis Districter disse Uldredere findes, at tilkiendegive dem den foreløbne Irring, og at de, naar de meldte sig, kunde faae det tilbage igjen, som de for meget havde betalt.

Da dette er skeet, førend nogen Klage i den Henseende indkom over Bukier, saa kunde denne Omstændighed, som virkelig er til hans Fordeel, vel i sin Tid, naar Dom er gaaet, anføres som et Motiv til at formilde Straffen, men at man skulde antage den som et tilstrækkeligt Beviis paa, at det Passerede allene er skeet af Forsømmelse og Uagtsomhed, og i den Henseende søge at slette den ganske Sag, det er noget, som jeg ikke kan raade til, fornemmelig, naar jeg betragter Tiden, da dette er skeet, nemlig den 1 Decbr. 1764 paa en Tid, da Justisraad Bukier ikke mere skulde have med dette Regnskab at bestille, men disse Opbeholdelser betroes de Kongl. Fogder; han kunde da lettelig forudsee, at hans herudinden brugte Forhold vilde blive bragt for Lyset, naar Bønderne med deres Skattebøger fremkom til Fogderne. Han kunde og lettelig forestille sig det, som siden er mødt, at der blant Bønderne bleve de, som vilde klage derover.

Man har saaledes største Aarsag til at slutte, at Justisraad Bukier har af Fornødenhed gjort en Dyd, og selv aabenbaret det, som han forud saa ikke længere at kunne blive dulgt, samt tilbudt sig at tilbagelevere det, som han merkede ikke længere at kunne gjøre Regning paa at beholde.

Efter slige Omstændigheder kan jeg ikke andet end raade til, at det af de tvende Bønder andragne, som i Henseende til den vigtigste Post, er befunden at medføre fuldkommen Rigtighed, bliver paa lovlig Maade undersøgt og Accion anlagt mod Justisraad Bukier, da han under Sagen kan fremkomme med alt hvad han, til hans Befrielse eller Undskyldning

veed at anføre, og altsaa ikke kan have mindste Anrsag til at klage over, at han enten bliver fornærmet eller haardt beegnet, fornemmelig her ikke allene er en stærk Præsumpcion, men og saadanne Data imod ham, som afgive mere end tilstrækkelig Grund til at anlegge Sag.

Derimod kan jeg ikke være saa aldeles enig med det, Stiftamtmanden Hr. Kammerherre Storm foreslaaer, at Sagen skulde brevi manu og uden Proces eller Commission afgjeres ved det, at Justisraad Bukier blev befalet til Dragonbønderne at udbetale det af dem for meget høvede med 5 pro Cento Rente.

Det er vist, at han bør betale det for meget Oppebaarne med Rente, men dette er allene en Resarcitio damni dati eller Skadens Erstattelse, og kan ikke ansees som en Straf, isald hans Forhold ellers under Sagen maatte befindes og eragtes straffældig.

Det er maaskee og vist, som Kammerherren melder, at en Commission vilde medføre sine Uleiligheder, og at Bønderne, ved lange Reiser til Commissionen vilde brydes mere, end de paalagte Forurettelser kunne belæbe.

Men derimod maae og betragtes paa den anden Side, at her ere tvende Bønder, som andrage een dem og mange andre Bønder, i adskillige Aar, af en Betient tilføiet Fornærmelse, og derhos bede, at de ei allene maae faae det tilbage, dem med Uret er frataget, men at Betienten, og andre Oppebersel-Betientere til Exempel og Advarsel, maae blive anseet, til Undersaatternes Fyldestgjørelse under Lovens Retfærdighed.

Det er ikke en Charteque, som er indgivet i en heel Almues Navn, uden at være underkrevet af nogen, men det er en Ansøgning, som tvende af de fornærmede Personer have sat deres Navne under, som de vedgaae, og som de efter Stiftamtmandens Formeldning, vide at gjøre god Næede og Rigtighed for. Deres Andragende er og, for saavidt man hidindtil har kunnet erfare, befunden i alle Maader, at stemme overeens med Sandhed.

Derfom man, efterat alt dette er passeret, og efterat Bønderne have været hos Stiftamtmanden, for at gjøre Næede for det, de havde andraget, vilde paa forommeldte Maade, saa kortelig afgjøre Sagen, frygter jeg, at disse og andre Bønder vilde troe, at Collegierne overlod dem til

egeu

egennyttige Verientes Raadighed. En Tanke, som man meget vel skal tage sig vare for, at give den gemeene Mand Aaledning til at fatte.

Det maae og tilstaaes, at, naar man vil undtage Samvittighed og Moralitet, som desvaerre ikke styrer og bestemmer de fleeste Menneskers Gierninger, saa veed jeg ikke, hvad der skulde hindre eller skrælle en egennyttig Verient fra at fornærme Bouden, naar han saae, at alt hvad han derved vovede, isald det blev opdaget, var, at give det tilbage, han urettelig havde oppebaaret; hvilket han derimod kunde være vis paa at beholde, isald hans Dmgang ikke blev aabenbaret. Her var saaledes spes lucrī, paa den ene, og ingen metus damni, paa den anden Side.

Dette er godt, naar man vil opmuntre Folk til at begynde noget, men passer sig kun slet, naar man vil hindre og skrælle Folk fra at gjøre det, som de, saa lettelig finde Leilighed til at foretage.

Lemselighed og Godhed ere ypperlige Egenfskaber, men de kunne let misbruges. Det er ikke uden tilstrækkelig Grund, at de, der have havt Indsigt i Tingenes Sammenhæng, have beskrevet Rejsfærdighed, at den bestod i Godhed lempet efter Viisdoms Regler (bonitas sapientiae attemperata): de have dermed vildet sige, at naar Godhed ikke indrettes efter de Regler, som Viisdom foreskriver, kan den let vanslegte til den største Uretfærdighed. I sliqe Tilfælde kan det let hælde sig, at man, ved at vise Godhed imod Een, gjør Uret imod nogle Tusende.

Den Uleilighed, som Stiframtmanden med god Føie melder, at det vilde blive til for Bønderne, om de skulde giøre lange Reiser til Commissionen, kunde maasse og nogenledes undgaaes, om Kammer-Advocaten, eller den, der blev besalet at tiltale Justitiraad Bunker, tillige blev advaret saavidt mueligt at forstaae Bønderne for sliqe Reiser, og i de Tilfælde, hvor deres Nødende for Commissionen ikke eragtedes uomgiengelig nødvendigt til Sagens Oplysning, overlade det til dem selv, hvad enten de i egen Person vilde møde for Commissionen, eller og der indsende deres Skattebejger.

Naar man og undtager den 3die Post i Klagen (som mueligt af det udstødende Commissorium kunde udelades, da de tvende klagende Bønder

ikke kunde sige sig selv, derudi at være forurettede, og denne Post frem for alle de øvrige, synes at ville gjøre Commissionen videløstig), saa skienner jeg ei rettere, end at det til Dphlysning i alle de øvrige, omtrent kan være nok, at Skattebøgerne fremkomme for Commissionen, uden at Bønderne just selv behøve der at møde.

Hvad Odelsskatten angaaer, da skient det er rimeligt, som Stiftsamtmanden slutter, at Justisraad Bukier er uskhdlig i den derved foreløbne Noerden, saa er det dog billigt, at denne Post tillige undersøges, og at de Dragon-Udredere, som have betalt mere, end de burde, faae samme tilbage igien. Kjøbenhavn den 6 August 1765.

Anden Resolution end den, som findes i General-Prokureurens Protocol har ikke været at finde.

CCXXXV.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General-Krigs-Directorium af 13 Julii 1765, hvormed de indsende en Forskilling fra Chefen for det Holsteenske Cuirasser-Regiment af 13 Junii og Copie af en Politie- og Commerce-Collegii Dom af 4 Junii, hvorved en Rekrut Jens Grøn er dømt til at tjene som Rytter i 6 Aar ved bemeldte Regiment; men da Dommen er ham forkyndt, har han erklæret at ville appellere, hvorover han endnu hensidder. General-Krigs-Directorium saavel som Regiments-Chefen forestiller i den Henseende, hvad Uleilighed, Omkostning og Tidsspilde det vil forarsage, om slige Domme skulde appelleres, og beder derfor, at Appæl i denne Sag ikke waae vorde tilsladt, eller, isald det mod Formodning skulde skee, at Recruten da imidlertid til Regimentet vorder udleveret.

* * *

Da det er vist nok, hvilket General-Krigs-Directorium saavel som Regiments-Chefen melde, at det vil forarsage megen Uleilighed Tids- spilde og Omkostning, om Politie- og Commerce-Collegii Domme i slige Sager skulde staae under ordentlig Appæl til Høieste-Ret, saa kunde dem herpaa efter mine Tanker fortelig svares: At naar General-Krigs-Directorium er enig med, at det i Almindelighed i Henseende til alle slige

slige Sager, har sit Forblivende ved Politie- og Commerce-Collegii Dom, saaledes, at samme som inappellable, uden videre bliver erequiveret, saa har man herfra intet derimod, men vil derom gjøre allerunderdanigst Forestilling; da det i Sølge deraf og kan have sit Forblivende ved den her affagte Dom.

Skulde der imidlertid blive forlangt Høieste-Rets Stævning i denne Sag, faaer det vel udsættes, i det mindste indtil man herpaa har faaet Svar fra General-Krigs-Directorium. Kiebenhavn den 21 August 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 25 Junii 1766:

Expederes efter Erklæringen og Notice deraf til Directorium og efter Slutningen af samme.

Og i Conceillet blev Dagen efter resolveret:

Ligeledes, dog udsættes det indtil Resolution falder paa en anden Forestilling fra Directorium.

Herefter blev det høie Krigs-Raad under 14 Febr. 1767 fra Geheimeraad Thott tilskreven.

CCXXXVI.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse af 17 August 1765, derudi de berette, at da der i Anledning af General-Prokureurens Betænkning, var gaaet Ordre til Kammer-Advocaten af 10 August, at tiltale Justitiraad Bukier, har han ved Skrivelse af 12 August foreslået, at Forseelsen var af den Natur, at den kunde have Udsænde til Hovedlod's Forbrydelse, og derfor indstiller, hvad Forholdsregler i den Henseende skulde tages. Skjønt de nu, ved Svar af 13de overlod til Kammer-Advocaten selv at tage saadanne Præcautioner, som med Loven og Forordningerne komme overeens og forsvartlig eragtedes; saa har han dog den 14de atter foreslået, at det ei staaer i hans Maant, at tage Præcautioner, men derom udbeder sig General-Prokureurens Betænkning, hvad Ordre Kammer-Advocaten i Henseende til denne Punkt, derfra kunde være at tillegge.

* * *

Saa længe der allene var Spørgsmaal, om Justisraad Bukier, i Følge den over ham indkomne Klage, burde ordentlig actioneres og tiltales, eller om Sagen, brevi manu, kunde afgjøres, ved det, at han blev befaleet til Bønderne at udbetale det, han af dem urettelig havde oppebaaret; saa var der intet, som kunde hindre mig fra, at give min Betænkning derover, da samme af deres Excellence og høifæredede Herrer blev forlangt; men, efterat Sagen er henvist til Lands Lov og Ret, og Kammer-Advocaten er tillagt Ordre, paa lovlig Maade at tiltale Justisraad Bukier, og det altsaa er overladt til Dommerens Kiendelse, at bestemme, saavel, hvorvidt det Justisraaden beskrides for, er ham overbeviist, som til hvad Slags Misgjerninger det af ham Forovede, bør henregnes, og hvad Straf, han dermed kan anses, at have fortient; saa hør jeg, efter mit Embedes Bessaffenhed, saa meget mere være vaersom udi at ytre mine Tanker, enten over Hoved-Questionen i sig, eller over en saadan Question, som synes at sætte Hoved-Questionens Paa-kiendelse forud, som jeg mere, end engang har havt Leilighed til at erfare, at Dommerne i Provindserne, og især i Norge, have langt større Agt set General-Procureurens Betænkning, end jeg just enten forlanger, eller ønsker, at de skulde have.

Skjønt jeg saaledes ikke kan indlade mig i nogen Forklaring angaaende den Question, hvorvidt Kammer-Advocaten efter Forseelsens Bessaffenhed, og i Henseende til den forventende Hovedleds Forbrydelse, behøver at tage Præcautioner, saa vil jeg dog ikke lade være umeldet, at, naar det tilfom mig, at instruere Kammer-Advocaten, og at give ham Befaling, saa maae jeg tilstaae, at da det allestider er haardt, og de fleeste Tider tillige uvoveligt, at begynde en Sag med Execution; saa tillagde jeg ham ikke nogen Ordre, som kunde have allermindste Anseende af, at be- myndige ham til, at foretage enten Sequestration, eller andet saadant, under Navn af Præcaution, men han fik paa den af ham selv opfattede Question, lade sig nøie med det Svar: At ligesom det var ham anfortroet at udføre Sagen, saa blev det og overladt til ham, at tage saadanne

og ei andre Præcautioner, end de, han paa den ene Side eragtede nødvendige, og paa den anden Side fandt at være lovforførlige og saadanne, at derved ikke blev vovet noget. Kiøbenhavn den 20 August 1765.

Den herpaa faldne Resolution er ikke i Rentekammeret at finde.

CCXXXVII.

Cerklæring over 1) en Ansøgning af 22 Julii 1765 fra et Fruentimmer i Kiøbenhavn, navnlig Johanna Sophia Johlmand, derudi hun forestillter, at hun i 6 Aar har været forlovet med en Person Niels Hansen Scade, som da var Urtekræmmerensvend, men siden blev Urtekræmmer, og er tilsidst bleven frugtfuld med hende, da de og besluttede, at holde Bryllup, men hans Paarsvende, da de fik det at vide, søgte at bringe ham derfra, paa Grund af, at hun var fattig, (det hun tilskaaer) og ringe (da hun dog er en Seilmagerdatter her i Byen, og han var en Bondesøn fra Jylland) derved de bragte hain til at gruble, saa han blev syg, og som hun frygtede, han skulde døe, bad hun ham, at Brylluppet maatte gaae for sig, hvorudi han samtykte, saa at den 9 Julii h. a. blev indgivet Ansøgning i Cancelliet om Copulationsbrev (som og er expederet den 19 Julii) og Nielsen berømmet til den 23 Julii; hans Paarsvende søgte endnu at bringe ham derfra; hans Syster, som var i Huuset, truede at flygte ud, hans Kramboesvend og Pige truede at gaae bort ac, hvilket alt forarsagede, at han, som desuden var svag og skrøbelig, om Natten imellem den 17 og 18 Julii omkom sig selv, ved at hænges sig, derved hun og hendes Foster ere satte i ynkeværdige Omstændigheder. Hvorfor hun beder, at hun og hendes Foster maae blive ansætte for, og nyde samme Rettigheder, som om deres Ægteskab ved Nielses Afstien var bleven stadfæstet. Med Memorialen følge Attester fra hendes Kristefader og tvende Præster i Kiøbenhavn, og andre, som alle give hende et meget godt Skudsmaal, at hendes Opførelse har været anstændig, og at hun med at sætte op for Folk, har ikke allene paa en fikkelig Maade søgt sit Levebrød, men og tildeels ernæret hendes gamle og skrøbelige Forældre. Den afdøde Scades Kristefader Hr. Juul attesterer, at, da han den 11 Julii var hos ham, tilskod han, at hun var forlovet og lavede til Varsel ved ham, at han ikke havde hende mistænkt for nogen anden, og intet usømmeligt vidste med hende, han blev og fornøiet over, at Hr. Juul raadete ham at ægte hende. Samme Aften kom og hendes Fader til Juul, og sagde ham, at Scade nu havde fast besluttet at ægte hende, og bedet ham og en anden i Guds

Maan, bestilte Vielsebrev, og derhos sagt, at Hr. Juul skulde vte dem. Han holder det saaledes for siensynlig klart, at det var hans fulde Forsæt at opfylde det hende givne Løfte, og finder i den Henseende hendes Ansøgning ganske billig, da han ikke tilforn har kiendt hende, men lod sig underrette om hendes stikkelige Opførsel, førend han vilde tale til Scade om hende. Lars Doll Guldmægtig ved Commissariatet, attesterer under 19 Julii, at Scade ofte for ham allene, og eengang i Urtekræmmer Bierings Overbørelse har erklæret, at han var forlovet med hende, at hun lovede til Børsel ved ham, og at han vilde ægte hende og ingen anden, thi ellers handlede han imod sin Samvittighed; ligesom han Scade og i næst foregaaende Uge, i hendes Fades Overbørelse, bad Doll besørge Kongebrevet for dennem løst i Cancelliet. Bemeldte Urtekræmmer Biering, da han af hende Notarialiter er beskiftet, har ikke villet indlade sig med at svare paa de ham forelagte Dvæstioner. Derimod har afgangne Scades Medicus attesteret, at Scade i hans sidste Sygdom for ham havde erklæret, at saasnart han blev frisk igien, vilde han ægte hans gamle Kiereste Johanna Sophia Sohlmand. 2) En Memorial af 7 August fra den Afdødes Syster Karen Hansdatter, derudi hun beraaber sig paa, at hun ikke veed af noget Ægtefæbelsløfte, men vel af en Slags Tilboielighed, hendes Broder har havt til Johanna Sohlmand; at den Afdøde ikke selv har bestilt Vielsebrev; at Dryllupet ikke har været berammet, mindre nogen Dag dertil bestemt; haaber, at hans Endeligt, (hvorudi hun er uskyldig) ikke maae blive hende eller hans Moder til Fornærmelse, og synes at ville henstykke sig under Lands Lov og Ret. Ellige med Magistratens Erklæring af 5 August, der anbefaler Ansøgningen, som synes at medføre slætte Billighed, siden hans Død allene har hindret Ægtefæbelsfuldbyrdelse.

* * *

Supplicantinden Johanna Sophia Sohlmand gjør allerunderdanigst Ansøgning om, at hun maae vende ansæet for, og hende samme Rettigheder, som om hendes forehavende Ægtefæb med afgangne Niels Hanssen Scade, ved Vielse af Præsten var bleven stadfæstet, og at hun, som hans Ægtehustru, og det Foster hun bær og med hannem haver avlet, som hans Barn og Arving efter Loven maae vende ansæet.

Hun synes saaledes at begiere, at hendes Barn maae blive legitimeret, og at denne Legitimation maae have en dobbelt Virkning, ei allene, ad abstergendam maculam illegitimæ nativitatis, saaledes, at hendes Barn

maae

maae ansees, som et Ægtebarn, og hun, som en ærlig Enke efter afgangne Niels Scade, men, at den og maae virke en fuldkommen Arverettighed, saaledes at Barnet arver afgangne Niels Scades, som dets ægte Fader, og at hun, som hans Enke, deeler med Barnet, og beholder den halve Døe.

Derfom hun allene havde søgt det første, da var det uden Tvivl, strax og uden allermindste Vanskelighed bleven bevilget og expederet, siden det er noget, som allene beroer paa Deres Majestæts Naade, og ikke kan være til Fornærmelse for nogen, ligesom det og gierne pleier at bevilges, naar Omstændighederne ere nogenledes fordeelagtige, og det maae tilstaaes, at de i nærværende Tilfælde, ere saa fordeelagtige, som de nogenstunde kunde være.

Derimod er det andet, som hun begierer, nemlig Arverettighed, af langt større Vigtighed, siden den Afdødes Naarværende derved miste den Arverettighed, dem ellers efter Loven kunde tilkomme, og altsaa derved kunde synes at fornærmes. Imidlertid er det ikke uden god Grund, at Kiøbenhavns Magistrat, endog i den Henseende, anbefaler Supplicantiindens Ansøgning, og finder at den medfører Willighed.

Da Supplicantiinden har været forlovet med afgangne Niels Scade og ved ham er frugtfuld, hans Forsæt og har været at ægte hende, han og til Wielsen har berømmet en vis Tid, nemlig, saasnart han blev frisk af hans Sygdom, ligesom han og, paa det alting til samme Tid kunde være paa rede Hænder, har ved en god Ven, ladet bestille Copulationsbrev for dem i Cancelliet; saa gaaer hendes Begiering egentlig der ud paa: at det ved Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, maae blive fastsat, at Wielsen, som har været berømmet, og allene ved Niels Scades imidlertid paakommende Dødsfald, er bleven hindret, maae ansees, ligesom den virkelig var gaaet for sig, og Ægteskabet derved, i alle Maader fuldblyndet. Thi, naar dette er fastsat, saa følger alt det øvrige, som hun forlanger af sig selv.

At afgangne Niels Hansen Scade i lang Tid har været forlovet med Johanna Sophie Sohlmand, og at han under Ægteskabsløste har besvang-

svangret hende, det er tilfulde beviist, at han selv haver tilstaaet, saavel for adskillige af hans gode Venner, og den Medicus, der betiente ham i hans Sygdom, som især for hans Skriftefader Hr. Juul. Han var altsaa, saavel i Følge af Loven, som i Følge af Forordningen af 5 Martii 1734, forbunden til at ægte hende, og naar han vilde undrage sig derfra, kunde hun ved Lov og Dom, have tvunget ham dertil.

Naar man derfor antager, at han haver villet ægte hende, saa antager man ei andet, end at han haver villet det, han burde ville, og at han haver været villig til at gjøre det, han var forbunden til at gjøre. Men, ligesom hun ikke behøvede at benytte sig af saadanne Tvangsmidler, saa behøver man ei heller, at tage sin Tilflugt til slige Præsumptioner, da det er lige saa klart, at det har været hans alvorlige, bestandige og uforanderlige Villie, at ægte hende, endog uden at være enten nød eller tvungen dertil.

Saadant haver han erklæret saavel for bemeldte hans Medicus Professor Zennings, som for tvende hans gode Venner Fuldmægtig Lars Bøll og Urtekæmmer Wirring (da det skal være bekiendt nok, at denne sidste tilstaaer, at det forholder sig, som Bøll attesterer, og at han haver tillige med Bøll hørt det af ham ommeldte, skönt han, for ikke at støde Scades Paarsøende, ikke vil erklære det, uden at være nødt dertil ved Stævnemaal), og omendskönt hans Søsters og maaskee andres af hende opbragtes Overtalelse blandede med et Slags Trusel, undertiden kan have gjort ham vankelmødig og vakkende for et Dieblik, saa er han dog alle tider kommen tilbage igien til sit første Forsæt, som kom overeens baade med hans Pligt og Tilboielighed.

At dette hans Forsæt har været uforanderligt, og at han neppe havde været at bringe derfra; det kan man omrent blive forvissat om, ved at sammenligne hans Character og Tænkesmaade med den af ham giorte Erklæring.

Man seer af alle Omstændigheder, at omendskönt han ikke om alle hans Pligter har høvt det retteste Begreb, saa har han dog i sig været en god Mand; der frygtede Gud; havde en søm Samvittighed, og gierne vilde følge det, hans Samvittighed tilfagde ham at være Ret og Godt;

men

men for Boll og Biering haver han erklæret, at han vilde ægte Johanna Sophia Sohlmand og ingen anden; thi ellers handlede han imod sin Samvittighed. Saa snart han gjorde sig dette Begreb derom, som og i sig var det rette, saa kan man nok troe, at han efter hans Tænkesmaade, ikke havde været at bringe derfra. Dermed kommer og hans Skriftefaders Hr. Juuls Attest overeens, for ham Scade har erklæret, at han havde lovet Johanna Sophia Sohlmand Egestskab, at han havde besvangret hende under Egestkabs Løfte, at han ikke havde hende mistænkt for nogen anden, at han intet usømmeligt vidste med hende, og intet havde imod hende; hvorved det er værd at lægge Mærke til, saavel, at han blev fornsiet over, at hans Skriftefader raadede ham til at ægte hende, som at han selv samme Dag, paa hvilken hans Skriftefader havde været hos ham, gav Lars Boll Commission, at søge Copulationsbrev for dem i Cancelliet (hvilket og er expederet,) og erklærede derhos, at hans Skriftefader Hr. Juul, som det ellers ikke kunde tilkomme, skulde vie dem.

At indgive Ansøgning om Copulationsbrev i Cancelliet, er den allerhøitideligste Erklæring en Mandsperson kan giere om, at han vil ægte et Fruentimmer, og strax agter at indtræde i Egestkab med hende. Utsaa haver man en saadan Declaration af afgangne Niels Scade.

Vel synes Niels Scades Søster Karen Hansdatter, i hendes Memorial af 7de og medfølgende Notice af 5te August at ville kaste nogen Mistanke paa denne Ansøgning om Copulationsbrev, hvis Virkning hun haver frygtet for, da hun melder, at Bielsebrev har hendes Broder selv aldrig bestilt eller givet Penge til. Dersom hun ved at bestille Bielsebrev, forstaaer selv at gaae op i Cancelliet og bestille det, da haver hun Ret, thi hendes Broder laae den Tid sig. Det kan og gierne hende sig, at hendes Broder ikke haver givet Penge dertil, siden det først er bleven løst og udleveret efter hans Død. Men dersom hun ved det, at han ikke selv har bestilt Bielsebrev, forstaaer, at han ikke ved Lars Boll, som hans gode Ven, har ladet det bestille, og været villig til at betale det, saa haver hun Ret. Thi naar man betragter, at hverken Lars Boll

eller Johanna Sophia Sohlmands Fader den 11 eller 12 Julii kunde forud see eller drømme om den uhykkelige Hændelse, som mødte om Natten mellem den 17 og 18 Julii, og at Lars Bøll, den 11 eller 12 Julii har, paa Niels Scades Begne, indgivet Ansøgning om Copulationsbrev for ham og Johanna Sophia Sohlmand, og tillige efter hans udtrykkelige Begiering og Willie, anholdt om Tilladelse for dem, at lade sig vie af uøvedkommende Præst; og at Johanna Sophia Sohlmands Fader om Aftenen den 11 Julii er kommen til Hr. Juul og beretter ham, at Scade nu fast havde besluttet at ægte hans Troelovede, og bedet dem, nemlig Faderen og den anden Fuldmægtig Bøll, i Guds Navn, at bestille Vielsebrev, med Tillæg, at Hr. Juul skulde vie dem; saa bliver der ikke den mindste Anledning til at mistænke nogen Slags Kneb i denne Handel og Ansøgning.

Her er saaledes et Fruentimmer, som om hendes skikkelige og anstændige Opførsel fremlegger de bedste Attester, som i nogle Aar har været forlovet med en ugift Mandsperson af hendes Stand og hendes Lige, og som i alle Maader var *lui Juris*, som af ham er bleven besvangret under Egteskabsløfte, og som han saaledes i Følge Lov og Forordninger har været forbunden til at ægte.

Mandspersonen, som paa adskillige Tider, og for adskillige Personer har tilstaaet deres Forlovelse, har og været villig til at ægte hende, det han ligeledes for adskillige har erklæret, med det mærkelige Tillæg, at han ellers handlede imod hans Sammittighed, og har tilsidst i hans Sygdom, 6 à 7 Dage førend han døde, for at vise hans Forsæts Uforanderlighed, i hendes Faders Overværelse, begiært af en god Ven, at han ville bestille Vielsebrev for dem, og derhos erklæret, at hans Skriftefader skulde vie dem, ligesom han og til hans Medicus har sagt, at han vilde ægte hende, saasnart han blev frisk, saa det er klart, at Drøllsløpet har været betrammet, skönt det ikke er tilfulde beviist, som Supplicandinden foredrager, at Dagen, nemlig, den 23 Julii, dertil har været fastsat. Imidlertid, og omtrent Dagen førend dette Vielsebrev blev expederet, er han ved Døden afgangen, saa at Vielsen ikke er gaaet for sig.

Det

Det var haardt, om dette Fruentimmer, formedelst denne Hærdelse, skulde ansees som et besøvet Qvindemenneske, og det Barn hun bær, som et slegfred Barn, der ikke maatte arve sin Fader, som skal efterlade sig Skikkelige Midler, og ikke har andre Livsarvinger. Favor nascituri, som saa ofte in Jure har saa stor Virkning, synes da reent at blive sat til Side. Dersom Niels Hansen Scade og Johanna Sophia Fohlsmand havde af Præsten været troelovede, isteden for at de allene mellem sig have været forlovede, saa behøvede hun ingen Kongl. Bevilling, men hun havde alt hvad hun forlanger, og hendes Barn burde ansees som et ægte Barn, i Følge af Danske Lovs 5 Bogs 2 Cap. 33 Art., som udtrykkelig fastsætter: ægte Barn skal det og holdes for, som af Sæstefolk sødes, dersom de have været troelovede og Nielsen haver været berammet, og Sæstemanden døer forinden, med saa Stiel, at det kan bevises og forfares, at Barnet er avlet, siden Forældrene vare af Præsten troelovede. I Følge heraf behøver Supplicantinden ei anden Kongl. Bevilling, end allene, at den imellem hende og afgangne Niels Hansen varende Forlovelse skal i alle Maader ansees ligesaa kraftig og gyldig, som om de af Præsten vare troelovede.

Naar betragtes, at saadan Troelovelse af Præsten, som Loven her taler om, nu om Dage ikke bruges uden af Folk i den allernederste Classe, og at Niels Scade, som en Kiøbenhavn's Borger, mueligt kunde paa- staaet at være iblant dem, som det ved Lovens 3 Bogs 16 Cap. 11 Art. er tilstaaet, isteden for Troelovelse af Præsten, at holde offentlig Jaord, om hvilket Loven siger, at det skal holdes for fuld Egtteskabsløfte, og hvorom Forordningen af 6 Februarii 1694 fastsætter, at saadanne Egtteskabsløfter skal holdes ligesaa fulde, som andre Folkes Troelovelser, saa synes Supplicantinden og at kunne have paaberaabt denne Lovens Bestemmelse, naar hun og afgangne Niels Scade havde holdt offentlig Jaord. Men, naar atter betragtes, at saadan Jaord, som Forordningen af 1694 beskriver og udfordrer, lige saa meget er kommen af Brug, som Troelovelse af Præsten, saa maae det tilstaaes, at naar Supplicantinden ikke skulde nyde denne Lovgiverens kloge og velbetænkte Bestemmelse godt ad, vilde det, naar

naar man allene undtager Bønderfolk og deres Eige, ikke lettelig forekomme et Tilfælde, hvor et Fruentimmer med Visshed kunde henholde sig dertil.

Det, som fornemmelig er Supplicandinden imod, er, at hun ikke offentlig har været for- eller troelovet, men allene mellem dem selv forlovet med afgangne Niels Scade.

Ligesom Lovene i Almindelighed giere stor Forskiel imellem sponsalia clandestina og publica, med hvilke sidste offentlig Jaerd og Troelovelse af Præsten kunde staae i Eigning, saa fastsætter og Danske Lovs 3 Bogs 16 Cap. 3 Art., at hemmelig Troelovelse ei skal holdes. (Skient her ved hemmelig Troelovelse, egentlig kun forstaaes den, der er skeet, uden Heralds dres og Børgers Billie, hvilket ikke passer sig i nærværende Tilfælde) og den følgende 6te Art., at hemmelig Depligtelse eller Troelovelsébrev, som nogen giver hverandre indbyrdes, ikke skal agtes eller forfulde ansees.

Men, ligesom sponsalia clandestina, naar de ellers ikke have noget vinium i sig, blive publica, ved det at de offentligen erklæres og tilstaaes, saa maae og herved, i nærværende Tilfælde, merkes: a) at disse sponsalia clandestina, eller denne hemmelige Forlovelse, synes at være bleven offentlig, ved det, at afgangne Niels Scade, for adskillige Personer, og især for hans Skriftefader haver erklæret og tilstaaet den, uden at forlange af dem, at det skulde være dult, men fornemmelig ved det, at Niels Scade for Deres Majestæt selv og alle Vedkommende har erklæret og tilstaaet saadan Forlovelse, ved at indgive eller lade indgive Ansøgning om Copulationsbrev i Cancelliet, saa at Johanna Sophia Sohlmand og afgangne Niels Scade, hvor det gaaer, fra den 11 eller 12 Julii af at regne, ikke vel kunne ansees for andet, end offentlig forlovede Fæstefolk. b) Er der til disse sponsalia clandestina kommen concubitus, og Niels Scade har, under Forlovelsen og under Egteskabeløste, besvangret Johanna Sophia Sohlmand. Nu er det en almindelig Regel in Jure sponsalia clandestina, quibus accesserit concubitus, habentur pro publicis, et consummanda sunt.

Omendstønt denne Regel ikke med de Ord, findes i vores Danske Lov, saa antages den der dog virkelig, og lægges til Grund for andre Befalinger. Saaledes er det tilforn viist, at hemmelig Troelovelse ikke for sig agtes efter vores Lov, eller virker nogen Ret til at paaataae Ægteffkab. I Følge Forordningen af 5 Martii 1734 virker den blotte Besvangrelse, uden foregaaende Troelovelse eller Jaord ei heller nogen saadan Ret til at paaataae Ægteffkab. Men, naar disse tvende Ting, af hvilke hver for sig intet agtes, komme sammen, og der til den hemmelige Troelovelse kommer Besvangrelse: at der skeer Besvangrelse under Ægteffkabsløfte, da er den Besvangrende, saavel i Følge Loven, som i Følge Forordningen af 1734, forbunden til at ægte den Besvangrede. Altsaa antager vores Lov og det Princip, at Sponsalia clandestina, naar concubitus kommer dertil, blive publica og virke Ret til at paaataae Ægteffkab.

Naar dette betragtes, saa seer man, at Johanna Sophia Sohlmand allene behøver saadan Bevilling: at den imellem hende og afgangne Niels Hansen Scade forhen værende hemmelige Troelovelse, som er bleven offentlig ved det, at Scade for hans Skriftestader og adskillige andre har erklæret og tilstaaet den, og især ved det, at han har søgt Wielsesbrev for dem i Cancelliet, hvortil kommer, at han under Forlovelsen, og under Ægteffkabsløfte, har besvangret hende, bør ansees som en offentlig Troelovelse, og være af samme Kraft og Gyldighed, i Henseende til hende og hendes Barn, som om de af Præsten vare troelovede eller havde havt offentlig Jaord, hvoraf flyder, at hun og hendes Barn bør nyde Lovens Bestemmelse i 3die Bogs 16 Cap. 33 Artikel godt ad.

Naar man betænker, at al den Bevilling hun behøver, bestaaer allene derudi, at en hemmelig Troelovelse, som siden efter vores Lovs Esprit, er bleven offentlig, maae, ved Kongelig Myndighed erklæres at være og at skulle ansees for offentlig; saa synes samme ei vel at burde nægtes hende, da hun og hendes Barn, i det øvrige, fortjene allerstørste Yndest og Medynk, og virkelig blive satte i en ynkwardig Tilstand, om dette Haab brister for dem, da det kun vil være en slet Trost for dem,

at Scades Sterboe, i Følge Forordningen af 14 October 1763, burde bidrage noget til dette Varns, som et af ham avlet Slegfreds Varns Opdragelse og Underholdning.

Det fornemteste og omtrent det eeneste, som imod denne Ansøgning og dens Bevilling kan være at indvende, er, at Scades nærmeste Paarørende, nemlig hans Moder og Sødsfende, derved blive fornærmede, da de tabe den Ret til at arve Scades Efterladenskab, som dem ellers efter Loven kunde tilkomme.

Men ved denne Indvending, som i sig er af Bigtighed, bliver igjen at mærke: a) at naar Supplicantinden med hendes Ansøgning og blev afviist, og hun ei heller ved Lands Lov og Ret kunde erholde noget, saa fulgte deraf ikke, at Niels Scades Moder og Sødsfende kom til at arve det, han haver efterladt sig; thi da det er bekiendt og tilstaaet, at Niels Scade har ombragt og hængt sig selv, saa blev Spørgsmaalet endnu, om ikke hans Boeslod, i Følge Lovens 6 Bogs 6 Cap. 21 Art. burde været forbrudt til Deres Kongl. Majestæt, eller dem, som Deres Majestæt i saa Fald har overdraget sin Rettighed til.

I den Henseende kunde det og mueligt, for saavidt Fordelen allene angaaer, for Supplicantinden og hendes Varn være det samme, om Deres Majestæt allernaadigst fandt for godt, at skienk dem sin Fordring til afgangne Niels Scades Boeslod, i hvilket Fald hans Paarørende neppe fik noget deraf, og dog ikke i nogen Raade kunde klage sig, at være fornærmede. b) Maae jeg tilstaae, at det skulde giere mig ondt, om Scades Enster Karen Hansdatter, som har været i Huuset hos ham, skulde vinde noget ved dette Dodesfald, da jeg har nogen Slags Marsag til at troe, at hun, skiont ikke af Ondskab eller med frie Forsæt og Willie, saa dog af en Slags ilde anvendt Hofmod, og andre tildels egenlyttige Hensigter, har nogenledes været Marsag i den ham tilstødt uslykkelige Hændelse.

At hun har plaget ham, for at faae ham til at bryde det Johanna Sophia Sohlmand givne Løfte, og at handle imod det, hvilket han med Rette ansaae som en Pligt, hans Samvittighed tilsagde ham, og det paa en Tid, da han desuden var syg og skrøbelig, det var visseilig ilde gjort.

At

At hun efter al Anseende haver opbraagt hans Kramboeskarl og Vige til at true, at de vilde forlade ham, om han ægtede Johanna Sophia Soblmand, det kan ligesaa lidet undskyldes; men det, som efter mine Tanker meest bør tages hende ilde op, er, at da hun vidste, at hendes Broder var tungsinnet, syg og skrøbelig, hun og ikke kunde være uvidende om, hvorledes han tænkte i Henseende til Johanna Sophia Soblmand, og hvor høit han holdt sig forbunden til at ægte hende, og hun deraf let kunde slutte i hvilken vankelmødige og elendig Tilstand han blev sat, ved det, at hun og hendes Tilhængere baade med det Gode og Onde søgte at faae ham derfra, saa burde hun, som forestod Huset, i det mindste sørget for, at der alletid var nogen om og høs ham, hvorved den uheldige Hændelse havde været forebygget, da hun derimod i denne Tilstand har ladet ham være allene, hvorved han har faaet Leilighed til baade at fatte og at udføre et Forsæt, der noksom viser, hvor hæftige de Overtalelser og Motiver maae have været, som de have betient sig af imod ham, for at faae ham fra det forehavende Ægteskab.

Efter slige Omstændigheder skulde jeg allerunderdanigst indstille, hvorvidt det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Ansøgningen. Kiøbenhavn den 1 Sept. 1765.

Cancelliet resolverede herpaa under 11 September 1765:

Indstilles til Hans Majestæt efter Ansøgningen og Erklæringerne.

Hoorpaa Hans Majestæt under 20 September næstefter resolverede i Conseillet paa Fredensborg:

Accorderet.

Herefter blev hende under 22 September 1765 forundt en Kongelig Bevilling.

CCXXXVIII.

Erklæring over et Brev af 17 August 1765 fra Kammer-Collegio til Cancelliet, at Kiøberne af Friderichsberg Marker haver besøaret dem over den Ufred dem tilbøies paa de-Lan sammt Jorder kastede Grofter, hvorfor Amtmanden, som derom er bleven spurgt, har foreslaaet, at det ved en Placat maatte

fåssættes, at de, der gjorde saadanne Grøfter Stæde, skulde efter 6—14—8 & 5 og Forordningen af 14 April 1694, betale deres Woldsbøder, og i Mangel af Betalning lide paa Kroppen efter Forordningen af 6 Decbr. 1743. Da nu disse Forordninger giennem Cancelliet ere expederede, saa overlader Kammer-Collegium til Cancelliet, herom at foranstalte det fornøden eragende. Med Brevet fulgte Klagen fra Kieberne af 14 Junii, Regimentskriberens Erklæring til Amtmanden af 19 Julii og Amtmandens Baron Juell Vinds Erklæring til Kammer Collegium af 1 August 1765.

Eigesom man, af Regimentskriber Dahls Erklæring erfarer Marskalkens, hvorfor det er saa vanskeligt for disse Kiebere og Eiere af Friderichsbergs Marker, at faae Vedkommende til at holde Fred, nemlig, at de, der hidindtil, og medens de ikke vare indhægnede, ere vante til at have deres Gangstie og Spadseregang derigennem, ikke lettelig vilde lade sig udelukke derfra, og søge den almindelige Veie, som er længere og mindre behagelig; saa er det og vist, som Amtmanden Hr. Kammerherre Juell Vind melder, at den, af ham foreslaagne Straf, i alle Maader kommer overeens med Lovens 6te Bogs 14de Cap. 6te Artikel og Forordningen af 14 April 1694. Ja jeg tænker, at, om end aldrig nogen nye Placat kom ud, saa kunde dog en Dommer domme dem, her er Question om, til at lide denne Straf, paa Grund af Lovens 6te Bogs 14de Cap. 6te Art. som taler om Gierder og deslige; hvorunder nødvendig maae forstaaes Diger, Grøfter og andet saadant, som En opretter for at holde fremmede Creaturer ude af sin Mark eller Eng.

Men, da hverken Loven eller Forordningen udtrykkelig nævner Grøfter, man og seer, at det ikke hidindtil in Praxi om dem er forstaaet, saa vil det, uden Tvivl være nødvendigt, at en saadan Placat bekiendtgieres, som Amtmanden foreslaaer, hvorved det, fastsættes, at de, som beskadige, fylde eller nedsløde disse Grøfter eller Diger, skulde, foruden at erstatte Staden, efter Loven og Forordningen af 14 April 1694, bøde deres Woldsbøder trende fyrretøve Lod Sølv, og i Mangel af Betalning, lide paa Kroppen, efter Forordningen af 6 Decembr 1743. Kiebenhavn den 16 September 1765.

Herpaa

Herpaa resolverede Cancelliet Under 18. November 1765:
 Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.
 Men denne Sag findes henliggende uerpederet.

CCXXXIX.

Erklæring over en Memorial af 27 Oct. 1764 fra Auctions Directeur Bart-
 lay i Christiania, derudi han andrager, at da Justisraad Vogts Enke, nu gift
 med Generalmajor Wilster, havde af ham requireret en Auction over endeel faste
 Effecter meest paa Landet, og meddeelt hans Conditionerne, havde General-
 Auditeuren holdt sig berettiget til at forrette Auctionen, fordi hun imidlertid
 var kommen i Ægteskab med Generalmajoren, uagtet hun havde requireret
 Auctionen som Enke, og uagtet at Generalmajoren og hun ere forenede om,
 at hun allene skal raade over Eiendomme, og uagtet at hun, i Henseende
 til disse hendes Eiendomme, efter en Kongl. Bevilling er berettiget til al bor-
 gerlig Handel der i Byen. I den Henseende han henholder sig til sin Memo-
 rial af 30 April 1763, og udbeder Grændserne mellem de Militaire og ham be-
 stemmet. Lillige med Vice-Statholderens Erklæring af 8 Decbr. 1764, som
 formeener, at Supplicanten har Ret til denne Auction, derhos han melder,
 at de fleeste Jurisdiction: Lovligheder reise sig af de Officerer, som have faaet
 Afseed, men dog staae i det militaire Reglement, dem de militaire Skifte- og
 Auctions-Forvaltere ansee, som de stode i virkelig Tjeneste, hvorimod de Civile
 beraabe sig paa Forordningen af 14 Julii 1730, som tydelig er for dem, hvor-
 for han beder, at denne Lovlighed ved et Reskript maatte ophæves.

Det Hr. Vice-Statholder Benzou melder i Slutningen af hans Er-
 klæring, angaaende de Officerer, der have deres Afseed, men blive ved
 at staae i Militair-Reglementet, er omtrent det samme, som det jeg nogle
 Gange tilforn har erindret, men især i min allerunderdanigste Erklæring af
 5 August 1764 over SupPLICANTENS Auctions-Directeur Peter Zinrich
 Bartlays Ansøgning af 30 April 1763.

Da nu General-Krigs-Directorium efter samme min Erklæring er
 tilskrevet, men derpaa, saa vidt mig er bekendt, ei endnu er indløbet no-
 get Svar, saa skalde jeg formene, at denne Ansøgning og Erklæring kunde

sendes til General-Krigs-Directorii Betænkning, og dem derhos tilføies
 "At da Vice-Statholderen her anfører det samme, som man tilforn har
 erindret i Skrivelse (eller Pro-Memoria) til General-Krigs-Directorium,
 og man derpaa endnu ikke har erholdet noget Svar, saa maae man herfra
 henholde sig til Forordningen af 14 Julii 1730, som er Grunden og Ad-
 komsten til al den Rættighed, de militaire Jurisdictioner have til at forerette
 enten Skifter eller Auctioner, og i Følge deraf paastaae, at alle de Office-
 rer, som ikke staae i Hans Majestæts virkelige Krigstjeneste, men derfra
 ere forløvede eller have faaet deres Afsteed, bør, hvad enten de nyde Pen-
 sion eller ei, og hvad enten de blive staaende i det militaire Reglement eller
 ei, høre under den civile Jurisdiction, da det ikke kan negtes, at saadanne
 jo virkelig have deres Afsteed, og det, at Een bliver ved at staae i Militair-
 Reglementet vel ikke vil sige andet, end at en saadan kan siden blive
 benaadet med en høiere Militair-Character, eller at han mueligt ved fores-
 faldende Leilighed, igien kan haabe at komme i virkelig Krigstjeneste.

Naar dette sidste sættes i Verk, er det billigt, at han staaer under
 den militaire Jurisdiction, men, saalænge det allene er mueligt, behøves
 det ikke, og haver ingen tilstrækkelig Grund.

Det, man ved at paatale dette og andet derhen hørende, herfra for-
 nemmelig seer paa, er just ikke, at en eller anden Justitiebient maatte
 faae noget meere at leve af, siont de for største Deelen ere saa slet afslagne,
 saa de ikke kunne taale at miste noget, i hvor lidet det end maatte være,
 men noget, man i det Danske Cancellie, som det rette Justitz-Departem-
 ent, er forbunden til at bære Omsorg for, nemlig: at Hans Majestæts
 Undersaatter i Almindelighed kunne blive haandhævede ved Lands Lov og
 Ret, og nyde den i Loven fastsatte og lidet bekostelige Rettergangsorden og
 Maae godt ad, saa at enhver, som haver nogen Fordring eller Tiltale til
 en Anden, strax kan vide, hvor og til hvem han skal henvende sig, for at
 faae Sagen eller Questionen kort og uden stor Bekostning afgjort ved Doms-
 mereus Kiendelse.

Det er bekendt, at de, der saaledes faae deres Afsteed, men blive
 staaende i Militair-Reglementet, ligesom de i sig virkelig ere ude af
 Hans

Hans Majestæts Tieneste, saa staaer det dem og frit for, at hve og nedsette sig, hvor de finde for godt, i eller uden for Hans Majestæts Riger og Lande. Derfom de da gaae udaf Landet, er det klart, at de ei længere kunde staae under den her værende Militaire Jurisdiction.

Men man vil antage, at en saadan beaffeediget Officeer forbliver her i Landet, og enten nedsetter sig i en liden Kiøbstæd eller beboer en Gaard paa Landet.

Hvor forunderligt vilde det ikke være, om en saadan Officeers Naboe, som havde en Fordring hos ham, ikke maatte tiltale ham for Stedets ordinaire Ret, men skulde søge ham for en Krigs-Ret, som mueligt ikke kunde anordnes eller sættes paa 20 Mile nær det Sted, hvor de begge Sagsøgeren saavel som den Saggirne boede.

Da det baade er bekjendt, og i sig naturligt, at saadanne Officerer, som have faaet deres Affkeed, ikke henhere eller kunne henhere til noget Corps, Regiment eller Garnison; saa kunne Vedkommende, som have nogen Tiltale til dem, ei engang vide, hvor de skulde søge dem.

Paa den Maade blive saadanne Officerer, om ikke directe, saa dog indirecete unddragne fra Lands Lov og Ret, da de, der have nogen Fordring paa dem, eller noget at fordre hos dem, ikke uden stor Besværighed, kunne faae at vide, hvor de kunne søge og tiltale dem, og naar de endelig have faaet det at vide, ikke uden megen Vanskelighed og Omkostning, kunne komme til at anlægge Sag imod dem, end sige, at faae Dom paa dem. Dette er noget, som man ikke i Justiz-Departementet, kan ansee med Eigegyldighed.

Man overlader til General-Krigs-Directorii eget Overveieende, hvor siensynlig saadan Jurisdiction, som her paaftaaes over Officerer, som have deres Affkeed, og kunne opholde sig, hvor de vilke, strider imod den militaire Jurisdictionens Oprindelse, Natur og Beskaffenhed.

Man formoder saaledes, at General-Krigs-Directorium ikke vil have noget imod det, man herfra paaftaaer, og bliver ved at paaftaae, at det, i alle Maader skal have sit Forklivende ved Forordningen af 14 Julii 1736, saaledes at alle Officerer, som have faaet deres Affkeed, hvad enten de
blive

blive ved at staae i Reglementet eller ei, og hvad enten de nyde Pension eller ei, forsette under den civile Jurisdiction.

De Uleiligheder, som saadant i visse muelige Tilfælde kunde medføre for Militair-Etaten selv, vil man herfra just ikke berøre. I Henseende til de Officere, der siges at staae paa Wartpenge, da, efter den Underretning, General-Krigs-Directorium derom har givet i Pro-Memoria af 5 Sept. 1764, faaer det vel derved have sit Forblivende, at de i den korte Tid, de gaar og varte paa, at blive ansatte, blive ved at staae under den militaire Jurisdiction. Men da det og kan træffe sig, at den Pension, en Officer nyder, kaldes Wartpenge, omendskint han har faaet sin Afsked, og har Tilladelse at boe, hvor han vil, han og kun har faaet lidet Haab om, igien at blive ansat i militair Tjeneste, og det lettelig kunde medføre de forhen ommeldte Uleiligheder, om saadanne skulde høre under den militaire Jurisdiction, fornemmelig, naar de opholde sig paa Steder, hvor der ikke er Garnison eller Indquartering, og hvor det næsten ikke er mueligt, at faae en Krigsret sat; saa vil man overlade til General-Krigs-Directorii Overveiede, om det ikke var tienslgt, rimeligt og billigt; at der blev sat en vis Tid, s. Ex. 3 à 4 Aar, fra den Tid af at regne, at en saadan Officer blev sat paa Wartpenge, saaledes, at han i samme Tid skulde blive ved at staae under den militaire Jurisdiction, men efter den Tids Forløb, isald han ikke imidlertid i virkelig Krigstjeneste var bleven ansat, skulde høre under den ordinaire civile Jurisdiction. Ligesom man og herved maae gientage den i Pro-Memoria til General-Krigs-Directorium af 18 August 1764 giorte Begiering, om at faae en Fortegnelse paa de Officere, som nyde Wartpenge, og fra hvad Tid af, de derpaa ere satte, paa det man saaledes i Justiz-Departementet kan vide, under hvilken Jurisdiction enhver hører, og for hvilken Ret han bør søges og lide Dom, og derefter være istand til, at give de sig derom anmeldende Justizbetiente eller andre et fuldstændigt og efterretteligt Erar."

Hvad endelig den her i Særdeleshed omvistede Question angaaer, da skienner jeg ei rettere, end at General-Auditeurens Paastand er temmelig vel grundet, da man seer, at Frue Vogt allerede var i Ægteskab med

Generalmajor *Wilster*, den Tid Auctionen blev holden, og det ikke nægtes, at han jo den Tid var i virkelig Krigstjeneste, og havde et Regiment, derfra han siden er forflyttet og sat i det Norske Krigs-*Directorium*. Hvad enten der imellem Generalmajoren og hans Kone er *communio bonorum* eller ei, det gjør intet til Sagen, siden den Regel: *uxor sequitur forum Mariti*, ikke har sin Grund in *communione bonorum*. Det *Supplicanten* ellers begierer, at Forordningen om Auctioner hos og efter de Militaire af 16 Junii 1752 maatte gielde for Norge, lige saavel som for Danmark, var i sig billigt, men er hidindtil forgieves forsøgt, da de Militaire have et Reskript for sig, som bemyndiger dem til at forrette Auctioner over Immobilia og fast Eiendom, naar de foresalde paa Skifter efter militaire Personer, hvilket Reskript, som dog er erhvervet paa en ganske urigtig Grund, de militaire Skifteforvaltere ved alle foresaldende Leiligheder betraabe sig paa. Kiøbenhavn den 27 Septbr. 1765.

Canclliet resolverede herpaa under 18 November 1765:

Expederes efter General-*Prokureurens* Erklæring.

Men denne Sag findes ligeledes henliggende uexpederet.

Herefter blev General Krigs-*Directorium* den 30 November 1765 fra *Geheimeraad Thott* tilskreven.

CCXL.

Svar til Kammer-*Collegium* paa deres Skrivelse til General-*Prokureuren* af 14 Septbr. 1765, hvorved de sende een den 28 August af 4 *Commissarier* affagt Dom imellem Kammer-*Advocaten* og *Statsraad Kaiser*, som havde solgt en Gaard i Fyen for 71000 Rdr., derpaa han, efter *Pandtebogen* kun var 22400 Rdr. skyldig, og som han, der var en indfødt *Evensk*, havde gjort nogle Reiser til *Sverrig*, og det tilsidst erfarede at han kun havde 8400 Rdr. her i Landet, lod Kammer-*Collegium* derpaa gjøre Beslag til Sikkerhed for 6te og 10de Penge af pr. pr. 40000 Rdr., han formeentes at have udbragt af Landet, og anlegge Sag imod ham. Under Sagen havde Kammer-*Advocaten* tilsidst paaastaet, at *Kaiser* skulde aflegge *Eed*, ei at have udført Penge af Landet, eller og i Mangel deraf betale 10000 Rdr. som 6te og 10de Penge, men ved *Dommen*, som alle 4 *Commissarier* havde været enige udi, var *Kaiser*

friifunden for Kammer-Advocatens Tiltale, men frakjænde Renter, som han paastod af den hæftede Capital. I den Henseende Kammer-Collegium udbeder sig General-Prokureurens Betænkning, om han eragter denne Sag at være af saadan Betskaffenhed, at den paa Hans Majestæts Side, for Høieste-Ret var at appellere.

Da den, i Sagen mod Stadsraad Kaiser affagte Dom, ifald den skal paaankes, maae indstævnes for Høieste-Ret, hvor jeg, i Følge min Instruction bør indfinde mig, saa ofte mine andre Forretninger det ikke forhindrer, og hvorfra jeg ikke lettelig, eller uden høieste Nødvendighed, udebliver i de Sager, der angaae Hans Majestæts Fordeel; saa ville Deres Excellence og høistærede Herrer selv behagelig skionne, at jeg ikke kunde eller burde yttre mine Tanker om denne Dom, ifald jeg ellers var af den Formeening, at den formodentlig ved Høieste-Ret, vilde blive underkjænt. Men da jeg, om denne mig ellers ubekjænte Sag, ikke veed videre, end jeg, af den mig tilsendte Dom har kunnet erfare; saa maae jeg tilstaae, at saavidt jeg deraf kan skionne, er samme velgrundet, og kommer overeens med de Principer, som i vores Lov ere fastsatte, ligesom den og haver en Slags Præsumption for sig, ved det, at de 4 Commissarier, som alle ere bekjænte for brave, fornuftige og lovfædige Mænd, derudi have været enige.

Da omnis præsumtio bør være delicti exclusiva, saa gaaer det ikke an, uden Beviis at antage, at Stadsraad Kaiser har ført Penge ud af Landet, eller i den Henseende, at paalægge ham Ed.

Ligesom det Kongelig Rentekammer-Collegium ved at lade denne Sag anlægge, og den skeete Hæftelse foranstalte, har vaaget for Hans Majestæts Fordeel, og søgt at tilvinde den Kongl. Cassa det, den med Rette og efter Loven kunde tilkomme; saa vilde det og, ved at acquiescere ved den ergangne Dom, vise, at deres Hensigt ikke er videre, end Nødvendigheden selv udfordrede, at forurolige Bedkommende i deres Eiendom, eller at betage Eiendomsret nogen af dens lovlige og rette Virkninger. Kjøbenhavn den 4 October 1765.

Resolutionen paa denne Sag har ved Rentekammeret ikke været at finde.

CCXLI.

Erklæring over en Memorial fra Kammerjunker Grev Schack, derudi han anfører adskillige Besværinges mod Administratorerne af sal. Grevinde Schacks Godser, General-Auditeur Sevel og Høieste-Rets Procurator Ancherfen, (hviss, og især den førstes Adkomst til at være Administrator, han og kalder i Tvivl) at de chicanere ham og ikke lade ham nyde de Kongl. Bevillinger af 1763 godt ad, at de negte ham at boe paa Giesegaard, at de gjøre unyttige Udgifter, at de udelukke ham fra Bestyrelsen, og selv ilde forestaae Godserne ic., hvorfor han begierer: 1) At han maae blive Medlem i Administrationen. 2) At hans Born eller deres Arvinger maae blive det efter ham. 3) At der, over de Siellandske Godseres Tilstand tages et loeligt Syn. Tillige med Administratorernes Erklæring af 14 August 1765, hvorudi de herette, og med hoeslagte Documenter tilstrækkelig bevise og godtgjære: 1) deres Udnævnelses Lovlighed og Gyldighed i Følge af sal. Grevinde Schacks Testamente. 2) At de saa langt fra ikke have chicaneret Grevden, saa de have soiet ham mere, end de vel burde. 3) At han har faaet alt, hvad ham efter de Kongl. Bevillinger af 1763 kunde tilkomme, men da han engang har valgt Gram til Boepæl, og det forarsaget Boen adskillige Omkostninger ved nye Indretninger ic., og han nu i Sommer forlangte, paa nogen Tid at være paa Giesegaard, og at Forspand derhen for ham og hans Tøi maatte af Bønderne bestilles, negtede de ham det, siden han kun bør have een af Gaardene til Boepæl, og Giesegaard just er det Sted, hvor de med Heste og Folk (thi de skaffe sig selv Befordring for at spare Bønderne) opholde sig, naar de tage til Godserne, siden Værelserne paa Juelselund ere, endog med Grevens Samtykke, leiede bort for 150 Rdr. De haabe derfor, at paa Ansøgningen intet vorder agtet; men da Grevden giver sig af med Administrationen, modsætter sig deres Befalinger, lader bygge Træved Gram paa egen Haand, forholder dem Skovhammeren, som burde være under Forsøgling, har ladet opføre en Brandmuur om et Stykke af Haugen, og dertil forbrugt Esterboens Steene, som være bestemt til andet Brug; saa bede de, at han maae befales at afholde sig fra saadant.

* * *

Udi mine allerunderdanigste Erklæringer af 27 Decbr. 1762 og 28 Martii 1763 over Hr. Kammerjunker Grev Schacks Begiering i hans Erklæring af 6 Sept. 1762 og hans Memorial af 27 August s. N. haver jeg viist, hvad ham efter min Formeening kunde tilstaaes, per benignam
G g g g 2 inter-

interpretationem, og uden at handle aabenbar imod det af afgangne Frue Grevinde Schack oprettede Testamente, som er hans eneste Udkomst til de af hende efterladte anseelige Godser, da han, som hendes Stedsøns Søn, ellers ikke efter vores Lov kunde komme til at arve hende ab intestato.

Allt dette er ham og allernaadigst forundt ved de af ham anførte, men af Administrateurerne in Copia fremlagte allernaadigste Bevillinger af 29 Jan. og 3 Junii 1763. Da nu Hr. Grev Schack her begierer noget andet og meere, end han den Tid har erhholdet, saa kan han derudi neppe søies, uden at gjøre aabenbar Vold paa et Testamente, hvis Lovlighed og Gyldighed, han frem for alle andre har Ansag til at tilstaae og forsvare.

Det han fornemmelig begierer, nemlig, at tage Deel i Administrationen, er ei alene uden for Testamentet, men og aabenbar stridende derv imod, da det aldeles har overladt samme til de derudi udnævnte Administratører, og deres Efterfølgere, og ikke tilladt Grevnen, at tage nogen Deel derudi, førend Gielden var betalt.

Jeg troer og, at Grev Schack ikke vel har overlagt det, han her begierer, og at, isald han derudi blev søiet, det da aldeles ikke vilde blive til nogen sand Nytte, men snarere til Skade for ham.

De nu værende Administratører af sal. Grevinde Schacks Godser ere saa bekendte brave og fornuftige Mænd, og saaledes anseets i Publico, saa det ganske vist ikke vilde gjøre Grev Schack nogen Ære, om han maatte synes at vilde kaste Mistanke enten paa deres Indsigt eller deres Redelighed.

Uf deres Erklæring og vedlagte Documenter seer man og, det man desuden af dem kunde love sig, at de føre Administrationen med megen Uegennyttighed, og ere langt sømmere, end Grev Schack selv over at foraarstaae Sterboens Udgifter.

Derimod har man ikke saadanne Prøver paa Grev Schacks Sparommelighed og Indsigt i Huusholdning, som kunde bestemme til at tvinge ham ind i en Administration, hvorfra han de jure for Tiden bør være udelukt.

Uf det, han har foretaget sig paa Gram, med at lade sætte Brandmure om et Stykke af Haugen ic, som alt eventualiter bliver til hans egen Skade,

Skade, har man Aarsag at slutte, at han for meget og næsten allene seer paa det Nærværende, og ikke noksom betragter og overlegger det Tilkomnende. Af samme Beskaffenhed er det og, at, efterat Grev Schack engang i Følge den Kongl. Resolution af 3 Junii 1763, har udvalgt sig Gram til Opholdssted, har han i denne Sommer faaet i Sind, at ville opholde sig, ikke bestandig, men for nogen Tid, paa Giesegaard.

Da der er Bygning paa de tvende Siellandske Godser, Giesegaard og Juellund, og Administrateurerne for deres Personer og Folk ikke bruge eller behøve mere, end Bøerlerne paa det ene Sted, saa have de, efter at Grev Schack havde erklæret, at han vilde være paa Gram, til Nytte for Sterboen, leiet Bøerlerne paa Juellund bort for 150 Rdr. aarlig.

Da det nu ikke kan negtes Administrateurerne, at de jo maae have et Sted, hvor de med Folk og Heste kunne opholde sig og nyde Forsøgning i den Tid, de ere paa Godserne, for at have Tilsyn med Patientene og andet Administrationen vedkommende, man ei heller kan tage dem ilde op, om de just ikke ville have fælles Boepæl eller Opholdssted med Grev Schack, saa fulgte, at, naar Grev Schack skulde være paa Giesegaard, maatte de forsoie sig til Juellund, hvorved Massa bonorum da kom til at tabe de 150 Rdr., den nu aarlig haver i Leie af Bøerlerne paa samme Sted.

Spørges der, hvem der egentlig kom til at lide ved dette Tab af 150 Rdr. aarlig, da er det Grev Schack allene. Dette maatte han nedvendig begribe, naar han saae hen i Tiden. Tænker han saaledes, at det ikke kommer ham an paa, at tabe 150 Rdr. aarlig, imod at have den Fornøielse, at opholde sig nogen kort Tid paa et vist Sted, da afgiver det ingen Prøve paa en god Hundsholder.

Den visseste Virkning, man kunde love sig deraf, at Grev Schack blev 3die Administrator, vilde uden Tvivl være, at der steds blev Tvistighed og Ueenighed imellem Administrateurerne, og at de, paa at skrive mod hinanden ic. vilde anvende den Tid, som bedre kunde bruges til Opsyn med Patientene, til at resolvare paa deres Forspørgseler, og til at iverksætte een og anden nyttig Foranstaltning. Den, som fornemmelig derved kom til at lide, var Grev Schack selv; thi jo flattere Godserne

forvaltes, og jo mere der forsømmes, jo mindre bliver der betalt paa Gielden, og jo sildigere kommer han i Besiddelse af Godserne.

De Grunde Hr. Grev Schack anfører til at bestride de nuværende Administrateurer, deres Udnævnelses Lovlighed og Gyldighed (som dog af ham selv, tilforn er erkendt,) have ingensteds hienme.

Efter afgangne Frue Grevinde Schacks Testamente haver Grev Schack ingen Udgang eller Adkomst til Administrationen, førend Gielden er betalt. Imidlertid maae Godserne bestyres af andre. Da de af hende selv udnævnte tvende Administrateurer, ved Døden ere afgangne, saa kunne de ei længere vedblive Administrationen; men hun havde tilli e ei allene givet dem Magt, men og forbundet dem til at udnævne andre i deres Sted. I Følge deraf, og i Overeenstemmelse med det, som i den Henseende, i Testamentet er foreskrevet, ere de tvende nuværende Administrateurer udnævnte, saa at der, imod deres Udnævnelses Lovlighed og Gyldighed ikke kan være noget at indvende.

Efter slige Omstændigh. der maae jeg tilstaae, at ligesom Hr. Grev Schacks Begiering ikke haver nogen tilstrækkelig Grund i Ret og Billighed, saa troer jeg og, at det vil blive til hans virkelige Nytte og Fordeel i Fremtiden, at den ikke bliver bevirket.

Derimod kan det ikke negtes, at jo Administrateurerne have havt temmelig god Feie til de Besværinger, de anfere imod Grev Schack, da han synes at tiltage sig en Myndighed, som ham aldeles ikke tilkommer, og at ville indtrænge sig i Administrationen af Godserne, hvorfra han ved Testamentet er udelukket. Dog skulde jeg formene, at disse af sig selv vilde bortfalde, naar Hr. Grev Schack blev tilskreven: At det har sit Forblivende ved Bevillingerne af 29 Jan., 3 Junii og 4 November 1763, som Administratorerne erklære bestandig og nøie at have holdt sig efterrettelige. Og da Administrationen af Godserne, ser anfortroet de i Overeenstemmelse med afgangne Frue Grevinde Schacks Testamente udnævnte Administrateurer, General-Auditeur Sevel og Hsiste-Nets Prokurator Ancherfen, saa kan det ikke tilkomme Grev Schack dermed at afgive sig, førend det i Testamenten

stamentets 2den Artikel ommeldte Tilfælde indfalder. Kjøbenhavn den 6 December 1765.

Herpaa resolverede Cancelliet under 23 December 1765:

Espederes efter General-Prokureurens Erklæring og Notice til Administrateurerne.

Heresfter tilfrev Geheimeraad Thott under 4 Jan. 1766, saavel Kammerjunker Grev Schack, som General-Auditeur Sevel og Høiestes Rets Prokurator Ancherfen.

CCXLII.

Var en kort Betænkning, som jeg den 9 Oct. 1765 indleverede i Cancelliet over en Forestilling, (som formedelsi det hastede dermed ikke kunde gaae til min Erklæring) fra Stiftamtmanden og Biskopen eller Tamperretten i Aarhus i Anledning af følgende Tilfælde: En Bondekarl var bleven troeløvet, og nogle Uger derefter vixt til en Pige. Kort efter Bryllupet merkede han, at hun la-vede fremmelig til Barfæl, hvorpaa han holdt sig fra hende, og stævnedes til Tamperretten, for at blive skilt fra hende. For Tamperretten tilfod hun, at hun havde havt legemlig Omgang med en Karl navnlig Peder Pedersen Røck, og ved ham var svanger, hvilket hun dog ikke troede, da hun blev forlovet. Peder Pedersen tilfod det samme, og erklærede derhos, at om hun maatte blive skilt fra Manden var han villig at ægte hende. I den Henseende Tamperretten forespurgte sig, siden dette Tilfælde ikke fandtes i Loven.

* * *

Min Betænkning gik ud paa, at der kunde reskriberes til Tamperretten omtrent af Indhold: At omendskjønt dette Tilfælde ikke var tydelig decideret i Loven, som allene tillod dem, der bare troeløvede, men ikke dem, der vare viede, at adskilles for foregaacnde Besvangrelse; saa dog, siden Manden N. N. ikke befandtes i nogen Maade at have forset sig, da han ikke kunde vide det, som hans Troeløvede dugte for ham, og allene var bekendt for hende og Peder Pedersen, som havde besvangret hende, saa kunde Tamperretten i Følge af de i Loven fastsatte Grunde afstige Skilsmiddom mellem dem. Og omendskjønt det ikke burde være Qviinden, som havde

havde givet saadan Forargelse, tilladt, saa strax at indlade sig i Ægteskab med en anden, saa dog, da Peder Pedersen, som havde besvargret hende, og var Fader til det Barn, hun bar, var villig til at ægte hende, maatte det være dem tilladt, imod at hun, for den af dem givne Forargelse, blev i 8 Dage hensat paa Vand og Brød. Kiøbenhavn den 8 October 1765.

Herefter blev den 1 November 1765 udfærdiget Kongelig Befaling til Kammerherre Rosensørn og Biskop Wildschø.

CCXLIII.

Var en Betænkning i følgende Anledning: den 17 Martii 1763 gif der Ordre til Geheimeraad Lewegau, Etatsraad Lurdorff, Etatsraad Pauli, Justitsraad Lowson og mig, at undersøge en Sag angaaende adskillige Misligheder ved Kiøbenhavns Soldboed, i Henseende til Tapadeurerne, samt Pacquibaaden og Kiøbmanden Creuzfeldt, med videre, og derefter indsende vores Betænkning til Kongl. Approbation, dereover vi afhorte adskillige Vidner, og maatte giøre nogle Forestillinger, ved den Anledning, at Creuzfeldts Begholdere ikke vilde aflegge Vidnesbyrd ic. Imidlertid fik vi fersk i Julii Maaned Brev fra Over-Hofmarskalken, at Hans Majestæt ønskede at vide, hvorvidt det var kommet med Commissionen, derpaa vi strax svarede, at vi om 14 Dage skulde indsende vores Betænkning, derpaa vi den 20 Julii tilsendte Over-Hofmarskalken følgende Betænkning, som af mig blev forfattet, og understrevet af Lurdorff, Pauli, Lowson og mig, da Geheimeraad Lewegau i April Maaned var reist til Jylland, hvor han blev sendt Copie deraf, da han fort forend hans Død, lod ved Secreteren i Commissionen tilkiøndegive, at han var ganske enig dermed.

* * *

Efterat vi havde bekommet Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Commissorium af 17 Martii h. a., og Commissions-Strøning derefter var udtagen, have vi i de paafølgende April og Maji Maaned og endeel af Junii Maaned, næsten bestandig været forsamlede 3 à 4 Gange om Ugen, og de fleste Tider holdt Commissionen i 3, 4 à 5 Timer, for at afhøre og med hinanden confrontere de adskillige Personer, hvilke Kammer-Advocaten,

æten, deels som Vidner, deels som Parter havde funden fornøden for Commissionen at begiere indkaldede, til at give Oplysning i Sagen.

Foruden Hovedpersonerne Ole Brodersen, Taxateurne Lemming og Løve, Kiøbmanden Creutzfeldt &c., som alle adskillige Gange ere examinerede, og derefter confronterede, deels med hinanden indbyrdes deels med Vidnerne, have vi afhørt henimod 30 Vidner, saasom alle Arbeidskarlene og Extra-Arbeidskarlene ved Toldboden, adskillige Toldbejantes Fuldmægtige og Skriverkarle, adskillige Soldater og andre, som havde arbeidet, loffet og ladet fra Creutzfeldt, med flere.

Enhver, som veed, hvad det er at afhøre Vidner, fornemmelig i en Inquisitions-Commission, hvor Parterne, og de man haver Mistanke til, selv indkaldes, og nøie examineres, for af dem, om mueligt at udlede Sandheden, kan let foresille sig, hvad Tid alt saadant maae have medtaget. Vi kunne forsikre, at, da enhver af os haver andet Embede, som tilfulde kan beskæftige os, saa have vi ofte været heel forlegne med at laane den Tid fra vore andre Forretninger, som denne Commission haver udfordret og medtaget.

Vi vare og med den anstille Undersøgning komne temmelig vidt, da det i Maji Maaned indtraf, at Kiøbmanden Creutzfeldts Bogholder Ludvig Kiedels, som var indkaldet for Commissionen at aflægge hans Vidnesbyrd, reent ud erklærede, at han ikke kunde bekvemme sig til at aflægge Sed eller Vidnesbyrd for eller imod hans Huusbonde, bemeldte Creutzfeldt.

Da de Grunde, som han til saadan hans Vægning anførte, syntes at fortiene nogen Opmærksomhed, saa saa vi os forbundne til allerunderdanigst at indberette det derved passerede, for at udbede os allernaadigst Resolution, hvis allerunderdanigste Esterlevælse (da Kiedels, nauseet alle til ham stecte Formaninger, ja endog Trusler, vedblev hans eengang gjorte Erklæring, og tilsidst ikke mere var at finde,) atter tvende Gange foraarfagede nye allerunderdanigst Indberetning og Forespørgsel, og nye allernaadigst Resolution.

Omdømt nu dette Forsald noget standsede Commissionens videre Fremgang og Skyndeligere Tilendebringelse, saa vedbleve vi dog imidlertid med at examinere og confrontere de øvrige Parter og Vidner, som efter Kammer-Advocatens Begiering og Forslag for Commissionen vare indkaldede, og bragte det derved saavidt, at Undersøgningen, for saavidt angik Taxateurernes Forhold og contrabande Wahres Indførsel, allerede for over 4 Uger siden, var tilendebragt, da Kammer-Advocaten ikke vidste flere at navngive, (den ommeldte Riedels undtagen,) som for Commissionen burde indkaldes, derom at give Oplysning. I den Henseende han og formeente sig at være istand til at forfatte sin Deduction over denne Post af Sagen, og giere sin Paastand over de derudi deelagtige Personer; til hvilken Ende Commissions-Protocollen, med derhen hørende Bilager, og bleve ham udlaaente.

Med denne hans Deduction og Paastand er han og indkommen den 11 hujus, og deraf lade vi en Wienpart følge med. denne vores allerunderdanigste Betænkning.

I Henseende til den anden Post, som angaaer Contanters Udførsel, er Undersøgningen og omtrent tilendebragt, da vi, foruden bemeldte Riedels, egentlig kun vide een eneste Person, som endnu skulde indkaldes, for derover at examineres og giere Forklaring. Samme er Madame Gustmejer, (og mueligt tillige hendes Compagnon Bargum,) seni vi, i Henseende til den Opsigt, saadan Indkaldelse maaskee vilde foraaifaae, have unddraget os fra at indkalde, saalænge den yderste Nødvendighed ikke udfordrede det.

Af Foranførte maatte det allernaadigst behage Deres Kongelige Majestæt at erfare, at det med denne Commission er kommet saavidt, som man nogenstinde kunde formode, efter Sagernes Bessaffenhed, Commissariernes Omstændigheder, Personernes Mængde, der enten som Vidner eller som Parter, have været indkaldte for Commissionen, og der afhørte og confronterede, og de adskillige under Commissionen indfaldne Forsald; da Undersøgningen i den ene Post, reent er til Ende bragt, og Actors Deduction forfattet, og Undersøgningen i den anden Post, noget nær er

til

til Ende bragt, ja ganske til Ende bragt, naar vi enten have faaet Bogholder Riedels Udfigende, eller ere blevne forvissede om, at det ikke er at erholde; og vi tillige ere blevne frietagne fra at indkalde Madame Gustmejer, hvilket sidste efter vores Formeening gjerne kan lade sig giøre.

Efterat vi saaledes allerunderdanigst have viist, hvorvidt hidindtil med Commissionen er kommet, have vi allerunderdanigst at tilkiendegive, hvorledes vi formene, at Sagen snarest mueligt kunde til Ende bringes, og Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Henfigt dog derved opnaaes.

De Poster, som vi allernaadigst ere befalede at undersøge, og at indgive vores allerunderdanigste Betænkning og Relation over, ere:

1) Angaaende Taxadetteernes Løves og Lemnings Opførsel og Forbrydelser, thi flere blant Soldbetientene findes ikke ved de holdte Forbøret at være graverede, have ei heller her for Commissionen været indkaldte eller tilstalte.

Blant de tvende Taxadetter er den ene, nemlig Løve allene graveret i Henseende til Forsømmelse i hans Embede, som fornemmelig har bestaaet derudi, at isteden for, at begge Taxadetterne bør have Udferdsels Pakhuuset under deres Opsigt, og staae til Ansvar for alt hvad derudi indlægges, eller deraf udtages, samt hver sin Uge føre bemeldte Pakhuusets Kullebog, saa haver Taxadetur Løve overladt frie Raadighed over dette Pakhuus, til Lemming allene, uden i nogen Maade at bekymre sig derom, med videre, hvilket i Særdeleshed har givet Anledning til de Collusioner, som Lemming beskyldes for at have begaaet.

I den Henseende har Kammer-Advocaten og paaistaet, at Taxadetur Løve skulde med tilstrækkelige Muligheder anses i Følge Soldrullens i Cap. 2 Art., samt tilfindes at betale Kammer-Advocaten hans Salarium i Følge af hans Instrux.

Derimod er den anden, nemlig Taxadetur Lemming heiligt graveret i Henseende til Utrofskab i hans Embede, og at have paa en skammelig Maade colluderet med andre til at besvige Deres Majestæts Soldintrader. I den Henseende har Kammer-Advocaten og paaistaet, at Taxadetur Lemming bliver kiendt at have forbrudt hans Taxadetur og Weiermester-Tjenester,

nesler, og desuden ansees med vilkaarlig Straf efter Toldbrullens i Cap. 2 Art. Pag. 4, samt at betale Kammer-Advocaten Salarium.

Vi ville her ikke indlade os i at undersøge den Qvæstion, hvorvidt Taxateurerne, især Lemming (thi Løve tilfaaer egentlig factum i sig selv) kunde ansees at være overbeviste om det, de beskylides for, men overlade samme til vedkommende Dommere.

Deres Kongl. Majestæt har, udi denne Commission ikke allernaadigst befalet os at kiende og domme paa Vedkommende. Saadant vilde og have sin store Banffelighed. Dersom Deres Kongl. Majestæt allernaadigst havde befalet os at kiende og domme endelig og uden Appel, da havde det været noget usædvanligt, og Vedkommende, som ved vores Kiendelse vare blevne demte til at lide eller præstere noget, vilde ikke manglet at overlebe Deres Majestæt om allernaadigst Tilladelse til at appellere, og naar saadant var bleven dem negtet, havde de baade troet og foregivet, at dem var skeet Uret, og at de havde sluppet langt bedre, om de havde faaet Lov til at appellere, og saaledes nydt almindelig Lands Lov og Ret.

Naar det derimod havde været Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at Commissionen skulde domme, men under Appel, da havde vi, i Henseende til de Embeder, vi i det øvrige have den Ære at beklæde, havt nogen Marsag til allerunderdanigst at formode, at vi just ikke vare blevne valgte til at være Commissarier.

Derimod har Deres Kongl. Majestæt allernaadigst befalet os at indgive vores allerunderdanigste Betænkning og Relation. Da vi just ikke, hvad Taxateur Lemming især angaaer, finde Omstændighederne saadanne, at vi kunne raade Deres Kongl. Majestæt til at estergive eller at vise Naade uden foregaaende Dom, fornemmelig vi ei endnu vide, hvad han maatte have til hans Undskyldning eller Forsvar at anføre, og vi holde for, at Straf bør paalegges ved Dommerens Kiendelse og ikke ved Deres Majestæts Resolution, da Deres Majestæts Undersaatter fra Deres Majestæts Naadethrone intet bør have uden Naade og Straffens Formildelse at forvente, men det bør overlades til Dommeren at bestemme og tilfinde, Straffen, saa skulde vi og formene, at Taxateurerne, og især Taxateur

den Lemming, her tiltales og lide Dom ved deres Bærning, efter at Undersøgningen nu er til Ende, og man saaledes tilfulde veed, hvad Devils der imod dem findes eller kan erlanges.

Vi skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale Kammer-Advocaten at tiltale og indhente Dom over Tapadeurerne Løve og Lemming ved deres Bærning, hvor alle Beneficia Juris blive dem forundte til deres Forsvar.

Naar dette finder Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation, saa er Commissionen, for saavidt denne Post angaaer, tilendebragt.

2) Angaaende Kiebsmanden Creutzfeldts Dmgang i Almindelighed, saavel med contrabande Vares Indførsel og Toldsvig, som den mistlige Dmgang med Paqvetbaaden Ornen. Bemeldte Creutzfeldt er i mange Henseende graveret, som den, der paa adskillige Maader har misbrugt Udførsels-Pakhuuset paa Toldboden, ved det, at han deraf har ladet udtage og hjembringe i hans Huus, saavel Contrabande, som usfortoldede Vare, endog saadanne, som vare oplagte til Udførsel, og det paa saadanne Tider, naar ingen af Toldbetientene eller andre vare tilstæde, og saaledes at ingen saae det, i den Henseende Kammer-Advocaten har gjort Paastand over ham til anseelige Penge-Mulcter, eller anden vilkaerlig Straf, og derhos betale ham Salarium. Og da Creutzfeldt, som den, der er forundt allernadigst Privilegium paa Paqvetbaaden, endnu er graveret, saavel ved de fordagte Luger og Gjemmer, samme Paqvetbaad haver havt, som fornemmelig ved det, at han med samme Paqvetbaad, skal, uden særdeles Tilladelse, have ladet komme fremmede Vare fra anden Haand, og derefter indpractiseret samme, uden at betale Told deraf, saa indstilles Kammer-Advocaten endnu, om han ikke bør have saadant hans Privilegium forbrudt.

Omsendskönt der, i Henseende til de fleeste af disse Poster, er saadant Devils imod Creutzfeldt, som virker en meget stærk Præsumption imod ham, saa maae vi dog tilstaae, at han ikke tilfulde er overbevist. I den Henseende holde vi og for, at, naar vi allene betragte Creutzfeldt, som Kiebsmand, saa kunde han med Billighed, gjøre sig Haab om at nyde

Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Tilgivelse for det ham er lagt til Last.

Det er ikke allene Mangel paa Beviis, han har for sig, men det, som efter vore Tanker, fornemmelig taler for ham, er, at han ikke er bleven grebet i noget af alt dette, og ingen af de contrabande og uforholdede Vare, han beskyles at have indført og udtaget af Udforsels-Palshuset, ere anholdte.

Imidlertid er dette en Omstændighed, som Told-Rullen næsten overalt forudsætter, ved at tilfinde Straf. Den Straf, som Told-Rullen tilslige Tilfælde paalægger, og som gierne bestaaer i Vares Confiscation, dobbelt Tolds Erlæggelse, og visse Mulders Betalning, som staae i Forhold til Vares Værdie, er og af den Beskaffenhed, at den ikke kan finde Anvendelse, uden hvor Varen ere anholdte og tilstæde.

Derimod, i nærværende Tilfælde er det, som Creutzfeldt beskyles for, for lang Tid siden foregaaet, Varen ere ikke anholdte eller tilstæde, og deres Størrelse og Værdie kan egentlig ikke vides; men man haver, ex post facto, ved Vidner og paa anden Maade, søgt at bevise deres Indpræctisering og den ulovlige Omgang dermed. Altsaa kan den i Told-Rullen paalagte Straf her ikke anvendes, og Told-Rullen befindes egentlig ikke at have sat nogen Straf for det Tilfælde, som her skal have fundet Sted. Dette haver Kammer-Advocaten og indseet, og i den Henseende gaaer hans Paastand over Creutzfeldt, i dette Tilfælde, allene ud paa en vilkaarlig Straf.

Da det nu næsten overalt blant Kiøbmænd og Handlende er et almindelig antaget Princip, at de, ved at indpræctisere Vare, eller i andre Maader handle imod Told-Ordonancerne, staae deres Fare, saa at, isald de derudi gribes, maae de taale den Straf, som Stædets Love sætte for saadant, men naar Varen ere komne i deres Huus eller Palsbod, end siige, naar de igien ere udsolgte, troe de, at deres Fare er forbi, og isald de da derover tiltales og straffes, formeene de, at dem skeer Uret; saa skulde vi allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at estergive Kiøbmænd Creutzfeldt

feldt den Straf, han maatte anses at have fortient, imod, at han gives en Advarsel for Fremtiden, og imod, at han betaler noget i Salarium til Kammer-Advocaten.

Naar vi derimod betragte Creutzfeldt ikke blot som Riibmand, men som den, et allernaadigst Privilegium paa Paqvætbaaden er forundt, da skionne vi vel, at han i denne Henseende fortient langt mindre Yndest, og at den ham beviiste Naade forøger hans Forbrydelse, men vi vide dog ikke tilviffe, hvorledes han derfor kunde være at ansee, og hvorvidt det kunde finde Sted, som Kammer-Advocaten indstiller, at han skulde have sit Privilegium forbrudt; thi da det ham forundte Privilegium er os ubekendt, saa kunne vi ikke vide, hvad for særdeles herhen hørende Forpligtelser ham der ved ere paalagte, og hvorvidt han kunde eragtes at have handlet derimod.

Men da vi tilforn have erindret, at der i Henseende til de fleeste Postter, som Creutzfeldt bekyldes for, mangler suldt Beviis, saa skulle vi høilig tvivle om, naar man og vilde bruge Strengthed imod ham, at han for denne Ganga kunde straffes med Privilegii Forbrydelse, hvilket ei heller kunde finde Sted uden efter foregaaende Dom, men derimod formeene, at det kunde være nok, om i den Advarsel ham gives, tillige blev anført: at ifald han oftere maatte befindes, enten at misbruge Paqvætbaaden og det ham derpaa forundte Privilegium, ved at indføre contrebandede Vare, eller indbringe andre Vare, uden deraf at svare den paabudne Told, eller og i andre Maader at besvige Deres Kongl. Majestæts Toldintrader, skulde han strax, foruden anden Straf, have det ham allernaadigst forundte Privilegium paa Paqvætbaaden forbrudt.

3) Ved den mislige Omgang med Paqvætbaaden Ørnen, kommer især den derpaa satte Skipper Hans Kasimussen Sandbyes Forhold under Derveielse.

Det er beviist, at denne Paqvætbaad har havt fordeagte Luger og Gienner, og der er stærk Formodning om, at Skipper Sandbye i det mindste een gang har betient sig deraf. Kammer-Advocaten har i den Henseende paaستاet, at han i Folge Placaten af 12 Novbr. 1742, bør demmes til at arbejde i nærmeste Fæstning 4 à 6 Uger, og derhos indstiller,

hvors

hvorledes denne Straf mod ham kunde være at skærpe, i Henseende til, at han derved har handlet imod den specielle Eed, som han den 11 Junii 1762 paa Kjøbenhavn's Raadstue har aflagt, som den, der førte Paqvetsbaaden Ornen.

Skjønt man ikke veed, hvad Skipper Sandbye maatte have til hans Undskyldning eller Forsvar at anføre, saa kan man dog være temmelig forvissat om, at han neppe kunde undgaae den Straf, ommeldte Placat paalegger; det er og vist, at det meget forøger hans Misgierning frem for enhver anden Skippers, at han derved har handlet imod den af ham, som Skipper paa Paqvetsbaaden in specie, aflagte Eed. Men da han just derover i dette Foraar, har i temmelig lang Tid siddet arresteret, og derved er sat ud af sin Næring, saa han som Skipper hidindtil i denne Sommer intet har kunnet fortiene; saa skulde vi allerunderdanigst indstille, hvad enten Deres Majestæt allernaadigst vil befale Kammer-Advocaten at tiltale og indhente Dom over Skipper Sandbye for hans Værneting, eller om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at eftergive Skipper Sandbye denne hans velfortiente Straf, i Henseende til den udfandne Arrest, og det, han derunder haver lidt.

4) Den anden eller tredie Hovedpost, som vi egentlig ere befalede at undersøge, og derefter at give vores allerunderdanigste Betænkning over; angaaer Contanters Udførsel af Landet.

Om denne Post var egentlig ikke meldet udi det os allernaadigst meddeelte Commissorium, undtagen for saavide Forhøretne, og især Ole Brorsens Udsigende derudi var lagt til Grund, og Creutzfeldt derved var gaaet veret, som den, der havde udført Contanter. I den Henseende gave vi os den Frihed, udi vores allerunderdanigste Forestilling af 15 April, at erindre følgende:

"Og da det os allernaadigst meddeelte Commissorium ikke udtrykkelig giver Anledning til at undersøge Contanters Udførsel, uden for saavide Kjøbmanden Creutzfeldt angaaer, saa, ifald dermed skulde gaaes videre, vil en nye Befalning til os, saavelsom Kammer-Advocaten, i den Henseende være nødvendig."

Hvor:

Hvorpaa os blev communiceret Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution af 25 April, saa lydende:

Dg endelig,

3) "At eders Undersøgning i Henseende til Contanters Udførsel, ikke allene skal strække sig til Creuzfeldt, men og til andre, som ved Undersøgningen maatte udfindes derudi at have Deel, eller med hannem at være implicerede."

I Folge heraf har Kammer-Advocaten holdt sig forbunden til at paa-
staae denne Post undersøgt mod alle Vedkommende.

Vi maae tilstaae, at vi bestandig have holdt for, at der ved denne Post, saavel i Henseende til Undersøgningens Vigtighed, som i Henseende til den Straf, de Skyldig befundne kunde anses at have fortient, burde gøres Forskiel paa de Personer, som derudi befandtes at have taget Deel, hvad enten samme vare af Banquens Betiente, eller saadanne, som med Banquen havde at bestille, eller og det var andre Handlende og private Folk.

Dersom nogen af Banquens Betiente maatte være befundne enten selv at udføre Penge af Landet, eller at have givet andre Penge til at udføre, da holdt vi for, at En saadan havde handlet imod sin Eed og Plikt, og viist Utrofskab i sin Tjeneste, og at hans Forbrudelse fortiente paa det skarpeste at anses og straffes. Dg, da det er belienkt nok, at adskillige Rygter i den Henseende ere løbne om i Byen, saa have vi holdt det for at være af Vigtighed, om vi enten kunde komme efter Grunden til det, der saaledes blev fortalt, og hvem de Skyldige i saa Fald vare, eller og man, paa den anden Side, kunde blive nogenledes forvissat om, at saadant Rygte ingen Grund havde, og aldeles ingen Rimelighed medførte. Hvad derimod andre Handlende og Particulære angik, da have vi langt fra ikke anseet denne Undersøgning, i den Post, at være af saadan Vigtighed eller Betydning.

Forbud paa Contanters Udførsel af et Land kan have sin Nytte, især for en kort Tid, og er paa adskillige Steder brugelig; men man er længe siden kommen ud af den Tanke, at saadant Forbud skulde være et tilstrækkeligt Middel til at holde Pengene eller Contanterne i Landet. Det, som

skal holde Pengene eller Contanterne i Landet, er egentlig Landets egen indvortes Huusholdning, i sin udstrakte Meening tagen, som maae være saaledes, at Prisen af de fremmede Producter, som aarlig indbringes og fortæres i Landet, ikke overstiger Prisen af de Landets Producter, som aarlig udføres og afsættes til Fremmede.

Under Producter regnes og Folkenes Industrie, og under de Producter der udføres, regnes og det Sølv og Guld, der findes i Landet og oparaves af Jorden. Naar der er saadan Ballance i Handelen, saa har det ingen Fare for, at Contanterne, endog uden Forbud skulde gaae ud af Landet.

Bexel-Coursen (som er det rette Barometre i Handelen, saa længe den ikke ved udvortes og snart overgaaende Midler stemmes,) vil da altid blive saadan, at Vedkommende ikke skulde have megen Fordeel ved at udføre Contanter af Landets egen Mynt. Derimod, naar denne Ballance i Handelen fattes, og Prisen af de Producter, som fra fremmede Steder indbringes og fortæres i Landet, langt overstiger Prisen af Landets Producter, som afsættes til Fremmede, saa er der ei andet for, end at det Overskydende maae betales med rede Penge, Sølv eller Guld, og da kan man være forvissat om, at Pengene maae og skal ud af Landet, i hvordan det end sættes i Verk.

De skarpeste og oftest igientagne Forbudde, blive i saa Fald eluderede, og det er ofte godt, at de blive eluderede, siden Virkningen deraf, om de noiaagtigen og uden mindste Undtagelse kunde exequeres, maaskee vilde blive farligere og skadeligere for Landet, end af det, at Pengene udføres. En hastig og følelig Virkning deraf blev, at Bexel-Coursen stæeg unaæerlig heit. Jo høiere den stæeg, jo større blev Fordelen for dem, som kunde udpractisere Contanter. Kunde Forbuddet endda exequeres, maatte Landet tilsidt recnt tabe sin Credit.

De store Riibmand, som have anseelig Credit Udenlands, vide i alle Tilfælde, bedre at hjælpe og redde sig, men en Kræmmer eller anden Riibmand, som kun haver liden Credit Udenlands, kan ofte være heel forlegen, naar han Udenlands er en maadelig Summa skyldig, og ængstes for

for Betaling. Han haver Penge at betale med, men han maae ikke føre dem ud: betaler han ikke, taber han sin Credit, og kan deraf have megen Uleilighed; Verel kan han ikke faae, eller ifald han kan faae den, maae han tage den til en overdreven Cours, og derved tabe anseeligt.

Derfom En saadan udfører de Penge, han haver, for dermed at betale det, han er skyldig og skal betale, men ikke veed, paa anden Maade at faar betalt, da kan man ikke meget undre derover. Bliver han imidlertid grebet med Pengene, og da anseet og straffet efter den Lov, som derom er bekendtgjort, da kan man ikke sige, at ham skeer Uret eller for nær; men naar Pengene ere komne til deres Sted, tænke Kiøbmand derom, ligesom tilforn er meldt om Contrabande og ufortoldede Vares Indførsel, at deres Hazard er forbi, og ifald de siden, ex post facto, derfor blive angrebne og straffede, formene de, at dem skeer for nær.

Det maae og tilstaaes, at der er meget mere at sige for den, som udfører Contanter, for dermed at betale det, han er skyldig, end for den, som indbringer Contrabande eller ufortoldede Vare.

Her for Commissionen ere kun saa Personer graverede, i Henseende til Contanters Udførsel, og ingen er greben dermed. Kiøbmanden Creutzfeldt er den, som i den Henseende fornemmelig er graveret, mod ham haves der, skjønt ikke fuldt Beviis, saa dog stærk Formodning, og naar hans Bogholder Riedels var kommen til at aflegge Vidnesbyrd, saa havde man uden Tvivl faaet fuldt Beviis imod ham.

Skjønt det forsøger hans Forbrøndelse, at han just er den, der haver Privilegium paa Paagvetbaaden, saa tvivle vi dog om, da han ikke er grebet dermed, at det havde været Deres Majestæts allernaadigste Willie, naar der og havde været stærkere Beviis imod ham, at han derfor skulde tiltales og straffes efter Forordningen.

Vi tvivle ikke om, at jo flere end han have udført Contanter, vi troe og gierne, at flere end han vare efterhaanden blevene graverede, skjønt det havde været vanskeligt at faae tilstrækkeligt Beviis imod dem; men vi maae tilstaae, at vi af foranførte Aarsager, ikke meget have hastet med denne Undersøgning mod de Handlende i Almindelighed, fornemmelig Deres

Kongl. Majestæts allernaadigste og forhen anførte Ordre just ikke syntes med yndelige Ord at sige paa bemeldte Handlende i Særdeleshed.

Derimod maae vi allerunderdanigst tilstaae, at oimendskient vi ikke have ladet nogen Keilighed gaae forbi til at komme paa Spøer derefter, saa have vi ikke bragt det allerringeste i Erfaring, som kunde virke den aller mindste velgrundede Mistanke mod nogen af Banqvens Betiente.

Tvertimod formene vi, at vi ikke alleneeste ere komne efter Anledning til det i den Henseende udsprede Rygte, men at vi og ere blevne forvissede om, at samme er kommen af en Misgispning, og i det øvrige aldees les ingen Grund haver havt.

At Riibmanden Creutzfeldt ofte og mere end engang har ndført Contanter, derom er ingen Tvivl. Omendskient det ikke er tilfulde beviist til at gravere ham, saa er det dog saaledes godtgjort, at vi ikke kunne tvivle om, at det forholder sig saaledes.

Dette er og bleven bekjendt, og maaskee overdrevet in Publico, og maatte da nødvendig give Anledning til det Spørgsmaal: hvor Creutzfeldt fik de mange Contanter fra, han saaledes udbragte, paa en Tid, da det var heel vanskeligt af faae Contanter i Byen?

Det treffer sig just, at Banqvens Casserer Praye, som tilforn har været Bogholder hos een af Banco-Commissarierne, boet til leie hos bemeldte Creutzfeldt; i Følge deraf var Svaret paa dette Spørgsmaal strax færdigt, nemlig, at Banqvens Casserer, som boede til leie hos Creutzfeldt, skaffede ham de Penge, han brugte til at føre ud af Landet. At dette indtraf paa en Tid, da Folk vare heel misfornøiede med Banqvens Betiente, og dem, der havde med Banqven at bestille, i Henseende til den Vanskelighed de fandt ved at komme paa Banqven, og der at faae deres Bancofedler omvefledt. Altsaa blev dette Svar, som en utvovselig Sandhed, modtaget af Publicum, og gav ei allene Anledning til adskillige andre Slutninger, men har og rimeligviis af sig avlet de adskillige siden den Tid udsprede Rygter.

Imidlertid ere vi, ved den her i Commissionen anstillede Undersøgning blevne tilfulde forvissede om, at Banqvens Casserer, i det han saaledes tillagte,

tillagde, er ganske uskyldig, og at det om ham udsprede Rigte er aldeles uden Grund.

Det er ikke nok, at Banquens Casserer ikke i mindste Maade er bleven graveret, da vi have undersøgt, hvor Creützfeldt havde faaet disse Penge, men vi vide endog, hvor han haver faaet dem, og hvor meget deraf han haver faaet paa Banquen.

Ole Brorsen, som ved sin troehiertige, fuldstændige og oprigtige Bekiendelse har gjort sig værdig til den Tilgivelse, Deres Kongl. Majestæt allernaadigst har forundt ham, har og i dette Tilfælde givet os al den Oplysning, vi kunde ønske og forlange.

Da Ole Brorsen var den blant Creützfeldts Contoirfolk, som han betiente sig af til at sende paa Tolboden og i Byen, saa kunde han og bedre end nogen anden vide, saavel hvad Creützfeldt forskrev og bortsendte, som hvor han fik de Penge han førte ud. Vi have ei heller mindste Aarsag til at tvivle om hans Udsigendes Rigtighed, da han bestandig i alt, hvad han haver været spurgt om, har været sammenhængende og uden mindste Forbeholdenhed.

Da bemeldte Ole Brorsen blev adspurgt, hvor Creützfeldt fik de Penge, han bortsendte, haver han forklaret, at Creützfeldt fik en Hoben Contanter af sin Svigermoder Madame Zansen, Slagter-Enke her i Staden, undertiden 2, 3, 4, 5 og flere Hundrede Rigsdalere, undertiden af Jøder, som han maatte give 2 à 3 pro Centum, derhos han end videre har forklaret, at han ikke vidste andre, som Creützfeldt havde faaet Penge af, men at han i sidste Sommer 1762 eengang om Ugen fik 50 Rdr. i Courant, som Brorsen hentede paa Banquen hos Casseren, efter foreviiste Seddel fra Creützfeldt. Denne Forklaring er ligesaa rimelig, som ydeslig og fuldstændig.

Madame Zansen, hvis Datter Creützfeldt har til ægte, har en aaben Slagterbod, og er blant de Slagtere, der have den stærkeste Affæring her i Byen; man kan deraf begribe, at hun fornemmelig paa den Tid, og førend man vidste af 1 Rigsdalerssedler at sige, maatte indtage en Hoben Contanter, og altsaa være istand til at hielpe hendes Svigersøn

dermed, ligesom det og er rimeligt, at hun lod ham faae, hvad hun kunde undvære, og at han ikke henvendte sig til Jøderne og gav dem Opgjeld, uden naar han ikke hos hans Svigermoder kunde faae det, han behøvede.

Man seer og heraf, at Creutzfeldt har faaet Penge af Cassereren, men aabenlyst paa Banqvæn, og ikke meere, end det, der baade var sædvanligt og forsvarligt, nemlig 50 Rdr. engang om Ugen, som han gierne kunde behøve til sine daglige Udgifter, da han holdte en Paquetbaad og havde mange Folk i sin Tjeneste.

Det er saaledes klart, at det ikke er Banqvæns Casserer, men andre, der have skaffet Creutzfeldt de Penge eller Contanter, han haver ført ud af Landet, og at det i den Henseende om Cassereren udsprede Rygte, med alle de øvrige, som deraf ere frembragte, er aldeles falsk og urigtig.

Omendskient baade Ole Brorsen og Creutzfeldt have været adspurgte, om de vidste andre, der havde ført Contanter ud af Landet, Creutzfeldt og, som var fortrydelig over, at han i den Henseende blev angrebet, syntes tilbøielig til at føre andre i Fortræd med sig, saa har dog ingen af dem sagt noget, som i mindste Naade, kunde gravere nogen af Banqvæns Betiente.

Det Creutzfeldt haver meldet om 6000 Ducater, som skulde være grebne ved Affens, har han tilstaaet aldeles ingen anden Grund at have til, end et blot Øyerygte, og ei engang egentlig vidst at navngive Personen, som det angik. Vi helde til at troe, at dette Rygte haver ligesaa liden Grund, som de øvrige, i den Henseende udsprede Rygter. Overalt maae man derom, isald Rygtet ellers haver mindste Grund, være undrættet paa det Bestindiff Guineiske Rente- samt General-Toldkammer, siden det hedder, at disse Penge skulde være anholdte ved Affens Toldsted.

Vi holde os altsaa forvissede om, at hvor længe denne Undersøving end blev fortsat, saa vilde vi dog ikke erfare noget, som kunde gravere Banqvæns Betiente, eller nogen af dem, der have med Banqvæn at bestille, siden Cassereren dog allestider blev den Hovedperson, som det fornemmelig maatte gaae ud over, og vi om hans Uskyldighed ikke kunde have nogen Tvivl, i Følge af det, som allerede er viist.

Naar

Naar vi sætte dette forud, saa maae vi tilstaae, at vi i det øvrige, ikke ansee denne Undersøgning af den Betændthed eller Vigtighed, at den længere skulde fortsættes, uden anden Nytte, end at adskillige blant Deres Majestæts Undersaatter derved vilde foruroeliges, og mueligt indjages en utidig Ekstræk.

Naar det derfor, udi denne Post, angaaende Contanters Udførsel, ligesaa vel som i de øvrige, allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at estergive Kiebmanden Creutzfeldt det Passerede, og den Straf, han derved kunde ansees at have fortient; saa skionne vi ei rettere, end at Commissionen herudi, ligesom i alt det øvrige, er tilendebragt.

Endelig kan det ansees, som en Følge af den os allernaadigst anbefalede Commission, at Bogholder Kiedels er kommen under Generals Fiskalens Tiltale.

Her er ikke Spørgsmaal om, at han jo haver fortient, hvad ham er medt. Dog maae vi derhos tilstaae, at det virkelig er tungt, at en Bogholder hos en Kiebmand skal nedes til at aflægge Vidne mod hans Principal, i de ham, som Bogholder, anbetroede Forretninger. Vi maae og tilstaae, at en Bogholders Exception, i den Fald, mueligt kunde synes at have nogen Slags Medhold i Danske Lovs 1ste Bogs 13de Capitels 16de Artikel, fornemmelig, saa længe Sagen ikke er af den allerhødeste Vigtighed.

Da Kiedels allene var Bogholder, og ikke blev brugt til at sendes i Byen eller paa Toldboden, saa havde vi ved hans Forklaring neppe faaet meere Oplysning om Omgangen paa Toldboden og med Udførsels-Pakhuset; men maaffee vel noget meere og stærkere Beviis imod Creutzfeldt, saavel i Hensende til Contrabande og usfortoldede Vares Indførsel, som i Henseende til Contanters Udførsel.

I den Henseende skulde vi og formene, at naar Sagen imod Creutzfeldt ophørte, og det Passerede blev ham estergivet, hvoraf sted, at Kiedels Udseende med ham ikke meere behøvedes og kunde nytte, saa kunde denne sikkafte Action og derved ophæves og ophøre, og i saa Fald allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majes

Majestæt at resolvere: At omendstient Ludvig Nieldels, formedelst hans Modvillighed i at aflegge Vidne, havde fortient vedbørlig at ansees og straffes, saa dog, da Sagen mod Creutzfeldt, i hvilken han var tilkævet at vidne, var ophævet, og det Passerede ham eftergivet; saa vilde Deres Kongl. Majestæt og allernaadigst eftergive Ludvig Nieldels den fortiente Straf, og lade den imod ham i den Henseende anlagte sivilske Action ophøre.

Vi forhaabe saaledes allerunderdanigst at have efterkommet Deres Kongl. Majestæts til os ergangne allernaadigste Befalninger. Vi forhaabe ligeledes, at Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt dermed er opnaaet, og at vi, hvor det gaaer, ikke har forbigaaet noget af det, som kunde tiene til at erholde den.

Endelig forhaabe vi, at vi, udi alt hvad vi under denne Commission fra først til sidst have foretaget os, ikke have manglet i noget af det, som Forsigtighedsregler af os kunde udkræve, og formeene derimod, at om vi havde brugt mindre Forsigtighed ved at efterleve de os allernaadigst tillagte Befalninger, saa kunde denne Commission lettelig have den Virkning, at de Handlende her i Staden derved var indjaget en almindelig Fyngt og Uvisshed, og det, uden at saadant enten behøvedes, eller havde haft nogen Nytte.

Vi tænke og, at adskilligt af det, som under denne Commission er foregaaet og oplyst, kan i mere end een Henseende have sin gode Virkning og Nytte.

Den uforsvarlige Omgang med Udforsels-Pakhuuset paa Toldboden, hvad enten den virkelig er iverksat eller ei, maas dog, hvor det gaaer, ansees som uuelig. Vi ere forvissede om, at Deres Kongl. Majestæts Bestindiff. Guiniceff Rente: samt General-Toldkammer-Collegium vil, af den derom giorte Forklaring, naar samme kommer til deres Kundskab, tage Anledning til at seie flige Anstalter, hvorved en saadan Omgang for Fremtiden bliver umuelig. Kiebenhavn den 20 Julii 1763.

Den paa denne Sag faldne Resolution er ved Rentekammeret ikke at finde.

CCXLIV.

Efterat forrige Betænkning var indleveret, blev en Kongl. Resolution af 15 August fra Kammer-Collegium Commissionen tilsendt, i Følge af hvilken Commissionen skulde dømme i Sagen, og deres Dom staae under Appel til Kammerretten. Dervaa jeg efter foregaaende Aftale med Etatsraad Lurdorff siden Geheimeraad Lew. gau imidlertid, og strax efter at denne Ordre var ham communiceret, var død i Jylland) indgav følgende Ansøgning i det Danske Cancellie.

Efterat Deres Kongl. Majestæt under den 17 Martii h. a. allernaadigst havde befaleet Hr. Geheimeraad Lerwezau, Hr. Etatsraad Lurdorff og Pauli og Lovson, tilstige med mig, at undersøge en Sags angaaende Taxadeurerne Love og Lemming, og Kiøbmanden Creuzfeldt med flere, og derover at indgive vores allerunderdanigste Betænkning og Relation til Deres Kongl. Majestæt, og vi dervaa under 20 Julii h. a. havde indgivet saadan vores allerunderdanigste Betænkning, har det allernaadigst behaget Deres Kongl. Majestæt under 15 August at befale: at vi som Commissarier, udi foransførte Poster og Forbrydelser havde at kiende og dømme, saaledes, som vi agte at forsvare, isald Dommen til videre og endelig Paa-kiendelse for Kammerretten skulde vorde appelleret og indstævnet.

Deres Kongl. Majestæt vilde allernaadigst tillade mig, i den Henseende allerunderdanigst at forestille:

1) At det er bekiendt nok, at mit Embeds Forretninger, som General-Procureur, ere saa mange og saa vidtløftige, at de ikke lade mig nogen Tid tilovers, og da de fleeste af dem tillige ere af nogen Vigtighed, saa formeener jeg, at Deres Majestæts Tjeneste vilde lide derunder, om noget deraf skulde forses, for at afhøre Vidner med videre, og at kiende paa et Par Toldbetiente, som have forseet sig i deres Embede, og en Kiøbmand, som beskylides at have indført Contrabande eller ufortoldede Vare, og at have udført Contanter, med videre, hvilket alt ved andre ligesaa vel kan forrettes.

2) Da jeg i Følge den mig som General-Procureur allernaadigst meddeelte Instruction, har bestandig Sæde i Deres Majestæts Høieste-Ret,

og det paa en temmelig udmærket Maade, saa kan jeg ikke vel ansee det for andet end en Slags Degradation, om jeg skulde nødes til at være Kammerrettens Underdommer, eller at dømme i en Commissien, hvorfra der kan appelleres til Kammerretten.

3) Efter Loven er Kammerretten første og sidste Instanz i de Sager, som det tilkommer dem at paakiende, saa at en saadan Sag strax bør indstævnes for Kammerretten, og der endelig og uden videre Appel paakiendes.

Man har i Følge deraf bestandig holdt for, at saasnart der i en Sag vare Commissarier og en Commissions-Dom, saa kunde Kammerretten ikke meere dømme derpaa. Dette har jeg meere end een gang ved foresaldende Beilighed tilskrevet Kammer-Collegium, og det Vestindisk-Guineiske Rentes samt General-Toldkammer har selv syntes at antage det samme i en Skrivelse til Cancelliet af 29 Januarii h. a., angaaende en Ansøgning om Commissarier i en Sag, som hørte for Kammerretten.

Skulde der, under denne Sag blive Tvistighed, enten om de adskillige Qvæstioner, som der ontvistes, høre for Kammerretten, eller om Kammerretten kan kiende derpaa, efter at de først ere paadømte af Commissarier, saa tilkommer det mig, som General-Procurer, at undersøge Qvæstionens Beskaffenhed, og give min allerunderdanigste Betænkning derover; men dette kunde neppe passe sig, naar jeg selv var en af Commissarierne, saa jeg derved, i saa Fald, vilde blive hindret fra at gjøre mit Embede.

Overalt, naar det ansees som udgiort, at disse Sager høre for Kammerretten, saa indseer jeg ikke, hvorfor Kammerretten ikke kan kiende derpaa strax i første Instanz, fornemmelig saadant kommer overeens med Loven.

I Henseende til disse anførte og adskillige andre Omstændigheder, understaaer jeg mig allerunderdanigst at bede, at det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at frietage mig fra denne Commission.
Kjøbenhavn den September 1763.

